DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREȘTI

Inscrisă sub No. 232,
Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcției Generale P. T. T., No. 137.282/926

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX. Seria III. No. 939 — PREȚUL LEI 5 — Duminică 4 Decembrie 1938

„ASOCIAȚIUNII"

Adevĕrul
LITERAR ȘI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR COLABOREAZA:

Victor Eftimiu, Al. Philippide, Ion Călugăru, Iz, Sadoveanu, Bucov Emilian, Tache Soroceanu, Șt. Tita, Gh. Nenișior, Eusebius Camilar, Horia Voicu, Ross, Ner, etc.

„ROMANTISM INTÂRZIAT"

de AL. PHILIPPIDE

Implinindu-se în toamna aceasta o sută de ani dela nașterea lui Villiers de l'Isle--Adam, - revistele literare franceze nu s'au grăbit decât cu foarte multă aproximație să comemoreze amintirea acestui scriitor care a avut nenorocul să fie considerat ca un precursor și ca un înaintat cât a fost în viață și ca un întârziat după ce a murit. Comemorarea lui a fost prilej acum ca să se pună ici și colo în circulație o formulă comodă și arbitrară, anume aceia de „romantism „întârziat", așa cum socotește deobicei istoria literară că este literatura lui Villiers. Această expresie de „romantism întârziat", care a devenit curentă și care apare demulteori în publicistica dela noi și din străinătate, este una din acele formule-clișeu și una din acele definiții false cu care se astupă demulteori lenea de a gândi. Fiindcă prezintă o primejdie pentru înțelegerea fenomenului literar în genere, ea merită să fie cercetată și judecată cu luciditate.

Romantismul nu este numai o școală literară. El reprezintă înainte de toate o anumită structură sufletească și ca atare el poate apărea în toate timpurile. Cine ar crede, de exemplu, că versurile care urmează au fost scrise de un contemporan al lui Boileau?

Auprès de cette grotte sombre
Où l'on respire un air si doux,
L'onde lutte avec les cailloux
Et la lumière avecque l'ombre...

L'ombre de cette fleur vermeille
Et celle de ces joncs pendants
Paraissent être là-dedans
Les songes de l'eau qui sommeille.

Considerat ca unul din „poetae minores" ai sec. XVII-lea, Tristan L'Hermite, autorul versurilor de mai sus, este un romantic prin sentimentul naturii și prin gustul pentru pitoresc. Iată acum versurile altui „poet blestemat" din aceiaș epocă, Saint-Amant:

O que j'aime la solitude!
Que ces lieux sacrés à la nuit,
Eloignés du monde et du bruit,
Plaisent à mon inquiétude!
Mon Dieu! que mes yeux sont contents
De voir ces bois qui se trouvèrent
À la nativité du temps...

Que j'aime à vois la décadence
De ces vieux châteaux ruinés,
Contre qui les ans mutinés
Ont déployé leur insolence!...
Les sorciers y font leur sabbat;
Les démons follets s'y retient...

Que je trouve doux le ravage
De ces fiers torrents vagabonds,
Qui se précipitent par bonds
Dans ce vallon vert et sauvage!
Puis, glissant sous les arbrisseaux,
Ainsi que des serpents sur l'herbe,
Se changent en plaisants ruisseaux,
Où quelque naïade superbe —
Règne comme en son lit natal
Dessus un trône de cristal!

(Urmare în pagina II-a)

1 DECEMBRIE

S'au împlinit 20 de ani dela unirea Ardealului cu Vechiul Regat.

Această aniversare se prăznuește subt nourii amenințători dela orizont.

După unirea îndeplinită în timpul Regelui Ferdinand, după consolidarea acestei uniri săvârșită de M. S. Regele Carol II, — România se prezintă în fața istoriei ca o ființă care în urma atâtor restriștii, are dreptul acum la o viață normală.

Frânturile neamului românesc au trăit veacuri după veacuri sub stăpâniri străine, subt alte influențe culturale, într'o altă atmosferă sufletească.

Condițiile normale de dezvoltare ale neamului românesc s'au realizat de-abia acum două decenii.

Din pricină că poporul nostru a trăit până după războiu într'un cadru cultural străin, nu s'au manifestat toate energiile noastre spirituale.

Vechiul Regat care a dat culturii românești atâtea exemplare de elită — în frunte cu Eminescu, Creangă, Kogălniceanu, etc. — ar fi trebuit să fie secondat în aceiași măsură de Basarabia, Bucovina, Ardeal și Banat, dacă și în aceste provincii poporul ar fi fost subt influența aceleiași cărți românești.

Nu-i nici un motiv să credem că numai jumătatea de Apus a Moldovei a fost rodnică în cărturari, pe când Moldova de Răsărit a fost sortită să rămână stearpă.

Ardealul și Banatul s'au desvoltat în condiții incomparabil mai bune decât Basarabia. Și totuși... Lipsa școlilor inferioare și superioare românești, presiunea unei vechi culturi străine — totul împiedeca desvoltarea normală a spiritului românesc.

Restabilindu-se pe tot cuprinsul țării noastre condiții egale de cultivare, fiii destoinici și talentați ai acestui pământ se vor putea desvolta — cu aceiași vigoare și originalitate, indiferent dacă ei sunt născuți la Cluj sau la Chișinău.

Iar provinciile vor aduce tezaurului cultural comun un aport corespunzător populației și tuturor surselor culturale respective.

Acum douăzeci de ani s'au întrunit în jurul vetrei naționale frânturi de neam cu calități aparte, influențați de culturi străine — mai vechi și mai înfloritoare. Aceste diversități vor fuziona în tezaurul sufletesc comun. Particularitățile provinciale, urmele influențelor străine — totul se va topi laolaltă, servind drept material pentru o statue nouă.

Fuziunea provinciilor nu înseamnă uniformizare și deci banalizare, ci îmbogățire prin variație. Cu cât spiritul cultural românesc va avea mai multe fațete, — cu atât el va fi mai interesant.

Inchegat din multe și diverse calități proprii, rafinate de colțurile străine, — specificul nostru național va deveni mai puternic și mai vrednic de atenția altora.

Neamul românesc a avut o misiune istorică cunoscută. A fost zăgaz împotriva năvălirilor barbare. A fost tampon între Rusia, Austria și Turcia. A fost deținător al gurilor Dunărei și barieră în calea expansiunii rusești spre Constantinopol.

In acest timp, regiunea aceasta fiind loc de lupte, iar neamul românesc găsindu-se împărțit subt diferite stăpâniri străine, — noi de-abia ne-am păstrat graiul și ne-am turnat sentimentele delicate într'o minunată poezie poporană. Dar n'am putut contribui încă la îmbogățirea, cu viața noastră originală, a tezaurului de cultură universală.

Aceasta-i datoria ceasului de față și a zilei de mâne.

Răspândirea și adâncirea culturii în popor, încurajarea literelor, a artelor, etc. — iată programul actual.

M. S. Regele Carol II, pătruns de însemnătatea acestui factor, a creat Fundațiile Regale — cu toate secțiile lor, încurajând în acelaș timp orice inițiativă culturală meritorie.

Acum, când se împlinesc douăzeci de ani dela Unire, dorim ca toate unghiurile țării să fie ocupate de biblioteci populare — pentruca în ele absolventul a patru clase primare să rămână în contact permanent cu cartea, nemai căzând în analfabetism după zece—cincisprezece ani dela absolvire, cum se petrec lucrurile astăzi.

Incercările din trecut s'au făcut în mod greșit și haotic. S'a trimis bibliotecilor școlare cărți ilizibile. Cumpărarea cărților era considerată ca o favoare politică — vecină cu procopseala și cu afacerea suspectă.

Astfel am ajuns că orașele noastre, în frunte cu Capitala, n'au biblioteci populare — după modelul Elveției, Franței, Cehoslovaciei.

In aceste țări sunt răspândite pretutindeni bibliotecile populare. In case modeste se instalează 1000-1500 de volume — din cărțile cele mai bune și mai caracteristice. Există colecții de reviste și de ziare. Iar bibliotecare-secretare servesc publicul — nu dând numai cărțile cerute, ci discutând în prealabil cu fiecare cetitor și recomandându-i lectura potrivită.

Căsuțele în care-s instalate bibliotecile populare din străinătate, sunt căminuri în care studenții și elevii săraci își petrec ceasurile libere — cetind cărți de literatură sau preparându-și cursurile ori lecțiile. In aceste biblioteci se poate servi pe un preț modest o ușoară gustare: un ceai, o cafea cu lapte, etc. — pentruca cetitorii să poată sta mai multe ore în șir în sala de lectură, fără a pierde timpul pe drum și fără a face cheltueli cu tramvaiul.

Aceste modeste locașuri de cultură, răspândite în fiecare târgușor și chiar sat, au ridicat nivelul spiritual al popoarelor respective.

Dorim ca și poporul nostru, din aniversare în aniversare, să se întărească culturalicește — acesta fiind mijlocul principal de apărare și de înălțare în toate privințele.

AD. LIT.

OAMENI ȘI FAPTE

Un paricid

Acum vreo doi ani rectorul Bratu al Universității din Iași a fost atacat pe când mergea spre casă și înjunghiat.

Lunea trecută, d. F. Ștefănescu-Goangă, rectorul Universității clujene, fost subsecretar de Stat, a fost pândit pe-o stradă dosnică și împușcat. Rectorul grav rănit s'a prăbușit la pământ alături de agentul de poliție care-l însoțea, ucis.

Din cercetările de până acum ale autorităților s'a ajuns la identificarea asasinilor a căror arestare nu s'a produs încă. Se pare că și de astădată ar fi vorba de niște studenți aparținând resturilor organizației teroriste „Garda de Fier".

Atentatul dela Cluj capătă astfel caracterul odios al unui paricid. Studenții cari își ucid profesorul sunt din dinastia criminală a lui Sile Constantinescu. Să nădăjduim că guvernul va ști să pună capăt odată pentru totdeauna acestor asasinate puse la cale de străini vrăjmași ai Statului român.

Opinia publică a țării, adânc tulburată, își dă seama că metodele criminale de import sunt destinate să zdruncine temeliile ființei noastre naționale într'un moment istoric plin de primejdii când e mai mare nevoe ca oricând de strângerea tuturor forțelor țării.

Asasinatul dela Cluj nu e numai o crimă împotriva unor oameni cari nu-și făceau decât datoria, — ci o crimă împotriva națiunei întregi.

Intre Rusia și Polonia

Evenimentul cel mai important din viața politică europeană, în ultima săptămână, este fără îndoială apropierea polono-sovietică. Pactul de neagresiune dintre cele două țări, deși rămas în vigoare, suferise unele sdruncinături în ultimele luni — și raporturile dintre Varșovia și Moscova erau cât se poate de reci.

Față de amenințarea germană, Polonia și-a dat seama că o apropiere de Rusia sovietică se impune.

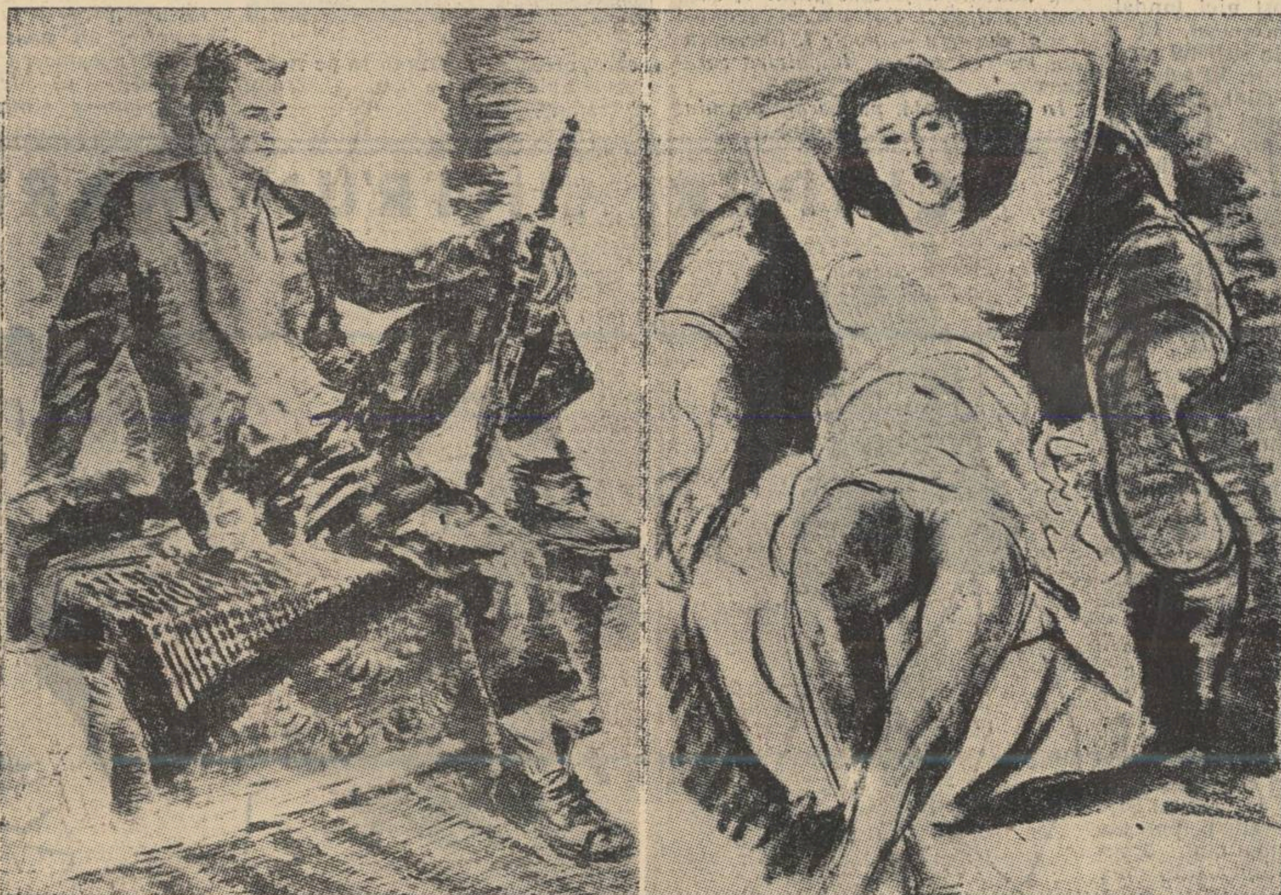
Ambasadorul polonez la Moscova, în urma instrucțiunilor guvernului său, a avut o serie de convorbiri cu d. Litvinov, comisarul pentru Afaceri Străine al Uniunei Sovietice — convorbiri cari au dus la semnarea unui pact nou, prin care cele două puteri își reinoesc angajamentele cuprinse în pactul de neagresiune și își exprimă dorința de-a strânge și mai mult raporturile comerciale dintre ele.

Faza nouă a raporturilor polono-sovietice nu poate decât să ne bucure, ca tot ce e menit să întărească pacea în Răsărit.

SALONUL DE TOAMNA

Dimitri u-Nicolaide: GRAVURA

Vladimir Frimu: IN REPAUS   N. Vavilyna: DESEN

Gh. Labin: CAP DE STUDIU

CRONICA ŞAHULUI

CONCURSUL „A. V. R. O.“

Rareori a fost urmărit un concurs internaţional cu atât de mare nerăbdare şi de multă vreme n'a mai fost realizată o competiţiune, care să prilejuiască atât de multe răsturnări de valori în domeniul şahului.

In afară de unele constatări simpliste, cum ar fi de pildă aceea că, generaţia celor bătrâni a fost depăşită de tineri (Keres, Fine, Botwinik, Reschewsky), sunt multe alte observaţii de făcut, în legătură cu jocul propriu zis.

Iată, de pildă, teoria, răsturnată în cele mai multe deschideri.

Spre a putea câştiga neapărat, ambii parteneri, într'un fel de complicitate nemărturisită, joacă la început una sau două mutări mai slabe (de multe ori baroce în absurditatea lor), continuând apoi după vechile reţete.

Regina face şase-şapte mutări în deschidere, caii pornesc lateral, strategia partidelor pleacă dela o schemă de problemă (Keres) şi o sumă de principii dogmatice cad, împreună cu stilul Capablanca.

Ştiinţificii concursului (Euwe şi Reschewsky) încearcă să potolească dansul acesta bizar. Ultimul, în special, are până'n prezent câteva realizări foarte interesante.

RUNDA III-a

Aljechin câştigă împotriva lui Euwe, o partidă relativ uşoară, dar foarte spirituală.

Flohr şi Keres fac remis fără luptă. Botwinik câştigă o partidă minunată contra lui Reschewsky iar Fine şi Capablanca, după un duel crâncen, fac remis.

RUNDA IV-a

Fine înscrie — la negru — al treilea punct — învingând pe dr. Euwe, dovedind o ştiinţă a apărării neobişnuită.

Finalul — deşi cu nebuni de culori diferite a fost câştigat uşor de tânărul maestru american.

Capablanca nu are intenţii de câştig nici la Botwinik. Partida sfârşeşte după aşteptarea generală cu remis.

Flohr şi Aljechin — simplifică timpuriu şi după mutarea 23-a partida se dă remisă de acord.

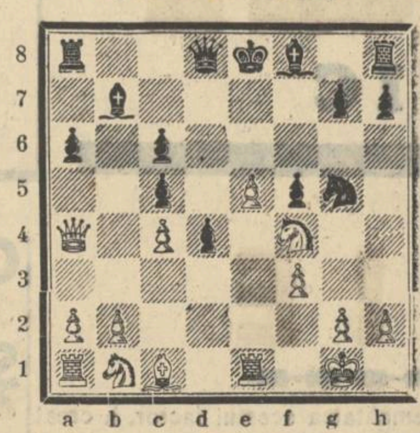
In schimb, Keres, conduce o partidă sălbatecă împotriva lui Reschewsky — într'o variantă bine cunoscută de ultimul. (Deschiderea spaniolă). Partida este caracteristică stilului Keres şi o publicăm mai jos.

Alb: P. Keres.

Negru: P. Reschewsky.

1. e2-e4 e7-e5. 2. Cg1-f3 Cb8-c6. 3. Nf1-b5 a7-a6 4. Nb5-a4 Cg8-f6 5. 0-0 d7-d6 6. Na4×d6 b7×c6 7. d2-d4 Cf6×e4 (Mutarea preferată a lui Reschewsky. Aci se obişnueşte însă: e5×d4 8. C×d4 Nd7 9. Df3 c5) 8. Tf1-e1 f7-f5 9. d4×e5 d6-d5 (In această variantă a câştigat Reschewsky o partidă foarte frumoasă în campionatul Americii 1938 — contra lui Dake). 10. Cf3-d4 (In partida amintită s'a jucat 10. Cb1-d2 Nc5! 11. Cb3 Nb6 12. Ne3 c5!) e6-c5 11. Cd4-e2 (Interesantă manevră!) c7-c6 12. Cb3 Nb6 12. Ne3 c5!) c6-c5 11. Cd4-c2-c4! (Câmpul a4 pentru regină), d5-d4 14. Dd1-a4 Nc8-b7 (Nd7? 15-e6). 15. f2-f3 Ce4-g5 (Strategic, albul a câştigat partida. Calul negru nu mai are loc bun. Singura şansă a negrului este să-l sacrifice spre a obţine atac la rocada albă. Vezi diagrama!)

Negru: S. Reschewsky

Alb: P. Keres

16. h2-h4! Cg5-f7 17. e5-e6! Dd8×h4 (Trebuie! La Cd6 18. e7 N×e7 19. Ce6! şi Ng5) 18. e6×f7+ Re8×f7 19. Cf4-d3 Nf8-d6 (Atacul negru este foarte periculos!)

20. f3-f4 Ta8-e8. 21. Da4-d1 (Timpul de gândire: Alb: 10. Negru 105') g6-g5 22. Cb1-d2 g5-g4 (g×f 23. Cf3) 23. Cd2-f1 (Keres se apără minunat Te8-e4 24. Cd3-f2 Te4×e1 25. Dd1×e1 Th8-e8 26. De1-d1 Dh4-h6 27. Cf2-d3 Nb7-c8 28. Nc1-d2 Dh6-h4 29. Dd1-c2 Te8-e2 30. Ta1-e1 Te2×e 31. Nd2×e1 Dh4-e7 32. De2-d2 h7-h5 33. Cd3-e5+ Rf7-g7 (N×e5 34. f×e D×e5. 35. Ng3 etc.) 34. Dd2-e2 h5-h4 35. Cf1d2 Nc8-d7 36. Cd2-b3 Nd7-e8 37. Cb3-c1 Ne8-f7 38. b2-b3 Nf7-h5 39 Cc1-d3 Rg7-h6 40. g2-g3 h4-h3 41. De2-b2 Nh5-e8 42. Db2-a3 De7-a7 43. Da3-a5 Nd6-e7 44. Ne1-d2 (Aci, Reschewsky a cedat deoarece nebunul d2 manevrează pe la c1-a3 şi după câştigul pionului c5- se destramă, intreaga poziţie neagră. Să nu uităm şi de... ofiţerul în minus!)

Bibliografie.

„Revista Română de şah" (Director d. M. Sadoveanu). publică în numărul său pe Noemvrie cele mai bune partide ale concursului „A. V. R.O." analizate numai de maeştrii mari.

Abonamentul pe un an — la singura noastră publicaţie de specialitate este de: 300 lei.

Redacţia: Str. Col. Orero 20, Buc.

B.

AGEPSINA MACRI

în rolul voevodului Nenoroc din celebra fantezie dramatică „*Cocoşul Negru*“ de Victor Eftimiu, reluată cu mare succes la Teatrul Naţional după 25 de ani dela premieră

CIUDĂŢENII

PISICILE BERLINEZE

Unii oameni simt o atât de mare dragoste faţă de pisici, încât ajung sclavii acestor feline. Dela Egipteni şi până 'n zilele noastre, felinomania nu constitue nimic nou, iar scriitorii, în toate timpurile, s'au inspirat din viaţa acestor animale, trăind într'o dulce armonie cu ele.

Verlaine, *care într'o poezie celebră compară femeia cu pisica,* Baudelaire, Colette *şi pictorul* Steinlen *au iubit felinele, dela cea mai umilă şi modestă până la nobilul specimen de Siam sau Angora.*

Asemănarea dintre femee şi pisică este un fapt evident care sare în ochii celui mai puţin observator dintre oameni. Din această pricină, probabil, scriitorul Al. Cazaban *a scris pe vremuri volumul* „Intre femee şi pisică", *iar răposatul* George Caïr *i-a făcut următoarea epigramă:*

Citind recenta-ţi cărticică,
Am constatat — era uşor —
Că „'ntre feme şi pisică"
E... câinele de autor!

Să vezi oameni care iubesc pisicile, a devenit extrem de banal, dar să auzi că un Stat consideră problema îngrijirii felinelor drept ceva vital şi aproape... naţional, nu poate decât să-ţi trezească uimirea!

Totuşi, acest fapt nu aparţine domeniului fanteziei, ci realităţii pure.

In Germania, lupta contra şobolanilor e stânjenită de fantastica lor înmulţire. Distrugerea lor se face în progresie aritmetică, pe când înmulţirea e în progresie geometrică!

Cifrele grăesc astfel: în Germania sunt peste 65.000.000 de şobolani, cari pricinuesc pagube zilnice de 15.000.000 de franci.

Toate invenţiile savanţilor pentru distrugerea acestui „inamic public" s'au dovedit a fi mai puţin eficace decât pisicile! Tot pisica — ancestralul duşman — poate fi întrebuinţată mai cu succes împotriva rozătoarelor!

In consecinţă, primarul oraşului Berlin a alcătuit o echipă de pisici oficiale care primind „leafă" în hrană, au fost împodobite cu câte o zgardă. Zgarda poartă culorile oraşului, iar hrana e abundentă, căci pisicele n'au nevoie să se hrănească cu şobolani, ci să vâneze doar de dragul artei!

Astfel instinctul sportiv primează asupra poftei gastronomice şi, în curând, Berlinul va fi curăţat de urâcioasele rozătoare.

Când astăzi atâţia titraţi n'au slujbă iar şomajul intelectual e în creştere, pisicile oficiale ale Berlinului sunt de invidiat. Şi-au găsit un post bine plătit, iar munca lor e frumoasă şi din punct de vedere sportiv şi din punct de vedere patriotic!

AL. B.

…ETTE VERCA

a cărei creaţie în „Dragoste pe note" e mult aplaudată pe scena teatrului „Comedia".

MICRO-DISC

„Ora copiilor". Concerte cu public în studio, Radio-Teatru, Bach-Mozart

● *In anii trecuţi, „Ora copiilor" a însemnat pentru programele radiofonice, adevărate înfăptuiri artistice, printr'o colaborare fericită a textului cu o muzică inspirată şi anume pentru cei mici scrisă, de către componista care a ilustrat acest gen (a creeat chiar un repertoriu nou, fermecător):* Elisa Ţilenschi. *Anul acesta, Elisa Ţilenschi nu a adăogat radio piesetelor pentru copii, compoziţiile sale suave, gingaşe. Colaborarea muzicală a d-lui N. Oancea este cu totul pe alături decât tot ce poate fi muzică pentru copii. D. N. Oancea face parte din grupul muzicianilor lansaţi prin folklor, prin goana după produsele muzicale ale poporului. D-sa nu face decât un oficiu de prelucrare a unui material naiv. Şi toate acestea cu totul fără chemare şi deplină stăpânire a ceeace numim muzică. Atât prima oră de copii, cât şi a doua au fost învesmântate în muzică — apropiată în ritm şi esenţă cu ceeace se scrie anume pentru reviste. Cât despre scenarii, sunt cu totul alături de ceeace trebue să fie. „Ora copiilor" s'a inaugurat sub un semn negru.*

● *Concertele cu public în studio, inaugurate cu un* concert Enescu, *continuate cu o seară Mozart (piano: d-na* Nadia Chebap) *şi una* Alfonso Castaldi, *le socotim cu totul alături de ceeace se face în străinătate, unde săli de concerte-studio sunt anume construite, pentru a îngădui unui numeros public să ia parte şi să urmărească — în clipa prezentului — concertul ce se cântă şi se difuzează, totodată. La noi, 30—40 persoane asistă — în haine de gală — la un concert ce se difuzează. Vorbitorul, d. Ciomac — lipseşte — vorbeşte în cabină. Nu era mai bine să vorbească în studio, chiar?...*

● *Radio-teatrul nu s'a inaugurat cu o piesă radiofonică, ci cu... „Legenda funigeilor" de St. O. Iosif şi Dim. Anghel. Fireşte, este vorba, iarăş, de o „adaptare radiofonică", aşa cum s'a făcut anul trecut cu un mănunchi de clasici, români şi streini. Aşadar, adaptatorul anonim, dar cunoscut — cu toate acestea, d. Victor Bumbeşti, regisor artistic al Soc. de Radiodifuziune, continuă să înfăţişeze marelui public pe clasici, în forme ciuntite, lipsite de farmecul clasic, cu perspective obtuze. Clasicii s'ar fi putut lipsi de difuzarea lor radiofonică, în „adaptare". Dece nu s'au încredinţat aceste prelucrări unor scriitori tineri, lipsiţi de mijloace, care aşteaptă mila S. S. R.-ului, scriitori cari cunosc adânc clasicii şi-i pot prezenta fără a-i diforma? Dece nu se face acest oficiu de asistenţă artistică cu talente frumoase? Am fi aşteptat acest îndemn dela d. V. Voiculescu, scriitor şi el — şi conducător al destinelor programelor literare, dela d. Horia Furtună. Cinci mii de lei — cât se plătesc pentru o adaptare radiofonică d-lui Victor Bumbeşti (pentru o piesă originală se plăteşte doar suma de 3000 lei!) — ar însemna în opt luni de radio-teatru, 80.000 lei smulşi scriitorilor muritori de foame. Nu e târziu să se îndrepte un rău, chiar în clipa de faţă.*

● *BACH. Fără de fonograf pianistul Edwin Fischer ar fi fost tot aşa de reputat — în Franţa ca şi'n Germania?*

Fiecare mare muzician are interpreţii săi aleşi. Chopin l'ar fi ales pe Horowitz sau pe Brailowsky. Dar Bach ar fi ales pe Edwin Fischer. Intre geniul „marelui cantor" şi calităţile fireşti ale acestui artist s'a stabilit un fel de filiaţie. Cu cât Bach compune cu ajutorul canonurilor şi regulelor severe, cu atât el manifestă uşurinţă şi libertate. Discurile lui Fischer — comparate — fac să reiasă un fenomen analog. Ascultaţi-l în Mozart. Vădeşte o inteligenţă şi o corectitudine — minunate. Ce respect pentru mişcare şi punctuaţie! Dar putem afla un tălmăcitor al lui Mozart mai graţios, mai tandru. Ascultaţi-l, dimpotrivă, într'o lucrare de Bach. Socotiţi, poate, că ar fi nevoie mai bine de un executant mai romantic, un poet al pianului — care, prin culoarea şi intervenţia sa personală — să atenueze ceeace e prea riguros sintaxic în bucată? Greşiţi. Tocmai în Bach Edwin Fischer desfăşură mai mult simţământ, mai multă fineţe — şi aceasta — cu o foarte strictă observaţie, cu multe scrupule.

Preludiile şi fugile pentru clavecin fac obiectul unor strălucite reuşite, izolate, sub degetele unui Horowitz ori Gieseking. Dar e nevoe de un Fischer pentru a grava în ceară, integralitatea operei, pentru a-i traduce — cu constanţă — arhitectura monumentală. Trei mari artişti au răspândit — graţie fonografului — muzica şi geniul lui Bach, mai mult decât ar fi făcut-o zece autori de monografii savante : Wanda Landowska (clavecin), violonistul Adolf Busch şi pianistul Edwin Fischer.

Interpretării înregistrate — a celor 24 preludii şi fugi pe care le-a publicat în ediţiile H. M. V., trebue să adăugăm — azi — o pură capo-d'operă, magnificul Concerto *în* la major — *de* Bach *(Gram. D. B. 3081 şi 3082).*

Edwin Fischer conduce aci o orchestră de cameră asemenea — din toate punctele — unei orchestre de epocă. E imposibil să alegi o operă de Bach mai tipică, — mai întâi, prin simplicitatea sa. Trei mişcări: un allegro, *cu un ferm contrapunct, în care părţile fugate ţinute de piano şi orchestră — îşi răspund cu o exactă precizie; un* larghetto *melancolic şi majestuos — în care pianistul subliniază — cu o rară simţire — nobila şi logica desfăşurare a melodiei; în fine, un* allegro ma non tanto — *care e un model de ardoare şi invenţie sonoră.*

Partiţia de pian a lui Edwin Fischer e redată foarte limpede. Execuţia: esenţial lizibilă, uşoară, echilibrată. Nicicând pianistul din Bâle n'a frazat *cu mai multă sobră emoţie — cum a făcut în acest* larghetto *— o bucată de Bach. E foarte rar ca fonograful să surprindă un „moment" de această calitate, un moment în care inteligenţa interpretului şi tehnica sa fac — cu adevărat — un trup cu litera şi spiritul operei.*

● *MOZART. Tot* Edwin Fischer *execută, din Mozart, faimosul* Concerto în ut minor *(K—491). Un excelent pianist, neuitat din interpretările bucăţilor lui Bach. (Gram. D. B. 3.339—3.342). Totuşi...*

Totuşi Concerto în ut minor *a fost compus la Viena, în 1786, pe când Mozart sfârşia* „Nunta lui Figaro"*. Nu mai întâlnim tonul voios, alura strălucitoare, vie şi tânără. Mozart are griji mari cari se desluşesc într'o operă — scrisă — înainte de toate, ca să placă şi să culeagă aplauze. Dar concertele lui Mozart sunt — adesea — un lucru foarte serios. Aci compozitorul va acorda auditorilor săi doar un final vesel. Dar ce debut de gravă simfonie, de o semnificaţie de pe-acum atât de intens dramatică. Mozart are — poate — îndepărtatul presentiment al morţii tatălui său (1787). Şi a ales acest ton de ut minor — atât de apropiat stării sale sufleteşti.*

Edwin Fischer s'a gândit la toate acestea? S'ar părea că nu.

Introducerea orchestrei filarmonice din Londra, sub diriguirea lui Lawrence Collingwood — e seacă şi fără grandoare. Pianul îşi face intrarea cu o sonoritate puţin emoţionantă. Virtuozul schiţează. Nimic sensibil. Mozart astfel tălmăcit nu încântă. Soseşte cadenţa. A fost compusă personal de d. Edwin Fischer, destul de stângaci în început, amintind mai puţin pe Mozart — decât Schumann.

Fraza andantelui *ar putea fi mai bună: e nevoe de mai mult farmec; e dură şi fără graţie.*

In finale, *Edwin Fischer — la variaţiuni — triumfă. Aceste variaţiuni sunt dealtfel foarte frumoase. Orchestra străluceşte, de-asemeni. Lemnele au o sonoritate deplină şi violinele remarcabile.*

Din nou o cadenţă a lui Edwin Fischer, — asemeni celei dintâi: de fel mozartiană. Mişcarea se accelerează apoi şi totul se închee fericit — printr'un 6/8 îndrăcit.

Din punct de vedere tehnic, cele patru discuri sunt cu totul reuşite.

N. PAPATANASIU

„Romantism întârziat“

(Urmare din pag I-a)

Singurătatea melancolică, sentimentul dureros al trecerii timpului şi scufundarea în trecut, lăsarea în voia visului şi a contemplaţiei, toate aceste elemente numite în chip obişnuit romantice, se găsesc exprimate în poezia năpăstuitului Saint-Amant pe care Boileau l-a afurisit. In judecata posterităţii el apare însă ca o fire de poet, originală şi interesantă. Impreună cu Tristan L'Hermite şi cu Théophile de Viau (care în secolul poeziei disciplinate are nemaipomenitul curaj de-a afirma foarte romantic: „La règle me déplait, j'écris confusément"), Saint-Amant toarce mai departe firul de aur al Pleiadei, în ciuda indignării didactice a domnului Despréaux.

Istoricii literaturii germane au obiceiul de-a numi „Spätromantiker" şi „Nachromantiker" pe anumiţi scriitori ca Rückert, Platen, Grabbe, Immermann, care, situaţi cronologiceşte după generaţia oficial zisă romantică a lui Novalis şi a lui Tieck, poartă totuş în ei o înclinare către vis şi către fantezie care îi deosebeşte de contemporanii lor. Expresia de romantic târziu sau de post-romantic nu explică însă nimic şi poate servi cel mult ca indicaţie cronologică. Luată ad litteram, expresia aceasta ar presupune că romantismul a fost o mişcare literară care a trăit, determinată de împrejurări exterioare, şi care, după dispariţia acestor împrejurări, a murit fără nădejdea unei renaşteri. Chiar şi aşa dacă ar sta lucrurile şi tot n'ar trebui să se tragă concluzia că romantismul a dispărut pentru totdeauna: ar fi destul ca împrejurările care i-au dat naştere să apară din nou pentru ca vechea mişcare să renască, indiferent dacă sub vechea formă sau (ceiace e mai probabil) sub o formă nouă. Dar, încă odată, romantismul este departe de a fi numai o mişcare literară, un curent literar cum a fost, de exemplu, parnasianismul francez sau curentul numit „Das junge Deutschland" din Germania între 1830 şi 1848, sau, la noi, sămănătorismul sau junimismul. Toate aceste curente au dispărut fără urmă atunci când împrejurările sociale sau politice care le-au favorizat au dispărut şi ele; sau au dispărut, cum e cazul cu parnasianismul, atunci când influenţa unui puternic temperament artistic (Leconte de Lisle), a încetat.

Romantismul n'a fost nici fondat, nici inventat, nici propagat. El a existat, fundamental, în sufletul omenesc din toate timpurile. El este expresia unei caracteristici temperamentale, a unei reacţiuni anumite în faţa vieţii, expresia unui mod de-a simţi şi nu a unui mod de a scrie. Te naşti romantic. Rămâi clasic.

Un critic francez, Albert Béguin, în cartea lui monumentală despre *Sufletul romantic şi visul* (L'âme romantique et le rêve, 2 v. Cahier, du Sud, 1937) găseşte că e romantic orice scriitor care „face apel la vis" şi care simte acea „împrăştiere a visului în viaţa reală" de care vorbeşte Gérard de Nerval. Şi, într'adevăr, dacă privim lucrurile aşa, vedem că romantismul este o stare de suflet care apar la scriitori foarte deosebiţi între ei, din epoci diferite şi pe care istoria literară îi grupează în tot felul de rubrici şi de perioade preromantice sau postromantice, cu totul arbitrare şi care au cel mult avantajul (dar nu scuza) că sunt foarte comode pentru scopuri didactice.

Romanticul este un om pentru care visul există, atât ca un mod de cunoaştere a vieţii psihice cât şi ca un izvor de poezie. In această mare formaţie romantică se pot orândui tot aşa de bine scriitori din toate secolele, toţi acei scriitori care dela misticii medievali până la surrealiştii veacului nostru au crezut în puterea revelatoare a inconştientului şi nu s'au temut să se aventureze în zona nocturnă a sufletului lor.

AL. PHILIPPIDE

CHIPURI „INTR'UN MARE MAGAZIN“

FIFI HARAND — G. STORIN — TONY BULANDRA — TANTZI COCEA

HEREAS ȘI LORELEY

O POVESTIRE MODERNA DE VICTOR EFTIMIU

După douăzeci de ani de activitate literară și apreciabile succese în Elada, romancierul Sofocle Kipriotis se gândi că e momentul să spargă hotarele patriei și să cucerească o celebritate europeană, dacă nu mondială.

Nu numai gloria iluștrilor săi înaintași dinainte de Christos, dar unanimitatea cu care poporul elen, ajutat de câțiva scriitori francezi și români, cerea premiul Nobel pentru marele poet național Costis Palamas, îl îndemna pe acest temerar ales al zeilor să râvnească o răsplată cu răsunet universal. Ecoul pe care, prin grandioasele spectacole înscenate la Delphi și prin călătoriile sale furtunoase îl stârnise în Apus un alt mare poet, Sikelianos, întăreau pe Sofocle Kipriotis în credința că un fiu al Greciei moderne poate solicita atenția lectorilor occidentali și-i poate captiva.

*

Corespondent al ziarelor atheniene, Sofocle Kipriotis locuise multă vreme în Capitalele germane.

El cunoștea preocupările literare ale publicului, căci făcuse o mare anchetă printre scriitorii și editorii dela Viena, Muenchen și Berlin. Știa ce se vinde și ce rămâne în rafturile librarilor. Era convins că cinematograful este expresia cea mai dinamică a epocei moderne și socotea că un capitol de roman care nu putea fi filmat este un balast inutil în economia unei cărți. Mai știa că lectorul e dornic să frecventeze oameni bogați, tineri, frumoși, iar peisajul trebuia să fie ultra modern: decor de lux, o feerie minerală și vegetală, palate și parcuri, un paradis cosmopolit, o evaziune din mediocritate.

Convins că viața idilică a păzitorilor de capre și a pescarilor din patrie, freamătul măslinilor, luptele electorale din micile orașe ale peninsilei, romantismul desuet al cleftților și monotonia existenței din insule nu erau elemente capabile să intereseze pe electorul trepidant al cetăților occidentale, prozatorul elin imagină un roman foarte actual, cu nume de legendă **„Hereas și Loreley"** în care era vorba de dragostea pasionată dintre un tânăr intelectual grec și o splendită femeie germană, blondă și cu ochii azurați Un exemplar contemporan, cu pielea bronzată de viața în aer liber, cu privirile de un albastru închis, profund și misterios, o nudistă cu svelteți și perfidii de nimfă.

Sofocle Kipriotis, care-și petrecuse tinerețea la Muenchen, între tablourile mitologice-simboliste ale lui Böcklin și Frantz Stück și era în curent cu toată literatura modernă, își scrisese romanul cu mult talent natal, dar și cu o remarcabilă dexteritate livrescă. Amintirea faunilor și a sirenelor din muzee, introspecționismul lui Proust, Lawrence și alți englezi, erau puse la contribuție atât cât trebuie ca să nu pară o imitație plată a regretaților maeștri. Anecdota, palpitantă ca un roman cu detectivi, era învăluită într'o atmosferă fantastică, ce-i ridică potențele până la algebra halucinantă a unui Edgar Poe.

Ceva din „Cetatea moartă" a lui D'Annunzio plutea în ultimul roman al lui Kipriotis; eroii fuseseră zămisliți la Micene, în vreme ce părinții lor, profesori, desgropau mormântul lui Agamemnon. Prinse de vraja secolelor defuncte, în preajma sepulcrului, cele două perechi eline și teutone, cădeau pradă voluptății transcendentale și necruțătoare a legendei, dând naștere perechei ce era să devină Hereas și Loreley.

Erau sau nu frați cei doi amanți? Iată tulburătoarea întrebare.

Insinuarea unui incest plutea de la primele capitole ale romanului, până la epilog, dând un fragment pigmentat și straniu acestei idile care începea pe un transatlantic și se consuma în frenezia Olimpiadei dela Berlin. Ceva din cinismul tragic al lui lord Byron și a sorei sale Augusta, mărturisirea postumă a unuia dintre tați care confirmă bănuelilor eroilor, și dubla lor sinucidere cu avionul, în momentul când goana torței își atingea apogeul, încheiau, într'un crescendo tumultos, cele cinci sute de pagini compacte, pline de evocări mitologice, de decoruri și stări sufletești ultra moderne. Femei fatale, comis-voiajori, hoți de bijuterii, vedete de cinematograf, călugări dela Muntele Athos și rebeli Spanioli treceau în filmul tipărit, pe care Sofocle Kipriotis îl compusese cu flacăra poetului de geniu, cu sângele rece al perfectului estet și cu simțul acut al actualității, datorit gazetarului care îl tripla. Peste toți și peste toate, trecea suflul tragic al antichității puterea destinului **ananké**.

Editorul berlinez recunoscu toate calitățile mai sus semnalate și scontă un mare succes acestui op impresionant.

Amintirea vechei Elade, popularizată cu atâtea colosale mijloace prin Olimpiada modernă era o garanție în plus pentru triumful european al lui Sofocle Kipriotis, a cărui stea începuse să apună în patrie, fără să fi strălucit dincolo de Atena și Salonic.

Dar — adaogă berlinezul — cum scriitorii din țările mici nu constitue o bună afacere comercială pentru o casă de editură, aceasta nu putea oferi eminentului elin decât garanția morală, urmând ca Sofocle Kipriotis să-și plătească traducătorul și cele trei mii de exemplare ale primei ediții, târg care transpus în mărci germane, reprezenta exact 100.000 de drahme.

Incă 100.000 de drahme costa eventuala reclamă, menită să popularizeze cartea greco-germanică a celui mai mare epic pe care l-au avut elenii, dela Homer încoace.

— Fiindcă, iubitul meu domn, o carte fără publicitate rămâne o simplă maculatură, — îl informă editorul. Moare înainte de a se fi născut.

„Trebuie o legendă în jurul autorului. O tentativă de asasinat, o încercare de sinucidere, o expediție în stratosferă, un complot republican sau regalist, raptul unei fecioare indiene, pasiunea unei mătuși imperiale sau concursul unui grup politic, cu rădăcini pe tot globul: comunism, francmasonerie, fascism sau o reînviere a bugomilismului. Căsătoria cu o tibetană. O izolare la Polul Nord sau printre dukobori. O campanie contra vegetarienilor. Ceva neobișnuit. In orice caz, o legendă: mult sgomot, sub orice pretext, în preajma apariției volumului și câteva săptămâni după Dacă n'ai norocul unei astfel de originalități, trebuie să pui la bătaie cel puțin 4—5000 de mărci. Pe Rabindranath Tagore l-a costat lansarea 500.000. Mi-a spus un coleg din Dresda, care a manipulat banii. Fă și d-ta ceva, în acest sens, și nu vei regreta!".

Argumentele erau convingătoare, — dar de unde să mai scoată publicistul athenian sumele sortite reclamei?

Prima sută de mii drahme, Kipriotis o putea arnuca în focul bătăliei: ducea cu el preschimbate în bancnote ale Reichului, o jumătate casă de lângă Sparta și o jumătate de măslin din insula Corfu. Avea, în plus, o mie de mărci, dar acestea îi trebuiau ca să trăiască în Reich, până la apariția cărții. Spirit practic, romancierul Sofocle Kipriotis nu putea desconsidera valoarea reclamei și se gândea cum s'o cucerească pe alte căi, mai puțin costisitoare, și mai puțin impresionante. Trebuia neapărat să inventeze ceva.

Romanul se afla în lucru, la tipograf și urma să iasă la sfârșitul lui Septembrie. Mai erau câteva săptămâni până atunci.

Omul care descrisese Rinul și ondinele, care-și botezase eroina cu numele ispitoarei nimfe din poezia lui Heine, nu văzuse încă fluviul din poveste. El se îmbarcă într'o zi, pe un vapor cubist, cobori pe apele verzi și se opri într'un orășel idilic, mai jos de Colonia, unde i se păru peisagiul evocator ca un decor de dramă lirică. Ceva din romantismul crepusculelor wagneriene, plutea pe dealurile împădurite, dimprejur. Fără îndoială, toate aceste viziuni renane erau mai grandioase în cartea lui, dar nu le putea tăgădui un anumit farmec. Literatura va întrece totdeauna natura. Arta e mai puternică decât realitatea. Creatorul de frumusețe e un Dumnezeu sintetic. Niciodată peisagiul aevea nu se va ridica la intensitatea pe care i-o dă artistul, în chenarul unei pagini sau al unei picturi. Orgoliu de creator.

Kipriotis se lasă, totuși pradă elementelor.

Inoptarea punctată pe cer cu stele mari și numeroase, iar pe apă cu felinare verzi și roșii, cu ferestre cari se aprindeau una după alta, portocaliu, în burgul de pe colina vecină, — îi umpleau sufletul de fecundele melancolii ale singurătății, de gânduri optimiste, de speranța triumfului ce-l aștepta. Va fi bogat, glorios, se va reîntoarce în patrie cu un prestigiu nou. O carieră strălucită se deschidea în zarea viitorului, romane noui, ocmenzi ale caselor de filme și necontenite călătorii în trenuri albastre și pe transatlanticul văzut numai în vitrina unui birou de voiaj din Athena, — marele paquebot alb și nostalgic pe care se întâlneau, în dreptul Balearelor, Hereas și Loreley, eroii săi byronieni.

*

Cu tot acest entuziasm interior, cu toată certitudinea prosperității de mâine, Sofocle Kipriotis consultă cu atenție lista restaurantului și-și combină un menu care să nu treacă de șase mărci, cu băutură cu tot și cu somon roz de Rin, la mijloc.

Cum vinurile înfundate costau de la trei mărci în sus, ca să ajungă la zece, și cum romancierul voia neapărat să bea un suc veritabil, într'un decor adecuat, ochii îi căzură pe a doua parte a listei, în care prețurile nu figurau ci numai anii de naștere ai mustului. Acolo va găsi licoarea ieftină și parfumată în care să-și poleiască visurile de mărire....

O emoție caldă îi năvăli în inimă, când, printre numele evocatoare ale buteliilor, penultimul îi aminti pe al eroinei sale: Castel Loreley. Ceru o sticlă de Castel Loreley, ceia ce stârni o mare senzație în micul restaurant cu imitațiuni gotice.

Chelnerul anunță pe director, directorul pe patron, patronul pe clienți și toată această lume, cu ochii plini de curiozitate simpatică și admirativă, anticipa în viziunea interioară a scriitorului gloria de mâine, fețele întoarse, lovirile cu cotul:

— Uite pe Kipriotis, autorul romanului „Hereas și Loreley"..

— Cum? Domnul e Sofocle Kipriotis?

— Il credeam mai bătrân pe Sofocle Kipriotis..

Vinul, vechi de șaizeci de ani, avea toate virtuțile respectabilei sale

vârste; el vărsa în sângele atheneanului o flacără de adolescență.. Se Simția studentul műnchenez extaziat în fața Sfinxului de Stück. — o femeie goală, puternică și pală, cu ochii misterioși și gură senzuală. Corpul ei era stâlpul în jurul căruia se răsucea un șarpe gros.

Ce căuta acel sfinx, după trei zeci de ani, în noaptea molatecă a acelui sfârșit de vară?

Ce căutau în imaginea înfierbântată a bardului elen atâtea ondine voluptoase, cari îl ispiteau cu chipuri de femei cunoscute și cu mișcări grațioase, lascive și perfide ca'n Aurul Rinului? Odată cu înfiorările acestea pământești, imagini amabile se îngrămădeau în aburii vinului. Strofe cunoscute căpătau sensuri suble. Sofocle Kipriotis era hiper-poetizat.

N'ar fi putut sta de vorbă decât cu Goethe. De ce nu erau, la această masă, alături de el, Goethe și Wagner? Ce frumos le-ar fi vorbit urmașul direct al antichității elene și cum l-ar fi ascultat, vrăjiți, cei doi corifei ai lirismului german!

Sofocle era fericit La începutul mesei fixase 100.000 exemplare tirajul cărții sale. Acum îl dubla. Acest nou câștig îi permitea să ceară a doua sticlă de Castel Loreley, ceiace suscită o mai pronunțată emanațiune de simpatie admirativă, din partea personalului și a clienților pitorescului restaurant.

Prozatorul elin sorbi picătură cu picătură licoarea aromatică din sticla prăfuită și se gândi la hidromelul zeilor Walhalei.

Când, însă, veni cu nota chelnerul însoțit de director, de patron, de doi picoli și de ajutorul bucătarului, părul marelui epic se făcu ciomag. Ca să-și dea seama de realitatea țifrei ce avea de plată el transforma mărcile în monedă națională și constată că mâncase două sute și băuse 16 mii drame.

Nu-i venea să creadă ochilor. Intrebă pe director și acesta îl încredință, surâzând ca o mimoză, că vinul Castel Loreley e cel mai vechi și cel mai eftin din regiune, că nu-l mai vinde nimeni și constituie fala restaurantului medieval care avusese onoarea să ospăteze un călător atât de distins.

— Dați-mi voie, răspunse, trezit subit din incantațiunea de hidromel, prozatorul atic.

„Eu am cerut acest vin, fiindcă cele cu preț în dreptul lor mi se păreau prea scumpe.

„Socoteam că indicațiunea prețului atrăgea atenția asupra importanței lui!

— E tocmai dimpotrivă! răspunse patronul, surâzător în aparență, dar în realitate foarte palid.

„Se taxează numai băuturile inferioare".

„Vinurile fără preț, denotă o obârșie nobilă și sunt destinate numai persoanelor de nobleță.

— Se prea poate, dar cum nobleța mea e prea intelectuală, eu nu voi achita această sumă. E o nebunie pe care nu mi-aș ierta-o în vecii vecilor. Nu plătesc mai mult decât cinci mărci butelia. E tot o nebunie și asta dar n'am încotro!".

Patronul restaurantului încearcă să surâdă ca de o glumă bună dar prezenta un contrast îngrijorător între obrazul galben și ceafa congestionată.

— Nuplătesc! perora într'o germană muzicală, cu accent mediteranian, celebritatea de mâine.

„Vom merge în fața justiției! Mai sunt judecători la Berlin! exclama el — amintindu-și pe morarul dela Potsdam, căruia magistratura prusiană îi dăduse dreptate împotriva Regelui Frederich II.

*

Până să compară în fața judecătorilor din Berlin, publicistul athenian fu dat pe mâna comisarului de poliție care îi spuse cu multă politeță și fermitate că nu trebue să abuzeze de ospitalitatea tradițională a poporului german.

Străinii se bucură de mari înlesniri în al treilea Reich dar nu până a bea gratis vinurile cele mai rare ale aceluiaș Reich.

— Domnule comisar, Germania este țara ordinei, a legalității, a corectitudinei! riposta Sofocle Kipriotis.

„Găsiți dvs., corect să se servească unui client neștiutor, fără să i se atragă atenția, un vin excesiv de scump?

— Era datoria dvs. să întrebați, prețul!

— Nu e just. Era datoria negustorului să mă previe! Am să intervin la Legația noastră din Berlin.

—E dreptul Dvs. Deocamdată binevoiți să achitați nota!

— In ruptul capului. Să fiu dat în judecată și vom vedea!...

— **La nuit borde gonzeil!** conchise comisarul, în limba franceză, fiindcă i se părea că nobilul străin are prea mult accent pe nemțește.

„Rămâneți aici până mâine dimineață și mâine....

— Sunt arestat?

— Nu. Avem un hotel excelent. Petreceți o noapte printre noi și mâine veți vedea ce vă rămâne de făcut.

Ceeace prizonierul autorităților îndeplini cu docilitate. El avu plăcerea să-și vadă, a doua zi dimineață, în ziarul local, fotografia reprodusă după pașaport, însoțită de povestea cu cele două butelii. Titlul era suggestiv „Sofocle face comedii"...

*

In patriarhala localitate de pe malul Rhinului întâmplarea trezi o vâlvă neobișnuită.

— Ca început de reclamă am scrântit-o! își zise romancierul, descifrând printre rândurile reportajului, obișnuitele ins'nuări privitoare la dexteritatea cu care anumiți aventurieri eleni mânuesc cărțile de joc

„Povestea asta n'o să-mi grăbească decernarea premiului Nobel"! Se gândi apoi că lucrul cel mai bun era să plătească cele 16 mii de drahme și să-și vadă de drum. O încheere firească destul de banală a imprudenței de aseară. Orgoliul național al lui Sofocle Kipriotis protesta împotriva acestei înfrângeri. Dar altă soluție nu exista. Află că articolul din gazeta locală fusese telefonat la Berlin și urma să apară în presa mai multor Capitale. Autorul lui Hereas și Loreley era compromis înainte de a fi fost celebru!

Cu fruntea resemnată, el plecă spre comisariat să achite nota. De acolo urma să se ducă la redacția cotidianului din Burg și să pună lucrurile la punct: om cinstit înțelegea, să tragă consecințele neglijenței sale din ajun și să împace opinia publică a imperiului, plătind, integral, suma datorată.

Coborând la portar găsi o telegramă de la editorul berlinez:

„Excelent procedeu. Continuați".

*

Dacă n'ar fi știut că nemții nu practică ironia, Sofocle Kipriotis și-ar fi închipuit, de bună seamă, că tipul de la Berlin își bate joc de el. Dimpotrivă. Omul îl încuraja: incidentul cu vinul băut și neplătit era neașteptata publicitate. lansarea sigură a cărții. Mai târziu află că o bună parte din presa berlineză îi luase partea: acel străin inteligent avea tot dreptul să protesteze împotriva arbitrariului cu care unii restauratori își tratează clienții.

Portarul însuși al hotelului, îl felicită pentru intransigența sa și-l sfătui să persiste în această atitudine demnă.

Ceeace eminentul polemist nu pregetă să facă.

El se duse la comisariat cu fruntea sus și declară:

— Domnule comisar, noaptea mi-a adus consilii. N'am să plătesc suma reclamată! Imi puteți păstra pașaportul! Eu rămân în Germania — unde justiția merge mai repede ca 'n alte părți — și nu voi pleca înainte de pronunțarea sentinței. Vreau să văd dacă mai sunt judecători la Berlin! Ca să vă dau o dovadă că nu banii mă interesează ci dreptatea însăși a cauzei mele, vă rog să primiți aceste trei sute mărci — mai mult decât valoarea castelului Loreley consumat — în favoarea șomeurilor din localitate!!

Comisarul fu impresionat de această danie și mai ales de tonul evanghelic cu care era oferită.

El se ridică respectuos de pe scaun și înapoie pașaportul nobilului străin, telefonând ziarelor din Berlin emoționanta întrevedere și discursurile ambelor părți. Kipriotis rămase în oraș și deveni centrul curiozității generale, până în ziua procesului.

Nu numai publicațiile din localitate dar intreaga presă germană comenta curioasa întâmplare, dând, în majoritate, dreptate curagiosului și dezinteresatului publicist elen, care pentru triumful unei idei, pentru curmarea unui abuz, pentru întronarea dreptății—își sacrifica banii și averea pe malul drept al Rinului. Oficiosul din Berlin al guvernului mustră redacția provincială care își permisese să bagatelizeze pe un străin de marcă, om de litere și cetățean al umanității, subt titlul „Sofocle face comedii". Chestia era era cu mult mai gravă, ca să fie tratată peste picior.

N'am putea spune că procesul Castelul Loreley despărți Germania în două, ca pe vremuri afacerea Dreyfus pe francezi.

Dar nu e mai puțin adevărat că problema pusă de d. Kipriotis: „Are drept un negustor să ceară prețuri fanteziste pentru vinurile sale, după ce acele vinuri, fuseseră deja consumate!" pasiona pe cititorii de gazete de la conducătorul de masse până la ultimul client al berăriilor.

Iată și ziua judecății Tribunalul era plin de localnici și corespondenți de gazete.

In favoarea sa restauratorul aduse liste de vin fără indicația costului, din o mie de localuri germane, așteptând și altele, din străinătate: O mulțime de martori, nobilii bănuiți că au scăpătat, contese autentice și foarte bătrâne, bogați negustori, comis-voiajori, generali la pensie și alți oameni de marcă, despre cari nu se mai vorbea de mult — se prezentară la proces și atestară că băuseră și plătiseră fără discuție, buteliile rare. Ei lăudară probitatea comerciantului de pe malul Rinului și calitatea produselor sale. Nici un protest, în nici o provincie nu fusese semnalat vreodată împotriva vechiului sistem de a tăinui prețul, sistem care însemna discreție și distincție. Nu era client care să nu cunoască, să nu practice și să nu aprobe procedeul. Legea și obiceiul erau împotriva luptătorului pentru dreptate. Sofocle Kipriotis fu condamnat să plătească integral cele două sticle sexagenare, lucru pe care îl făcu grațios. cu o eleganță pe care n'o egalase decât gestul de la comisariat, obolul dăruit Societății de binefacere a burgului.

Pierduse banii, desigur, cheltuise și cu avocații.

Moralmente însă el câștigă procesul, căci după două zile de la pronunțarea sentinețel, guvernul central dispuse ca toate restaurantele, barurile, localurile de noapte, etc. să înscrie în dreptul fiecărei consumații prețul, clientul având latitudinea să achite cât va binevoi pentru un articol al cărui cost nu fusese în prealabil specificat.

Intregul ziarism salută acest triumf al romancierului elen, a cărui carte apăru la momentul oportun, găsi o atmosferă plină de freamăt, în jurul autorului și cunoscu un tiraj excepțional Fericitul Kipriotis nu mai fu obligat să asigure editorului costul primei ediții: „Hereas și Loreley" se cerea furios, de toți librarii și, în mai puțin de o lună, aduse autorului un milion de drahme

Ziua dreptății, apotheoza sosi mai repede ca'n visurile sale

Confrații cari proclamaseră la Ahtena și la Salonic amurgul stelei lui Sofocle Kipriotis își mușcau acuma degetele Cu acelaș entuziasm generos, caracteristic poporului elen, cei cari îl lapidaseră ieri, formară un comitet național menit să dispute lui Costis Palamas premiul Nobel, în favoarea celebrului său compatriot, romancierul și luptătorul pentru dreptate Sofocle Kipriotis

Nu e mai puțin adevărat că insinuările n'au lipsit nici de rândul acesta, unii pamfletari din Salonic și Athena susținând că toată povestea cu procesul din Germania fusese o scamatorie a istețului publicist, care știa prea bine că vinurile fără preț sunt foarte scumpe la orice restaurant din lume dar provocase incidentul și-l prelungise numai ca să-și facă reclamă

Sandro Botticelli

Cine pronunță numele acesta desmierdător și gingaș, se gândește numai de cât la „Primăvara" și la „Nașterea Venerei" din „Gli Uffizzi", sau la fresca „Villei Lemmi" de la Luvru. Ceia ce ne arată că Boticelli are un fel al său personal de a observa lumea și că viziunea sa poetică se impune și stăpânește amintirea noastră.

Ca mai toți marii artiști ai Renașterii, Sandro Botticelli, Alessandro Mariano Filipepi, era copil din popor, mezinul dintr'o numeroasă familie de tăbăcari. A avut norocul însă să fie luat în grijă de doi frați mai mari, dintre care unul, fiind auritor de cadre, era în legătură cu pictorii. Astfel a intrat el ca ucenic la renumitul Fra Filippo Lippi, om vesel și chefliu, protejatul bancherului Cosma de Medice, cunoscător de artă, filosof și, în mai multe rânduri prezident al Republicii, sau „Gonfalonier".

După ce a terminat ucenicia, Sandro a frequentat atelierul lui Andrea de Verocchio, centrul vieții intelectuale și artistice din Florența, unde era pe atunci ucenic aproape pe terminate Leonardo da Vinci.

Ca atitudine în artă Botticelli se găsește opus tendințelor realiste ale unui Piero de Cosimo și ale lui Ghirlandajo, dovedind în opera lui o senzibilitate și senzualitate aproape voluptoasă. Această trăsătură a artei sale se evidențiază mai ales în „madonele" acestui artist, ca de pildă în „Fecioara" de la Luvru. Această „Fecioară" ca toate madonele sale, de un tip mai mult uman decât divin. Fără bucurie, fără nădejde, fără lumină, madonele lui Botticelli au avut totuși un succes extraordinar, căci exprimau toată nelinișteа nervoasă, grația aproape „morbidă" caracteristică lui Botticelli. Copilul Isus pe care îl strânge la piept „Fecioara" de la Luvru nu mai e copilul înțelept și a toate cunoscător din icoanele bizantine sau gotice. E un copil ca toți copiii, grăsuliu, un copil al omului și nu copilul divin al Fecioarei lui Leonard, din „Vergina dell Roce", sau al acelei cu „diadema albastră" a lui Rafael. In arta sa se răsfrânge dulceața vieții din epoca sa, din acel „Quattro cento" toscan, reînviat în epoca prerafaelistă engleză, din mijlocul secolului al XIX-lea, care-și proclama ca maestru și patron pe Sandro Botticelli. In 1490, fiind oaspetele lui Laurent de Medicis, el devine pictorul la modă cum a devenit apoi din nou peste patru secole în Anglia. Dar după această epocă de aur a civilizației, odată cu moartea lui Laurent Magnificul, începe o epocă de tumult. Carol al X-lea, chemat de ducele de Milan, descinde la Florența și, sub îndemnul lui Savanarola, alungă pe fiul lui Laurent.

Cu acest prilej, unele legende vorbesc de legătura care ar fi existat între Botticelli și Savaranola. Din documente găsite mai târziu această legendă se distruge. Cum ar fi putut Botticelli, trăit în lumea fericită și melancolică de pe timpul „Magnificului", care îngăduia artiștilor să creeze în libertate, să fie de partea fanaticului Savanarola care ardea operele de artă, pergamentele, stofele prețioase și întrebuința violența spre a scăpa de inamici? Cum putea fi Botticelli partizanul celui ce a decapitat pe tânărul frumos și inteligent, Lorenzo Tornabuoni, vărul lui Laurent Magnificul, ce se găsește în fresca de la Luvru, numai pentru că era credincios Medicișilor?!

„Lumea fericită" avea să renască din nou, după arderea pe rug a lui Savaranola. Arta a înflorit din nou cu Rafael, Andrea de Sarto, Michel Angelo. Dar Botticelli nu mai avea putere să-i întovărășească: sănătatea lui era tot mai șubredă și se simțea tot mai melancolic și mai singur pe lumea din care dispăruseră toți prietenii și ocrotitorii săi.

După 1500 mai pictează admirabila sa „Nativitate" de la Londra, care e un act de credință și renunțare. Dacă ar fi putut învinge durerea sa fizică și sufletească, poate ar fi devenit un pictor al credinții în mântuire după dovada de putere de creație din acest tablou.

După zugrăvirea acestui tablou însă, el recade în tristeță și depresiune fizică și orală. A mai trăit încă zece ani, deși se poate spune că și-a supraviețuit în această epocă.

Ca să fie printre cei mai mari nu i-a lipsit, de sigur, talentul, ci voința și sforțarea, ce caracterizează pe Leonardo da Vinci, pe Verrochio sau pe Rafael.

Jacque Mesnil i-a consacrat un studiu din cele mai documentate, din care se desprinde chipul acestui artist, care deși nu e printre cei mai mari, e dintre cei mai iubiți și de artiști și de public, în sufletul și arta căruia se oglindește nu numai sufletul Florenței și al Italiei, ci al Europei din acea Epocă.

IS. SD.

SOȚII DE SCRIITORI

D-na Ion Luca Caragiale

VIAȚA TEATRALĂ

Biblioteca Teatrului Național. Lipsa de pregătire a publicului pentru arta dramatică. Nivelul scăzut al spectacolelor obișnuite

Inaugurată sub directoratul lui Pompiliu Eliade, „Biblioteca Teatrului Național" a fost lăsată în părăsire până mai zilele trecute, când, d. Ion Marin Sadoveanu, pășind la o mare înfăptuire în viața noastră teatrală, s'a decis s'o continue.

Nu aveam până azi în România o colecție care să publice în mod regulat principalele texte jucate pe scenele românești, și era o mare lacună.

O bibliotecă teatrală este necesară, nu pentru faptul că prezintă publicului un text care are menirea să se valorifice mai bine în cadrul unui spectacol decât printr'o lectură, dar pentrucă ea deschide teatrului orizonturi noi, dincolo de scenă, și animează cu o flacără vie legătura dintre arta dramatică și literatură

Sunt mulți oameni care, pasionați de teatru, au dorința de a verifica spectacolul prin cercetarea textului, iar satisfacerea acestei inofensive pasiuni le era cu desăvârșire interzisă, prin lipsa unei biblioteci teatrale.

Ici colo, unele edituri făceau să apară în România piese de teatru, dar publicarea lor era datorită mai mult unor împrejurări fericite decât unui program de popularizare a dramei.

Teatrul Național, luând inițiativa de a face să apară în mod regulat o colecție a pieselor ce se joacă, sau ce au fost jucate pe prima noastră scenă, a deschis o cale nouă în evoluția vieții noastre teatrale.

Cetitorul de teatru nu este un cetitor obișnuit El nu cumpără o piesă spre a vedea dacă plăcându-i textul, va sacrifica prețul unui fotoliu pentru a admira spectacolul, și nici nu va prefera să citească o piesă pentru a nu o mai viziona, realizată pe scenă. Adevăratul amator de teatru va cumpăra întotdeauna textul unei piese, după ce a văzut spectacolul. Este aci, după cum spuneam, o verificare personală a publicului, cum și o tentație de a pătrunde în misterul realizării scenice, confruntând un text cu spectacolul văzut anterior.

Iată deci, că bine condusă, o bibliotecă teatrală este sortită unui succes cert, o mare parte din public interesându-se îndeaproape de textul unei piese care i-a plăcut.

Biblioteca Teatrului Național a fost inaugurată cu „Clopotul scufundat", poemul dramatic al lui Gerhardt Hauptmann, ce se joacă cu succes actualmente de prima noastră scenă, în minunata traducere a d-lui Adrian Maniu.

Editată cu multă îngrijire de „Cultura Poporului", primul număr al Bibliotecii Teatrului Național se prezintă impecabil, și va găsi desigur din partea publicului un sprijin serios, costul exemplarului (20 lei) fiind la îndemâna orișicui.

Ne putem deci aștepta în viitor la un adevărat succes de librărie, mai cu seamă că ni se anunță publicarea unor piese excepționale, cum de pildă „Buna vestire" („L'annonce faite à Marie") de Paul Claudel, în traducerea d-lui Ion Pilat, „Richard al III-lea" de Shakespeare, „Scrisoarea pierdută" de Caragiale. etc.

★

Cu ocazia reprezentării „Clopotului scufundat" și capodopera lui Pirandello „Șase personagii în căutarea unui autor", ne-am putut da seama, cât de puțin pregătit este publicul românesc pentru adevărata artă dramatică. Vina nu este desigur a lui, ci numai a modului cum directorii noștri de teatru, fie a scenelor oficiale, fie a celor particulare, au înțeles să întocmească programul în ultimii ani.

S'a căutat, pe motivul unei pretinse crize a teatrului, reprezentarea unor piese ușoare, care să asigure un excedent bugetar. Dacă această politică a fost impusă directorilor de teatru particulare, din motive lesne de înțeles, ea a avut efecte dezastruoase asupra gustului public, în clipa când scenele noastre oficiale au urmat aceeași cale pentru întocmirea repertoriului. Azi, spectatorul obișnuit să i se reprezinte doar piese fără nici o consistență artistică, a pierdut cu desăvârșire noțiunea adevăratului teatru. I s'a deformat ideia unei arte dramatice adânci, clasice și nu mai găsește destule mijloace interioare pentru a vibra în fața unor capodopere, fiindcă s'a depărtat de ele.

La premiera „Clopotului scufundat", după actul doi, aveam impresia că spectatorii gâfâiau, că-și pierduseră suflul, că se gândeau cu melancolie la „Dragoste pe note", de pildă, sau la cine știe ce piesă englezească jucată acum doi sau trei ani pe scena Teatrului Național, când autorii britanici de mâna zecea invadaseră Bucureștiul.

Erau străini de admirabilele versuri ale d-lui Adrian Maniu, erau departe de problemele pe care le ridica meșterul clopotar, în căutarea creațiunei artistice, și adevărul este, că se plictiseau și așteptau cu înfrigurare sfârșitul spectacolului.

La fel s'a întâmplat cu „Șase personagii în căutarea unui autor". Spectatorii dezorientați complect de concepțiile dramatice ale lui Pirandello, nu înțelegeau nimic. Intervenise însă aci, o oarecare doză de snobism intelectual și se căsneau bieții spectatori să nu adoarmă și să se arate interesați de drama celor șase personagii, pentru că era vorba de.... Pirandello. Și dacă azi spectacolul îngrijit înscenat de d. Ion Sava la Studio se bucură de prezența publicului, e vorba la mijlor numai de un succes de curiozitate sau de unul monden.

ALEX. MARIUS
care obține succese pe scena Teatrului Național

Vina, după cum spuneam, nu este a publicului, ci a celor ce l-au îndepărtat de la teatrul curat, sănătos, clasic.

In situația de azi, îi trebue spectatorului o lungă cale de străbătut pentru a ajunge la nivelul artistic la care ar fi trebuit să fie de mult ajuns.

D. Ion Marin Sadoveanu încearcă să reorganizeze mentalitatea publicului nostru și s'o îndrepte către piscurile frumosului. Ii suntem adânc recunoscători, dar câte căderi va avea de înregistrat de aci înainte actualul director al Teatrului Național, dacă nu se va abate de la această cale. Va trebui să fie tare. Cu zece căderi semnificative teatrul românesc va păși pe un drum nou, și dacă va avea curajul de a rezista unei asemenea încercări, însuși publicul, care azi nu-l înțelege, va fi recunoscător d-lui Ion Marin Sadoveanu.

*

Arătam în cronica noastră precedentă cât de neîngrijit a fost spectacolul comemorativ al „Cocoșului Negru", poemul dramatic al d-lui Victor Eftimiu, care împlinea un pătrar de veac de la creare.

Obișnuiți să vizionăm toate spectacolele la prima reprezentație, din datorie profesională, am rămas cu totul nedumeriți, când, după ce se jucase actul întâi, am putut constata, câtă dezinteresare era pe scenă. Afară de actorii tineri, care jucau pentru prima dată în piesă, ceilalți spuneau versurile cu un ritm vertiginos și monoton, grăbiți să se termine spectacolul, ca orice funcționar care așteaptă cu nerăbdare ora când poate să-și părăsească slujba. Nimeni nu se ocupase de lumini, de punere în scenă, de decoruri sau de costume, probabil fiindcă era vorba de o reluare, de un spectacol obișnuit.

Se pare că așa se întâmplă lucrurile la toate celelalte reprezentațiuni, atât la Teatrul Național, cât și pe scenele particulare.

Este desigur la mijloc o lipsă de control, fiindcă nu ne vine a crede că un director de teatru, responsabil față de orice public care vine să vadă un spectacol, nu se interesează decât de prima reprezentație.

O bătălie teatrală nu se câștigă la premieră, deși autorii, actorii și directorii de teatre pun temei numai pe reușita acestui spectacol.

Câte premiere ratate au constituit succese durabile. Nu trebue uitat că într'o sală de premieră, majoritatea publicului e invitat, și că omul care vine cu bilet de favoare are o mentalitate specială în a judeca lucrurile. Publicul conștiincios, adică cel ce plătește, cel ce vine la spectacole obișnuite, acela este publicul care întreține teatrul, și pentru el ar trebui directorii noștri să-și dea toată osteneala.

Teatrul Național are primul datoria de a da exemplul.

GH. NENIȘIOR

20 ANI DELA UNIREA ARDEALULUI
Evenimentele istorice care au precedat întregirea Neamului
VIZITA M. S. REGELE LA PARIS
ISMET INONU, NOUL PREȘEDINTE AL REPUBLICEI TURCEȘTI
RECENSĂMÂNTUL OMENIRII
Memoriile unui agent secret
TOATE IN EXCELENTA REVISTĂ
„Realitatea Ilustrată"
„REALITATEA ILUSTRATĂ", CUPRINDE:
24 PAGINI MARI TIPĂRITE LA HELIOGRAVURĂ IN CULORI și
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOȚI"
48 pagini 10 lei

★CINEMATOGRAFUL

ALBA CA ZĂPADA ȘI CEI 7 PITICI. — Cunoaștem succesul în lumea întreagă de ultima creație a lui Walt Disney și totuși am pășit în sala de spectacol cu emoție. S'a vorbit atât de mult despre eforturile făcute pentru realizarea acestui film și despre noutatea întreprinderii, încât ne era teamă ca entuziasmul general să nu fi fost pornit din alte considerente decât cele artistice.

Walt Disney este omul, care, alături de Charles Chaplin și în egală măsură, pe un drum cu totul deosebit, a aflat esența însuși a imaginei însuflețite. A creiat sute de mici capodopere, dela Mickey-Mause la Silly Symphonies, a reînoit feeria poveștilor de copii, a inventat o mitologie sprintenă și grațioasă ce va fi poate, după cum spune Alexandre Arnoux, cea mai de seamă mărturie poetică a epocii noastre. Dar filmele lui nu durau până acum decât câteva minute, fugind de pretenția de a reține pe spectatori timp îndelungat ca filmele cu oameni adevărați. Ajungând de lung metraj, ne-am întrebat: oare n'au să piardă tocmai ceiace prețuiam în ele: ritmul lor de vis, desfășurarea lor de o clipă? Oare personagiile acelea spumoase nu vor deveni greoae, insistându-se asupra vieții lor, renunțându-se la apariția lor capricioasă de erou de vis, spre a asculta de regulile prezentării unei intrigi strâns legate?

Indoelile noastre au fost repede risipite. Walt Disney a reușit în temerara lui încercare. Privind povestea Albei ca zăpada am vrea ca încântarea (acesta e cuvântul) să dureze dincolo de timp. Cu o risipă ingenioasă ni s'au dăruit bucuriile cele mai naive, cele mai rafinate. Albă ca zăpada a lui Walt Disney este poezia în ce conține mai întreg și mai pur. Și faptul acestei poezii se naște din tremurul apei în care se resfrânge chipul domniței, din izbucnirea muzicei fantastice, din peisagiul misterios ce prinde viață ca'n visurile noastre, din fermecătoarea apariția a vietăților pădurii, din simbolul dragostei ideale care învinge moartea.

Walt Disney aduce pentru prima dată în desenele sale personagii după măsura noastră: Domnița, Făt-Frumos, Regina, Vrăjitoarea. Spre a le admite cu adevădat existența, ar fi trebuit să fie închipuite realist, dar estetica desenului însuflețit nu permite asemenea posibilitate. Dintre toate aceste personagii, cel mai reușit e Albă ca zăpada, dar e și ea pe alocuri inconsistentă. In schimb animalele sunt deadreptul creații minunate, prin chipul și prin mișcările lor care le reflectează gândurile puerile. Scena când poporul pădurii ajută Albei ca zăpada la dereticatul casei piticilor, împărțindu-și munca, este o capodoperă de invenție comică. Deasemenea piticii sunt cuceritori prin felul fiecăruia de a fi și prin verosimilitatea mișcărilor.

Am avea unele observațiuni de făcut în ceiace privește coloritul și decupajul — cel dintâi se apropie uneori de conomolitografie, iar cel de al doilea nu-i pus întotdeauna la punct și de aceia obosește ochii.

După marele succes obținut, care a fost o răsplată a celor trei ani de muncă, desigur că Walt Disney ne pregătește intrarea definitivă o desenului însuflețit în viața cinematografului.

KERMESA EROICA. Este un film inspirat nu dintr'o operă literară, ci mai de grabă dintr'o sumă de teme picturale, minunat transpuse în valori cinematografice. Dacă astăzi s'a ajuns la înlăturarea ori cărei urme de literatură într'un film, datorită scenariului care reclădește totul, încercarea e mult mai grea când pornește dela izvoare picturale. Poți cădea ușor în ispita de a înfățișa o serie de reproduceri după capodopere mai mult sau mai puțin însuflețite.

Jacques Feyder, creatorul „Kermesei eroice", a știut să se ferească de această primejdie. Nu numai că nu bănuiești inspiratorii după pânzele cărora s'a călăuzit regisorul în scenele de interior, de bătălie, în peisagiile ori naturile moarte, inspiratori celebri ca Brueghel, Velasquez, Callot, Franz Hals, Jordaens și alții, dar în toate ansamblurile filmului nu se simte nimic de amestecătură, nimic de proecție după model.

Jacques Feyder a conceput și gândit Kermesa eroică ca un Flamand dela începutul secolului al 17-lea. Scopul lui a fost să influențeze imaginile în spiritul uluitoarei bogății vizuale a picturii flamande din timpul acela.

Fiecare episod a fost compus cu voluptate, fără a fi uitat vreun amănunt minuțios în accesorii sau îmbrăcăminte. Planurile au fost distribuite cu judecată, prevăzându-se toate posibilitățile luării vederilor. Pe urmă, Feyder a întreprins opera lui de pictor, întrebuințând în locul persoanelor, proectoarelor, pentru a obține o uimitoare varietate de tonuri negre, albe, gri, rând pe rând catifelate, vaporoase, dense sau strălucitoare.

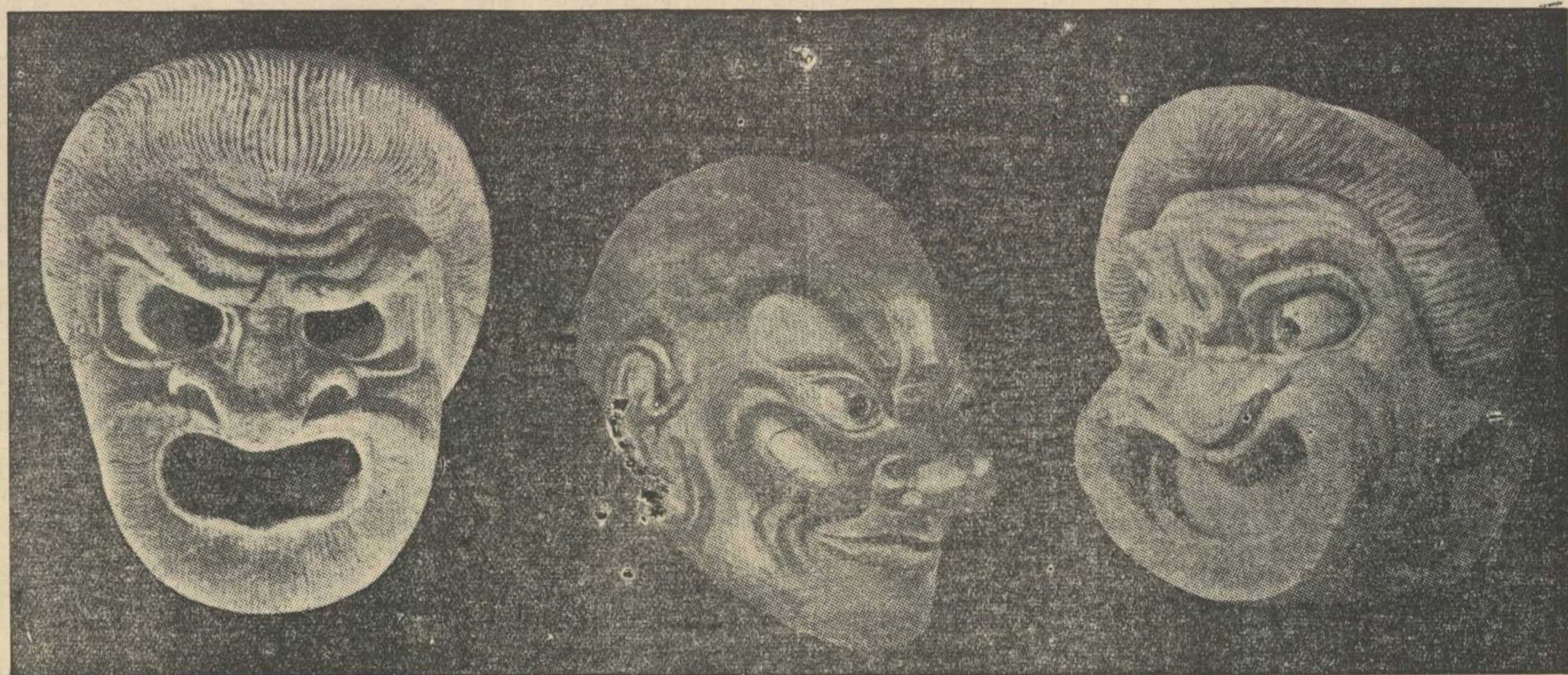

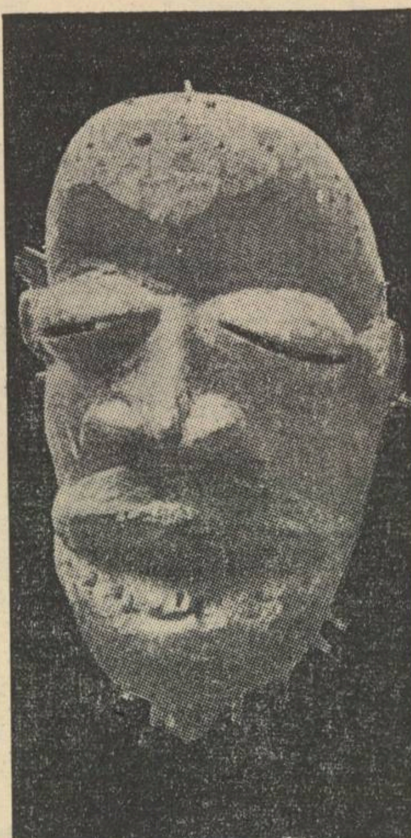
Rar am văzut în cinematograf creația artistică și reacția vieții amestecându-se atât de strâns. Ar trebui să cităm zeci de tablouri, dar spațiul nu ne permite. In fața lor, bucuria noastră spirituală și vizuală nu cunoaște margini. De multă vreme n'am avut o astfel de măsură a armoniei, a acordului complect între subiect, cadru și eroi, și între orchestrația dialogurilor, a sgomotelor și a muzicei, ca în Kermesa Eroică.

T. S.

MAŞTILE

Intrebuinţarea măştilor datează dintr'o epocă foarte îndepărtată. Măştile au fost cunoscute nu numai de popoarele antichităţii clasice ci după unii preistorici, şi de strămoşii noştri din perioada quaternară, de la care ne-au rămas gravuri şi picturi în grotele dela Altamira, Combarélles şi altele.

In tot cazul, este imposibil să fixăm o dată apariţiei măştilor. Tot ce putem spune este că existenţa lor e generală şi că au fost găsite urme în cele mai diferite părţi ale globului.

Măştile erau de mai multe feluri. Unele, cele mai numeroase, erau măştile rituale sau magice care se întrebuinţau la ceremoniile religioase, altele serveau pentru reprezentaţiile teatrale şi altele, în fine, erau măşti funerare. Toate au fost concepute primitiv, pentru a înfrunta veşnicia şi autorii lor n'au avut nicio preocupare de artă. Dar, puţin câte puţin, sculptorii, ajungând să stăpânească mai sigur meşteşugul, măştile capătă o valoare artistică de prim plan.

Măştile de teatru aveau un stil cu totul diferit, după cum erau purtate de actori de comedie sau de tragedie. Sculptate în planuri largi şi în linii stilizate, ele ajungeau câteodată lo o mare frumuseţe. Erau tăiate în materii diferite, lemn, sau metal şi erau pictate. Tradiţia lor a fost continuată de Romani, cu oarecare variaţiuni în formă şi stil.

Grecii se serveau şi ei de măşti funerare, cel puţin în epoca arhaică şi arheologul Schliemann a găsit la Mycena, în morminte, corpuri ce aveau faţa acoperită cu o mască de aur. In săpăturile întreprinse la Babylon au fost descoperite deasemenea măşti funerare, care erau făcute dintr'un amestec de aur şi argint. In Egipt, măştile au ajuns la o mare însemnătate, transformându-se însă în portrete, adesea minunate, pictate pe sicriile mumiilor.

In Asia deasemenea s'au confecţionat măşti uimitoare, în materiale foarte variate, metal, lemn sau lac. In China au fost modelate chipuri de o expresie realistă şi puternică, născute dntr'o imaginaţie foarte vie. Toată lumea cunoaşte vestitele măşti japoneze, acele de teatru care redau, exaltându-le, râsul sau durerea, şi acelea, cu grimase îngrozitoare, purtate de samurai în lupte.

Alături de aceste opere de artă, existau la popoarele mai puţin civilizate, măşti pe care vrăjitorii le întrebuinţau în împrejurări diferite. La unele din aceste popoare, vrăjitorii uzau de măşti pentru a vindeca pe bolnavi. La vederea acestor figuri groaznice, pacientul se simţea uşurat. Dar dacă asemenea măşti aveau puteri lecuitoare, ele erau inferioare din punct de vedere artistic.

In insulele malaeze, unde dansul a ocupat un loc atât de important în viaţa religioasă şi în reprezentaţiile teatrale, măştile au, ca şi păpuşile, un nas lung, o gură enormă şi ochi bulbucaţi, fiind făcute să înlocuiască figura unui preot sau a unui vrăjitor, prin acea a aunui geniu sau zeu.

In Oceania, cele mai multe măşti sunt sortite ceremoniilor mortuare. Modelul cel mai rudimentar şi probabil cel mai vechiu, este compus din partea din faţă a craniului omenesc pe care indigenii modelau cu pământ trăsăturile unui chip, vopsindu-l apoi în roşu şi albastru. Celelalte măşti sunt făcute din lemn uşor şi câteodată sunt împodobite cu ierburi, stofe şi seminţe. In Noua Caledonie se fabricau măşti din lemn tare, pictate în negru. De aparenţă fantastică şi caricaturală, ele sunt de două feluri, unele în loc de nas au un cioc enorm ca la păsările de pradă, gura larg deschisă şi cu dinţi, altele un nas omenesc, numai cât foarte turtit. Toate servesc la ceremoniile mai importante ale tribului şi sunt întovărăşite de o bonetă de lână înconjurată de pene.

In America, în toate epocile, la serbările civile sau religioase se întrebuinţau măşti, mai ales la vechii Mexicani care aveau un ceremonial foarte complicat. Cele ce au fost găsite sunt aproape toate funerare. Erau tăiate din stânci tari, cu multă abilitate şi în majoritate nu difereau între ele decât prin felul materialului care era când marmoră albă, când marmoră gri sau roşie.

Peruvienii au măşti din teracotă, iar indienii din Mexic cioplesc şi astăzi măşti din lemn, pictate şi ornate cu desene geometrice răspândite pe toată faţa. Sprâncenile, părul şi barba sunt confecţionate din coamă de cal. Aceste măşti sunt destul de asemănătoare cu măştile noastre de carnaval.

Popoarele africane au şi ele obiceiul de a reprezenta creaturi supranaturale. La unele triburi există o mască în formă de con cu vârful îndoit şi roşu şi împodobită cu scoici şi stofe brodate. Origina acestei măşti e minunată. Un om, întâlnind de exemplu, în pădure un geniu al apelor şi neputându-l descrie, încearcă să-l reprezinte şi, întrebuinţând scoarţă de copac, pene şi pielea unui liliac, confecţionează o figură pe care o vopseşte cu galben, cu negru şi alb. Şeful tribului poartă masca pentru a speria pe femeile certăreţe şi pe copiii răi.

Pe toată coasta de Ivoriu, măştilea sunt întrebuinţate obişnuit. Există aproape pretutindeni asociaţii religioase, ai căror membri execută dansuri, purtând măşti cu chip omenesc.

Astfel din timpurile cele mai îndepărtate, aceleaşi credinţe mistice sau religioase au inspirat popoarelor de rasă şi civilizaţie diferită, unelte de ceremonie asemănătoare. Pretutindeni, trebuinţa de a închipui supranaturalul a făcut să se nască imagini de metal, piatră sau lemn simplu, care au prilejuit autorilor lor exprimarea profundei dorinţe de frumuseţe ce stă ascunsă în sufletul tuturor neamurilor pământului.

VIAŢA ARTISTICĂ

Ana Tzigara-Berza: PORTRET

N. Imre: COMPOZIŢIE

Ana Tzigara-Berza: PORTRET

IN AMINTIREA REGINEI MARIA. — O regină e a unei ţări întregi şi e a fiecăruia dintre supuşii ei prin ce reprezintă ea de simbol. O regină e o existenţă vie şi totuşi păstrează ceva din destinul unei icoane de legendă. E departe, e sus, e de neapropiat. Prin însuşi faptul situaţiei ei.

Rar de tot o regină izbuteşte să înlăture distanţele care o separă de simplii muritori, rar de tot izbuteşte să arate că fiinţa ei nu înseamnă numai coroană şi tron, ci înainte de toate în ea bate o inimă iubitoare şi înţelegătoare pentru durerile şi bucuriile altora. O astfel de regină a fost Maria a României.

Nu prin simbol ci prin fapte reale era a fiecăruia dintre noi. Şi va rămâne în amintirea tuturor. O socoteau a lor eroii războiului, copiii, scriitorii, artiştii. Pentrucă înainte de a fi regină, a fost o femee de o rară sensiblitate, o mamă, o scriitoare, o artistă.

Pentru sprijinul, pentru vorba aleasă, pentru marea mângăere, adesea singura în viaţa lor de sacrificii şi chinuri, recunoscători, pictorii şi sculptorii români s'au închinat laolaltă Reginei Maria. Intr'o şedinţă solemnă a Sindicatului Artelor Frumoase, a fost evocat sufletul ei nobil, faptele ei spontane, sincere şi cu răsunet adânc în conştiinţa creatorilor de frumos.

S'au rostit cuvântări emoţionante, s'au recitat versuri măestrite şi au răsunat melodii grave. Dintr'un cadru îmbrăcat în violet, priveau blând ochii Reginei Maria. Şi de sub o placă de cristal se înşiruia slova lapidară a unui ultim mesagiu, trimis artiştilor înainte de a părăsi lumea aceasta:

„Simţul artistic a fost întotdeauna înrădăcinat în neamul Românesc.

„Eu ca Regina voastră ce iubeşte ţara şi poporul vă doresc să ţineţi acest dar mereu demn de locul dobândit în lume de artiştii români.

Pictorii şi sculptorii români nu vor uita acest înalt îndemn.

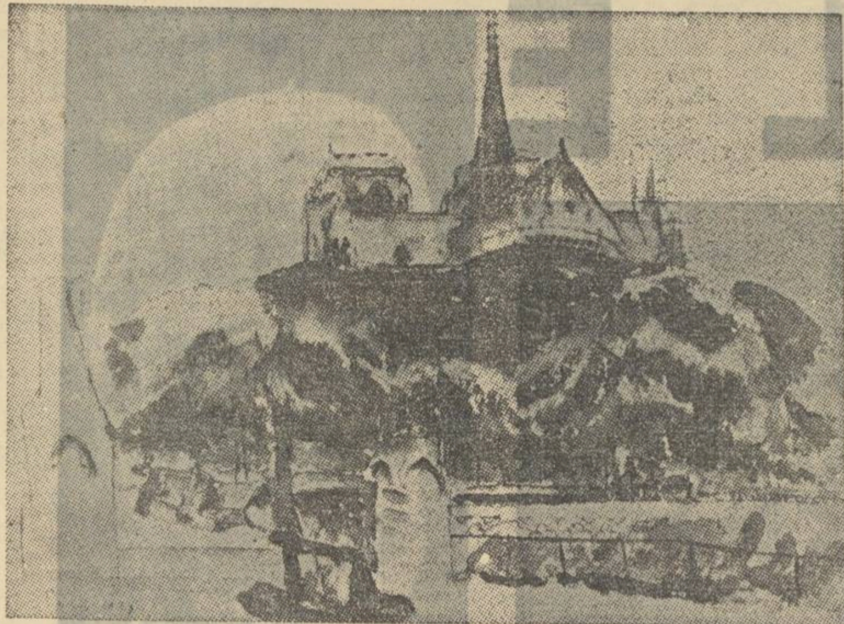
SALONUL OFICIAL DE TOAMNĂ. — Desenul se sprijină mai mult pe linie. Linia care închide o suprafaţă, conturează un obiect, fără a primi corespondenţele mai palide ori mai accentuate ale gradaţiilor luminii. Desenul adevărat nu descrie, ci sugerează, rezumă un spectacol plastic, îl transpune în unele din cele mai directe şi mai spontane posibilităţi de realizare pe care le are emoţia noastră. In afară de expresia vorbelor rostite pe loc, numai desenul e mijloc egal în sinceritate şi prospeţime de impresie.

Deaceia nu numai artiştii practică desenul. Desenează şi copiii, desenează şi oamenii sensibili: poeţii în deosebi. La aceştia, un joc de linii trase fără pretenţie, e o trecere de vreme, o distracţie. Nu înseamnă că dacă cineva are obişnuinţa privitului şi siguranţa mânii, trebue să facă din desen altceva decât o răsfrângere a unei stări sufleteşti. Cele mai fine şi mai sensibile desene stau parcă sub semnul unei fantezii semiconştiente. Sunt născute mai mult dintr'un imbold lăuntric, care conduce mâna în spre conturarea unor idealuri visate. Ne place în viaţă o anumită frumuseţă, îndrăgim anumite forme — ele se vor suprapune peste realitate şi ne vor dicta viziunea.

Desenul ne ajută la astfel de exteriorizări. De aceia e mai mult poezie. Ce sunt altceva arabescurile fluide, imponderabile, ale unui Matisse sau Dufy? Poate că niciodată minunea de creaţie a liniei nu şi-a găsit existenţă mai fericită ca astăzi. Dela siluetele antichităţii săpate în piatră şi dela cele ale artei egiptene, scrise pe vase ori pe ziduri cu o putere de viaţă uimitoare, istoria desenului nu cunoaşte o expresie mai simplă şi mai emoţionantă în acelaş timp, ca acea a artei contimporane.

Se poate vorbi astăzi iar de o caligrafie a gândului, a sentimentelor. Căci noţiunea clasică a desenului e largă, cuprinzând şi pictura monocromă. Ori, e o mare deosebire între studiul alb şi negru al unui motiv cu toate elementele lui formale şi între o însăilare capricioasă de contur. E o mare deosebire între a asculta cuminte de natură şi între a o interpreta descătuşat de orice legi scolastice, călăuzit, de însuşi farmecul jocului liniar. Născut pe loc din îmbinarea amintirilor cu realitatea, din creşterea liberă a unei trăsături dintr'o altă trăsătură.

Salonul oficial de toamnă dela noi este închinat desenului şi gravurii. In fiecare an, cele două încăperi din Pavilionul Artelor dela Şosea adăpostesc sute şi sute de încercări în alb şi negru. Intâlnim mereu lucrări pretenţioase, compli-

Octav Angheluţă: PEISAGIU

cate, studiate prea mult ori, ceia cate. Dar succesul nu poate fi al ce-i şi mai rău, de o inspiraţie cal- lor niciodată, ci al scrisului dina-culată, cu mijloace manieriste. tru- mic, avântat, spontan al câtorva li-nii aruncate pe o hârtie oarecare, ca o însemnare într'un carnet.

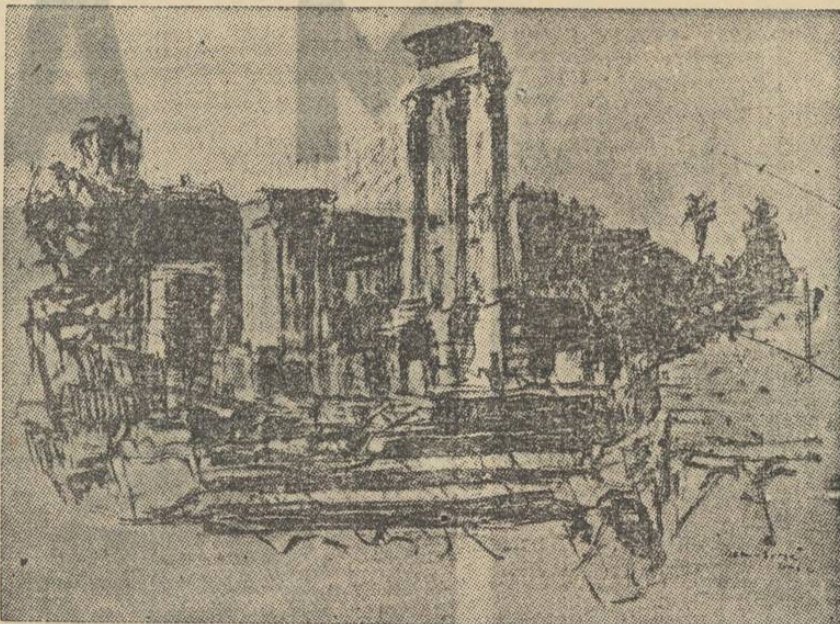
EXPOZIŢII. — In atelierul său din strada Mihail Kogălniceanu No. 4. d-na *Ana Tzigara-Berza* expune un ansamblu bogat de lucrări în ulei, acuarelă şi desen. Este prima manifestare mai importantă, căci până acum d-sa a apărut rar în public, pe la Saloanele Oficiale. D-na Tzigara-Berza, a studiat îndelung, a călătorit în străinătate, socotind că abea astăzi a ajuns în stare să se înfăţişeze cu folos publicului românesc.

Din capul locului remarcăm deci disciplina activităţii sale şi o modestie nu prea obişnuită la noi. Căci artista aceasta putea mai de vreme să iasă din cadrul intim al atelierului, dar a avut tăria să aştepte spre a se prezenta deplin formată şi sigură pe meşteşug. In adevăr, suntem dintr'odată cuceriţi de rafinamentul şi adâncimea artei sale. Avem de a face cu o artistă în adevăratul înţeles al cuvântului, o artistă pentru care multe subtilităţi de viziune nu mai sunt taine. Linia stilizată şi spirituală a desenelor ca şi armoniile limpezi şi preţioase ale culorlor arată precis drumul parcurs, munca depusă. Şi n'a fost vorba numai de o asimilare a învăţăturilor altora ci de o prelucrare a lor spre realizarea unor aspecte şi înţelesuri noi.

Ori cine poate învăţa, dar nu ori cine poate face dintr'un material teoretic o expresie vie, proprie, încălzită la focul convingerilor şi al rezonanţelor sufleteşti. Indiferent de maeştri pe care i-a avut, privind faţa de acum a picturii d-nei Ana Tzigara simţi că nu poate fi alta, că e conformă cu viaţa sa sufletească. A fost găsită cheia ce descue taina atâtor probleme de lumină, de volum de interpretare cromatică. De aici liniştea, seninătatea, claritatea din aproape fiecare pânză. Ai impresia aerului tare dela munte, fără să fie totuşi nimic sever, nimic rece.

Expoziţia d-nei Ana Tzigara-Berza se află, după cum am arătat în atelierul său dela şosea — şi publicul va ajunge cu greu până acolo. Nu-i obişnuit. Deşi osteneala i-ar fi răsplătită peste aşteptări.

TACHE SOROCEANU

Dem. Berea: FORUL ROMAN

EUSEBIUS CAMILAR

CORDUN

SFÂRŞIT

XIX.

Dacă treci în puterea întunericului pe la balta morarului îţi iese înainte calul negru.

Ţi se aşează dealungul drumului sforăind.

Aici, cândva, a fost omorât un morar în chimirul căruia ucigaşul a găsit numai cinci fifirigi.

Lângă drum malurile bălţii îs umbrite de sălcii. Noaptea, între crăngile lor până pe apă e întunerec mare. La răsăritul lunii întârziaţii văd în întunecimea aceea cum se aprind focuri.

Se spune despre un haiduc de departe care ar fi călătorit de mult pe aici pe o noapte cu negură. Mâinile rele l'au smucit de pe cal, l'au jefuit de aurării şi l'au înecat în baltă.

Calul lui negru a nechezat prin ţărâni şi i s'a pierdut urma.

Numai că şi astăzi dacă treci peacolo în puterea întunerecului, caîncălecându-l au luat drumurile haiduciei.

Unii spun că se iveşte la drum când treç întârziaţii, aşteptând ca odată şi-odată vor trece, mâinile rele care i-au prăpădit stăpânul.

Le-ar înfige colţii în pântece şi i-ar asvârli în baltă peste ciolanele haiducului.

Oamenilor buni calul nu le face nimica. Dacă te ştii cu sufletul curat poţi trece pe lângă dânsul încotro ţi-i drumul.

E frig mare în fundul apelor don calul negru nu se poate bucura de căldura soarelui.

Nu se poate ivi ziua sub maluri să-şi încălzească spinarea.

Cei care iau apă din isvorul de sub mal ziua la seceriş, spun că aud în baltă nechezatul calului negru.

L'ar putea mântui din viaţa lui fără sfârşit o fată mare care ar intra goală, despletită în val, când se aprind în adânc focurile lunii.

Dar câte dintre fetele satului au curajul să meargă noaptea să mângâie calul haiducului?...

Mamele îşi sperie plozii: te svârl calului negru, dacă nu-ţi ţii botul...

Adevărul este că nici unui copil calul negru nu-i face rău. Pentrucă în întunecate vremuri a crescut împreună cu copilul care mai târziu încălecându-l au luat drumurile haiduciei.

...Eu am omorât câini. Am gâtuit pui de vrabie. Am sdrobit sub picioare convoiuri de furnici care îşi cărau sacii albi dealatul drumurilor. Am prins pui de şarpe şi m'am înveselit de şuerul lor mărunt când îi pişcau furnicele, când îi puneam pe jăratec.

Eu am tras cu pumnul peste gură viţeluşilor. Am implântat cuţitul în pântecele vacilor grele care nu grăbeau dealul.

Cum să nu-mi iasă mie înainte calul negru? Aşa mă gândeam grăbindu-mă spre stâna din luncă. Intre sălcii se aprindeau focurile. E ceasul când calul negru despică apele... La stânga, cele trei fântâni părăsite în fundul cărora latră căţeii pământului. La dreapta, stuhăria cu apă adâncă peste cap. Satul, în urmă, departe.

Am să fug. Pân'la stână e puţin... In dreptul bălţii mi-a pierit răsufletul. Mi s'au înmuiat picioarele, mâinile...

Calul negru, dealatul drumului. Scormonea ţărâna cu copita.

Pe malul bălţii alergam cu părul măciucă. M'am uitat în urmă: sălciile se vedea parc'ar fi de pâclă.

In stuhărie din mai în mal un drum cât ai merge cu barca. Tăiaseră calicii stuh. Tot atâta, m'am gândit. Apa era întâi până la genunchi, apoi până la brâu, până la gură. M'am cufundat peste cap şi mi-a rămas pălăria deasupra.

Spre stână, foşneau păpuşoii în urmă. Calul negru alerga după mine.

La târlă, tata răscolea jarul. Imi curgea apa din cămaşă. Tremuram.

Ce-i măi?

Tată, mi-a ieşit înainte calul negru... Eşti mare şi prost, mi-a răspuns tata stupind în foc...

XX

Tata îmi spunea: tu nu eşti bun de nimic. Strici degeaba mâncarea şi încălţările...

Peste zi păşteam oile şi noaptea veneau lupii la stână. Peste zi păşteam vitele şi noaptea se îmbolnăveau. Dacă seceram îmi tăiam degetele cu secerea. Dacă tăiam lemne la trunchiu îmi săreau aşchii în frunte.

Ai mei s'au sfătuit: să-l dăm de acasă. Şi-aşa nu-i bun de nimic...

Tata s'a gândit: la argăţie. Mama a sărit: eu l'am crescut...

Atunci la ferărie, a spus tata strigându-mă de pe-afară; măi, îţi place ferăria? Ai să potcoveşti cai...

Eu, am răspuns ca totdeauna: nu, mie nu-mi place nimic...

Atunci să-mi piei din ograda mea. Fă-te tâlhar, hoţ de cai...

*

Era în ajunul Sânzienilor şi mama era dusă la târg decuseară.

In târg la noi de ziua Sânzienilor se scoate racla Sfântului Ioan. Vin oameni de departe, cale de două săptămâni cu căruţele. Vin alţii tocmai din ţara Sfântului, de dincolo de Marea Neagră.

Femeile de la noi pornesc decuseară şi ajung la mânăstire când bate cloptoul cel mare la miezul nopţii.

Rămăsesem acasă numai eu cu tata. M'a strigat de pe-afară: mâne, te duc la potcovar... Nu. Eu nu mă duc la potcovar. Nu? Atunci piei din ochii mei...

Şi s'a aşezat singur la masă.

Ziua te poţi ascunde în ţarină, poţi dormi pe haturi. Dar noaptea, încotro să te duci?...

M'am furişat pe sub garduri până la miezul-nopţii. Când a bătut cocoşul nostru din aripi am sărit gardul în ogradă. Il auzisem pe tata cum încue portiţa.

Câinii crescuţi de mine lătrau la străini şi la tata. Cei crescuţi de tata lătrau la străini şi la mine. Nu-mi erau dragi pentrucă-i crescuse tata. Il băteam în legătoare când eram singur acasă. Pe cei crescuţi de mine îi bătea tata fugărindu-i peste garduri.

Cânele s'a smucit în lanţ mârâind a străin. M'am apropiat cu mânile întinse: Taci. Nu mă cunoşti? Eu sunt. Cânele lătra smucindu-se. Mi-am băgat în sân mâna sfâşiată de colţii lui.

Tata a ieşit în prag: hei, cine-acolo? Cânele lătra smucindu-se spre gard.

*

A venit, întins la mine. Tu eşti? Iţi place potcovăria?

I-am răspuns ca totdeauna: Nu. Mie nu-mi place nimic...

Atunci piei din ogradă...

A descuiat portiţa şi-a încuiat-o în urma mea.

Intâi m'am gândit să dau foc la casă. In grădină mai licărea jar: peste zi făcuse mama leşie. Mi-am adus aminte de mama: ar rămâne pe drumuri...

In mijlocul uliţei m'am pălit de-o piatră. Trântit în colb, cu piciorul la gură îmi sugeam sângele. Mă usturau degetele.

Sculându-mă, am ridicat piatra şi-am asvârlit-o la noi în fereastra dinspre drum.

In noaptea aceea am apucat drumul târgului...

SCRISORILE JULIETTEI DROUET

In timpul celor cinci zeci de ani de legătură între ei, Juliette Drouet a scris lui Victor Hugo, nu mai puţin de şaptesprezece mii de scrisori! Ceia ce e mai important este faptul că aceste scrisori erau nu numai multe ci şi bune, după cum se poate constata din ineditele publicate de

Paul Sonchon în Revue des Deux Monde (1936). „Juju" se dovedeşte a fi nu numai o mare îndrăgostită, ci şi un bun condei.

Scrisorile ei sunt din epoca „Ruy Blas", 1838. Departe de scenă, închisă într'o singurătate absolută de gelosul el „Toto", cum îl numeşte ea copilăreşte pe Victor Hugo, Juliette Drouet îşi arde toate durerile, ca o tămâie, la picioarele idolului său, nu doreşte altceva decât cele câteva săptămâni, de fericire absolută, în care călătoreşte numai cu el. Ca să-şi treacă timpul şi să nu-şi piardă răbdarea în aşteptare ea se dedă celor mai grele munci de gospodărie, dar mai ales scrie lungi scrisori „adoratului".

De abia sculată din pat, alte ori char în pat ea aşterne pe hârtie focul inimii sale, necazurile, fericirile, visurile ei. Abia a plecat şi ea începe să-l dorească şi să-l aştepte. Ii vorbeşte mereu de dragostea, de pasiunea ei şi-l imploră să revină. Cu o uşurinţă de necrezut trece de la glumă, la lirism, de la veselie, la tristeţă, de la râs la plâns.

Scrisorile ei sunt pline de numele personagiilor din dramele lui Victor Hugo, despre care vorbeşte ca de nişte buni prieteni, urmărind dramele pe care el le scrie şi pe care i le comunică, act după act. Când i-a adus pe „Ruy Blas", terminat, ea scrie: „Ce minune e piesa ta şi ce bun eşti că mi-o trimiţi. Nici odată n'am mai auzit ceva atât de măreţ. O, frumosul meu soare! m'ai orbit pentru multă vreme."

N'a avut însă parte să joace rolul Reginei, căci pe când erau într'o călătorie în doi, după obiceiul lor, Adele Hugo face atâtea intrigi, încât rolul e dat d-rei Beaudoin. Juliette poate să jelească cum va pofti „frumosul admirabilul rol" şi să dorească directorului teatrului „Rennaissance" să fie mâncat „de râie şi de holeră". Il plânge pe „Toto" al său, că are de a face cu aceşti „hidoşi comedianţi", aceşti goistopioux", încercând să-l consoleze cu glume uşoare:

„E o vreme minunată", îi scrie ea. Ar trebui să mă duci la croitoreasă. Dacă mai trece vreme rochia nu va fi gata pentru reprezentaţie şi te previn că, din această cauză, Ruy Blas nu va avea succes. Soarta lui Ruy Blas este în unul din faldurii rochiei mele de damasc..."

Piesa are un mare succes e adevărat, apare în librărie, dar, copleşit de fel de fel de preocupări, se duce mai rar la Juliette, care totuşi, „pentru o zi de fericire întreagă" petrecută cu el, ar consimţi „să locuiască în lună şi să trăiască viaţa unui Hotentot bolnav, celelalte trei sute şaizeci şi patru de zile, ale anului".

Dar timpul trece, teatrul se închide din ce în ce mai mult pentru actriţă, care e mai mult frumoasă decât talentată. Ea scrie în 1839: „Aş vrea să mă bucur că te ştiu fericit şi sănătos, fără nici un gând trist, la aniversarea dragostei noastre, căci sunt şase ani în seara aceasta (16 Februarie) de când ne iubim. Şase ani! e mult pentru tinereţea şi frumuseţea unei femei, dar pentru sufletul în extaz nu e nici măcar o clipă..."

De fapt ambiţia ei de actriţă e moartă de mult şi ea „se va mulţumi să rămână sclava devotată a lui Victor Hugo". De aci înainte ea va fi tovarăşa veselă şi neobosită a călătoriilor sale, secretara, inspiratoarea. Va îndepărta în zilele tragice primejdiile cele mai mari şi va îndulci, târziu, mult mai târziu, anii lungi şi amari ai exilului şi ai bătrâneţii..."

A APĂRUT No. 404

Cinema

...MATORUL SUMA

SĂ APLAUDĂM LA CINEMA?

O NUVELĂ DE CHARLIE CHAPLIN: „RITM"

O LISTĂ A SCENELOR DE DRAGOSTE MEMORABILE

MEŞTEŞUGUL FOTOGRAFIC IN SLUJBA VEDETELOR DE CINEMA

O PAGINĂ DIN ISTORIA FILMULUI RUSESC

Spencer Tracy are un fiu orb

Cary Grant, June - Prim Comic

Şoapte... Cancanuri... Indiscreţii...

Omul care a fost în junglă

— Nu trebuie să te miri Dumneata...., — te văd surâzând a neîncredere — când ţi-oi spune eu că tot ce-ai cetit în cărţile de geografie şi zoologie, nu face nici două parale....

Eu, Domnule, eu am fost în junglă! Şi tot ce afirm eu, se poate verifica!

— Păcatele mele, zisei, n'am nici un motiv să mă îndoesc de autenticitatea spuselor Dvs..... Vreau numai să vă rog să mă desluşiţi şi pe mine, cum de se poate afirma — chiar la un pahar de vin — că leul african e fricos şi că numai la vederea Dvs. a şters-o speriat, ca un căţel.... Eu ştiam, din contră, că leii îl atacă pe vânător şi-l fugăresc kilometri întregi, silindu-l să se caţere pe copaci....

— Pardon-pardon! mă întrerupse oarecum enervat interlocutorul meu — Dumneata ai vânat lei în Africa, sau eu?

— De bună seamă că Dvs.... confirmai eu, dar.... ştiţi, mi se pare... cum să zic aşa, cam... neverosimilă povestirea asta vânătorească cu lei fricoşi şi cu tigri ce-şi prind prosteşte labele'n laţ...

— Ţi s'o fi părând Dumitale! mi-o tăie scurt omul care a fost în junglă (şi spuse „Dumitale" cu un accent destul de nepoliticos). Dar de şerpii Mamba, pe cari i-am îmblânzit eu personal, ai auzit?

— Şerpi Mamba??

— Mamba, mamba! Nişte şerpi vărgaţi a căror muşcătură teribilă e otrăvitoare, faţă de care ştiinţa medicală şi-a declinat de mult competinţa! Ei bine, eu am domesticit un şarpe Mamba!

— Nu mai spuneţi! Asta-i extrem de interesant! Bătui în masă şi mai comandai un kilogram de vin căci ştiut este că limbile se dezleagă, iar vorbele cuprind în ele mai mult miez în faţa unui Drăgăşani „veritabil".

— Şi cum a fost cu şarpele Mamba?

— .....Eram Domnule, singur, în nemărginirea codrului. Singur... vorba vine. Aveam alături pe tovarăşul nedespărţit al vânătorului, puşca mea cu două ţevi, ce mi-a salvat viaţa în nenumărate rânduri. Şi cum stam aşa în aşteptarea cerbilor...,

— Cerbi în pădure, nene?... Prea e gogonată.., mi se pare că cerbii trăesc prin munţi...

— Trăesc la dracu! Dacă Dumneata ai poftă de contraziceri, eu mă scol şi plec. Nu-mi plac mie amatoraşii ăştia cari habar n'au de vânătoare, dar se bagă aşa... în ciorbă!

Imi impusei tăcere şi mă scuzai, surâzând:

— Ştiţi.... am crezut numai aşa, că....,

Omul care a fost în junglă sorbi până 'n fund paharul şi continuă:

— Eram deci în aşteptarea cerbilor în codru. Domnule (accentuat) în co-dru! şi deodată aud în preajma mea un şâpâit ce venea dinspre partea zonei unde creşte jneapănul....

— Jneapăn... îmi daţi voe.... ce-i aia jneapăn?

— Ei bravo! Nu ştii ce-i jneapănul şi stai de vorbă cu mine! *Pinus pumilia*, omule, aşa i se spune în termeni ştiinţifici jneapănului; e o tufă 'ncârcită şi măruntă, o plantă târâtoare ce se-agaţă dibaci de picioarele vânătorului, un fel de brădet pitic ce te'nhaţă şi te ţine'n loc. Păi sus de tot, pe culmile înalte ale munţilor, nici nu mai găseşti jneapăn! Dai peste *rhododendron*, bujorul de munte ce străluceşte mai dihai ca *primula farinosa*. Dar, ce ştii D-ta?...

Intr'adevăr, ce ştiam eu? Nu ştiam nimic. Omul care fusese în junglă, el ştia totul. Văzui aceasta din termenii technici cu cari îşi colora povestirea: rhododendron, primula farinosa, jneapăn... Curajos om!

— Şi.... îndrăsnii. — .... sâpâitul care... cu şarpele Mamba....?

— Ce şarpe Mamba, monser! Era un cangur. Dar ce cangur? Un cangur australian de doi metri înălţime, cu câte 3 degete la fiecare picior, c'o blană de culoarea scorţişoarei. Şi făcea nişte salturi de câte 5 metri deodată! Un cangur, mă rog Dumitale, care valora cel puţin o sută de mii de lei! Ai văzut cangur vreodată?

— Viu, n'am văzut. Dar împăiat, la Muzeu, am văzut unul...

— Păi ce ne spui basme D-ta aici, dom'le! Mai întâi să fi vânat ca mine canguri în junglă şi-apoi să vorbeşti! Auzi, canguri la muzeu!!

Mai comandai un kilogram, ruşinat de neştiinţa mea şi hotării intim, în gând să mai.... tac din gură. Nepriceperea mea în ale vânatului, ar fi putut să-l supere pe omul care a fost în junglă şi deh.... la un pahar de vin, spiritele se'ncălzesc, omul devine pe drept cuvânt arţăgos.

— Păi ştii ce erau elefanţii în mâna mea, Dom'le, ştii ce erau?

— Nu.... şoptii eu, abia perceptibil, dar mândru de a sta la masă cu un atare vânător.

— Un moft, monşer! Un fleac, o nimica toată. Mă aflam într'o pădure de smochini, în partea de sud a Africei. După un ceas de umblet, în care timp ucisesem o girafă, doi tigri şi o hienă, — cine crezi că se repede din tufiş asupră-mi?

— Elefantu!

— Vax! Un urangutan, dragă, un urangutan în carne şi oase! Păros, cu fălci lungi şi nişte dinţi laţi, era o sălbătăciune, parol!

— Şi ce-ai făcut? întrebai îngrozit.

— Nimic, ce să fac! L-am pălit cu patu armii drept între ochi, de-a văzut stele verzi! Cu mine se juca el? Ehei....! Dar povestea cu rinocerul ţi-am spus-o?

— N'am avut încă onoarea s'o ascut.

— Aaaaa, e grandioasă, înţelegi, grandioasă! Ştii că prin insulele vecine Asiei, prin Borneo, prin Sumatra, prin Java, trăeşte rinocerul. Monşer, e o namilă cât un bou, o brută! Când te-o lua în corn, te-a văzut sfânţuleţii! Ei bine, cu o astfel de dihanie m'am luptat 4 ore...

— Patru oooore?! Băete, mai adu'n kilogram de vin, comandai entuziast. Asta chiar că-i fenomenal!

— A, o jucărie, dragă.... Pentru un om care a fost în junglă, astea sunt succese facile. Să mă fi văzut capturând urşii polari, a, era o grozăvie! Pentru un fleac de focă nici nu mă oboseam, îmi picau în mână, pân'ai zice cârc!

— Focele?... Alea mari, negre, cu mustăţi....?

— Alea-alea! Aveam eu metoda mea pentru ademenit focele: mă aşezam turceşte pe malul mării, în costum de turist şi flueram.

— Din flaut sau din vre-o muzicuţă?

— Pe gură, omule, uite-aşa: fiufiuuu!

— Minunat, mă bucuram eu, Dar hipopotami ai prins?

— Hipopotami? Ce întrebare de profan! Păi bine, omule, n'ai învăţat în zoologie, că hipopotamul se prinde în Sudan, cu barca? Porneşti în susul bălţilor şi-l pândeşti pitulat printre ierburi. Cum a scos botul lat din apă, tronc! îl loveşti cu lopata! Dar nu odată! De 10, de 20 de ori, până'l ameţeşti. Pe urmă, zvâc cu cangea'n el şi-l tragi la mal!

— Zebrele, continuă el pasionat, — zebrele au altă meteahnă!

Emoţionat, tocmai îmi trăsesem scaunul mai aproape ca să ascult minunata vânătoare, când pe uşa crâşmei, intră o femee. Uscăţivă. Pirpirie.

O jum. de femee, o femeiuţă aşi putea zice, dar din a cărei gură plouă peste amicul meu o avalanşă de invective:

— Iar la cârciumă, nemernicule, iar! Tot ce muncesc eu, bei tu cu toţi derbedeii! Ţi-arăt eu ţie acasă, bestie! Hai, eşi!

Vrusei să intervin cu argumente ştiinţifice, dar femeia (înfuriată foarte, de par'că eu aş fi fost vinovat) îmi spuse dela obraz:

— Să taci, beţiv ordinar!

Omul care a fost în junglă se ridică grijuliu şi părăsi demn localul, uitând să mă salute.

Păcat! Tocmai ucisese nişte zebre în pădurile virgine ale Australiei,

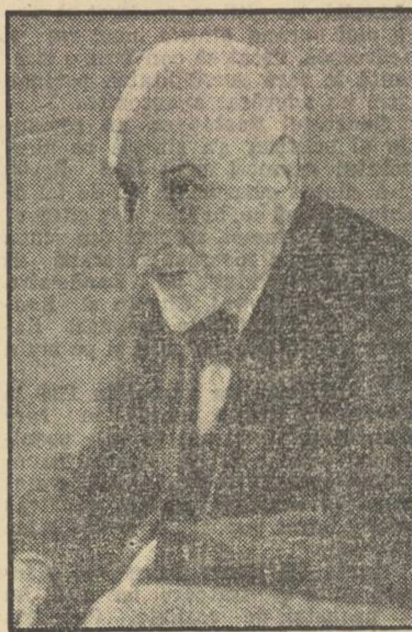
Ce ţi-e şi cu vânătorii ăştia!....

IULIU LAZĂR

PIRANDELLO

CHIUPUL

E minunat pentru măslini, anul acesta. Copacii buni la rod, încărcați anul trecut, au legat anul acesta toți, în ciuda zăpezii care-i acoperise în timpul înflorirei.

Zirafa, care avea destui în livada lui „ Quote" din Primosole, prevăzând că cele cinci vase vechi de lut smălțuit pe cari le ținea în pivniță nu au să ajungă pentru tot untdelemnul nouei recolte, comandase din timp un al șaselea mai mare, la Santo Stefano din Camastra, unde se fabricau; înalt până la piept, frumos, pântecos și arătos, ca să fie celorlalte cinci vase stareț.

Nu-i nevoie să vă spui că se judecase cu olarul de-acolo pentru acest vas. Și cu cine nu se judeca don Lollo Zirafa? Pentru fiece nimica, chiar pentru o pietricică desprinsă din zid, chiar pentru un fir de pai, striga să i se înșăue catârul pentru a da fuga la oraș să facă actele. Așa, cu boala colilor timbrate și onorarii de avocat, citând pe cutare și pe cutare și plătind totdeauna spesele pentru toți, se ruinase pe jumătate.

Se spunea că avocatul pe care-l consulta de obiceiu, plictisit de a-l vedea răsărindu-i dinainte de două-trei ori pe săptămână, ca să scape de el îi dăruise o cărticică ca aceiea de rugăciuni: codul, ca să-și bată el capul și să-și găsească el singur articolul pe care să-și întemeieze acțiunea ce-avea de gând s'o intenteze.

Mai înainte, toți aceia cu care se certa, pentru a-și bate joc de el îi strigase: — „Inșaua catârul!" Acum, îi striga: — „Caută în cărticică!".

Și don Lollo răspundea:

— Ba bine că nu. Și-am să vă învăț minte pe toți, feciori de câine!

Chiupul cel nou plătit patru onze*) noi-nouțe, lucitoare și sunătoare, în așteptarea locului care trebuia să i-l găsească în pivniță, fu așezat până una-alta în magazie. Un asemenea chiup nu se mai văzuse. Așezat în colțul acela întunecat și înecat în mirosul drojdiilor din zăcători și în mucigaiul locurilor fără aer și lumină, îți făcea milă.

De două zile începuse bătutul măslinilor și don Lollo înebunise de tot fiindcă între bătătorii și cărăușii veniți cu catârii încărcați cu gunoiul care trebuia așezat în grămezi pe costișa unde se va semăna bobul, nu mai știa cum să se împartă mai nițăi. Și înjura ca un turc, și amenința cu trăznetul și pe unii și pe alții, dacă o măslină, cât era de măslină, i-ar fi lipsit, ca și cum le-ar fi numărat mai înainte una câte una pe arbori, sau dacă nu ar fi fost fiecare grămadă de gunoi la fel cu celelalte. Cu o gioarsă de pălărie pe cap, în cămașe, desfăcut la piept, aprins și cu sudoarea curgându-i șiroaie, alerga de ici-colo, rostindu-și ochii cade lup și frecându-și cu ciudă obrajii rași, pe cari barba țepoasă răsărea parcă din nou chiar sub tăișul briciului.

Acum, la sfârșitul celei de-a treia zi, vre-o trei din țărani cari bătuseră la măslini, intrând în magazie ca să așeze scările și prăjinile, rămaseră încremeniți la vederea frumosului chiup nou spart în două părți, ca și cum cineva, cu o lovitură netedă, trecând de-a lungul rotunjimei pântecului, ar fi scos o întreagă bucată din față.

— Ia priviți! Ia priviți!

— Ce s'o fi întâmplat?

— Măiculița mea! Și ce-o să spuie acum don Lollo?! Chiupul cel nou, păcat!

Cel dintâi, mai înspăimântat decât toți, le propuse să închidă imediat ușa și s'o șteargă binișor-binișor, lăsând afară rezemate de zid, scările și prăjinile. Dar al doilea spuse:

— Ce? Ați înebunit? Cu don Lollo? E în stare să creadă că l-am spart noi. Pe loc toți!

Eși în fața magaziei și făcându-și pâlnie cu mâinile, strigă:

— Don Lollo! Hei, don Lollooo!

Don Lollo era colo subt coastă cu cărăușii de gunoi; gesticula ca de obiceiu furios, dându-și din când în când cu amândouă mâinile câte-o lovitură în gioarsa lui de pălărie. Ajungea câteodată după atâtea lovituri s'o înfunde până peste urechi și era jale până o trăgea de pe ceafă și de pe frunte. In cer se stingeau ultimele focuri ale apusului și în pacea care cobora pe câmpii cu umbrele serei și dulcea răcoreală, te isbeau gesturile omului acesta veșnic înfuriat.

— Don Lollo! Hei, don Lollooo!

Când ajunse sus și văzu nenorocirea, parcă fu gata să înebunească. Se repezi mai întâi la cei trei, înfipse unuia mâinile în gât și lipindu-l de perete, răcni:

— Pe sfânta Fecioară, o să mi-l plătiți!

Infășcat la rându-i de ceilalți doi cu privirile hotărîte și bestiale, își întoarse împotriva lui însuși turbarea-i furioasă. Iși asvârli la pământ pălăria, se pălmui, dând din picioare și răgind întocmai ca unul care bocea un mort:

— Chiupul cel nou! Patru onze de chiup! Neînoit încă!

Vroia să știe cine îl spărsese. Putea să se fi spart singur? Cineva dinadins trebuie să i-l fi spart, din răutate sau din invidie! Dar când? Și cum? Nu se vedea semn de stricăciune! Să fi venit plesnit gata dela fabrică? Da de unde! Suna ca un clopot!

Cum văzură țăranii că prima furie i-a trecut, începură să-l îndemne să se liniștească. Chiupul se putea drege. Apoi nu era spart chiar prea rău. O bucată numai. Un meșter lipitor l-ar fi pus în picioare iarăși, nou. Uite tocmai Moș Dima Licasi, care inventase un ipsos minunat că nici ciocanul nu-i venea de hac odată uscat. Iată, dacă don Lollo vroia mâine, la răsărit, Moș Dima ar fi fost acolo și cât ai bate din palme, chiupul era mai bun ca înainte...

Don Lollo spunea *nu* la toate îndemnurile, că era totul de geaba; că nu mai era nimic de făcut; dar până la urmă se lăsă convins și a doua zi în zori, punctual, se prezentă la Primosole Moș Dima Licasi cu coșul cu unelte pe umeri.

Era un moșneag cocoșat, cu încheeturile răsucite și noduroase ca un trunchiu de măslin bătrân. Ca să-i scoți o vorbă din gură trebuia un car cu boi. Dispreț sau tristețe înrădăcinată în trupul lui diformat; sau poate neîncrederea că nimeni nu ar putea să înțeleagă și să prețuiască la adevărata valoare meritul lui de inventator încă nepatentat. Vroia ca faptele să vorbească, Moș Dima Licasi. Trebuia apoi să fie cu ochii în patru ca nu cumva să i se fure secretul.

— Ia să văd ipsosul ăla — îi spuse dintr'un început don Lollo, după ce-l privise lung, cu bănuială.

Moș Dima dădu *nu* din cap, plin de demnitate:

— La lucru se vede.

— Da o să iasă bine?

Moș Dima puse coșul jos; scoase o basma mare de bumbac roșu, veche, împăturită cu grijă; începu s'o desfacă binișor-binișor, în atenția și curiozitatea tuturor, și când la urmă dădu la iveală o pereche de ochelari cu legăturile rupte și legate cu sfoară, el oftă și ceilalți râseră. Moș Dima nici nu se sinchisi; se șterse pe degete înainte de-a apuca ochelarii; și-i așeză călare pe nas; pe urmă începu să examineze cu multă grije chiupul scos afară în ogradă. Spuse:

— O să iasă bine.

— Numai cu ipsosul totuși, adăugă spre înțelegere Zirafa — n'am încredere. Vreau și să-l legi.

— Plec, răspunse fără multă vorbă Moș Dima, îndreptându-se din șale și punându-și coșul pe umeri.

Don Lollo îl apucă de-o mânecă.

— Unde, stimate domn și porc de câine? Așa merge? Ia uitați-vă puțin ce aere își dă parcă ar fi un rege! Sărăcie cu luciu și căpățână de măgar, trebuie să pun untdelemn, eu, aici înăuntru și untdelemnul asudă! Cogeamite spărtură, numai cu ipsos? Vreau și legături. Ipsos și legături. Eu poruncesc.

Moș Dima închise ochii, își încleștă fălcile și dădu din cap. Toți erau așa! Nu i se îngăduia plăcerea să facă un lucru bun și frumos, desăvârșit după toate regulele artei și să dea o dovadă de virtuțiile ipsosului său.

— Dacă chiupul — spuse — nu sună iarăși ca un clopot...

— Nu vreau să aud — îl întrerupse don Lollo — legături! Plătesc ipsos și legături. Cât are să mă coste?

— Dacă numai cu ipsos...

— Căpățânosule, ce tidvă! exclamă Zirafa. — Pe ce limbă îți vorbesc? Ți-am spus că vreau legături. O să ne înțelegem când ai să isprăvești lucrul; n'am timp de pierdut cu unul ca tine.

Și se duse să-și supravegheze oamenii.

Moș Dima își începu lucrul plin de ciudă și dispreț. Și ciuda și disprețul îi creștea la fiecare gaură pe care o făcea cu burghiul în chiup și în partea cea spartă ca să poată petrece sârma legăturilor. Insoțea sfârâitul burghiului cu bombăneli din ce în ce mai tari și chipul i se inverzise de venin și ochii deveneau mai sticloși și mai aprinși de ciudă. După ce isprăvi această primă operație, aruncă furios burghiul în coș; potrivi partea spartă pe chiup să vadă încăodată dacă găurile erau la distanțe egale și dacă se potriveau între ele, pe urmă cu cleștele făcu din sârmă tot atâtea bucăți câte erau legăturile, și-apoi cheamă să-i ajute pe unul din țăranii cari băteau la măsline.

— Curaj, Moș Dima! — îi spuse acesta văzându-l schimbat la față.

Moș Dima înălță mâinile cu un gest plin de furie. Deschise cutia de tablă în care se afla ipsosul și o ridică înspre cer, scuturând-o, ca și cum l-ar fi oferit lui Dumnezeu, dat fiind că oamenii nu vroiau să-i recunoască virtuțile; pe urmă, cu degetul începu să-l întindă împrejurul bucății sparte și de-a lungul spărturii; luă cleștele și bucățile de sârmă pregătite dinainte și se vârî în pântecul deschis al chiupului poruncind țăranului să potrivească bucata în spărtură întocmai cum făcuse el puțin mai înainte. Până nu începu să pue legăturile:

— Trage — spuse dinăuntrul chiupului către țăran. Trage cu toată puterea! Vezi că nu se mai deslipește? Năpastă pe cine nu crede! Bate, bate! Sună, — da sau nu, — ca un clopot, chiar cu mine aici înăuntru? Du-te, du-te să i-o spui lui stăpânu-tău!

— Cine e deasupra poruncește, Moș Dima, — oftă țăranul — și cine e dedesubt păcătuește! Pune legăturile, pune legăturile...

Și moș Dima începu să treacă bucățile de sârmă printre cele două găuri alăturate, una de-o parte și alta de cealaltă parte a lipiturei; și cu cleștele răsucea cele două capete. Ii trebui un ceas să le pună pe toate. Sudoarea — ca dintr'o fântână — se aduna înlăuntrul chiupului. Lucrând, se văicărea de soarta lui cea rea. Și țăranul, de-afară îl îmbărbăta.

— Acum ajută-mă să ies, — îi spuse la sfârșit Moș Dima.

Dar, pe cât de larg era în pântec, pe atât era de îngust, la gât, chiupul. Moș Dima, în furia lui, nici nu se gândise. Acum, încercând și iarăși încercând nu era chip să iasă. Și țăranul, în loc să-l ajute, se tăvălea de râs. In capcană, în capcană, acolo, în chiupul dres de el însuși și care — acum — nu mai încăpea îndoială, ca să poată eși, trebuia să fie spart din nou și pentru totdeauna!

La gălăgia râsului și a strigătelor, apăru Don Lollo. Moș Dima înăuntrul chiupului era ca o pisică turbată.

— Vreau să ies — urla; pentru numele Domnului, vreau să ies! Numaidecât! Dați-mi ajutor!

Don Lollo rămase mai întâi ca trăznit. Nu-i venea să creadă.

— Adică cum? Inăuntru? Te-ai ferecat înlăuntru?

Se apropie de chiup și răcni moșneagului:

— Ajutor? Ce ajutor pot să-ți dau eu? Ramolitule fără cap, adică cum? Nu trebuia să-l măsori mai dinainte? Sus! Incearcă. Scoate o mână... așa! Și capul... sus... stai, încet! Adică! jos... așteaptă! Așa nu! jos, jos... Cum dracu făcuși? Și chipul, acușica? Liniște, liniște, liniște! — începu să sfătuiască pe cei din jurul lui ca și cum ceilalți se agitau și nu el. Imi iau foc creerii! Liniște! Asta e un caz nou... Catârul!

Bătu cu degetele în chiup. Suna într'adevăr ca un clopot.

— Foarte bine! ca nou... Stai! — spuse prizonierului. Du-te de-mi înșaua catârul! — porunci țăranului; și scărpinându-se cu toate degetele în creștet, începu să-și vorbească:

— Ia priviți puțin ce mi se întâmplă! Asta nu mai e chiup! ăsta e lucrul dracului! Stai! stai acolo!

Și se repezi să proptească chiupul în care Moș Dima, plin de furie, se sbătea ca o fiară în capcană.

— Caz nou, scumpule, pe care trebuie să-l rezolve avocatul! Eu n'am încredere. Catârul! Catârul! Mă duc și mă întorc, să ai răbdare! In interesul tău! Până atunci, binișor! liniște! Eu îmi port grija alor mele. Și mai întâi de toate, ca să-mi apăr dreptul meu, îmi fac datoria. Iată; îți plătesc lucrul, îți plătesc întreaga zi, cinci lire. Iți ajunge?

— Nu-mi trebuie nimica! — strigă Moș Dima. Vreau să ies!

— Ai să ieși. Dar eu până atunci îți plătesc. Iată cinci lire.

Le scoase din buzunarul hainei și le aruncă în chiup. Apoi întrebă plin de grije:

— Ai mâncat? Pâine și mâncare, numaidecât! Nu vrei? Dă-o câinilor! Mie mi-e deajuns să știu că ți-a dat?

Porunci ca să i se dea; încălecă, și porni la drum în galop spre oraș. Cine-l vedea credea că se duce să se bage el singur la balamuc, într'atât și cu atâta ciudățenie gesticula.

Din fericire nu trebui să aștepte la avocat; dar trebui să aștepte o bucată de vreme mai întâi ca acesta să-și poată stăpâni râsul, după ce-i povesti întâmplarea. Hazul avocatului îl înfurie.

— Ce e de râs, mă rog? Domniei voastre nu-i arde! Chiupul e al meu!

Dar avocatul continua să râdă și cerea să-i povestească încăodată cazul, cum se întâmplase, ca să înceapă din nou, cu hohote. Inlăuntru, hai? Se băgase înlăuntru? Și el, don Lollo ce pretenții avea? Să... să-l... ție acolo înlăuntru... ah, ah, ah,... ohi ohi ohi... să-l ție acolo înlăuntru ca să nu păgubească chiupul?

— Va să zică să pierd chiupul? — întrebă Zirafa cu pumnii strânși. Și păgubit și batjocorit?

— Dar știi cum se chiamă aceasta? — îl întrebă însfârșit avocatul. Se chiamă sechestrare de persoană!

— Sechestru? Și cine l-a sechestrat? — exclamă Zirafa. S'a sechestrat el însuși! Ce vină am eu?

Atunci avocatul îi explică: erau două cazuri. De-o parte, el, don Lollo, trebuia numaidecât să livreze prizonierul pentru a nu fi tras la răspundere pentru sechestrare de persoană; pe de altă parte cârpaciul trebuia să răspundă de paguba care o pricinuise cu neîndemânarea sau cu prostia lui.

— Aha! — răsuflă Zirafa. Plătindu-mi chiupul!

— Binișor! — observă avocatul, nu ca și cum ar fi fost nou, să ne înțelegem!

— Și pentru ce nu?

— Pentrucă era spart, auzi vorbă!

— Spart? Nu, domnia voastră. Acum e dres. Mai bun ca nou, o spune chiar el însuși! Și-acum dacă-l sparg din nou, nu se va mai putea repara. Ciupul e pierdut, domnule avocat!

Avocatul îl asigură că i s'ar fi ținut socoteală să fie despăgubit pentru cât ar fi valorat în actuala stare.

— Deci — îl sfătui — pune-l să-l prețuiască el însuși.

— Să trăiți și vă sărut mâna, spuse don Lollo, luându-și drumul spre casă.

La înapoiere, spre seară, găsi pe toți țăranii petrecând împrejurul chiupului locuit. Lua parte la sărbătoare și coteiul din curte, sburdând și lătrând. Moș Dima se liniștise; nu numai atât, ba prinsese gust până și el de ciudata-i întâmplare și făcea haz cu râsul amar al necăjiților.

Zirafa îi dădu pe toți la o parte și se plecă să se uite în chiup.

— Aha! Stai bine?

— Foarte bine, la răcoare, — răspunse Moș Dima, mai bine ca la mine acasă.

— Imi pare bine. Intre timp te avertizez că acest chiup m'a costat patru duze, nou. Cât crezi că ar face acum?

— Cu mine aici înăuntru? — întrebă Moș Dima.

Sătenii râseră.

— Tăcere! strigă Zirafa. Din două una: ori ipsosul tău e bun la ceva, ori nu e bun de nimica; dacă nu-i bun de nimic ești un încurcă lume; dacă e bun la ceva, atunci chiupul așa cum e, trebuie să aibă o valoare. Ce valoare? Prețuește-l tu.

Moș Dima stătu o clipă pe gânduri, pe urmă spuse:

— Răspund. Dacă m'ai fi lăsat să-l lipesc numai cu ipsosul așa cum vroiam eu, eu mai întâi de toate n'ași fi aici înlăuntru și chiupul ar fi avut, una peste alta, aceiași valoare ca mai înainte. Așa cârpit, cu legăturile astea pe cari a trebuit să le fac silit, pe aici pe dinăuntru, ce preț poate să mai aibă? A treia parte din cât valora, da și nu.

— A treia parte? — întrebă don Lollo. O onza și treizeci și trei?

— Mai puțin da, mai mult nu.

— Ei bine, — spune don Lollo, — ține-ți vorba și dă-mi o onza și trei zeci și trei.

— Ce? — făcu Moș Dima, ca și cum n'ar fi înțeles.

— Sparg chiupul ca să poți eși, — răspunse don Lollo — și tu, zice avocatul, mi-l plătești cât l-ai prețuit, o onză treizeci și trei.

— Eu să plătesc? — isbucni Moș Dima. Dumneata glumești! Aici înlăuntru mă mănâncă viermii.

Și scoase din buzunar cu oarecare fală luleaua afumată, o aprinse și începu să fumeze, dând afară fumul prin gâtul chipului.

Don Lollo rămase ca prostit. Acest nou caz, că Moș Dima să nu mai vrea acum să iasă din chiup, nici el nici avocatul nu-l prevăzuseră. Și cum să se lămurească acum? Fu cât pe-aci să poruncească din nou: „Catârul!", dar își făcu socoteala că era aproape noapte.

— Aha, așa? — spuse. Vrei să domiciliezi în chiupul meu? Vă iau martori pe toți. Nu vrea să iasă dumnealui ca să nu-l plătească; eu sunt gata să-l sparg! Așa că, fiindcă dumnealui vrea să stea acolo, mâine îl citez pentru locațiune abuzivă și împiedicarea folosirii chiupului.

Moș Dima dădu mai întâi afară un alt nor de fum, pe urmă răspunse, domol:

— Nu cucoane. Nu vreau să împiedic nimica, eu. Stau aici, crezi, de plăcere? Dă-mi drumul și plec cu cea mai mare bucurie. Să plătesc... nici măcar în glumă, cucoane!

Don Lollo, împins de furie, întinse un picior, să tragă o lovitură chiupului, dar se stăpâni; îl înconjură în schimb cu brațele și-l scutură tremurând de furie.

— Vezi ce ipsos? — îi spune Moș Dima.

— Luate-ar dracu! răcni atunci Zirafa. Cine ți-a făcut pocinogul, eu sau tu? Și trebuie să-l plătesc eu? N'ai decât să crapi de foame, acolo înlăuntru. O să vedem noi care pe care!

Și plecă nemaigândindu-se la cele cinci lire pe care le asvârlise de dimineață în chiup. Cu ele, pentru început, Moș Dima se gândi să facă chef în seara aceea împreună cu țăranii cari, întârziind din cauza ne mai auzitei întâmplări, rămăseseră să petreacă noaptea acolo, afară, în ogradă. Unul se duse să facă târguelile la o cârciumă din apropiere. Și parcă la poruncă, era o lună de-ai fi crezut că era ziuă.

La un moment dat, don Lollo, care dormea, fu trezit de un tărăboi drăcesc. Eși pe prispa casei și văzu în ogradă, în lumina lunei, numai draci; țăranii beți, prinși în horă, jucau împrejurul chiupului. Moș Dima, înlăuntru, cânta să-și rupă bojocii.

De astă dată nu mai putu să se stăpânească, don Lollo; se repezi ca un taur înfuriat și, înainte ca ceilalți să poată spune o vorbă, cu un brânci trimise chiupul să se rostogolească jos, în vale. Tot rostogolindu-se, însoțit de chiuiturile bețivilor, chiupul nemeri spărgându-se de trunchiul unui măslin.

Și Moș Dima ieși învingător.

*) *Oncia* sau *onza*, veche valoare siciliană pentru circa 12 lire aur.

Din italiană

de MARCELLA KOSTACHI

Artistele noastre

D-NA MARIA PILAT-BRATEȘ

CRONICA FANTEZISTĂ

David și Goliath în zilele noastre

GOLIATH: „Ei măi mititelule, David, ai oare cutezanța să te împotrivești? Uită-te la tine ce mic și ce firav ești... Eu sunt mare și puternic. Am 458 kg. greutate pe când tu, numai 64. Eu sunt înalt de 27 de metri, pe când tu n'ai nici măcar 1 metru 60...".

DAVID: „Este adevărat, eu sunt mic, un pigmeu pe lângă tine. Dar piatra pe care o am în mână poate să-ți nimerească fruntea și să te doboare. Și apoi, eu am prieteni cari nu mă vor lăsa, fiindcă dreptatea este de partea mea și unde este dreptatea acolo trebue să fie și victoria".

GOLIATH: „Ha! Ha! Ha! Vorbești ca un poet mincinos.. Vorbe și iarăși vorbe. Ei bine află dela un filistin înalt de 27 de metri și greu de 458 kg. că dreptatea este acolo unde este și forța. Piei din calea mea că te strivesc ca pe un gândac. Amintește-ți: dreptatea este acolo unde e puterea".

DAVID: „Nu-i adevărat! De-o mie de ori: nu-i adevărat! Fie ce-o fi: sunt gata să primesc lupta. Cred în dreptate și cred în prieteni.

La auzul acestor cuvinte, Goliath se înfurie și este gata să se năpustească. David este deasemeni pregătit pentru luptă. Desigur soarta lui este pecetluită dacă nu-și nimerește adversarul drept în frunte și mai ales dacă nu intervin și prietenii pe cari se bizue.

Și în adevăr, aceștia intervin. In clipa când David se pregătește să asvârle piatra pentru a para atacul lui Goliath, doi dintre bunii lui prieteni îl țin pe loc și se interpun. între ei.

Glăsuește unul din prieteni, mai bătrân și putred de bogat:

— „Stați frate, din ce vă luarăți?"

GOLIATH: „Inchipuește-ți cutezanță! Prichindelul acesta vrea să-mi reziste. Mie, unui filistin de 458 kg. și de 27 metri înălțime.... Dumnealui, care nu măsoară nici măcar un metru șaizeci... Dumnealui poetul mincinos, care vorbește de dreptate și de prieteni! Ha! Ha! Ha! (Râsul puternic al lui Goliath, face să se cutremure văzduhul și pământul. Aceasta, în paranteză...)

La această replică brutală prietenul lui David, să-i zicem Sam, acela mai bătrân și putred de bogat îl ia pe acesta de-o parte și-i vorbește încetișor:

— „Lasă-l naibii de uriaș. Ce, vrei să te pui cu el? Nu te uiți: este cam sărit. Și apoi cu o namilă ca el este greu să pornești la luptă. Desigur, tu ai toată dreptatea de partea ta, dar e mai bine totuși să nu-i reziști. Cu nebunii nu-i prudent să te pui, mai ales când sunt și uriași"...

David face ochii mari. Se pipăe, se ciupe, se trage de păr. Nu, nu visează. Sam caută să-l convingă să renunțe la luptă. Atunci David isbucnește înfuriat:

— „Dar bine, e cu putință? N'ați susținut voi întotdeauna că nu mă veți lăsa, că unde-i dreptatea este și victoria? Și acum, acum să mă dau bătut? Niciodată. Eu am în mână piatra și-l voiu izbi în frunte. Odată prăbușită această namilă, acest maldăr de carne, îi voiu tăia capul și voiu fi sigur de victorie. In lături, lăsați-mă să arunc piatra".

Văzându-l atât de hotărît, Sam rânjește:

— „Și dacă n'ai să-l nimerești în frunte?"

Ei da, la ipoteza aceasta David mărturisește sincer că nu s'a gândit. Dacă nu-l lovește în frunte? Ei, totuși nu-i nimic. Chiar dacă nu-l doboară pe Goliath îi are pe Sam și pe Jap cu el. Il vor ajuta. Nu, nu poate să piară. Are doar prieteni. Jap însă îi tae entuziasmul:

— Vezi tu, dragă David, noi în momentul acesta nu suntem chiar atât de pregătiți. Mie mi-e soacra suferindă și lui Sam, vai, lui Sam îi face rău orice violență. Zău, ascultă-ne pe noi. Ce să te pui cu nebunul?

David este foarte deprimat. Se vede singur, părăsit... Curajul primei clipe, când era hotărît să pornească singur la luptă, doar cu o piatră drept armă, a trecut. Este mai mult decât uluit. Este aproape abulic. Cedează. Sam și Jap respiră ușurați.

Ei, dar Goliath nu se mulțumește numai cu ce a cerut la'nceput. Nu! Nici nu este de conceput! Fiindcă David a cutezat să i se împotrivească, cere să i se tae o mână. Și fiindcă mai are și un prieten căruia nu-i place o ureche a lui David, cere să i se tae și o ureche. Sam și Jap sunt alarmați. Cum, să i se tae bunului lor prieten David o mână și o ureche? Goliath însă nici nu vrea să audă de rugămințile lor. David nu opune nici o rezistență. Nici nu mai știe ce este cu el. In cele din urmă Sam și Jap consimt. Ce, să te pui cu un uriaș sărit, care cântărește 458 kg. și numără 27 metri înălțime, mai ales când Jap are soacra bolnavă și Sam nu poate să sufere violența? Și astfel David a rămas fără o mână și fără o ureche. Este însă foarte adevărat că atunci când i-au tăiat urechea și mâna, Jap și Sam au vărsat lacrimi amare... Oricât, prietenia este un sentiment foarte nobil.

ȘTEFAN TITA

A APĂRUT
MEDICUL NOSTRU
DE DOCTORUL YGREC
PREMIAT DE ACADEMIA ROMÂNĂ
DICȚIONAR DE CONSULTAȚIUNI MEDICALE ȘI CHIRURGICALE, HIGIENĂ ȘI MEDICINĂ SOCIALĂ
EDIȚIA IV-a CORECTATĂ ȘI AUGMENTATĂ CU UN NOU SUPLIMENT
200 ILUSTRAȚIUNI IN TEXT
800 PAGINI MARI
PREȚUL 200 LEI
EDITURA ADEVERUL S.A.
DE VÂNZARE LA TOATE LIBRĂRIILE DIN ȚARĂ

Teatrul lui Romain Rolland

„Le role du poète est de chanter, s'il peut, la cantate *fur alle Zeit.*
ROMAIN ROLLAND

Nu încape îndoială că numele lui Romain Rolland depăşeşte domeniul producţiunei dramatice şi chiar al celei literare

Privit din punct de vedere pur literar, autorul lui **Jean Christophe** — succesiunea aceasta de studii pătrunzătoare în care latura romanului propriu zis deţine cea mai mică parte, — şi-a câştigat de mult stima tuturor acelora care pot înţelege şi aprecia formulele noi de cercetări şi de gândire.

Inainte încă de a deveni romancier, Romain Rolland începuse însă o altă operă gigantică: aceea de a traduce într'o frescă vastă sau, cum îi place chiar lui să o spună, într'o „ispravă dramatică" plină de episoduri, sufletul furtunos al Revoluţiei franceze.

Teatrul Revoluţiei cuprinde cinci piese: **Patrusprezece Iulie, Lupii, Triumful Raţiunii, Danton** şi **Jocul dragostei şi al morţii.** Avem toate motivele să credem că alte lucrări sunt pe şantier, între altele un **Robespierre** pe care Romain Rolland l-a anunţat cu câţiva ani în urmă.

Romain Rolland

Romain Rolland are cultul geniilor aspre. El rămâne un scolastic violent, cu un suflet arzător şi cu o neînvinsă oroare pentru scurtimi. Se dedă cu plăcere, pe alocuri, predicelor profetice; găsim în complexa lui personalitate pe enciclopedist, pe

Robespierre

poetul sentimentului, pe ideolog, pe „european". Insuşirea fundamentală a spiritului său este aceea de a se împrăştia şi de a se răspândi cu o energie pe care nimic nu o oboseşte. Totul dovedeşte la Rolland amploarea scopului său. Are gustul marilor responsabilităţi, darul patetic al desvoltărilor amănunţite. **Jean Christophe,** spre exemplu, rămâne astfel după cum am spus-o, o sumă, o revistă critică a ideilor, o spovedanie a spiritului, un fel de manual moral, politic şi social, presărat cu pagini de sentiment pur, isvorîte din tot ce are autorul mai bun, mai apropiat de sufletul lui. Intâlnim în clipele acelea un scriitor de o originalitate şi de o vigoare puţin obişnuite. Altă dată, ne oferă un stil compact, supraîncărcat cu amănunte, care ne târăşte în plimbări nesfârşite. Te gândeşti, fără să vrei, la Charles Péguy, la Michelet, la Tolstoi, chiar la Victor Hugo, la Hugo din **Mizerabilii** şi din celelalte mari romane—epopee şi totuşi nu-l poţi alătura nici unuia dintre ei. Rolland se înrudeşte cu toate spiritele ilustre căci este lesne de recunoscut în el semnul rar al unei puternice rase.

Romaind Rolland şi-a arătat totdeauna o preferinţă călduroasă pentru sufletele energice, pentru oamenii care depăşesc statura omenească. Biografiile lui despre Beethoven, despre Michel-Angelo, despre Tolstoi respiră entuziasmul acesta al inteligenţii, învăluit într'o pânză de asprime, de putere, de statornicie şi de severitate.

Ca pe Henrik Ibsen, singurătatea îl târăşte pe acest „european" care-şi alcătueşte sistemele într'un turn de fildeş şi propovădueşte pacea cu uşile închise. Dar înrâurirea cuvântului său scris şi răspândit este covârşitoare.

Teatrul Revoluţiei, opera dramatică a lui Romain Rolland conţine câteva episoade viguroase asupra cărora ar fi îndrăzneţ să emite o părere de ansamblu, atâta vreme cât lucrarea nu este încă completă. Când a publicat **Danton,** în 1900, autorul anunţa că „studiul acesta asupra Revoluţiei va necesita douăsprezece piese, care vor fi tabloul simfonic al unui ciclon al poporului". Cu toate că nu ne-a dat decât cu cinci din aceste douăsprezece lucrări, am putea să ne oprim la două din ideile principale care l-au călăuzit pe autor.

In prim loc, Rolland nu înţelege să facă propriu zis operă de istoric. Istoria, faţă de care îşi îngădue, la nevoe, tot felul de libertăţi, rămâne pentru el un isvor de pasiuni şi de forţe ale Naturei, iar Revoluţia o groapă adâncă în care se agită fiarele omeneşti. Cea de a doua ideie călăuzitoare a autorului îl hotărăşte să lege trecutul de prezent, chiar de viitor, determinându-l să zugrăvească mai puţin portretele unei epoci ca pe acelea ale tipurilor eterne.

Este posibil ca intenţiunea aceasta să fi fost mai puţin clară la început. Dar războiul şi Revoluţia rusă au făcut să se nască în Romain Rolland sentimentul eternilor „renăscuţi". „Aburii din 1793 mai plutesc încă în lume" Nimic, deci, mai natural ca bărbaţii Convenţiunei să fi avut în Rusia reincarnări surprinzătoare.

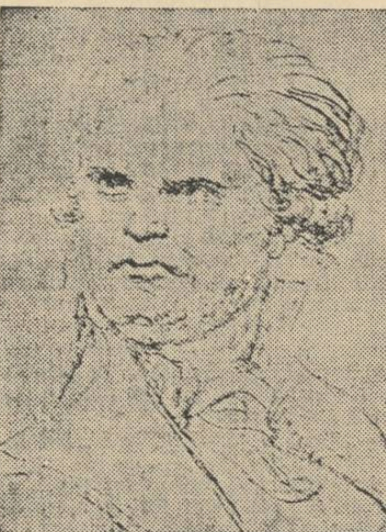
Până la Rolland, nimeni n'a scris despre Revoluţia dela 1789 decât cu scopul bine hotărît de a o proslăvi sau de a o defăima. Autorul **Teatrului Revoluţiei,** în ciuda ideilor lui politice şi sociale, caută să evite de a adopta planul elogiului sau al dojanei. Apropiindu-şi punctul de vedere al poetului dramatic, Rolland admiră, iar admiraţia lui se îndreaptă către spectacol, cu alte cuvinte către efervescenţa pasiunilor. către ciocnirea violentă a ideilor, către deslănţuirea instinctelor, către vârtejul forţelor în care fuseseră târîţi oamenii şi partidele. Materia aceasta tragică, extrem de puternică şi nu mai puţin bogată, este o mină nesecată care conţine dramele omeneşti, dela cele mai înalte la cele mai mizere. Iar teatrul acesta al Revoluţiei, al cărui plan îndrăzneţ l-a conceput Romain Rolland, va rămâne, odată sfârşit, o capo d'operă produsul unui creier genial. Singura imputare care i s'ar putea face este că nu se încadrează perfect în gustul zilei. Ce însemnătate prezintă însă faptul acesta pentru un om care a scris că „rolul poetului este acela de a cânta, dacă poate, o cantată pentru toate timpurile"?

*

Judecând după cele cinci piese, apărute până azi, **Teatrul Revoluţiei** este plin de accente de vigoare şi de sinceritate, de siguranţa cu care sunt redate diversele înclinări ale sufletului, de măestria scriitorului care manevrează în voie jocul dragostei şi al morţei, tovarăşi exasperaţi şi nedespărţiţi ai Revoluţiei.

Lucrările acestea eminamente psihologice, destinate să exteriorizeze laşităţile şi frumuseţile care se pot naşte în sufletul omenesc în clipa când pericolul pune stăpânire pe minte şi pe inimă, ne redau procesul pe care-l suportă toate teoriile umanitare în faţa brutei omeneşti. In prezenţa morţii, virtuţile sublime cedează locul instinctului înebunit de groază. Privită din acest punct de vedere,opera dramatică a lui Romain Rolland este plină de asemenea frumuseţi încât cu greu i s'ar putea găsi pereche. Acestor frumuseţi alese li se adaogă limba curgătoare, clară, armonioasă, sonoră, fără urmă de emfază prin care se exprimă eroii dramelor, eroii Revoluţiei...

In acelaş timp, însăşi tablourile pieselor concurează la efectul dorit. Danton cu logica lui rece şi cu sufletul arzând, atmosfera Teroarei, cântecul **Carmagnolei** care însoţeşte spre eşafod careta tragică, intrările neaşteptate ale comunarzilor în veşnică goană după percheziţii aducătoare de moarte, o întreagă succesiune de fapte care pregătesc

Danton

scoaterea din minţi a personagiilor şi justifică naşterea violentă a simţămintelor profunde pe care aceleaşi personagii le dau la iveală. In **Jocul dragostei şi al morţei,** cea mai perfectă poate din întregul **Teatru al Revoluţiei** şi, fără îndoială, cea mai apropiată piesă de sufletul lui Rolland, sunt scene de un dramatism care covârşeşte. Nimic mai frumos, prin amploarea dată pornirilor instinctului, decât fuga grăbită a fiinţelor care, în mijlocul uraganului, nu se gândesc decât la dragostea lor şi pe care apariţia proscrisului îi înspăimântă prin urmările pe care le-ar avea de îndurat acei care se vor fi găsit, o clipă numai, în tovărăşia lui. Nimic mai nobil decât ospitalitatea pe care Courvoisier o oferă proscrisului, chiar atunci când descoperă că acesta iubeşte şi este iubit de soţia lui. Nimic mai generos ca renunţarea lui Courvoisier şi paşapoartele salvatoare pe care le întinde lui Vallée care i-a furat dragostea soţiei sale. Nimic mai omenesc ca fuga proscrisului, singur, nici mai stoic ca renunţarea la dragoste şi la fugă a soţiei lui Courvoisier, care rămâne alături de bătrânul ei soţ şi aşteaptă eşafodul.

Este cea mai patetică gravură închinată episoadelor tragice ale Convenţiunei. In centrul operei, o dramă de dragoste pe care o întregeşte spiritul de sacrificiu al celor două personagii principale şi seninătatea măreaţă şi filosofică a renunţării. care se dovedeşte a fi mai puternică decât viaţa...

Romain Rolland s'a stabilit în Elveţia. Alegându-şi drept reşedinţă o ţară neutră, a ţinut probabil să amplifice fruntariile patriei sale. Tentativa lui de independenţă patriotică se traduce, în artă, printr'un efort de universalitate estetică.

Ambiţiunile acestea vaste nu i-au permis să realizeze dintr'odată proectul măreţ pe care-l concepuse altădată, atunci când teatrul îi apărea drept singura formă de exteriorizare a activităţii sale intelectuale. Intervale mari de timp s'au scurs între apariţiunea acestor cinci piese inspirate de Revoluţia franceză. In timpul acesta însuşi spiritul autorului a evoluat. El s'a îmbogăţit cu o serie de gânduri profunde sugerate de evenimentele publice de pretutindeni. La un moment dat. Romain Rolland a încetat să se gândească numai la Revoluţia franceză. A început să fie preocupat de Revoluţia însăşi. Fulgerele prezentului au apărut şi i-au iluminat trecutul.

Cu toate acestea, în teatrul său, trebue să recunoaştem că Rolland a avut tăria să nu facă operă de om de partid. El nu pledează nici o teză. Se mulţumeşte să ne prezinte fiinţe omeneşti sfâşiate de cataclismul social pe care sunt nevoite să-l străbată. Şi cum teatrul reclamă în mod imperios ca dragostea să-şi joace rolul ei în orice ficţiune care tinde să ne emoţioneze, el a găsit, cu dexteritatea specifică a artistului, mijlocul de a încadra aventurile pe care le imaginează în câte o dramă sentimentală, care, în mai toate din lucrări, este de o nobleţă corneliană.

HORIA VOICU

ŞTIINŢIFICE

RADIOGRAFII IN TREI DIMENSIUNI

Razele Roentgen, denumite şi razele X, sunt folosite de multă vreme pentru examenul defectelor interioare ale metalelor.

Totuşi, din cauza limitării bidimensionale a obicinuitelor probe radiografice, întâmpinăm o oarecare dificultate atunci când vrem să determinăm adâncimea exactă a defectului de structură intimă dela suprafaţa metalului.

Un tehnician american a reuşit să înlăture acest neajuns realizând un stereoscop şi stereometru special pentru raxele X, care ne indică, nu numai prezenţa unui defect în interiorul metalului, ci — ci printr'un procedeu aproape automatic — chiar poziţia exactă a acestei regiuni în adâncime.

Dispozitivul e destinat să aducă mari servicii practice în special industriei metalurgice.

GHIAŢA DIN CEARĂ

Patinajul, ski-ul şi cursele cu săniuţa vor putea deveni în curând sporturi de vară graţie invenţiunii a doi savanţi cehoslovaci, doctorul E. Murmann şi Christian Prell.

Aceştia au reuşit să producă o ghiaţă sintetică, perfect rezistentă, netedă, şi potrivită pentru îndeletnicirile mai sus pomenite, amestecând naftalină, ceară şi presărând peste acest amestec un strat de glicerină.

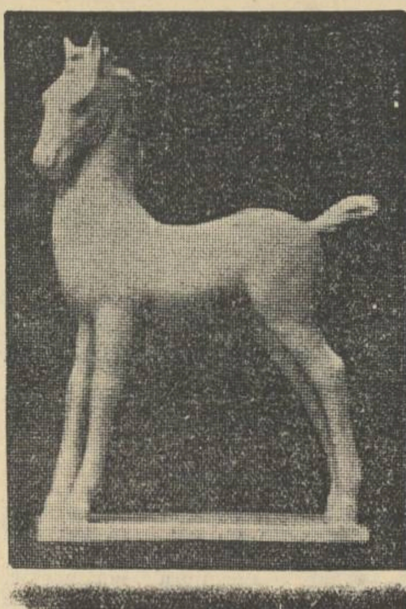
UN „OCHIU ELECTRIC" ULTRA-PERFECŢIONAT

La observatorul astronomic de pe muntele Wilson din Pasadena (California) — cel mai mare observator astronomic din lume — s'a instalat de curând un nou tip de celulă fotoelectrică extrem de perfecţionată.

Acest „ochiu electric", folosit împreună cu o oglindă specială cu un daimetru de 5 metri, permite detectarea celor mai slabe şi mai îndepărtate raze de lumină. Astfel, celula fotoelectrică menţionată înregistrează chiar şi lumina imperceptibilă a unei lumânări, la o depărtare de 4500 km.

Oglinda singură nu intensifică lumina, ci o concentrează în focarul ei, trasformând-o într'un mănunchiu îngust de raze, mai uşor de detectat.

Pentru a exprima în mod mai sugestiv un asemenea rezultat extraordinar. vom spune că instalaţia descrisă ne permite să vedem cu agerimea pe care ar avea-o un ochiu, cu o pupilă de 5 meri diametru

M. ZOSCENCO

UN CAZ MEDICAL

Pot să spun că, de când mă ştiu, i-am înjurat pe vraci şi pe toţi subchirurgii ăştia.

Dar acum trec şi prin foc pentru ei.

S'a întâmplat un caz din cale-afară...

Mai ales că toţi medicii au refuzat s'o caute pe fetişcana ceia. Ridicau din umeri. Ci-că, dracu'ştie ce o fi şi asta! Ci-că medicina se pierde în această chestie!

Şi iată că un om simplu, fără studii secundare, poate în sufletul lui potlogar şi escroc, s'a zgâit la fetişcană, s'a gândit cum şi ce şi — poftim: în locul unei indispoziţii grave — o persoană sănătoasă.

Cazul acesta s'a petrecut cu o fetişcană.

O fetişcană mai mică. 13 ani. Au speriat-o copiii. A fost prin curte după treaba ei personală. Iar copiii, desigur, au vrut să râdă de ea şi s'o sperie. Şi i-au aruncat o pisică moartă. Şi din asta a rămas fără grai. Adică, nu putea să mai pronunţe un cuvânt, după asemenea spaimă. Mârâie ceva, dar cuvântul complect nu se încumetă să-l pronunţe. Şi nici de mâncare nu cere.

Iar părinţii ei nu erau, desigur, dintre oameni înaintaţi. Nu erau în avantgarda revoluţiei. Erau nişte părinţi nevoiaşi-meşteşugari. Lucrau şireturi de ghete. Şi fetiţa le învârtea şi ea ceva. O roată oarecare. Şi deodată, — nici de învârtit nu poate şi nici graiul nu-l mai are.

Au început s'o care dela un medic la altul, iar după aceia au dus-o la un om special. Nu s'ar putea spune că era profesor sau doctor în medicină tibetană. Era pur şi simplu un medic-minune.

In sfârşit, şi-au dus ei copilul la acest specialist, la Şuvalovo. I-au explicat cum şi ce.

Medicul spune:

— Uite ce-i. Micuţa voastră şi-a pierdut graiul dela o mare spaimă. Şi eu, zice, aşa îmi dau cu ideia: ce-ar fi s'o speriem acum din nou. Poate ea, golanca dracului, iar o să'ncepă să vorbească. Organismul omenesc, zice, merită admiraţia generală. Doctorii, zice, şi — şi nu ştiu cum şi ce fapte se petrec în corpul omului. Şi eu singur, zice, sunt, la o adică, absolut de acord cu ei şi, zice, îmi vine greu să vă spun unde aveţi ficatul şi unde — splina. Unul, zice, o are aici, iar altul, poate, în altă parte. Pe unul, zice, îl dor maţele, iar altul, poate, şi-a pierdut graiul, deşi limba e reglementar atârnată. Dar, zice, trebue să găseşti fiecărui lucru cauza lui şi să-i dai la cap cu reteveiul. In aceasta, zice, constă puterea şi teoria mea. Eu, zice, pătrund cauza şi o zmulg din rădăcini.

Sigur, părinţilor li se face frică şi ei nu-l sfătuesc să le lovească fetişcana cu reteveiul.

Medicul zice:

— Ce vă 'nchipuiţi! Eu, zice, n'am să mă apuc s'o lovesc cu reteveiul. Dar eu, zice, am să iau un prosop, am să aşez, zice, stârpitura voastră mică pe... locul acela şi las'să stea aşa vreo 3 minute. Iar pe urmă, zice, am să intru încet pe uşe şi arde-i una cu prosopul! Şi, poate, o să-si vie în fire. Poate o să se sperie tare aşa îmi dau cu ideia că o să-i vie iar să vorbească.

Şi scoate din dulap un prosop, aşează fetiţa unde trebue şi ese afară.

Peste câteva minute, medicul se apropie încetişor de ea şi — arde-i una peste ceafă!

Fetişcana, de spaimă, zbiară, se sbate.

Şi — ştiţi ceva? A început să vorbească.

Vorbeşte şi vorbeşte şi nu mai conteneşte. Şi vrea acasă. Şi se agaţă de mă-sa. Ce-i drept, privirea i s'a făcut şi mai neliniştită şi parcă smintită...

Părinţii spun:

— Dar, spune-ne, te rog, nu rămâne fetiţa slăbuţă la cap, după aşa un caz?

Medicul zice:

— Asta nu pot să vă spun. Treaba mea, zice, a fost să-i redau graiul. Poftim rezultatele. Pe mine, zice, nu mă interesează atât sutarul vostru, dar pentru mine, zice e foarte distractiv să văd asemenea rezultate.

Părinţii i-au dat sutarul şi au luat-o din loc.

Iar fetiţa, într'adevăr, a început să vorbească. E adevărat, e cam scrântită la minte, a rămas adică cam stricată la cap, dar de vorbit vorbeşte de parcă ar scrie.

Trad. de L. RAUTU

Viaţa chinuită a lui Heine

După ce ai citit ultima pagină a lucrării scriitorului **Marc Le Guillerme,** pagină care închee viaţa nefericitului **Henri Heine,** îţi dai seama că romantismul a fost o mortală boală a sufletului. Unii, din pricina acestei maladii, au dus o viaţă chinuită, iar alţii au preferat să plece mai curând dintr'o lume rea şi nedreaptă, decât să continue o existenţă în care sensibilitatea poetului pare un adevărat anacronism.

Generalul Boulanger, un romantic al politicei, s'a sinucis pe mormântul amantei sale; **lord Byron** şi-a căutat moartea în fel de fel de chipuri până ce, în fine, şi-a găsit-o; **Alfred de Musset,** sorbind din cupa desfrâului, a încercat să scape de „obsesia secolului", iar **Baudelaire, Gérard de Nerval, Chopin** şi **Eminescu** sunt victimele aceluiaşi flagel care i-a doborît pe ei şi pe mulţi alţi încă.

Henri Heine s'a născut în 1799 la Düsseldorf, într'o epocă, în care francofilia penetrase pe cale paşnică, iar — mai târziu — cultul napoleonian avea să devie o realitate efemeră în sufletele acelora ce visau emanciparea popoarelor şi libertatea gândirii.

Mama lui Henri Heine era o femee cultă şi visătoare, iar tatăl lui — negustor de catifele. Copilăria poetului a fost ca a oricărui alt copil, afară de faptul că Henri era o fire extrem de senzitivă. Primele sale studii el le-a făcut într'un colegiu catolic. (De aci, probabil, se trag indiferenţa sa în materie religioasă, precum şi scepticismul său).

Bătrânul Samson Heine voia ca fiul său să devie comerciant.

In consecinţă, l-a trimis la Francfurt, spre a se familiariza cu contabilitatea. Se vede, dară, că această încercare a dat greş, deoarece, poetul a fost apoi încredinţat unui negustor de coloniale. Dar muzele nu puteau trăi în bună înţelegere cu mărfurile băcanului! Disperat, bătrânul Samson Heine şi-a expediat fiul la Hamburg, acolo unde unchiul Solomon Heine avea — desigur — să-şi îndrumeze nepotul pe cărarea comerţului.

La Hamburg, tânărul poet trebuia să cunoască dragostea, adevărata dragoste, de a cărei tiranie nu avea să scape niciodată.

Inamorându-se de verişoara sa Amelia, fata lui Samson Heine, Henri a simţit ce înseamnă suferinţa şi decepţia.

Considerându-l drept un tânăr fără căpătâi, privindu-l cu dispreţul cu care priveşti o rudă săracă, frumoasa Amelia n'a vrut să bage în seamă focul mistuitor care ardea sufletul bietului îndrăgostit.

Iată-l pe Henri Heine la Bonn. Constatând incapacitatea sa în materie comercială, unchiul Solomon şi-a trimis nepotul la universitate să studieze dreptul.

In acest oraş iau naştere cele dintâi poezii, publicate sub pseudonimul **Sg. Freudhold Riesenharf** (literele invertite ale adevăratului său nume).

La Bonn, Heine face cunoştinţă cu **Schlegel,** a cărui influenţă a fost covârşitoare asupra evoluţiei artistice şi culturale a poetului.

De pe acum începe viaţa zbuciumată a lui Henri Heine. Dragostea sa pentru Amelia nu e un simplu capriciu, ci îmbracă haina pasiunii Werther-iene.

Din această pricină, încercând să-şi înece durerea în cârciumi şi în lupanare, lumea bună îl pune la index.

La Berlin, face cunoştinţă cu editorul Gubitz, care îi publică primul volum: **„Vis şi cânt".**

In curând sufletul trist al poetului găseşte un paliativ în succesul poeziilor editate. Febra inspiraţiei îl cuprinde. Are gata două tragedii: **„Almansov"** şi **„William Ratchiff".**

Dar încăodată trebue să ne dăm seama că sinceritatea n'are nimic comun cu opera de artă! Deşi „William Ratcliff" e expresia unei suferinţi adevărate, deşi conţine pagini de autobiografie, iar creiarea ei se face într'o stare febrilă, quasi hipnotică, în care poetul retrăia emoţiile, durerile şi bucuriile propriului său amor nenorocit, totuşi „tragedia" nu poartă acest nume decât pentru cititorii care astăzi mai au curajul s'o citească! (De altminteri „Almansor" nu s'a reprezentat decât o singură dată, cu acompaniament de fluerături din partea spectatorilor!).

In acelaş timp cu cele două tragedii, apăreau şi poeziile „Intermezzo" un capo de operă.

Deşi e doctor în drept, Heine nu poate profesa avocatura, findcă n'are clientelă. Intre timp, a trecut la creştinism, dar aceasta nu i-a servit la nimic: evreii îl consideră drept renegat, iar creştinii — drept evreu! Nici măcar întrevederea cu *Goethe* nu-i aduce nici un folos, căci a făcut o gafă formidabilă: i-a spus maestrului dela Weimar că lucrează la un „Faust!".

Heine e un om complect lipsit de diplomaţie; îşi înstreinează simpatiile, dar ştie în schimb să trezească duşmăniile! Totuşi poeziile au succes. Graţie reputaţiei sale care. asemenea unui astru nou, se ridică pe firmamentul literilor, Heine găseşte o slujbă de scurtă durată la Muenchen.

Văzând că nepotul său nu poate căpăta o slujbă serioasă, unchiul Solomon îl lasă să plece la Paris, oraşul artei în care — de pe vremea aceea chiar — artiştii şi literaţii streini aveau parte de o primire entuziastă.

In oraşul frumosului şi al libertăţii de gândire, verva lui Henri Heine se putea manifesta în toată voia.

Imprietenindu-se cu tot ce avea Parisul mai distins în lumea artei şi a poeziei, poetul şi-a găsit o amantă, pe **Matilde Mirat** — cu care s'a şi însurat după 6 ani de convieţuire.

Nici-un istoriograf al lui Heine nu poate trece cu vederea pe principesa Belgiofoso, în saloanele căreia gloria poetului a crescut ca o floare rară de seră, sub privirile lumii selecte care vizita pe această doamnă de sânge nobil.

Dar boala care avea să-l doboare pe Heine îşi anunţă primele simptome prin slăbirea vederii şi prin paralizii parţiale dar trecătoare...

Intr'o bună zi, boala, groaznica boală îl ţintueşte definitiv pe patul de suferinţă.

Ca şi Scarron, poetul burlesc şi soţul faimoasei de Maintenon, Henri Heine avea să-şi ducă mulţi ani calvarul.

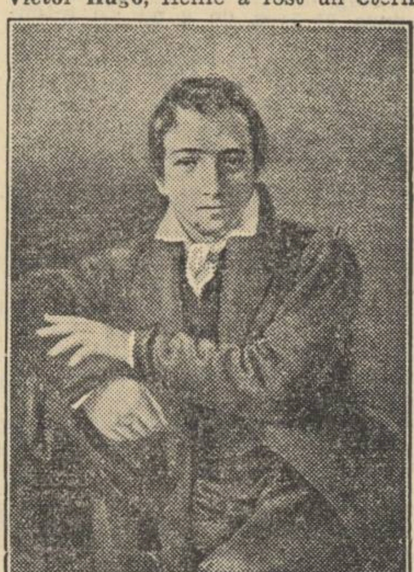
Paraliticul autor al **„Romanului Comic"** care făcea fel de fel de spirite asupra boalei sale, împingând ironia atât de departe încât şi-a compus propriul său epitaf, îşi găsise în fine, după moarte şi secole, un frate de suferinţă care ştia tot atât de nemilos să se autozeflemiseze.

Iată ce fel de spirite face, vorbind unei doamne care venise să-l viziteze: **„Nu mai pot mânca decât pe o parte, nu mai pot plânge decât cu'n ochiu! Oh! femeilor! pe viitor n'aş putea oare revendica jumătatea inimei voastre!".**

Dar pe lângă aceste ironii, ce potop de versuri sublime!

Opt ani cât a durat agonia trupului său, creerul a continuat să lucreze şi sufletul să vibreze, compunând cele mai suave flori lirice.

Ca şi Goethe, **Chateaubriand şi Victor Hugo,** Heine a fost un etern

îndrăgostit. Cea din urma raza de lumină — căci de soţia sa analfabetă şi prozaică nu ne este îngăduit să vorbim — i-a adus-o o admiratoare, d-na de Krintz.

Suferinţele poetului au luat sfârşit la 20 Februarie 1856. A fost înmormântat la cimitirul Montmartre.

D. **Marc Le Guillerme** a scris o carte pe care a intitulat-o: **„Chinuitoarele iubiri ale lui Henri Heine".** Un titlu mai potrivit ni se pare „Viaţa chinuită a lui Heine".

De altminteri, cartea deşi are unele calităţi, prezintă multe lacune.

Nu s'a insistat destul asupra talentului de pamfletar şi, mai cu seamă, asupra spiritului caustic al acestui mare poet liric, care, de dragul unei glume sau a unui calambur, nu ezita să-şi jertfească prieteniile şi să-şi înstrăineze simpatiile... Despre verva îndrăcită a lui Heine, s'ar putea scrie o carte interesantă...

ALEXANDRU BILCIURESCU

A APĂRUT | Nr 95

MEDICUL NOSTRU

SUMAR:

INSOMNIA
Cum se apără organismul nostru împotriva microbilor
Diferite feluri de intoxicaţii
Ce este homosexualitatea
Limba-oglinda sănătăţii
Sifilisul şi sarcina
RIVALITATEA INTRE COPII
CATARUL OCHILOR
Este posibil tratamentul blenoragiei cu medicamente luate pe gură?
REUMATISMELE

VIAŢA SEXUALĂ • SFATUL MEDICULUI • ACTUALITĂŢI MEDICALE • GRAFOLOGIE

CONCURSUL NOSTRU DE COPII FRUMOŞI ŞI SĂNĂTOŞI

16 PAGINI | 5 LEI

METTERNICH

SAU

UN FILFISON IN LUPTĂ CU UN MARE SOLDAT

Legendele devenite tradiţii sunt adesea mai greu de răsturnat şi înlocuit decât adevărurile cele mai simple şi elementare. Mai cu seamă în domeniul istoriei. Legenda fiind acea care împrumută strălucire, culoare şi relief unei epoci, nu este de mirare că generaţii întregi se lasă seduse de mirajul ei, refuzând orice revizuire care ar duce la înlocuirea unei explicaţii numai verosimile printr'una adevărată.

Până în zilele noastre stăruie, de pildă, o legendă după care prinţul Metternich — cancelarul care a oprit descompunerea imperiului austriac— ar fi una din cele mai blestemate figuri ale istoriei: minciuna şi perfidia personificată. Nu numai fiindcă a pus capăt poftelor de cucerire mondială ale răsfăţatului, romantismului popular Napoleon Bonaparte; nu numai fiindcă a făurit Sfânta Alianţă a monarhilor, menită să pună răgaz iacobinismului; nu numai fiindcă ar fi călăul regelui Romei, unicul fiu al lui Napoleon I, ci şi pentrucă... a fost un fel de Mephisto, aşa cum îl prezintă dealtminteri portretele.

O carte recentă scrisă de d. Constantin de Grunwald *(La vie de Metternich. Calman Lévy* 1938), tinde să răstoarne legenda şi să desprindă din negura ei trăsăturile adevărate, deci şi cele simpatice ale personalităţii lui Metternich. D. Constantin de Grunwald şi-a dat întreaga osteneală să prezinte o teză realistă cu totul contrarie celei tradiţionale. După lectura cărţii rămâi însă cu impresia că legenda a rămas neclintită. Romantismul popular era mai aproape de adevăr decât vrea şi poate fi istoricul obiectiv, revalorizatorul unor credinţe prea umflate prin abuz de adaptare la diferite condiţii. Fost diplomat al Rusiei ţariste, autorul recentei biografii a lui Metternich este un bărbat cu deosebire informat în ce priveşte metodele diplomaţiei secrete şi are afinităţi cu personajul descris; iar ca istoric foloseşte o abundentă literatură istorică ce s'a tipărit precum şi texte inedite desgropate din arhivele ministerului de externe francez ca şi din arhivele secrete dela Viena. Numai că, dacă este cu adevărat atrăgătoare şi plăcută la cetit cartea, iar marele bărbat de stat care a fost „vizitiul Europei" timp de un sfert de veac iese umanizat, teza ei nu este şi concludentă. Mai cu seamă pentru acel ispitit să stabilească o paralelă între epoca lui Metternich şi cea de astăzi şi pentru acel care caută mecanismele ascunse ale societăţii ce au declanşat marile evenimente.

Cartea d-lui Constantin de Grunwald este desigur a unui om subţire, adânc cultivat; carte ce depăşeşte nivelul biografiilor romanţate la modă, scrisă cu graţie, cu ştiinţă şi, deşi autorul ei trage concluzii cam pripite şi cam neştiinţifice ,ea suggerează totuşi lectorului o seamă de idei tonice şi optimiste. Anume: ficţiunile politice oricât ar părea de trainice în anumite împrejurări istorice se prăbuşă subit, iar popoarele îşi urmează cursul lor firesc, evoluţia lor putând fi cel mult întârziată, niciodată însă şi împiedicată. Vrând să conserve imperiul austriac, Metternich a devenit în chip fatal călăul popoarelor dinlăuntrul imperiului precum şi al tuturor popoarelor depe continent, care râvniau să-şi cucerească unitatea naţională şi independenţa.

UN ALT GEN DE CASANOVA?

Dar să nu anticipăm.

Ne vom strădui în cele ce urmează să rezumăm în esenţă cartea pomenită, dar în acelaş timp să redăm schematic un anumit profil al lui Metternich.

In Iulie 1792 se făcea la Francfurt încoronarea lui Francisc al II-lea de Habsburg-Lorena.

„Când tânărul împărat fu instalat pe tronul acoperit cu un urias baldachin de mătase albă, oboiurile, flautele şi viorile prinseră a cânta o arie de dans şi în golul din mijlocul sălii o pereche înainta cu o graţie timidă, pentru a deschide balul; cavalerul, un tânăr de 20 ani, maestru de ceremonii al „Ordinului conţilor catolici din Westfalia" îmbrăcat într'un costum verde palid, cu nasturi de argint şi cravată de dantelă, un trandafir la butonieră; fata, în rochie de satin roz, împodobită cu ghirlande de flori şi de muselină albă. Amândoi reprezentau tipul desăvârşit al frumuseţii germanice: blonzi cu ochi albaştri, plini de veselie şi maliţiozitate, două adevărate figuri de porţelan de Saxa. Era Clement de Metternich, care îşi făcea în seara aceia intrarea în istorie, la braţul micei prinţese de Mecklemburg, viitoarea regină Luisa a Prusiei".

Aşa începe povestea vieţii publice a tânărului Clement Wenceslas-Lothar von Metternich, a cărui obârşie familiară se pierde „în noaptea timpurilor". Incă pe timpul lui Henric I Păsărarul (sau poate a lui Carol cel Mare, după unii) se pomeneşte despre un cavaler Metter, care învinovăţit fiind de tentativă de trădare a fost apărat de împărat, în felul următor: „Nu voi crede niciodată. Metter-nicht!" Acest sufix a rămas agăţat de numele familiei, care a dăruit Imperiului german nenumăraţi slujitori de marcă şi chiar principi electori de Maienţe.

Tatăl lui Clement Metternich, guvernatorul Ţărilor de Jos, pe la 1791 era un formalist greoi, iar mama lui Béatrix von Metternich, o femeie inteligentă ,fermecătoare şi protejată în tinereţele ei de către Maria Thereza.

Dela 15 ani Clement von Metternich a fost imatriculat la universitatea din Strasburg. Duce însă o viaţă de student „fin, fals şi fanfaron". Face apoi dreptul la Maienţe, unde trăeşte printre emigranţii francezi, dela care deprinde — de bună seamă — ura împotriva revoluţiei şi printre cari cunoaşte pe o fermecătoare femeie Marie Constance de Chaumont de la Force, cea dintâi profesoară a lui, dacă vreţi şi întru cele mondene şi întru cele diplomatice. Este neîndoios că tânărul nobil renan a primit o educaţie şi o cultură îngrijită: a avut profesori străluciţi şi a frecventat universităţi de mare faimă. Dar nu este mai puţin adevărat că firea lui înclina mai mult spre frivolitatea elegantă, sport şi cavalerism — aşa cum era conceput cavalerismul în secolul al XVIII-lea—decât spre învăţătura cea aspră şi frugală. Familia lui deţinea întinse latifundii pe malul Rinului, care au fost însă expropiate de revoluţia franceză. Acest detaliu ca şi faptul că în epoca formaţiunei personalităţii sale a frecventat cercurile emigranţilor dela Coblenz sunt hotărâtoare, determinante pentru întreaga lui evoluţie de mai târziu. Omul era plămădit — nu exagerăm— cam din acelaş aluat ca şi faimosul cavaler de Casanova. Numai că împrejurările l-au aruncat pe unul numai între femei, iar pe celălalt l-au silit să se împartă între carnaval şi politică. Cavalerul de Seingatt Casanova a trăit în plin libertinajul secolului a XVIII-lea, cu tot ce avea acest libertinaj ca farmec şi frumuseţe şi acesta findcă i se îngăduia şi fiindcă, mai mult circumstanţele şi societatea în plină fierbere i-o impuneau. Bărbat de gust, şi de rafinată inteligenţă Casanova n'a cunoscut norocul unui Aretino, depildă, care punea bir pe potentaţii timpului ca să nu-i spurce în pasquinadele sale, ori să le dedice panegirice; el a fost nevoit să-şi satisfacă nevoia de lux, strecurându-se printre paragrafele codului penal moral, cari i-au mototolit adesea onoarea.

Teoria mediului a lui Taine — mediul în înţelesul comic şi social — îşi găseşte o admirabilă exemplificare în Casanova. Acest aventurier nu este numai opera sa, ci e un produs al secolului al XVIII-lea şi al mediului.

Deşi copil al sec. XVIII-lea viitorul cancelar Metternich este silit să fie mai mult decât atâta.

Acesta, fiindcă schimbarea regimului imprimă alt ritm evoluţiei omeneşti şi fiindcă pauperizarea familiei sale impune lui Matternich alt stil de viaţă.

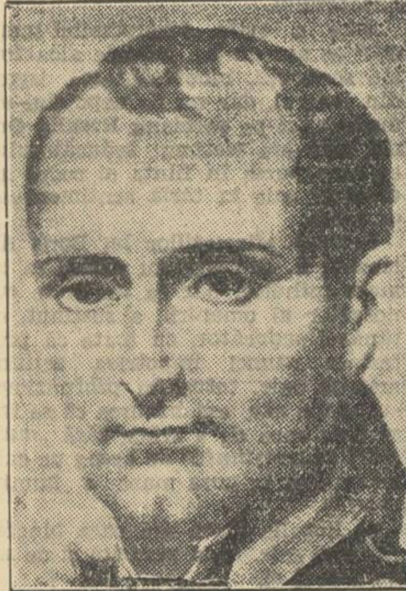
Fiul unei distinse cocoane şi cu mare trecere, la Curte, tânăr frumos, inteligent, cultivat, elegant, Clement Metternich n'a fost nevoit să recurgă la echilibristicele geniale financiare ale unui Casanova. Când la vârsta de 23 ani descinde pentru întâiaş dată în Viena, el este împins de familie ca şi de relaţiile familiei în braţele nepoatei fostului cancelar imperial Kaunitz. Ia fata de nevastă ca să-şi facă — bineînţeles cu zestrea ei — o situaţie şi să refacă în acelaş timp situaţia materială a familiei sdruncinată în urma exproprierilor latifundiilor depe Rin. Ceiace, prin urmare, frumosul Casanova trebuia să câştige la cărţi prin dirijarea norocului, prin exploatarea misticismului superstiţios al duceselor bătrâne sau în diferite chipuri, cari de cari mai îngenioase.

Clement Metternich câştiga cu uşurinţă, cu eleganţă — şi Doamne! — cu ce prestigiu — la loteria... mariajului.

Căsătoria cu nepoaia marelui cancelar Kaunitz, schimba brusc pe acest tânăr filfison şi străin de Viena, într'un personaj de marcă, un personaj cu drepturi de a ocupa un loc de seamă într'o societate ierarhizată după cele mai rigide tipare formaliste.

In acel moment tânărul era un om pe deplin format. Atât prin educaţie, cât şi ca temperament, atât prin relaţiile pe care le întreţinuse la Coblenz cu nobilii emigranţi francezi, calea vieţii lui putea fi dinainte ghicită. Intre femeile luxuriante care închid epoca balurilor scăldate în diamante, mătăsuri şi aurărie şi diplomaţie, se închide o lungă, o prodigioasă carieră a unui bărbat care a dictat legi continentului, fruntarii statelor, a impus sclavie popoarelor şi a trăit 86 de ani, cam la fel cu Clemenceau — părintele fiecărei victorii dela 1918.

Scânteetoare, spumoasă, câteodată dramatică chiar a fost existenţa acestui arbitru al eleganţei vieneze. Dar noi nu putem reda aci decât un profil, un simplu şi anumit profil al lui redus la cele două trăsături caracteristice: dragostea şi politica.

FEMEILE PUNCTE DE REPER POLITICE

Femeile sunt în viaţa lui Metternich puncte de reper esenţiale. Fiecare femeie este, de fapt, o etapă de viaţă, un moment politic.

Amorul precoce cu Marie Constance de Chaumont este o indicaţie a preferinţelor lui pentru regimul dinainte de 1789 şi a simpatiilor lui pentru patriarhala ordine feudală, de pe urma, căreia beneficiau clasa de privilegiaţi din care făcea şi dânsul parte.

Căsătoria cu prinţesa Eleonora von Kaunitz înseamnă largi mijloace materiale ce i se pun la dispoziţie, intrarea la Curte şi cel dintâi post de ministru la Dresda, apoi la Paris, şi însfârşit urcarea treptelor până la cancelariat.

Eleonora Kaunitz nu numai că-i deschide calea către Napoleon Bonaparte, luceafărul epocei, dar îi va fi de un deosebit folos la Paris, în împrejurări grele.

Ea va fi aceia care în realitate face pe intermediara între împăratul Napoleon şi ducesa Maria Luize, în vederea căsătoriei şi nu prinţul de Swartzenberg, ministrul Austriei dela Paris, pus de Metternich să sondeze terenul.

Prinţesa Caterina de Bagration, nevasta generalului erou rus dela Borodino, ca şi ducesa de Sajan, Caroline Murat, sora lui Napoleon, nevasta mareşalului Junot ca şi prinţesa de Lieven (cu care va fi în corespondenţă şi în legătură până spre sfârşitul vieţii), reprezinta nu numai isbucniri vulcanice ale unui temperament ce plesneşte de vitalitate, ci tot atâtea posibilităţi de manevră politică. Femeile sunt simbolurile întrupate ale acţiunii lui diplomatice.

„Nu există nenorocire mai mare pentru o fiinţă umană decât să se nască de sex femenin", zice Metternich. Dar un memorialist spiritual a adăugat: „Una din principalele preocupări ale vieţii lui este de aceia să consoleze sexul frumos de nenorocirea originală de care-i atins.

Intr'adevăr cele trei soţii legitime Metternich şi le-a ales din cea mai înaltă nobleţă austriacă, şi aceasta nu fără intenţie.

Metresele şi le-a ales însă dintre femeile nobile ale Europei: dintre rusoaice şi franţuzoaice mai cu deosebire femei cu temperament fierbinte, dar şi relaţii admirabile pentru promovarea ţelurilor lui foarte personale întâi şi austriace, în al doilea rând.

Dandy până la adânci bătrâneţe, politica lui, filosofia lui diplomatică se va resimţi de această atitudine nu numai temperamentală, dar şi dictată de mediu. Căci, Metternich era un filfison nu numai fiindcă aşa îi plăcea lui să fie, ci fiindcă sub forma asta îl vroia eleganta societate vieneză de atunci.

UN TEMPORIZATOR: IATĂ CE A FOST METTERNICH CA OM POLITIC

Pentru acei cari, recunoscând valoarea personalităţii omeneşti în istorie, nu-i exagerează totuşi posibilităţile a vorbi despre politica lui Metternich ca de o determinantă a epocei lui, apare cel puţin ca o naivitate. Politica lui Metternich este însă politica clasei feudale speriate de tumultoasa revendicare de drepturi a casei burgheze aliate cu ţărănimea şi proletariatul. Politică de zăgazuri câteodată, de represiune în permanenţă şi de temporizare, uneori. Nu una creatoare de istorie, ci una menită să oprească mersul forţelor istorice. Cel mai strălucit reprezentant al acestui curent general european, cel mai tipic şi mai activ este doar Clement Metternich. Incă pela 1794, tânărul Clement publică o broşură anonimă în care îşi fixează atitudinea.

„Revoluţia franceză, proclamă el, în broşură a atins un punct de unde ameninţă cu ruina toate Statele Europei. Războiul actual (e vorba de războaiele revoluţiei n. n.) urmează aceiaş cale ca şi cele dintâi migraţiuni de popoare. Distrugerea tuturor monumentelor şi tuturor operelor de artă, aservirea naţiunilor, iată ceiace prezintă o analogie izbitoare cu faptele şi gesturile hoardelor din Nord din secolele al V-lea şi al VI-lea. Scopul barbarilor moderni este să rupă toate legăturile sociale, să distrugă toate principiile, să confişte toată proprietatea. Prinţi şi popoare, voi care sunteţi atât de strâns uniţi prin interese reciproce, vă apropiaţi pe zi ce trece mai mult de sfârşitul odihnei voastre; nu mai aveţi decât câteva clipe înaintea voastră. Slujiţi-vă de aceleaşi mijloace cari au făcut până acum forţele inamicilor voştri... Inaintea voastră, dacă sunteţi uniţi, vor fugi hoardele de tâlhari, cu voi vor fi alături oamenii de bine din toate ţările. Vouă vă va datora Europa mântuirea ei şi generaţiile viitoare vă vor datora tihna lor".

In pagina aceasta — cu accente propagandistice atât de cunoscute şi de urechile contemporanilor noştri — Metternich este întreg cu tot ce va face şi nu va face; atât faţă de Napoleon, cât şi faţă de cutremurele ce se succed dela 1789 până la 1848.

Cancelar al unui imperiu mărit, mai ales prin alianţe matrimoniale, imperiu care nu poate supravieţui unei sdruncinări serioase, Metternich este obligat să ducă o politică de temporizare, tocmai în vederea menţinerii integrităţii imperiului, atât de pestriţ din punct de vedere al populaţiei şi năzuinţelor divergente ale populaţiilor imperiului.

A fost acest dandy împotriva lui Napoleon? De bună seamă.

Atâta timp cât Napoleon era purtătorul de cuvânt al iacobinismului, al ideii de libertate a popoarelor şi a indivizilor. Când însă după 18 Brumar, Napoleon devine agentul represiunei cel mai activ, Metternich este unul din cei dintâi bărbaţi de stat şi care vede în succesul intern al Impăratului începutul consolidării poziţiilor feudale în toate celelalte state ale Europei, dincolo de fruntariile Franţei. El este în realitate acela care face din Napoleon ginerele împăratului Austriei. Aceasta ca să întărească poziţia dinastiei nepoleoniene şi indirect a celorlalte. Napoleon iacobinul trebuia combătut prin toate mijloacele: intriga şi războiul, împăratul trebuia susţinut.

Când însă marele cuceritor începe să fie bătut pe câmpurile de luptă şi steaua lui păleşte, Metternich îl părăseşte. Convoacă congresul de la Viena dela 1813, — acel celebru congres, poreclit „Congresul dansează" — şi care nu este de fapt decât o mare, o strălucită adunare mondenă, menită să temporizeze, să „bată apa în piuă", să fie o diversiune măiastră, — nu împotriva lui Napoleon, după cum zice legenda, ci împotriva masselor.

Congresul dela Viena era menit să consacre ideia de conservare a acelor poziţii ce puteau fi încă conservate. Atât Metternich cât şi ceilalţi factori importanţi dela congres erau bărbaţi de stat, cari trăiau sub panică ca nu cumva terenul să le lunece sub picioare.

Ei nu se adunaseră la Viena decât să întărească un pământ argilos ce fuge; adică să ferece lanţuri pentru popoarele subjugate.

Problema desrobirii naţionalităţilor ce putea fi rezolvită atunci, — fără nici un sacrificiu şi fără sforţare — a trebuit să fie pusă pe tapet abia după o sută de ani, pentru a da un sens ideologic războiului din 1914-1918.

Aceasta, în ce priveşte independenţa naţională a popoarelor din bazinul dunărean. Intrucât priveşte expropierea marilor latifundii — despre asta nici vorbă nu putea fi pe atunci.

Peste un sfert de veac Metternich a fost vizitiul diplomaţiei europene. Anul 1848 l-a aruncat de pe capră în exil. Atunci s'a văzut că politica lui de conervare cu orice preţ a dat faliment. El a fost îndepărtat, dar politica lui de temporizare înlăuntrul imperiului şubred austriac, ca şi în întreaga Europă, a rămas...

Metternich care nu l-a biruit pe Napoleon, — ci l-a sprijinit când împăratul era tare şi l-a părăsit după înfrângerea din Rusia — a mai trăit câţiva ani după îndepărtarea din serviciu, a mai dat sfaturi lui Bismarck, lui Disraelj şi lui Frantz Iosef, penultimul împărat şi a murit în vârstă de 86 de ani...

Cu dânsul însă n'a murit sistemul său diplomatic şi nici metoda de lucru, ca aceea dela Congresul din 1813, de pildă.

In unele privinţe metoda este şi astăzi actuală.

ION CĂLUGARU

Scriitorii români în gândurile şi sentimentele lor

I. L. CARAGIALE

— Răbdarea osteneşte soarta rea.

— Ameninţarea este mai grea pentru un suflet ce se clatină uşor decât chiar lovitura.

— Cine plăteşte bine, este bine păzit.

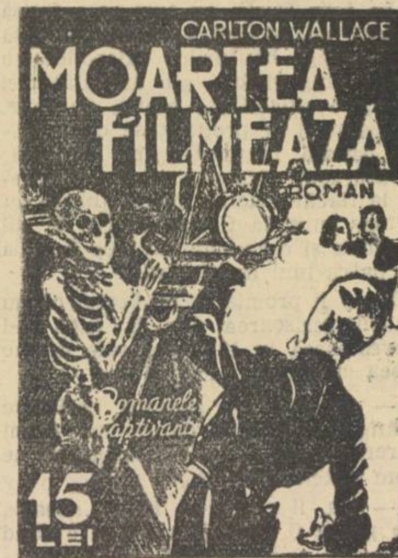
...un călător cuminte ştie că la drum lung nu se porneşte cu pasul pripit.

— Cu aceasta îşi susţine totdeauna prestigiul un repurtat îndrăsneţ — cu liniştea.

— Cât e de scurtă vieaţa omului, progresul n'ar fi fost posibil, dacă omul n'ar fi avut darul să 'nveţe din păţeala altuia, să se folosească de experienţa aproapelui său.

— Mărirea şi importanţa statelor nu se judecă după extensiunea şi durata lor, ci după rolul mai mult sau mai puţin strălucit pe care l-au jucat în complexul universal.

— Toate tiraniile trebue să aibă un capăt.

...omului nu-i trebueşte binele, îi trebueşte mai binele; aceasta e raţiunea întregului progres al omenirii.

...în astfel de împrejurări, un om ca mine, care nu înţelege mândria eroismului civic, trebue ori să discute cu oameni de aceeaşi părere, ori mai bine să n'aibă nicio părere.

— Sunt un om care iubesc Adevărul şi fiindcă-l iubesc ştiu să-l caut.

— E oare un mijloc mai puternic ca să ne scăpăm de toată haotica năvălire a lumii întregi în bietul nostru suflet, decât divina muzică? — vagă şi vastă ca lumea, ca şi aceasta nepătrunsă şi fără alt înţeles decât înţelesul cel mare şi singurul: Armonia.

— Oricât s'ar părea de comună arta minţitului, artă pe care o profesează omenirea întreagă cu atâta pasiune, — prima artă frumoasă pe care o profesat-o speţa noastră, — tot, ca orice artă, unii o fac cu mai puţin, alţii cu mai mult talent, cu mai mult sau mai puţin succes.

— Noi, Românii, suntem o lume în care, dacă nu se face, ori nu se gândeşte prea mult, ne putem mândri că cel puţin se discută foarte mult.

— Pentru a face o operă de artă, o operă viabilă, trebue talent, talent şi iar talent.

— Lipsa de talent este incapacitatea de a găsi formula de comunicare intelectuală exactă, a simţirii ce ne-a produs-o împrejurările materiale.

— Talentul este puterea de expresivitate ce o au în deosebi unii, pe lângă iritabilitatea ce o au toţi.

— A crea — a apuca din haosul inform elemente brute, a le topi împreună şi a le turna într'o formă, care să îmbrace o vieaţă ce se diferenţiază într'un chip absolut hotărât de tot ce nu este ea—aceasta este puterea naturii şi a artistului.

— Lucrurile frumoase nu se învechesc niciodată.

— Femeia îşi cunoaşte bine arta: un bărbat cu cât teme şi bănueşte, cu atât e mai uşor de stăpânit.

— Câştigul şi mulţumirea unuia este paguba şi contrarietatea altuia.

— Generaţii după generaţii de imense majorităţi se vor strecura fără să lase în urma lor ceva deosebit, una pentru gândirea alteia; cu păstrarea patrimoniului de gândire şi cu continuarea specularii lui, vor fi însărcinaţi totdeauna numai câţiva, un foarte restrâns număr: aceia vor însemna cultura şi progresul lumii întregi, aceia vor putea să dea un înţeles altul continuităţii speciei umane, decât al continuităţii altor speţe animale.

— Un poet închipuit nu se va măguli atâta de aplauzele unanime ale cunoscătorilor, pe cât se va irita de critica sau indiferenţa unui singur amator.

— Intre a nu fi şi a fi, e o nemărginire, faţă cu care deosebirile de durată a fiinţelor sunt reduse la nimic.

— Mulţi cuminţi trec pe drum şi, dacă nu sunt şi puternici, din câţi îi cunosc de abia unii le scot căciula dar după un nebun, fără să-l cunoască nimeni, se strânge şi se ia toată lumea.

— Se poate o societate măreaţă fără stat puternic; dar stat fără societate — mai greu.

—Faptul că la noi statul este totul şi societatea aproape nimica, are o consecinţă foarte păgubitoare pentru cultivarea chiar întâmplătoare a artelor şi literelor.

— Sunt trei feluri de produceri intelectuale: unele mai presus, altele mai prejos de orice critică, iar altele la nivelul criticei.

— Ce puţini sunt aceia cari, înţelegând ce le trebue, ştiu ce marfă să ceară şi sunt în stare s'o preţuiască!

— Pentru un suflet cocleala este de mii de ori mai permicioasă decât pentru stomac.

— Toţi avem în căleala firii noastre o picătură cât de mică de deşertăciune.

— Pe spusele oamenilor mare temeiu nu putem pune, fiindcă îi ştim ce iubitori de Adevăr sunt.

— Omul care urăşte vinul vrând să se arăte înţelept nu-i înţelept de loc.

— In loc să-şi vază popa de legea lui şi ctitorii de geamie, D-lor se leagă de lume şi n'o lasă să trăiască în bună pace.

Extrase de SANDA POPESCU

Nou! A apărut

CARLTON WALLACE
MOARTEA FILMEAZĂ
ROMAN
Romanele captivante
15 LEI

Lumea de tinereţe şi vrajă a marilor studiouri cinematografice—sub teroarea Satanei!

15 Lei, — La chioşcuri şi librării

In toată Europa cafea cu lapte, cafea cu lapte cu Franck

TOLSTOI ȘI „INVIEREA"

Catiușa Maslova a trăit cu adevărat

Cine a fost „modelul" eroinei din romanul lui Tolstoi

Amintirile lui A. Kony, despre Lew Nicolaevici Tolstoi, publicate în revista „Niva" pe anul 1908, tomul 3, aruncă o vie lumină asupra personalității sale morale. asupra mediului în care a trăit și a lucrat marele scriitor, dar mai ales pun în relief acele îmbinări de fapte reale din care izvorâse vestitul roman „**Invierea**".

In vara anului 1887, în urma invitațiilor insistente din partea lui Kuzminschi, căsătorit cu sora contesei Tolstoi, autorul „Amintirilor", Kony, cunoscu personal pe Homerul rus dela Iasnaia-Poliana. Aici se leagă între ei o puternică și sinceră prietenie care ținu până la moartea lui Tolstoi.

In timpul lungilor discuții cu caracter moral sau religios, ce le avusese cu Tolstoi, Kony de multe ori trebuia să recurgă, în scopul argumentării, la amintirile sale din viața de magistrat, spre a demonstra cum se realizează în practică ideia de dreptate, susținând părerea: că orice încălcare a legilor morale, este pedepsită chiar în viața noastră pământească.

Tolstoi, cu acea trăsătură deosebită ce-l caracteriza: „De faire connaître l'hospitalité de la pensée" îl asculta pe Kony cu multă atenție. Astfel că una dintre aceste amintiri a trebuit să lase o urmă adâncă în opera literară a lui Tolstoi, servind drept canavaua pe care s'a brodat acțiunea romanului „Invierea".

Redăm mai jos această amintire a lui Kony, amintire care a avut un efect atât de fecund în activitatea creatoare a lui Lew Nicolaevici Tolstoi.

In una din zilele primei jumătăți a celei de a șaptea decadă a secolului trecut, pe când A. F. Kony ocupa funcția de procuror la tribunalul din Petersburg, i s'a prezentat un tânăr a cărui îmbrăcăminte și gesturi trădau un satelit deprins să graviteze pe eclipticele înaltei aristocrații petersburgheze. Fața-i palidă și expresivă, precum și ochii neliniștiți și arzători, exteriorizau o puternică turburare sufletească.

Tânărul exprimase plângerea împotriva substitutului de procuror care nu-i permisese să transmită o scrisoare deținutei cu numele de Rozalia, fără ca scrisoarea să fie citită în prealabil.

Kony îi explicase că aceasta o cere regulamentul închisorilor, iar călcarea prevederilor unor anumite articole ar însemna întronarea privilegiilor pentru unii în dauna altora.

— Atunci citiți-o dvs. — îi spuse tânărul — și ordonați ca scrisoarea să fie înmânată Rozaliei.

Rozalia era o prostituată dată în judecata Curții cu juri pentru furtul sumei de 100 ruble dela vizitatorul turmentat, sumă ce a fost ascunsă de patroana ei, văduva unui maior. care întreținea o casă de toleranță de cea mai ordinară speță, și unde un act de „dragoste" se prețuia cu suma derizorie de vreo 50 copeici.

In fața Curții cu juri se înfățișă o fată încă tânără, cu vocea alterată din cauza băuturilor alcoolice, cu urme abia vizibile ale drăgălășeniei și cu o sinceritate cinică pe buze. Apărătorul ei pronunțase o pledoarie banală, numind-o pe acuzată: „fluturașul care-și arsese aripioarele la flacăra viciului", dar jurații au rămas surzi la floricelele lui de stil oratoric și o condamnară pe Rozalia la patru luni închisoare.

Kony îi promisese tânărului că nu va citi scrisoarea, dar îl rugă să-i povestească în linii generale despre ceea ce scria.

— „Eu cer în această scrisoare mâna ei și sper că dânsa va primi cererea mea, astfel că în curând ne vom putea căsători.

— Nu, îi răspunse Kony, aceasta nu poate fi realizat atât de curând deoarece ea va trebui să-și împlinească termenul de detențiune, apoi căsătoriile cu persoanele din închisoare se aprobă de către autorități numai în cazuri excepționale.

La întrebarea lui Kony, petiționarul își spuse numele, ceeace îi dovedi că tânărul face parte dintr'o veche familie aristocratică, apoi îi povesti că a terminat cursurile unei instituțiuni privilegiate și că face parte dintr'un minister.

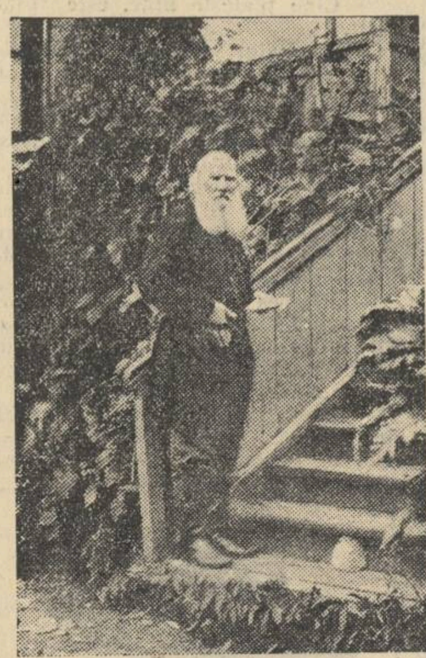
Bazându-se pe originea aristocratică a tânărului, Kony îi spuse că după căsătorie, Rozalia va trebui să fie transferată în secția destinată celor privilegiați, ceeace ar fi produs o vie nemulțumire în rândurile femeilor care sunt deținute cu ea. Acolo unde se găsește, va putea să învețe o meserie oarecare, dată fiind buna organizare a acelor meserii, ceeace îi va permite să câștige în mod onest bucata de pâine în clipele de grea cumpănă a vieții. De aceia n'ar fi rău ca să nu se abată dela regula generală și în cazul de față. Apoi, Kony îi promisese că dacă Rozalia va primi cererea în căsătorie, îi va permite să se întâlnească cu ea, dar mai ales fără martori, atunci când va dori el.

In urma acestor explicații, Kony îi ceru permisiunea de a sta de vorbă fără masca convenționalismului, în mod cinstit și sincer. Astfel aflase el, că tânărul aristocrat o cunoscuse pe Rozalia la proces, fiind în calitate de jurat, și a luat hotărârea de a se căsători cu ea. In legătură cu aceasta, Kony încercă printr'un lung șir de argumentări logice să-i demonstreze întreaga iraționalitate a unei asemenea hotărîri, cu toată latura sa fermecătoare „de a scoate un suflet decăzut din întunericul rătăcirii" cum spune Necrasov, în opera nemuritoare a lui Tolstoi.

Totuși tânărul rămăsese neclintit în hotărîrea ce o luase.

Rozalia primi cererea în căsătorie, dar Kony nedorind, — după cum singur recunoaște, — să conlucreze la nenorocirea spre care tindea acel tânăr cu nervi surescitați, refuză ori ce influență la obținerea autorizației de căsătorie, lăsând lucrurile să se tărăgănească.

Intre timp, tânărul se întâlnea cu Rozalia și-i aducea diferite lucruri

spre a-i mări și îmbunătăți trusoul. Lucrurile dăruite, Rozalia le primea cu multă bucurie; iar când realitatea mirajului de fericire părea că se apropie, ea se îmbolnăvi de tifos și muri.

Cu aceasta, figura tânărului dispăru depe orizontul lui Kony.

După vre-o trei luni, o bătrână temnicer̆ă povesti lui Kony că Rozalia a fost o fată foarte bună, care o iubea mult și căreia îi destăinui întreg adevărul și cauza ce-l determinase pe acel tânăr s'o ceară în căsătorie.

Rozalia a fost unica fiică a lui Otto Onnu care arenda o mică moșioară într'o gubernie finlandeză dela o doamnă foarte bogată din Petersburg. Soția lui Otto murise, lăsând-o pe Rozalia foarte micuță pe brațele tatălui ei, care își îndreptase toată dragostea asupra unicului copil. Otto refuzase să se căsătorească a doua oară, pentru a scuti pe mica Rozalia de dragostea îndoielnică a unei mame vitrege.

La vârsta de opt ani, Rozalia pierdu și pe tatăl ei care muri în spital de cancer stomacal. Inainte de moarte, bătrânul Otto o rugă pe proprietara moșiei să nu o părăsească pe mica Rozalia, ci s'o adăpostească și s'o crească. I se promisese solemn că mica orfană nu va fi părăsită; iar după moartea bătrânului, Rozalia intră în casa bogatei contese.

De aci se începe, după câteva scurte clipe de fericire relativă, lungul șir de suferințe pentru Rozalia Onnu, sau Catiușa Maslova.

Rozalia, independent de voința ei, își jucase rolul de cățeluș alintat pentru a satisface „spleenul" acestei „*acrobate de binefacere*". La început împodobită, plimbată în trăsură, fu încununată cu coroana de spini a prejudecăților de clasă socială.

Unicul moștenitor al bătrânei contese, pe atunci elev într'o instituție privilegiată, — mai târziu prințul Necludov al lui Tolstoi, — își petrecea vacanțele la moșia mătușei sale. Aici o cunoscu pe Rozalia cu care legă o prietenie inocentă. Ca un torent au trecut anii copilăriei. Rozalia la 16 ani era o tânără fermecătoare, iar legătura de prietenie între ea și tânărul aristrocrat, se adânci și se strânse reciproc, transformându-se într'un sentiment de iubire profundă și durabilă. Bătrâna contesă înțelegând cum stau lucrurile, căută să puie capăt legăturilor dintre puiul „*cuibului de nobili*" și desrădăcinata Rozalia. Tânăra fată e aruncată în mijlocul servitorimii, dar e prea târziu; înfățișarea ei trădase că a fost prinsă în mrejele seducătorului.

Spre a evita „formidabilul scandal" ce amenința „sferele albastre" ale societății, binefăcătoarea izgoni din casa ei, dar nu pe nepoțelul-seducător, ci pe sărmana Rozalia Onnu, care era victima seducătorului, ea care purta în ființa ei rodul încrederei sale în tăria sentimentului omenesc.

Potrivit afirmațiilor lui Boris Almazov: A. F. Cony, nu numai ca un mare psiholog, dar ca un mare cunoscător al omenirii, a susținut, că tânărul seducător, cu toate că protestase atunci împotriva acțiunii mătușii sale, totuși în profunzimea sufletului său. era bucuros că se ivise ocaziunea de a scăpa fără „*mustrări de conștiință*" de aceea pe care mătușa sa în gura mare o numise „*târfă*".

Și Rozalia plecă din casa binefăcătoarei sale, fiind părăsită și de seducătorul ei.

Născu. apoi își lăsă copilul într'un orfelinat, unde fu înregistrat: „copilul Rozaliei Onnu, născut dela un bărbat necunoscut" și i se atârnă de gât numărul 9892.

Iar Rozalia?

Ea ajunse pe trotuarul străzii unde și rămase...

Scoborând din treaptă în treaptă, Rozalia atinsese fundul vârtejului tuturor mizeriilor.

Trăind în casa unei patroane, trebuia în fiecare seară să-și aducă vizitatori. Și iată, spune Almazov: „își adusese vizitatori până atunci când întâmplarea pusese capăt activității sale, iar odată cu ea și întregei vieți a bietei Rozalia, pe care soarta ba o lovea, ba o alinta până când a lovit-o atât de dureros încât acea lovitură o doborîse definitiv".

Invitată de un client, Rozalia îl aduse într'o seară în odăița ei. „Clientul" puțin amețit își turnă în paharul cu bere câteva picături dintr'o licoare, apoi s'a dedat „dragostei plătite" și în clipa extazului și-a dat obștescul sfârșit, strângând în brațe pe Rozalia Onnu.

Analiza a dovedit că ceeace a băut clientul a fost o licoare cantaridată, iar Rozalia Onnu bănuită că a săvârșit crima de omucidere prin otrăvire, fusese trimisă în judecata Curții cu Juri din Petersburg.

In acest timp, într'o frumoasă zi, viața îl pune față în față cu victima pasiunei sale egoiste.

„Iși poate închipui oricine, spune senatorul Kony, — prin câte stări sufletești a trecut tânărul, până în clipa când a hotărît să jertfească poziția sa socială, materială și vreun sentiment profund pentru o ființă pe care o cunoscuse poate mai târziu".

Dacă s'ar susține că în tânărul seducător nu reînviase vechea iubire, totuși rămâne ca fapt incontestabil, că vocea conștiinței i-a îndreptat pașii pe drumul ce și-l alesese după proces, când prin votul „Nu" a făcut prima încercare de a se spăla de pata păcatului comis în tinerețe.

Prin hotărîre nestrămutată de a lua în căsătorie pe deținuta Rozalia Onnu, tânărul își apăra dreptul la pedeapsă, după cum se exprimă Kony, repetând termenul filosofului german.

In această întâmplare uimitoare, Kony vedea revelarea și expresia sancțiunii unei supreme legi morale.

Tolstoi profund impresionat de povestirea lui Kony, se gândi mult și abia într'un târziu spusese:

— Da, da! Complicat lucru mai e și viața!... Iată, ți se pare că știi multe, că ți-ai însușit multe... și deodată: un singur fapt, un fapt luat din viața cea mai densă și... toată înțelepciunea ta dispare... Te transformi în copil, mai s'o reîncepi viața dela început.

Kony îl rugase pe Tolstoi să scrie un roman pe fondul celor povestite care ar putea să aibă o profundă influență asupra societății. In anul 1895, ca răspuns la scrisoarea lui Kony, Tolstoi spunea: „scriu în legătură cu tema ce mi-ați povestit-o, dar încă nu știu ce va eși din aceasta și unde mă va duce"...

Au trecut 11 ani, și de sub pana creatoare a talentului lui Tolstoi au reînviat Rozalia Onnu și seducătorul nepot al binefăcătoarei sale, întrupați atât de minunat în Catiușa Maslova și Necludov, în sufletul căruia reînviase iubirea.

Cu drept cuvânt spune Boris Almazov, că „Invierea" avea un sens profund pentru Lew N. Tolstoi, pentrucă iubirea, crede el, nu moare niciodată, iar dacă moare trebuie să reînvie dacă a fost sinceră, pură și adevărată.

Kony nu s'a înșelat asupra rolului ce-l va juca această capo-d'operă în viața societății, atunci când a propus lui Tolstoi s'o scrie, pentruca mai târziu să-și confirme prevederile, spunând: „Invierea" a produs a puternică înrâurire asupra sufletului tineretului și l-a determinat să procedeze față de el însuși și în raport cu multele la o nouă evaluare morală a valorilor".

EUGEN LEMONI

A aparut No. 532

RADIO-Adeverul

Cu următorul sumar:

Un eveniment artistic

Serbările realipirii Ardealului re transmise din Brașov

CALITATEA REPRODUCERII

Cum se poate îmbunătăți recepția la radio

OLIMPIA 2+1

M ntaj modern pe 3 game, lămpi roșii, la sectorul alternativ

PRACTICA DEPARAZITĂRII

Instrucțiuni practice pentru combaterea paraziților industriali

Programul posturilor europene pe săpt 27 Noem — 4 Dec. 1938

Amintirile lui Burcă

de BUCOV EMILIAN

CARUȚA FARA BOI

Am biruit un drum lung și anevoios peste câmpii, peste văi.

Satele, ca niște bivolițe năprasnice cu pete verzi pe spate, treceau greoaie pe lângă noi și rămâneau în urmă să pască în zilele acelea prăfuite și ploioase, cu miros de leuștean și de băligar.

Căutăturile mi se risipeau în toate părțile. Scormoneam cu ochiul flămând depărtările cum scormonește o găină cu ciocul ei ascuțit colbul din curte ca să găsească un grăunte. Grăuntele pe care îl căutam cu ochiul, nu mi se arăta de după zarea depărtată. Nu mi s'a arătat nici până acum. Și poate l-oiu căuta zadarnic până mi s'or șterge privirile din ochii care jinduesc într'una după ceva nou. Eram nerăbdător și înciudat; nici eu nu știam dece. Iute, mai iute... spre oraș! Incercam să-mi strâng laolaltă gândurile și simțămintele care porneau din mine și o luau razna peste câmpie. Aproape am uitat cine sunt și de unde viu.

Costea pășea înainte tăcut și cu capul în pământ. Din când în când își răsucea gâtul gros și tare ca un șurub pe umerii lați și mă întreba râzând:

— Mai poci?

— Ba bine că nu.

— Când n'ai să mai poci, să scrii la tat-tu.

— De-ar afla tata că mă vaet de osteneală m'ar face golomoț cu hreapca.

Așa vorbeam eu... dar osteneala a și intrat sub piele de mi-a muiat genunchii.

Costea s'a oprit și, întinzând mâna peste capul meu:

— Uite colo — a zis — e gara. Trebue să mai mergem și pe roate. Trenul o să ne poarte până la oraș.

— Parale?

— Pe datorie.

Ne-am apropiat. Lume, vuet, fum. O namilă de fier se mișca pe șine, pufuind turbată de fierbințeală. Se mișca dela șine așa, zău, făr' de boi, făr' de harapnic. Mi-am adus aminte de învățătorul meu care se silea să ne lămurească câteva zile dearândul ce-i aia trenul. Și tot n'am priceput.

— Măi, topârlanilor, — începea dela cap învățătorul — trenul este o căruță mare fără boi. Se înfierbântă apa, iese aburul și împinge toată mașinăria. Aburul e mai puternic decât toate dobitoacele.

„Ce fel de dobitoc o fi și aburul ăsta așa de îndrăcit" — ne gândeam noi.

— Ați priceput, mă?

— Eu n'am priceput! — țipam eu din prima bancă.

— Burcă... tocmai tu!

— Nimeni n'a priceput — spuneam eu, știind ce mă așteaptă.

— Ciupercă, ia zi tu! — striga învățătorul, abea stăpânindu-și mâna care strângea o riglă groasă gata să se lipească de cefele noastre. Ciupercă, tremurând, căta cu coada ochiului la mâna învățătorului.

— Am... am pri... priceput bi-bine de tăt, dom'le 'vățător... numa nu prea aiasta... cum de umblă trenu făr' de boi?...

— Boule!... și începea dela cap lămurirea.

Acum o singură privire mi-a lămurit totul.

...După un „poftiți în vagoane, svârlit de sub mustața vicleană a unui om cu șapca roșie, trenul a tresărit ca un mânz speriat.

— Un'te sui? — strigă Costea la mine. Acolea e clasa întâia.

M'am luat după el și peste o clipă m'am pomenit pe scara acestei căruțe ciudate care măcina drumul mai abitir decât caleașca lui Nicoară. Intrarăm într'un vagon de clasa a treia. Inghesuială mare. Mulțumită umerelor lui Costea, ne-am făcut drum până la geam și ne-am așezat pe bancă. După un drum lung pe jos, trenul e ca o țuică după o mâncare grea. Alături de mine dormea un soldat.

Ceva mai departe doi țărani vorbeau despre lăcustele care făcuseră stricăciuni prin părțile Dunării.

In fața mea o femee, astupându-și nasul cu două degete:

— Parc'ar fi grajd aici — spunea, scuipând drept în tăblița pe care scria „Nu scuipați în vagoane".

Uitându-se la mine Costea se răsti:

— Nu-i place? Să se ducă în clasa întâia dacă-i dă mâna. Iară dacă nu, apăi să-și potrivească nasul după clasa în care se află.

HAIDUCUL RADU

Aruncai privirea în altă parte. Ochiul mi se opri pe fața unui flăcău voinic cu mâinile legate și păzit de un jandarm.

M'am așezat lângă flăcăul ăsta cu părul turcan și cu țundra nouă.

— Haiduc — îmi șopti gura știrbă a unei bătrâne care, crucindu-se, își întoarse fața dela omul codrilor.

Il privii din nou. In ochii lui negri care nu stăteau locului nici o clipă, par'că observai codrul întunecos, cântecul haiducesc... bunătate amestecată cu viclenie și mai cu seamă dorul de isprăvi mari. Mi-am amintit de poveștile bunicului meu care îmi răscoleau sufletul.

— Și nu ți-a fost teamă de Dumnezeu? — îl tot descosea un bătrânel cu ochii înguști de Tătar.

— Eu îl slujesc pe Dumnezeu în felul meu — spuse flăcăul, ridicând umerii. Pe semne îl dureau mâinile strânse cu lanțul.

— Desleagă-l — spuse bătrânul, bătând cu palma pe genunchii jandarmului.

— D'ar fi după mine, l-aș deslega. Nu fuge. Are cuvânt. Dar ordin, vorba ceia..

— Și zi, te-au călugărit...

— Eram, măi, copil blând. Dar în piept și-a făcut cuib necuratul. Mă temeam de oameni, fugeam de ei. Și așa creșteam ca un pui de lup, blând când e mic, dar vai de acela care l-a giugiulit, lăsând să-i crească dinții. Mă uitam în jurul meu și plângeam. Totul mă nemulțumea. Țăranii se mâncau între ei. Nevoile îi făceau una cu dobitoacele. Când mi-au crescut dinții, am început să scrășnesc. Primele vorbe învățate erau înjurăturile. Mă chinuia o boală făr'de leac.

Părinții mei, cu teamă de Dumnezeu, se uimeau cum de au dat naștere unui asemenea plod, pe jumătate oaie blândă pe jumătate lup viclean. Și pe drept simt în mine doi oameni. Un ochiu e blajin gata să lăcrămeze, altul scapără răutate. O mână te mângâie, alta te isbește.

Un picior calcă drept, ascultător, altul lovește în pământ de se cutremură drumul. Am în piept, par'că, două inimi care se ceartă într'una între ele. Iară eu ascult așa ca un străin și mă sfâșii. Nu sunt nici una nici alta și adesea vreau să scap din pielea mea și să fug de mine îngrozit.

Flăcăul se încruntă la vecinul său de bancă.

— Ce te înfigi în mine așa, mă?

Apoi cu glas moale:

— Nu-ți fie frică, puiule, încă nu ți-am sucit capul.. stai așa cum stai.

Tata avea parale și nu se sgârcea ca să mă lecuiască.

A chemat un *doftor*.

— Are boală la suflet — spunea *doftorul*, care credea că vorba poate tămădui un suflet zămislit într'o ncapte neagră ca un chip de strigoi. Prea scurtă e mintea iară vorba și mai și ca să scormonească prin adâncimea pieptului.

Părintele Pafnutie a povățuit pe tata să mă călugărească. „Nu e dat băiatului tău să trăiască printre oameni. Are frică de Cel de Sus și o să-și găsească liniștea în rugăciuni".

M'au dus la mânăstire. Și pe drept, acolo am început să împac pe cei doi oameni din mine, să-i unesc în fața Domnului.

Aci haiducul șopti ceva și încercă să-și smucească mâna ca să facă semnul crucii. Dar în clipa următoare scrâșni din dinți și dădu drum unei înjurături grele.

Am crescut în mânăstire până la vârsta de douăzeci și doi de ani. Luptam cu mine și în fiece zi mă biruiam cu greu. Când mă apucau dorinți neîngăduite, îmi sgâriam pieptul cu briceagul. Desfă-mi țundra — îmi porunci flăcăul. Am desfăcut-o. Tot pieptul era crestat ca răbojul unui cioban.

— Asta e — urmă Radu — am avut vrere nu șagă.

Așa a mers până'ntr'o zi... Am ieșit în câmp să semănăm ogorul mânăstirii. M'am uitat în sus, m'am uitat în lături. Nu știu dece... dar un râs puternic mi-a isbucnit din gură de s'au speriat frații mei, călugării. Din ochi mi-au țâșnit lacrimi mari. Cu fiece lacrimă simțeam că mă fac mai ușor. Aerul tare care venea dinspre pădure, mi-a intrat în piept și m'a înebunit.

— Mă duc până la pădure, fraților.

M'am dus și dus am fost. M'au căutat călugării, mușcându-și bărbile de necaz. M'au căutat a douazi, a doua săptămână... peste o lună... a trecut un an, au trecut doi... a murit Radu...

Haiducul ridică glasul și făcu ochi mari, înflăcărați.

...Dar Radu, măi, când a intrat în pădure, a început să zică un cântec pe care nu l-a mai auzit, nu l-a mai cântat nicicând. In noaptea aceia m'a lovit blestemul Celui de Sus. O furtună puternică rupea crângile, fulgere mâniate trăsneau copacii. Ploaia umbla nebună printre frunze de par'că o armată de draci a pornit răsbelul împotriva pădurii. Poate era un blestem al Domnului, sau o fi fost bucuria diavolului care se trăgea de păr cu arborii...

Ud până la oase, m'am vârât într'o bârloagă. La fund am dat de ceva cald. Un fulger lumină bârloaga. Ea un puiu de urs. L-am pus la piept să mă învălzesc. Puiul mă lingea pe față. Odraslele oamenilor și cele ale animalelor sunt la fel când sunt mici: nu cunosc răutatea.

Peste puțin timp intră greoiu în bârloagă ursul. Am dat drumul puiului să nu supăr pe tat'su. Ursul mormăia. Simți pe semne un străin în casă. Apoi se lungi. Era și el obosit și ud. Un fulger lumină din nou bârloaga. Ursul mă zări și se apropiă domol de mine.

A început lupta care a ținut câteva ore până când amândoi, însângerați, căzurăm de istovire. A doua zi ne uitarăm încruntați unul la altul. Ne băturăm iară. Dar cu încetul ne-am obișnuit. Mâncam și dormeam laolaltă. Puiul se gudura pe lângă mine ca pe lângă un unchiu al său. N'am cercat să-i robesc, d'aia s'au împrietenit cu mine. Așa am trăit în pădure un an de zile.

Din când în când ieșeam la drumul mare. Opream o căruță sau o caleașcă. Oamenii, uitându-se la straele mele călugărești, se opreau uimiți. Dară călugărul îi îngrozea cu privirea și le deșerta punga. Dacă se întâmpla ca drumețul să fie țăran nevoiaș, călugărul îi dădea parale. Așa slujeam eu pe Dumnezeu, mă. Fiecare are un Dumnezeu al său și fiece creștin își crucește fruntea după cum îl tae capul.

Lumea din împrejurimi m'a poreclit „călugăr blestemat". Tata s'a lepădat de mine și m'a blestemat și el când a aflat că n'am murit ci am apucat drumul haiduciei.

Un țăran îmi spuse odată „Mi-a zis tat'tu: De-i vedea pe Radu, spune-i că nu mai are tată.. și de-i putea, spintecă-l cu toporul ca să-l scapi din ghiarele diavolului până nu s'a prăpădit de tot..."

Se mai aflau unii care îmi ziceau „hoțul sfânt".

Sufletul mi se făcea tot mai greu. „Trebue să mă înfățișez iarăși în fața Domnului îmi ziceam eu — că mă năpădește nebunia".

Din crângile copacilor am făcut în pădure o bisericuță. Cu banii adunați din prădăciune, am cumpărat câteva icoane. Am miruit ursul și puiul său. Eram trei credincioși în lăcașul sfânt durat de mine...

Uitându-se la Radu, bătrânul a început să râdă.

— Nu râde, taică, nu râde că te-oiu blagoslovi acuș cu cizma aiasta — spuse cu glas blajin fostul călugăr în timp ce ochii săi împrăștiau scântei.

Un oftat i-a ridicat pieptul. Urmă în șoaptă:

— Odată întâlnii la marginea pădurii o ciobancă oacheșă și arsă de soare ca un pepene galben. In clipa ceia mi-am adus aminte că sunt om și că sunt tânăr. Sângele începu să clocotească, mi s'a suit în față, mi-a întunecat ochii și mi-a amețit mintea. De dragul ei mi-am ras barba și mi-am primenit straele. Dar ea m'a trădat. Peste câteva zile văzui că sunt pândit chiar în locul unde mă întâlneam cu dânsa. M'am repezit într'o noapte la bordeiul ei din vale. Ciobanca mi-a spovedit trădarea. Atuncia...

In această clipă ochii haiducului se rotunziră, sprâncenele se împreunară, trăgând în jos pielea de pe frunte. falca de jos ieși în afară, mușchii de pe obraji săltau par'că într'o bătută nebunească.

— Atunci... — șopti veninos flăcăul — dară nu e treaba voastră... Să știți atâta că în viața ei n'o să se mai apropie de un bărbat. Jandarmii dacă mă pândeau apăi așa scrie la lege. Haiducul trebue prins.

Dar trădarea — strigă flăcăul, mutând gura într'o parte — trădarea... unde scrie să trădezi?

In aceiaș noapte am dărâmat bisericuța..

Mai am eu de mântuit câțiva oameni care mi-au călicit sufletul. Am să-i isprăvesc și apoi am să mă rog pentru hodinirea sufletului lor...

Am îmblânzit ursul și l-am făcut să mă priceapă. Dară de oameni n'am scăpat...

Capul lui Radu căzu pe pieptul crestat cu vârful cuțitului izbăvitor.

BUCOV EMILIAN

Cântec de toamnă

Ascultă cum toamnele-mi cântă când plouă prin cetini de brad
Și'n ritmuri de doliu coboară aduceri aminte pe ape,
Tu nu vii încă în vreme să plângem acum mai aproape,
Din țărna uitării să'ncingem cuvinte moarte ce cad...

In frunze doinesc atâtea limanuri și curgeri de moarte,
E-atâta rugină'n pădure și toamna-i atât de urâtă,
In șanțuri un pui de năpârcă omoară odrasla de ciută...
Nu-i nimeni să înfrângă durerea și viața s'o ducă departe...

De ce-i atâta tristețe și plânsul de ce ne'nfioară,
Sau încă la poarta uitării privești amintirea cum curge
In lacrimi de doliu, pe harfe și-apoi în cupe se strânge
Cu toamna, în ritmul de liniște, aduceri aminte să moară...

Să-mi scrii din orașul în care baladele cântă pe ape
Și'n porturi zăpezile cern cântări prinse'n rouă și în soare...
Pe drumuri de vis îți trimit această solie, — ninsoare, —
S'o ai pentru vremea de mâine când toamna-mi va plânge
pe aproape...

C. PÂRLEA

INSEMNARI și POLEMICI

Veselie

Citim în cuprinsul unui roman: „Totul în cameră era vesel, neînchipuit de vesel: scaunele, mesele, perdelele, în sfârșit, totul”.

Da, erau vesele, făceau glume, ba puneau patefonul și jucau rumba scaunele, mesele, perdelele, însfârșit totul, precum spune autorul...

Autobiografie

Din acelaș roman. La un moment dat eroul exclamă:

— „Da, o recunosc, sunt prost. Sunt neînchipuit de prost și de nepriceput în toate. N'am putut să scriu o frază ca lumea”.

Fără îndoială, după această mărturisire romanul capătă un caracter autobiografic...

Tot din romanul cu pricina:
„Gabriel privi adânc în noapte. Noaptea era neagră, neagră ca un păr bogat de creolă”.

Coafat permanent, desigur...

Autocritică

Un tânăr poet exclamă:

„Mărturisesc, întotdeauna
Nu m'am gândit că mă citiți!”

Iată o prevedere care s'a adeverit. Oricât, mai sunt oameni dotați cu simț autocritic...

Fără cap

Mai departe acelaș tânăr poet, spune:

O, nu, mai bine să-mi schimbați
Versificația neroadă
Azi fără cap și fără coadă.

Da, mai ales fără cap...

Pierzanie

A apărut un volum de versuri intitulat: „Cântec de pierzanie”. Da, adevărat de pierzanie, dar pentru cetitori.

Bardă și târnăcop

Iată, de pildă, cam ce cuprind aceste „Cântece de pierzanie”:

Când voi izbi odată eu cu barda,
Această stâncă are să se crape
Și va țâșni din ea șuvoi din ape!
Băeți aceasta este arta!

Așa-i c'ați priceput acum de ce muncitorii cari lucrează prin munți, prin stânci nu's artiști. Ei lovesc piatra stâncii cu târnăcopul. Dac'ar izbi cu barda, cum face poetul, s'ar schimba socoteala.

Il știe

Tot autorul Cântecelor de pierzanie” spune într'un poem:

Iluzii trecătoare nu cunoaștem
Știm noi Nimicul dătător de friguri.

Ei, ori că-l știți! Și nu numai că-l știți, dar îl și versificați...

Nou! A apărut

Taina evadatului. Prin foc și apă! Trecerea tropicului. Uluitoare aventuri australiene.

8 Lei — La chioșcari și librari

Pagubă

In sfârșit, poetul ca orice poet care se respectă are și o iubită, căreia-i spune:

Știu, voi aveți în vieață altă normă
Eu însă'n fața normei nu mă'nchin
Nu te mai cânt în versuri niciodată.

Paguba nu-i chiar atât de mare.

Atingeri

Și mai departe aceleași iubite:

Nu-ți fac reproșuri, nu ești vinovată
Și n'am să spun că nu m'ai înțeles.
A fost desigur numai o greșală
Putea să fie mult, nimic n'a fost.
In veșnicia mea de plictiseală
Tot nu-mi închipui că puneai un rost
Și totuși, câteva atingeri
Au fost de-ajuns să-mi dee amețeli.

Este în adevăr, cuceritoare francheța poetului: Putea să fie mult, nimic n'a fost decât câteva atingeri dătătoare de amețeli... Numai că atingeri de felul acesta nu au ce căuta într'un volum de versuri, fie el și „Pierzanie de cântece”...

Perfidie alcoolică

Un poet publică următoarele „versuri” într'o revistă care apare în provincie:

Ți-am dat să te'mbeți din plin
Din vinul dragostei mele...
Și'n nopți brodate cu stele
Mi-ai dat cu sila să-ți sorb
Intocmai ca unui orb
Perfidia-ți de pelin!...

Bine domnișoară, se face una ca asta? După ce că dumnealui te'mbată din plin din vinul dragostei îi dai să soarbă cu sila ca unui orbeț perfidia-ți de pelin? Să-i fi dat cel puțin ipocrizia de rachiu încă mai mergea. Dar perfidia de pelin? Și cu sila încă? Asta-i o adevărată corupere de minori...

Cilette Ofair

Un nume nou sau mai bine zis un „pseudonim nou” în literatura actuală a Parisului, pseudonim împotriva căruia protestează unii critici, găsindu-l urât și împotriva bunului gust. Francis de Miomandre caracterizează pe această nouă scriitoare ca o Katherine Mansfield franceză, pe când Edmond Jaloux îi găsește o mai strânsă înrudire sufletească cu Rilke și anume cu tonul prozei lui Rilke în „Cahiers de Malte Laurids Brigge”. Dar aceasta nu înseamnă că ar fi o altă asemănare între Cilette Ofair și Rilke, afară de acea a ritmului, căci forma spiritului, ca și ideile, îi aparțin cu totul, îi sunt personale. Astfel „Sylvie Velsey”, eroina din ultima scriere, care-i dă și titlul, este o personalitate care are prea multe afinități cu autoarea sa, ca să nu se considere multe din mărturiile ei ca frânturi de autobiografie. Bine înțeles, că nu mai poate fi vorba aci de simple aspecte, ca în cartea sa cea dintâi și singură pe care a scris-o înainte de „Sylvie Vesley”. „San Luca”, în care e descrisă de-a dreptul o parte din viața Cilettei și anume aventurile sale și ale soțului său, pe mica lor navă, cu care au plutit pe canalele Holandei, Germaniei și Franței. Pe lângă darul de pictor de care dispune Cilette în zugrăvirea peisagiilor și puterea ei de a restitui, fiecărui colț de lume, atmosfera sa proprie, fie că e vorba de un sătuleț sau de un „chalet” elvețian la picioarele ghețarului, fie un vagon într'un express sau un atelier însorit din Montparnasse, ea tratează aceste scene și tablouri ca fiind legate de o bucurie sau de o durere, impregnând-o de poezie, evitând să se servească de ele ca de un decor sau o cadră.

Se simte în tot acest roman hotărîrea de a se feri de pitoresc, dar și de anecdotă. De aceia cititorul are impresia că urmărește ca într'o filigramă peripețiile unei drame, ce se desfășoară timp de ani de zile. Soțul Sylviei, pictorul Vesley, recunoaște că adevăratul artist, dintre ei doi, e Sylvie, dar se încântă cu ideia că el este animatorul ei de fapt. Primește sacrificiile ei materiale, sub cuvânt că ele îi asigură independența în carieră. Dar nu se servește de această independență decât pentru succesele lui de mondenitate, găsind mereu pretexte ca să nu lucreze în arta sa.

Sylvie, întâlnind pe Michele, cunoaște adevărata dragoste. Totuși nu-l trădează pe Vesley, deși nu mai are nici o iluzie asupra lui. Până în cele din urmă tot Vesley își părăsește nevasta, deși o numește mereu „cea mai bună prietenă a sa”.

Deși realitatea faptelor este de o cruzime neobișnuită, totuși din întreg romanul se desprinde o duioșie pentru frumusețea lumii, o siguranță în posibilitatea fericirii, în cărările ascunse ale intimității, care face farmecul deosebit al acestui subtil și delicat roman. Prin perdeaua dantelată a imaginelor, se simt abia emoții pe care le bănuim foarte puternice, care să păstrează încă după atâtea încercări, ca și când, zice ea: „nu m'ar fi atins nimic atâta în lume, de cât lucrurile pe care le-am iubit”.

Douăzeci de ani dela moartea lui G. Apollinaire

Dacă ar fi trăit până astăzi, Guillaume Apollinaire nu ar fi fost încă bătrân, căci ar fi avut cincizeci și opt de ani. Ar fi fost încă printre scriitorii francezi din ziua de azi, „prin redacții, la Biblioteca Națională, de-a lungul cheiurilor, prin cafenele, veșnic în urmă cu articolul pe care trebuia să-l dea la ziare, cu o poemă în cap, cu o carte veche la subsoară, un cuvânt hazliu sau o povestire melancolică pe buze”. Mulți l'au contestat ca talent

poetic, imputându-i că a scris ultimele sale poeme sub formă de „Calligrame” și că a alungat punctuația din versuri. Aceste păcate se datorau, de sigur, pornirii sale împotriva formelor prea ticluite ale poeziei de pe acele vremuri. Au fost numai un joc tineresc, exagerarea unui spirit prea subtil, căutând să redea, sub aceste ciudățenii, libertatea versului, în care trebuia să exprime, fără nici o piedică, ploaia, farmecul unei garoafe, amestecul pătrunzător din acel renumit poem „La colombe poignardée et le jet d'eau”.

Douces figures poignardées

Chères lèvres fleuries
Mia Mareye Yette Lorie
Annie et toi Marie
Où etes vous o jeunes filles
Mais près d'un jet d'eau qui pleure
et qui prie

Cette colombe s'extasie
Tous les souvenirs de naguère
O mes amis partis en guerre
Jaillissent vers de firmament
Et vos regards en l'eau dormant
Meurent mélancoliquement

Intrucât este înlăturat farmecul acestei poezii, prin lipsa punctuației?... Bine înțeles că nu trebue admirat pentru această lipsă, dar nici nu trebue osândit. Cine știe cum ar fi evoluat și s'ar fi preînoit acest poet autentic, dacă nu ar fi murit atât de tânăr?!...

Wilhelm Appolinaris Kostrowitzki s'a născut la Roma, la 26 August 1880, dintr'o mamă care se spunea că ar fi fost poloneză. Tatăl său ar fi fost un prelat, dar nimic nu e încă dovedit în această privință. Fapt e că a primit o educație foarte catolică, mai întâi în colegiul de la Monaco, apoi la Cannes și mai apoi la Nissa. Se crede că ar fi locuit la Lyon, înainte de a veni la Paris, în 1898, unde a început prin a fi funcționar de bancă. In 1903 face cunoștință cu André Billy și André Salmon, tineri și ei la acea epocă. Cu dânșii a început lupta literară, în revista mică „Le Festin d'Esope” mai întâi, apoi în „Les Soirées de Paris. Tot atunci își editează prima sa carte „L'Enchanteur pourrissant” (1909). Era în epoca marilor sale prietenii și a epocii de boemă cea mai fantezistă din viața sa. Hărțuia pe marii pontifi ai literaturii și ai artelor, petrecea, își bătea joc de prostia omenească prin fel de fel de farse și invenții. In timpul acesta trebuia să-și câștige pâinea; făcea puțin jurnalism și multe lucrări de librărie. Avea însă prea mult gust, pentru ca să nu descopere o plăcere chiar în acele ediții de autori libertini, pe care le-a lucrat din nevoie.

Viața, care e mult mai ingenioasă în complexitatea ei decât orice invenție a imaginației omenești, a făcut ca în aceste zile de veselie și boemă chiar, să se petreacă în sufletul lui Apollinaire cea mai mare dramă a sufletului său, acea dragoste tragică, din care s'a inspirat „La Chanson du mal aimé”.

Izbucnind războiul, autorul capod'operei „Alcools”, scoasă în 1913, s'a angajat ca simplu tunar, devenind apoi sublocotenentul Kostrowitzki, până în ziua când, lovit de o sfărâmătură de obuz în cap, se prăbui pe numărul din „Mercure de France”, pe care-l citea. I s'a făcut trepanație și după ce s'a însănătoșit, a fost trimis la cenzură, în serviciile Parisului. Dar în Octombrie 1918, căpătând o gripă, se stinse după câteva zile, în Noembrie 1918.

De pe front a scris câteva din cele mai frumoase poeme de războiu, devenind legendarul „Poet cu capul instelat”.

Una din cărțile cele mai frumoase scrise asupra lui, este acea a lui André Billy „Apollinaire vivant”, un portret extraordinar scris în culorile strălucitoare ale prieteniei, adevărului și poeziei. Dar nu există poet să nu fi scris asupra lui cel puțin un mic articol. In special în colecția „Marges”, unde a colaborat Apollinaire înainte de războiu, se continuă o cronică apollinară, care e un izvor de informații foarte prețioase și o colecție de documente.

Dar Apollinaire n'a fost numai poet și poet remarcabil, ci și prozator, scriitor de povestiri, dintre care cele mai frumoase sunt în volumul „L'Hérésiarque et Comp (Libr. Slock). „Alcools”, Calligrammes”, „Hérésiarque”, sunt opere cu care Apollinaire poate înfrunta posteritatea și pe care trebue să le cunoască orice om cult.

Horațiu

Foarte puțini erudiți au celebrat acum doi ani, împlinirea a două mii de ani, cari au trecut peste memoria lui Horațiu. Profesorul Dimitrie Evolceanu, care a plecat dintre noi acum de curând, dimpreună cu câțiva dintre elevii săi, îl vor fi sărbătorit poate, într'o mică intimitate, recitând cu evlavie din odele sale așa cum avea obiceiul în cercul său restrâns de „umaniști” români.

Deși citadin și om al curții imperiale, Horațiu se plânge de viața urbană, luând în bătaie de joc ceata de curtezani, cari se îmbulzesc la curtea imperială, răzând de noii îmbogățiți, de poeții flămânzi și de traficanții de tot felul, care-l sâcâesc și pe Cicero la Pretorium. Pacea de la țară îi e scumpă, se vede după cum vorbește de ea și din indulgența cu care pomenește de țăranii Sabinei, printre care își petrece verele.

Mulțumită generozității lui Mecena el stăpânea o mică moșioară cu conac, departe, departe... într'o văgăună de munte, al cărei nume ni l-a păstrat. Un sătuleț pe unde nu se abat străini de cât din întâmplare. Nici lapte nici vin nu se poate găsi pe acolo. Poate chiar la aceasta face aluzie Horațiu, când zice, glumind, că „Mandela”, moșioara sa, bea apă din pârâul vecin „Digenția”, Ligente de azi, de pe lângă Rocca Giovine, unde se crede că a fost conacul său. Nu a mai rămas însă nici urmă din el. Cine se duce azi, la Mandela, găsește doar „cuibul de vulturi”, singura trăsătură rămasă din descripțiile mai mult literare de cât precise ale poetului.

Acest mic avut îi e scump și adeseori ia sapa'n mână, ca Mussolini coarnele plugului. Țăranii însă, cu toată mizeria zdrențelor pe care le poartă și încălțămintea plină de noroi, au chipuri energice și aspre, o gravitate în port, gestul potolit și glasul răsunător, păstrându-și rassa cu toată viața grea pe care o duc. Numele lui Horațiu le e bine cunoscut și revine adesea pe buzele tuturor. In sălbătăcia de la Mandela însă e greu de realizat ce a fost aci acum două mii de ani și iubitorii scriitorilor antici găsesc mai ușor și mai bucuros urmele autorului Georgicelor la Ara, nu departe de Mantua. Poate și fiind că s'au deprins de la școală să prețuiască mai mult pe Virgiliu, de cât pe Horațiu. Virgiliu e mai dulce. Horațiu e când amar, când amabil și are un dispreț de oameni bine simțit, ca fond sufletesc. Cât de puțin lucru înseamnă gloria postumă!.

Centenarul lui Georges Bizet

Pentru comemorarea centenarului Bizet, „Opera Comică” din Paris a dat o serie de spectacole cu lucrări compuse de acest mare muzician francez.

„Carmen”, a fost jucată pentru această aniversare a doua mie o sută șaptezecea oară. Numai operei „Faust” al lui Gounod, i se poate asemăna ca succes.

Nietzsche a scris pe marginea partiturei operei „Carmen” note în care vorbește de visul lui Bizet de a „mediteraniza” muzica, scoțând-o din negurile geniului Wagnerian. Epoca sa, în Franța, nu l'a agreat în adevărata sa lumină. Citind criticile muzicale din acea vreme nu se poate să nu se simtă cât de relative sunt toate și mai ales părerile oamenilor așa ziși competenți.

Pe când Nietsche vedea, în opera lui Bizet, soarele strălucitor al Mediteranei, un critic de la „Republique Francaise” îi imputa absența luminii. „Această operă”, spune el, „este cenușie de la un capăt la altul”. Totuși cincizeci și șase de ani de succes neîntrerupt, în Franța, ca și în străinătate, sunt cea mai evidentă mărturie pentru valoarea acestui compozitor și dezmințirea cea mai formidabilă a criticilor de rău gust care nu au înțeles-o.

Darul său de colorist l'a condus desigur pe Bizet la exotismul care i-a îngăduit să trateze subiecte de pe tot cuprinsul pământului. Astfel în 1859, scrie „Vasco de Gama” pe un libret foarte prost, dar conținând un admirabil „bolero” portughez, „Pescuitorii de mărgăritare” în 1863, îl duc pe coastele Oceanului Indian, „La Jolie Fille de Perth”, în Egipt, „Arleziana” e Provansa, iar „Carmen” Andaluzia. „Pescuitorii de

mărgăritare” nu s'au bucurat de succesul pe care-l merită muzica lui Bizet, din cauza libretului de o simplicitate puerilă. Cu toate concesiile pe care le-a făcut gustului contemporanilor săi, el a continuat să fie acuzat de Wagnerism și excentricitate. Aceste concesiuni au fost deci nu numai inutile ci chiar dăunătoare carierii autorului, care dacă ar fi fost franc și îndrăzneț ar fi sfârșit prin a cuceri critica ce-i era ostilă.

„Carmen” și „Arleziana”, ori care ar fi slăbiciunile lor, rămân opere de maestru, iar Bizet dimpreună cu Lalo domină toată muzica dramatică din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Intr'o scrisoare din Roma, Bizet scrie:

„Am mare nădejde în cariera mea: voi avea, însă, probabil, mai puțin talent și convingeri mai puțin hotărîte de cât Gounod. Pe vremurile aceste, e o șansă de succes”.

E o șansă pentru orice vremuri, cu o condiție să ai îndestulă putere ca să ți se erte slăbiciunile și destulă personalitate ca să poți imprima operei un caracter nepieritor, trecând peste toate complezențele față de gustul marelui public.

Artistele noastre

CELLINE EMILIAN

Tariful abonamentelor la revista

ADEVERUL
LITERAR ȘI ARTISTIC

IN ȚARĂ: 1 an Lei 200; 6 luni Lei 100 și 3 luni Lei 50.

IN STRĂINĂTATE: I) Ceho-Slovacia, Grecia, Jugoslavia și Turcia: 1 an Lei 300 și 6 luni Lei 150.

II) Țările ce acordă 50 la sută reducere asupra tarifului poștal: Albania, Algeria, Argentina, Belgia, Bolivia, Brazilia, Bulgaria, Chili, Congo Belgian, Cuba, Dantzig, Egipt, Elveția cu principatul Liechtenștein, Equador, Estonia, Franța, Germania, Haiti, Iran, Iraq, Letonia, Liban, Luxemburg, Maroc, Mexic, Olanda, Polonia, Portugalia, Spania, Syria, Tunisia, Ungaria, U. R. S. S., Vatican (Statul Cetății): 1 an Lei 350 și 6 luni Lei 175.

III) Țările ce nu acordă 50 la sută reducere asupra tarifului poștal: Anglia, Canada, Danemarca, Finlanda, Irlanda, Italia, Japonia, Lituania, Norvegia, Suedia, U. S. A., etc. 1 an Lei 500 și 6 luni Lei 250.

CĂRȚI

In curând va apare în editura „Socec et Co.” volumul:

„INVENȚIUNI ȘI INVENTATORI”
de Ing. I. Șerban

Această lucrare, documentată cu numeroase ilustrațiuni sugestive, va expune, pe înțelesul tuturor și sub o formă deosebit de atrăgătoare, realizările cele mai senzaționale ale tehnicei moderne, precum și istoria plină de peripeții interesante a marilor invențiuni și inventatori.

● ● ●

GEORGE PETCU: Fata Morgana, editura Pavel Suru.

Am primit la redacție volumașul de versuri cu titlul de mai sus. Poezie se scrie azi foarte puțină și câtă se scrie este adesea lipsită de orice sclipire de talent. D. George Petcu pare a fi o fericită excepție. Volumașul pe care ni l-a trimes la redacție vădește vocație lirică. Evident sunt încă multe influențe, originalități voite, manierisme, deficiențe de vocabular pe cari tânărul autor ar trebui să le evite. Dar în genere, sunt de remarcat și interesante accente personale. Ne-a plăcut, în deosebi: „Inscripția la Mânăstirea Dealului” din care cităm:

Io, Radu, Preamăritul Voevod,
Și Donin a toată Țara Românească,
Lumină pocăitului norod,
Din veac înalt, în veac să izvodească,

La anii suri, cinci sute, peste mie
Au împlântat domnească temelie.
Au pus în lespezi rugă de psaltire,
Umilă, întru slavă, glăsuire.

Cultivând mai ales poezia aceasta cu parfum arhaic și, repetăm, desbrărându-se de unele influențe supărătoare, d. George Petcu, va putea să dăruiască liricei române, lucruri pe deplin realizate și cu adevărat frumoase.

Șt. Tt.

Ziariștii în timpul revoluției franceze

Din cele trei, patru ziare care au exercitat o influență hotăritoare asupra opiniei publice, în timpul marei revoluții franceze, „Le Père Duchesne”, este, fără îndoială, cel mai important.

Iată cum caracterizează frații Goncourt acest „porte-parole” al Revoluției:

„Invingeți dezgustul și veți găsi, sub acest limbaj al pârliților, o tactică iscusită, o dibace ațâțare a gustului popular, un dor de a pune la nivelul său propozițiile abstracte ale politicii, o dialectică strânsă, un fățiș bun simț, sincer și plebeian.

Cine era proprietarul acestui ziar popular și grosolan, uneori? Nu era de loc un „golan”, precum s'ar putea crede, ci un om politicos, instruit, cu o ținută îngrijită, dar mai presus de toate un ziarist în înțelesul propriu al cuvântului, ba chiar un ziarist genial. Acest ziarist a avut norocul să găsească, în 1791, un public pasionat de politică și a putut astfel scoate un ziar politic de mare tiraj. El a atins massele vorbindu-le pe limba lor, familiar și ca la un pahar de vin. „Le Père Duchesne” își are vânzătorul său, pe care se zice că Hébert l-a găsit pe scena unui teatru de iarmaroc, un vlăjan musculos și chipos, cu două mustăți lungi, de sub care eșea o pipă cât un burlan de sobă, dintr'o gură largă scoțând valuri de fum de tutun și, sub sprâncenele stufoase, doi ochi scăpărând fulgere de mânie. Un fel de paiață. E acelaș lucru, decât numai că e vorba de politică și nu de artă, cu figurația pe ecran a lui Milton sau a lui Beethoven.

„Le Pére Duchesne” care și-a datorit popularitatea violenții sentimentelor sale revoluționare, a început în zorii revoluției, prin a fi regalist, pentru că și „poporul” era atunci regalist. El n'a devenit organul celor „sans culottes” de cât atunci când aceștia au ajuns la modă, urmând totdeauna credincios opinia mulțimei, ca un adevărat conducător demagog. Citind jurnalul lui Hébert, număr cu număr, se poate reconstitui istoria ideilor și a fluctuațiilor opiniei publice în massele muncitoare din Revoluția Franceză.

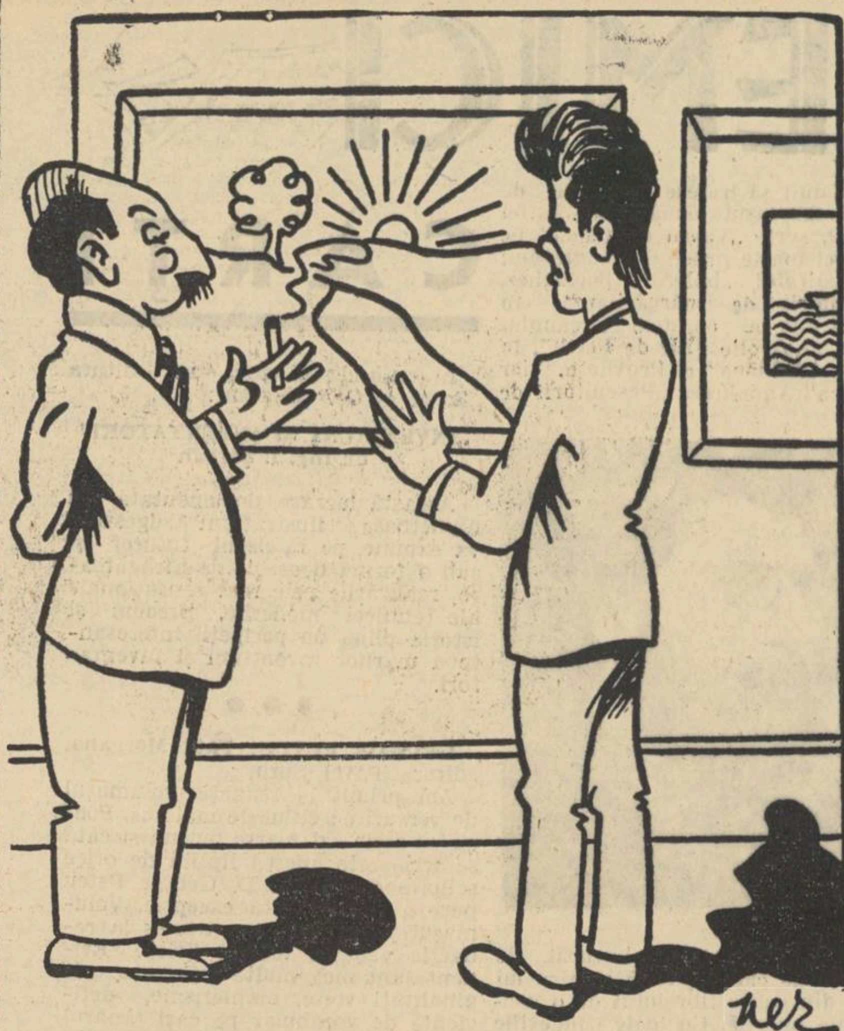
Programul său e acel al mulțimilor, foarte simplu „Pére Duchesne” vrea un guvern tare, drept și cinstit. Respectă principiile admise, dar e contra abuzului.

Atacă ideea de autoritate și proprietate și merge chiar până a fi împotriva religiei. E patriot și... autoritar!

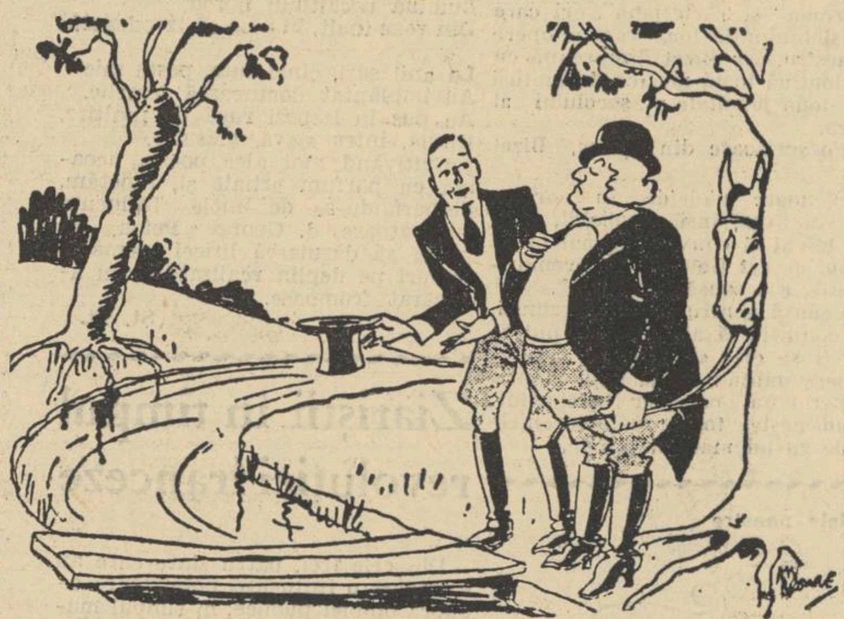
Ceia ce gândește exprimă grosolan. Legenda spune că adesea după ce termină un articol Hébert îl cinstea, sămănând pe ici pe colo cuvinte grosolane, ca să-l facă mai „piperat”. Dar în afară de aceste exagerări de vorbe aspre, adese intolerabile la lectură, stilul lui „Pére Duchesne” e savuros și plin de vervă, fiind tocmai limbajul vorbit al mahalalei. Hébert este un proletar, care rămâne mereu proletar și se mândrește cu aceasta. Hébert a intrat în pielea lui „Pére Duchesne” și a trebuit să fie prizonierul personajului pe care l-a inventat și să-și tot umfle glasul, mereu vrând-nevrând până la ghilotină.

Adevěrul LITERAR și ARTISTIC

HUMOR

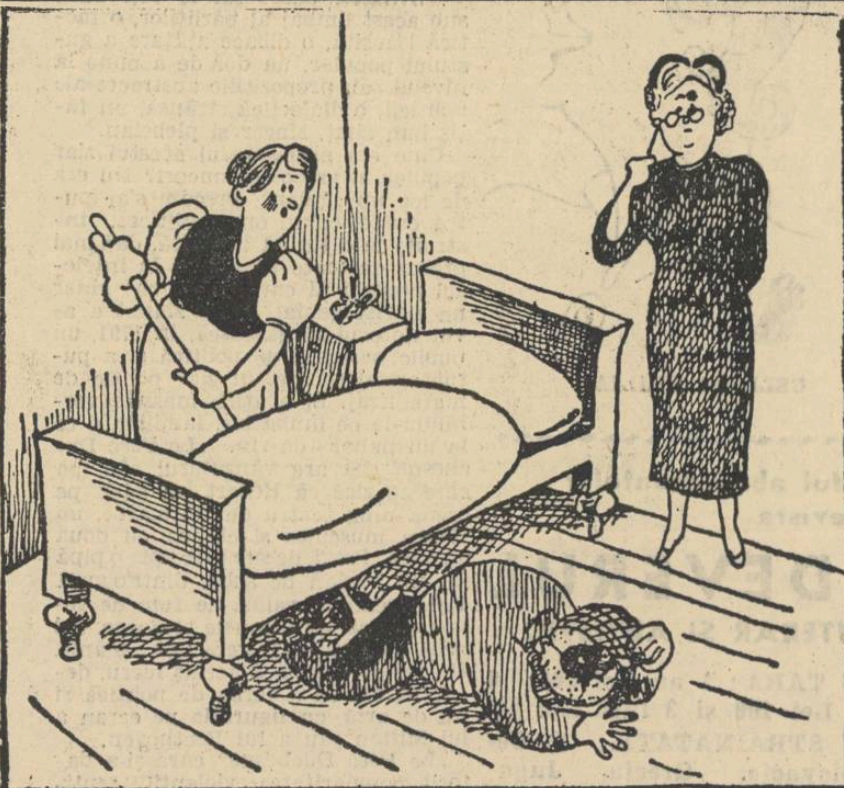

REFORMATORII
— Odată cu schimbările sociale trebue schimbată și fața artei !...
— Bine, o să întoarcem tablourile cu fața la perete.

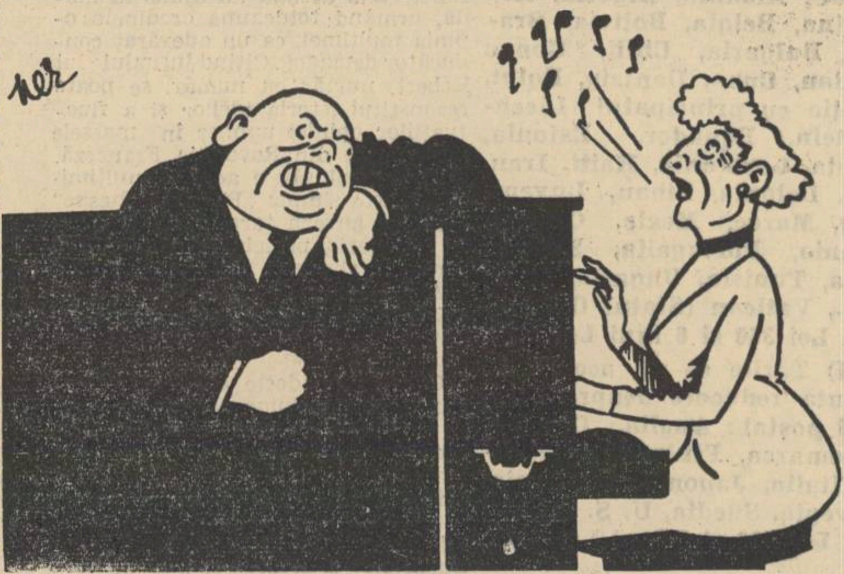

— După Dv., Doamnă...

(Ric et Rac)

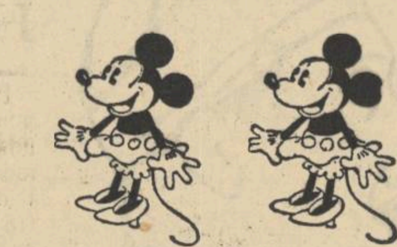

— Vezi, Mario, ce se întâmplă dacă nu mături în fiecare zi sub pat...

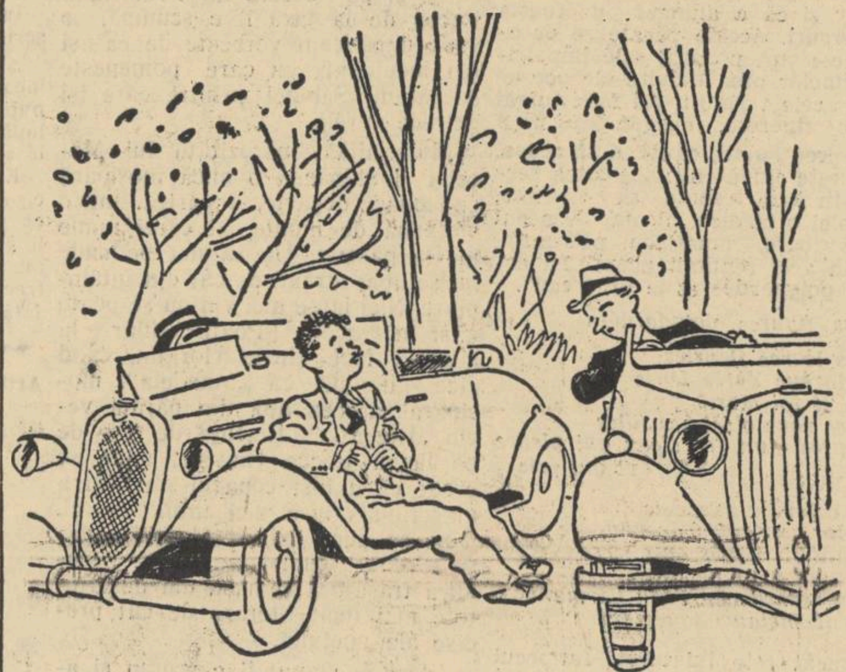
MENAJ
— Toată ziua aș cânta. Aș vrea să fiu o păsărică...
— Și eu un glonț...

PE VREMEA RĂZBOIULUI DE 100 DE ANI
— Vă prezint, Monseniore, pe fiul meu, pe nepotul meu, pe strănepotul și stră-strănepotul meu cari luptă ca și mine sub ordinele voastre !

(Ric et Rac)

IN PANĂ
— Ai nevoe de ceva?
— Da. Imprumută-mi 50 de franci.

(Benjamin)

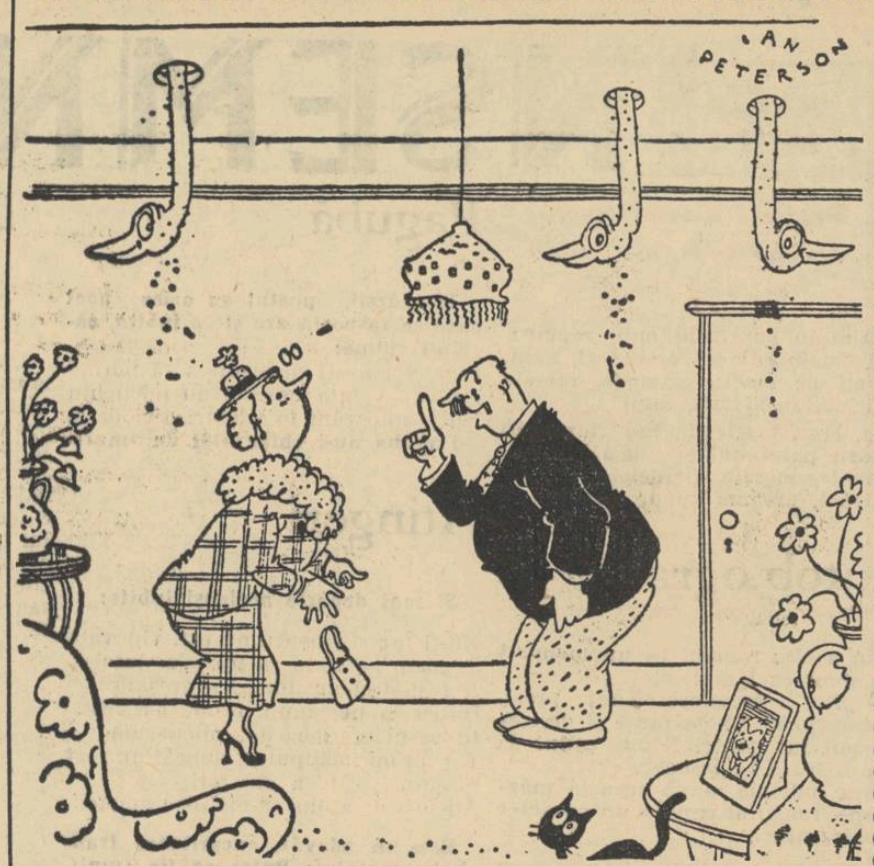
Soția banditului chinez. — Tot n'ai învățat cum se face un pachet !

(Benjamin)

SOȚIA NAUFRAGIATULUI :
— Iar pește ! N'ai și tu puțină fantezie ?

(Jodge)

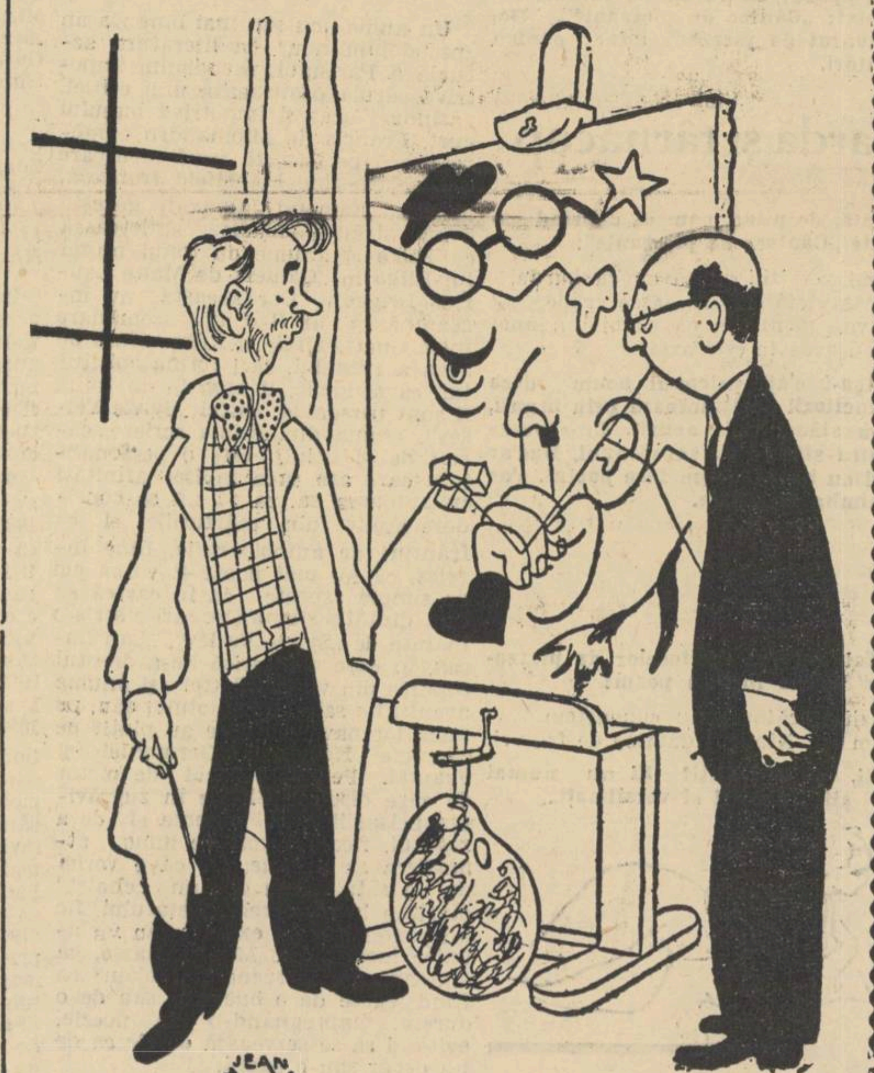
— Vecinii de la etaj au o crescătorie de struți...

— Ține, moșule. Ai o vestă și o pereche de pantaloni.
— ... Lipsește un nasture. N'ai putea să-i coși mata ?

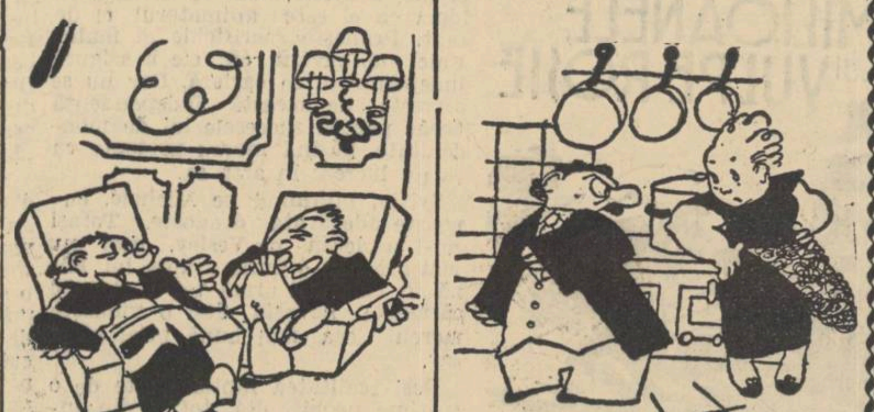
— Ce imprudent ești! De ce nu ți-ai îmbrăcat pardesiul?

(Candide)

PICTURA MODERNISTĂ
— Mi se pare că am mișcat !...

(Benjamin)

— Ceea ce trebue făcut acum, e ca toată lumea să se apuce serios de treabă !
— Desigur... Când pleci la concursul de ski ?

(Vendemiaire)

— Huo ! Incornoratule !
— Eu incornorat ? Cine ți-a spus ?..

(Vendemiaire)

IMPRIMERIILE „ADEVERUL", S. A. BUCUREȘTI

DIRECTOR: M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREȘTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcției Generale P. T. T., No. 137.282/926

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX, Seria III, No. 940 — PREȚUL LEI 5 — Duminică 11 Decembrie 1938

Adevĕrul
LITERAR ȘI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR COLABOREAZA:

I. Levy-Bruhl, Xavier de Magalon, André Billy, Pierre Colombier, Liviu Rebreanu, Tudor Teodorescu-Braniște, C. Gongopol, Victor Eftimiu, Izabela Sadoveanu, Ross și Ner, etc.

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Desemn de Ross

D. JEAN LOUIS VAUDOYER
Conservatorul muzeului Carnavalet

D. GEORGES DUHAMEL
Membru al Academiei franceze

D. ANDRÈ THERIVE
Preşed. Asociației criticilor din Franța

SAPTAMANA CARȚII FRANCEZE

Săptămâna cărții franceze nu înseamnă un mijloc de propagandă pentru răspândirea culturii franceze în România. Ea este numai prilejul de a constata și verifica intimitatea statornică între spiritul francez și spiritul românesc, în tot timpul renașterei noastre culturale, prin cartea franceză, instrumentul principal al întregei noastre spiritualități.

Poporul francez își dă seama că geniul său sub semnul universalității, are în țara noastră o înrudire strânsă cu spiritul românesc care afirmă în toate manifestările sale o asemănare și o afinitate netăgăduită, în ceia ce privește esențialul său. Influența aceasta s'a exercitat timp de un secol asupra culturii noastre, fiind nu numai un contact intim și neîntrerupt cu geniul său, o hrană substanțială și de fiece minut în formarea sufletului nostru etnic, ci și un factor care a contribuit la constituirea originalității și independenții creațiunilor literare și artistice românești.

Geniul francez este nu numai universal ci și însuflețit de spiritul libertății și al iubirii de adevăr omenesc, ce i-a îngăduit să ațâțe suflul național, puterea specifică a fiecării națiuni cu care a venit în contact, ajutându-l să se cunoască pe sine și să râvnească în atingere cu el la manifestări proprii în lumina pe care i-a împrumutat-o din bogăția sa.

Cultura franceză nu ne-a copleșit, deși ne-a pătruns până în adâncurile noastre cele mai tăinuite, dimpotrivă ne-a stimulat în propria noastră credință națională.

Vorbim limba franceză cu dragoste și adâncă dorință de a-i păstra caracterul construcției sale sigure și chiar timbrul său atât de rafinat în toate nuanțele. Am căpătat însă pe de altă parte din acest strâns și intim contact cu limba franceză, dorința și năzuința de a ne apropia în mânuirea limbii noastre proprii de acest limbaj divin, ce reprezintă în lume instrumentul de exprimare spirituală cel mai desăvârșit în construcție și mai sigur în formele sale de redare. Căpătând din cartea franceză felul de a gândi al Francezilor cu toate modalitățile și variantele sale, am căutat și noi, pe cât ne-au îngăduit cultura noastră încă atât de tânără, să căpătăm puterea de luciditate intelectuală și vigoarea, claritatea expresiunii, care a fost în stare să fecondeze spiritualitatea tuturor popoarelor europene de veacuri, fără a le altera spiritul național.

In timpul turbure de după războiu,

(Urmare în pagina II-a)

DATORIA CLIPEI DE FAȚA: DEZARMAREA SUFLETEASCA

de Tudor Teodorescu-Braniște

Știu că, din păcate, considerentele sentimentale nu au nici un ecou în sufletul celei mai mari părți din tineretul de astăzi. O educațiune, care cred că a exagerat dincolo de orice măsură valoarea sportului și care a înăbușit aproape complet învățământul literaturii și al artei, a creiat o generație care are — mai înainte și mai presus de orice — cultul forței. Campionii de box sunt mai populari, decât marii poeți. Revistele de sport sunt neasemănat mai mult citite, decât revistele de literatură, cari zăbovesc — inutile și perimate — în rafturile prăfuite ale librăriilor din ce în ce mai rare, silite ele însi-le să vândă geamantane și poșete, costume de ski și bocanci cu tălpile ținuite, fiindcă nu mai pot trăi din anemica vânzare a cărților.

Dacă valorile sufletești au fost aruncate în cămara tuturor vechiturilor, ce nu-și mai află nicio întrebuințare, — vreau să sper că logica rece și argumentul lucid și-au păstrat încă valoarea, vreau să sper că n'am lunecat încă în vârtejul haotic, în care are dreptate cel ce lovește mai iute și mai vârtos.

Deaceia, în rândurile cari urmează, voi înlătura orice umbră de patetic și de sentimentalism. Voi căuta numai argumente în sprijinul a ceiace aș numi dezarmarea sufletească a nației, pacificarea ei lăuntrică, pentru a putea — astfel — să răspundă, unitară și puternică, amenințărilor ce ne vin dinafară.

Eu nu știu ce forțe ascunse au hotărît seria de atentate din ultima vreme. Dar îmi permit să repet oricărui român, câteva întrebări simple, cari au fost puse aiurea:

1) Dece s'au produs aceste fapte rele tocmai *în momentul când Suveranul țării, într'o ambasadă de redresare a României pe plan internațional deplin izbutită, se afla la Londra? Dece nu s'au produs faptele acestea* mai înainte *sau după aceia? Cine avea interes să înfățișeze țara aceasta drept o țară în neliniște, în prag de războ civil,* EXACT *în clipa aceia?*

2) Dece s'au produs toate aceste fapte numai *în Bucovina, Ardeal și Banat? Cine avea interes să facă a se crede că nu putem stăpâni provinciile nouă, când știut este că acolo nu s'a înfăptuit o* stăpânire, *ci s'a realizat o* înfrățire *românească?*

D. profesor N. Iorga, — al cărui naționalism, al cărui mare rost de adevărat profesor al naționalismului nu poate fi tăgăduit de nimeni, fiindcă a fost consemnat în registrul Istoriei, — a pus acum câteva zile aceste întrebări, într'unul din magistralele sale articole. Repetându-le aici, aș mai adăuga ceva:

Cum se face că, în aceste atentate cad victime mai cu osebire oameni de treabă, oameni de folos țării?

Iată, a fost ucis acum 5 ani, într'un sfârșit de Decembrie, Ion G. Duca. A fost, după aceia, atentatul împotriva rectorului Bratu. Iar zilele trecute, a fost rănit grav rectorul Ștefănescu-Goangă. Care era vina lui? Originar din Curtea de Argeș, fusese reales *rector al Universității din Cluj, din capitala Ardealului. Această realegere, prin vot liber, fără decret dela București, cuprinde în sine ceva simbolic. E parcă afirmarea că nu mai există „regățeni" și „ardeleni" că procesul unificării sufletești s'a desăvârșit, că un fiu al Curții de Argeș poate conduce destinele celui mai de seamă așezământ de cultură de peste Carpați. Iar rectorul Goangă, în naționalismul lui luminat, cald, realizator, — întemeiase la Curtea de Argeș o universitate populară, care depinde de Cluj și unde în fiecare vară ardelenii vin să predice regățenilor. Nu este ciudat că toc*mai *împotriva acestui om au pornit gloanțele?*

Și dacă este așa, dacă logica simplă ne duce la încheeri atât de dureroase și, în acelaș timp, atât de îngrijorătoare, — aș întreba:

Cât de gravă trebue să fie rătăcirea, cât de adâncă ura, cât de tumultoasă patima, — pentruca tinerii aceștia, de bună credință, să nu reflecteze totuși asupra planurilor lor, asupra sugestiilor sau asupra poruncilor ce li-se dau?

Priviți harta Europei. O singură țară, care se sfâșie tragic, sub influențele străinilor interesați s'o domine: Spania. Dar Spania a ajuns aici, *tocmai din pricina aceasta. Aș înțelege să nu pătrundem învățămintele istoriei, atunci când istoria este îndepărtată și când aceste învățăminte ar trebui căutate în vechi volume prăfuite și uitate. Tineretul de azi, în dinamismul lui, e prea grăbit ca să-și piardă timpul cu asemenea treburi.*

Dar o întâmplare minunată, din care putem trage toate foloasele, face ca istoria să ruleze sub ochii noștri filmul unei tragedii, pe care avem datoria de a o împiedeca — la noi, acasă — cu toate puterile și cu orice jertfe. Priviți pe ecranul Spaniei ceiace NU TREBUE SĂ SE INTÂMPLE *aici, la noi și* între vecinii pe care-i avem noi. *Copiii răsvrătiți împotriva părinților, școlarii împotriva profesorilor, frații despărțiți în aceiași familie prin tranșeele urii politice, — acestea nu se cade să se repete nicăeri după experiența sărmanului popor spaniol.*

Cu excepția Spaniei însângerate, nimicite, — TOATE *celelalte țări oferă* ACELAŞ *spectacol impresionat și reconfortant:* o încordare de voință obștească pentru apărarea obștei. *Țări democrate și țări totalitare, țări mari și țări mici, țări puternice și țări slabe, țări prietene și țări neprietene, — fiecare în felul ei, fiecare după firea poporului ei, fiecare în măsura puterilor ei, dau pilda* UNIRII. *De sigur, într'un fel se înțelege unirea la Berlin și în alt fel la Paris, într'un fel la Moscova și în altfel la Londra. Dar pretutindeni, înmănunchierea energiilor naționale s'a realizat. La Ankara, a murit dictatorul. Altul a fost ales. Nicio sguduire. La Praga, un mare învins, un mare și glorios mutilat al păcii — tot așa de glorios ca și marii mutilați de războ, — d. Beneș, a trebuit să se retragă. Altcineva i-a luat locul, în împrejurări de adevărată dramă istorică. Nicio sguduire. Cum este cu putință ca aceste pilde, atât de actuale să nu aibă niciun răsunet între noi? Eu nu vreau să dau lecții. Eu expun fapte, simple fapte, cari însă nu pot fi tăgăduite și mă întreb: oare instinctul național, care ne-a condus atât de minunat în anii 1914-1918, în timpul războiului mondial, — nu mai trăește cu aceiași vigoare în sufletele noastre?*

Hotărît, se impune o politică nouă: o politică de dezarmare sufletească, — a noastră între noi — *și de înar*mare morală și materială împotriva celor ce ne pândesc din afară.

Este datoria regimului actual să cheme la această operă, toate forțele țării: învățământul — de jos până sus, presa — peste orice deosebiri de detaliu, biserica, asociațiile de scriitori, tovărășiile de oameni de știință, etc. Primejdiile orei prezente, greu accentuate de dezbinările din lăuntru, trebuesc lămurite până în cel mai depărtat cătun de munte, până în cea mai singuratecă așezare din Deltă. Acolo unde nu pătrunde ziarul, să ajungă broșura de lămurire. Acolo unde nu se poate ceti broșura, să se asculte conferința alcătuită pe înțelesul tuturor sau predica rostită în fața altarului. Ani și ani de zile, mințile au fost împinse către rătăcire și sufletele către ură, printr'o propagandă, care n'a ocolit nicio cale, dela demagogie până la asasinat. Fostele partide politice n'au făcut contra-propaganda necesară. Uneori, de teamă. Alteori, din abilitate ieftină. Adesea, din indolență. Revine regimului actual îndatorirea de-a face această operă de stingere a focarelor urii, de curățire a rezidiilor de patimă, de nimicire a ultimelor depozite de rătăcire.

Regimurile totalitare de aiurea, isvorâte din demagogia străzii, au înțeles că mult hulita democrație are o armă excelentă: propaganda. Și toate aceste regimuri, hulind mereu democrația, i-au furat arma aceasta, i-au copit metoda de lucru, La Moscova, la Berlin, la Roma, actele de autoritate sunt întovărășite de o vastă campanie propagandistică. Lucrul acesta nu trebue uitat cu atât mai mult la București.

Pe toate căile deci — și nu numai pe una singură — către acelaș scop: pacificarea lăuntrică a țării, refacerea unității ei morale și sufletești!

Săptămâna Cărții Franceze, la noi — iată o manifestare spirituală deosebită, pe care nu pot decât s'o salut cu bucurie.

Cartea franceză însă se află de mult în rafturile bibliotecilor noastre ca și în suflete.

Prietenului Georges Duhamel o întâmpinare de camarazi ai condeiului.

Liviu Rebreanu

SPIRITUL FRANCEZ

de C. GONGOPOL

Se spune în mod curent: „poporul francez este cel mai spiritual din lume." Și, de sigur, nu se exagerează. Literatura, piesele de teatru, filmul francez, sunt o demonstrare continuă a acestui adevăr măgulitor, care se constată în toate clasele sociale. Oricine a avut prilejul să vie în contact cu masele populare, a putut observa această însușire nativă a Francezilor.

Dar lumea din afara hotarelor Franței mai puțin își dă seama, de ce este spiritul francez în înțelesul serios al vorbei. Mai mult chiar: destui sunt cei care nu-l cunosc. Sau se fac a-l ști din spusele ori scrisele tendențioase, rău-voitoare, interesate.

De câte-ori n'ați auzit: „francezul spirit ușuratec, schimbător turbulent..." Ba, uneori, și mai rău de cât așa...

Nedreptate strigătoare, complectă necunoaștere a mentalității franceze.

..Intr'una din ședințele Camerei, noastre sub un guvern prezidat de Ionel Brătianu, un fruntaș al opoziției încerca să conteste competința primului-ministru, în problemele internaționale.

— Dv. ați învățat în Franța ingineria, spunea acela.

Ionel Brătianu l-a întrerupt:

— Mă iertați... Am mai învățat ceva în Franța...

— Ce anume?

— Măsura!

Și contradictorul său n'a mai stăruit.

Măsura. Iată caracteristica fundamentală a spiritului francez.

In ciuda aparențelor înșelătoare. Provocate de unele manifestări care, pretutindeni, stau în afară de ordinea normală și nu pot îndritui criterii de judecată...

Cine a putut avea relații sociale mai strânse cu familia franceză, a trebuit să resimtă repede atmosfera „măsurei". Incercată de la început prin dificultatea cu care se deschide ușa familială a francezului...

In viața americană, de-o pildă, o doamnă face la un ceai cunoștința unei persoane străine de relațiile sale și își îngădue libertatea de-a invita la masă pentru una din zilele următoare, fără ca soțul ei să fie prevenit și fără nevoia unei vizite prealabile a celui poftit.

(Urmare în pag. II-a)

Spiritul francez

(Urmare din pag I-a)

In societatea franceză asemenea moravuri sunt necunoscute. Francezii se pot cunoaște între dânșii și întâlni pentru afaceri, interese sau simple relațiuni de cafenea. Prietenia familială cere însă răgaz, observație, chibzuială...

Da, națiunea care a făcut „Franța", acea revoluție în dantele cum i s'a putut zice, și-a păstrat spiritul „frandeur". Aș dori însă oricărei țări prietene maturitatea de cugetare și de simțire, pe care acei „frandeuri" o capătă în clipele de cumpănă.

Se flencărește pe seama vieții franceze și sobrietății ei morale sub pretextul nopților din Montmartre și din Montparnasse. Numai pe francezi nu-i prea întâlnești pe acolo... Iar actrița, dacă i se poate spune astfel, care dansa goală (și a avut un proces din cauza asta) pe scena unui bar, era americană...

Francezul este cumpătat, socotit, vrednic. Firește, nu-i plac servituțile, căci nu de geaba a sângerat atât, spre a nu le avea. E mândru, ceiace nu-i un păcat. Gata oricând la o ripostă vie, când se simte jignit. Ceiace ar fi de recomandat oricui.

...Scenă din timpul expoziției de vara trecută. Pe terasa unei cafenele un grup de excursioniști români de amândouă sexele. Una din doamne comandă chelnerului:

— Garcon, un verre d'eau. Mais qu'il soit propre!

Iar atunci chelnerul, cu nițel ton:

— Oh! Madame, ches nous tout est propre!

Și pentru a învedera odată mai mult „măsura" de care vorbeam adineaori, voi încheia cu un fapt, riguros exact, petrecut în timpul conferinței de la Stressa.

Ministrul român de finanțe din timpul acela era șeful delegațiunii noastre. Firește, făcuse și cunoștința d-lui Georges Bonnet, actualul ministru de externe al Franței și care pe atunci deținea Finanțele.

Intr'o zi, la un restaurant, d. Bonnet trecu, salutând, pe lângă masa unde mânca, împreună cu alții, ministrul nostru de Finanțe.

Acesta, fiidcă d. Bonnet nu se oprise, îl strigă:

— Ecoute, Bonnet!...

Dar d. Bonnet, întorcând capul:

— Vous dites, Excellence?..

...O execuție magistrală în trei cuvinte.

C. GONGOPOL

Săptămâna cărții franceze

(Urmare din pag I-a)

în care un contimporan nu poate bine desluși durabilul și esențialul, în viața încâlcită a artelor și operelor literare, claritatea și puterea de lumină a cărții franceze ne-a ajutat să ținem firul. In Franța ca și în alte țări arta și literele au luat o atitudine de revoltă nu numai în ceiace privea unele anumite tradiții, ci și împotriva naturii însăși și a limbagiului. Dar cartea franceză ne-a amintit marea operă a creatorilor din jurul lui 1870, Marcel Proust, André Gide, Péguy și alții, cărora generația actuală nu le putea opune talente care să-i întunece.

Am simțit în cartea franceză, care ne ținea în curent cu mișcarea mondială, neliniștea de care suferea pretutindeni producția literară și artistică, a timpului. Dar am înțeles că alături de cei ce se identifică cu lumea în care trăim și creiază o artă pe măsura ei, sunt și alții care se ridică împotriva acestei lumi, fugind din ea sau căutând condiții mai prielnice și mai sănătoase pentru creația artistică nouă.

Cartea franceză a fost, la noi, instrumentul principal în cultura spirituală din toate epocele, ea a rămas și în prezent îndrumătorul principal în haosul în care ne zbatem. Crearea centrelor de cultură franceză pentru formarea publicului nostru de orice vârstă în spiritul clasic și luminos al literaturii franceze bibliotecele accesibile tuturor celor ce simt nevoia de lumină și îndrumare, în luptele și anarhia actuală a lumii, revistele și jurnalele franceze și românești, sunt un ajutor eficace pentru public ca și pentru librarii care le comandă.

Ca mijloc pentru reînsuflețirea și încurajarea gustului nostru pentru cartea franceză, această săptămână a cărții franceze a fost o inspirație fericită. Nu cartea franceză atât de iubită la noi chiar în timpurile grele de azi, ci cartea, în genere, ca instrument de cultură, avea nevoie de acest suflu al spiritualității care să trezească și să îndemne toate forțele intelectuale a se uni spre a fi apărată și difuzată.

Această manifestare atât de simpatică publicului nostru, ne-a dat prilejul să avem printre noi atâți vrednici reprezentanți ai celei mai înalte spiritualități, în frunte cu ilustrul romancier Georges Duhamel, promotorul luptei pentru soarta mai bună a spiritualității, pentru însuflețirea și dezvoltarea gustului pentru lectură în public, susținătorul și inspiratorul „Alianței Naționale pentru Carte", care tinde să adune și să organizeze nu numai pe scriitori, ci și pe librari, editori, meșteșugarii cărții, tipografi, legători, amatori, bibliofili și mulțimea în massă a publicului.

„Săptămâna cărții franceze" ar trebui să însemne și la noi un moment de inițiativă în această mare cruciadă, pe lângă prilejul de a ne exprima înalta și statornica noastră iubire, pentru această hrană de toate zilele a sufletului nostru și sfântă anaforă în lupta pentru cultură, ce s'a inițiat de intelectualii francezi.

ADEVARUL LITERAR

C A R Ț I

George Fonea, traduceri din poemele lui Rainer Maria Rilke. O elegantă plachetă ilustrată cu 4 gravuri de Rudolf Rybiczka. Am mai scris despre greutatea ce o comportă traducerea operelor lui Rilke. Pentru cine cunoaște această operă și i-a pătruns perfecțiunea, argumentele nu mai trebue repetate. De aceea socotim că și d. George Fonea se va declara mulțumit dacă placheta d-sale va fi considerată măcar ca o trezire a dorinței de a citi în original poemele lui Rilke pentru acei cărora le-a lipsit până astăzi un îndemn în această direcție.

Nou! A apărut

AVENTURA 8 Lei
ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE

LOUIS BOUSSENARD

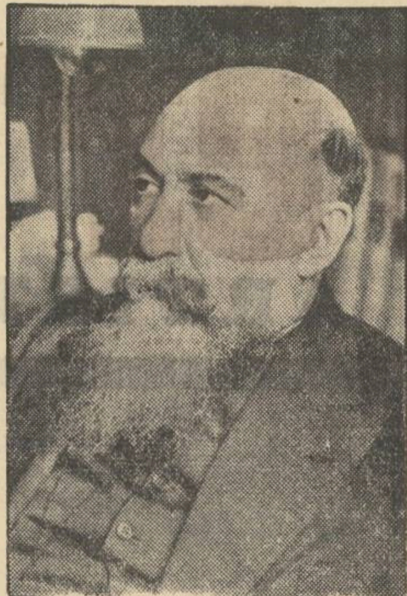
MILIOANELE LUI VULPE-ROȘIE

Taina evadatului.
Prin foc și apă!
Trecerea tropicului
Uluitoare aventuri australiene.

8 Lei — La chioșcari și librari

VIAȚA TEATRALĂ

D. N. IORGA

„Moartea Marelui Alexandru"

piesă în cinci acte de d-l profesor N. Iorga, la Teatrul Național.

Arătam adeseori că în teatrul românesc, avem câteva capodopere incontestabile, dar niciun autor dramatic în adevăratul înțeles al cuvântului, niciun autor dramatic a cărui operă să constitue un tot bine închegat, bine pus la punct și care să înfățișeze o personalitate bine definită.

D. profesor N. Iorga este excepția care confirmă regula. Intreaga producție dramatică a marelui nostru cărturar și om de teatru, poartă pecetia geniului său. In toate piesele d-sale găsim o minunată armonie de ansamblu, o concepție măreață a artei dramatice, o forță creatoare care nu scade la niciun moment, ba dimpotrivă se înalță tot mai sus, spre desăvârșire, pe măsură ce d. profesor N. Iorga ne dăruește câte o nouă lucrare.

Ultima sa piesă „Moartea Marelui Alexandru", pe care Teatrul Național a prezentat-o pentru prima oară la începutul acestei săptămâni, se așează pe aceași linie spirituală, ca celelalte lucrări ale d-lui profesor N. Iorga. Un subiect măreț, plin de învățăminte, realizat cu acea admirabilă technică ce caracterizează întreaga producție a singurului nostru autor dramatic, valabil alături de Caragiale pentru posteritate, un dialog împodobit cu cele mai sugestive imagini și un vocabular ce reliefează prin bogăția și varietatea lui, frumusețile limbii românești, iată calitățile noii lucrări dramatice a d-lui profesor N. Iorga.

Autorul, într'un sublim moment de inspirație, a avut o viziune de cea mai frumoasă esență poetică, atunci când i-a încolțit în minte, ideea acestei piese.

D. profesor N. Iorga ne înfățișează punctul culminant al vieții lui Alexandru Machedon — dovedind astfel frumoasa d-sale concepție a artei dramatice, de a adapta un subiect într'un moment suprem de viață, — atunci când după ce a învins pe Darius, supune Orientul îndepărtat la picioarele sale. Este chiar anul morții marelui Alexandru. Un erou nu poate avea o moarte obișnuită. Iși dă seama pe patul de suferință că opera lui se datorește zeilor și după o luptă interioară din cele mai dramatice, își dă sfârșitul într'un fel de apoteoză cu sufletul îndreptat spre patria lui, spre zeii pământului strămoșesc.

Pusă în scenă cu multă înțelegere de d. I. Sahighian, „Moartea Marelui Alexandru" a prilejuit d-lui N. Bălțățeanu și d-nei Marietta Anca, frumoase momente de creațiune artistică.

Un ansamblu bine pus la punct din care desprindem numele d-lor N. Brancomir, H. Polizu, M. Gingulescu, V. Crețoiu, I. Ulmeni, V. Lăzărescu, G. Baldovin, A. Marius, M. E. Balaban și d-nelor Aglae Enescu și Dina Mihalcea, a contribuit la succesul piesei.

GH. NENIȘIOR

CICLUL MOZART, RETRANSMISIUNI, REGISORUL RADIOTEATRULUI. W. A. MOZART

● *Anul trecut, s'a închipuit „Ciclul muzical Beethoven". A fost o realizare muzicală deosebit de frumoasă a programelor românești, încununată cu cele 9 simfonii — cântate de Orch. Radio, dirijată de maestrul George Enescu. Minus precuvântările adiacente, care nu ne spuneau nimic.*

Pentru anul acesta ciclul Mozart a înscris pagini alese de interpretare prin „Quartetul Theodorescu".

Atât, până 'n prezent.

● *Serbările Ardealului au prilejuit orch. Radio o deplasare la Brașov, pentru ca — diriguită de d.* Th. Rogalski *să ne ofere o audiție din compozitorii ardeleni. Sub conducerea d-lui* Constantin Bobescu, *am ascultat — alături de* Balada mării, *din opera sa:* „Trandafirii roșii" *(solo: d.* Tassian*), un admirabil fragment cu soli — din noua sa lucrare muzicală:* „Ioan Botezătorul" *text: piesa lui Sudermann). E ceeace a constituit succesul serii: trebue s'o spunem. Și sunt alături de noi toți cei care prețuesc pe maestrul* Constantin Bobescu, *pe compozitorul și dirijorul* Constantin Bobescu. *Aplaudăm orch. Radio și pe soliști.*

„Secerisul", icoana dela țară a d-lui Tiberiu Brediceanu ne-a desiluzionat. Mai precis: e o nouă desiluzie. D. Brediceanu nu e un compozitor. Nici n'a avut altădată pretenția. Acum o are. Ceeace nu schimbă nimic. D-sa rămâne doar un harnic culegător de folklor muzical. Deosebirea dintre d-sa și un compozitor este aceiași ca dela culegătorii de folklor literar la Anton Pann sau Ioan Creangă. După cum compozitori muzicali nu sunt nici d. N. Oancea, G. Breazul ș. a., care confundă darul muzicii cu trepădușia după melodii. La noi, întoarcerea spre viața și sufletul satului, ne-a prilejuit lansarea unor compozitori muzicali, care acaparează planul întâi cu lucrări transcrise. D. Brediceanu e un fruntaș între folkloriștii muzicali, dar nu un compozitor. Voga l-a hotărît să fie și compozitor. Pe cât ni s'a spus, d-sa nu cunoaște nici orchestrația, nici armonia. Secerișul *d-sale era un poptpurri închegat fără noimă, cu un scenario literar de cel mai rar prost gust. Ne-a prilejuit o audiție penibilă, care n'avea ce căuta la sărbătoarea Unirii.*

In schimb, câtă armonie, câtă sensibilitate și ce lucru artistic, în fragmentul din Ioan Botezătorul! *Firește, opera se va reprezenta chiar anul acesta la „Opera Română". Prima noastră scenă lirică ne datorește deallfel o premieră: a „Trandafirilor roșii"* de Constantin Bobescu. *Ne putem lipsi de potpouri-uri lipite fără de înțelegere între ele, dela d. Brediceanu citire.*

● *Nu de mult, s'a difuzat, din studio, o piesă radiofonică originală: întâia! Scrisă de un tânăr, radiopiesa („Idilă) prezenta un mănunchi de „truvailles"-uri radiofonice inedite și probleme de regie radioteatrală. Inutil, să spunem că regisorul artistic al emisiunii: d. Victor Bumbești, nu numai că nu s'a sezisat, dar nici indicațiile autorului nu le-a îndeplinit. Am cunoscut — întâmplător — scenariul acestei radiopiese. Numai așa am putut desluși cât de puțin a pătruns regisorul mănunchiul de probleme regisorale. Textul s'a dovedit — socotim — subțire și inaccesibil. Anumite* efecte, *specificate precis în text — au fost accentuate ori diluate, până la a se obține tâlcuri contrare intențiilor autorului. Auditorii au aflat o versiune nouă a radiopiesei difuzate. Atât în regia de studio, în culisa imprimată, cât și în mânuirea glasurilor (numai trei!) îndemânarea regisorului a fost absentă, prilejuind sensuri-inverse.*

Coborît de pe scenă, regisorul Victor Bumbești — urmând d-lui Victor Ion Popa, n'a adus pentru teatrul radiofonic nimic nou. Nici înțelegerea ritmului nemai închipuit — în dramaturgia radiofonică, nici pregătirea necesară problemelor de regie pentru teatrul de radio. Emisiunile radioteatrale — în regia sa — n'au avut vre-o strălucire. N'a fost simțit nici în jocul actorilor, nici în culisa sonoră, nici tempo-ul necesar n'a fost imprimat de regisor. Emisiunile de teatru radiofonic au ținut de întâmplare, de inițiativa unui actor. Singurele emisiuni reușite au fost aceea, pe cale de interview (O călătorie de studii în Italia, pentru cercetarea radiofoniei italiene).

E de necrezut că, Direcția Programelor nu dă mai multă luare aminte radioteatrului. Ar fi vorba de o cercetare mai îndeaproape a înfăptuirilor regiei, prin prisma artisticului — și a repertoriului împănat cu o seamă de „adaptări radiofonice" (acele piese clasice — ciuntite de chiar d. Victor Bumbești — contra sumei de 5000 lei). Mai devreme, este nevoe să se stăvilească depănarea unui repertoriu întocmit după socoteli personale, după criterii artistice pe măsură.

D. Director general, harnicul gospodar, nu are nimic de spus? Pentru că dincolo de contabilitate, se află programul, *petru care abonații plătesc un abonament recent majorat.*

Oricum, S. S. R.-ul poate lua notă despre chipul cum tinerii săi pensionari sunt lipsiți de o muncă (prezentarea pieselor clasice la microfon) — altcum plătită cu 5000 lei bucata. Cât mai repede, căci s'ar putea să se diminueze cota pentru cei cu talent.

● W. A. MOZART. *Pe când își trecea vacanța la Baden, în fiecare dimineață, foarte devreme, Mozart pornia să se preumble călare. El nu-și deștepta soția — care dormia, alături. Dar îi lăsa — pe masă — un bilețel pe care ea îl afla, de cum deschidea ochii — un bilețel în genul aceluia care ne-a fost păstrat: „Bună ziua, scumpă soțioară, îți doresc ca să fi dormit bine, ca nimic să nu te fi turburat, ca să nu te ridici prea repede, ca să nu-ți fie prea rece, ca să nu te apleci, ca să nu te superi din pricina servitorilor, ca să nu cazi pe podeaua camerii"... Câte prevederi! Câtă tandrețe! Și totuși, această mică Constanță îi dădea destulă grijă prin cochetăria ei, prin ușurința ei și obiceiul de a cheltui mult. N'o iubia mai puțin din pricina aceasta și voia să fie amabil și vesel cu ea, cu toate amărăciunile sale, preocupările-i penibile și tristețea lui lăuntrică.*

Voia să fie drăguț deasemeni, cu toți cei ce-l înconjurau și cu acest public pentru care compunea, și să nu lase să se întrezărească în muzica lui, nimic din ceeace-i întuneca viața.

In vara, atât de grea petru el, a anului 1789, a scris el acest fermecător „Quintet cu clarinet", care e una din lucrările sale cele mai senine, cele mai desprinse de grijile acestei lumi, una din operele sale cele mai perfecte și mai vestite.

Până în prezent, nu prilejuise nici o înregistrare cu totul demnă de ea. De curând, la Gramo, s'a realizat o minunată imprimare (Gramo. DB. 3578—3580), — grație concursului Quatuorul din Budapesta — și unui clarineist, cu totul neașteptat, Benny Goodman, *unul din cei mai faimoși instrumentiști de jazz din întreaga Americă. Unii s'au scandalizat, când s'a aflat că s'a încredințat acestui soiu de acrobat ori clown muzical, acestui „negru", interpretarea uneia din cele mai frumoase capo-d'opere a muzicii. Dar când au ieșit discurile din uzină, au trebuit să recunoască perfecțiunea execuției, iar critica a trebuit să se încline în fața meritelor eminente ale negrului.*

Benny Goodman are un sunet foarte fin care se armonizează admirabil cu acela al violinelor. Virtuazitatea sa face miracole: este agil, fără ca vreodată să iasă din cadrul pe care i-l impune stilul. Execuția sa, dintre cele mai îngrijite, este de o puritate fără de precedent.

Unele observații de detaliu: „Allegro"-ul inițial — merge cam prea repede. Nu se desfășură cum ar trebui. Prea repede, deasemeni, și „Larghetto", trebue să fie fără de griji pentru ca să cânți în voie — această meditație. Dar câtă perfecțiune în trăsături, atât de curgătoare și de asemenea „egalitate".

Acest Benny Goodman este uimitor: nu respiră nici o clipă. Ascultați pasagiul gamelor învăluite de minunate armonii. Ce frumusețe!

„Menuet"-ul e cu totul reușit, cu cele două „triouri" dintre care — al doilea, — în stil de laendler, *capătă — grație clarinetistului nostru, adevăratul său caracter — și se balansează cu totul* à la viennoise.

Și „Allegretto"-ul cu variațiunile lui nu ne îndeamnă decât să încrustăm complimente.

Rezumativ, e o înregistrare de întâia valoare.

N. PAPATANASIU

A apărut No. 933

RADIO-Adeverul

Cu următorul sumar

O problemă practică

Cum se poate transforma cu ușurință un receptor de radio pentru automobil, într'unul la priză

PRAGA II DIFUZEAZĂ IN LIMBI STRĂINE

Orarul știrilor în diferite limbi

MODEL 2 C

Montaj cu 2 lămpi moderne, pentru alimentarea din sectorul continuu

PRACTICA DEPARAZITĂRII

Dispozitive practice contra paraziților industriali

Programul posturilor europene pe săptămâna 4 — 11 Dec 1938

Nou! A apărut

Lumea de tinerețe și vrajă a marilor studiouri cinematografice — sub teroarea Satanei!

15 Lei. — La chioșcari și librari.

CHIPURI „DIN 1000 DE ANI PACE"

Desene de NER

N. VLĂDOIANU
Directorul

SILLY VASILIU
vedeta

G. V. BIRLIC
Comedianul

VIRGINICA POPESCU
Cântecul

STROE și VASILACHE
Comicii

FLORICA DEMION
Poanta

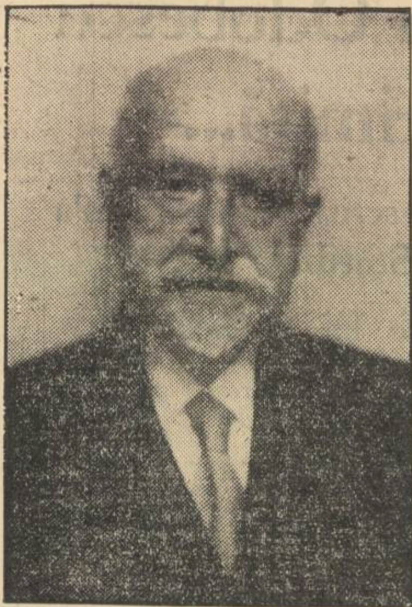

FLORY CARBUNEANU
Frumusețea

H. NICOLAIDE
Comperul

Mişcarea filosofică franceză

de LEVY-BRUHL

LEVY-BRUHL

Speculaţiunea filosofică în Franţa, n'a strălucit de-alungul veacurilor întotdeauna în mod egal. Ea a avut perioade de activitate deosebit de fecundă. A trecut prin altele de-o originalitate minoră şi de strălucire mai puţin puternică. Ca exemple pentru cele dintâi perioade se poate cita a doua jumătate a sec. 17-lea şi marile influenţe ale lui Descartes, Pascal, Malebranche, sau mijlocul secolului al 18-lea cu Montesquieu, Voltaire, Rousseau, Diderot, Enciclopedia, iar pentru cele de al doilea, anii mai degrabă întunecoşi din punct de vedere filosofic, ai domniei lui Ludovic-Filip şi ai celui de-al doilea imperiu.

In ce categorie am putea noi aşeza perioada actuală? Ar fi puţin cam îndrăzneţ, din partea contemporanilor, să anticipeze asupra judecăţii istoriei.

Totuşi, nu riscăm să ne înşelăm prea mult, considerând ca înfloritoare, starea prezentă a filosofiei în Franţa. Publicul cultivat, în ansamblul său, îi poartă un viu interes. Filosofia contemporană îi oferă fapte menite să-i mulţumească. Varietate, bogăţie, profunzime, viaţă intensă şi, cum se spune azi, dinamism: asupra tuturor acestor puncte, ea poate să susţină comparaţia cu cele mai frumoase epoci din trecutul Franţei. Fără îndoială că n'avem o şcoală filosofică care să reamintească pe „Cartesienii" din sec. 17-lea sau pe „filosofii" din sec. 18-lea.

Fiecare are felul său personal de a pune problemele şi de a-şi căuta calea rezolvărei. Dar, chiar diversitatea tendinţelor, mai mult sau mai puţin în luptă unele cu altele, nu este ea o dovadă de vitalitate? Se poate, de altfel, că o şi exagerăm. Cu cât va trece timpul, cu atât vor eşi la iveală afinităţi între doctrine, cari astăzi se combat şi de aceia mai multă atenţie elementelor, cari le separă, decât acelora cari le sunt comune.

BERGSON

De-aproape o jumătate de secol, avem, în Franţa, un prinţ al filosofilor care are să fie şi prinţul din lume. Obstacolul fizic al boalei n'a împiedicat activitatea filosofică a lui Bergson. Introducerea la volumul publicat de curând „La pensée et le mouvant", urmând de aproape „Les deux sources de la morale et de la religion", aruncă o lumină preţioasă asupra istoriei gândirii lui. Ea ne dă la iveală în ce împrejurări şi în ce termeni i s'au rezentat problemele, cum a devenit din ce în ce mai conştient de metoda lui şi ce greşeală se săvârşeşte când este pus pur şi simplu în tabăra anti-intelectualişitlor. In „Les deux Sources", avem sentimentul său motivat asupra unui mare număr de chestiuni, de ordin social şi religios, cari se ridică azi înaintea epocei noastre neliniştite, ca să nu zic îngrozite.

Ori cât de mare ar fi prestigiul şi autoritatea lui Bergson, oricât de seducătoare şi puternice sunt argumentele sale, soluţiunile pe cari el le propune, — mai ales asupra unor astfel de subiecte — nu pot convinge pe toată lumea. Intr'adevăr de când cu celebra sa teză de doctorat, „Essai sur les données immédiates de la conscience", există bergsonieni entuziaşti şi antibergsonieni ireductibili, — cei dintâiu cu siguranţă mai numeroşi. Nu pot cita decât pe unii din discipolii şi comentatorii maestrului: Edouard Le Roy, unul din primii care s'a pătruns de filosofia nouă, făcând ca spiritul ei să le înrâurească propriile lui lucrări; Albert Thibaudet, criticul bine cunoscut, V. Jamkelevitch, a cărui lucrare remarcabilă a avut aprobarea cea mai măgulitoare a lui Bergson, şi mulţi alţii cărora le cer iertare că nu-i enumăr.

Printre criticii gândirei bergsoniene trebuie să citez cel puţin două spirite originale şi viguroase: René Berthelot şi Julien Benda.

Influenţa lui Bergson s'a resimţit dincolo de marginile filosofiei propriu zise. Ea s'a răspândit în vastul domeniu al literaturii şi a influenţat pe artişti. La un moment dat, favoarea, care îi înconjura, luase înfăţişarea unei mode. Ea subsistă într'o acţiune durabilă. Istoria literelor şi artelor în Franţa, — în prima treime a secolului XX, — n'ar putea fi scrisă fără să se ţină seama de ea.

FILOSOFIA ŞTIINŢELOR

S'a mai produs altă mişcare filosofică, nu mai puţin puternică, dar care, prin natura lucrurilor, nu poate să intereseze ùn public atât de vast, ca operele lui Bergson, al cărui stil este atât de perfect şi de atrăgător. E vorba de curentul determinat de progresele extraordinare ale fizicei şi de problemele filosofice cărora le-au dat naştere. Epocile frumoase ale speculaţiunii filosofice în Franţa, s'au interesat totdeauna, cu predilecţie de acest soi de probleme. Or, se întâmplă că, astăzi, problemele cari se impun fizicei teoretice, tind să se apropie de acelea cari, din toate timpurile, au preocupat pe filosofi: relativ la spaţiu, timp, atom, materie, determinism, etc. Henri Poincaré arătase, de altfel, ce aport poate aduce filosofiei, gândirea unui savant de geniu.

Ce să mai spunem după descoperirile mai mult decât senzaţionale din ultimii ani: relativitatea — restrânsă şi generalizată, — teoria quantelor, mecanica ondulatorie, descompunerea atomului, transmutaţia corpurilor simple, etc.? Savanţii ajung — vrând nevrând — filosofi şi nu se dau înapoi de la această obligaţiune:

Langevin şi prinţul de Broglie la noi cum sunt Sir Arthur Eddington şi Sir James Jean în Anglia, ca şi o serie întreagă de mari fizicieni în Germania.

Este mai greu de cum se crede, filosofilor să se aşeze pe acelaş plan cu savanţii. Totuşi, Bachelard, prof. la universitatea din Dijon, Poirier, profesor la universitatea din Alger şi alţi au scos lucrări remarcabile asupra principiilor ştiinţelor exacte. Şi semnul poate cel mai frapant al interesului ce se arată azi în Franţa filosofiei ştiinţelor este succesul durabil al operilor lui Emil Meyerson a cărui moarte recentă a îndoliat filosofia franceză. Nu vorbesc numai de a sa „Deduction relativiste", unde a arătat atât de bine cum revoluţia săvârşită de Einstein, se aşează, istoriceşte, în desvoltarea regulată a ştiinţelor fizice şi matematice. Celelalte lucrări importante ale sale: „Identité et Réalité", „de l'Explication dans les Sciences" şi în sfârşit „le Cheminement de la pensée", — încoronarea operei sale monument de ştiinţă şi pătrundere — limpezeşte, la lumina istoriei ştiinţelor, un mare număr din cele mai importante probleme filosofice ale clipei de faţă. Adversar hotărît al pozitivismului, Meyerson a pus totuşi în opera sa una din ideile conducătoare cele mai fecunde ale lui Auguste Comte: pentru a şti cum procedează spiritul omenesc în cercetarea adevărului, — cum este alcătuit şi de ce este el capabil, nu e nevoie să se recurgă la ajutorul reflecţiunei gândirii asupra ei însăşi. Adevărata metodă consistă în a studia cum a reuşit spiritul să creeze şi să desvolte ştiinţele, să biruie obstacolele întâmpinate în cale sau să le ocolească. Examinarea greşelilor în cari a căzut, a ipotezelor pe cari le-a adoptat şi părăsit apoi, nu este mai puţin instructivă ca istoria descoperirilor.

Meyerson spunea că metafizica nu este materia lui. In realitate el era prudent şi se ferea s'o facă. Cu toate astea, era realist, cum sunt după părerea lui, şi matematicienii şi fizicienii. Dimpotrivă, alt filosof a cărui influenţă, devenită considerabilă, nu încetează să sporească, a fost împins, în urma meditaţiunii asupra principiilor ştiinţei, la idealism. E vorba de Leon Brunschwick. Cunoscând întreaga istorie a filosofiei occidentale, el s'a pătruns, mai ales, de gândirea lui Platon, Pascal, Descartes, Spinoza şi Maine de Biran. Marile lui lucrări captivează cititorul, atât prin vederile lor largi de ansamblu cât şi printr'o extraordinară abundenţă de idei şi detalii originale, atingând problemele esenţiale ale metafizicei, ale moralei şi religiunei.

Spirit larg şi critic, caustic şi combativ când trebue — Brunschick pare să reprezinte filosoful aşa cum e înţeles azi: nutrit cu doctrinele importante, cari s'au succedat dela Platon la Hegel, şi capabil, în acelaş timp să urmărească descoperirile capitale ale fizicii actuale şi să întrevadă consecinţele filosofice, cel puţin acelea cari în prezent sunt accesibile.

Mai este încă un curent, foarte distinct de precedentele: neo-thomismul. Această filosofie nu este cultivată cu mai puţină asiduitate în Franţa ca în multe alte ţări: Belgia, Italia, Germania, Anglia, Polonia, etc. Numeroase lucrări apar în fiecare an, unele istorice, altele tratând problemele filosofice actuale după principiile raţionalismului în formă aristotelică ce se află în temelia operei lui St. Thomas. Nu toate sunt întemeiate pe aceeaşi interpretare a doctrinei. Lucrările lui Maritain, acelea ale lui Gilson, — pentru a nu cita decât aceste două nume, — oglindesc, natural, temperamentul autorilor lor. Dar această diversitate nu este incompatibilă cu fidelitatea faţă de spiritul doctrinei ba chiar o face să apară mai vie.

ALTE DISCIPLINE ŞI ASPECTE

In Franţa, discipline, cari în alte ţări trăesc o viaţă independentă nu sunt separate de filosofie: de pildă psichologia, sociologia, estetica. Ne vom conforma deci acestui obiceiu. Psichologia constitue obiectul unui mare număr de lucrări, cari interesează diversele provincii ale acestui vast domeniu. Este suficient, ca să ne încredinţăm de acest lucru, să vedem locul pe care lucrările franţuzeşti îl ocupă în publicaţia celebră „L'année psychologique", condusă de mulţi ani, de Henri Piéron, profesor la Collége de France, şeful recunoscut al psichologiei ştiinţifice în Franţa. Operele sale sunt universal cunoscute şi preţuite ca şi acelea ale ilustrului său coleg de la Collége de France, Pierre Janet, care a făcut ca teza sa atât de originală, „L'automatisme pshychologique" să fie urmată de atâtea cercetări noui şi sugestive, cum sunt acelea ale lui Henri Delacroix, decanul facultăţii de litere dela Sorbona „Le langage et la pensée", „La psychologie de l'art", „La Religion et la Foi" opere cari exprimă o gândire judicioasă, limpede şi pătrunzătoare. Neputând cita pe atâţia alţi psihologi buni, vor reaminti numai succesul viu obţinut, atât printre specialişti cât şi în rândurile marelui public luminat, de „Traité de Psychologie" al d-rului George Dumas. Prima ediţie în două volume s'a epuizat repede. In curs de apariţie e una nouă, care va cuprinde nouă volume, din cari trei se şi află la dispoziţia publicului: I. „Introduction et Methodologie", II. „Les Fondements de la Vie mentale", III. „Les associations sensitivo-motrices" — acesta din urmă datorit aproape în întregime doctorului Dumas, în care expune rezultatele frumoaselor sale cercetări asupra expresiunei emoţiunilor. Colaboratorii săi formează o echipă numeroasă şi strălucită şi mulţi dintre ei se bucură de o reputaţie bine meritată: D-nii Ch. Blondel, profesor la universitatea din Strasbourg, autor al mai multor lucrări bine cunoscute de psichologie normală şi patologică, — începând cu teza sa, rămasă celebră, „La consecien ce morbide" — dr. Henri Wallon, profesor la Sorbona, care e o autoritate în chestiunile de psichologie aplicată, de psichotechnică şi de psichologie a copilului. Relativ la acest ultim subiect, aş putea oare să nu menţionez cărţile atât de apreciate ale lui Jean Plaget? Aşi fi vrut să vorbesc de-asemeni, de reprezentanţii în Franţa ai psichanalizei; de studiile atât de preţioase ale lui Pierre Villey asupra orbilor; de ale lui Prodinel, profesor la Universitatea din Strasbourg asupra psichologiei senzaţiunii, şi de atâţia alţi buni muncitori ai ştiinţei psichologice, cari ar avea dreptul să nu fie uitaţi.

BERGSON

MIŞCAREA SOCIOLOGICĂ

Sociologia ca ştiinţă îşi datorează numele lui Auguste Comte. Născută în Franţa, ea a găsit aici totdeauna un teren favorabil desvoltării ei, în diferitele direcţiuni: voi reaminti numele lui Cournot, le Play şi al lui Tarde. Doctrina sociologică franceză, actualmente cea mai cunoscută, cea mai asiduu cultivată, cea mai criticată, este aceea pe care a întemeeat-o Emil Durkheim. El a format o adevărată şcoală şi datorită ascendenţii lui, s'a menţinut cohensiunea. Cele 12 volume ale lui „Année Sociologique" rămân monumentul incomparabil al muncei în comun. Acolo se grupau în jurul lui Durkheim oameni cari au devenit la rândul lor maeştri: Francois Simiond, Marcel Mauss, Henri Hubert, Paul Franconnet, Ch. Bouglé, M. Halbwachs, G. Davy şi alţii pe cari nu-i pot cita din lipsă de spaţiu. Fie-care dintre dânşii a pus pecetea personalităţii sale în partea sa din opera colectivă, cu perspective de a fi urmat la rândul său de o generaţiune tânără de discipoli. Războiul a decimat această reuniune de savanţi, care dădea atâtea speranţe. Ba chiar a distrus-o. Sforţarea supravieţuitorilor mai în vârstă va trebui să facă să se renască o nouă reuniune. Publicaţia „l'Année sociologique" reapare în acest moment sub forma de „Annales sociologiques", animată de spiritul înaintaşului lor ilustru, şi va relua munca întreruptă atât de tragic.

CONCLUZII

Tabloul de mai sus, prea grăbit şi prea incomplect, nu lasă să se vadă nimic din activitatea îmbelşugată care se manifestă în alte regiuni ale domeniului filosofic. Ar trebui să vorbesc de lucrările lui Lalande, de al său „Vocabulaire pshilosophique" pe bună dreptate atât de admirat şi atât de folositor, de influenţa persistentă a gândirii atât de originale a lui Frédéric Rauh, de istoricii filosofiei, având în fruntea lor pe Léon Robin, Em. Bréhier, Albert Rivaud — cari realizează cu adevărat lucruri excelente — de esteticienii noştri activi şi numeroşi printre cari, mă scuz de a nu cita decât pe Victor Basch, J. de Gaultier, Lalo, Bayer, — de teoreticienii şi criticii noştri independenţi ca Jean Wahl, Gabriel Marcel şi, în sfârşit, de toţi aceia a căror gândire se exprimă în „Revue Philosophique şi în „Revue Métaphysique et de Morale".

Ca să încheiem, impresiunea care se degajă, este aceea a unei mişcări foarte ample şi foarte variate, care lasă individualităţilor originale, facultatea de a alege direcţiunea care cuvine fiecăruia. Poate că asistăm la începutul unei epoci noui, ale cărei trăsături esenţiale nu sunt încă perceptibile. A trebuit mai mult de jumătate de secol pentru ca toate consecinţele filosofice ale doctrinei lui Newton să apară în plină lumină. In zilele noastre totul pare că merge cu paşi mai repezi.

Cu toate acestea, descoperirile lui Einstein sunt prea recente: cine ştie când va veni un Hume sau un Kant al acestui Newton? Cine ştie ce rezervă fizica de mâine filozofiei? Suntem, deci, în aşteptare şi nimeni nu poate şti când şi cum se va sfârşi această aşteptare. Această situaţie nu caracterizează în mod special filosofia franceză: E constatată pretutindeni în lume şi lucrul e foarte firesc. Filosofia a fost, totdeauna, — prin faptul legăturilor sale din ce în ce mai strânse cu ştiinţele, ea tinde să devină şi mai internaţională sau, cel puţin, să-şi dea mai bine seama de lucrul acesta.

L. LEVY-BRUHL

Literatura franceză de azi

de ANDRE BILLY

După război, literatura franceză a dat impresia unei însufleţiri extraordinare al cărei sens general se putea defini astfel: înfrângere a academismului, decadenţă a parizianismului şi a raţionalismului, renaştere a misticismului şi a naturalismului, succes monden strălucit al autorilor cunoscuţi ca obscuri şi greu de înţeles. Academismul şi toate valorile convenţionale pe care el le postulează nu puteau decât să dea înapoi dinaintea avântului instinctiv, vital întrucâtva, care a urmat după lunga constrângere a războiului.

Problemele puse de război

Multiplele probleme puse de acesta produseseră în clasele mijlocii o lărgire a orizontului intelectual. Parisul bulevardelor nu putea decât să sufere din această cauză.

Provincia nu se mai lăsa înşelată de prestigiul lui. In ordinea spirituală, îngrijorarea metafizică, născută dintr'un contact zilnic cu moartea, atrase după ea o adevărată reinviere a spiritului religios, coincidând cu succesul din ce în ce mai mare al lirismului iraţional a cărui iniţiere fulgerătoare o adusese Rimbaud în vremea războiului precedent.

In acelaş timp renăştea şi naturalismul, despre care ştim deja, prin exemplul lui Huysmans, că e în firea lui să ţie casă bună cu misticismul; şi sânt, de altfel, ca faţa şi dosul unei aceleaşi medalii.

Ca şi misticismul, naturalismul şi-a datorit renaşterea revărsării de grozăvii, de hidoşii şi de prostii a căror cauză a fost războiul. Dar naturalismul **„Serilor dela Médan"** n'a fost decât apă de trandafiri pe lângă cruditătile de cincisprezece ani încoace şi care ne vor mai fi desigur servite încă multă vreme. Naturalismul dela 1880-85 era trist, mohorît, ursuz şi cam mărginit în vederile sale. Naturalismul de astăzi e însufleţit de o furie, de o turbare, de o disperare în care nu e greu de recunoscut îngrijorarea metafizică.

Aplicaţiile literare ale cuvântului criză

Asupra aplicaţiilor literare ale cuvântului criză, s'ar putea scrie o carte întreagă. Criză morală, mai întâi. Ea nu datează de azi. Chiar din timpul războiului, apariţia „dadaismului" a fost un simptom alarmant al ei. Ce era „dadaismul", dacă nu negaţia violentă, brutală, frenetică, a pactului care îngăduie oamenilor să schimbe idei şi senzaţii, şi a cărui utilizare în limbagiul scris realizează ceeace se numeşte literatură? Această criză a noţiunei de literatură se prelungeşte de cincisprezece ani.

Ea mai durează încă. Se simte în

CLAUDEL

dispreţul tinerilor pentru stil şi pentru literatură însăşi. O anchetă recentă a ziarului **Figaro** pe lângă scriitorii tineri ni i-a arătat pe cei mai mulţi dintre ei indiferenţi faţă de frumuseţea literară, obiect de cult pentru înaintaşii lor. Pentru ei, literatura nu mai e un scop, ea nu-i decât un mijloc: ei o subordonează politicei,

Dar criza morală născută din război n'a avut numai efectul de a altera sentimentul literar; dimpotrivă, i s'a întâmplat să-l şi exalte, să-l înfrigureze. S'a vorbit doar destul de neliniştea, de evadarea, de aventura, de noul „mal du siècle", de nevoia pe care o simţeau — pare-se — tinerii de a se sustrage unei civilizaţii care-şi pierduse sufletul şi în care se simţeau ameninţaţi de a şi-l pierde şi ei pe al lor. Departe de a se întoarce împotriva literaturii pe care o negau totuşi împreună cu restul, această nelinişte, această nostalgie, această nevoie şi această neputinţă de a iubi şi de a crede, i-au furnizat o hrană aleasă. S'a putut chiar spune nu fără oarecare dreptate, că neliniştea astfel înţeleasă... şi cultivată, nu e altceva decât esenţa însăşi a literaturii şi a romantismului. In tot cazul, tema neliniştei s'a dovedit fertilă în desvoltări psihologice, poetice şi pitoreşti. Ea a fost transpusă pe toate planurile mai ales pe cel al autobiografiei romanţioase. A fost, timp de zece ani, tema literară prin excelenţă, cuvântul de raliere a unei generaţii întregi care, ajunsă astăzi la patruzeci de ani şi căutând în zadar în jurul ei o inspiraţie pe care introspecţia şi analiza nu i-o mai furnizează, nu mai are poate, drept remediu al nedumeririi ei, decât resursa de a căuta un derivat în acţiunea revoluţionară de dreapta sau de stânga.

„Gidismul"

In literatură, criza a fost „gidismul" care făcea apel la toate instinctele naturale ale omului, la un fel de om total, în întregime şi cu voioşie liber, şi care a ajuns, în persoana maestrului său, d. André Gide, la comunism, ceeace, dacă ne gândim că punctul său de plecare a fost în Nietzsche, desenează spiritului o curbă cel puţin îndrăzneaţă. Criza a fost „suprarealismul", care pretinde că îmbogăţeşte şi reînoeşte conştiinţa omenească prin **adâncirea experimentală a subconştientului** şi moştenind astfel „dadaismul", prin ruperea convenţiilor estetice tradiţionale. Criza a fost „populismul", şcoală de romancieri pretinsă nouă, care, ca reacţie împotriva romanţiosului burghez prin care academismul dela 1860 încerca acum zece ani să-şi ia revanşa, şi-a propus să readucă în cinste sensibilitatea populară; dar a putut fi oare vreodată populismul definit şi conceput ca o tendinţă cu adevărat nouă?

Criza a fost neo-catolicismul, a cărui cel mai eminent reprezentant este marele poet Paul Claudel, şi care are ambiţia de a aduce bieţilor oameni de azi singurele siguranţe şi singurele mângâeri care vor salva societatea de desperare şi de îndobitocire. Criza a fost în literatură acea incontestabilă renaştere a cugetării creştine de care va rămâne legat, alături de cel al lui Paul Claudel, numele lui François Mauriac. In definitiv, criza a fost, de cincisprezece ani încoace, tendinţele cele mai vii ale literaturii.

Spiritul modern nu mai concepe literatura fără criză. Adică fără căutare neliniştită a fericirii, a perfecţiei sau a noutăţii. Căci viaţa socială ea însăşi nu mai e decât o lungă criză, o sdruncinare când ameninţătoare când insensibilă, dar continuă, şi literatura care se alimenta altă dată cu o noţiune fixă a omului, nu se mai alimentează astăzi decât cu un ideal uman în stare continuă de devenire.

Literatura şi criza au devenit, ca să zic aşa, consubstanţiale. Ceeace ne scuteşte de a insista asupra aspectelor economice ale crizei literare. Se vând mult mai puţine cărţi decât acum pentru ani, dar ce-are a face? Drama nu stă într'asta. Ea stă în conflictul celor două tendinţe, din care una ar vrea, având în vedere comorile de frumuseţe şi de cultură rafinată a căror depozitară e, orice s'ar zice să salveze civilizaţia burgheză purificând-o şi redându-i conştiinţa propriei ei valori, — şi din care cealaltă invocă civilizaţia nouă al cărei prototip îl oferă Rusia. Interesul actual profund al literaturii franceze stă în această opoziţie, de idealuri, al cărei spectacol, datorită liberalismului ei organic încă teafăr, slavă Domnului, ea singură din toate marile literaturi îl poate oferi.

Se vând mai puţine cărţi franceze în străinătate ?

Incă un cuvânt. Un scriitor străin, prieten al Franţei, constata dăunăzi că, în ţara lui, se vând mult mai puţine cărţi franceze decât altădată şi atribuia acest fenomen faptului că toţi marii noştri scriitori de azi nu sînt decât scriitori „pentru confraţi"; le lipseşte lărgimea şi puterea de inspiraţie cărora un Hugo şi un Zola le-au datorit strălucirea lor universală. Această mustrare ar merita să fie examinată de aproape. N'o cred decât în parte dreaptă. Tipul scriitorului „pentru confraţi" n'a fost oare şi Anatole France? Totuşi, el a cunoscut gloria mondială. In realitate, naţionalismul a ridicat bariere în planul intelectual ca şi în celelalte; nu e de vină geniul sau lipsa de geniu a autorilor noştri. In Jules Romains şi în Duhamel, ca să nu-l cităm decât pe ei doi, noi avem de altfel scriitori perfect demni de a ajunge la aceiaşi „clasă" internaţională ca şi înaintaşii lor. Acestea fiind spuse, să recunoaştem că prestigiul oamenilor de litere nu mai e ce era în veacul al XIX-lea, era de aur a marilor influenţe literare. Aceasta se datoreşte faptului că literatura romantică şi realistă a fost investită cu o misiune căreia i-a datorit principala ei raţiune de a fi, şi această misiune era emanciparea morală a individului.

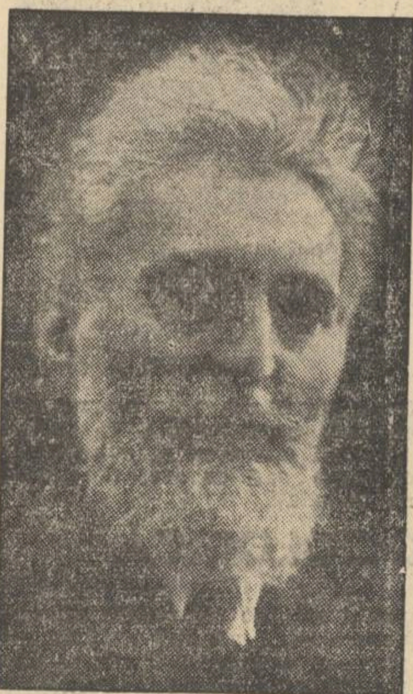
In poeţii şi în romancierii secolului XIX, cititorul încă stăpânit de discipline şi de principii pe care le socotea înapoiate respira aerul libertăţii. Romancierul şi poetul erau nişte liberatori. De aci ascendentul lor enorm asupra publicului. Astăzi, când ideia de libertate e atât de dârz contestată şi când, pe de altă parte, emanciparea intelectuală şi morală a ajuns la capătul ei, dacă nu l-a depăşit, scriitorul şi-a pierdut platforma electorală care a făcut gloria înaintaşilor lui. Nu mai poate fi decât un simplu martor. Sentinţa de dat nu mai e de resortul lui. Iată de ce unii din oamenii noştri de litere îşi dau ifose de agitatori. Dar nu sunt luaţi în serios. Intre literatură şi misiunea pe care şi-o arogă e o contradicţie. Domeniul propriu al literaturii e individualul, psihologicul. Când vrea să iasă din el, se neagă pe ea însăşi. Lunga eclipsă a valorilor individuale, pe care atâţia profeţi ne-o anunţă, s'ar putea, din nefericire, în lumea întreagă, să corespundă unei decadenţe a valorilor literare şi artistice. Aceasta e

GIDE

şi teama care se simte străbătând în discursurile pronunţate la recentul congres al scriitorilor sovietici dela Moscova, de către scriitorii francezi pe care simpatiile lor comuniste îi atrăsese acolo. Chiar comunist, un scriitor francez rămâne în mod indestructibil individualist şi liberal. Nu există mai înalte motive de mândrie pentru numele francez.

Romanul postum al lui G. Ibrăileanu

Revista „Adeverul Literar" la începutul anului acesta a publicat amintirile de copilărie și adolescență ale criticului ieșan, mort de curând, care s'a relevat târziu, la bătrânețe, și ca romancier în „Adela", dantelărie gingașă și subtilă, indicând un mare artist al amănuntului psihologic.

Amintirile publicate datează din 1911 și ele au fost redactate sub formă de scrisori că.re un prieten în casa căruia au și fost scrise. Cum scrisorile acestea nu erau destinate apariției, ele se prezintă sub prima redactare, ca un dicteu franc, autentic, fără corijarea strict necesară de formă. Aceasta le dă toată savoarea unei spovedanii directe, nefalsificată a sufletului senzibil al unui adolescent a cărui viață conține straniul experienții unui erou din tulburătoarele romane ale marilor scriitori ruși.

Cum e un jurnal intim cu mari accente simfonice sufletești, găsim necesar să-l spicuim puțin. Frumusețea paginilor, cât și valoarea lor de document pentru înțelegerea unui om ale cărui resorturi sufletești pot fi descoperite din aceste pagini, și a unei epoci — au valoarea unor revelații de fapte necunoscute chiar de mulți dintre prietenii lui Ibrăileanu.

Amintirile încep dela Roman, când G. Ibrăileanu n'avea decât cinci ani. Copilul își amintește că a trăit într'o familie de mici burghezi cu tradiții, cu o viață de familie compusă din sentimentul datoriei, din iubire și din solidaritate și crede că ceeace va fi având bun în caracterul său, de-acolo îi vine. Dar partea interesantă a vieții evocate, este că etapa de viață de familie, trăită la o vârstă aproape inconștientă, a ținut puțin, căci mai pe urmă, trăind fără familie, copilul a rămas aproape fără creștere și a trebuit s'o înlocuiască, mai târziu, cu mintea, să judece ce trebue și ce nu trebue să facă. „Creșterea", recunoaște autorul jurnalului, „îți dă *deprindere*, așa că te porți cum trebue în chipul cel mai natural, fără sforțare și în fiecare moment. Mintea însă unori de te părăsește, nu poți fi atent la infinit. Apoi sforțarea conștientă te obosește".

Prima icoană luminoasă care se ivește în calea copilului este mama, dar o mamă încadrată de o aureolă tragică. *„Eu n'o țin minte cum era la față decât foarte vag. Am mai mult o impresie nelămurită despre ființa ei sufletească, despre ceva cald și lipit de patimă de copilul acela care azi sunt eu. Dar această impresie nelămurită a mea adăogată cu cele ce am auzit despre ea, au alcătuit în mintea mea o ființă vie pe care o văd: o fată tânără. Ea a murit la vârsta de 31 de ani și eu o văd ca o fată. Mama mea, acum când eu am 40 de ani, când sunt mai bătrân decât ea, îmi apare într'un chip foarte curios pe care e greu să-l exprim. Mama mea este mai tânără decât mine. Dacă ar mai fi trăit, dacă ar trăi acum, mi-ar fi rămas imaginea unei mame ca toate mamele. Dar mama mea este o fată. Nu știu dacă înțelegi sentimentul acesta. Sentimentele mele pentru dânsa au ceva deosebit și din cauza aceasta e singura răsplată pe care mi-a dat-o natura pentru moartea ei timpurie. Astăzi ar avea 66 de ani, o femeie bătrână, fără frumusețe, lovită de toate injuriile vremii. Un sentiment mizerabil poate mă face să simt că e mai bine că a murit în floarea tinereții. Ea a fost de mult, de foarte de mult și sentimentele mele pentru ea sunt pentru mama mea, pentru o femeie frumoasă care a suferit mult de sărăcie, pentru o ființă care n'a avut când să guste viața, pentru cineva care a trecut toată poesia lucrurilor din îndepărtatul trecut".*

Ibrăileanu părăsește la 5 ani casa părintească pentru a se duce la țară, unde tatăl său luase în arendă o moșioară. Trăind la țară, se împrietenește cu țăranii. Copilul își amintește că, în toate impresiile lui de atunci intră, în cea mai mare parte, misterul și traiul halucinant în mijocul naturii evocate cu mare putere și ascuțime și cu oarecare haz, cum e întâmplarea cu cocostârcul. „Toate mi se păreau foarte departe, în toate direcțiile mi se părea că se sfârșește o lume după care începe regiunea basmelor". Fie că povestește joaca cu zmeii, sau o călătorie cu tatăl său, care între timp se căsătorise a doua oară, autorul găsește mijloace de pură frăgezime de a ne evoca peisagiul și natura. Ele sunt uneori descrise cu o simplicitate, cu o ușurință curgătoare; deasemeni balada naivă a copilăriei trăite cu ochii deschiși ni se oferă în toată halucinația ei, prinsă pe antenele ascuțite ale unui mare senzibil.

Pe la 11 ani, când copilul era în clasa patra primară, tatăl se îmbolnăvește și el preia cu mult curaj gospodăria. Dar condițiile cauzate de boala gravă a părintelui său îi produc o curioasă psichopatie: la școală nu putea începe lecția. Devenea mut. Ca să se încredințeze de adevăr, profesorul îl punea să scrie lecția pe tablă. O scria, dar nu putea ceti. Această infirmitate a ținut multă vreme. Până și în liceu. „Ba chiar până și azi, în anumite ocazii", mărturisește criticul în jurnalul său, „și azi, când sunt mulți într'o cameră, oameni mai străini, și trebue să spun: *bună ziua*, adesea nu pot, ori îl spun repezit, comic, exploziv, fiindcă îl spun într'o mare sforțare făcută asupra mea și aceasta are ca bază timiditatea".

Pentru proporția personalității criticului și gânditorului mărturisirea aceasta e plină de o umilință impresionantă și de semnificație.

Plin de savoare e episodul adolescentului care la 16 ani, gelos pe niște tineri sclivisiți, telegrafiști cu redingote și jobenuri, se teme că i-ar putea fura pe Estella, iubita lui de câtva timp. Jurnalul povestește o întâmplare care prin ineditul savoarei ce cuprinde trebue reprodusă: „Dar un lucru aproape extraordinar s'a întâmplat nu din gelozie, ci dintr'un fe de invidie... Ba nu, aproape din nimic. Estella era prietenă cu altă fată, frumoasă și asta, poate mai frumoasă, dar nu așa de picantă. Era pe atunci la Roman un tânăr grec, care, uneori, se plimba cu ele prin grădina publică. Și nu gelozia, dar *fericirea* lui de a putea fi cu ea, mă cam indispunea. Intr'o sară, eram cu un prieten, un băiat cam țicnit, care a murit de mult. In glumă, i-am spus: „Ai putea tu să tragi o palmă acelui cavaler?". Lucrul părea imposibil — imposibil adică să nu fie prins, bătut, dus la poliție, în urma unui așa scandal ne mai auzit. Prietenul meu, care era sub influența romanelor de senzație și cam apucat, se simți sfidat de vorbele mele. Era în joc acuma curajul lui. Deodată se repezi printre lume, dădu o palmă sonoră cavalerului, izbucni ca un fulger printre oameni și fugi acasă. Fluerături de sergenți, scandal... Dar lucrul nu s'a aflat niciodată. A doua zi gazeta locală spunea la informații întâmplarea. Noi cu aerul de conspiratori, ne socoteam lucru mare, tipuri din romanele de senzație. Azi, cavalerul pălmuit e un domn cărunt în Iași, un arendaș, — Estella femeia unui doctor din București. Amorul s'a isprăvit cu plecarea mea din Bârlad".

Și apoi: „Dar sfârșitul șederii mele la Roman a fost întristat. Tatăl meu era acum bolnav Simțeam o milă și o tristeță — și întâia oară am simțit *lumea*. Cu ce fericire, înainte de a pleca la Bârlad, i-am dat două sticle de cognac, cumpărate din leafa mea de la o lecție — căci i se spusese că cognacul îi va face bine.

„Tatăl meu nu mai putea să-și facă slujba. Situația era teribilă. Trebuiam să mă duc la liceu. Eram așa de bun elev, cunoscut în orașul acela mic, încât au contribuit a o listă de subscripție, mulți cetățeni. Cavalerul medieval era umilit. Trist de boala grea a tatălui meu, umilit de lista aceia, îngrozit de lumea străină unde aveam să plec — acuma nu mai era vorba de amor — și nici de vre-unul din celelalte romantisme... Atunci am început viața.... Tatăl meu m'a iubit foarte mult. Avea obiceiul să mă ia cu dânsul pe la treburile lui și-mi aducea întotdeauna ceva, când venea acasă. Rămași amândoi orfani oarecum, la moartea mamei mele, se făcuse între noi o legătură de prietenie, de *camaraderie*. Eu îl iubeam cu amor, cu o iubire fizică. Imi plăcea să-l sărut pe barbă.... Parcă am și acuma pe buze senzația bărbei lui".

Adolescentul cunoștea apoi tribulațiile necesare pentru a-și câștiga singur existența, preparații la oameni antipatici, scurte evadări în huzur și apoi evadări de iubiri temporare cu fete între 12 și 14 ani. („Rar om să fi fost mai dispus la amor decât mine! Amor care idealizează, care face scumpă ființa iubită, care lasă o melancolie intensă la despărțire!... Și aceasta din cea mai îndepărtată copilărie").

Partea de nobilă contribuție și de participare la sbaterea socială de pe atunci ocupă un loc respectabil în aceste amintiri. Grupul de tineri generoși cari formau cercul autorului alcătuiau societăți literare și se ocupau cu critice: „Tineri, toată vremea discutau și puneam omenirea la cale. Ceteam ca evanghelii cărțile puține ce le aveam. Puține, fiindcă în provincie nu găseam cărți și nici nu mi le puteam procura decât cu mari sacrificii, săraci cum eram. Odată, cumpărându-mi o carte de 25 franci a lui Haeckel, despre origina omului, a trebuit să mă mut la altă gazdă și să mănânc la un casap un fel de dejun și un fel seara, așa că trei luni am suferit necontenit de foame, mai ales seara. Eram oameni mari pentrucă aveam idei, un ideal pentru care trăiam și el era singurul lucru important în viața noastră .Niciodată n'am mai dus o viață așa de idei. Și cât era de bine pe atunci, când aveam răspuns și deslegare la toate problemele. Petrecerile noastre erau toate intelectuale".

Vremuri patriarhale, demne de invidiat, față de timpurile în cari trăim acum.

Criticul mărturisește deasemeni, că făcea poezii influențate de Eminescu, dar recunoaște că: „cetite peste 18 ani, îmi par ridicole". Și, referindu-se la întâmplări de mai târziu, scrie: „Numai odată în viață, stăpânit de o nemăsurată pasiune am putut s'o exprim în scris, atunci când toată ființa mea se târa în genunchi, sărutând urma pașilor unei femei adorate. Incă odată: poeziile dela 18 ani, expresia sentimentelor mele de atunci, expresie scrisă și tipărită, este o pată pe *inteligența* mea, mă ofensează esteticește, este unul din acele lucruri cari ași dori să fie șterse din trecut".

Rar spirit de scrupul care arată pe viitorul critic. In altă parte jurnalul are aceste rânduri: „Dar trecând peste acestea și luând în bloc activitatea de publicist din acea vară, ce semn de viață, de putere, de idealism! Credeam cu tărie în bine, în adevăr, simțeam că ființa mea e un mijloc pentru realizarea fericirii omenești și a triumfului adevărului .Cred că scepticismul ironic încă nu apăruse în mine. Eram mai naiv, dar mai puternic, mai bun și, într'un fel, eram fericit".

După revelația apariției romanului: „Adela" care arată o fațetă nouă a personalității criticului, ni se dă acum o altă fațetă din vârsta atât de prețioasă a adolescentului Ibrăileanu. Mineureuri cari prelucrate ar fi dat desigur un excelent roman. Dar i-a fast dat acestui suflet și acestei figuri nobile, să rămână fixat de mâna lui stângace și inspirată în aceste pagini cari arată fizionomia lui spirituală, ascensiunea accidentată, punctată de atâtea greutăți și, mai ales, sufletul de aleasă și unică valoare ce a colcăit în trupul năruit prea de timpuriu.

Paginile acestea cresc figura lui Ibrăileanu în omenescul ei și, știind că timiditatea aproape neverosimilă și sfâșietoare, cât și toate tribulațiile acestui om, transcrise cu atâta sinceritate, aparțineau marmorei de finețe și gingășie pe care am cunoscut-o, trebue să alături pe criticul ieșean în galeria lui Titu Maiorescu care a refăcut, în mai mare și mai tragic, experiența lui Ibrăileanu.

CAMIL BALTAZAR

Când oferta lui Odobescu n'a fost primită...

Două cărți care nu s'au scris pentrucă n'a voit Dimitrie Sturdza

Alte scrisori inedite ale lui Odobescu

Olimpicul, seninul Al. Odobescu, socotit astfel doar de către cei cari judecă la suprafață — și s'a văzut și despre un alt bănuit olimpic, Titu Maiorescu, cât de puțin întemeiată este această presupunere — a fost un om sbuciumat, care a luptat din greu cu nevoile vieții, ca orice funcționar care trăește din leafa sa, nevoit să înghită dese jigniri pentrucă n'avea încotro, umilindu-se în fața unor oameni pentru care în realitate nu avea nici o stimă. Și pentrucă alesul intelectual nu prea avea obiceiul să-și facă socotelile veniturilor și cheltuelilor, încurcăturile bănești îi amărau și mai mult viața.

Omul frumos dar și distins, care în tot felul său de a fi impunea și ținea la distanță — d. Paul Gusty, eminentul director de scenă, mi-a povestit cât de emoționat a fost când l-a vizitat pe Odobescu pentru a-i cere oarecari informații trebuitoare montării unei piese — nu odată a fost ofensat și nu odată a fost el însuși emoționat în fața unor oameni fără nici un fel de strălucire.

O scrisoare emoționantă

Printre scrisorile nepublicate ale lui Odobescu către Dimitrie Sturdza, pe vremea când acesta era ministru al Instrucțiunii, găsesc una trimisă din Paris cu data de 4/16 Noembrie 1886. La această dată Odobescu nu mai era secretar de legație și însărcinat de afaceri în capitala Franței, totuș, după cum se vede, el nu părăsise încă Parisul.

Scrisoarea aceasta, făcută sub formă de petiție, nu este scrisă de Odobescu, ci doar iscălită și datată. Desigur că Odobescu a dictat-o altcuiva, cu un scris aproape caligrafic — scrisul său era oarecum încâlcit — aceasta pentru a nu pune la încercare nervii „conului Mitiță".

Pentru buna înțelegere a scrisoarei, trebue să se știe următoarele: Odobescu a avut cea mai bogată și de valoare bibliotecă din țară. El o prețuia, acum șeizeci de ani — și se spune că nu exagera deloc — la suma de 270.000 lei, deci la aproape 11 milioane de astăzi. Această bibliotecă s'a vândut la licitație pentru plata creditorilor, pe timpul când Odobescu, bolnav, nu se afla în țară. Prin stăruința Regelui Carol I, care aprecia valoarea lui Odobescu, biblioteca a fost cumpărată de Stat pentru suma de 17—18000 lei din care proprietarul nu a luat nici un ban, totul mergând la masa creditorilor. Dar un librar, Danielopol, dela care Odobescu târguie cărți nu-și încasase întreaga sumă și dela acest amănunt începe tragica poveste.

Iată scrisoarea adresată de un fost ministru al Instrucției unui ministru, în funcțiune, la acelaș departament:

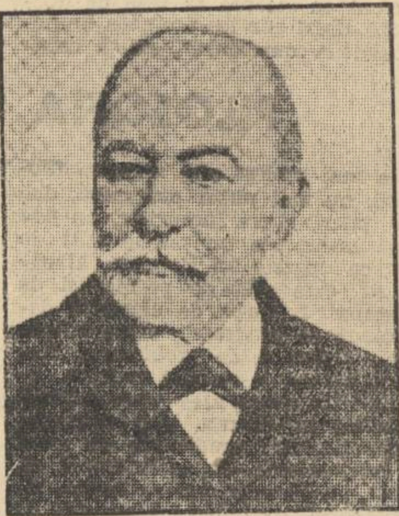
Domnule Ministru,

Primind adresa Domniei-Voastre cu No. 13793 din 16 Octombrie am simțit cea mai vie părere de rău de a nu mă afla într'o astfel de pozițiune de avere ca să pot satisface, fără nici o altă explicațiune, la înalta și grațioasa îmbiere conținută în epistola M. S. Regelui, ce mi s'a comunicat împreună cu petițiunea unui domn librar B. Niculescu din București.

Datoria ce aveam către librăria răposatului N. Danielopolo este rest al compturilor mele cu acea casă, regulat printr'o poliță încă de vreo zece ani și mai bine. Acea poliță n'am putut-o achita la timp. Chiar pe atunci creditorii mei îmi puseseră sechestru pe biblioteca mea, în care se aflau și toate cărțile cumpărate dela D. Danielopolo. Pentruce dumnealui, care pe la 1875, a fost chiar însărcinat de Tribunal să facă catalogul acelor cărți, n'a uzat chiar de atunci de dreptul ce-i da zisa poliță și nu s'a înscris printre creditorii sechestranți? Țiu minte că eu însumi l-am și angajat la această.

Biblioteca mea, a cărei valoare trece peste 270.000 lei, a fost vândută la licitațiune publică. Știți, Domnule Ministru, că Statul a cumpărat-o, pe când, eu, din cauză de boală, lipseam din țară, și nu a plătit-o pare-mi-se mai mult decât vre-o 17.000 ori 18.000 lei, de care s'au bucurat creditorii secfestranți.

Cu toate acestea, de atunci încoace, deși deodată cu Biblioteca mea mi s'a lichidat și toată averea mea mobilă și imobilă, cu toate acestea, zic, rămâind eu dator pentru cărți din zisa bibliotecă, ce devenise proprietatea Statului, ca la vreo 30.000 lei, la mai mulți librari din străinătate, iar din țară numai la librăria Danielopolo, eu n'am pregetat, de câte ori m'am înlesnit, a plăti parte din aceste datorii. Chiar și d-lui Niculescu, care în acest interval a succedat d-lui Danielopolo i-am dat un aconto de 1000 lei. Apoi în mai multe rânduri și chiar acum un an și jumătate când ne aflam în București, am încercat și s'a dat dreptul și prin un domn avocat a propune D-lui Niculescu, o învoială care să ne ușureze pe amândoi. Dumnealui s'a refuzat cu voiciune la orice învoială, neținând câtuși de puțin seama nici de buna mea voință, nici de neputința absolută în care mă aflu de a-l satisface imediat și

DIM. STURDZA

integral. Pe de altă parte, decând mă aflu în străinătate, d-lui n'a încetat de a mă persecuta cu scrisorile cele mai injurioase și cele mai furibunde, servindu-se în corespondența sa cu termenii cei mai triviali, cei mai grosolani, cei mai murdari și amenințându-mă pe toate tonurile, că dacă eu sau familia mea nu-i vom plăti îndată toată suma datorită cu spezele ei de tot felul, va veni să mă găsească, și-ți voi vărsa, zice, creerii cu revolverul. Nici mort n'ai să scapi de răsbunarea mea și de nu voi putea veni cu la Paris, îmi voi răsbuna pe fratele tău, pe femeia ta, pe fata ta, în fine de răsbunarea mea nu vei scăpa, câine spurcat! etc., etc. etc., tot pe acelaș ton. Posed o colecție de asemenea epistole adresate sau mie, sau tuturor membrilor familiei mele. Cutezând însă D-lui a se adresa cu asemenea insulte și amenințări până și către muma mea și soția mea, am fost nevoit, în anul trecut, a ruga, prin scris, pe d. Prefect al Poliției din București ca să binevoiască a lua măsuri în contra unui om, care prin apucăturile sale mi se părea cu totul eșit din minți.

Totuși, într'o situațiune ca aceasta, dacă acum m'aș afla în posibilitate de a realiza o sumă destul de însemnată spre a putea acoperi cu dânsa vechea mea datorie către casa Danielopolo, m'aș grăbi a depune acea sumă la Tribunal și a cere totdeodată ca Justiția să inflige reclamantului ei actual, sau reclusiunea ce merită un alienat, sau pedeapsa cuvenită unui așa nerușinat insultător.

Din nenorocire marea lipsă de mijloace pecuniare ce resimt în situațiunea mea de azi, mai precară decând oricând, apoi și sănătatea mea cu totul slăbită, mai cu seamă de trei luni încoace, nu-mi permit deocamdată să dau asemenea soluțiune echitabilă acestei nenorocite afaceri, care, sub o formă alterată și defavorabilă mie, a ajuns până la înalta cunoștință a M. S. Regelui și a D-voastre.

Primiți, vă rog, Domnule Ministru, încredințarea prea osebitei mele considerațiuni.

Paris 4/16 Noembre, 1886.

(ss) ODOBESCU

Două capodopere care s'ar fi putut scrie..

O altă scrisoare, nelipsită de interes, este trimisă, tot din Paris — 173, rue de Courcelle — în ziua de 28 August 1883, când Odobescu funcționa la Legația din Paris și fusese însărcinat cu copierea documentelor privitoare la țara noastră, din arhivele Ministerului de Externe francez.

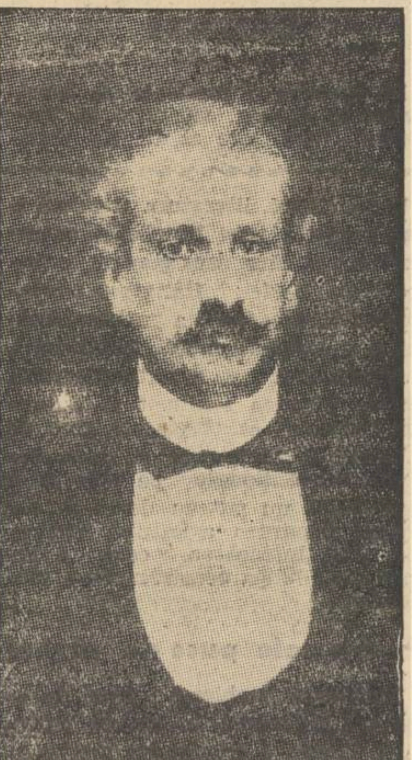
Odobescu roagă pe Dimitrie Sturdza să fie mai larg în ceeace privește munca grea a celor care copiau documentele diplomatice. In ceeace privește lucrarea asupra „Tezaurului dela Pietroasa". Odobescu își arată neîncrederea apariției ei în cursul anului, deoarece librarii sunt aglomerați cu lucrări în preajma Sărbătorilor.

După ce stăruie pentru trimiterea unor cărți de-ale sale, trebuitoare propagandei românești, Odobescu scrie: 1).

„Cu ocasiunea acestei scrisori, iau voia a vă atrage luarea aminte asupra necesității unei exploratiuni științifice serioase și complete *a Monumentului dela Adam-Klissi. El merită negreșit un studiu amănunțit, la care mă interesez cu atât mai mult cu cât, după multe aparențe, acel monument se află în oarecare legătură de contemporaneitate cu tesaurul dela Pietroasa. Aș fi foarte fericit dacă Statul nostru ar voi să ia asupră-și spesele acelei exploratiuni, pe care, în asociațiune cu d-nii M. Suțu și Gr. Tocilescu, aș întreprinde-o cu mare mulțumire, în anul viitor, (după sesiunea academică), având cu noi personalul tehnic trebuitor, adică un desenator și un arhitect aleși din străinătate printre specialiștii anticari, precum și lucrători săpători în suficiență. Cred că v'ar place să întreprindeți o asemenea lucrare, pe timpul gestiunii d-voastră la Ministerul Instrucțiunii Publice.*

Ocupațiunile ce mă țin deocamdată, activitatea și proectele ațintite spre trecutul depărtat, nu mă fac totuși să uit dorința ce am de a scrie o istorie populară a ultimului nostru resbel în Bulgaria. *Mai gânditu-v'ați oare la acel proect? Găsit-ați mijlocul de a mă pune în posițiune să-l îndeplinesc cât mai curând? Eu stau gata a-i da o parte din timpul meu, căci mă aflu acum dispus și mulțumit a mă consacra cu totul la aceste varii lucrări științifice și literare".*

Și înainte de a încheia Odobescu — lucru i se întâmpla des — se roagă pentru un avans asupra lefii.

AL. ODOBESCU

Răspuns-a oare Sturdza la această ofertă a lui Odobescu? Se pare că nu. Deoarece printre lucrările lui Odobescu 2) nu figurează nici studiul despre monumentul dela Adam Klissi nici Istoria războiului Independenții. După cum se știe Odobescu a fost un aprig partizan al intrării noastre în război, în timp ce alții în frunte de Ion Ghica, aveau păreri contrarii. Odobescu, care a glorificat mai târziu isbânda prin fel de fel de articole și conferințe, ar fi depus desigur toată râvna în alcătuirea istoriei, pentru care făcuse ofertă lui Sturdza.

„Cuconu, Mitiță" însă, n'a vrut... In orice caz, ipostaza Odobescu ofertant fără noroc, este menită să emoționeze, ca și atâtea alte crâmpee din viața marelui învățat.

IOAN MASSOFF

---

1) Pentru ușurința transcrierii nu respect întocmai ortografia — veche — a lui A. O.

2) Bibliografia scrierilor lui Odobescu în „Convorbiri literare" LXVII, 7—9, 1934 pp. 752—763 și introducerea la „Moții", de Al. Iordan (Ediținnea Societății „Prietenii Istoriei Literare").

Mobile si ornament

Există astăzi o estetică ce înlătură ornamentaţia şi decorul din interiorul unei case. Unii partizani ai acestei estetici afirmă că cea mai frumoasă masă este o masă de bucătărie: câteva scânduri de brad alb, susţinute de patru picioare de fag. Se cere numai ca toate acestea să fie solide, echilibrate, fără dungi, fără scobituri anti-higienice, Şi dacă masa corespunde condiţiilor cerute, ea nu va fi urâtă.

Alţii sunt de părere că idealul unei camere de locuit este incrustarea în pereţi a patului, fotoliilor şi mesei care, atunci când sunt strânse nu lasă decât urma unor tăblii de lemn vopsit. Intr'o asemenea cameră n'are ce căuta nici cel mai mic tablou.

N'avem de făcut nicio obiecţie teoriilor care inspiră aceste rezultate: adeseori, ele duc la realizarea unor lucruri foarte frumoase. Dar pentru asta nu vom nesocoti strădania artiştilor moderni aplicată asupra ornamentaţiei interioarelor actuale. Ori cât de simplu, ori cât de gol va fi un interior corespunzând esteticii anti-ornamentale, va sfârşi întotdeauna să adăpostească un vas, o lampă inutilă sau alte obiecte de prisos. Ele aduc căldura necesară unor mobile severe, unor linii tăioase.

Dealtfel un ansamblu nu rămâne niciodată aşa cum l-a conceput decoratorul. Acel care va avea de trăit într'un dormitor sau într'un salon, va simţi repede nevoia să însufleţească lucrurile, să le imprime o notă personală. Dacă are gust, nu va strica frumuseţea unei creaţii aşa cum a fost concepută.

Totuşi, sunt oameni care par că au înţeles intenţia, armonia unui ansamblu, dar nu se pot opri să introducă lucruri disparate şi stridente. Există credinţa că în artă toată lumea se pricepe. Dacă am socoti că stilul modern este cu totul diferit de celelalte stiluri de până acum, am vedea că astăzi nu pot fi amestecate mobilele unui interior. Altădată, deosebirea nu era prea mare, dar acum dacă pe un bufet în linii geometrice aşezăm un ceasornic baroc, îmbinarea între cele două lucruri, ori cât am voi nu poate să producă armonios.

Din pricina acestui obiceiu de a întrebuinţa obiecte pe care le avem mai de mult, alătur de altele recent cumpărate, farte rar se întâmplă ca într'o casă de astăzi stilul modern să rămâe pur.

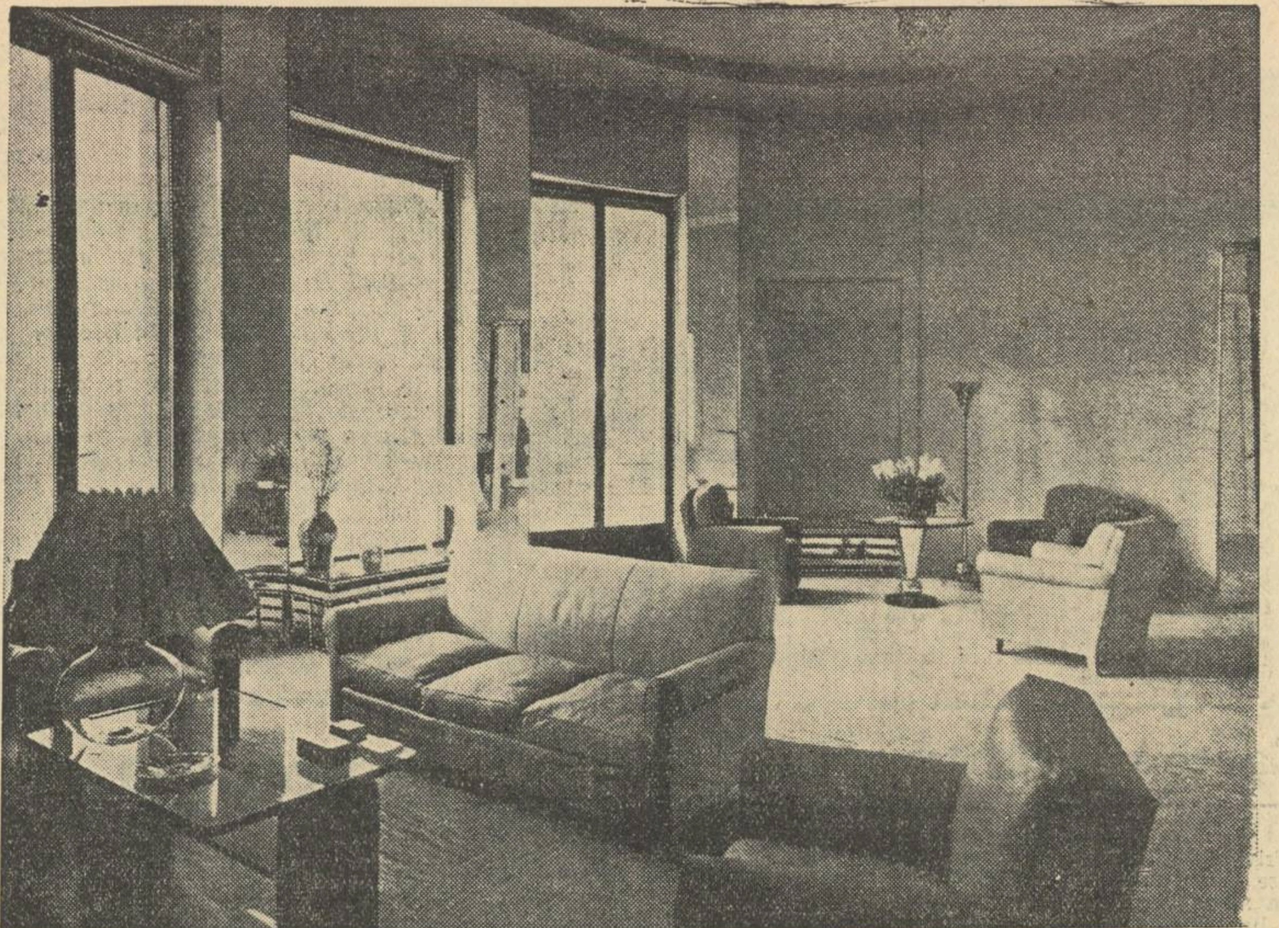
Indiferent de concepţie, fie ea simplă până la înlăturarea oricărui ornament, fie respectând creaţia complectă a unei camere inclusiv covoarele şi perdelele, vrem să sfătuim lumea să respecte legile unui ansamblu şi să nu facă dintr'o încăpere un bazar. Un lucru demodat, fie el cât de scump nouă, dacă nu-şi mai găseşte întrebuinţare în nici un colţ al apartamentului, nu trebue să aibă decât o singură destinaţie: podul casei.

ARTA BUCHETELOR IN JAPONIA. — Arta buchetelor, aflată în mare cinste în Japonia de astăzi numără adepţi nu numai printre fetele, femeile tinere şi geişele, dar şi în lumea serioasă a bărbaţilor. Ea împodobeşte toată viaţa socială niponă şi Europenii atât de avizi de exotism s'ar putea de multe ori inspira dela japonezi. Interiorul modern european se potriveşte de minune decorului floral, sobru şi asimetric.

In Japonia sunt două stiluri în arta buchetului: liniar şi mănunchiul. Cea mai veche şcoală liniară datează din secolul al 15-lea şi a fost creiată de un estet celebru şi desenator de grădini. Enshiou era „maestru al ceraminei ceaiului", adică expert în toate chestiunile de etichetă, de decoraţie interioară, fie vorba de buchete, de pictură, de ceramică sau de legi de estetică. Principiile arte lui fac din buchet un armonios mănunchi de ramuri ieşind deasupra apei dintr'un singur punct. Buchetul conceput de el se ridică viguros ca o plantă şi liniile lui măsurate, curbate, echilibrate şi neperechi, ascultă de un ritm studiat ca o filozofie. Pentruca buchetul să poată fi modelat, i se strecoară printre crengi bucăţi de lemn care să susţie florile.. P.entru a obţine această capodoperă de desen vegetal se întrebuinţează un dublu fluer de lemn tăiat pieziş şi înfipt la marginele de sus ale vasului. Apa dilatând lemnul, asigură soliditatea construcţiei.

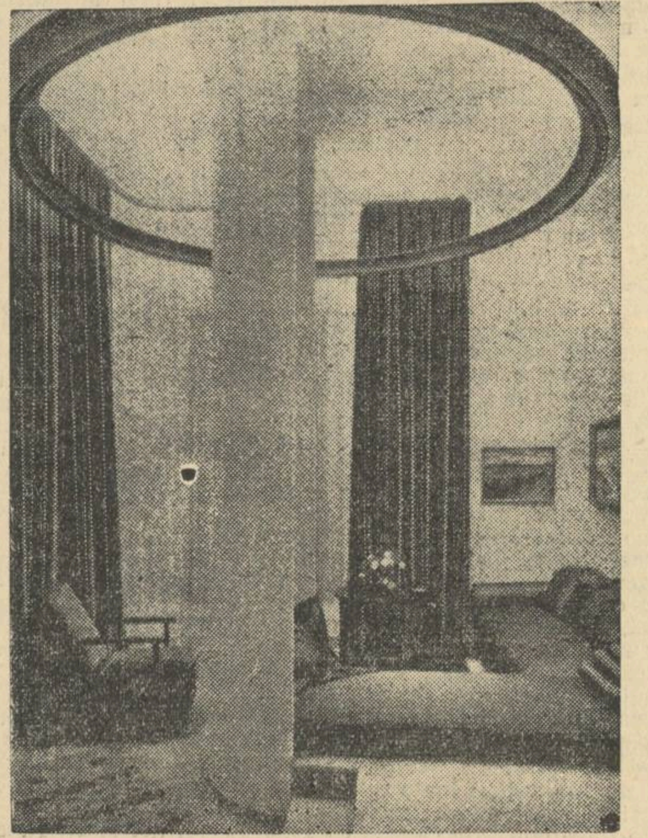
Buchetul Enshiou este sortit să decoreze o suprafaţă uniformă şi plată. Pus pe un scrin sau pe un piedestal se va contura pe câmpul alb şi gol al peretului, frumos, pur şi cadenţat ca un sonet.

Buchetul în mănunchiuri se potriveşte vaselor mari aşezate pe mese spaţioase, fiind compus din foi multe şi amestecuri de esenţe. Dar ca şi buchetul liniar, va trebui să respecte un canon de trei proporţii diferite care fac ca buchetul să poată fi întotdeauna înscris într'un triunghiu oarecare. Aceste flori în tufe se aşează sub formă de insule în mijlocul apei din vase şi spre a le ţine cozile strâns şi în echilibru, se întrebuinţează inele de plumb.

VIAŢA ARTISTICĂ

G. Lazăr: NUD

M. Olarian: AUTOPORTRET

STATUIA LUI ION I. C. BRĂTIANU. — Este prma operă executată pentru România de sculptorul jugoslav Ivan Mestrovici. Este inutil să subliniem cât de fericită a fost alegerea. Artiştii mari nu sunt numai ai unei ţări: de geniul lor profită civilizaţia omenirii. Adresându-ne lor, suntem siguri că înainte de orice vom avea o creaţie de înaltă treaptă artistică.

Preţul unui monument nu stă în legenda de pe soclu ci în frumuseţea materialului de înfăptuire. Şi Mestrovici ştie să taie măestrit marmora şi granitul, să cioplească chipuri care să înfrunte veşnicia prin însuşi consistenţa lor sculpturală. Mestrovici nu face niciodată portretul pământesc al cuiva, mulat pe realitatea ştiută de toţi, ce exaltă formele şi trăsăturile spre un înţeles spiritual, spre o închegare esenţială a unei personalităţi.

Chipul făcut de el lui Ion I. C. Brătianu diferă poate ca asemănare imediată de cel ştiut de apropiaţii lui, dar cuprinde toate dominantele personalităţii acestui mare conducător. Este un Ion Brătianu aşa cum trebue să se resfrângă în conştiinţa unui popor, în perspectriva istoriei. Un om de voinţă şi de faptă, un stăpând. Mestrovici nu l-a arătat în atitudine banală de luptător cu pieptul bombat şi cu pumnii strânşi şi nici meditând mai mult sau mai puţin graţios. Stă pe un fotoliu, cu capul aplecat într'o parte şi cu mânele strânse asupra trupului. Pare că se odihneşte, dar chipul de granit domină, împrăştie atâta putere încât ai impresia că te afli înaintea uneia din acel apariţii de zei sau regi ai antichităţii.

E un Ion Brătianu al forţelor lui interioare, al vieţii lui întregi şi nu al unui moment, al unei măşti trecătoare. Aşa se ciopiesc în piatră marele figuri ale istoriei unui popor.

CARTEA FRANCEZĂ de ARTĂ

In această săptămână a cărţii franceze care se bucură de un succes ce întrece toate aşteptările, alături de operele literare, simple şi elegante în înfăţişarea lor, în vitrinele şi rafturile librăriilor româneşti se răsfaţă volumele impunătoare de artă.

Dacă în afară de conţinut, cartea franceză propriu zisă atrage prin straiul ei intim, îmbietor şi întotdeauna de mult gust, cartea de artă se bucură de o tehnică atât de perfectă încât rămâne marea plăcere estetică a celor ce se interesează de imaginea imprimată.

N'am putea cita realizările tiparului francez în această direcţie, nici măcar din cursul unui an. Sunt multe şi se întrec unele pe altele în frumuseţea reproducerilor, în calitatea hârtiei si în desenul original al caracterelor tipografice. Rând pe rând, editurile Floury, Coréea şi mai ales Hyperion prezintă lumii întregi pe marii pictori moderni ai Franţei. Astfel, ceva din duhul artei lor răzbate până în colţuri retrase, îndeplinind mai mult decât o operă de iniţiere, fiind o desfătare spirituală, un prilej de înălţare deasupra obişnuitului de fiecare zi.

Aşa precum e o vizită la muzeu. Căci am văzut cărţi franceze de artă care erau adevărate colecţii de gravuri, de ilustraţii şi de fotografii, acestea din urmă mai vii de cât poate să fie un original ori cât de desăvârşit lucrat. Mânuită de maeştri francezi, reproducerea prin heliogravură a căpătat întreaga măsură a uimitoarelor posibilităţi. Nu mai este hârtie care a primit cerneala tipografică, nu mai este lucru de maşină ceiace vedem, ci creaţie însufleţită ce-ţi dă emoţii estetice egale cu cele ale artei.

Şi pentru a vă convinge că nu exagerăm, nu vă trimitem la ediţii de lux, în tiraj limitat pentru bibliofili pasionaţi, ci răsfoiţi paginele unei reviste ca „Verve". O lume întreagă ţi se perindă înaintea ochilor: cine ar putea în câteva clipe să ia contact realmente cu bogăţia artei vechi musulmane, cu idolii Indiei, cu ultimele desene ale lui Matisse şi cu lucrările unor suprarealişti ca Paul Klee, Jean Miro ori Rattner?

Franţa continuă să ocupe primul loc în artele plastice — pictorii şi sculptorii ei influenţează drumul adevăraţilor artişti ai vremii. Iar cărţile franceze de artă ajută la formarea ori la întărirea unei idei, unei discipline, servesc de control şi de comparaţii, oferă posibilitatea unei legături între artiştii lumii de acelaş spirit.

EXPOZIŢII. — D-na Delavrancea-Dona *face de mulţi ani o pictură discretă care are ceva din puritatea şi lirismul icoanelor de artă populară. Sub naivitatea liniilor şi intervenţia modestă a culorilor, se ascunde însă un rafinament înăscut, o ştiinţă din instinct.*

Erau o vreme când tonurile picturii sale se lăsau stăpânite de o tristeţă grea, asemănătoare cu desnădejdea sfârşiturilor de toamnă. Dacă priveliştile cu copaci desfrunziţi şi cu case mohorîte rezultau dintr'un sentiment care însoţea continuu pe artistă şi în faţa expresiei căruia nu puteam rămâne indiferenţi, pictura propriu zisă avea oarecum de suferit de pe urma monotoniei viziunilor şi a uscăciunii materiei plastice. Aceste cusururi ca să le spunem aşa, astăzi au dispărut cu totul din pânzele d-nei Delavrancea.

Paleta d-sale s'a luminat şi culorile pornesc cu puterea lor originară să cânte fără surdină ucigătoare fără frâu dureros, când un colţ de mare ca smaragdul, când faţada unui palat veneţian, când albeaţa unei ulcele, când râsul sfios al unei flori de câmp. Bine înţeles că şi acum totul e cuminte şi delicat în pânzele d-nei Dona, dar e mai mult dinamism în elementele plastice şi o chemare primăvăratică.

Poate că schimbarea aceasta a adus-o în arta d-nei Delavrancea călătoria din Italia şi mai cu seamă popasul la Veneţia. Oricare ar fi pricina, salutăm bucuroşi faţa cea nouă a picturii sale — a intervenit o descătuşare de care va folosi desigur toată activitatea viitoare a acestei delicate artiste.

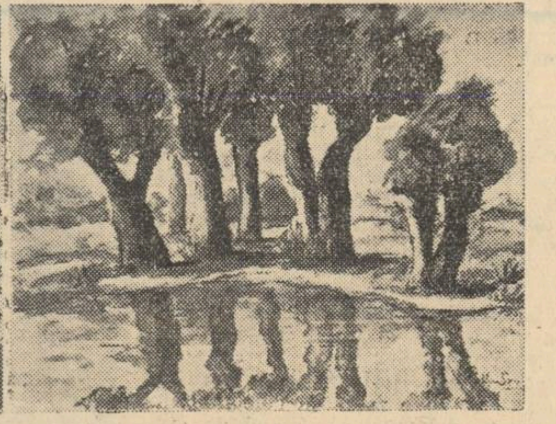
D-na Tacian Baludima *a rămas în aceleaşi hotare de viziune pe cale i le cunoaştem. Nu-i vom face de aici o vină. Căci d-sa mânueşte o gamă fluidă şi nobilă de nuanţe care schiţează siluete de lucruri şi fiinţe ce convieţuesc parcă într'o lumină domoală, ostenită, de interior cu perdele lăsate.*

In această atmosferă de visare, obiectele nu ţintesc să-şi afirme o existenţă proprie ci capătă forme şi locuri cerute de realizarea ansamblului. Sunt mai multe amintiri ale realităţii şi vin în cadrul tablourilor ca icoane obişnuite ale vieţii noastre zilnice, ca expresii ale raporturilor noastre vizuale cu ele.

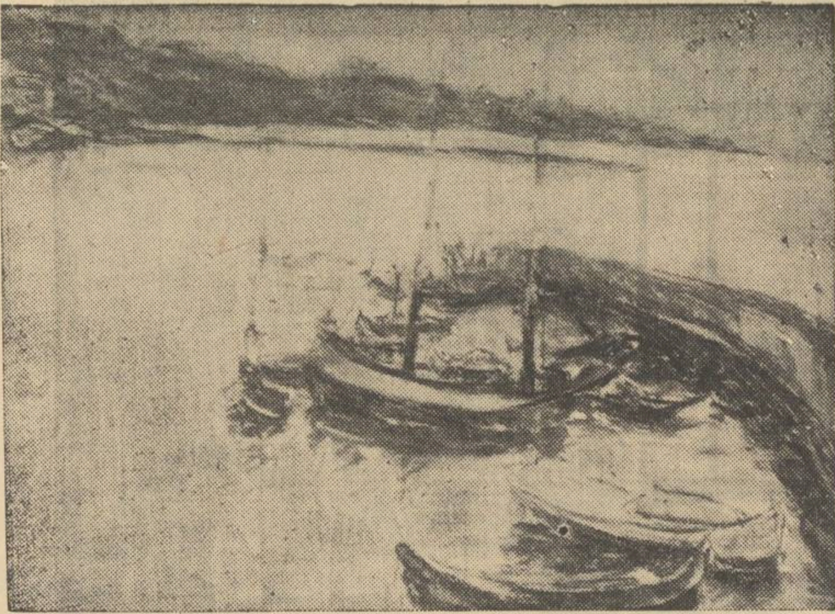

Poily Simion: Peisaj

Delavrancea Dona: Strguri-Bisericuţa veche

Sunt ca niște existențe din totdeauna care fără să strige, strecoară mereu în sufletele noastre poezie.

D-l Mirca Olarian din contra, vrea să facă ceva consistent din iîn fața unui subiect și nu neglijează amănuntele caracteristice. In lucrările în ulei le caută chiar cu pasiune și-și face o mândrie din a le transpune credincios. După legi clasice de desen, de perspectivă și modelaj. Procedând astfel, d-l Olarian este sincer cu el însuși.

Se pune numai întrebarea dacă d-sa izbutește în intenții. Răspunsul îl dau cu promptitudine portretele, capetele de animale și unele peisagii. Indiferent de concepție, aceste lucrări au calitățile lor bine stabilite. Sunt puse frumos în cadru, au maginele sale — de aceia întârzie un relief și chiar o viață pur cromatică.

Dar d-l Olarian întrebuințează mai multe tehnici — în desen, bunăoară, este mai liber în trăsături, mai viol. Astfel, cuvântul definitiv asupra artei sale, îl va spune tot d-l Mircea Olarian. Mai devreme sau mai târziu — nu putem ști.

Desenând cu ușurință, d. G. Lazăr, conturează neobosit siluete de femei goale, îmbrăcate în voaluri de dansatoare sau în costume de plajă. Prin câteva nuanțe de pastel, prin câteva accente luminoase, imaginele d-lui Lazăr se înscriu spumoase și armonioase. Țin de genul unei ilustrații sortite să placă, să bucure ochiul.

D-ra Polly Simion se străduește meritos să obție o culoare personală în uleiurile sale, dar nouă ne-au plăcut mai mult desenele. Dela cine muncește, poate fi așteptat cu încredere un succes adevărat.

In aceiași sală, d-na Ulvineanu-Julvin expune aplicații decorative în metal bătut și cu incrustații: tatere, vase, scrumiere, coperte de calendar și mape. Este un câmp de activitate unde d-na Ulvineanu, care este obișnuit acuarelistă, dovedește abilitate și fantezie.

Peisagiile de munte și interioarele de pădure al d-lui Gustav Mueller sunt lucrate cu grijă și redau clar bogăția vegetației și varietatea de forme a terenului.

TACHE SOROCEANU

Cartea Franței

Privind atitudinea compactelor mase ce-au defilat neîntrerupt prin fața standurilor cu cărți ale tuturor librăriilor ce-au fost onorate cu **săptămâna cărții franceze**, ne-am dat mai bine ca oricând seama, cât de deficitară a ajuns civilizația noastră.

In nesfârșitul șir al defilanților, rar se diferenția câte o figură de restul grupurilor. In general, oricare presupus cumpărător, fiind parcă dominat de un puternic impuls de luptă: fața contractată, ochii proeminenți, coatele într'o febrilă și continuă activitate.

Gesturi spasmodice de smulgere și asvârlire a cărților; priviri dușmănoase aruncate celor din spate care împingeau înainte; ghionți, abia disimulați, celor dinainte care țineau pe loc. O sufocare generală, încheiată printr'un adânc oftat de ușurare, de toți care se vedeau din nou ajunși la ușa librăriei.

De sigur, rețeta materială a întrecut toate așteptările. Sâmbătă nicio librărie nu mai primea comenzi: suma pusă la dispoziție de guvernul francez, în acest scop, fiind de Vineri la prânz, epuizată. Insă, nu ne îndoim o clipă, că nu câștigul material l-a avut în vedere oficialitatea franceză, când s'a hotărât să ofere cititorilor români săptămâna cărții franceze.

Poporul de adâncă și înaltă cultură care este cel francez, străduindu-se, luptând pe toate căile să remedieze grava criză morală prin care trece omenirea, a ales ca armă de luptă cartea; adică unul din cele mai eficiente mijloace ce ea s'a dovedit a fi, în timpurile moderne, pentru ridicarea nivelului cultural al popoarelor, și deci și a celui moral.

Simptomatică pentru criza civilizației este criza cititului, semnalată în toată lumea — căci ingerarea tuturor produselor de proastă calitate, nu face decât să ilustreze încă și mai bine, cât de serios am pierdut nobila nevoie sufletească a contactului cu adevăratele creații ale spiritului. Fără îndoială, direct răspunzătoare de criza civilizației, este criza cititului, fiind totuși nu mai puțin adevărat că o civilizație în descompunere se dezinteresează de fenomenul cultural.

Deslegarea chestiunii — intrată, după aparențe, într'un cerc vicios — nu o poate aduce decât aceea dintre cele două coordonate ale problemei, care e încărcată cu o mai mare forță spirituală: adică nu criza cititului poate fi îndepărtată prin însănătoșirea civilizației, ci civilizația nu poate fi salvată decât prin înlăturarea crizei cititului, adică, în sensul cel mare, prin reîntronarea culturii în toate drepturile sale.

Reîntoarcerea sufletului spre ideal, rămâne unicul mijloc, prin care lumea se mai poate salva din haosul social, din erarhia morală în care se zbate. Iar cel mai sigur mod de îndrăgire a lui este tovărășia cărților cu adevărat de artă — creația literară fiind, dintre toate manifestările spiritului, aceia care permite un contact mai intim, și cu putința de a fi oricând reînoit, cu eternele valori ale lumii. Dar citirea acelor opere de pe urma cărora noui bunuri sufletești ne îmbogățesc ființa; care ne transformă sau ne completează în așa fel, încât întregul sens al existenței e modificat; vizionat într'o lumină, pe care conurile de umbră ale tinei, nicicând n'o mai poate adumbri.

Acesta, intuim noi că a fost scopul adânc al **săptămânii cărții franceze**. Nu putem spune însă în ce măsură a fost el atins. „Am fost devastați" spuneau, plini de orgoliu, vânzătorii standurilor respective. Și șifonata ținută a cărților mărturisea întocmai.

Dar un Templu devastat dintr'o prea mare fervoare religioasă, nu rămâne mai puțin un Templu devastat, și el mărturisește gradul de barbarie al celor care l-au despuiat de comorile lui, nu intenția, de sigur duioasă, de a purta mereu cu sine mâna sfântului care Te-a ocrotit; icoana făcătoare de minuni.

Un loc în care se oferă lumii cele mai nobile produse ale sufletului omenesc, e și el un Templu, și sfâșierea odoarelor lui — fie chiar din arzătoarea dorință de a le atinge pe toate — e una din cele mai dureroase mărturii ale crizei de civilizație, care jicnește, nepăsătoare, însăși cartea.

SANDA POPESCU

Panorama artelor plastice în Franța

de PIERRE DE COLOMBIER

Ţi-i întodeauna teamă, când vorbești de țara ta în fața străinior, să nu fii socotit vanitos. Se cuvine, totuși, să mărturisim, înainte de orice, un fapt, pe care-l cred incontestabil și necontestat: anume că, la începutul veacului XX, întâietatea picturei și sculpturei franceze a fost pretutindeni admisă, că Parisul a jucat rolul atribuit odinioară Romei, că influența lui s'a exercitat asupra întregii Europe. In mișcările artistice cari au luat, aici, naștere, mai mulți străini au ocupat un loc de frunte. Dar ei păreau că țin la cinstea de a se simți integrați dacă nu școalei franceze cel puțin acelei școli a Parisului a cărei existență câțiva scriitori o proclamau a doua zi după război.

Reacțiunea contra impresioniștilor

Această putere de radiere, pictura franceză o datora, de bună seamă, generației impresioniștior, a căror glorie fu recunoscută aiurea înainte ca să-și primească o consacrare la noi. Totuși, către anul 1900, impresionismul înfățișa trecutul, — un trecut respectat dar căruia i se întorcea spatele. Ceeace tinerii reproșau înaintașilor lor, — și mai ales lui *Claude Monet* care fu, teoreticește, impresionistul în stare pură, — era entuziasmul lor de a reda un nou adevăr, prin mijloace din ce în ce mai subtile, de a fi uitat că natura nu e mai mult decât materia artistului și că opera de artă este, mai presus de orice, creație autonomă al cărei unic stăpân e însuși artistul.

Cei doi maeștri aleși de tinerii acelei vremi marchează hotărît orientarea lor: *Gauguin* și *Cézanne*. Dela Gauguin a purces un grup de pictori al cărui teoretician fu Maurice Denis și care se socotea legat, litericește vorbind, simbolismului. Cunoaștem gusturile lui *Maurice Denis*, credințele lui, arta lui aplecată spre pictura religioasă în care a dat pagini echilibrate, pline de nobleță și de un farmec puțin arhaic, pe care l-a dobândit în contact cu primitivii italieni. Intre tovarășii lui, *Vuillard* și *Bonnard*, azi patriarchi ai picturei franceze, nu s'au sinchisit multă vreme de teorii. Un minunat simț al luminii și, mai ales, al unei lumini tamisate de interior, distinge pe cel dintâi, în vreme ce cel de-al doilea, socotit capriciul însuși, n'a făcut decât să-și sporească în măsura trecerii anilor, libertatea cu care realiza subiectele sale favorite: femei cu forme tinere și grațioase, goale sau înveștmântate, într'o permanentă sărbătoare de culori.

Descendența, legitimă sau nu, a lui Cézanne, care nu a fost deloc înțeles de generația impresionistă căreia, cronologicește, îi aparținea, a fost gălăgioasă în alt chip. Mai întâi aceia cari au fost numiți „les Fauves". Li se dăduse această poreclă și se sileau s'o îndreptățească, atât prin îndrăzneala deformărilor cât și prin violența coloritului: se făleau de a pune pe pânză pigmenții, așa cum eșiau din tub. In realitate acest grup cuprindea artiști de temperament și tendințe foarte diferite, ale căror drumuri se îndepărtară după ce unul din ei, *Andre Derain* a trăit momentul numit „proba focului".

Matisse, șeful lor necontestat, e unul din oamenii cari au răspândit în străinătate, cel mai mult, renumele picturii franceze. Colorist al cărui ochiu e aproape infailibil în apropia tonurile fără să le modifice, exaltându-le prin frumoase nuanțe de negru catifelat. Dacă această metodă apare adesea prea sumară în tablourile de mari dimensiuni, un bun Matisse poate fi găsit în pânzele mici, în acele odalisce de fantezii, în acele naturi moarte pe care le-a creiat și le creiază cu dărnicie.

RODIN

In jurul lui se aflau *Rovault*, suflet sbuciumat, ai cărui Crişti tragici și prostituate rânjind au accent de coșmare, — *Marquet* care, dimpotrivă, puțin făcut pentru brutalitate, s'a întors iute la delicatele lui *gris*-uri ale peisagiilor, *Vlaminck* care a nimicit un mândru temperament, *Dufresne* pe care o răscolitoare imaginație îl mână, pe urma lui Delacroix, la compoziții lirice cari nu depășesc perioada începutului, *Van Dongen* care ar fi trebuit să se ferească de succesele sale mondene, *Friesz* care pictează mai cu plăcere într'un registru sumbru, bogat în brun și al cărui temperament e, în fond, acela al unui viguros realist, *Dufy*, fermecător decorator, aquarelist și desenator, foarte personal și foarte expresiv.

„Fiarele' — *„Les Fauves"*,—deabia izbutiră ca lumea să vorbească de realizările lor, când apărură „cubiștii". Cuvântul cubism, — (încă o „butadă" scăpată din gura unui om de spirit, în fața aspectului ce-l prezentau unele din tablourile lui Braque), — înfățișa, în realitate, două tendințe foarte diferite și, judecate sub unghiul filosofic, opuse. La mulți francezi, ca *Braque* sau *Gleizes* exista dorința de a reprezenta obiectele mai complet decât îngăduie pictura tradițională cu metodele perspectivei clasice. După atâtea orgii ale culorii ei voiau, deasemeni, să restaureze, într'o pictură severă, aproape jansenistă, drepturile volumului, simplificându-l. Mai mulți dintre acești artiști crezură, cu sinceritate, că pot găsi noui regule de reprezentare.

Nimic din toate acestea la spaniolul *Picasso* care, niciodată n'a pretins că arta sa trebue să fie supusă altor precepte, decât acelea pe cari le creează el în fiecare clipă. Uimitoare personalitate a acestui cameleon în pictură; în aceeaș epocă el trece dela imitația strictă și dela un desen ce amintește când pe Ingres, când pe Carstens, la creația ciudaților monștri absolut arbitrari. A obișnuit publicul cu o manieră? Dintr'odată face o piruetă și pare că râde de toți admiratorii săi. Insemnătatea lui e considerabilă, pentrucă dela el pornește aproape întreaga pictură abstractă a Europei.

Intre abstracție și natură

In ajunul războiului deci, s'ar fi putut crede că toate cadrele vechii picturi s'au prăbușit și că un nou limbaj a fost inventat, — limbaj ce se vestea firesc. Or, — dimpotrivă,— se produse o evidentă reacțiune. Se poate că pictorii s'au înfricoșat de o libertate vecină cu anarhia și că-și dădură seama că sprijinul naturii le dădea resurse poate mai variate de cât negarea ei. In timp ce *La Fresnaye*, mort prea de timpuriu, și *Lhote* care făcuse parte din grupul cubist, se întorceau spre disciplini mai tradiționale, tinerii își îndreptau privirile spre arta cea mai severă a trecutului, — aceea a lui *Nicolas Paussin*. Printre înaintașii lor ei au ales pe *Seurat*, *Suzanne Valadon*, fosta elevă a lui *Degas* și *Valotton*.

Derain „fiara" a dat exemplul. Portretele și vastele sale pisagii clasice în tonuri roșii marchează voința unei apropieri de pictura de muzeu.

Mai tumultuos, *André Dunoyer de Sezonzac*, care e unul din desenatorii și gravorii cei mai sensibili ai vremii noastre, relevă, prin materiile generoase ale tablourilor, legăturile sale. Peisagiști ca *Ceria* sau *Lotiron* au regăsit învățământul lui Corot. In ce privește *Utrillo*,—acest genial naiv s'a egalat, cel puțin într'o perioadă a carierii sale, cu cei mai mari maeștri ai școalei franceze.

Iar la sfârșitul războiului, sau puțin după război, Franța a putut vedea afluând atâția pictori străini cari i-au adus strălucirea talentului lor: italianul *Modigliani*, polonezii *Zak* și *Kissling*, rusul *Chagail*, bulgarul *Pascin* și atâția alții.

Totuși, în această lume amestecată nu s'a născut nici una din acele mișcări colective, asemuitoare acelora cari au caracterizat începutul secolului. Doar suprarealiștii au prelungit dăinuirea artei abstracte, aducând, prin ea, preocupările lor freudiene. Această artă a târât puțini pictori după ea. Tineri cei mai mulți — mai mult coloriști, ca *Branchon* și *Oudot*, — nu dau impresia de a se sinchisi de teorii. Viața lor, de când s'a ivit criza, nu se aseamână deloc cu aceea a înaintașilor lor, cari cunoscură un moment de nemaiauzit belșug. Dar, lupta împotriva adversității, care a fost, aproape în toate epocile, apanajul pictorilor, nu se arată întotdeauna defavorabilă dezvoltării geniului lor.

Noua sculptură și spiritul ei

Sculptura franceză a beneficiat de un oarecare noroc: apariția lui *Rodin*, a cărui operă aparține. în cea mai mare parte, veacului trecut dar a cărui influență se întinde până la noi și care n'a încetat să se mai exercite. Nu prea se știe că: Rodin n'a fost unul din acele genii cari, în trecerea lor, devastează totul și nu lasă urmșilor lor alte resurse decât acelea de a le imita defectele. Restaurând technica eternă a sculpturii prin studiul neobosit al modelului, prin rigoarea desenului, — așa cum el apare și se transformă sub toate unghiurile viziunii, — acest maestru a înzestrat pe aceia cari au lucrat sub direcția lui, cu o metodă fără greș din care au putut trage foloase chiar atunci când tendințele lor erau potrivnice.

Bourdelle a fost unul din aceștia. Visul lui a fost de a uni sculptura cu arhitectura și, dacă nu izbuti de câteva ori, reuși, totuși, cel puțin în basoreliefurile Teatrului Champs Elisées și în monumentul lui Alvear. Mort în 1929, el a fost unul din artiștii cei mai renumiți în străinătate Era admirat, pe bună dreptate, pentru puterea sa patetică, pentru elocvența închisă în operele lui. La noi a fost mai puțin urmat și doar în *Despiau*, mai ales, — alt urmaș al lui Rodin și bustier incomparabil, — că sculptorii francezi se recunosc. El izbuti să lege stilul cel mai bun de invidualitatea expresiilor și fiecare din lucrările lui poartă, în ea însăși, ca să spunem așa, propria-i arhitectură. In jurul lui un grup de artiști alcătuește o școală a cărei bogăție ne silește să socotim această epocă drept una din cele mai privilegiate ale sculpturii franceze: *Dejean*, *Halon*, *Dicivier*, *Wlerick*, *Poisson*, *Pommier*, *Niclausse* sau *Saupigne*, printre cei mai vârstnici, — *Belmonde*, *Dideron*, *Auricoste*, *Raymond Martin*, printre tineri.

Maillol e mai izolat. In opera lui retrăește spiritul sculpturii grecești clasice. Mai mult creator decât observator, el atinge, în statuile feminine, mai cu osebire, o plenitudine a formei, o opulență liniștită și aproape animală, un ritm ce aparține unei lumi a cărei atmosferă îi e proprie. Dacă unele țări, ca Germania, l-au imitat mult fără ca întotdeauna să fie în folosul lor, puțini sculptori îl iau drept călăuză. *Marcel Gimond*.

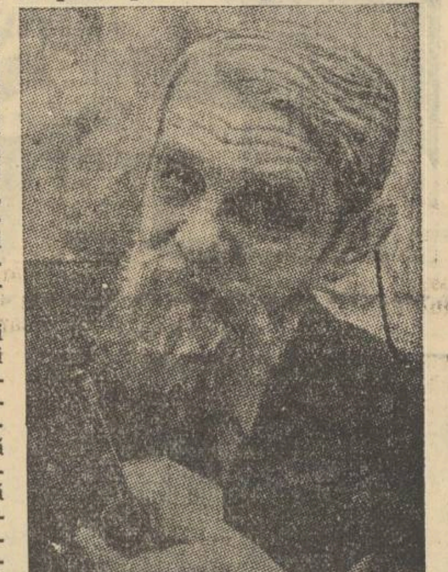
Niciodată, dela *Barye* încoace, sculptura animalieră n'a avut mai multă strălucire. In reprezentarea animalelor de fermă, *Jane Paupelet* a pus un talent viril. *Pompon*, mai ales, a cunoscut un succes tardiv, dar imens, prin originalitatea artei sale. La animalele pe cari le-a modelat, el le-a suprimat toate accidentele superficiale și redând doar volumele esențiale dar tălmăcindu-le caracterul cu un spirit și o dragoste nespus de seducătoare. Spaniolul *Matea Hermandez*, sculptând în materii foarte dure, fiare sălbatece, evocă stilul vechiului Egipt.

In chipul acesta, sculptura franceză, ajutată de o robustă sănătate, a avut o desvoltare potolită și armonioasă, în care nu se regăsește deloc urma revoluțiilor ce au frământat lumea pictorilor. Chiar cubismul n'a impresionat-o deloc, — frații *Martel* neexploatând, mai ales decât valoarea decorativă. Din evul mediu, Franța n'a cunoscut, poate o epocă în care, în jurul unor maeștri de talia lui Bourdelle, Maillol și Despiau, să se adune atâtea talente autentice și oneste. Și singura vină ce se poate adresa sculpturii franceze de azi e de a fi uitat destinația primară a lucrărilor. Dar această vină cade, fără 'ndoială, mai mult asupra arhitecturii noastre.

Un mare savant: Georges Urbain

Cu Georges Urbain, mort la cinci Noembrie, trecut, după o scurtă boală, Franța pierde o somitate a științei sale în plină activitate și în plină putere de producțiune.

Născut în 1872 la Paris, el a căpătat pasiunea pentru știință la tatăl său în laboratorul de la „Ecole Centrale", unde acesta era simplu repetitor. După excelente studii la „Ecole Lavoisier", trecând prin „Ecole municipale de Physique et Chimie industrielle", cu o situație materială mai puțin decât modestă, el se preocupă de inferiorul loc de a rândui și controla metodele de investigație din chimia minerală.

Timp de 20 de ani Georges Urbain a efectuat în laboratorul său peste 200.000 de „cristalizări fracționale", ameliorând tehnica prin metode noi, ca acele ale intervenției „agenților separatori". Perseverența și grija neîncetată de metodă, asociate cu un spirit critic ascuțit, i-au permis să ajungă la rezultate foarte importante, fără de care microfizica ar fi rămas încă multă vreme în faza primitivă, căci nu s'ar fi ajuns la caracterizarea atomilor, a „tuturor" atomilor.

Georges Urbain a fost, succesiv, profesor la Sorbona, membru al Academiei de Științe, Director al Institutului de Chimie din Paris, etc.

In timpul marelui războiu el și-a abandonat lucrările personale, punând în serviciul patriei laboratorul, cu toată munca și capacitatea sa personală. De două sau trei ori și-a întrerupt activitatea științifică, consacrându-se formării inginerilor chimiști, primind direcția marei opere de vulgarizare: „Știința, progresele și aplicările ei". (Larrousse, 1933-34) ocupându-se cu organizarea secției de chimie în Palais de la Découverte. El face parte din admirabila pleiadă de oameni de știință francezi, insuflețiți de idei generoase: Henri Poincaré, Paul Painlevé, Pierre și Marie Curie, Emile Borel, Paul Langevin, Jean Perrin, Jacques Hadamard.

Ultimele sale preocupări erau în jurul unei sinteze a chimiei minerale cu chimia organică. Nu a rămas însă decât vreo câteva adnotări prea scurte în două broșuri.

Sărbătorindu-l la Maison de la Chimie, anul trecut, colegul său Paul Lebeau i-a adresat următoarele cuvinte: „Opera ta, scumpe Urbain, este considerabilă, este frumoasă și de o puternică originalitate: este acea a unui investigator și nu culegător. Nici o clipă nu te-ai lăsat adormit de doctrinele acceptate de toți. Nici o teorie n'a putut să te seducă. Ai lucrat cu independența unui spirit creator. Știința ta este egală numai cu dragostea ta pentru artă.

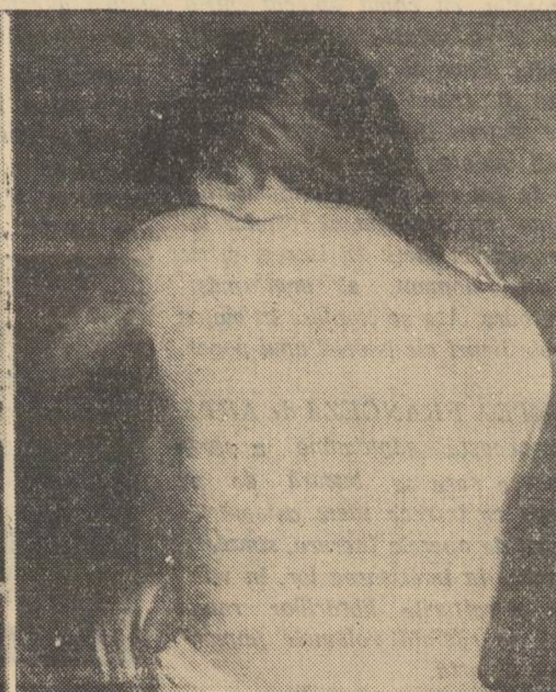
Ce elogiu mai frumos se poate aduce unui om?!"

Matisse: Siluetă

Mariette Lydis: Trei femei

Derain: Nud

OMUL DIN TRECUT

de SERGIU DAN

— Cum nu mă recunoşti?

Omul râdea cu voioşie, învârtind sfios o pălărie veche în mână. Stătea acolo, înaintea mea şi avea dreptate: nu-l recunoşteam. Poate că nici nu-l cunoscusem vreodată. Privindu-l mai bine îmi dădui seama că nu era îmbrăcat cu haine sărace, ci numai cu o mare şi poate căutată lipsă de grijă. Pantalonul de un albastru supărător, avea un aer milităresc, iar haina neagră părea prea largă deşi umerii omului arătau un trup bine făcut.

— Sunt Mihai, făcu el după o vreme, hotărît să mă scoată din încurcătură; apoi, fără să mai zâmbească şi cu un glas foarte uşor mâhnit, adăogă:

— Grigoriu... Mihai Grigoriu.

Căutai repede prin minte, dând la o parte toate numele cunoscute şi familiare, nădăjduind să aflu o urmă măcar a lui Mihai Grigoriu în fundul aducerii aminte, acolo unde zac aproape şterse acele nume auzite o singură dată în vieaţă. Nimic; însă mi se păru deodată, că turbure şi depărtată, o imagine se iveşte gata să fie confruntată cu străinul acesta surâzător. Imi plimbai privirea, încercând un efort aproape dureros, pe toată făptura lui, silindu-mă să văd unde am mai întâlnit aceşti ochi cărora zâmbetul nu le scădea asprimea, când am cunoscut acest nas atât de măsurat şi mai ales, în ce împrejurare mi-a vorbit această gură cu buze pline. Zădarnic. Şi omul continua să fie acolo, între două ferestre, cu o mână aşezată mângăetor pe biroul meu şi cu cealaltă mototolind îndărătnic pălăria. Aştepta de bună seamă să-i surâd şi poate să-l îmbrăţişez ca pe un vechiu prieten reîntors dintr'o lungă călătorie. Pentru a nu mări încurcătura în care ne aflam încercai să mă prefac, rostind câteva cuvinte:

— Spune-ţi-mi, vă rog, unde ne-am cunoscut... sunt sigur că îmi voi reaminti îndată.

Mi se pare că m'am şi scuzat adăogând:

— Să mă iertaţi, dar m'aţi găsit într'un hal de..., cum să zic, de oboseală şi... Am lucrat enorm astăzi. Inţelegeţi, îmi pare foarte rău că nu-mi pot reaminti singur... Niciodată n'am avut o memorie prea bună...

Omul râdea acum cu poftă sănătoasă, rotindu-şi privirea prin odaie mulţumit parcă de-a se afla acolo.

— Eram sigur că n'o să mă recunoşti... I-am spus chiar Luciei: „să vezi ce ciudat o să mă privească". Nici nu e uşor! Un om pe care l'ai văzut cu unsprezece ani în urmă!

O ameţeală uşoară mă cuprinse. Şi din nou, începui să caut prin minte, răvăşind lucrurile şi întâmplările vechi, ca într'un sertar plin când cauţi o hârtie uitată. In timpul acesta omul vorbea mereu. Unele cuvinte aruncau o rază fulgerătoare în haosul amintirilor şi'n clipa aceea scurtă mi se părea că totul se va lămuri dintr'odată. Dar cercul de întunerec se închidea la loc lăsându-mă mai neliniştit ca înainte.

— Ce bine mi-a părut când te-am găsit în cartea de telefon! Deşi sunteţi acolo peste treizeci de Varlami am mirosit îndată care din ei e omul meu...

Şi deodată, devenind serios mă întrebă:

— Dar cu ochii cum stai?...

Cu ochii! Mă întreba cum stau cu ochii!

Se petrecu atunci în mine ceva neaşteptat. Toate lucrurile cunoscute şi scumpe, toate făpturile pe care vieaţa mi le apropiase, se dădură brusc deoparte, ca să facă loc acestui om al cărui nume nu-mi spunea nimic până adineaori şi al cărui obraz îmi era cu desăvârşire strein. N'am mai aşteptat, nu l'am mai lăsat să vorbească. Am pus pe masă cartea lui Maurice Garcon în care căutam ceva când omul a intrat în birou şi, cu o emoţie adevărată simplă şi adevărată, m'am apropiat de el şi l'am îmbrăţişat. Probabil că am şi spus ceva, câteva vorbe prin care îi ceream iertare, deşi nu aveam nicio vină că nu l'am recunoscut dela început.

— Trebuie să mă ierţi dragul meu Gheorghiu!

— Grigoriu, rectifică omul acesta căruia îi datoram atâta fără să-l cunosc.

— Iartă-mă! Cum eram să-mi reamintesc dacă nici nu te-am văzut?

Caşicum ar fi descoperit atunci un amănunt uitat, Mihai Grigoriu îşi trecu mâna prin păr şi izbucni:

— Ai dreptate! Nu puteai să mă vezi atunci! Ce nerod sunt! Aveai ochii acoperiţi cu pânză... Drace! Unde-mi era capul?

Tăcurăm amândoi. Nu pentru că n'am fi avut ce să ne spunem, ci spre a îndepărta gândul care ne ducea, gonind înapoi spre Valea Caşinului. Mă împotriveam căutând să-mi stăpânesc amintirea. Poate că şi Mihai Grigoriu lupta acum cu năluca acelor zile. De altfel nici nu ştiu prea limpede ce s'a întâmplat în dimineaţa aceea cenuşie şi noroioasă când am căzut îngheţat lângă reţelele de sârmă, cu o şuviţă de sânge închegat deasupra ochilor. In leşinul meu, bubuiturile nu mai puteau străbate.

Mi-amintesc marea tăcere ce s'a lăsat în clipa în care m'am prăbuşit. Şi într'o învălmăşeală turbure, abia mai pot ţine minte că un om m'a atins cu piciorul spre a se încredinţa că merită să se aplece. Ca printr'un coşmar, aud încă glasul doctorului militar dela Bacău, răstindu-se furios: „idioţilor! mai târziu nu puteaţi să-l aduceţi?". Trei luni de zile, un bandaj de pânză groasă s'a pus între mine şi lume. Apoi alte luni în care totul se mişca într'o lumină albăstrie, egală, încât nu mai deosebeam ziua de noapte...

Se gândea oare şi dânsul la asta? Stătea cu spatele la mine privind cărţile din bibliotecă.

Târziu, abia la spitalul din Bacău am aflat întâmplător că omul care se târîse sub ploaia de fier până la mine, nu era din compania mea — şi nimeni nu mi-a putut da nici-o lămurire asupra lui. Mărturisesc de altfel, că n'am căutat vreodată să-l aflu, deşi adeseori mă gândeam cu o recunoştinţă duioasă la el.

Se întoarse însfârşit cu faţa la mine, fluturând un surâs timid.

— Ei! făcu Grigoriu punându-şi mâinele pe umeri mei. Imi pare foarte bine că te-am văzut!

De ce mă cuprinse atunci un fel de teamă? Teama de a nu-l vedea plecând prea repede?

— Mai stai! Nu se grăbeşte cineva când întâlneşte un vechi camarad...

Mi-am scos ochelarii şi i-am zâmbit înduioşat.

Il întrebai apoi ce face. Doream să ştiu cine este Mihai Grigoriu. Eram curios să aflu unde a fost şi ce a făcut dela război şi până în ziua când a sunat la locuinţa mea întrebând dacă domnul Varlam primeşte. Mihai Grigoriu nu se codi. Am avut impresia că aşteaptă întrebările mele, căci îmi mulţumi din ochi şi se grăbi să-mi spună că e inginer, dar nu face inginerie. Apoi, desfăcând braţele desnădăjduit:

—Am încercat de toate. Indată după război am cumpărat un petec de pământ, dar n'am stăruit prea mult. Automobilele începuseră să se vândă bine, am vândut pământul şi am deschis o prăvălie de accesorii de automobile. Mergea însă mizerabil. Tocmai atunci un prieten îmi propuse să facem un restaurant de noapte. După o lună totul era sigilat de cel care ne împrumutase banii. Am lucrat un timp la o fabrică de bomboane din Galaţi. Dar bomboanele au rămas nevândute. Pe urmă am încercat să înjghebez o societate pentru exploatarea unor mine de alabastru. După cum vezi nu mă prea laud! Am încercat de toate. N'am reuşit în nimic. Trebuia s'o iau mereu dela capăt...

Mihai Grigoriu vorbea dezordonat, strigând unele cuvinte, şoptind altele, ca un om care încearcă acustica unei săli de conferinţe. Cu o mişcare stângace a capului mă întrebă, arătând spre perete:

— E soţia dumitale?

Era într'adevăr portretul Mariei, o fotografie de anul trecut.

— Da, e nevastă-mea. Ii va face plăcere să te cunoască; i-am vorbit de foarte multe ori de dumneata. Dacă mai vrei să aştepţi puţin... Trebue să se înapoieze.

Tăcu, pe urmă deodată:

— Nu te-am deranjat? Mi se pare că lucra când am venit.

Il liniştii, spunându-i că nu făceam nimic însemnat, iar vizite nu primesc Duminică, aşa că putem sta de vorbă oricât fără să ne grăbim.

— Şi-apoi, adăogai surăzând, când vine să mă vadă Mihai Grigoriu căruia îi datorez lumina ochilor şi poate viaţa, nu mai sunt acasă pentru nimeni!

Imi mulţumi cu un zâmbet oarecum strâmtorat. Mi-am amintit că pomenise numele unei femei şi-l întrebai:

— Eşi căsătorit?

Mi se păru că ezită să răspundă şi eram gata să regret întrebarea, când Mihai Grigoriu îmi spuse cu simplitate:

— Da, M'am însurat acum doi ani. Nevastă-mea e de fel din Budapesta.

Mă simţii dator să-i spun că atât eu cât şi Maria vom fi fericiţi s'o cunoaştem.

— Veniţi chiar mâine să dejunăm împreună.

Mihai Grigoriu păru că se gândeşte, apoi zise:

— Venim. Voi face în aşa fel ca să scap mai devreme dela Bancă.

Mihai Grigoriu înţelese că îl credeam funcţionar — ceeace era într'adevăr în gândul meu — şi mă lămuri:

— Nu.. Am o bancă a mea. O! foarte mică, adăogă el văzând mirarea mea, şi în tovărăşie cu altul. Poate-ai auzit?

Făcui cu capul un semn care vroia să spună toată părerea mea de rău că nu auzisem până atunci.

— Banca Micilor Economii, zise Mihai Grigoriu, cu două milioane lei capital. Nu facem afaceri strălucite, dar ne menţinem.

Se opri, parcă spre a-şi da seama ce impresie mi-a făcut Banca Micilor Economii, apoi începând să se plimbe prin odaie continuă:

— La început Banca mergea foarte bine. In special, o afacere de mănuşi era să ne îmbogăţească... dar o scădre bruscă a preţurilor ne-a turtit şi abia am scos cheltuelile...

Auzindu-l vorbind astfel, mărturisesc că înăbuşeam cu greu o mândrie. Ii eram recunoscător că mă socotea destul de pregătit spre a-mi vorbi de afaceri şi aveam o singură părere de rău: că Maria nu era de faţă, ea care-mi spunea că nu-s în stare să pricep nici ce valoare au cele câteva obligaţiuni 5 la sută pe care mi le-a adus în zestre.

Se'ntunecase. Tocmai voiam să aprind lumina când auzii glasul soţiei mele în sufragerie. Am deschis uşa şi strigai cu o bucurie adevărată: Maria, ghici cine e la mine?

Nevastă-mea mă privi fără să înţeleagă, mai mult surprinsă, pentru că nu-mi cunoştea acest fel de a fi vesel punându-i ghicitori.

— Ei, ghici, cine-i?

Maria surâse şi se apropie de uşă, încercând să privească în birou.

In loc să-mi răspundă, nevastă-mea începu să mă certe că sunt atât de distrat încât îmi ţin oaspeţii în întuneric. Când am făcut lumină, nevastă-mea privi peste umărul meu în birou, şi zărind pe Mihai Grigoriu a cărui faţă n'o văzuse niciodată, dădu să plece. Trecui un braţ în jurul ei, şi-aşa o adusei până la bibliotecă, unde Mihai Grigoriu aştepta în picioare.

— Ştii cine-i domnul? E Mihai Grigoriu!

Nevastă-mea îi întinse mâna cu un gest mecanic, neînţelegând dece sunt atât de bine dispus şi neştiind ce să creadă despre omul din faţa ei.

N'am întârziat s'o lămuresc:

— Ce-l priveşti atât de surprinsă? E omul care m'a ridicat de pe front, omul care mi-a salvat viaţa! Eroul despre care ţi-am vorbit!

Maria, până atunci cu un zâmbet încurcat, exclamă însfârşit:

— A! Dumnealui e!

Şi-l privi cu atenţie, încercând să risipească impresia ciudată ce trebue s'o fi făcut asupra lui Mihai Grigoriu din pricina felului meu enigmatic de a i-l prezenta.

Maria dispăru câteva clipe spre a-şi desbrăca mantoul şi reveni.

— L'am invitat pe Mihai şi pe nevastă-sa pentru mâine la dejun, spusei nevestei mele care consimţi numai decât cu o clătinare uşoară a capului.

După câteva clipe, Mihai Grigoriu plecă. In timp ce încuiam uşa după el, Maria mă întrebă pe un ton nepăsător:

— E şi el avocat?

— Nu... E bancher.

Căutai să dau mai multă însemnătate noului meu prieten şi mă grăbii să adaog:

— Are Banca lui... Banca Micilor Economii. E un tip foarte tare.

— Ştii, făcu nevastă-mea, ar trebui să te informezi cine e. Te-ai grăbit invitându-l la masă. Oricum e un om pe care îl vezi întâia oară!

Eram gata să mă supăr.

— Să mă informez! Nu-mi ajunge să ştiu că el e omul care şi-a primejduit viaţa ca să mă scoată din foc? Zău, îmi pare rău că vorbeşti astfel, Marie!

Nevastă-mea nu mai spuse nimic. Şi trecurăm în sufragerie.

II

Maria se ridică dela masă mai repede ca deobicei şi spunându-mi că nu se simte bine, se retrase. N'am văzut nimic deosebit în asta; nevastă-mea era de-o sănătate delicată în urma unei naşteri anevoioase. (Copilul murise de altfel, după câteva zile). Am rămas singur în sufragerie, răsfoind gazetele de după amiază, apoi trecui în biroul meu spre a găsi motive de amânare celor două procese ce aveam a doua zi. Voi trimite, mă gândii, pe secretar la tribunal şi astfel voi putea rămâne cât mai mult cu Grigoriu. Nici n'am apucat să apuc dosarul din sertar, când îmi veni în minte, parcă luminându-se brusc o scenă obscură, momentul în care Maria a dat cu ochii de Grigoriu. Mi s'a părut? Maria l-a privit uluită ca şi cum ar fi văzut un om pe care-l credea mort de multă vreme. M'am silit zadarnic să-mi aduc aminte căutătura lui Grigoriu din clipa aceea, dar nu izbuteam decât să-mi împrospătez o imagine ştearsă: Grigoriu zâmbind stânjenit, cu aerul surprins al unui om gata să dea explicaţii, să arate că nu e vinovat, că lucrurile nu sunt tocmai aşa cum s'ar părea...

Fleacuri, şoptii, trântindu-mă în fotoliu, cu hotărîrea de-a nu mă mai gândi la asemenea ciudate şi copilăreşti amănunte. M'am trezit după câteva minute, zâmbind ca la auzul unei glume, şi mi-am repetat, deastădată cu glas destul de tare: Cum de-mi pot trece prin cap asemenea idioţii? Ar trebui să-mi fie ruşine. E nedemn ceeace gândesc. N'ar trebui să mai privesc în ochii lui Grigoriu după o asemenea bănuială nedreaptă şi absurdă. Şi Maria! Cum de mi-a putut încolţi în minte o monstruozitate ca asta? Dacă l'ar fi cunoscut, nu avea nici un motiv să se ascundă. Mi-ar fi spus, de când mă tot aude vorbind de Grigoriu. Nu mi-a ascuns niciodată nimic, Maria. Când am luat-o acum patru ani, mi-a mărturisit fără înconjur că a iubit, o singură dată, până atunci. Bărbatul plecase însă fără întoarcere, şi ea se simţea pe deplin vindecată. N'am întrebat-o mai mult decât mi-a spus şi la drept vorbind, nu mă interesa prea mult viaţa ei dinainte. N'am cunoscut niciodată acele chinuitoare geiozii retrospective şi mă socoteam fericit că Maria nu scormonea nici dânsa în trecutul meu. Ca să-mi scot din cap preocupările acestea nesăbuite, încercai să mă gândesc la altceva. Cu creionul în mână, am început să iau note după un dosar, spre a pregăti secretarului meu motivele de amânare. Dar după cele dintâiu file cercetate mi-am dat seama că mă înşel singur: eram dus cu mintea departe de pricina procesului. Am închis dosarul cu o mişcare violentă şi lăsându-mă cu capul pe speteaza fotoliului, am început să mă judec, mânios, repetându-mi de câteva ori că nu merit să am nici o asemenea nevastă, nici un asemenea prieten. Un om de felul lui Grigoriu, care se dovedise atât de inimos, acolo în valea Caşinului, târându-se pe burtă aproape doi kilometri sub râpâitul mitralierelor ca să mă ridice şi să mă ducă înapoi salvându-mi viaţa — şi toate acestea fără să mă fi cunoscut, — un asemenea om nu se întâlneşte oricând şi-i un adevărat noroc că mi-a fost dat să-l mai văd şi să fac din el prietenul meu. Cu pleoapele lăsate, aproape aţipit la marginea somnului, trăiam nu ştiu pentru a câta oară, episodul de pe front:

„Cine se duce să-l aducă pe Varlam?" întrebase locotenentul Coroamă, când patrula s'a înapoit fără mine. Intrebarea căzuse în vid, oamenii rămaseră tăcuţi. Niciunul din companie nu se simţea în stare să meargă la o moarte sigură pentru a readuce pe sergentul Varlam, rămas dincolo de reţele. Locotenentul nu voi să recurgă la ordin, socotind el însuşi întreprinderea ca o aventură ucigaşă. Dar svonul trecu în compania care ocupa sectorul de alături şi de acolo, se ivi Grigoriu, oferindu-se să mă culeagă. Nici nu apucase să parcurgă zece paşi, când reflectorul inamicului îl prinse în pata lui de lumină şi pe razele ei, se deslănţui o ploaie de gloanţe. Grigoriu rămase mai bine de un ceas nemişcat, cu capul vârît în pământ, aşteptând să înceteze clănţănitul mitralierei. (Toate acestea le-am aflat mai târziu, abia la spitalul din Bacău unde am fost supus unei operaţii grele care mi-a redat vederea după trei luni de beznă). De câte ori i-am povestit Mariei întâmplarea asta, m'a surprins — cum de nu m'am gândit mai atent până acum? — nepăsarea ei, sau dacă nu chiar nepăsarea, în orice caz lipsa totală de entuziasm pentru fapta lui Grigoriu. A şi spus odată, cu un aer plictisit: „Mă mir că dai atâta importanţă unui lucru atât de obişnuit. S'au întâmplat mii de cazuri la fel pe front. Am şi citit odată că răniţii sunt adunaţi de soldaţi, îndată după luptă..." Zadarnic i-am explicat că fapta lui Grigoriu nu era una de rând, că din două companii nu s'a găsit decât el pentru a se duce la primejdie — Maria înălţa umerii, repetând: „Nu ştiu ce eroism vezi tu în asta, zău..."

Cred că aţipisem deabinelea, căci mă trezii brusc auzind zgomotul creionului căzut dintre degete. Cu o înverşunare bolnăvicioasă începui să mă gândesc iarăşi la momentul scurt ce-mi stârnise atâtea îndoeli stranii: intrarea Mariei în birou şi ochii uluiţi cu care l-a măsurat pe Grigoriu. Deodată îmi veni în minte un amănunt aproape uitat, aproape nebăgat în seamă până atunci: tăcerea mirată a lui Grigoriu când şi-a oprit privirile pe fotografia Mariei, glasul său şovăelnic atunci când a întrebat „e soţia dumitale?" şi graba cu care mi-a spus: „mi se pare că te-am deranjat..."

Nu mai încăpea nici o îndoială: din clipa în care a zărit portretul Mariei, a devenit nerăbdător, vrând să plece cât mai repede... „S'ar zice că se cunoşteau de mult", rostii cu o voce gâtuită, şi m'am înspăimântat singur de sunetul cuvintelor în liniştea biroului. „Trebue să fiu foarte obosit dacă au început să-mi treacă prin cap asemenea năzbâtii", adăogai, dar fără convingere. Indoiala mă rodea crâncen, deşi făceam sforţări ca să gonesc gândurile confuze ce mă năpădeau. M'am apropiat de portretul Mariei, rămânând câteva clipe acolo, privind cu un fel de furie inexplicabilă zâmbetul ei nepăsător. Mi se părea că deosebesc în ochii ei o lucire răutăcioasă, ca şi cum ar fi clipit şiret pleoapele. Hotărît, îmi ieşeam din fire şi nu mai era chip să mă stăpânesc. Mă trântii iarăşi în fotoliu silindu-mă să pun ordine în haosul dureros al gândurilor şi încercând să mă liniştesc aruncând pe seama oboselii toate neroziile ce mă frământau. Mi s'a mai întâmplat odată într'o călătorie obositoare, să cad pradă unor închipuiri josnice, numai fiindcă mi-am adus aminte că Maria îmi spusese mai de mult: „Noul secretar e foarte bine". M'am smucit cu violenţă, parcă spre a scutura această amintire şi trecui în dormitor. Somnul va împrăştia toate gândurile. Când am deschis uşa dormitorului, am rămas surprins văzând că lampa electrică de pe măsuţa de noapte era aprinsă. Maria citea. Auzindu-mă, a întors privirea spre mine, o clipă numai, apoi o lăsă din nou pe foile cărţii.

— Nu dormi? o întrebai. Şi fără să aştept răspunsul, am adăogat: Credeam că dormi de mult.

Maria lăsă cartea pe cuvertură şi zise:

— Am încercat să dorm, dar nu mi-e somn încă. Voi mai citi puţin.

„Aha!" mi-am zis. „A încercat să doarmă dar nu poate dormi. Desigur. Nu-ţi vine somnul prea uşor după o asemenea întâlnire". Eram gata să izbucnesc şi numai cu o mare sforţare reuşii să-mi înfrânez mânia. Dormeam amândoi într'un singur pat, destul de larg, ocupând o jumătate din odaia de culcare. Mă strecurai sub cuvertură şi nu ştiu dece primul meu gând a fost să văd ce citeşte. Privii cu coada ochiului spre Maria şi peste umărul ei, am silabisit în capul paginei: Craii de Curte veche.

— Parcă ai mai citit asta? făcui pe un ton mirat.

Maria întoarse capul şi'mi răspunse simplu, silindu-se (mi se păru) să pară liniştită:

— Da, acum un an la Braşov... Dar se poate citi şi a doua oară...

Pornit să descopăr în orice, motive noi cu care să-mi hrănesc bănuelile, m'am gândit îndată că Maria nu obişnuia să recitească nimic. Nu-mi aminteam vreo carte pe care s'o fi citit de două ori, nici chiar Tonio Kreuger, deşi îi plăcuse atât de mult. (Imi vorbise de repetate ori despre povestirea asta şi stăruia s'o citesc, dar n'am găsit timp.) Am aruncat o privire piezişe asupra ei şi nu mi-a fost greu să-mi dau seama că nu citea. Pentru mine nu mai putea fi loc de îndoială: Maria nu citea, mulţumindu-se doar să ţină privirile pe cartea deschisă.

„N'o interesează, scrâşnii în gând. Craii de curte veche. O interesează numai Grigoriu".

— Maria!

M'am ridicat pe jumătate, hotărît să pun capăt chinului. „Voi fi în stare să îndur orice", mi-am zis. Auzindu-se strigată pe un ton atât de ridicat, Maria întoarse capul lăsând cartea din mână.

— S'ar zice că-l cunoşti, am şuerat privind-o drept în ochi.

In ochii Mariei se ivi o umbră de spaimă, şi în clipa următoare începu să-mi pară rău că i-am vorbit aşa, deadreptul, fără înconjur. Dar în loc să mă linişteso, văzând tăcerea ei, m'am înfuriat şi mai tare.

— Dece te-ai prefăcut că nu-l cunoşti când vă cunoaşteţi bine? strigai iarăşi.

Deastădată, Maria începu să plângă şi printre suspine, o auzii:

— Da, l-am cunoscut.

Când am auzit răspunsul ei, s'a întâmplat în mine o schimbare ciudată. De unde până atunci eram atât de lacom să aflu cât mai mult, dintr'odată mă cuprinse teama de-a mai continua, teama de-a afla cine ştie ce. Simţeam chiar nevoia nebunească de a-i pune mâna pe gură ca s'o împiedic să mai vorbească. Şi ca să-i arăt că nu sunt atât de nătâng încât să nu observ ceea ce părea atât de limpede, i-am zis:

— Am văzut îndată că vă cunoaşteţi de mult... Ce credeai? Că sunt orb? Te-ai înşelat.

O auzii:

— L'am cunoscut cu mult înainte... Acum unsprezece ani.

Vedeam bine că ar fi vrut să vorbească, dar şovăia neştiind ce să facă.

— Nu mi-ai spus niciodată că-l cunoşti, îi strigai. Si cred c'ar fi trebuit să nu-mi ascunzi că-l cunoşti.

Maria nu mai plângea. O văzui ştergându-şi ochii umezi cu batista.

— La ce bun să-ţi fi spus c'am fost logodită cu dânsul? scânci ea.

Mă frecai la ochi atât de tare încât simţii o durere atroce. Mi se păru, pentru întâia dată în seara aceea, că visez. A fost logodită cu Grigoriu şi eu habar n'aveam. Simţeam că mă întunec. O ceaţă deasă mi se lăsa pe ochi.

— A plecat apoi pe front şi n'am mai auzit nimic de dânsul, continuă Maria. Nicio scrisoare, niciun semn. Credeam că a murit. Am aşteptat şase ani, crezând s'o să se întoarcă...

Maria întinse o mână pe obrazul meu, încercând o mângâiere. Am tras capul într'o parte, ferindu-mă, dar înţelegând că gestul acesta e nedrept, i-am vorbit:

— Nu, nu sunt supărat. Ar fi o prostie. Dar nu pot pricepe dece nu mi-ai spus niciodată că ai fost logodită cu el... Şi eu, ce idiot! Nu mi-am dat seama că din pricina lui, fiindcă-l aşteptai pe el, ai amânat mereu căsătoria noastră...

Maria tăcu câtva timp, apoi cu o voce înfundată:

— Nu-s vinovată, Andrei. Credeam c'o să revie...

„Voi trimite vorbă lui Grigoriu că s'a întâmplat ceva cu totul neprevăzut (e uşor de găsit un pretext) că nu-i mai putem primi azi la dejun. Să ne scuze".

Cu gândul acesta m'am învârtit toată dimineaţa. Nu mă hotărîsem însă. Eram stânjenit. Nu voiam să-i arăt Mariei că mi-e teamă de întâlnirea ei cu fostul logodnic. Şi el, îmi ziceam, să nu creadă că îl evit fiindcă am aflat că fusese logodnicul Mariei. Mai bine să vină. Voi scurta dejunul, arătându-mă grăbit să nu pierd procesele.

Pe la unsprezece, auzii soneria şi după câteva clipe servitoarea îmi aduse o scrisoare. Aşteptam într'adevăr una, dela un coleg cu care pledasem alături în ajun. Desfăcui plicul fără grabă şi găsii doar aceste rânduri scrise mărunt pe-o carte de vizită a lui Grigoriu:

„Dragă prietene, trebue să însoţesc pe nevastă-mea la Budapesta unde mama ei se află bolnavă — aşa că n'o să putem veni. Roagă pe doamna Varlam să mă ierte pentru deranj".

Să-l ierte pentru deranj, repetai încet. Să-l ierte că n'a venit unsprezece ani, să-l ierte că n'a venit azi la dejun...

Am deschis uşa biroului şi am strigat-o pe Maria.

— Ştii? Nu mai vine.

Maria nici n'a tresărit. Imi făcu semn cu capul că a înţeles, şi pe obrazul ei n'am putut desluşi nicio emoţie. Mi se păru totuşi că aud un suspin slab, o răsuflare uşurată, ca şi cum o mare primejdie ar fi trecut pe lângă ea.

N'am mai auzit de-atunci vorbindu-se de Mihai Grigoriu.

Teatrul francez contemporan

Săptămâna cărții franceze a avut un succes neobișnuit. Zeci de mii de exemplare au fost luate cu asalt de cititorii români, mereu dornici de a lua contact cu spiritul creator francez. Printre numeroasele cărți ce s'au vândut, nu puține au fost textele autorilor dramatici francezi, atât clasici cât și moderni.

[illegible]EAU

E deci locul să aruncăm o scurtă privire asupra teatrului francez contemporan.

Literatura dramatică franceză a ocupat întotdeauna pe tărâmul teatrului universal un loc de cinste. Racine, Corneille și Molière au construit prin opera lor nemuritoare, temeliile teatrului francez dându-i o formă definitivă. Pe aceste baze atât de solide, arta dramatică franceză n'a încetat o clipă de a înflori mereu și de a găsi, în cadrul acelorași principii eterne de artă, noi orizonturi de creație.

Teatrul francez contemporan se situează pe aceeași linie de realizare, având caracteristici comune cu literatura clasică, în ceea ce privește preocupările spirituale dar, călăuzit spre noui forme tehnice, evoluând, într'un cuvânt, către principii inedite de prezentare.

S'a vorbit și mai cu seamă s'au scris multe despre o pretinsă criză a teatrului universal, criză în care bineînțeles era înglobat și teatrul francez modern.

A fost desigur o eroare, justificată poate printr'o pripită constatare a evadărei masselor spectatoare către alte preocupări și atâta tot. Astăzi toată lumea e de acord în a evidenția meritele și calitățile teatrului francez contemporan.

Aici trebue să facem o mică paranteză. Adevărata literatură dramatică franceză nu o putem cunoaște din autorii care umple afișele scenelor noastre particulare. Acei autori de mâna a doua, adeseori simpatici publicului, pentru că verva lor este mai întotdeauna spumoasă, niciodată adâncă, nu sunt reprezentanții autorizați ai teatrului francez, pe care, dacă dorim să-l cunoaștem cu adevărat, nu-l putem găsi decât

ANTOINE

în vitrinele librăriilor. Turneele trupelor franceze au devenit atât de rare; (iar cele care au loc sunt mai întotdeauna sub un nivel artistic acceptabil) încât spre a avea o idee de teatrul francez, nu ne rămâne pentru noi românii, printr'un bizar paradox, decât să recurgem la text, în lipsa spectacolului.

Tocmai pentru acest motiv, este potrivit să aruncăm o scurtă privire asupra teatrului francez din librărie, cu alte cuvinte asupra textelor ce pot, (în măsura în care un text poate să înlocuiască un spectacol), oferi cetitorilor o mai adâncă cunoaștere a mișcării teatrale franceze.

Literatura dramatică contemporană — vorbim bineînțeles de cea franceză — este dominată de trei autori: Jean Giraudoux, Jean Cocteau și Paul Claudel.

Complect despărțiți prin preocupările lor, acești autori se regăsesc însă întruniți în jurul isvoarelor lor de inspirație, și mai cu seamă în vestmântul poetic, adeseori pur literar, (eșind deci din cadrul adevăratului teatru), cu care își îmbracă trupul pieselor lor.

Toți trei merg către o formă nouă a dialogului, către o extreriorizare verbală a gândului, ce depășește ținuta technică, realistă, a teatrului modern.

Atât Giraudoux, Cocteau cât și Claudel, trec dincolo de o artă a dialogului teatral, creind pe tărâmul realizărilor dramatice un sistem ce își găsește un loc aparte la intersecția dramei cu literatura.

Este aci o tendință ce se valorifică din ce în ce mai mult, al acelui „teatru poetic", pe care-l preconiza Jean Richard Bloch în admirabilul său eseu „Destin du théatre.

Jean Cocteau nu se pretinde dramaturg. El lucrează în toate domeniile spiritului sub egida poeziei și-și intitulează producțiunile „poesie de roman", „poésie critique", poésie de théâtre", **etc.**

Această concepție logică a lui Cocteau care vede un poet realizându-și opera și altfel decât în versuri, caracterizează noua orientare a teatrului francez.

Jean Giraudoux, fără a manifesta o tendință tot atât de categorică spre poezie, cum e aceea a lui Cocteau, descinde din aceeași familie spirituală, ce tinde să ridice drama peste preocupările cotidianului, peste realitățile imediate ale vieții, situând-o la o înălțime ce corespunde nivelului ridicat al scenei. Paul Claudel ajunge la poezie prin însăși orientarea gândului său către dogmele religiei creștine. Aci, printre predicile Mântuitorului, printre preocupările apostolilor, Paul Claudel se depărtează de realitatea vieții, creîndu-și o lume mai apropiată de divinitate decât de creștinătatea pământească. Acolo sus, printre corurile îngerilor, printre glasurile sfinte, Claudel își situează drama și eroii dramei. Coboară la pământ cu ajutorul teatrului, dar se oprește pe o scenă și mai ridicată decât scenele obișnuite. Și izolat pe acel piedestal de artă nouă, Claudel găsește exteriorizarea sufletului său, printr'o armonie poetică de o vigoare nepomenită.

Cocteau, Giraudoux, Claudel se reîntâlnesc deasemeni în eforturile lor de regenerare a clasicismului. Toți trei caută inspirația în culmile tragediei antice. Se despart evident în realizarea aceluiași isvor de inspirație unic, — Giraudoux alunecă spre o satiră ușoară, fină, pur galică; Cocteau dă la iveală o violență pătrunzătoare, un spirit de observație adânc, întotdeauna usturător de adevărat; Claudel se ridică spre o blajină resemnare creștinească, —

TRISTAN BERNARD

dar nu e mai puțin adevărat că descind din aceeași străbuni spirituali: Eschyl, Sofocle, Euripide.

Teatrul francez contemporan se menține la un nivel superior de artă dacă n'ar fi să considerăm decât pe acești trei autori.

In jurul lor roiesc însă o mulțime de admirabili meseriași ai teatrului, cum de pildă Guitry, Marcel Achard, Salacrou, Pagnol, Anouilh, care întrețin vie, atât prin calitatea lor specific latină cât și printr'o minunată technică, flacăra teatrului francez.

GH. NENIȘIOR

Ovid Densușianu critic al spiritului nostru public

La 8 Decembrie, s'au împlinit șase luni dela moartea lui Ovid Densușianu.

Vom releva aici și atitudinea lui de critic social. Ii plăcea să depășească adeseori subiectul de literatură și de filologie și să facă aplicațiuni la viața zilnică.

A discutat odată slaba activitate științifică a Românilor ardeleni de pe la 1900. Se invoca motivul că un popor supus, împiedicat în libera lui desvoltare, nu poate să producă opere de seamă. Densușianu răspundea cu exemplul unei frumoase și bogate activități intelectuale, tot ardelene, desfășurate cu un secol în urmă, cu activitatea Școalei Latiniste. Timp de 50 de ani, istoricii și gramaticii Samuel Micu, Gh. Șincai, P. Maior, Treboniu, Laurian, Timotei Cipariu, Gh. Bariț, etc., au realizat o muncă și cantitativă și calitativă rămasă până astăzi în amintirea publică. Iată propriile lui cuvinte:

„Astăzi (la 1900) însă o apatie generală domnește în pătura cultă de peste munți. Prea s'a îmbibat și peste munți spiritul de jurnalism ușor, de care suferim atât aici, prea înrădăcinată este credința, mai mult sau mai puțin conștientă, că aceia care ne-au precedat au muncit de ajuns, pentru ca noi să ne putem mulțumi de acum cu frazele pe care le-am moștenit și pe care le plimbăm din carte în carte și din întruniri în întruniri" (Lit. rom. mod.).

Altă dată atacă lenea noastră intelectuală de pe atunci. Nu ne osteneam să creăm, ci luam deadreptul dela alții:

„Cultul exagerat pentru tot ce vine din Apus a făcut ca noi să stăm în continuă așteptare după o idee nouă și numai după ce în alte părți s'a dat semnalul unei mișcări, ne trezim și noi, hotărîndu-ne să vorbim sau să scriem. De aceea Românul de astăzi (cel din 1900) este cam leneș intelectualicește".

Și el face aluzie la campania criticului francez Ferdinand Brunetière, care atacase științele și vorbise despre falimentul lor. Indată după el au prins și Românii curaj și au vorbit despre cultul idealismului în dauna pozitivismului.

Tot atunci a dus el lupta contra patriotismului de paradă, de vorbe umflate și goale. A-ți cultiva limba și a-ți apăra neamul, nu înseamnează o batjocori pe alții, nici a declama pe tema frumuseții uneia și calitățile neîntrecute ale celuilalt, ci a le studia și a le cunoaște:

„N'ar trebui să se uite cu toate acestea că dacă n'am fost și nu suntem nici în stare (la 1900) să ne croim sisteme mari filosofice, care să ne călăuzească pașii timp de mai multe generații, ne rămâne să ne ocupăm cu istoria și filologia, pentru ca să nu lăsăm toată cultura noastră să plutească în aer. Nu este de ajuns să țină cineva la originea

lui și să-și păstreze limba, ci trebue încă și, mai ales, să-și dea seama în mod mai conștient de ce a fost altădata viața poporului său și limba pe care o vorbește".

Eram pe atunci un popor mic, ne îngrijeam de soarta pe care ne-o așternea viitorul, visam o Românie Mare, dar credeam c'o puteam realiza în fraze:

„Nu prin fraze, articole de jurnale și discursuri rostite la întruniri ajunge cineva să se impună în fața streinului și poate rezista în contra lui".

Și propovăduia, în schimb, munca:

„Numai cine muncește fără preget este ținut în seamă de alții și nimeni nu îndrăznește să te șteargă dintre cei vii, cât timp mai dai semne de viață".

Nu numai că a propovăduit munca, dar a și realizat-o. Viața lui o putem socoti un cult al muncii. In filologie a fost un Hașdeu al vremii lui, în istoria literară a creat din nimic o știință nouă, în critică a impus cultul frumosului literar, în poezie a transformat, prin propagarea și realizarea simbolismului, vechile concepții.

PETRE V. HANEȘ

Zoologice
FRAGMENT

Albinele — subtile arhitecte —
Acum stupul harnic și-l clădesc,
Pe când batalioane de insecte
Pe câmp, fac defilare, pitoresc...

Când greeri ridică brusc arcușurile
Și'ncep, strident, să sgârite un cânt,
Toți iepuri își părăsesc culcușurile:
Ascultă cu urechi ciulite'n vânt...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Despre iremediabil

Pe vremea când era un scriitor cu tendințe revoluționare, André Gide scria că „tristețea este o stare de păcat". Intr'adevăr, este în tristețe un element negator de viață, care a fost exaltat tocmai în momentele când condițiunile de exercitare a dorințelor și posibilitățile de acțiune erau reduse. Tristețea obișnuită, acea care duce la renunțare, la abandon și la asceză este rezultatul unei priviri strâmte asupra vieții și ea nu poate fi exaltată decât de acei care au pierdut încrederea în ea.

Departe de a fi o stare de intensă valoare spirituală, tristețea este, în epocile în care omul vede din nou posibilități de realizare, un element negativ, cu consecințe ce nu pot fi lăudate. Ea rezultă dintr'o mai mare încredere în virtuțile curative ale reflexiunii amare decât în mijloacele oferite de împrejurări concrete.

Mortificarea, asceza, suferința proclamată și înfățișată privirii tuturor este mărturisirea făcută de acei, pe cari condiții vitrege i-au îndepărtat dela realizarea dorințelor lor, și deaceea ea este improprie tuturor începuturilor de veac.

Epoca noastră se manifestă și ea printr'un fenomen dublu în acest sens: de intensificare a tristeții pentru acei cari au pierdut nădejdea în așezările cari se pregătesc, dar, pe de altă parte în mod paralel de înăbușire a tristeții inutile, morbide, strivitoare.

Există mai ales o anumită tristețe împotriva căreia oamenii de azi au iar puterea de a lupta și anume împotriva acelei forme de tristețe care poartă numele de iremediabil.

Iremediabilul este elementul caracteristic al gândirii primitive. El este deasemeni elementul primordial al gândirii religioase. Ceea ce se numește „păcat" este o formă de iremediabil, de imposibilitate de revenire, de acceptare tacită a unui destin de neschimbat.

Ideea de păcat face parte dintre acelea care au întunecat insistent și aproape permanent desvoltările spirituale. Și aproape toate marile descoperiri și progresul în întregime chiar sunt fenomene condiționate de renunțarea la ideea de păcat, de înfrângere a iremediabilului.

Ideea de progres, și asta mai ales în timpul nostru, aduce cu ea distrugerea tristeții eșite din iremediabil.

Progresul înseamnă întotdeauna posibilitate de revenire și de modificare. Pentru progres, nu există stări imuabile. Pentru progres nu există condițiune umană definitivă.

Deaceea progresul spiritual luptă adesea tacit împotriva tristeții mai ales în forma ei de iremediabil, atunci când tocmai acei care au eșit din circuitul lui, cred că încremenirea într'o anumită poziție, rezultată din „păcat", „rasă" sau „destin" nu poate fi schimbată. In gândirea progresistă, dimpotrivă, totul este modificabil. Orice rău are un antidot orice om are o posibilitate de a reajunge la demnitate.

In mod obscur, progresul este acel ce se opune unor manifestări aparent neutre, dar care totuși îi contrazic tendințele.

In abolirea iremediabilului, trebue să vedem poate caracterul **iritant** al melodramei, — pentru a da un exemplu. In melodramă există totdeauna un element de consimțire la un destin potrivnic, o supunere la forțe ce depășesc cadrul controlabil-Surda împotrivire pe care o opune melodrama tendințelor de progres trebue căutată în destinul iremediabil pe care îl exaltă drama comună, și în general tristețea comună.

Este îmbucurător spectacolul progresist pe care îl dă lumea de azi în lupta sa împotriva supunerii la destin și împotriva acceptării lui ca un fapt inexorabil. Prin aceasta, reapar tendințele prometeice care nu mai lasă pe om îngenunchiat unor forme date și care îi arată că nu există nimic care să nu poată fi învins, mai de vreme sau mai târziu, de puterile rațiunii.

Căci iremediabilul mai cuprinde, spre deosebire de ceeace s'ar crede la prima vedere, un element antiraționalist, o decădere dela drepturile de luptă, o neîncredere în posibilitățile de dezlegare a unei poziții anumite.

Inlocuirea mentalității religioase prin mentalitatea științifică duce în mod sigur pe om într'o perioadă în care nici mizeria socială nici boala, nici absența de creație nu sunt fapte de învins, care trebue acceptate cu pasivitate și resemnare.

Mentalitatea științifică, adică progresistă și raționalistă, este și aceea pentru care o serie de teme literare sau filozofice nu mai sunt posibile.

Deaceea ea se opune, fără a o proclama adesea, tuturor încercărilor de a prezenta, bunăoară, pe un bolnav definitiv condamnat, pe un iubit definitiv însingurat la moartea iubitei, pe un om definitiv zdrobit de o forță elementară a naturii.

Și aceasta, chiar când ea nu dispune încă de mijloacele necesare opoziției sale, pentrucă în cadrul de progres se știe că, într'o zi, leacul boalei va fi descoperit, se știe că unicitatea unei ființe este un efect de sugestie, se știe că forțele naturii au fost, rând pe rând, învinse de puterile rațiunii.

Prin opoziția totală care există între ideea de iremediabil și ideea de progres, se explică atitudinea ostilă a epocilor progresiste împotriva **dramei**, a tristeții, a **înfrângerii** omului, sub orice formă.

Tristețea este o formă de înfrângere a omului, și deaceea progresul o respinge, — chiar când ea este motivată pentru clipa în care s'a produs.

Acestea nu este de altfel un fapt cu totul extra artistic. Și astăzi răsună mândrele cuvinte ale lui Lautréamont, poetul deschizător de orizont, care voise să cuprindă pentru a-l distruge, întregul iremediabil uman, care colecționase toate ororile pentru a le distruge, pentru a le macera, și care, la antipodul unui Dostoevsky, spunea la douăzeci de ani, înainte de o moarte care nu a îngăduit sfârșitul misiunii pe care și-o propusese: „Inlocuiesc melancolia prin curaj, îndoiala prin certitudine, desnădejdea prin nădejde, răutatea prin bine, plângerile prin datorie, scepticismul prin credință, sofismele prin răceala calmului și orgoliul prin modestie".

In această opoziție fundamentală trebue căutat și o bună parte din conflictul interior al artei moderne. Fixarea iremediabilului face parte din cele mai tenace formule artistice. Artiștii au fost întotdeauna atrași de coeficientul iremediabil al vieții, de zbaterea individului între aspirațiile sale și limitele impuse de condițiunile lui de viață. Intre tendințele progresului, care converg spre eliberarea individului de condiții-tip și spre modificarea limitelor sale, și tendințele artei care caută să descrie arta de acțiune a oamenilor și să circumscrie posibilitățile lor, este un profund și vechiu conflict.

In optmismul implicit al ideei de progres și tragismul implicit oricărei fixări de orizont există un antagonism care trăește în mod latent, de mult și care isbucnește astăzi cu violență.

Iremediabilul a dat artei multe din temele sale cele mai înalte. Este simbolică și pentru artă povestea lui Tristan, îmbolnăvit de dragoste pentru Isolda, din cauza unui filtru care îl va face să mărturisească, în note tragice și grave, — supunerea la un detaliu ce nu mai poate fi schimbat, și pe care bunăoară muzcia wagneriană l'a surprins în toată dureroasa lui adâncime.

Conflictul acesta, între iremediabil și progres este conflictul de temelie care trebue rezolvat de umanismul nou.

Și de rezolvarea lui se leagă strâns și posibilitatea unei arte care să nu mai fie despărțită, printr'un rău ascuns și virulent de marile idei de progres, care au adus lumea la un pas de formidabile perspective.

D. TROST.

Iubirile lui Hector Berlioz

Cel mai mare muzician al Franței Hector Berlioz, a fost ca și Goethe bântuit de furtunile dragostei până la sfârșitul vieții.

La 12 ani s'a îndrăgostit de Estela Formier care era atunci de 18 ani. Această pasiune, cea mai mare din viața sa nu se stânse niciodată. Dimpotrivă ea se reaprinse încăodată, cu o putere neînchipuită, în anii cei din urmă a vieții sale. Iată cum vorbește el de această pasiune:

„Când am văzut-o am simțit cum îmi alerga un fior prin corp". Când Berlioz și-a părăsit studiile de medicină pentru a deveni muzician și-a perdut odată cu dragostea tatălui său și orice sprijin material; ca să-și câștige existența s'a făcut corist. Chiar de pe atunci era foarte excitabil, aproape patolog.

Era de 24 de ani când a venit la Paris o trupă engleză din care făcea parte Harriet Smithson. El o văzu pentru întâia oară în rolul Ofeliei și se îndrăgosti de ea nebunește. Când Harriet părăsi Parisul, după un an Berlioz fu cuprins de o durere fără margini deși nu vorbise nici odată cu ea. El nu mai avu decât o țintă după plecarea ei: să devină un mare artist ca să atragă asupra lui atenția iubitei. Organiză în curând un concert care nu avea în program decât compoziții de el. Dar numele de Berliz nu însemna nimic pe atunci și faima numelui său nu ajunse până la frumoasa artistă.

Ii dedică atunci „Simfonia Fantastică", tot fără nici un efect.

El se consolează însă, curând, îndrăgostindu-se de o pianistă: Camille Mooks, căreia-i adresează scrisori pasionate, scriindu-i între altele: „Camille, te iubesc atât de mult încât sărmana limbă franceză nu e în stare să ți-o exprime. Dă-mi o orchestră de o sută de persoane și cinci sute de voci ca să ți-o pot spune". Berlioz are atunci douăzeci și nouă de ani și se logodește cu Camille.

Dar ea plecând la Roma, e repede uitată, mai ales că și ea nu-i scrisese nici o scrisoare de când plecase.

El se îndrăgostește destul de repede de Louise Fornès și compune „Lelio sau reîntoarcerea la viață".

După doi ani Berlioz o revede din nou pe Hariete Smithson și de data aceasta o ia de nevastă. Are cu ea un copil, dar inima lui neliniștită începe din nou să bată pentru alta. Se îndrăgostește de o cântăreață Martin- Reccio. Călătorește în Rusia, Austria apoi în Anglia. In timpul acesta soția lui moare și el se căsătorește cu Marlin-Reccio. Dar și în această a doua căsătorie e stăpânit numai de gândul să fugă de nevastă, părăsind-o până în cele din urmă după opt ani de căsătorie.

La șaizeci de ani se îndrăgostește din nou cu pasiune tinerească: „Singurătatea, nevoia de tandrețe m'au învins „scrie el la acea epocă". M'am lăsat iubit și am iubit eu, însumi. „O separație a devenit, însă, necesară. Acum mă vindec încet, încet. Dar vindecarea aceasta e atât de tristă?"

Totuși în toată vremea aceasta de pasiuni furtunoase el s'a gândit mereu la prima lui iubire. I s'a făcut dor să revadă locurile unde a trăit Estela și a plecat în satul său natal, stăpânit de o emoție. S'a dus apoi la Lyon unde trăia acum Estela în vârstă de șaizeci și șapte de ani.

Puțin după aceia o nevralgie l-a țintuit în pat. Iși termină atunci memoriile și scrise o sumedenie de scrisori Estelei:

„Gândește-te că te iubesc de patruzeci și nouă de ani, cu toate furtunile care mi-au devastat viața", îi scrise el. „Te-am iubit în totdeauna, te iubesc și am șaizeci și unu de ani, cunosc viața și nu mai am nici o iluzie".

Berlioz n'a cunoscut nici el seninătatea liniștită a sfârșitului de viață, după cum n'a cunoscut-o nici Beethoven, nici Mozart. A scris el însuși despre sine:

„Sunt nefericit. Un adevărat barometru, aruncat de la un extrem la altul, mereu supus orbește capriciilor atmosferei"...

JEAN GIRAUDOUX

ROMANUL FRANCEZ

de HENRY BIDOU

HENRY BIDOU

De o jumătate de veac, romanul francez evoluează mereu. Din toate formele succesive pe cari le-a îmbrăcat, au rămas unele în producția actuală. De-aici, extrema diversitate a acestei producții. Din romanele scrise în acest an, doar un mic număr oglindește cu adevărat starea de spirit prezentă. Cele mai multe sunt supraviețuiri de forme vechi, foarte diferite ca dată, dintre cari unele au cincisprezece ani, altele treizeci, altele cincizeci și chiar mai mult.

ROMANUL NATURALIST

Prin 1880, domnea necontestat romanul naturalist. Dar, — și el, — era de esență destul de diversă. Romanul fraților Goncourt era o succesie de mici tablouri desăvârșite, al căror ansamblu desfășura o povestire cu un personaj central. Romanul lui Daudet era definit prin caracterele pitorești și prin anecdote patetice. Romanul lui Zola avea ambiția de a fi o reconstituire a societății, călăuzită de un determinism al cărui principal mecanism era ereditatea, și atât de riguros conform cu viața, încât putea sluji drept câmp de experiență: e ceeace numea el romanul experimental. O a doua gnerație de scriitori naturaliști a dat temperamente tot atât de diverse. Maupassant a fost un pur povestitor, zbuciumat de înfrigurare numai când scria în marginea lumii vizibile. Frații Rosny au etins domeniul romanului incorporându-i tainele morții, *(Dareh)* sau înfățișarea unui oraș *(Le Bilateral)*. Léon Daudet i-a adăugat o istorie inventată a viitorului, *L'Astre noir („Astrul negru")* o dramă istorică pitorească, *(Le voyage de Shakespeare*, — Călătoria lui Shakespeare) — o satiră plină de sevă *(Les Morticoles)*. Paul Adam a amestecat în construcția romanului somptuoase viziuni bizantine, *(Basile et Sophia)* și imagini viu colorate ale unui univers modern creat de el, *(—„Trustul" — „Le Trust"*. Huysmans a început prin romane de pură formă naturalistă ca *Les soeurs Vatard, (Surorile Vatard)*, în care descrierea mediului ocupă un loc imens; curând însă se vede un personaj desprinzându-se din mulțime iar biografia morală a acestui personaj,

JULES ROMAINS

numit Durtal și care e insuși Huysmans, devine subiectul principal. Printr'o serie de experiențe diabolice, Huysmans reveni la catolicism și ultimele sale romane sunt explicații ale simbolicei creștine. Bourget începuse cu romane de psihologie feminină. Dar, și la el, deasemeni, apare prin 1890 un personaj, reprezentativ al neliniștei timpului, și purtător de cuvânt al autorului: Dorsenne. Dorsenne se convertește. Apoi, Bourget, astfel îmbărbătat, trece dela romanul individual la romanul social: în *L'Etape, („Etapa")* el ilustrează ideea sa dominantă și anume că progresul social trebue să fie progresiv. Barrès care începuse printr'un individualism anarhic, ajunge, și el, la romanul social: în *„les Déracinés", („Dezrădăcinații")* el dovedește cât e de necesar ca individul să fie legat de pământ printr'o rădăcină solidă și să fie, astfel continuarea strămoșilor săi. Anatole France înfășoară cu ficțiuni împrumutate Istoriei, o idee filosofică a universului. Loti alcătuește un decor de peisagii și escale reveriilor asupra dragostei și morții. Ambii autori se bucură încă de favoarea publicului cititor. Nu citez, firește, decât pe fruntașii și pe directorii de conștiințe.

SIMBOLISM

Generația care a urmat aceleia lui Bourget și Barrès, a fost alcătuită, mai ales, de poeții simboliști. Odată sfârșită efervescența simbolică, ei s'au îndreptat spre roman. Doi dintre ei joacă și azi un mare rol în istoria literară. Henri de Regnier a cultivat romanul în formă de povestire, cu personagii și aventuri pitorești. André Gide a trecut dela jurnalul psichologic care constitue *Les cahiers d'André Walter*, („Caietele lui André Walter") la un roman de moravuri a cărui formulă completă se găsește în *Les Faux Monnayeurs* („Falsificatorii de bani"). Influența sa pare că e, mai degrabă, aceea a unui moralist, — fondul doctrinei sale așa cum e fixată în spirite, fiind de a nu alege între aspirațiile vieții ci de a lăsa viața să se desvolte fără să o mutilezi. In sfârșit, se cuvine să cităm, în jurul lui 1900, o foarte curioasă înflorire a romanelor feminine, cu *„L'Inconstante" („Nestatornica")*, de Gérard d'Houville și cu *„La Nouvelle Espérance"* de Doamna de Noailles. Erau, desigur, romane psihologice, de dragoste și de cele mai adese ori, confidențiale. Acest ciripit de privighetori n'a dăinuit decât câteva anotimpuri. In grupul femeilor scriitoare rămâne azi, romancier de primul ordin, — Colette. O viziune de

ROLAND DORGELÈS

o extraordinară precizie se îmbină la ea cu uimitoare intuiție a sentimentelor și a caracterelor. Și putem spune că stilul său viu, jilav, plin de sevă și de aromă, e fără egal.

Se întâmplă rar în Franța ca romanul și teatrul să culmineze în acelaș timp. Perioada imediat premergătoare a războiului, care a fost foarte strălucitoare pentru scenă, a fost mult mai ștearsă în arta romanului. Totuși, Marcel Proust, începuse să publice acea serie de 16 volume în care observația pătrunzătoare a unei epoci, era turnată par'că în meditație interioară. Succesul surprinzător al acestei serii, — *A la recherche du temps perdu*, („în căutarea timpului pierdut") — e semnul singur a acțiunei acestor romane asupra spiritelor. Influența lor asupra literaturii e mult mai greu de urmărit.

HENRY DE RÉGNIER

PROUST

ROMANELE DE RĂZBOI, DE AVENTURI, VOIAJ ȘI POLIȚISTE

Intre timp, războiul izbucnește. După o tăcere de patru ani literatura renflorește odată cu pacea. Lumea se așteaptă la o transformare a artei tot atât de radicală ca aceea care desparte lucrările contemporanilor lui Ludovic al XVI-lea de acelea ale supușilor lui Carol al X-lea. Probabil că viitorul va deosebi în adevăr în anul 1918, o profundă transformare. Pentru noi, e mai greu de recunoscut. Avem, firește, romane inspirate de războiu, — printre cari se citează *Le Feu („Prăpădul")* de Barbusse și *Les Croix de Bois („Crucile de lemn")* de Dorgelès. Totuși, influența războiului a fost, mai ales, indirectă. Se cuvine, desigur, să-i atribuim reînoirea romanului de aventuri de care Mac Orlan și-a legat numele, O carte ca *La cavalière Elsa* e întocmită din aventurile imaginare ale nouei Europe. Această renaștere a fost, dealtmiteri, foarte trecătoare Extrema slăbiciune a genului apare din

ANDRÉ MAUROIS

plin, în romanele lui Pierre Bénoit, în care varietatea decorurilor de abia ascunde monotonia ficțiunilor. Azi, romanul de aventuri e ca și mort, — nu însă fără posteritate. Câțiva autori au putut da acestei posterități, grație voiajurilor și aventurilor personale, o viață nouă. Așa a făcut d. Malraux pentru Asia orientală și d. de Monfreid pentru Marea Roșie. De bună seamă se cuvine să alăturăm, familiei romanului de aventuri, romanul polițist care se bucură de o vogă rău văzută.

VIEȚILE ROMANȚATE ȘI ROMANELE DE MORAVURI

Romanul istoric nu e reprezentat cum trebue decât prin d. Louis Bertrand *(L'Infante)*. Dar, în ultimii ani, s'a format un gen mixt care pretinde a fi istorie și care, în realitate, aparține literaturii de imaginație. E acela al vieților romanțate care sunt reconstituiri ale trecutului, așa cum se bănuește că ar fi fost, cu sentimentele, cu discuțiile, și cu demersurile pe cari autorul le socoate apropiate de adevăr. Acest gen, foarte fecund, n'a produs nici o operă vrednică de a fi citată.

Romanul de moravuri care, după Barrès, a suferit, în Franța, o lungă eclipsă și care nu mai supraviețuia decât în producțiile d-lui Bourget, a reinviat sub o formă extrem de ciudată. D. Martin du Gard, cel dintâi, a început o amplă colecție de narațiuni în care povestea istoria unei familii, — a familiei Thibaut. De atunci, acest procedeu — numit romanul-fulviu — a continuat sub o formă mai mult sau mai puțin sistematică. Astfel, Jules Romains a intreprins, — sub titlul: *Les Hommes de bonne volonté*, — descrierea intregii epoci, cel dintâi volum fiind sinteza unei zile la Paris.

ROMANUL SOCIAL

O altă formă a romanului de moravuri e romanul provincial care e foarte prosper. El e localizat în anumite provincii. Platoul central are ca pictor atitrat pe d. Pourrat. Platourile subalpine ale Durance-i pe d. Giono care locuește la Manosque și care a regăsit, în epopeele sale, ceva din măreția timpurilor primitive.

Originile unui roman, sunt uneori foarte complexe. **Am fi ispitiți să a**șezăm în cadrul romanului social, romanul personagiilor luate din viața pușlamalelor din care d. Carco și-a făcut o specialitate. Dar, din clipa în care-l citim, ne dăm seama că există în aceste povești de asasini și de întreținuți ai femeilor de stradă și altceva decât zugrăvirea unui mediu. Prin faptul că sunt în afară de lege, aceste ființe se dezvoltă liber, aidoma regilor și prinților din vechea tragedie, sau ca personagiile aristocratice din romanele moderne. Atât unii cât și alții sunt suflete liberate de servitudinile burgheze și, grație acestei liberări devin minunat de potriviți pentru exercitarea și zugrăvirea pasiunior. Așa se explică filiațiunea spirituală ce unește pe d. Carco, pictor al apașilor, de d. Bourget, pictorul duceselor.

ROMANUL RĂMANE PSIHOLOGIC

In mijlocul acestor multiple tentințe, e în însăși natura lucrurilor faptul că, în Franța, romanul rămâne, în mare parte, psihologic. Aceasta se produce sub forme foarte diverse. Romanul poate fi narațiunea unei drame morale, după tradiția lăsată de *René* și de *Adolphe*, — de *Princesse de Clèves* și *Dominique*. Sub această formă a dat literatura franceză câteva din giuvaerurile ei. Ea continuă să producă acest soi de cărți cu autori foarte diverși — dela Jean Schlumberger la Gilbert de Voisins, dela dramele mistice ale d-lui Baumann până la tauromachiile d-lui de Montherlant. Dar, dintre toți autorii, acela care a făcut să retrăiască în chipul cel mai impresionant, tragedia noastră clasică în ficțiuni aparținând romanescului, e, fără nici o îndoială, François Mauriac. Fie că studiază

BARBUSSE

gelozia mamei, dragostea bătrânului, soția ucigașe, nodul de vipere al familiei, el e, — printr'o extraordinară putere dramatică și printr'un patetic dureros, moștenitorul teatrului racinian. Dar, romanul psihologic poate fi și crearea unui tip: în această categorie intră operele lui Georges Duhamel; le sfârșesc prin a face să ia ființă un om, numit Salavin, inegal în visurile sale, slab în acțiunea lui, refugiat în universul proectelor și al bunelor intenții, — nu însă un om prost, ci, dimpotrivă, clarvăzător, frământat dintr'o umanitate mijlocie, cu vaste ambiții care se pierd în inele de fum și cu un egoism solid care ia, în vis, numele de generozitate. Iată una din cele mai curioase creațiuni ale literaturii recente.

Acest roman psihologic a avut după război, o aventură ciudată: era cât pe-aci să se dizolve odată cu însuși eul. Această tendință a dislocării ființei vine din primii ani ai secolului. Ea s'a afirmat în pictură prin futurism, — care ar însemna o întoarcere la datele imediate ale viziunii brute, încă necorectate de spirit. In literatură, ea a devenit suprarealism. Aceasta s'a

FRANCIS CARCO

manifestat foarte diferit dar, în definitiv, cu ceastă trăsură esențială de a libera datele imediate ale conștiinței, de a lăsa asociațiile de idei să se formeze liber și de a ne da gândirea literară ca un smoc abia smuls din inconștient. Rezultau, de aci, opere foarte ciudate, mergând dela simbol la romanul de aventuri, ca *Anicet* de d. Aragon. In stare pură, literatura suprarealistă a și dispărut aprcape; dar, inconștientul liberat s'a infiltrat în massa operelor recente. Romanul-vis, fără să constitue o parte importantă a producției literare, nu a dispărut în întregime. Fără să ne dăm seama, s'a schimbat întreaga psihologie, — adică însăși temelia tuturor romanelor.

GENERAȚIA DE DUPĂ RĂZBOI

Generațiile cari au urmat după război, au ajuns acum la maturitate. Ele au produs o serie foarte strălucită de scriitori, dintre cari unii s'au ilustrat în roman, — această formă universală, — fără însă să fie, cu adevărat, romancieri. André Maurois e un portretist clarvăzător, care a desenat figurile lui Shelley, Byron și Disraeli și care, având de bună seamă, mari calități de romancier, se slujește de ele cu atât mai bine cu cât le poate sprijini pe realități istorice. D. Paul Morand e un povestitor, înzestrat cu o vivacitate în observație și cu o artă pitorească, extraordinare. Volumele sale de nuvele, *Ouvert la nuit, l'Europe galante*, etc., sunt capod'opere și romanele sale sunt, adesea, împreunări de povestiri de acest fel. Jean Giraudoux, de o prodigioasă fertilitate a invenției, — când provoacă naufragiul unei fetițe pe o insulă pierdută a Pacificului și o redă apoi naturii, — când face pe un bărbat să-și uite propria-i ființă și-l restitue, printr'o nouă educație, adâncurilor eredității.

Iată dar câteva din figurile cele mai de seamă și cele mai originale. Există, după cum se poate vedea, un oarecare număr de goluri printre rubricile în care le-am rânduit. Un aspect al umanității aplecate spre veselie lipsește cu desăvârșire. Un tablou ca acela al d-lui Abel Hermant în *Souvenirs du Vicomte de Courpière („Amintirile vicontelui de Courpière")* sau în *les Transatlantique*, nu se găsește în literatura contemporană.

ANDRÉ MALRAUX

Și nici umorul ușor și profund, totodată, al lui Tristan Bernard, care a scris totuși în ultimii ani câteva romane cu o artă mai potolită, nici amplul și magistralul comic al lui Courteline. Nu regăsim nici satira socială, nici revendicarea particulară sau publică, a drepturilor călcate în picioare. Cu alte cuvinte, întreg romanul a derivat spre observația patetică, spre peisagiu, spre viața ruralilor și a oamenilor mărunți, spre viața lăuntrică, spre voiaj și vis. In urma acestor fruntași se ivesc o mulțime de scriitori noui. Nu există editor care, în toamna fiecărui an, să nu-și facă o glorie din a lansa un scriitor tânăr. Cei mai mulți au calități mari și tocmai aci stă greutatea.

Dealtminteri, sunt de ajuns câtiva ani ca să se lămurească valoarea fiecăruia din aceștia. Timpul se însărcinează cu eliminările. Un scriitor care izbutește să ajungă la glorie, e întotdeauna un supraviețuitor.

Henry Bidou

Literatura celor mici

de VICTOR EFTIMIU

Se apropie sărbătorile. Alături de jucăriile pomului de Crăciun, în vitrine apar cărțile cu poze colorate, poveștile cu zâne și feți frumoși.

In ultimii ani, Teatrul Național a reprezentat câteva piese pentru copii, câteva basme teatralizate. Chipuri din așa zisul folklor românesc s'au perindat pe prima noastră scenă. Destul de amuzante, montate și jucate frumos, aceste spectacole n'au entusiasmat, totuși, pe cei micuți. Nu-i interesează. Și nu e vina lor. E vina noastră, cari am crescut cu basme și ne credem obligați să impunem generațiilor de după războiu, aceleași naive ficțiuni venite de pe toate limanurile și povestite odinioară la gura sobei. Majoritatea copiilor crește, azi, în căldură de calorifer... Și nu știu dacă la țară chiar, mai ascultă vreunul din ei ce le îndrugă la vatră, babele știrbe. Și nu știu, măcar, dacă babele mai spun povești la vatră!

Vrem să întreținem, pe cale artificială, în literatură și în teatru, unele prejudecăți cari n'au fost tradiție niciodată, așa cum perpetuăm multe minciuni didactice, năucind capetele celor mici, atât de inteligenți azi, — dornici de adevărul, încordarea și întrecerile vremii lor.

Ca și muzica, literatura populară e interesantă, prin ceia ce artistul creator culege și înviază din monotonia ei, prin ceia ce elimină din elementele ei străine, prin ceia ce poate fi, relativ, autentic și se poate ridica la gradul de simbol, valoarea poetică reală, monedă cu preț universal.

Ne-am obișnuit să socotim „specific românesc" pomul de Crăciun și vicleimul venit dela sași, vrăjitoarele călare pe cozi de mătură, pitici cu barbă, tartacoții aceștia nemțești cari s'au amestecat cu adaptări din nopțile Șeherazadei, aduse pe caicele mării Negre, prin Galați.

Basmul lui Harap Alb al lui Creangă l-a mai spus și Andersen, iar „Povestea trăsnetului" a lui Dragoslav o veți găsi în „Saint Julien l'hospitalier", a lui Flaubert. Europa are o singură mitologie, în diferite variante, pe care și-o revendică, gelos, fiecare popor.

Și fiecăruia i se pare că n'are nimeni doine, basme, costume și țesături mai frumoase ca ale lui, o viață rustică mai pitorească.

Câțiva farsori, culturali de profesie, au pornit să exploateze o mulțime din ereziile acestea — cele mai multe păgâne și străine — înduioșându-se la amintirea bunicelor, a basmelor — cari „ne-au legănat copilăria". Ei își creiază reputații arogante, exploatând „datinele sfinte" și operează într'un domeniu foarte gingaș: lumea copiilor, această biată lume fremătătoare și uimită pe care fiecare vrem s'o frământăm — aluat proaspăt — în felul nostru. cu mâinile noastre bătrâne.

Părinții care își cunosc mai bine decât oricine copiii, au foarte mult de lucru cu oficialitățile: ei știu că una simt și vor odraslele lor și alta li se impune de către culturali.

Sunt atâtea adevăruri de cari e plin pământul și celor mici le spunem atâtea minciuni! Insăși programa școlară se contrazice dela oră la oră. Una îi învață profesorul de științe naturale sau de istorie și alta cel care le urmează la catedră.

In bietul căpușor al copilului, unde nu mai este loc pentru fantasmagoria reală, minunată, a zilelor de azi, a adevărurilor științifice, geografice, sociale, — noi ciocănim toate nimicurile copilăriei noastre întunecate, moștenirile impuse, desfătările sufletești pe cari le respingeam încă de atunci în luminița conștiinței noastre.

*

Feerii pentru copil, da! Dar feerii moderne, cari să-l pasioneze și să-l instruiască.

In copilăria noastră, se jucau la Teatrul Național „Fata aerului și Ocolul pământului. „Fata aerului" cu Marele-Vânt și cu Azurina ne interesa mult mai puțin decât „Ocolul pământului". Fiindcă „Fata aerului" era un simplu basm, o abstracție —, iar „Ocolul Pământului" folosea elementele spectaculoase ca să ne arate un club de gentilomi englezi, plecarea lui Filias Fog în largul lumii, trenuri, vapoare cari se îneacă, indieni. Era vorba acolo de un robinet de gaz aerian lăsat deschis. Calcule asupra depărtărilor de pe pământ și mersul soarelui pe continente. Plecam dela teatru învățând ceva.

Asemenea spectacole ar fi bine venite și azi. Ar trebui clădit un edificiu special, cu locuri multe și scenă capabilă să realizeze cele mai senzaționale viziuni: dela cataracta Niagarei la o luptă de aeroplane, dela o rătăcire prin junglă, la viața de îndrăzneală și sacrificii a exploratorilor polari.

S'ar da exemple de curaj, de solidaritate umană, de spirit colegial. Imnuri ale inițiativei, ale entuziasmului, ale țelurilor nobile, înălțătoare, în decoruri multiple, în care să freamăte viața contemporană, cu intraripările și prăbușirile ei, cu tot ceeace înseamnă bucurie de-a trăi într'o epocă și de a o cunoaște.

Fata de'mpărat care tânjește într'un castel vrăjitoarea cu mătură, cocoașa lui Harap Alb n'au nimic comun — și nici nu trebue să aibă — cu sufletul și educația copilului de azi. Viața contemporană e mult mai bogată și mai gravă, ca să o excludem din preocupările tineretului și s'o înlocuim cu neroziile babelor de odinioară.

O fi adevărat — nu știu — dar am auzit că într'o țară nouă s'a prevăzut pedeapsa cu moartea pentru cei ce spun copiilor minciuni.

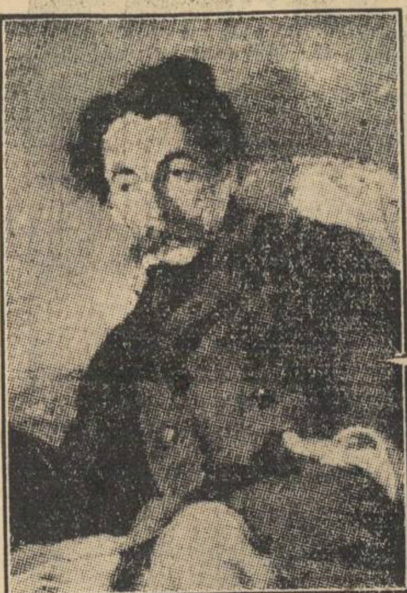
Să luăm aminte!

POEZIA FRANCEZĂ CONTIMPORANĂ

de XAVIER DE MAGALLON

VERLAINE

MALLARMÉ

Nu poate fi vorba de a alcătui aici un palmares, nici o listă care ar fi prin forța lucrurilor injustă și incompletă. Nu voi cita decât câteva nume, printre cele de valoare egală. Voi încerca să notez ce vâltori se învolburează și se pierd la suprafața fluviului puternic căruia nimic nu-i poate schimba natura adâncă, oglindă vie a țărmurilor înflorite și a cerurilor înstelate.

Cât îmi e de plăcut că trebuie să trimit acest tablou pe țărmurile dunărene al căror fiu era sau visa să fie Ronsard, astru fără pereche al empireului nostru și de care Contesa de Noailles, ultima stea fixată pe orizont, era legată prin atâtea legături!

SECOLUL LIRIC FRANCEZ

Veacul al XIX-lea este, împreună cu al XVI-lea, marele secol liric francez. Hugo, Lamartine, Vigny, Musset, sunt fiii direcți ai lui Ronsard. Vreau să spun că au fost ca și el oameni a căror funcție e să cânte viața, să risipească în forme armonioase emoțiile pe care li le dă ea, **„ecouri sonore"** dar inteligente și care întorc cuvântul primitiv dându-i răspunsuri cu nesfârșite rezonanțe.

Baudelaire aduce în concert „fiorul cel nou". Verlaine — căci el e acela — coboară tonul prea urcat și pătrunde în șoaptă în inimi. Mallarmé, încă și mai lăturalnic, lacom numai de ce-i rar, extrage din mister o strălucire nouă pe care o închide în diamantele Golcondei lui. Aci Rimbaud aduce și el scânteerile unui foc de artificiu de moarte. Dar Moréas adună aceste elemente pe care și el le-a deslănțuit, cu o lovitură de baghetă, și cu el totul reintră în ordine și în seninătate. De aici, multiplele nuanțe ale poeziei franceze dela confluența celor două secole până în zilele noastre, în vreme ce adevărații poeți, insensibili la sborul norilor, continuă să-și exprime sufletul și sufletul ființelor și sufletul lucrurilor în simplu și eternu limbagiu al oamenilor și al zeilor.

Din marea epocă egală în pasiune intelectuală cu cea a bătăliei din jurul lui Hernani, din epoca în care un manifest semnat de Moréas, în prima pagină a Figaro-ului, vestea Parisului nașterea unei poezii noi, în care apariția **Pelerinului pasionat,** volumaș subțirel, era sărbătorită printr'un banchet de două sute de tacâmuri, prezidat de Mallarmé și unde invitațiile erau făcute de Maurice Barrès și de Henri de Régnier, din această epocă cinci reprezentanți ai ei sunt încă în viață: Henri de Régnier, Raymond de la Tailhade, Francis Jammes, Paul Fort și Jean Royère, Libertatea recâștigată, simplitatea regăsită, statuia reinviată în carne și oase, muzica, toată muzica, dela fluerul ciobănesc până la simfonia sferelor, năzuința, cel puțin, spre aceste ținte glorioase, iată ce reprezintă aceste cinci nume încărcate de opere și lauri. In jurul lui Paul Fort și a **„Prietenilor din 1914"** ai săi se adună în fiecare săptămână supraviețuitorii anului fatidic și numeroși artiști tineri care au primit torța. Cât despre Jean Royère, fost director al celebrei **Falange,** veșnic colcăind de idei, el a fondat ultima școală literară cu numele bine ales de **musicism.** Mai mulți discipoli desvoltă sub stindardul lui talente remarcabile. Să cităm pe André Mora și pe Emmanuel Lohac, Să cităm mai ales pe Jacques Prado, **Balisele lui și Holocaustul** lui: pe Prado, căzut și el ca un erou și al cărui „avânt voluptos, spasm al strofelor atrăgătoare" îl semnala Royère.

Nu mai sunt școli, spuneam. Poeții stau risipiți, așteptând vreun semn de sus, sau vre-o vijelie care să-i strângă laolaltă. Numai operele au importanță. Unele tendinți și gusturi comune, doar, permit o rânduire oarecare.

Simbolismul

Simbolismul fusese o revoluție nu numai în gândire și în sensibilitate, ci chiar în tehnică. Dintr'odată, versului splendid, încordat ca un vultur planând, al lui Leconte de Lisle, și versului de păsări împietrite al discipolilor săi îi urmă un vers mlădios, aerat, ca și când, printr'o grămadă de tulpini moarte ar fi trecut niște adieri proaspete, răsuflarea însăși a vieții. Se ivi versul lui Verleine, apoi al lui Gustave Kahn, apoi amestecul de stanțe asonanțate și de alexandrini lungi al lui Paul Fort, apoi strofele dinadins neglijate ale lui Francis Jammes, apoi versetul Claudelian, dar aici ne întoarcem la simpla proză.

Definițiile sunt libere. Se pot numi poeme, din pricina armoniei lor, și unele perioade din Cicero sau din Bossuet. Ceeace nu înseamnă că sunt ca cele din Racine sau Virgiliu. Tot așa poate fi și Claudel poet dar nici mai mult nici mai puțin decât Lammennais.

Am șovăi mai mult dinaintea frazelor care și-au luat sborul din „abbaye", fiindcă ritmul lor e mai stâns. S'ar părea că, în această privință, regula trebuie să vie din interior. Avionul e automobil atâta vreme cât merge pe pământ, apoi își ia sborul. Să numim poem, oricare i-ar fi factura, tot ce cântă. Ca, de pildă, minunea pe care a făcut-o un scriitor a cărui proză e atât de frumoasă. Henry de Montherlant e dintre acei autori a căror apariție e de ajuns pentru a opri căderea unei literaturi. Ei îi fac o transfuzie de sânge. Pe arhitectura ei solidă, **„Encore un instant de bonheur"** așează un buchet de culori vii. Stanțele lui răsună și înalță ca o odă de Pindar sau de Hugo. Ele freamătă ca și iapa pe care o cântă. Nu se poate condamna o formă care dă asemenea roade.

Fernand Divoire și O. W. Miloszy, cu multă putere, Léon Paul Fargue cu mult farmec vrăjitoresc, Jules Supervielle cu un simț poetic veșnic treaz și poate că prea mare tendință către caleidoscop, cei doi dintâi, pe de-asupra, foarte des de-o claritate și ordine clasică, mențin onoarea versului liber, la care Henri de Régnier și Fernand Gregh au renunțat puțin câte puțin. E de remarcat că, la Jules Romains și la Duhamel, importanța operei în proză a strivit încercările în versuri, pe când, întru cât privește pe Anatole France și pe Charles Maurras, versurile lor planează peste opera lor, țâșnind ca floarea. Georges Chennevière și Charles Vildrac n'au neglijat ca ceilalți unanimiști resursele strofei și ale rimei și deaceea cântecele lor gingașe și melancolice sunt prietene cu memoria de care versul liber, folosindu-se de libertatea lui, fuge fără milă.

POEȚII FANTEZIȘTI

Pe cât e legat de „abbaye", pe atât Chennevière e legat de moștenitorii direcți ai simbolismului, de Guillaume Apollinaire, poet frumos și luptător viteaz a cărui influență a fost mare, de André Salmon, de Francis Carco. Caracteristica acestor poeți e o sensibilitate extremă, dar nuanțată gingaș și mândru de ironie. Ea îi leagă pe de altă parte de grupul poeților fanteziști care a avut ca șef pe **Jean-Paul Toulet** mort în 1920. Numele le-a fost dat tocmai pentru acest amestec de umor și de duioșie după care își

BAUDELAIRE

ascund prea mult seriozitatea. Jean Paul Toulet și emului său Jean Pellerin, amândoi urmași ai minunatului L'afargue, au închis ades în poeme scurte, de o formă pură și un ritm delicios, aproape totdeauna acelaș și aproape inventat de ei, o melancolie pătrunzătoare. Principiul verlainian: „De la musique avant toute chose!" și vaetele înăbușite, melodioase, urmează jelaniilor lamartiniene și imprecațiilor baudelairiene, cum au urmat suspinele lui Debussy după furtunile lui Wagner, sau atmosfera vaporoasă din tablourile lui Sisley, Claude Monet și Berthe Morizot după purpura lui Delacroix. In această ceată sânt așezați — deși diferiți și uniți mai ales prin prietenie — Jean-Marc Bernard, cu limpezimea lui de izvor, Vérane, poet bachic înflăcărat al cărui avânt se înalță sus de tot, Tristan Derème, în plină înflorire și, Jean Marthineau cu mulți alți tineri poeți pe care crainicul gloriei lui Toulet îi ține adunați în jurul **Divan**-ului său.

SUPRA-REALISMUL

Aici desigur ar trebui așezat și judecat supra-realismul, dacă nu s'ar fi însărcinat timpul cu asta. Boileau ironiza deja mediile **„In care orice vers e bun dacă e nou".** Iar Baudelaire, după cum se știe, voia să se cufunde **„în necunoscut pentru a găsi ceva nou".** Dar noutatea nu se arată decât celor care urmăresc altceva: adevărul sau frumosul. A voi să liberezi cuvântul de gândirea inoportună, să te asimilezi cu animalul, cu planta, cu piatra sau cu îngerul, e un ideal ca oricare altul. Dar „cine vrea să facă pe îngerul"...

Cu tot talentul personal al lui Aragon, al lui Breton și Elluard, cu toată proza neprefăcută a unuia și cu toate lucirile în haos ale celorlalți, supra-realismul, pe scurt, s'a stins în revoluția (vorbită) și în scatologie. Numai snobismul profesorilor „à la page" mai iau în serios prestigiul acestor glumeți cu nume de „petomani" 1) și de ustașii. Cartea recentă a d-lui Marcel Raymond e un monument în acest gen. Și când mă gândesc că, susținând campania dusă de Fernand Vandérem am cerut odată, dela tribuna Camerei, ca Universitatea să se ocupe ceva mai mult în manualele ei de scriitorii moderni! Cer iertare lui

CONTESA DE NOAILLES

Dumnezeu și oamenilor. Cine nu s'ar înduioșa văzând pe d. Marcel Raymond asudând tot ca să ne explice quintesența acestor sbengueli supranaturale, când i-ar fi așa de ușor să se ducă să se amuze de acelea, mai curioase, ale urșilor din Berna, patria sa!

Departe de acest neant insolent, o sumă de poeți meditativi și inspirați mențin poezia franceză la nivelul său cel mai înalt. Să notăm, printre o sută alții: pe Robert de Souza și pe Andre Fontainas, credincios stindardelor simboliste din tinerețea lor; de partea cealaltă, pe urmele lui Moréas și ale lui De la Tailhède, pe purul și armoniosul Francis-Paul Alibert; pe urmele lui Sully Prudhomme și ale lui Coppée, astăzi atât de disprețuiți, pe André Dumas a cărui pricepere e egală cu a lor; pe André Mary care, în ale lui **Simphonies Pastorales și Profondeurs de la Forêt,** readuce în cinste, cu o artă rafinată a limbagiului, comori întregi de cuvinte și de construcții uitate; pe Fernand Fleuret, mare umanist, al cărui vers are întorsătura și sănătatea prozei lui Rabelais; pe André Berry, de-o ușurință și de-o gingășie puțin comune, care reînvie, și imortalizează poate, figurile pământului său natal în ale sale **Lais de Gascogne et d'Artois**; pe Henry Charpentier cu extraordinarul său succes, cu **Oceanul său Pacific,** poem pe care nu-l poți citi fără să te simți legănat pe valurile din largul mării; odele sale cu scânteieri mallarmeene închid în ele muzica stelelor și totdeodată sensul evoluției lor; pe Lucien Dubech, pe Jacques Reynaud, pe Charles Forst, poeți malherbieni; pe Noël de la Houssaye ale cărui **Ode Pindarice** își merită numele; pe Jean Lebran care închide în versurile lui înclinarea colinelor, umbra chiparoșilor și polenul trandafirilor, și pe Chabaneix, cel mlădios, care-i zâmbet, deliciu și regret, floarea și lacrima iubitelor, pe Louis Pize, visare a naturii și a sufletului, pe Yves-Gérard le Dantec, în care criticul luptă cu poetul, **l'Au-**

RIMBAUD

be exaltée plină de raze și splendoarea multiformă a lui **Ouranus.**

TREI MARI POEȚI

Intrecând pe cei mai mulți din aceștia prin vârstă și prin maturitatea talentului, să numim aici trei mari poeți, destul de deosebiți, pe Guy Lavaud, Vincent Muselli și Fagus.

Guy Lavaud a vorbit de mare ca nimeni altul. El nu caută într'însa reflecții asupra lui însuși, ca Valéry în **Cimetière marin.** Pe ea însăși o contemplă ca pe o femeie adorată, strălucitoare, și poate ireală, evanescentă, fantomatică și fugitivă. O iubește și o surprinde în lumina ei jucăușă. Și varsă în strofe lâncede sau ...ntate și prăbușite, ca o avalanșă de lumină, toată scânteerea spumei năpădite de soare. Gravă și gânditoare, uneori brusc înflăcărată, e arta lui Vincent Muselli. Dela **Des Travaux et des Jours** până la **Sonnets Moraux,** el meșteșugește din nou, cu o forță deosebită, marele vers tradițional. El plimbă asupra lumei o privire de vizionar. Din ea soarbe imagini puternice, cugetări nobile și demne, privind veșnic obiecte înalte. Se înrudește prin stil cu Moréas și prin înălțimea tonului cu Maurice du Plessys. Cât despre Fagus, al cărui sicriu a fost urmat cu înduioșare de toți poeții din Paris, el era un amestec curios de romantism și de Ev-Mediu, și uneori acest geniu tumultos se ridica purificat până la clasicismul cel mai desăvârșit. Plină de vederi, de idei, de gentilețe ursuză, de bonomie deschisă și vânjoasă, de mândrie bine plasată, persoana lui foarte simpatică era imaginea unei părți numai din talentul lui, și nu cea mai înaltă, căci adesea uita de pământ și, din mijlocul bețivanilor și a vagabonzilor, se avânta în tovărășia Ingerilor. O inspirație larg omenească îl ducea neîncetat pe pragul divinului. La Guirlande de **l'Epousée** e o carte mare.

In anul 1921 a apărut un volum și în 1928 altul, care se numeau **La Pléiade și Le nouveau Livre de la Pléiade.** Șapte poeți se adunaseră împreună, cu tendințele variate, uniți — în acel moment — prin anumite principii pe care le afirma manifestul lor. In definitiv, voiau o poezie „totalitară". Visul, intimitatea, sufletul lor le erau ca o grădină mai mult sau mai puțin tainică, dar domeniul lor era știința, orașul, patria, omenirea. La sfârșitul războiului, ei voiau să creeze, să fecundeze, să întrupeze, să impuie, prin virtutea cuvântului, spritul victoriei. Cu cât mai bine i-ar fi mers Europei, dacă spiritul acestor poeți francezi ar fi fost chiar spiritul Franței. Cel puțin pe propriul lor teren, ei au continuat să învingă.

CONTESA DE NOAILLES

Contesa de Noailes dădea **Les Forces éternelles,** geniu splendid în care trandafirii zorilor se amestecau fără să pălească cu flăcările apusului. Joachim Gaspart dădea **Les Hymmes,** carte măreață a războiului, cu răsuflarea de ciclon, și ne întindea cu mâna lui de om pe moarte, **Les Chants de la Forêt.** Charles Derennes desfășura strofele largi ale **Perséphonei,** din câte cunosc singurele egale în măsură cu cele din **La Maison du Berger,** și adesea egale în frumusețe cu acestea. Patru din cei șapte din **Pleiadă** mai trăiesc. Voi vorbi îndată de Mazade și de Valéry. Nu voi spune nimic de al șaptelea 2) pentru motivul pe care-l cunoașteți. Cât despre Pierre Camo, el este Catulul și Tibulul nostru. Ceiace-l deosebește e o melancolie mai senină decât cea a fanteziștilor noștri, crescută parcă nu în barurile împrejurimilor pariziene, ci în bura mărilor întinse. El are și accente pline și sonore, deși cu mlădieri întotdeauna încântătoare, ca în **Ode de la Paix,** nu mai puțin decât în **Ode à la Volupté.**

Acestui grup astfel compus, nu-i mai lipsea poate pentru a reprezenta linia dreaptă a marelui curent poetic francez decât prezența lui Charles Maurras. Acțiunea lui politică absorbindu-l pe atunci, l-a împiedicat singură de a adera la el.

Șefii orchestrei poetice de azi

Mai mulți, printre care mă număr și eu, socotesc astăzi, ca șefi

PAUL VALÉRY

ai orchestrei, pe Paul Valéry, pe Fernand Mazade și pe Charles Maurras.

Valéry, pe care împrejurările l-au aruncat brusc din semi-obscuritate într'o glorie strălucită, pătrunde pe de o parte misterul sufletului său misterul lumii tot atât pe cât se lăudau și supra-realiștii că îl pătrund. Dar în acelaș timp, opune teoriilor lor de scincet-cintec suprem și de întâmplare inspiratoare o doctrină de poezie conștientă și voluntară, care se luminează și se sculptează ea însăși, cea a lui Poë, Baudelaire și Mallarmé. Numai că la el nu e vorba de o prelucrare a cuvintelor ca cea, să nu zic a lui Leconte de Lisle, ci a lui Théophile Gautier; e o lucrare asupra sufletului însuși, asupra substanței spiritului. Și asta în versuri fără nici o licență, mallarmeene, adică raciniene. Cristal curat, dar cristalul trăește și vibrează.

Fernand Mazade, ce mai una alta, e poezia însăși. In faimoasa discuție, în loc de volume întregi de lămuriri care au întețit din pagină în pagină întunerecul, abatele Brémond, care-l iubea atâta, putea doar să-l citeze: lumea ar fi înțeles. Toate obiectele din natură, păsările, florile, fluviile se întâlnesc în Mazade, dar s'ar zice că se și spiritualizează. Subiectul e adesea puțin definit: rezultatul e acelaș, să ne împingă în extaz. Așa face și cealaltă muzică, cea care are nevoie de instrumente cu coardă și de suflat. Oare n'ajunge o notă ca să ne umple de bucurie sau de tristețe, să ne înalțe în atmosfere necunoscute! Așa și o strofă, un vers al vrăjitorului. E ca o biruință a cuvântului. Să adăogăm: a cuvântului pur. La început a fost cuvântul!

Fiindcă e neprihănită, această poezie nu poate fi atinsă de vreme. Limpezimea clasică și fluiditatea verlainiană se contopesc în ea ca niște substanțe pe care un vrăjitor cu tichie țuguiată le-ar fi preschimbat în sfârșit în aur magic.

Cu Charles Maurras ne întoarcem în zona furtunoasă, cu toate că și el ne urcă adesea dincolo de stratosferă „strivind ierburile vrăjite cu pietrele virtuții". Fiindcă în fiecare zi mânuește „proza, unealtă bărbătească făcută pentru mâini voinice", unii ar nega că e poet; totuși e poet, în mod esențial. Și ceeace face frumusețea fără pereche a poeziei lui e răsunetul sufletesc pe care-l are. Poate că asta-i totul, în fond. **Le Colloque des morts** e un poem dantesc. **Le Mystère d'Ulysse,** un dialog de Platon, dacă nu mai amar. Cât despre **La Bataille de la Marne,** odă istorică, pe care unii cari au totuși urechi n'o înțeleg, ea este, împreună cu **les Discours sur les Misères de ce temps, cu Ode à Louis XIII portant pour La Rochelle** și cu încă câteva, unul din stâlpii lirismului francez, Aceste strofe pe care profesorii le numesc teme pentru școlari și școlarii discursuri de profesori, aceste strofe răsună ca trâmbița îngerilor, sunt ca niște care în mers, încărcate de zei, orbitoare de idei.

Ele sunt și un izvor cu nenumărate mustiri. In frumoasa revistă **Eurydice,** la avantgarda mișcării poetice actuale, au apărut de curând două poeme civice care au uimit Parisul. Unul, **Invective,** devenit un frumos volum: **Invectives,** de tânărul poet André Blanchard, a regăsit avântul din **Jambes și Châtiments.** Celălalt e lunga odă de o mie patru sute de versuri a tânărului poet Pierre Pascal: **Ode triomphale en l'honneur de la troisième Rome et du Duce.**

*

Aceasta este, văzută din sbor, poezia franceză de azi. O spun cu încredere prietenilor noștri români, frumoșilor poeți români: ea poate privi fără să plece ochii și trecutul și viitorul.

Xavier de Magallon

1) dela **pet,** cuvânt care poate fi el mult căutat în dicționar, dar nu tradus, în românește.
Ințelesul de aci al lui **petomane** e: **terorist obișnuit cu explozibile** (N. Tr.).

Din Țara Soarelui

Traduceri din poezia japoneză

IN LUMEA CEALALTĂ

Cât timp voi fi fericit
In această lume,
Ce-mi pasă dacă-am să
renasc
Pasăre sau insectă
In lumea cealaltă ?

VISUL

Gândindu-mă la tine
Am adormit,
Și'n vis te-am văzut !
Dacă-aș fi știut că-i numai
un vis,
Nu m'aș fi deșteptat !

TREPTELE

Nenumărate
Sunt până la inima mea
Treptele :
Două sau trei
Poate, a izbutit să le urce.

AL. T. STAMATIAD

științifice

UN RADIO-ALTIMETRU

In serviciul de navigație americană din Statele Unite se folosește în ultimul timp un dispozitiv pentru măsurarea înălțimei deasupra pământului, la avioanele în sbor, dispozitiv a cărui funcționare e bazată pe principiul propagării undelor de radio.

„Radio-altimetrul — acesta e denumirea noului aparat — e alcătuit dintr'un mic emițător montat pe bordul avionului. Acționat printr'un buton, el generează un sistem de electrică în direcție verticală, îndreptate spre pământ. Din măsurarea duratei de timp, scursă între momentul emisiunii și acela când unda ajunge la suprafața solului, se poate calcule cu ușurință înălțimea exactă a aeroplanului deasupra pământului. Acest calcul e relizat, pe cale automată, în aparat, așa încât pilotul poate citi deadreptul înălțimea căutată, pe un cadran al aparatului.

Se afirmă că preciziunea procedeului este atât de mare, încât la sborurile de încercare, o diferență de înălțime, fie chiar și la nivelul unei case cu două etaje, poate fi stabilită cu ușurință.

LĂMPI DE RADIO IN MINIATURĂ

O mare uzină din Statele Unite a reușit să fabrice o serie de lămpi de radio cu dimensiuni extrem de reduse. Lungimea unei asemenea lămpi nedepășind pe aceea a degetului mic dela mână, ea poate fi introdusă într'un dispozitiv, acustic, **lung de 10 cm., folosit în special** pentru persoanele cu auzul greu.

Nouile lămpi minuscule sunt susceptibile de importante aplicațiunii în armată și poliție, întrucât permit construirea unor receptoare de radio extrem de mici și ușoare, ce pot fi purtate cu ușurință de infanteriști și poliția pedestră. Filamentele acestor lămpi, subțiri cât un fir de păr, sunt lucrate sub o puternică lentilă optică.

O PERFECȚIONARE IN TRATAMENTUL DIABETULUI

Un recent progres în terapeutica medicală privește tratamentul diabetului prin insulină.

S'a descoperit o combinație de protamină (proteină de pește), zinc și insulină, în care cele două elemente ajutătoare nu au o acțiune curativă, ci servesc numai ca să întârzieze absorbția insulinei, liberând-o progresiv. Rezultatul este că pacientul nu mai are nevoie să suporte decât o singură injecție pe zi, în loc de trei.

Pe de altă parte, d. J. Murlin, de la Universitatea din Rochester, a pus la punct o metodă bucală pentru administrarea insulinei. Dificultatea acestui procedeu de absorbție constă în introducerea remediului în stomac, fără ca el să fie distrus de sucurile digestive. Descoperirea este încă prea recentă, pentru a putea fi definitiv confirmată pe baze de încercări suficiente.

ING. I. ȘERBAN

INSEMNĂRI și POLEMICI

O eroare

In volumul „Cronici literare" de d. Ion M. Negreanu, am cetit interesante pagini despre câteva figuri din trecut: dela Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Nicolae Filimon până la George Coșbuc.

Aceste articole caze arată informație, gust și o caldă pasiune pentru timpurile de odinioară, — precum și o justă înțelegere a oamenilor și a exenimentelor, — sunt urmate de un studiu asupra câtorva scriitori români de altă naționalitate etnică.

Spiritul lucid al scriitorului se întunecă deodată de patimă xenofobă.

Astfel, d. Negreanu susține că scriitori adevărați nu pot eși decât din poporul în limba cărora își exprimă sentimentele și judecățile.

La această afirmație opunem faptul că Heinrich Heine este scriitor german, iar Panait Cerna — scriitor român.

In articolul nedrept din „Cronici literare", d. Negreanu — pe lângă atacuri contra unor scriitori autentici — citează într'adevăr și pe câțiva mizgilitori de hirtie.

Justificarea este însă greșită. Ei sunt scriitori proști nu fiindcă sunt de altă origine etnică decât noi, ci fiindcă n'au talent.

Am regretat că o orbire politică a întunecat într'atât o minte care, poate, ar fi fost in stare să dea lucruri temeinice.

„Itinerar" fără țintă

Câtiva tinerei basarabeni după ce au scos o revistișoară intitulată pretențios „Poetul", socotind că „misiunea" din paginile acelei publicații le e terminată și-au botezat-o „Itinerar" și au pornit iar la drum. Tinereii se consideră „noua generație, noua Basarabie" și afirmă — fără modestie — „că și-au verificat talentele, printr'o auto-critică necruțătoare".

Odată verificarea și autocritica făcute, dumnealor „explorează marele necunoscut al temperamentului răsăritean, urcă până la capod'operă prin despicarea sufletului autohton până la cele mai mărunte tendoane (sic)" și declară singuri: „avem poeți, mulți, îngrozitor de mulți, cari târăsc cu ei, în plimbările dionisiace prin sarabanda sateliților solari mirosul unui pământ fără prihană și naiv, unde păcatul e un dar..." Și declarația se închee cu amenințarea că „din provincia aceasta va răsări cea mai autentică și mai înaltă poezie românească". Atunci „să bată clopotele și inimile să se prosterne..."

Totdeauna tinerii cari fac versuri au avut încredere nelimitată în faptele lor. Dar de la această încredere lăudabilă desigur — până la impertinența celor cari se târăsc în plimbări dionisiace prin sarabanda sateliților solari e exact distanța dintre oamenii sănătoși, la minte și aiuriți în drum spre casa de nebuni.

Pustiu...

Și pentrucă, după declarația celor cari și-au verificat talentul, se publică și producțiile lor, să luăm la întâmplare câteva. O primă „poezie" semnată Iorgu Tudor, grăește:

Boemi, re'ntorși la primitiv,
vom bea agheasma de pe floare...
decor sălbatec, nou motiv,
pustiu: nici om, nici cugetare!

Intr'adevăr, autorul dovedește că e întors la primitivitate. Un imens pustiu se întinde în poezeaua sa care cuprinde mărturisirea sinceră a lipsei totale de cugetare. Suntem de acord cu „autocritica" d-lui poet.

De un secol!

D. B. Baidan e alt poet din „generația nouă". D-sa scrie:

In lumea ceasului de veghe mă prostern
și-s preotul ceremoniilor de anateme;
stă gândul în genunchi și ca'n infern
sînt singur de un veac scriind poeme.

Se laudă d. Baidan. După cum ține condeiul se vede cât-colo că nu e familiarizat de prea multă vreme cu scrisul; iar dacă pretinde că scrie poeme „de un veac", să ne erte: într'o sută de ani de exerciții și bietul Carol Scrob ar fi dat ceva mai bun.

Incă unul

din cei cari vor face să răsară „cea mai autentică și mai înaltă poezie românească — d. Mihai Arbore — scrie:

Priviri de plumb, pupila filtrează
Spre-a mării orizont — tăiat în agat,
Răvășită simțirea e trează
Gândul — eter se'mprăștie:carat.

Adâncimea cugetării d-lui Arbore n'ar fi pierdut nimic dacă ar fi făcut să rimeze cuvântul agat cu ori ca[illegible] cuvântului [illegible] De exemplu: spalat, halat, rahat, etc.

Pentru aceiași

poeți cari au — cred ei — o răfuială cu noi, un sfat: să invețe o scrie românește. Pentrucă în nici un caz, nu se scrie ca la dumnealor în revistă: incitibil. Etot atât de ridicol ca și cum ai spune: inbăubil, inmâncabil, etc.

Dar oamenii ocupați cu voiajuri în lună nu se preocupă de mărunțișuri linguistice probabil. Și asemenea ocupație constituie — trebue să recunoaștem — o circumstanță atenuantă, dacă nu chiar o scuză... legală.

Scrum

Ne pare bine de câte ori ne vine la redacție o revistă apărută în provincie. O tipăritură de provincie este fără îndoială o încercare ce trebuește încurajată. Este oricât, o pâlpâire de lumină. Ne întristează însă peste măsură faptul că aceste reviste publică un material care depășește orice înțelegere și orice îngăduință. In deosebi „poezia" e publicată fără absolut nici un discernământ. Ne întristează faptul în sine, fiindcă poezia propriu zis, ne amuză copios. Iată, de pildă, o mostră de „poezie", intitulată „Scrum":

Vântul a scuturat la pământ astă noapte
Toate nădejdiile și toate frunzele uscate
Am plâns prin somn toată noaptea
Până la 7
Când m'am trezit (sau poate 7½)

Așî, ora exactă era 7 trecute fix...

Vă pare curios că scriu fără punctuații?
Dar vedeți
eu n'am învățat a citi și a scrie

O precizare cu totul inutilă, findcă orice lector își dă seama.

Adio cititori care nu m'ați iubit
Nu veți mai râde de-acest nebun
Răzleț ca un Solo
Intr'un concert simfonic
sau ca o rază'ntr'un infern de mit
Adio măscărici de circ și saltimbanci
Voi sunteți triști și-ades frumoși sub fard
(Cine n'a văzut santinele strivind sub bocanci luna
portocală căzută sub gard?)
Pentru voi scriu aceste ultime strofe
Să le citiți când veți fi bolnavi ca mine acum

Să ne ferească Dumnezeu!...

Când veți însetați de mări și catastrofe
și flămânzi (ca Arghezi) de scrum

Afirmația că d. Arghezi e flămând de scrum e, firește, gratuită. Este însă precis faptul că poetul de față e flămând de... talent.

P. S.

Aș mai scrie ceva dar n'am ce scri
Slavă Domnului!

Hârtia s'a scumpit grozav la fabrica Letea.

Și încă e prea eftină pentru asemenea „poeți"...

Sunt bolnav.
Grav bolnav!...

Fluviul ce-a înghețat peste noapte
desigur n'ar fi
reușit să-mi stingă febra și setea.

Ei, liniștește-te chiar dacă fluviul a'nghețat, construcțiile moderne au perfecte instalațiuni de dușuri...

Zbucium

Un tânăr literat se spovedește astfel în paginile unei publicațiuni mai de mult apărute:

„A crea iată țelul existenței mele, țelul existenței unui artist. A crea! Cetitorii nici nu-și dau seama cât zbucium, câtă frământare necesită procesul de creație a unei strofe, de pildă".

Las'că se zbuciumă ei destul săracii să descifreze rebusurile poetice publicate prin tot soiul de publicațiuni...

„Inăuntru"

In aceiaș publicațiune o domnișoară publică o serie de „cugetări". Iată, de pildă, una din ele:

„Arta este o vibrare profund interioară. Arta nu se poate simți de cât numai înăuntru".

Unde „înăuntru" domnișoară? In holl, în salon, în baie sau în sala de mâncare?

Noblețe

Tot domnișoara cugetătoare ne afirmă că:

Suferința te inobilează. Ea te scoate din mulțime și-ți dăruește un titlu de autentică nobleță".

Cum adică, te face conte?

Cugetare

In aceiaș revistă nu numai domnișoarele sunt cugetătoare, ci și domnii. Iată, de pildă, ce ne spune un astfel de domn cugetător:

„Curajul, munca și răbdarea sunt cele patru puncte cardinale în viață".

Asta cugetare, nu glumă, în care cele patru puncte cardinale sunt... trei!

Sediul lumii întregi

Un tânăr poet ne trimete un volumaș de versuri, car n'ar fi cu totul lipsit de calități, dacă n'ar cuprinde și asemenea „versuri":

Nu vreau să-ți cunosc trecutul
Te doresc din toți porii.
Tu trebue să știi aceasta:
Inima e sediul lumii întregi
Inima și carnea și pielea.

Păzește-ți pielea, că dacă te-o întâlni vre-un cetitor o să fie cam rău de „sediul lumii întregi"...

Acelaș poet scrie în cuprinsul aceluiaș volum:

Zâmbetul tău cuprinde
Toate caratele existenții terestre
Este de aur
Iar eu sunt atât de sărac...

Adică, iubita este aur și d-ta tinichea...

Un debut

La Opera Română din Cluj a fost angajat ca șef de orchestră d. Constantin Lazăr, absolvent al școlii de la Paris de subt conducerea lui Vincent d'Indy (Schola cantorum). D-sa este unul din ultimii elevi preferați ai acestui mare muzician dispărut acum câtiva ani.

Apoi d. Constantin Lazăr a urmat cursurile de șef de orchestră ale lui Pierre Monteux, obținând diplome strălucite.

După 17 ani de studiu muzical la Paris, — făcut cu trudă printre ceasurile consacrate muncii practice în acelaș domeniu, — d-sa s'a întors în țară.

I s'a încredințat locul de șef de orchestră pe lângă Opera Română din Cluj.

Deși fără multe repetiții, spectacolul operei „Carmen", — condus de noul dirijor, — s'a remarcat prin justeța interpretării. Subt bagheta muzicianului, orchestra a fost un tot armonic, instrumentele — înviorate parcă subt semnul dela pupitru — se angrenau în cântec ca roțile unui ceas de artă.

Incepând și tăcând toate glasurile în acelaș timp, având fiecare coardă subt arcuș intensitatea cuvenită, — dirijorul a dat culoare muzicii, exprimând (pe lângă notele portativului) ceva mai mult: un adaos de viață, care se strecoară printre portative și care trebue înțeles de sufletul dirijorului — pentruca orchestra să-l realizeze la execuția teatrală.

Conducătorii operei, publicul muzical din Cluj, cași presa locală și cea din București, au subliniat importanța acestui debut — care atrage atenția lumii muzicale asupra unui nou dirijor, virtuos și compozitor român.

Succesul săptămânii cărții franceze

Săptămâna cărții franceze s'a bucurat de un succes care a depășit cea mai optimistă așteptare. Stocul de cărți pus în vânzare s'a epuizat în primele două zile.

Acestei sărbătoriri i s'a dat o și mai mare strălucire prin prezența d-lor G. Duhamel dela Academia franceză, A. Therive și J. L. Vandoyer în mijlocul nostru. Intr'o atmosferă cu adevărat cordială. D. A. Dupront animatorul acestei sărbătoriri a cărții, a invitat la „Casa franceză" pe reprezentanții presei, cărora d. Duhamel le-a făcut interesante declarații. In esență d. Duhamel a spus că azi granițile sunt puțin permeabile cărților, dar că trebue să luptăm spre a îmbunătății aceste condiții. Dacă n'ar exista cartea, omul ar redeveni un animal sărac și nefericit. Cartea ne învață cum să trăim. Prin sărbătorirea cărții franceze în România, Franța și România au săvârșit un mare act de civilizație. Luni 5 Decembrie a avut loc la Fundația Carol ședința solemnă pentru prezentarea scriitorilor francezi. Ședința a fost prezidată de d. ministru Mihail Ralea și au luat cuvântul d. G. Duhamel căruia i-au răspuns d-nii I. M. Sadoveanu în numele soc. Scriitorilor Români, d. Rădulescu-Motru președintele Academiei Române și d. ministru Ralea. Succesul acestei săptămâni ne face să sperăm că în viitor, așa cum a spus d. Rădulescu-Motru, sărbătorirea cărții franceze nu se va limita la o singură săptămână, ci se va tranforma în „luna cărții franceze".

Tt.

Insemnări Ieșene

No. 12 din 1 Decembrie 1938.

Revista care apare sub conducerea d-lor M. Sadoveanu, M. Codreanu și Gr. T. Popa, continuă tradiția culturală a capitalei Moldovei. Ultimul număr aduce un bogat material de literatură din care deosebim adnotările pătrunse de un cald sentiment uman ale **Otiliei Cazimir**, versurile d-lor **St. Ciobotaru, N. Țatomir** și **Enric Furtună. Se cuvin** subliniate articolul d-lui **C. Meissner** despre mareșalul Averescu. Acela al d-lui **A. Oțelea** cu privire la „Drama cehoslovacă" și „Spiritul universitar" al d-lui Gr. T. Popa.

Redacția revistei ieșene dă o atențiune ce merită toată lauda cronicii evenimentelor interne și externe pe cari le prezintă într'un spirit de o obiectivitate puțin obicinuită la noi, după cum cu aceeași imparțialitate sunt făcute recenziile cărților și revistelor străine. Foarte interesante „Notele" în majoritatea lor.

„Pagini de literatură și știință"

se numește revista Societății culturale a elevilor cursului superior din „Liceul Național" Iași. Ne bucură când vedem că elevii se trudesc să adune cu greutate ban cu ban pentru tipar, dovedind că au dragoste pentru carte și respect pentru cuvântul frumos scris.

Producțiile literare ale colaboratorilor revistei sunt, desigur, producții de începător. Merită însă toată atenția și sprijinul pentrucă asemeni lor am fost cei mai mulți dintre noi la vârsta iluziilor în toate domeniile și nu e drept să aplicăm unei reviste de școlari critica aspră cu care întâmpinăm pe alții cari — deși la început — au toate îndrăznelile.

Și apreciem cu simpatie inițiativa tinerilor liceeni ieșeni și pentru motivul că în articolul program semnat de elevul Mircea Petrescu, găsim această îmbucurătoare frază:

„...Vrem să arătăm că tineretul de astăzi nu este pasionat numai de stadion și că, pe lângă foot-ball, acest tineret mai știe să facă și altceva".

Recitalul pianistului Radu Negreanu

Din motive neprevăzute, recitalul pianistului Radu Negreanu, anunțat pentru Miercuri 7 Decembrie, s'a amânat pentru seara de Luni 19 Decembrie (Sala Dalles).

Biletele la magazinul Feder. Cele vândute rămân valabile.

Programul **Scarlatti**: Sonata în re major, Pastorala și Capriccio; **Mozart: Sonata** în re major; **Franck**: Préludes, Choral și Fugue; **Debussy**: Masques și 6 Preludii; **Albeniz**: Iberia (Evocation, El Puerto și Fête-Dieu à Seville).

In toată Europa
cafea cu lapte
cafea cu lapte
cu Franck

Hans Carossa

Există și în Germania, alături de literatura cu tiraj mare, oficială, pentru export, altă literatură mult mai greu de cunoscut, dar care, numai ea singură, poate da o idee despre bogățiile spirituale ale țării. Opera lui Hans Carossa este dintre aceste din urmă. Ea s'a desvoltat și s'a maturit pe îndelete, într'o atmosferă de credincioasă prietenie, de intimitate și de reculegere și ne-am trezit pe neașteptate în fața unei opere senine, în afară de orice literatură recunoscută ca „de utilitate publică".

La noi se citește puțin în limba germană, ceia ce înseamnă o mare lipsă, de aceia voi recomada din opera acestui scriitor, foarte iubit în țara sa, cele două cărți ce au fost traduse în limba franceză: „Docteur Gion" (Slock) și „Journal de guerre" (Grasset).

In prezent Hans Carossa are șaizeci de ani. E medic, fiu de medic, specialist ca și tatăl său în bolile de plămâni. Născut lângă frontiera austriacă, la Töly, a practicat multă vreme la Passau și Münich.

Inainte de războiu nu scrisese de cât o plachetă de poeme în versuri și o alta în proză („Soarta doctorului Bürger").

A făcut războiul ca medic de batalion, a fost rănit în nordul Franței, la 1918 și a început să scrie chiar pe front notele care i-au servit, apoi, pentru „Journal de Guerre", și acele care i-au servit la compunerea admirabilelor sale amintiri din copilărie și tinerețe („Eine Kind heit", „Verwandlungen einer Jugend") de o limpede frumuseță, unică în literatura actuală.

Alt volum, apărut la câtiva ani după aceia, „Führung und Geleit", e consacrat mai ales poeților pe care i-a cunoscut personal; Rilke și Stephane Georg, din care s'a hrănit sufletește și în care revine la războiu, fără părtinire, fără violentă, putând vorbi astfel despre el ca nimeni altul. Cu el cititorul se găsește la mijlocul distanței dintre exaltații războinici și pamfletarii pacifiști. In cele mai grozave clipe, în fața suferinții și a morții, el știe să deosibească semnele nobleței. Mărturisește, e drept, că nu a luat parte la măcel. I s'a îngăduit să vadă oameni murind, a fost și el gata să înfrunte moartea mereu, dar nu i s'a cerut să ia parte la omor.

In toate operele sale Carossa povestește, fără grabă și înfrigurare, toată viața tăinuită a sufletului său: dorințele, bucuriile și luptele sale. Fictiunea, în opera sa, e ca un văl ușor și străveziu aruncat peste o realitate bogată, ea însăși în înțeles adânc și tainic. De altfel ficțiunea i-a servit ca mijloc de expresie numai în două din cărțile sale, „Le Docteur Gion" și cea mai recentă „Geheimnisse des reifen Lebens". Dar și aci anecdota, povestea o aproape cu totul sacrificată atmosferei.

Ele sunt construite chiar aci astfel, în cât să îngăduie în traducerea multor epizoade având numai o legătură foarte neînsemnată cu subiectul și personagiile din roman.

In „Le Docteur Gion" sunt patru personagii principale: medicul, în jurul căruia centrează acțiunea, arătătorul de stele și pete solare cu telescopul, pe piața unui oraș, două femei îngrijite de medic, o fată voinică din munți, care știe că nu va supraviețui după nașterea copilului cu care e însărcinată și altă fată tânără firavă, suferind de o boală nervoasă, de care însă se va vindeca pentru că iubește pe medic și pe care acesta o va lua de soție.

Romanul își atinge apogeul la nașterea micii Yohanna care pricinuește moartea mamei sale și strânge personagiile într'un avânt de nădejde în viitor, pe care-l comunică muribundei pentru a o împăca cu moartea.

O unitate supremă se desprinde din tot romanul, nu atât din acțiune cât din sentimentul care domină și se manifestă ca o muzică interioară și dă ritmul în fiecare frază.

In toată opera lui Hans Carossa nu se întâlnește, nicăieri, vre-o dulcegărie sarbădă și sentimentală.

Dominantă e cugetarea armonioasă care nu poate comunica de cât armonia conținută în ea, vieții sfâșiată de încercări și suferințe a omenirii din jurul său.

Moartea între scriitorii din America Latină

De câtva timp pare că moartea se înverșunează printre scriitorii din țara căreia îi zice „America Latină". In câteva luni a dispărut minunatul Figari și subtilul Carlos Reyles din Uruguai. In Argentina s'a stins acum de curând Leopold Lugones, iar ultimele știri vorbesc azi de moartea Alfonsinei Storni, găsită înecată pe plaja localității Mar del Plate, un fel de Deauville a Argentinei. Numai cu prilejul acesta, numele acestor latini din America vine în pomenirea Europei.

Alfonsina Storni născută la 1892 în San Juan, unde și-a petrecut copilăria, a fost mai întâi institutoare la Coronda (provincia Santa Fé), apoi actriță într'o trupă ambulantă. Cu tot succesul pe care l-a avut pretutindeni, a dus-o greu, având o viață nevoiașă.

Succesul său a fost și literar, nu numai teatral. A publicat: culegeri de versuri apreciate: „L'inquietude du rosier", „Irréme drablement", „Langueur", „Ocre"; apoi piese de teatru „Le Maitre du Monde", „Deux farces pro thechniques".

Poezia sa e limpede și dulce, fără artificiu, legată prin tradiție cu Adolfo Bequen, cel mai iubit poet din America, spaniol prin origină. Dragostea era toată puterea elanului său poetic și un oarecare panteism, mai timid decât al rivalei sale Juana de Ibarburn. Ca și această rivală, Alfonsina Horni a evoluat inclinând spre o formă mai strânsă, spre o mai mare complexitate intelectuală, ca în „Masques et Trèfles", volumul apărut în clipa morții sale.

Azi e sărbătoare

de Storm Jameson

O carte frumoasă tradusă de Madeleine Paz, care a tradus mai multe cărți de mare succes, între care și „Je suis sa femme".

Acțiunea se petrece într'o singură zi, în care însă se oglindește o viață întreagă, evocată cu un realism foarte sincer și adesea zguduitor.

Intr'o cameră foarte murdară, mizerabilă, se trezește din somn o femee veștejită, căzută în cea mai mare distrugere fizică și morală. Se îmbracă cu haine purtate până la murdărie, și ese mergând la întâmplare, vorbindu-și singură, înodându-și câteva amintiri. Se târăște mai mult decât merge, căci oboseala face oarecum parte din ea însăși. Ce vreme frumoasă și câmpul începe chiar de aci, de la „Portes de Londres". „Azi e sărbătoare", hotărăște ea. De altfel are atât de puțini bani". Tot atât dacă îi va cheltui pe toți odată. Se urcă într'un tren și pleacă.

Ca un biet câine, pe care toți îl lovesc și-l alungă și care vede un dușman în oricine se apropie de el și-l latră, tot astfel și ea reacționează insolent, și cu ură, la orice atingere cu semenii săi.

„Ca într'un fulger, se gândi că cea mai mare crimă, este a se baza pe bunătatea altora. Aceasta înseamnă că te porți ca o bestie fără minte".

Intinsă pe iarbă, ea uită însă corpul ei greoiu, fața veștedă, picioarele ei umflate. Dar i se desfășoară toată voința sub pleoapele închise. Se revede tânără și fragedă. Apoi prima legătură, părăsirea, toate decăderile care au urmat, una după alta.

Intoarsă acasă după ce furase o geantă și ajutase și pe o nenorocită ca și ea, se regăsește în camera pe care simte că nu va avea nici odată curajul să o curețe și să o ordoneze. O așteaptă o scrisoare: ruptura cu cel din urmă protector. Dar nu mai are putere să reacționeze. Se întinde și... doarme.

Autorul termină cu vorbele:

— Doamne, lăsați-o să doarmă".

Sâmbătă 10 Decembrie reapare FACLA intrunind colaborarea scriitorilor și ziariștilor români independenți.

Ziarul și-a asigurat o serie de colaborări politice și literare din străinătate.

*

In cursul acestei săptămâni, au mai ținut conferințe d-nii Duhamel despre „Criza civilizației și criza cărții", J. L. Vandoyer și A. Therive.

*

Duminecă 11 Decembrie orele 11 dim. va avea loc în sala Barașeum festivalul organizat de Ion Pribeagu. Vor da concursul artiști dela diferite teatre, iar d. Pribeagu va semna autografe pe noul său volum de versuri.

Artistele noastre

NINA ARBORE

Adevĕrul
LITERAR și ARTISTIC

Gastronomia franceză

de M. SEVASTOȘ

In săptămâna „cărții franceze", printre volume de proză și versuri — răsar elegantele tratate de gastronomie: Ali-Bab, La Cuisine Moderne, Larousse gastronomique, etc., altăuri de cărțile modeste ca înfățișare, dar pline de savoarea înțelepciunii culinare, în frunte cu „La physiologie du gôut" de Brillat-Savarin.

Acest mare scriitor care s'a uitat la masă cu o privire atentă și delicată, prețuia — în gustările din popasurile de vânătoare — puiul brânzeturile și tartinele din geantă nu numai în sine după o zi de umblat pe câmp, dar și grație acelei „main amie" care a învălit cu grijă afectuoasă proviziile pentru vânat.

Bucătăria franceză — atât de bogată, diversă și de fină — a fost dusă în toate colțurile Europei de specialiști, dar și de refugiații cari, după revocarea edictului de Nantes (1685) și în timpul Marii Revoluții, au trebuit să-și refacă viața peste graniță.

Este cunoscut cazul unui francez, refugiat la Londra, care a făcut avere din prepararea salatei. Deși nu fusese neam de neamul lui bucătar, el a căpătat un mare renume de preparator de salăți în capitala Imperiului Britanic, de unde s'a întors la Paris cu avere: 80.000 fr! Cu 20.000 fr., el și-a cumpărat o proprietate la țară, iar restul i-a îngăduit un trai liniștit până la moarte.

Acest refugiat — ni se pare d'Albignac — a avut mulți tovarăși. Parizieni activi și cu gust au înființat pretutindeni hanuri și restaurante, în care se preparau ușoarele și delicioasele mâncăruri franceze.

O masă de multe ori a oprit cursul istoriei. Anibal n'a intrat în Roma din pricină că o masă abundentă l-a reținut prea mult la Capua. Iar Ludovic al XVI și-a pierdut capul, în bună parte, din pricina lăcomiei lui. De Chamilly, primul său valet, îi oferi la Etoges un dejun copios — când regele era în fugă spre graniță. Ludovic al XVI-lea întârzie prea mult la masă — încât, ajungând la Varennes, nu mai găsi acolo pe cavalerii cari trebuiau să-l escorteze peste frontieră. Aceștia îl așteptaseră mult timp; dar văzând că așteptarea li-i în zadar, plecaseră singuri. Regele avu o fugitivă satisfacție, plătită cu viața lui și cu capul frumos al Mariei Antoinetta.

Cât valorează bucătăria, și în special cea franceză?

Doar Talleyrand — mulțumită artei bucătarilor săi — a reușit să obțină dela *aliați* îndulcirea condițiilor capitulării din 1814. Avusese dreptate când ceruse — nu diplomați — ci bucătari...

Carol X de obicei rece și rezervat, devenea la masă afectuos, expansiv, sociabil...

Ludovic XVIII a inventat mai multe feluri de mâncare: o piure de linte și cotletele numite „à la victime". E vorba de cotletul care este dublat de-o parte și de altă de două cotlete, menite ca, frigându-se pe ambele părți, să dea tot sucul bucății de carne din mijloc, singura care se servește.

Napoleon n'a dat atenție mâncării. Odată, cerând cârnați aplatizați — ca un suvenir de cazarmă — bucătarul îi făcu un fel de ghiudem de potârnichie. Și Napoleon nici nu-și dădu seama de substituire. La Sf. Elena bucătarii făceau o adevărată echilibristică culinară, căutând să prezinte gustos și plăcut alimentele pe care le aveau la dispoziție. Mai târziu însă, lipsit de serviciul acestor artiști, Napoleon regretă de a nu fi apreciat, la justa-i valoare, gastronomia — adăogând, după spusa istoricilor și acest regret pe lângă altele...

Delicioasele menu-uri franceze sunt stropite de incomparabilele vinuri de Bordeaux, Bourgogne, Champagne....

Vinul, — acest „liquide vivant, qui peut devenir malade, qui viellit et qui meurt", — are în Franța o savoare aparte. Cultura viței și prepararea vinului au ajuns în Franța la nebănuite culmi ale nuanțelor în gust, parfum și culoare.

Sînt oameni care pînă la 30—40 de ani nu beau vin decât un pahar sau două într'un an — și atunci vinul li se părea o specie mai puțin tare de oțet. Vinurile franceze însă, atât de gustoase și de plăcute — fără să amețească și fără să dea o indispoziție după masă — au convertit pe cei mai intransigenți inamici ai sucului de struguri.

Tonic, aducător de-o ușoară veselie, vinul francez — care-ți face parcă oamenii mai buni și evenimentele mai puțin tragice — îți dă în străinătate nostalgia dealurilor verzi, care au creat un spirit național anumit: viu, spiritual, alert.... Dela un capăt la altul al unui voiaj în Franța, te urmărește un spirit sănătos — uneori cam corosiv pentru străini — dar manevrat fără răutate.. ceiace nu provoacă rancuna.

Superioritatea bucătăriei franceze este determinată de-o agricultură științifică, de-o creștere a vitelor aproape fără rival. Fabricanții contribue cu admirabilele lor preparate: paste făinoase, conserve, brînzeturi...

Iar bucătarii au tradiția mîncărurilor gustoase, prezentate artistic și servite cu distinsă îndemînare.

Un hotel din Vichy fiind invadat de membrii unei fanfare, venită la un concurs de muzică spre un sfîrșit de sezon vilegiaturistic, — cei doi musafiri întîrziați care făcuseră plata și se pregăteau de plecare în Romînia, credeau că ultima lor masă va fi o deziluzie.., personalul de serviciu fiind ocupat cu clienții de curînd sosiți.

Mare a fost însă mirarea compatrioților noștri văzând pe însuși patronul hotelului, cu șervetul subsoară, venit să-i servească pe ei — niște străini dela capătul lumii, care-i plătiseră nota și care (cine știe?) poate nu-i vor mai călca niciodată pragul casei.

Impresionată de delicateța acestui gest, familia de Romîni — când se oprește la Vichy — trage cu credință la acelaș hotel, întîmpinată de proprietar ca niște rude iubite.

Iar seara, după masă, la filtru sau la un păhăruț de absint, — gazda și musafirii vorbesc cu pasiune despre mîncărurile și vinurile franceze pe care atîția poeți le-au divinizat.

Un bard popular spune, la un sfîrșit de masă, că dacă pe Seina ar curge vin — el s'ar așeza pe brînci și ar seca-o dintr'o sorbire.

Acest lucru îl spune reprezentatul unui popor care degustează vinurile, înghițitură cu înghițitură, înțelegându-le cu toate organele de percepțiune gastronomică — dela vălul palatului până la timpan și retină....

Relațiile noaste culturale cu Franța

Ne facem o datorie deosebită față de victima odiosului atentat de la Cluj, reproducând părerile profesorului Ștefănescu-Goangă asupra importanței relațiilor culturale dintre Franța și Romînia.

Noi românii am luat contact cu spiritul civilizației occidentale în prima linie și în cea mai mare măsură prin cultura franceză. Intr'o epocă decisivă pentru noi, aceea a formațiunii noastre culturale în spirit occidental, acest contact a fost hotărîtor. Cultura franceză ne-a infiltrat ideile generoase politice și sociale, care au prezidat la organizarea societății și statului nostru modern, ea ne-a întărit conștiința latinității și demnității noastre naționale.

Dela ea am dobândit mai mult decât dela oricare altă cultură, simțul critic și spiritul de finețe. Ea ne-a învățat prin pilda vie a creațiunilor sale spirituale, că adevărul se impune într'o măsură cu mult mai mare spiritului, dacă are strălucirea clarității și frumusețea formei.

Cultura franceză ne este scumpă și ne influențează puternic pentrucă ea corespunde structurii noastre spirituale.

Prof. Ștefănescu-Goangă
Rectorul Universității din Cluj

à la Vérité littéraire
la plus délicate des tutelles, mais la plus féconde
[signature]

Aux lecteurs de l'„Adevărul Literar"
Cordial salut
Duhamel
Décembre 38

Pour l'Adeverul (littéraire) j'ai à publier de ma prose.
[signature]
1938
XV

Carte propusă la Premiul Goncourt

Până la apariția numărului nostru, fericitul laureat va fi cunoscut lumii... Să vorbim de cartea cu un deosebit succes a lui André de Richaud, ca și când ar fi fost premiată. — „La Barette rouge", nu are nevoie de premiu pentru a fi gustată de public. Realismul lui André de Richaud, a fost apreciat din primele sale manifestări.

„Le Village" a apărut pe scena teatrului ca cea dintâi lucrare de merit, a urmat apoi o a doua piesă: „La chateau des Papes" și romanul „La Fontaine de Lunatiques" de un succes mai îndoelnic. „La Barette rouge" însă este la nivelul așteptărilor din primele sale debuturi. Aci a avut curajul să transpună o oarecare dezlănțuire lăuntrică, fără a trăda violența stărilor transpuse, dar păstrându-și toată stăpânirea de artist lucid.

„La Barette Rouge" este o clădire fantastică, din coasta muntelui Ventoux, care a avut o influență covârșitoare în copilăria autorului. Numele său vine din împrejurarea că a adăpostit un cardinal al cărui portret turbură pe tânăra femee, care duce o viață singuratecă, în această fortăreață. Născută dintr'un tată francez și o mamă daneză, Esther Murail, a trăit ca o străină în Copenhaga, în conflictul celor două moșteniri, cea nordică și cea latină din sufletul său.

Un om urmărit bate la ușa sa. E Siffrein, asupra vieții căruia ne-a povestit autorul o sumă de aventuri: copilăria sa torturată, viziunile care l-au înebunit, halucinațiile care l'au urmat și crima comisă de el.

Esther îl primește și cititorul are impresia că aci e mâna destinului și că ambii se supun unei fatalități. Insuși peisagiul înecat în pacea neguroasă a iernei și sub copleșitoarea căldură a verei, contribue la crearea atmosferei de patimi ce nu-și pot găsi ieșirea decât într'un paroxism. Fraza lui Paracelsius din epigraful cărții se potrivește și personagiilor și autorului: „Visătorul ca și persoana visată, sunt unul și acelaș, după cum în ispită și ispititor este una și aceeași natură".

D. JEAN ZAY
Ministrul Educației Naționale al Franței

Suprarealismul

de IZ. SADOVEANU

Mișcarea suprarealistă este, în fond, viața artistică a primului sfert din veacul al XX-lea. Prea sensibilă la dezastrul general de după războiu, arta vremii noastre a căutat să traducă fenomenul plastic în opera sa.

Explozia supremă a romantismului, revolta și delirul verbal care au izbucnit azi, cu cincizeci de ani mai târziu, s'au manifestat, întâia oară, în jurul lui 1870, în opera unică și singuratică a unui Jarry și a unui Lautréamont (Isidore Ducasse). De pe atunci, notează Leon Pierre Quint", un curent verbal imperceptibil s'a prelungit până la începutul veacului nostru". „Jarry, spune Paul Chauveau, a lăsat „cărți scrise de un mare literat", dar și o operă de farsor plină de cruzime" din amândouă se desprinde certitudinea, de care era însuflețit autorul, că totul nu e decât o neînchipuită deridere. In „Ubu", în „Messaline", „Le Surmâle" și mai ales în „Gestes et Opinions du Docteur Faustroll", Jarry expune principiile „Patafizicii" sale, sau „știința soluțiilor imaginare", un adevărat anarchism intelectual bine expus și îndrumat.

Dar lirismul modern și-a găsit expresia cea mai pură și mai violentă în „Les Chants de Maldolor" de Lautréamont, alias Isidor Ducasse, mort la vârsta de 25 de ani, în 1870. Tema fundamentală a acestor extraordinare poeme este lupta omului cu creatorul său, subiect care a fost tratat în cele mai vechi tradiții: Lucifer în luptă cu Universul ordonat de Dumnezeu, Adam care calcă porunca Elobimilor, Job, Prometheu și alții. Dar Ducasse reia tema cu o violență în blesteme, o exasperare în invective, cu un sadism și o perversitate, care face din groaznicul său poem „expresiunea aiurelei unei revolte supreme".

Poemul a fost imprimat în 1868-1869, de Lacroix, la Bruxelles, dar nu a fost dat publicității decât în 1879, nouă ani după moartea autorului.

In „Prefața" poeziilor sale ca și în „Chants de Maldolor", Lautréamont prin humorul său, prin citate de versuri și maxime celebre, dar reproduse în cuvinte de'a'ndoasele, vrea să demonstreze „vanitatea afirmărilor intelectuale".

Timp de cinci zeci de ani Lautréamont e pomenit mai întâi de câte un cititor răzleț ca Gustave Kahn, Lucien Descaves, Huysmans, sau Maeterlink. Apoi generația lui Apollinaire, Max, Jacob, Valery Larbaud, Leon Paul Fargue, până ce suprarealiștii, îl proclamă un fel de Messia al literaturii lor și îl consacră întemeietorul și adevăratul precursor al curentului suprarealist.

Gesturile declamatorii, fumisteria, încâlceala construcțiilor literare, toate formele acele gângave cu care a început suprarealismul și de care s'a râs de atâtea ori, nu sunt „totul" în arta de după războiu.

E reluarea criticii excesive a culturii din care s'a născut poezia, noua artă, după cincizeci de ani de la „Chants de Maldolor", a unei generații crescută în cataclismul civilizației actuale. Din fărămăturile trecutului culturii și ale civilizației ruinate, prin războiu, scriitorii, artiștii, de azi au creat „simboluri", în care au exagerat culoarea, au șarjat forma până la caricatură, pentru ca să lovească brutal spiritul publicului și să-l facă să înțeleagă că Frumosul, Binele, Virtutea, sunt minciuni ale trecutului mort. In prezent, vor ei să ne spună, e domnia infamului și a perversului.

Humorul și sarcasmul subliniază strigătul strident al culorilor din tablouri și poeme, din artele plastice, ca și din cele ale cuvântului. Nu prin figurație și reprezentare a realității, ca în trecut, se exprimă arta și literatura de azi, ci se servește de „simbol" și „semn", spre a adaoga înțelesul ei propriu la realitate, de aci suprarealismul, prezentând ast-fel o spiritualitate nouă, de altă esență de cât cea din evul mediu, sau din Renaștere, de altă esență chiar de cât acea a Impresioniștilor, a Sintetiștilor și a tuturor celor ce se intitulau Independenți.

Această nouă spiritualitate este acea a unei lumi în revoltă, conștientă, însă, de posibilitățile și mijloacele sale. Este o spiritualitate a unei lumi răzvrătită împotriva josniciei și a nesațiului monstrului „Interes".

Urițenia, meschinăria lumii acestia în care s'a găsit prăbușit omul de după războiu, în care minciuna este virtutea cea mai strălucită, nu putea să fie preschimbată în Frumos și Măreț, prin artă. Singura frumuseță a Artei Suprarealiste este expresiunea forței și a virilității sale creatoare.

„Independenții" au pășit cei dintâi spre eliberarea complectă de sub puterea tradiției estetice și au fost la baza mișcării spirituale care a dat posibilități nelimitate creației artistice.

Cei ce sunt la baza mișcării suprarealiste s'au inspirat din toate filosofiile trecutului, din toate creațiile artistice ale lumii. Dintre gânditorii moderni Freud și psihanaliza-psihopatologică a contribuit în mare parte la conceptul Suprarealismului. Cei doi promotori ai suprarealismului francez, Aragon și Breton, au făcut studii medicale. Mai toți cei care au reprezentat suprarealismul în lume au avut strânse legături cu metafizica.

Chirico și-a petrecut mai tot timpul studiilor în Germania și a scris în 1914, tratatul său „Pittura metaphisica", inspirându-se din Nietzsche și Schopenhauer.

In timpul războiului mondial a întemeiat, dimpreună cu Carra, grupuli „Valore plastici", trecând de la futurism la cubo-futurism și apoi la „neo-primitivism". Max Ernst, pictorul suprarealist german este metafizician prin excelență, Piccasso, alt spirit frământat de neliniști metafizice. Toți caută o sinteză în abstracțiunile compoziției și date solide în studiile psihice, urmărind cercetările asupra „Artei Pure", arta fără subiect, nici obiect, nici literatură, nici emoție drept conținut, ci „Artă în sine".

După concepțiile suprarealiștilor artistul își creiază filosofia proprie a cărei esență este spiritualitate intelectuală personală, din care se nasc creațiile cu forme noi, din care se descifrează greu înțelesul expresiunii. „Viziunea" ține locul motivului, a subiectului și a obiectului ce formau conținutul înainte. Creația artiștilor nu mai e poetică prin inspirație, simplă și spontană. In imaginația artistului suprarealist „Viziunea" trebuie să se filtreze prin spiritul psihanalitic și să străbată prin drumurile încâlcite ale complexului lui Oedip, prin „libido" „catharsis", „joc", „evaziune", „simbol", etc. Ea este o „sublimare" metafizico-filosofică, care cere o imensă putere de concentrare constientă spre a fi ordonată în complexitatea ei și a unifica diversitatea individuală a operelor create.

O recepție la Pen-Clubul din Paris

La începutul lui Noembrie trecut, Pen-Clubul din Paris a organizat o recepție în onoarea poetului finlandez Koskenniemi.

Printre șefii de școală ce se impun în timpul actual atenției publice Koskiennemi este unul din ce mai străluciți. Ca mulți din cei din jurul său el și-a luat sarcina de a traduce, în limba fineză, capod'operele literaturii europene. Actualmente profesor de literatură națională și străină la Universitatea din Turku, Koskiennemi posedă o vastă cultură care se resfrânge și în opera sa personală. Ast-fel el a știut să amestece o artă care nu-i aparține de cât lui, trăsăturile puternice și melancolice ale cânturilor finlandeze, cu tradiția simbolurilor și compoziției stricte și viguroase ale parnasienilor francezi.

In ședința Pen Clubului, Jules Romains, care prezida, după ce a povestit din amintirile călătoriei sale în Finlanda, a salutat pe poetul care reprezința un popor simțitor la cultură, căci numără cei mai mulți sub scriitori la Enciclopedie și mai ales la poezie.

Raymond Schwab în numele Revistei „Ygdrasil" a vorbit apoi sub liniind în opera poetului supraviețuirea poeziei epice sau homerică, prin prezența unui „sentiment cosmic" în toate producțiile sale personale.

INSTITUTUL FRANCEZ DE INALTE STUDII

Desemn de *Ross*

Prof. WASSEUF

Prof. DUPRONT

D. J. MOUTON

IMPRIMERIILE „ADEVERUL". S. A. BUCUREȘTI

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREȘTI

Inscrisă sub No. 232,
Tribunalul Ilfov
Plata taxelor poștale în numerar conform aprobării Direcției Generale P. T. T., No. 137.282/926

12 PAGINI, ILUSTRATE

Anul XIX. Seria III, No. 941 — PREȚUL LEI 5 — Duminică 18 Decembrie 1938

Adevĕrul

LITERAR ȘI ARTISTIC

IN ACEST NUMAR COLABOREAZA:

Petre Neagoe, Victor Eftimiu, M. Sevastos, George Lesnea, F. Dima, Sofia Nădejde, Maurice Scheyer, Al. F. Mihail, G. Spina, T. Soroceanu, Șt. Tita, Ioan Massof, Mih. Popescu, etc,

APARAREA SCRISULUI ROMANESC

de M. SEVASTOS

D. Timoleon Pizani are ceva străin în figură, cași'n nume. Nasul aduce cu „încujbatele corăbii" din Homer. Vorba-i volubilă și pitorească, amintește agoraua. Când povestește se cunoaște că i-au fost dascăli Xenofon și Herodot. Iar spiritul său de dialectician ne face să ne gândim la dialogurile lui Platon.

Și totuși acest cărturar, purtîndu-și pe deasupra noastră ochii vioi subt sprîncene stufoase, poartă cu dânsul — odată cu maldărele de ziare și de reviste de subsuoară — un gust de scris specific romînesc.

In vreme ce alții te întîmpină pe stradă cu cancanuri și cu venin, d. Pizani îți vorbește numai de un fenomen social sau cultural — omul în discuție fiind doar piesa anatomică pe care se studiază viața.

Căutând în „Argus" elementul economic care se găsește la baza activității individuale și colective, d-sa explică temeinic lucrurile. Orice articolaș al său are la bază o informație și o cugetare. Se trece dela un fenomen particular la unul general, căutîndu-se sensul adînc al întîmplărilor. Ni se sugerează o soluție practică.

Acest gazetar economic, cu vechi rezonanțe atavice eline în nume, s'a contopit sufletește cu cultura acestui neam — având aceiași limbă maternă. Legăturile din trecutul îndepărtate s'au rupt. Noile legături l-au fixat, din moși strămoși, pe pământul românesc. S'a amestecat cu istoria acestui popor. I-a studiat cronicarii și cărțile religioase. Ii știe folclorul, literatura veche și nouă.

Totul e deci unificarea culturală și sufletească — nu sîngele, nu rasa.

Iată aici un exemplu tipic de fuzionare completă în masa romînească; și n'am fi remarcat acest lucru — la care nimeni nu se mai gândește acum — dacă d. Pizani, în respectu-i de limba romînească și de scrisul românesc, n'ar duce adevărate lupte omerice, purtate aproape cu patimă, împotriva celor ce nu ne știu limba și nu-și îngrijesc scrisul, deși aparțin primei generații de intelectuali ridicați din plugarul romîn autentic.

Cetim cu groază jurnalele, revistele, cărțile...

Atît vocabularul, cît și construcțiile n'au de cele mai multe ori nimic romînesc. Ici o turnură franțuzească, dincolo o traducere din limba germană.

Numai poporul are dreptul să creeze spiritul unei limbi.

Cărturarii îmbogățesc limba respectându-i însă cu sfințenie spiritul. In acest cadru numai se pot face inovațiile.

Prepoziția este poate cuvîntul cel mai sensibil, după care se cunoaște ignoranța linguistică. La noi nu este vorbă mai maltratată decât prepoziția.

Parcă redacțiile și editurile noastre sînt invadate de hoarde barbare, care au învățat românește de cîteva luni — deși mînuitorii de condei sînt astăzi fii de țărani și de orășeni romîni de baștină.

Elevii n'au învățat, și nu învață solid, în școli. N'aud în familii și'n societate o corectă și frumoasă limbă romînească.

(Continuare în pag. 7-a)

ISER: Arlechinadă

ISER: orientală

ZEIȚELE PRIMITIVE ȘI FEMEIA

de Sofia Nădejde

Cum se explică oare înzeirea femeii? Sociologi însemnați spun, că unii primitivi chiar până azi n'au nici cuvântul care exprimă noțiunea de zeu ori zeiță ci numai o credință slabă în un ce de bine și teama de rău așa zisele **spirite**; credința aceasta o găsim și la rasele cele mai inferioare; îndată ce imaginația, curiozitatea, frica și oarecare judecată se desvoltă omul cearcă să înțeleagă ce se petrece în juru-i și cu el.

„Omul, zice M. Leman, pentru mulțumirea curiozității lui, caută să născocească oarecare explicații despre viață fiindcă o găsim mai la toate popoarele, pare că cea mai simplă idee ce i-a venit în minte, e că el a atribuit fenomenelor naturale, animalelor și lucrurilor aceleași însușiri **ce le are și el**, numite spirite; așa a luat naștere zisul **animism** noțiunea că primitivii ca și copiii cred toate lucrurile vii; în basme sunt destule urme de ex.: Sf. Vinere chiamă toate lucrurile să-i deschidă, iar acestea răspund că nu pot. In alte basme, copacii cuptorul, fântâna vorbesc și judecă omenește Spencer zice: „umbrele îl fac pe om să mai creadă că el pe lângă trup mai are și un dublu".

La noi era credința că zidarii măsoară pe furiș umbra unui om, o pun la temelie, ca să întărească zidul iar omul moare, aci e și urma de jertfă de om ca în legenda „meșterul Manole".

Pe lângă umbră, zice tot Spencer: „mai sunt și visurile cari-l fac pe om să creadă că el e dublu, adică trup și spirit.

Wells zice: „Nici o tradiție înainte de a fi graiul". Am arătat în alt articol că graiul, în mare parte e opera femeii ca mamă. Tot el zice: **„Un lucru e sigur, în mintea omului primitiv adorarea mamei după moarte s'a iscat în vârsta matriarcatului. Ea singură ca mamă ori strămoașă, era cunoscută și visată și cu vremea adorată".** Strămoșii, tatăl, devin cunoscuți în vârsta patriarcatului. Chiar până azi poporul în ironie zice: „știu sigur cine mi-e mamă, cine mi-e tată, nu". In vremea matriarcatului era adevărat. Aceasta explică de ce primele zeițe erau mai ales femei.

J. Lubock spune: „Nu exagerăm zicând, că o teamă și o groază constantă de un necunoscut acoperă viața omului primitiv ca un nor gros. Aci îi vine în ajutor, credința în spiritul mamei ori strămoașei care e undeva, și prin rugăciuni și jertfe ce-i va aduce îl poate ajuta, cum făcea când trăia".

Spencer zice și el: **Spiritul strămoșilor binefăcători în timpul vieței, e înzeit după moarte** le dă nume variate, le atribue legi și poruncí; așa se pune baza sentimentelor alese și morale, dictate de înțelepciunea lor de când trăiau; dar mama era prima hrănitoare conducătoare și apărătoare de aceea **prima strămoașă adorată a fost mama, sfaturile și binefacerile ei le avea dela dânsa când trăia. Prin rugăciuni și jertfe aduse spiritului ei, o va face să i le dea și după moarte. De aceea cele mai multe zeițe sunt femei.**

Fabre Olivier ne dă un exemplu de cum începe cultul strămoșilor la rasa albă: ‚mama ori soția despletite s'arunca între luptătorii cari se băteau, ele, cu ochii aprinși, cu glas poruncitor strigau: „In pădure mi s'a arătat umbra strămoșilor, mi-a zis că nu vrea să vă bateți! Da am văzut-o, nu vrea luptă între frați!" Bărbații înmărmuriți de starea de extaz a femeilor încetau lupta; rol mare aveau druidesile, volupsa, Pitoniza, dovadă și legenda Sabinilor. Galii și Celții n'aveau temple, serbau cultul în pădurile sfinte. Acest exemplu ne arată că tot dela mamă și soție purcede elanul sfânt pentru pace.

Spencer spune și el: **„Femeia în virtutea instinctului și rolului matern a căpătat de timpuriu calități de mare valoare ca: munca, economia, prevederea, intuiția, altruismul mila, devotamentul** etc. In virtutea acestor însușiri a fost adorată în viață și după moarte.

Spiritul strămoșilor, binefăcători, e ridicat la început și mai târziu la rangul de zeițe și zei; poruncile lor sunt ascultate. Aceste sentimente absolut trebuitoare vieței omenești a evoluat în forme tot mai desăvârșite și morale. Cei vechi ziceau: „despre morți nu trebue să spunem nimic, ci numai de bine".

Max Müller și alții spun că pe lângă cultul strămoșilor a mai contribuit la înzeire și teama de elementul naturei, dar și pe acestea omul, cu vremea, le-a umanizat, ex. Joe tunătorul etc.

Vom arăta câteva din zeițele mai însemnate:

La Egiptenii vechi zeița cea mai însemnată a fost Isis, soția lui Oziris. Străinii rămâneau uimiți de cultul și adorarea acestei zeițe rolul ei era măreț, demn și înalt moral, dânsa ținea pe braț o carte. Preoții egipteni ziceau de Isis: **„Pofta sângelui, a crimei, bântue pământul**; zeii te-au ales, căci în sânul unei femei, raza spelndoarei va căpăta forma umană; **acela care va mântui lumea"** (E. Schure). (Simptomele căderei civilizației egiptene nu seamănă oare cu cele de azi?). In unele statui Isis ține un prunc în brațe. In altele un voal o acoperă. Sub statue stă scris: ‚Niciun muritor nu mi-a ridicat voalul". Ceeace înseamnă: ‚niciun muritor n'a înțeles misterul vieței". Pe alte statui are în mână o cruce, simbolul vieței eterne, producătorul focului. Preoții ei, e casta cea mai superioară, inițiați în misterele esoterice, aveau pentru Isis un înțeles adânc filosofic, științific, ei erau deținătorii științelor agricole, medicale, astronomice templele sunt orientate spre răsărit. Isis era crezută intemeetoarea acestor științe și zeița lor. In toate templele s'a păstrat însemnătatea zeițelor femei, **rolul lor e moral, demn și superior bărbatului. Ea reprezintă prima civilizație egipteană.**

Zeițe însemnate găsim și la Indieni: Prakviti zeița graiului, a energiei creatoare a universului, care a purtat în sânul ei pe Brhmma. Tu ai fost **zeița vorbei,** energia creatoare a universului și mama vedelor.

Welli arată însemnătatea graiului, care e datorit femeiei.

Tradițiile s'au stabilit numai după vorbă. Limba e instrumentul gândirei. Graiului datorim întreaga gândire și civilizație. Să nu uităm că la crearea graiului femeia ca mamă a avut un rol însemnat. In toate limbile Indo-Europene se zice: **Limba maternă** nu paternă. Deci cu drept cuvânt zeița ei e o femee.

La Greci și Romani cele mai însemnate zeițe sunt femei.

Minerva, fiica lui Jupiter zeița înțelepciunei; **Ceres, Demeter** a agriculturei, a medicinei **Venus** a frumuseței; **Cybal Rhea,** zeița cerului și pământului. **Themis** a **dreptăței,** virtute după care aleargă și azi omenirea. **Junona** zeița căsătoriei, soția lui Jul cel mai mare don juan din Olimp, ea cu toate decretele ei aspre pentru soț nu l'a putut împiedica ori înfrâna să nu umple pământul cu zâne și nimfe. Da Femeia a înțeles cea dintâi că interesul copiilor ei, a societăței a căsătoriei, e o legătură trainică. **Aditi** zeița graiului, până azi se zice: **limba maternă. Parule** cari conduc viața dela naștere până la moarte. **Vesta** la Greci **Hestio,** zeița jocului și căminului. **Diana** a vânatului, femeia ca mamă a vânat și îmblânzit multe animale, de mici ca vițelul oaia, capra, etc.

Astrea a dreptăței fiica zeiței Themis care ca și mama ei a stat pe pământ, poate în vârsta de aur. **Mnemoriu** zeița memoriei. **Melpomera** a tragediei.

Cybele, fiică a cerului, zeița pământului soția lui Saturn mama lui Jupiter pe care aceasta l'a mântuit de lăcomia tatălui care își mânia fiii de cum se nășteau; mama îl înveli în cârpe și-l dădu lui Saturn, acesta îl înghiți pe dată.

Din asemenea istorioare simple se pot afla multe obiceiuri trăite; mitologia ni le înfățișează, așa după cum din studiul limbei am putea afla cea mai veche istorie a omenirii.

Parcele din infern, Clotin, Laheri și Aropos. Mnemoriu zeița memoriei, Meplomena a tragediei, Fortuna, Nemesis, sunt încă o mulțime de zâne și nimfe însemnate, ca Speranța, credința și castitatea, etc. Toate aceste zeițe s'au păstrat din vârsta matriarcatului și n'au putut fi detronate din sufletul omenirei cu toată tirania din vârsta patriarcală.

Lubock zice: „Toate națiile coboară din popoare barbare, ele au trecut prin aceleași faze primitive, dar cu vremea se silesc tot mai mult la înnobilarea sufletului". A trebuit genii cari să impue sentimente alese ca: **Mila, cinstea, dreptatea, dragostea** de omenire, singurele cari deosibesc pe om de animale; nu exagerăm zice tot Lubock spuind că fără ele un popor nu poate fi numit civilizat. Darwin marele naturalist zice și el: Sentimentele alese se compun din: „Iubirea aproapelui, supunere către ființe adorate, respect, speranță, teamă și un înalt **simț moral, singurele care deosibesc pe om de animale.** Dar de pe numărul și însemnătatea zeițelor femei se vede și se poate conchide că: baza și origina simțului moral se află în instinctele formate și dictate de înțelepciunea mamei când trăia, a nu le asculta după moartea ei era o fărădelege. Taylor arată ce mare rol a avut cultul strămoșilor și a strămoașelor în omenire. Dar a trebuit o desvoltare mare intelectuală și morală, facultăți pe care nici învățații de azi nu le tăgăduesc femeii.

Femeile în virtutea instinctului matern a trebuit să caute hrana ei și copiilor; dovadă că zeițele agriculturei, a medicinei și altor descoperiri însemnate sunt femei; a graiului și chiar a înțelepciunei.

In virtutea rolului matern ea a căpătat calități de mare valoare ca: **Munca, economia, prevederea, intuiția, altruismul, mila**; zeițele cari le personifică sunt o mărturie netăgăduită de rolul femeii în evoluția omenirii, mai ales în vremea matriarcatului, cu domnia patriarcatului, rolul femeii a slăbit până la atâta încât în veacul trecut unii ajunsese să se întrebe dacă femeea are ori nu spirit? **Cu ea s'a întâmplat, cum bine zic sociologii, ca și cu popoarele civilizate subjugate de barbari, aceștia îndrăznesc tot, iar cele dintâi sufăr tot".**

Șirul lung de zeițe și zâne feminine durează din vârsta matriarcatului, cu toată domnia patriarcatului, n'au putut fi detronate, căci erau adânc săpate în sufletul **omului, prin folosul adus omenirei.**

DE ZIUA LUI NAE

de F. DIMA

Aseară a venit Sică.

— Un ceai — și pune țigările pe masă!

— Iar n'ai țigări.

— Ba am. Uite! Dar ale tale sânt mai bune.

...Eri — urmă Sică — am fost la Nae. De ziua lui. Nu puteam să lipsesc. Il știi. Sentimental. Senzitiv. Teribil. Numaidecât plânge ca un copil. Din păcate, îl prinde — cu mutra lui de prunc încărunțit.

— Ai mâncat bine?

— Cum se mănâncă. Pipărat. Sărat. Ca la cârciumă. Mult usturoi și vin oțetit. Iar cafeaua — asta n'o înțeleg! — ca braga.

— Cel puțin ai petrecut.

— Asta da. Dar, nu cum îți închipui tu...

...N'am apucat să mă așez bine, — povesti Sică mai departe, — și a căzut un musafir. Nae sări dela locul lui să-l întâmpine. In prag, s'au îmbrățișat. S'au pupat. Pe-o parte și pe alta. Voluminoși amândoi, baricadaseră intrarea în sufragerie. Servitoarea cu tacâmurile se opri și așteptă, rușinată. Nici n'a mai încercat să se strecoare, cum obișnuiesc fetișcanele, deși era destul de subțirică și mlădioasă, căprioara.

Nae ofta, se smorcâia, mișcat. Iar prietenul, mai nalt, mai zdravăn, îl bătea cu palmele pe omoplați ca pe-un elev fericit care își sărbătorește trecerea la un examen primejdios.

Insfârșit, s'au descleștat. Musafirul, sorbind-o din ochi, făcu drum slujnicutei și o invită c'un gest cavaleresc să intre în odaie. Nae avea glasul muiat și ochii umezi. După ce s'a recules, m'a prezentat:

Desigur că-l ști pe Sică. Trebue să-l cunoști din scris...

Amicul lui Nae mă salută milităreşte, dar binevoitor:

— Colonelul Orest Caratănase! Incântat. De mult doream... Și eu sânt scriitor.

Mă uitai la el. Nu l-am văzut niciodată. Nici n'am auzit de numele lui. Arăta însă destul de bine. Chipeș. Jovial. Ținută ostășească, desigur. Dar, după înfățișarea lui civilă, putea fi ministru, diplomat, inspector general sau directorul unei mari întreprinderi industriale. Tipurile nu sânt diferențiate la noi, ca în străinătate. Incă n'avem categorii statornicite. Deosebirile nu prea sar în ochi. Amestecătură.

In orice caz, colonelul îmi făcu o impresie bună, de om solid. Prezentabil — cum se exprimă firmele mari la Mica publicitate. De altfel, Nae, după cum știi, deși boem, are legături.

— Rămâi la masă? — îl întrebă Nae.

— Iau un păhărel, o gustare. La repezeală. Am venit numai să te felicit. Dar sânt grăbit. Mă așteaptă doctorul.

— Doctorul? — se miră Nae. — Dar ce ai?

— N'am nimic. Totuși, nici eu nu știu ce am... Nu pot să-i zic pe nume... Nu-mi amintesc exact cum se chiamă...

— Spune, omule, ce-ți lipsește! — se răsti Nae.

— Nu-mi lipsește nimic. Dimpotrivă. E prea mult... La vrâsta mea...

Insfârșit, după multe ocoluri, mai cu clipiri din ochi, mai cu gesturi, zîmbind cu tâlc și mulțumit de sine, d. Orest Caratănase ne făcu să înțelegem că nu poate sta liniștit lângă o femeie.

(Continuare în pag. 6)

VIAȚA TEATRALA

Primatul regiei în teatru

„AZILUL DE NOAPTE", de Maxim Gorky la Teatrul Regina Maria" în regia D-lui M. Muratov

„MILIȚIA TERITORIALĂ", de Aldo de Benedetti la Teatrul Modern, în regia D-lui Ion Iancovescu

Cele două spectacole prezentate publicului de companiile particulare, în cursul săptămânei trecute, şi anume: „Azilul de noapte", la Teatrul Regina Maria şi „Miliţia teritorială" la Teatrul Modern, au avut darul să dovedească încă odată, dacă mai era nevoe, de importanţa regiei în realizarea unui spectacol.

Atât d. Muratov cât şi d. Ion Iancovescu, fiecare cu mijloace deosebite, cu temperamente caracteristice opuse, cu concepţii diferite, au reuşit să pună în valoare meşteşugul regiei, consacrând astfel un principiu elementar în arta dramatică, principiu prin care reuşita unui spectacol depinde aproape în întregime de viziunea şi munca aceluia ce este chemat să pună în scenă o piesă de teatru.

Aceşti doi regisori, păstrând intactă linia centrală a textului ce l'au înscenat, au ştiut să se servească totuşi de el ca de un pretext pentru valorificare scenică, creând pe indicaţiunile autorului un spectacol care trăeşte numai prin aceea că e jucat.

Aceasta întru ce priveşte viziunea, cât despre munca ce au depus-o, ea trebue subliniată aci cu toată tăria, întrucât rareori ne-a fost dat să vedem două spectacole mai omogene, mai bine puse la punct, într'un cuvânt mai lucrate.

Arta cere nu numai inspiraţie; arta cere şi muncă, o muncă neîntreruptă. D-nii I. Iancovescu şi M. Muratov s'au arătat deopotrivă frumos inspiraţi şi muncitori neobosiţi. Iată pentru ce se cuvine a le aduce pe această cle recunoştinţa şi mulţumirile noastre.

*

„Azilul de noapte" ar părea unui public neatent, o piesă de teatru mediocră. Intr'adevăr la prima vedere, se întrezăreşte lipsa unui material dramatic consistent, prin aceea că acţiunea propriu zisă a dramei este schematic construită, ocupând în economia generală a piesei un loc secundar. Autorul dă o foarte mică importanţă scenelor de mişcare dramatică propriu-zisă, acelea în care se înfiripă drama lui Vasca Pepel terorat de o amantă sâcâitoare, Vasilissa, stăpâna azilului de noapte, şi dragostea curată ce o poartă Nataşei, sora mai mică a Vasilissei, dramă ce are un desnodământ fatal, prin strangularea lui Mihail Ivanoff, bărbatul Vasilissei de către Vasca Pepel. Sunt aci câteva scene de melodramă banală, pe care autorul le-a schiţat doar pentru o mai bună orânduială a desfăşurărei piesei, dar îl simţi străin pe Maxim Gorky de acele accente patetice şi convenţionale ce animă rând pe rând triunghiul clasic al tragediei sau comediei moderne.

Toată forţa, autorul şi-o concentrează în jurul aşa ziselor personagii secundare, în desfăşurarea dramei, dar care capătă un rol de plin plan: nenorociţii pensionari ai Azilului de noapte. Evident pentru un public neatent, piesa lui Gorky s'ar înfăţişa la prima vedere, ca lipsită de dinamism. Sunt acolo nenorociţi ai soartei, veniţi din locuri depărtate şi adunaţi în pivniţa azilului, într'o admirabilă colectivitate, reduşi cu toţii la acelaş numitor, dacă am putea să ne exprimăm astfel, mizeria: Kiesci, lăcătuşul şi nevasta lui, Ana, roasă de tuberculoză, Nastia, ce-şi scaldă durerea în romane de dragoste pe care în exaltarea ei crede că le trăeşte, Kvasnia, vânzătoare de piroşti, Bubnof, şepcar, care a plecat în lume pentru a nu-şi omorî nevasta în bătaie, Baronul, venit din lumea balurilor şi a eleganţei moderne, Satin, ocnaşul care a asasinat pentru a-şi scăpa sora, actorul, „cu organismul înveninat de alcool", cum spune el mereu ca un leit motiv lugubru, care caută zadarnic să-şi regăsească memoria şi talentul, Luca, pribeagul, vagabondul blajin ce umblă la întâmplare cu o vorbă bună pe buze pentru orişicine, Alioşca, cismarul abrutizat şi el de băutură, dar care nu cere „nimic dela nimeni" decât să fie lăsat în pace, Gât-sucit, hamalul, Tătarul, harpista de periferie, însfârşit Vasca Pepel, hoţ predestinat, melancolic dar sigur pe el. Toţi s'au adunat aci în azilul de noapte, toţi aşteaptă moartea cu resemnare, fiecare îşi are drama lui interioară, dar niciunul în afară de Vasca, nu este amestecat într'un conflict. Trăesc cu toţii viaţa lor, separaţi unul de altul şi totuşi apropiaţi de soarta lor năprasnică. Deşi nu fac decât să vorbească, aceste personagii duc în spinare adevărata dramă a „Azilului de noapte". Şi aci stă toată măestria lui Maxim Gorky.

Dar cât de periculos poate fi textul „Azilului de noapte" pentru un om neiscusit. Drama lui Maxim Gorky nu poate căpăta un ritm şi o valoare scenică decât în mâinile unui regisor care e conştient de meseria lui, şi care îşi dă seamă de rolul inversat al elementelor dramatice, dintr'însa. Astfel un regisor mediocru ar fi scos în relief conflictul propriu zis al dramei Vasca Vasilissa-Nataşa, prezentând „Azilul de noapte" sub chipul unei melodrame, când piesa lui Gorky este o capodoperă socială şi umană.

D. Mihail Muratov, având o viziune cât se poate de justă, a insistat asupra elementului descriptiv din piesa lui Gorky, reuşind să descrie cu o remarcabilă înţelegere, fiecare personaj în parte. Meritul d-lui Muratov e mare în această privinţă, fiindcă aci stătea ascunsă cheia succesului.

Apoi, d. Muratov s'a arătat priceput în toate celelalte laturi de activitate regisorală, pregătind spectacolul cu o conştiinciozitate neîntâlnită până acum la noi decât la d. I. Sahighian. D-sa a creat o ambianţă specific rusească, dar în general adevărat omenească. A lucrat cu actorii dându-le directive din care interpreţii noştri au reţinut esenţialul. A ştiut apoi să sudeze toate aceste interpretări într'un joc de ansamblu pus la punct cu precizie, realizând astfel un spectocol strălucit.

Am remarcat deasemeni la d. Muratov, tendinţa firească ce a avut-o de a-i face pe toţi actorii să vorbească rar, dând astfel un ritm slav spectacolului, un ritm oarecum monoton dar tocmai deaceea caracteristic.

Multe vedete au contribuit la intepretarea „Azilului de noapte".

In primul rând trebueşte desprinsă creaţiunea d-lui I. Morţun în rolul actorului. Cu o faţă expresivă, tăiată parcă în marmoră în rigiditatea ei, cu o privire lunatecă, cu gesturi simple, cu un grai eşit parcă din fundurile pământului, cu o mimică sugestivă, d. Ion Morţun a atins adeseori culmile artei. Creaţiunea d-sale va rămâne ca o pildă strălucită în teatrul românesc.

Locul ne lipseşte pentru a vorbi de toţi ceilalţi interpreţi în parte şi aşa cum se cuvine. Vom menţiona pe toţi în ordinea indicată de program, mulţumindu-ne să arătăm că şi-au făcut cu toţii datoria din plin: d-nii şi d-nele N. Antoniu, Eugenia Zaharia (joc excelent şi în nota rolului), Tantzi Cocea, (care a avut accente tragice de cea mai bună calitate), Virgil Vasilescu (cel mai slab din toţi interpreţii), (George Vraca (un Vasca Pepel tânăr, încrezut în destinul lui, şi totuşi melancolic), Jules Cazaban (bun ca întotdeauna), Fifi Harand (care a făcut multe aforturi dar nu a reuşit întotdeauna), Beate Fredanov (creaţie excelentă, plină de dinamism), Virginia Teodoru (foarte adecuată rolului), Mişu Fotino (compoziţie plină de un umor natural), Tony Bulandra (joc minunat, simplu sub sdrenţele multicolore ale „baronului", d. Bulanrda avea un aer detaşat, cu adevărat distins, totul fiind realizat cu uşurinţă, fără eforturi), G. Storin (poate cel mai apropiat din toţi ca joc şi aspect fizic de specificul rusesc), R. Bulfinsky (creaţie impresionantă în rolul vagabondului, plină de înţelegere, de bun simţ artistic, realizată cu mijloace expresive), V. Ronea (care ne-a plăcut mai puţin, deşi a făcut eforturi lăudabile), Călin Botez, N. Velculescu, Agnia Bogoslova (reuşită apariţie în harpista de periferie), N. Daşcov şi însfârşit W. Siegfried (decoruri ca întotdeauna excelente). Credem că nu am uitat pe nimeni. Tuturor li se cuvin laudele şi admiraţia noastră, iar d-lui Sică Alexandrescu trebue să-i mulţumim pentru spectacolul ce ne-a prilejuit să vedem.

*

Să trecem la „Miliţia teritorială".

Şi aci, după cum spuneam la începutul acestei cronici, regia şi-a spus cuvântul. D. Ion Iancovescu, pe care l-am admirat până acum ca un interpret excepţional, s'a arătat de data aceasta un regisor tot atât de valoros.

Fascinaţi de prezenţa d-lui Iancovescu pe scenă, nu ne-am putut da până acum seama de aptitudinele d-sale de regisor.

Cu un ansamblu ce număra elemente inedite sau de planul al doilea, d. Iancovescu a realizat un spectacol omogen, bine pus la punct şi unitar, dând unui text, ce e dreptul excelent, un colorit special.

Teatrul Modern lăsând deoparte vodevilurile care au început să plictisească prin monotonia lor, a jucat Vinerea trecută o piesă, care deşi intitulată comedie, conţine într'însa un material bogat şi preocupări grave. Aldo de Benedetti dă dovadă în „Miliţia teritorială" de calităţi dramatice pe care nu i le cunoşteam, celelalte lucrări ale aceluiaş autor ce au fost reprezentate până acum pe scenele româneşti, nedepăşind niciodată corectitudinea. (Şi aci trebue să fim recunoscători d-lui Iancovescu, d-sa fiind adevăratul promotor al literaturei dramatice italiene în România).

Dintr'un funcţionar bruftuit şi înjurat de toată lumea, Orlandi se trezeşte deodată maior în Miliţia teritorială (piesa se petrece în timpul războiului). Tot aspectul lucrurilor se schimbă. Patronul lui i se pleacă la picioare şi îi promite marea şi sarea pentru a a„avea grije" de fiul lui, Guido, soldat prost sub comanda lui Orlandi. Războiul se isprăveşte, şi Orlandi, reîntors de pe front, simplu funcţionar, îşi reia postul, umil, plecat, serv. Eterna ingratitudine umană.

Piesa e foarte abil construită. Războiul e parcă personajul central în jurul căruia roesc toate conflictele şi se ţese acţiunea. Este aci, un fel de evoluţie ciclică, ce începe odată cu isbucnirea războiului şi se termină cu desnodământul lui. Un fapt divers brodat pe un eveniment cunoscut de toată lumea.

Autorul a creat în acelaş timp tipul micului funcţionar cu un spirit de observaţie viu, desprins din realitatea imediată. Acest rol a prilejuit d-lui G. Timică o creaţiune de mare amploare. Resemnat şi timid, d. G. Timică a jucat pe Orlando cu multiple daruri actoriceşti, dovedind că atunci când este sfătuit de un om de gust ca d. Iancovescu, poate să fie un mare actor şi fără să recurgă la tumbe şi diverse gimbuşlucuri de baracă.

Excelent d. Ionel Ţăranu în rolul patronului, cum şi d. P. Nove, un tânăr element dotat cu un glas cald şi un joc natural. D-na Sylvia Dumitrescu a dovedit încă odată cât de mari îi sunt posibilităţile, jucând cu verva şi talentul ce-i sunt cunoscute.

Un ansamblu numeros compus din d-nii Romeo Lăzărescu, N. Făgădoiu, C. Cârstel, Geo Barton, Decebal Florescu, N. Stoicescu, St. Decu. D-nele Maria Wauvrina, Rénée Pressianu, Cella Marion, Dona Carozzi, şi Jana Costea, au contribuit împreună cu decorurile pictorului Siegfried la deplina reuşită a spectacolului.

GH. NENIȘIOR

Maria Antoinette și M me de Pompadour

Conferința D-lui N. N. Petrașcu

In ciclul conferințelor Soc. Franco-Române „Louis Barthou", d. N. N. Petrașcu a evocat Marți seară figura celor două eroine ce au influențat atât de puternic acțiunea Franței în toate domeniile timp de peste 40 de ani.

Figura Marchizei de Pompadour a fost pusă într'o nouă lumină, conformă cu adevărul, conferențiarul subliniind darurile cu cari a înzestrat-o natura, o frumusețe excepțională, o formație intelectuală și artistică deosebită și mai ales un tact și o grație mai presus de toate așteptările. D-na de Pompadour spune d. N. N. Petrașcu, a creeat un stil, cel ce pe nedrept poartă numele ilustrului ei amic, ce n'a fost în realitate decât finanțatorul lui, stil ce întrecea în gust, grație și finețe, tot ce făcuse până atunci. Ea a fost ocrotitoarea marilor gânditori ai secolului al XVIII-lea, ca : Voltaire, Jean Jacques Rousseau, Montesquieu, Diderot, d'Alambert, Crebillon, etc., ca și a marilor artiști ca: Nattier, Van Loo, Boucher, La Tour, ale căror opere formează astăzi podoaba patrimoniului civilizației universale, facilitându-le viața și deci și creația.

D. N. N. Petraşcu, cunoscutul ziarist, care a conferențiat la „Dalles" despre „M-me Pompadour și Maria Antoinette"

Dacă în politică rolul ei a fost adesea dăunător, răspunderea incumbă lui Ludovic al XV-lea, „Louis le Bien Aime", care a fost mult inferior misiunei sale și care a lăsat povara conducerii Statului pe umerii frumoși dar prea slabi ai talentatei și distinsei marchize.

Un sfârșit prematur, la 43 de ani, după o viață intensă de sforțări continue, a curmat firul acestei existențe sbuciumate, ce a fost Marchiza de Pompadour, închee d. N. N. Petrașcu.

Odată cu analiza vieții Mariei Antoinetta, conferențiarul face o succintă dar foarte interesantă expunere a epocii dinaintea revoluției franceze, expunând cauzele și evoluția ei gradată, astfel cum ea a fost provocată, apărând ca o justificare a unor stări de lucruri, abuzive și conspirative.

Rolul conților de Provence și Artois, cu jocul lor meschin este desvăluit în fața auditorului, ca și nenumăratele greșeli ale fetiței-regină ce n'a știut ce e viața, dar a cunoscut ce e moartea.

Un public numeros a urmărit cu atenție interesanta și documentata conferință a d-lui N. N. Petrașcu.

A APĂRUT

PITICII CEI BUNI

de I. ROVENȚA

Povestiri minunate pentru copii frumos ilustrate

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

Prețul 30 Lei

LILI CARANDINO

care va interpreta, pe scena „Ligii Culturale, rolul Desdemonei din „Othello" de Shakespeare.

Paula Wessely

CINEMATOGRAFUL

NOPȚI IN ALGER. — Numai la Operă și în cinematograf se pot alcătui ansambluri cu artiști de naționalități diferite. Muzica n'are nevoe de cuvinte ca să fie înțeleasă și nici jocul imaginilor. Mai greu a fost pentru cinematograf când a intervenit sonorizarea lui — actorii nu mai puteau vorbi într'un film decât o singură limbă. Americanii au fost singurii care au continuat să ne ofere filme cu interpreți din țări diferite. Numai ei izbutesc să transforme oameni ca pe ori care alt material, să le imprime aceiași disciplină scenică, din orice mediu ar veni și orice limbă ar vorbi.

Așa se face că și în „Nopți în Alger" actorul principal este francez, iar partenerele sale sunt una norvegiană și cealaltă cehoslovacă, fără însă ca accentul lor în vorbă să ajungă vreodată supărător, fără să se observe caracterul deosebit al naționalității lor. Unitatea jocului lor e perfectă. Umanitatea este aceiași pretutindeni și expresia sentimentelor la fel, mai ales când e slujită de actori atât de talentați ca Charles Boyer, Sigrid Gurie și Hedy Lamarr.

Și faptul acestei reuniuni în trei constitue o mare desfătare pentru spectatori. Cum altfel am fi avut prilejul să ascultăm în acelaș timp vocile așa de calde și armonioase ale lui Charles Boyer și Sigrid Gurie. Nu mai sunt vorbe ceiace auzim ci încântare muzicală. Numai atât să ni se fi dat în „Nopți în Alger" și ar fi fost deajuns ca filmul să merite toate ostenelile de creație.

Dar „Nopți în Alger" se bucură de o regie în măsura cu care ne-au învățat Americanii. Totul e pus admirabil la punct, apoi imaginile fotografice sunt pline de relief iar atmosfera e realizată precis și deosebit de expresiv.

„Nopți în Alger" are acelaș subiect ca „Pépé la Moko" filmul francez care a obținut un meritat succes. La un interval destul de scurt, realizarea americană putea fi riscată. Este de aceiași ținută însă, cu cea franceză, având în plus nuanțe delicate de interpretare, frumusețea lui Sigrid Gurie și distincția lui Hedy Lamarr.

FROU-FROU. Este drama unei femei bune și curate, dar copilăroasă, și neînțeleasă de cei din jurul ei, oameni stăpâniți de prejudecăți și de o morală stearpă. Fără voia ei, această femee are în făptură ceva din parfumul primăverii ori din farmecul unei melodii duioase, pricinueşte suferinți și aduce moartea. Când sufletu-i delicat este în fine înțeles, e prea târziu: plătește și ea cu viața greșeala de a fi voit să trăiască după cum o îndemna firea.

Acest subiect a prilejuit producătorilor americani un film sobru, nuanțat, în care strălucește creația minunată a lui Luise Rainer. Dealungul filmului, ea risipește, ca niște lumini care se aprind, ard în vâlvătae, se potolesc, se sting, mor, infinitele fațete ale vieții sentimentelor întruchipate. Așa o cunoaștem mereu. O femee și nu o artistă care compune rolurile pentru un anumit efect, o femee ducând povara destinului ei, cu așteptări, credințe, dăruiri, sbateri, înfrângeri și cu împăcări. Jocul Luisei Rainer e o realizare a visurilor pe care ni le facem despre sentimente.

OGLINDA VIEȚII. — După atâtea filme perfecte ca o mașinărie modernă, filme cu montări costisitoare, cu trucaje abile și cu femei frumoase, drese cu farduri si îmbrăcate ca'n povești, este odihnitor și plăcut să vezi o realizare simplă firească, omenească, așa cum e și viața cea adevărată.

Atât de mult au fost speculate în cinematograf efectele de tot felul, atitudinile de suprafață și pozele fotogenice, încât dacă întâlnești imagini naturale, conturând sobru sentimentele, ți se pare că asiști la ceva nou. Prea multe gesturi îngrămădite pentru exprimarea cu lux și amploare a unei stări sufletești, ajung să aibă uneori efecte contrarii celor urmărite. Sunt poate atractive din punct de vedere plastic, dar nu convingă.

Și am avut odată mai mult prilejul să judecăm valoarea unei exprimări simple cu mijloace obișnuite, în filmul „Oglinda vieții". Câtă măsură și câtă discreție în fiecare scenă! Nu se simte nimic făcut anume și nu-i nimic senzațional nici măcar prin frumusețea vreunuia din actori. Și totuși atenția ne este cucerită și mergem după viața eroilor, cu întreaga noastră simpatie.

Contribuțiile care să ne câștige pentru acțiunea filmului sunt multe dar mai ales jocul Paulei Wessely. Incomparabilă actriță! E departe de a fi o făptură extraordinară cum ne-a obișnuit cinematograful, dar de cum apare înțelegi că e deacolo, din locul și din ritmul acelei întâmplări, precum e nourul pe cer ori copacul într'o pădure.

Ca să uiți pe cine ai în față și să nu vezi decât o femee ca toate celelalte, o femee care râde sau sufere, răspândind cu fiecare gest și vorbă ecouri în sufletul tău, e o culme de artă unde se ajunge foarte rar și'n teatru și'n cinematograf.

T. S.

VEŞTEDUL OCTOMBRIE

Veştedul Octombre de tristeţe faur,
Scutură pe dealuri zdrenţele de aur.
Cu căluşu'n gură orice zvon se stinge,
Soarele cu limba turmele le linge.
Nimeni nu mai ştie unde să se ducă,
Lângă frunza veche pasul se usucă.
Colburile molcum vara o îngroapă,
Cerul nostru zace răstignit în apă.
Toate par schimbate, liniştea-i zăcută,
Parcă vine altul şi în noi se mută.

Vremea din păraie plâns de psalmi îngână,
Ziua îşi îneacă orele 'n fântână.
Rătăcim lumina printre crengi de gânduri
Şi peste jăratec punem punţi de scânduri.
Parcă ni-s străine mâinele umplute
Cu singurătatea şesurilor mute.
A fugit departe fiecare soartă,
Fulgii păpădiei sufletul ni-l poartă.
Drumurile hulpav rătăcesc şi scurmă,
Toate sfătuite să ne ducă 'n urmă.

Incercând să zboare către-o nouă luptă,
Se aude 'n piepturi o aripă ruptă.
Se târăşte ceaţa învelită 'n zeghe,
Vrând să sufle 'n ochii care ard de veghe.
Ciuruind văzduhul aspru ca o pâslă,
Câte-un corb ne-aruncă umbra lui drept vâslă.
Rebegiţi subt solzi ruptelor sutane,
Depănând mătănii plopii stau în strane.
Vântul le înfige colţii lungi în poale,
Sau le dă cu pumnii 'n capetele goale.

Cineva ne-apasă inima c'o ghiară,
Din lăuntrul nostru frigul iese-afară.
O smerită teamă ne struneşte 'n hăţuri,
Ne pândesc copacii răsucind juvăţuri?
Degetele slabe fruntea ne-o apucă,
Nu cumva ne fură viaţa o nălucă?
Sau suntem cu toţii vechi năluci prin lume,
Ferecaţi la cârma luntrelor de spume,
Peste care toamna grunzurii-şi presară,
Ca să nu mai fie nici o primăvară?

Prin lumina ştirbă, clătinând din hârcă,
Trece câte-un nour ducând ploaia 'n cârcă
Colo unde zarea trage 'ncet poclitul,
A căzut din şirul de cocoare schitul.
Şipotul cărării poartă-un glas de toacă,
Să adape satul ars de promoroacă.
Razele 'n odăjdii de vechime roase,
Merg între cadelniţi şi iconostase.
Scoţând pâini din gură, scoţând vin din haină,
Soarele-şi începe Cina lui de Taină.

GEORGE LESNEA

Din volumul „Argint", subt tipar la „Cartea Românească".

CORNELIU LIUBA: PEISAJ

Jucării fără de copii

de Maurice Scheyer

E încă vară. Ziua se sfârşeşte într'o lumină caldă, în care amurgul se contopeşte în noapte pe nesimţite. Toamna deabia se presimte, nu e decât o slabă adiere, suflul unui spirit ce pluteşte în văzduh.

Sunt singur, singur în toată casa. Lămpi şi mobile, toate sunt acoperite, pentru ca în lipsa stăpânilor să fie apărate de praful ce se lasă peste tot, în timpul arşiţei.

Ţi se strânge inima ciudat, cu teamă par'că, la gândul că pătrunzând în celelalte odăi, ai putea surprinde dintr'odată mobilele acestea îngrămădite, unele în altele, părăsite, care par că duc în umbră o viaţă a lor tăcută şi neştiută de nimeni.

E goală şi camera aceasta, „a copiilor", care însă nu-şi mai justifică întru nimic numele. Pe nesimţite cei ce o locuesc, au crescut şi odată cu ei, mai repede chiar decât ei, s'a mărit grija de viitorul lor.

Ştim foarte bine că în fond nu putem schimba nimic în mersul lucrurilor, care vrea ca fiecare să-şi facă experienţa trecând prin dureroasele surprize ale vieţii, că şi ei vor trebui ca toţi ceilalţi să se supună verdictului propriului lor destin, că noi nu avem de făcut nimic altceva, decât să le dăm pentru drumul ce l-au înainte o bună educaţie, amintirea unei copilării frumoase şi dragostea noastră neprecupeţită.

Le ştim pe toate şi ni le repetăm de mii de ori; dar la ce bun? Căci aceasta nu ne opreşte ca în lungile nopţi de insomnie, când ochii şi urechile nu au nimic de văzut şi de auzit, să simţim în întunericul ce ne înconjoară, o întrebare înfricoşată, căreia numai viitorul îi va răspunde. Şi e bine aşa cum e: natura în înţelepciunea sa fără de margini, ne-a înzestrat cu două daruri preţioase între toate: neputinţa de a afla ce va fi, şi facultatea de a uita ce a fost.

Fără aceste două binefaceri cereşti, sufletul nostru n'ar cunoaşte niciodată pacea.

*

Copiii nu sunt încă destul de mari pentru a fi părăsit cuibul, ei ţin încă de casa părintească, dar acum sunt plecaţi la băi. Preget să trec pragul odăii, unde, pe nesimţite, şi totuşi atât de repede, s'au făcut mari. Alături se află o odăiţă mică, sau mai bine zis o cămăruţă. Acolo am stat eri îndelung, mai mult ca niciodată poate, fără să simt cum întunericul se făcea mai des cu fiecare clipă ce fugea, până când noaptea adâncă a cuprins toată firea.

Odăiţa aceasta mică, a rămas ca şi în trecut, odaia de copii. Aci se păstrează acele dintre jucării care n'au trecut în alte mâini şi care nu sunt pentru copiii mici de tot. Sunt aşezate cu îngrijire, unele lângă altele, unele deasupra altora, într'acea ordine imobilă şi rigidă, proprie lucrurilor devenite pe veci inutile şi în afară de orice întrebuinţare.

O ordine apăsătoare, mărturie unică a unui trecut apropiat şi totuşi atâ de irevocabil dispărut, o ordine amintind minuni ce nu se vor mai întâmpla niciodată. O ordine care asemenea lacrimei săcătuite ridică trecutului savoarea oricărui parfum.

Iată-l pe Teddy, ursul care arată încă destul de bine, ai cărui clopoţei ar suna sglobiu, dacă ar mai fi aci o mânuţă de copil care să-i facă să salte.

Iată mingea de football în miniatură, ce ar putea atinge un goal imaginar, dacă un picior de copil ar asvârli-o în tavane şi pereţi, cu zgomot şi veselie, ca în timpurile când tresărind tulburat din mijlocul lucrului, trebuiam să-i fac să înceteze.

Iată şi omuleţul de cauciuc, care ţipând docil de câte ori băeţaşii îi apăsau pe burtă, ne aducea la disperare.

Ce bine ar fi să mai putem fi şi acum necăjiţi din cauza lui!

Iată şi lanterna magică cu poveştile „Albă ca Zăpada" şi „Scufiţa Roşie", desfăşurată în imagini, minunat colorate în odaia în care făceam întuneric. De câte ori n'a trebuit să le arătăm copiilor.

Deşi ştiau bine că „Scufiţa Roşie" n'a fost cu adevărat mâncată de lup, şi că „Albă ca Zăpada" nu era moartă deabinelea, atenţia înfricoşată cu care urmăreau acţiunea, era totdeauna aceiaşi.

Asemănător întru totul celor „mari", cari în orele negre se necăjesc pentru nişte mărunţişuri, deşi îşi dau bine seama că n'ar trebui s'o facă.

Iată însfârşit boomerangul dorit cu atâta foc de Koki, când nu avea decât 7 ani. Boomerangul armă de tras, întrebuinţată de bushmanii din Australia, e un lucru tare ciudat: dacă-l arunci cu dibăcie, sare cu unghiu anumit, totdeauna acelaş.

Niciodată n'aş putea învăţa care e meşteşugul. Pentru a reuşi, trebue să ai 7 ani, sau să fii buchman! Deşi întrebuinţat numai de popoarele primitive, reprezintă par'că simbolul cauzelor esenţiale cari determină înlănţuirile logice ale destinului uman: toate acţiunile noastre se resfrâng asupra noastră.

Iată însă, că după ce în urma unor lungi cercetări, descoperirăm un astfel de boomerang, pentru care am plătit fabuloasa sumă de fr. 1.30 şi tocmai ne pregăteam să părăsim prăvălia de jucării, copilul îmi spuse: „Ce face un om sărman care nu are fr. 1,50, când fiul său doreşte un boomerang?" Incă de atunci mă gândeam cu teamă la cele ce o să aibă micuţul meu de îndurat în viaţă, el care tocmai în momentul ce îi adusese realizarea dorinţei sale aprinse, era preocupat de o delicată chestiune socială. Dar în timp ce eu căutam un răspuns potrivit şi veridic în acelaş timp, copilul ne linişti adăugând: „se poate că săracul să fie tâmplar şi atunci îi face el singur boomerangul".

Dee Domnul, ca şi fiul meu să ştie să-şi facă singur boomerangul pentru viaţă!

*

Ce tăcute toate jucăriile acestea: par a fi acele indicatoare ale marelui ceasornic, care e trecutul. Câte lucruri nespuse poţi citi în liniile lor imobile.

Fiecare închide într'însa minuni de vrajă şi mister, de fericire şi aventuri, minuni care ni s'au arătat şi noua, cei a căror tinereţe se pierde în negura unui trecut atât de depărtat, încât nu mai ştim nimic despre el; tot astfel, după cum n'am ştiut nimic despre copilaşii noştri, de schimbările fără nume, de întâmplările, revelaţiile şi dramele care s'au petrecut în sufletul lor.

Şi aceasta din cauză că rareori găsim imaginaţia intuitivă, singură ce ne-ar permite să împărtăşim simţămintele unei fiinţe pe cale de a creşte.

De altfel nici n'am avea timpul necesar, chestiuni mult mai importante ne solicită continuu atenţiunea!

Lupta pentru existenţă e un rău pedagog. Ştim atât de puţin despre copiii noştri, aş putea spune chiar nimic — în timp ce ei ne cunosc atât de bine, ne pătrund până în fundul sufletului. Un singur lucru ne este comun lor şi nouă: binefacerile soartei li se par naturale în tot timpul duratei lor. Noi nu recunoaştem paradisul ca atare, decât după ce ni s'a interzis pătrunderea înlăuntru. De altfel, poate că raiul există numai pentru ca intrarea lui să ne fie oprită.

Dar, lucru ciudat: Noi cei „mari", ne simţim mult mai apropiaţi sufleteşte de jucăriile părăsite, decât copiii de curând adolescenţi. In primul rând se simt ruşinaţi când vreo dată le vine poftă să se joace în ascuns cu fostele lor jucării. Apoi vine epoca, în care cu o condescendenţă dispreţuitoare îşi bat joc de prostuţii, cari mai pot găsi o plăcere în jocul acesta stupid.

Vine însfârşit faza, când nerăbdători de a face parte din categoria celor mari, îşi spun vârsta cu câţiva ani mai mulţi decât realitatea. In toată această perioadă, jucăriile fac obiectul dispreţului lor, le ignorează, le dăruiesc sau le aruncă într'un pod. este epoca în care totul li se pare că merge prea încet. Jucăriile nu le mai spun nimic şi azi, noi suntem aceia, cari le vorbim, noi care vedem că totul a trecut prea repede, îngrozitor de repede.

Ni se face dor de lucruşoarele cărora le putem vorbi de viaţa noastră, de tot ce ne-a scăpat, de tot ceia ce am arătat, irosit sau pierdut. Scotocim în colţurile cele mai ascunse ale podului, pentru a regăsi evlavia, duioşia tristă şi regretele de cari sunt străbătute amintirile noastre. Incercăm să evocăm un parfum de mult evaporat, să readucem din mormânt chipuri dispărute pe veci: al mamei, al tatei. Privim portretele lor, dar par'că vin din depărtări prea mari. Nu mai putem găsi în ele pe cei ce au fost odată, oricât am încerca. Umbra fără viaţă ne alunecă între degete. Nici noi nu suntem decât copii rămaşi fără jucării.

*

Iată frânturi de gânduri dintr'o după masă târzie de vară, când singur într'o cămară priveşti pe furiş jucării vechi. Dreptul roman ne învaţă că sunt anumite zile, care trebuesc neapărat să vină cândva, fără să se ştie când: „Dies certus an, sed incertus quando". O astfel de zi, ce va sosi la o dată necunoscută, este aceea în care copiii noştri, care acuma trec nepăsători pe lângă odăiţă, se vor opri ca mine astăzi la uşa unei alte cămări reale sau numai plăsmuită din dor, şi care va fi a lor.

Şi vor încerca un simţământ nespus de duios, nespus de trist şi efemer.

Şi în acea „Dies certus an, sed incertus quando", vor înţelege dece odăiţa această dosnică, umplută cu nimicuri fără valoare, a căpătat pentru mine astăzi valoarea unui tezaur. Atunci vor înţelege ei şi ce am vrut să spun eu astăzi.

„Dies certus an, sed incertus quando", de ar da Domnul ca până atunci soarta să nu le fie prea aspră!

Abdul-Amin şi moartea

de VICTOR EFTIMIU

Bogatul negustor de rodii, Abdul-Amin intra, din voia profetului, în al optzecilea an şi avea o inimă de optsprezece. Trupul său era neîncovoiat, asemeni unui chiparos. Strălucirea ochilor săi albaştri, trandafiriul obrazului făceau să mintă albeaţa pletelor lungi şi barba de patriarh.

Inconjurat de slava concetăţenilor, prea iubit de cei 314 copii, nepoţi şi strănepoţi ai săi, Abdul-Amin îşi trimitea numeroasele corăbii spre insulele Archipelagului, coastele Greciei şi-ale Asiei Mici, de unde se reîntorceau încărcate de rodii... Şi iar porneau, corăbiile pe Marea Neagră, spre Constanţa şi Galaţi, spre Varna sau spre Odesa, risipind milioanele de mere cu inima de sânge, al căror monopol pentru tot Orientul, îl deţinea venerabilul Abdul-Amin.

Iată că într'o bună zi, unul din căpitanii săi, reîntors depe coastele Rusiei, îi aduse peşcheş o circaziană de nouăsprezece ani, cu ochii aproape negri de albaştri ce erau, cu părul albastru de negru ce era, cu trupul alb ca lumina mărgăritarului şi învolt ca nalba.

Abdul-Amin îşi descoperi o tinereţe nouă, sorbind viaţă vie din fântâna minunatei făpturi.

Nu mai trăia decât pentru dânsa, tot pământul nu trăia decât pentru desfătarea Tamarei.

O încărca cu pietre scumpe, o îmbrăca numai în mătăsuri, îi cumpărase caic căptuşit cu roşie catifea, încrustat în sidef şi lopeţi aurite. Seara fanarele de argint cizelat se resfrângeau cu lumini verzi şi roşii în apele Bosforului, când trecea Tamarina, în sunet de tambure, alături de stăpânul şi sclavul ei, Abdul-Amin.

Cinci ani ţinu această poveste din o mie şi una de nopţi.

Iar în al cincilea an, vânturi potrivnice se încrucişară în plămânii moşneagului şi-l trântiră pe sofaua cu perne moi, de unde nu trebuia să se mai scoale.

Simţind că se apropie sfârşitul, Abdul-Amin îşi dădu seama ce era să piardă. In primul rând pe Tamarina. Apoi palatul din Terapia, cu terasele şi avuzurile lui unice, cu revărsarea de chiparoşi, de cascade şi de trandafiri până'n mare, unde se legănau caicele cu lopeţi din lemn de cedru...

Apoi zecile de corăbii mari şi hotelurile din Pera, cari îi aduceau tot atâtea venituri cât rodiile Helespontului, toate era să le piardă. Apoi 314 copii, nepoţi şi strănepoţi, apoi celelalte 23 de neveste, pe cari, dacă nu le iubea ca pe Tamarina, nu le putea uita, căci îi dăduseră ceasuri neuitate, pe toate era să le piardă.

Şi un mare dor de viaţă se trezi în pieptul lui Abdul-Amin, în acel amurg de Mai, când se întărea pe cer argintului Cornului de lună şi mirosea a migdal înflorit pe toate valurile mării şi ale văzduhului.

Ar fi dat oricare din bogăţiile lui, numai să mai trăiască un an, doi, câţiva ani...

Dar cu cine să se târguească?

Ce putea da el neînduratei care se vestea, ca să-l mai lase vieţii ?

Şi'n acel delir al sfârşitului, în mintea lui Abdul-Amin se făcu o ciudată lumină...

O cheamă pe circaziana cea de douăzeci şi patru de ani, mai frumoasă acum ca basmul cel mai frumos al Scherezadei.

— Tamara mea... creştina mea cu nume de păgâncă, Tamarina mea, îmbracă-te cu cele mai înflorite mătăsuri... Prinde-ţi la glesne brăţările, cu rubine, puneţi în jurul gâtului toate mărgăritarele!... Lasă-ţi descoperit pieptul tău, pereche fără pereche... Lasă-ţi părul tău mai greu de cât tine să ţi se reverse pe umeri, să-ţi întreacă şoldurile, până la glesne... Toate inelele, toţi şerpii de aur încolăceşte-i în jurul degetelor şi braţelor tale. Picioruşele să-ţi fie goale, să se vadă unghiile de trandafir, cele mai de preţ nestemate... Fă-te mai frumoasă decât Tamara cea de ieri, frumoasă cum mai mult n'ai putea...

— Voi face tot ce mi-ai poruncit stăpânul meu!... Uite, m'am gătit mai mult ca nici-odată. Am trecut în arătătorul mânei drepte inelul cu piatră de smarald, al Califului. Mi-am prins în păr o pană smulsă din pasărea măiastră, iar condurul acesta cu vârful întors şi cu peruzele, e ţesut din puf de colibri... Părul meu de abanos l'am parfumat cu arome veneţiene şi l'am lăsat să-mi curgă pe umeri, pe piept, să-mi înfăşoare pulpele, iar printre undele lui întunecate vor lumina sânii mei albi şi micuţi, cu vârful de mărgean catifelat.

„Toate voile ţi le fac stăpânul meu; îţi voi fi alături cât îmi vei porunci...

„Dar aş vrea numai atât, te-aş ruga să-mi spui un singur lucru: dece ţii să stau lângă tine, în clipele astea, aşa de'mpodobită?

— Fiindcă s'apropie moartea, nepreţuita mea Tamarina... Şi moartea, văzându-te atât de frumoasă, se va îndura poate să te ia pe tine'n locul meu!...

CORNELIU LIUBA: FLORI

Domnitorul Nicolae Mavrogheni și grija pentru Biserică

Istoricii noştri nu sunt de acord toţi în privinţa felului cum îşi îndeplinea datoriile de bun creştin Domnitorul Nicolae Mavrogheni, ce a domnit în Ţara românească între anii 1786—1790. Astfel unii îl arată ca fiind foarte superstiţios, alţii ca fiind ateu, iar alţii ca fiind bigot.

Măsurile însă luate de acest Domnitor pentru frecventarea bisericilor de către credincioşi precum şi acele pentru îngrijirea bisericilor, măsuri ce se găsesc în actele din condica Domnească N. XVII ce se păstrează la Arhivele Statului, ni-l arată cu totul altfel.

Chiar de la începutul domniei sale aflăm că scrie Mitropolitului ţării, la 1888 Iunie 6 următoarele:

„Te rog şi-ţi poruncesc Domnia Mea, Prea Sfinţite Părinte Mitropolit, ca să porunceşti tuturor egumenilor, epitropilor mănăstirilor şi preoţilor de la bisericile, din tot oraşul Bucureşti, ca fiecare biserică să stea toată ziua deschisă, de dimineaţa până seara, la un cias din noapte, ca să găsească creştinii vreme oricând pot merge să-şi facă în biserică rugăciunile. Totdeauna să stea un preot la biserică pentru pază, de dimineaţa până la un cias din noapte. Candelele de la icoanele împărăteşti şi pristol să stea aprinse. Slujba intrării să se facă de cu seară, făcându-se dimineaţa, nu pot veni creştini".

Natural că această măsură straşnică a Domnitorului produse pe lângă multă mirare şi teamă: preoţii trebuiau să dovedească şi cu fapta că sunt slujitori ai altarului.

De aceia, iată cum povesteşte în versuri, măsura lui Nicolae Mavrogheni, pitarul Hristache:

„Apoi dacă mai trecu,
Altceva nouă făcu:
Dete straşnică poruncă
De puse pe popi la muncă,
Ca, câte biserici sunt,
Şi câte s'or fi aflând
Să stea pururea deschise
Şi cu lumânări aprinse
Şi popa să nu lipsească
De lângă ea, s'o păzească,
Pentru vre'o întâmplare
Ori de moarte, sau de boale;
Ca, când îl va căuta
Să-l poată curând afla.
Săracii popi, ce pătise
Şi ce potop le sosise!
Ce muncă şi ce canon,
Că nu lipseau din anvon!
Cât era ziua de mare
Sta priveghiu în picioare,

. . . .

INSPECŢIILE DOMNITORULUI. Domnitorul ca să se încredinţeze de executarea poruncii date avea obiceiul, cum ne spune Dionisie Eclesiarhul: „Să se îmbrace uneori în haine preoţeşti, alte ori în rasă cu potcap călugăresc şi aşa mergea pe la biserici ca să vadă cum slujesc preoţii şi pe la ce vreme oficiază slujba religioasă.

„Mai poruncise — scrie acelaşi — a fi pururea la toate bisericile uşile deschise, ziua şi noaptea, şi preotul cel de rând să se afle nelipsit în biserică, peste toată vremea, cu cuvânt, că oricine va trece pe lângă biserică, să intre să se închine sau să-şi facă paraclis şi decuseara să slujească vecernia cu utrenia, cu cuvânt, că dimineaţa nu pot veni oamenii la biserică, mergând la lucru, iar la zile de sărbători, cu mic cu mare, toţi să vină la biserică, că cel ce nu va merge la biserică, se va bate rău, fără milă. Şi aşa se umpleau bisericile de oameni nu de frica lui Dumnezeu".[1]

In timp de iarnă, pentru ca să nu se poată plânge poporul că-i frig în biserică, Domnitorul a dat poruncă să se facă sobe în biserică.

PORUNCA PENTRU INCALZIREA BISERICILOR IARNA. „Fiindcă în partea locului acestuia din firea pământului său se fac răceli şi geruri straşnice în vreme de iarnă, din care pricină mulţi din creştini şi din cei slabi, ce nu pot răbda iuţimea gerului, rămân unii fără de biserică în vremuri iuţi ca acelea şi păcătuesc, ceilalţi iar cari merg pot să se cateriseacă în cât şed cu capetele goale la sfânta leturghie şi să rămâe cu patimă, cum şi preoţii cei ce sunt slujitori la sfintele taine, fiindcă lucrează cu mâinile, nu puţină discolie pătimesc şi cu multă răbdare de iuţimea gerului vedem săvârşind sfintele leturghii pe care aceştia toţi, parte mirenească şi bisericească, vâzându-i Domnia Mea că pătimesc, ne-am îndemnat din râvnă şi din dragostea ce avem cătrei cei ce iubesc sfânta biserică şi ca să nu pricinuiască lor aceasta vre-o zăticnire la datoria cea creştinească, care Noi ne silim din tot sufletul şi cu huliuţeală dorim ca s'o vedem urmându-se în faptă de către toţi supuşii noştri creştini, ce Ne-au încredinţat Dumnezeu sub a Noastră oblăduire, iată am hotărît, ca cu a Noastră cheltuială, să facem la toate aceste sfinte biserici ce s'au numit mai jos, din oraşul Domniei Mele Bucureşti, câte o sobă, cu care să se facă oareşcare căldură înăuntrul bisericilor la vremuri de răceli, iarna, când se slujesc sfintele leturghii, să poată fieşcare creştin sta de a-şi face rugăciunea şi închinăciunea fără a pătimi şi a se săcătui de iuţimea gerului, cum şi preoţii asemenea şi osebiţ am rânduit de la Vistieria Domniei Mele şi câte doi scutelnici din pământeni, la toate aceste sfinte biserici cu sobe pentru adusul lemnelor, pe cari scutelnici găsindu-i preoţii sau epitropii bisericilor acestora, să-i aducă la dumnealor ispravnicii judeţelor ca să-i cerceteze şi să le dea adeverinţă pe numele şi chipul lor, după care adeverinţe să li se dea pecetluirele Domniei Mele de la Vistierie, ca să fie nedajnici de toate dăjdiile câte or eşi pe an dela Vistierie sau de la cămara Domniei Mele, pe ceilalţi de obşte, aceştia de toate să fie nesupăraţi . . . . .

IMPLINIRILE CREŞTINEŞTI DE CRĂCIUN. „Că este porunca Domniei Mele, fieşcare de obşte, acum la această sfântă zi (Crăciun), să se ispăvăduiască şi să se grijească, partea bărbătească şi partea femeiască cu copiii lor, fiind folos şi bine sufletului lor la care sunteţi şi Dumneavoastră ispravnicilor, datori a-i îndemna şi a-i sili spre aceasta, după cum a găsit P. S. S. Mitropolitul . . . . Ci dar cusur să nu faceţi la această datorie, ci să fiţi cu luare aminte, ca să nu rămână nimeni negrijiţi, făcându-vă şi înşivă pildă cu urmarea, fiindcă şi Dumneavoastră ispravnicilor aveţi a da seama înaintea lui Dumnezeu când nu veţi griji pentru aceasta ca nişte dregători ce vă aflaţi . . . .

INTRODUCEREA POTCAPULUI LA PREOŢI PENTRU PRIMA OARA. In această privinţă iată ce spune pitarul Hristache:

„Apoi le mai porunci,
Şi alta li sfătui,
Ca toţi să pue în cap
Câte un grecesc potcap;
La nime să nu-l mai iè,
Cum uni obicinuiau,
Ci ca un dar, seclătit,
De tot să fie oprit.
Deci ş'aceasta o urmară,
Toţi caucul lepădară.
Gata la poruncă fuse.
Şi toţi potcapuri îşi puse".[1]

In felul acesta putem judeca la lumina documentelor, viaţa şi grija creştinească pentru supuşii săi, a lui Nicolae Mavrogheni, de la care avem în Bucureşti o Biserică şi o fântână ce-i poartă numele.

MIH. POPESCU

---

1 Vezi „Buciumul" I. No. 7 din 1863, publ. de C. Boliac.

1 Buciumul, de Cesar Boliac, pe anul 1863.

Ce ne poate„ descoperi" o corespondenţă inedită...

Cine înteţia focul duşmăniei D. A. Sturdza-Al. Odobescu „Intervenţia" lui Gr. Tocilescu

Cercetarea şi publicarea corespondenţii marilor scriitori n'ar fi având vreo însemnătate asupra operii lor libere propriu zise, totuş pentru cunoaşterea alcătuirii peisagiului lor sufletesc şi chiar pentru „tehnica" creaţiei literare, ele nu sunt lipsite de importanţă.

Urmând cu cercetarea corespondenţii — inedite — a lui Al. Odobescu către D. A. Sturdza, aflată în arhiva rămasă dela fostul secretar al Academiei, dau de „firul unei chestiuni" — cum ar spune Caragiale — tragicomice.

In speţă, câteva scrisori îndoliate scrise de Odobescu, ne desvăluesc micimi sufleteşti de-ale oamenilor mari

Scrierile sunt din anul 1887, în preajma numirii lui Odobescu la direcţia Şcoalei Normale Superioare

„Leit motul scrisorilor către Sturdza este cel vechi: Odobescu, într'o mare lipsă financiară, roagă pe Sturdza, în calitate de Ministru al Instrucţiunii, să-l înlesnească cu fel de fel de aconturi din leafa-i de profesor sau în vederea viitoarelor sale lucrări literare sau arheologice

Astfel la 14/26 April, Odobescu se plânge că stă în inactivitate, rugând pe Sturdza să-i fixeze o întâlnire „oricând şi oriunde" spre a-i înfăţişa proectele sale de lucru.

La 15 Mai, Odobescu promite un „adaos" la opera sa asupra Tezaurului dela Pietroasa şi roagă din nou pentru o întâlnire, are sprijinul lui Sturdza — pe care-l numeşte mereu „stimate domn şi coleg" — îi aminteşte de o sumă de 1000 lei în aur pe care a „înaintat-o de un an şi mai bine copistului de documente diplomatice", cere să-i fie înapoiată această sumă cât mai grabnic

In ziua de 8/20 Mai, Odobescu scrie lui Sturdza, în franţuzeşte. E de semnalat că de câteori cererile lui Odobescu sunt mai „fremătătoare", ele sunt redactate în franţuzeşte.

Insfârşit, se vede că Al. O. a avut o „scurtă întrevedere" cu D. S., în care acesta din urmă i-a făcut promisiuni în ceeace priveşte înapoerea sumei de 1000 lei aur. Odobescu adaogă precum că nu i-ar fi reamintit de această promisiune, dar are „grele şi grabnice nevoi" Ca să se vadă că se gândeşte serios la un adaos în legătură cu Tezaurul dela Pietroasa, trimite şi un raport asupra acestei chestiuni, cerând din nou sprijinul lui Sturdza, pe care-l salută cu cea mai perfectă consideraţie.

Sturdza trimite în aceiaşi zi 1000 lei aur lui Odobescu, dovadă chitanţa acestuia.

La 1/13 Iunie, o altă scrisoare în franţuzeşte. Al. O. aminteşte lui D. S. că i-a promis să aducă chestiunea lucrării sale într'o şedinţă a Consiliului de miniştri. Odobescu „îşi ia libertatea" de a-i înfăţişa situaţia financiară, mai mult decât jenantă în care se află, situaţie care pe zi ce trece se agravează. Odobescu nădăjdueşte că graţie intervenţiei „luminate" a lui Strudza, opera sa nu va suferi, iar situaţia gravă a sa, şi alor săi, nu se va prelungi. Alte salutări şi asigurări închee scrisoarea.

Scrisoarea din 19 Iunie, are, ca să spun aşa, un accent de disperare. Situaţia bănească a lui Odobescu e şi ea disperată. De aceea autorul „Falsului tratat de vânătoare" e mai puţin rugător şi mai mult cominativ. Cererea pentru întâlnire e făcută politicos, însă imperativ; se vede omul sătul de amânări. La sfârşit, Odobescu conjură pe Sturdza să nu lase „cele câteva linii" fără răspuns.

UNDE INTERVINE TOCILESCU

Şi-acum ajungem la deslegarea misterului. De ce oare Sturdza, om ciudat desigur dar drept în multe privinţi, nu se arăta mai cu bunăvoinţă faţă de Odobescu? In afară de pricini, să le spunem ideologice — Odobescu prin convingerile sale se afla la polul opus liberalismului — trebuia să mai fie niscaiva motive mult mai pământeşti.

Odobescu s'a arătat imprudent, încrezându-se în profesorul Gr. Tocilescu, căruia îi trimitea scrisori în care-şi arăta poate adevărata sa simţire faţă de Sturdza.

Iată ce i-a scris Odobescu, în ziua de 31 Octombrie, lui Tocilescu:

Iubite d-le Tocilescu,

Veni acum Petrache la mine şi-mi spune că nu pot vedea colecţiunea de monete ale lui Traian, decât Marţi dela 2 în colo.

Ştii că eu îmi fac lecţiunile Miercuri şi prin urmare în ajunul acelei zile trebue să am materialul adunat.

Şi într'aceasta ca în toate, numai piedici la lucrările ştiinţifice ale celor ce nu sunt în favoare la pocitura de Sturdza.

Imi pare rău că şi aci te aflu în cale, căci nemernicul de Ministru merită şi aci să fie tratat cum se cade unei astfel de lighioane.

Deci să nu crezi că orice voiu zice publicului despre Sturdza te priveşte. Dar iar nu pot să sufăr toate piedicele ce îmi pune, fără de a scuipa asupră-i.

Voiu fi dar silit să arăt că mi s'a oprit examinarea colecţiunii de medalii puse sub obroc de Sturdza şi de familia sa. Omul acesta a ajuns cu obrăznicia până a-şi închipui că este stăpân în ţara românească şi că toţi trebue să i se supună.

Te plâng, dragă Tocilescule, de a sta la ordinele unui asemenea animal.

Totuş îţi vreau binele, cu cea mai amicală stimă, al d-tale

ODOBESCU

★

Scrisoarea e greu de descifrat, cu greşeli de acord şi, e limpede, că a fost scrisă în clipe de grele încercări. Parafrazând, s'ar putea spune că la Odobescu, caligrafia era omul.

Dar ce cată scrisoarea adresată lui Tocilescu, în arhiva lui Sturdza? Lucrul e foarte limpede: Tocilescu i-a trimis-o lui Sturdza.

Omul, oricât de supus ar fi, e influenţabil. Cum oare putea „pocitura" şi „lighioana" de Sturdza să arate mai multă bunăvoinţă celui care-l onora cu asemenea epitete?

După cum se vede şi savanţii se „lucrează" între ei, iar încrederea lui Odobescu în Grigore Tocilescu — cel pe care Haşdeu îl numea răsturnător al pietrelor din cimitir şi „comentator de venerabile cioburi cu ornamente" — i-a fost, într'o privinţă, fatală

IOAN MASSOF

Scrisorile originale sunt luate din colecţia dr. Kaufman-Cosla.

Un roman italian

D'Annunzio şi Pirandello au murit. Papini se mărgineşte la consideraţii pe marginea adevăratului său „op" „Viaţa lui Christos", fără să-i mai poată atinge înălţimea. Bontempelli nu mai scrie de cât buchete de artificii, de nicăiri nu mai scoate flacări, ci scurte scânteeri. Ugo Ojetti nu mai scrie de cât memorii, hrănindu-se numai din experienţi trecute. Palozzeschi şi Moretti se mărginesc numai la pitorescul sentimental al tinereţii lor.

Toată atenţia scriitorilor italieni este concentrată asupra „Omului Destinului". Dar în literatură nu se vede nici o urmă din impresia acestui „om al destinului", nici în poezie, nici în romane, nici într'un fel de literatură. Doar câteva „carnete drum" din Ethiopia mai păstrează câte ceva din înflăcărata oratorie, adeseori vulgară, dar totdeauna dinamică, a Ducelui.

Afară de câteva romane, scrise de femei şi de oarecare valoare literară, ca acea a Geannei Manzine, Paola Masino, etc., care mai reţin interesul cititorilor, s'ar părea ca literatura, s'a ascuns, şade tupilată în adâncurile în care şi-au avut rădăcinele vechea demnitate omenească şi destinul său...

Poate de aceia i-a fost dat să scrie lui Corrado Alvaro, unicul roman care să merite titlul de operă literară, în aceste vremuri sumbre şi stranii. El e un calabrez trist, mocnit fără strălucire, dar plin de gânduri şi putere, care înaintează încet şi cu răbdare într'o lume întunecată, ca sub pământ, izbucnind, din când în când, în jerbii de poezie, sângeros colorate şi pline de desnădejde.

Alvaro precizează în prefaţa romanului său că l'a scris în U. R. S. S., deşi ţara în care se petrece rămâne anonimă. E o ţară etatistă, dar fără nici o aluzie directă la Soviete sau la slavism, ori la Internaţionala a III-a. Multe din cele relatate se pot aplica regimului sovietic tot atât de bine ca ori cărui alt regim totalitar, evocat cu o neînduplecată ascuţime şi pornind fără îndoială din experienţa sa intimă.

„A descrie condiţia omului, trăind într'o stare de teroare şi nu de teroarea născută din mister, declară Alvaro, „ci o teroare omenească stârnită de om şi codificată prin legi, este o întreprindere care poate ispiti mai mult pe un romancier, de cât pe un savant.

Lumea aceasta de conspiratori, de inchizitori, de victime, ne apare la începutul romanului ca nişte băltoage risipite, pe ici pe colea, în năvala şi prăpădul unui puhoi uriaş, care cotropeşte totul.

Dar ceea ce e mai important este arătarea felului în care se transformă omul de eri, în omul totalitar de azi, prin adaptări succesoare, sămănând cu metamorfozele în care se transformă omul lui Kafka într'un vierme gigantic.

Technica lui Alvaro este prezentarea şi îngrămădirea unor fapte mărunte şi foarte simple, apoi o prelungă analiză a consecinţei lor în sufletul eroilor romanului.

Astfel Dale, crescut în Occident, se întoarce în ţara sa, atras de omenirea nouă pe care o presupune în formare acolo. Intâlneşte pe Barbara pe care a cunoscut-o cu zece ani în urmă şi de care e pe punctul de a se îndrăgosti. Dar cel ce vine din străinătate e totdeauna suspect. Tatăl Barbarei fusese împuşcat. Aceasta însemna că fusese cel puţin bănuit, dacă nu dovedit, contrarevoluţionar. Ii vedem pe amândoi disolvându-se în acest mediu, coborând, unul din ei la crimă, celălalt la înrolarea în poliţie.

Ceia ce face interesul romanului, însă, este evocarea puterii de vrajă care stăpâneşte lumea, evocată de el, unele scene fiind tratate cu o invincibilă putere de hipnotizare, care apasă greu asupra cititorului.

Esenţialul, în ceiace priveşte poliţia regimului, este creiarea în fiecare individ a sentimentului că e vinovat. Toată organizaţia nu urmăreşte decât acest scop, până şi reprezentaţiile centrale: nu se reprezintă acolo decât drame în care se caută vinovatul şi asupra întregei acţiuni pluteşte aşteptarea sancţiunii justiţiei pentru cel ce a făcut greşeala. Aceasta creiază în public un fior care nu e lipsit de plăcere şi fiecare aşteaptă să fie pedepsit, nu pentru crime de care ar fi vinovat, ci pentru cine ştie ce păcate comise de strămoşi şi pe care ei îl poartă în sânge şi trebuie să-l ispăşească în locul lor, se simte dator să-l ispăşească, ceiace ar explica unele mărturii care în realitate nu sunt adevărate.

Inchizitorul zice, în romanul lui Alvaro: „Trebuie distrus tot ce e privat, personal, intim şi care e cauza tuturor relelor de care suferă omenirea. A avea un secret, este o crimă, e ceva care deosibeşte pe o fiinţă de alta şi face din cel ce îl posedă un privilegiat".

Sfârşitul romanului este o deziluzie, mai ales după unele pagini care sunt tot atât de intense ca şi în opera lui Kafka sau Faulkner.

Doctrinele culturale și sociale în Turcia modernă

Imperiul Otoman al cărui cavaleri cutreeraseră pământul Europei Centrale până la Viena până la finele secolului XVII, după anul 1701 intră într'o perioadă de decădere, care merge timp de două secole spre moartea sa. Astfel trăind cu oxigen, a mai putut vieţui până la războiul mondial.

Toată lumea numea acest stat, „omul bolnav" a cărei moştenire, născuse o aşa zisă „Chestiune a Orientului". Marele războiu a răsturnat imperiul otoman după cum ştim că a distrus imperiul austro-ungar. Invingătorii, prin tratatul dela Sèvres, făcură primul pas: împărţirea moştenirei „bolnavului". Reprezentanţii imperiului şi Sublimei Porţi au semnat acest act de împărţeală. Dar naţiunea turcă refuză categoric de a primi această situaţie nedemnă şi la semnalul lui Mustafa Kemal, au început lupta epică împotriva acestei nedreptăţi, cu toate baricadele şi piedicile pe care istoria vitregă le scosese în cale. Lupta a durat cinci ani în interior contra duşmanilor sociali, iar în afară contra defăimătorilor.

Revoluţionarii turci, din dragostea de a trăi liberi şi independenţi au făcut multe sacrificii până să ajungă la victorie. Trofeul victoriei a fost fundarea unui stat nou turc în câmpiile Anatoliei sub conducerea genialului conducător. Mustafa Kemal, eroul strălucitei victorii militare dela Dumlupinar din 30 August 1922, iscusitul diplomat dela Lausanne din 12 Iulie 1923 şi fondatorul Republicei Turce din 29 Octombrie 1923.

Toţi exponenţii revoluţionari au trecut sub ordinele Gazului pentru a realiza toate reformele sociale de care noul stat avea nevoie. Aceste reforme trebuiau să asigure o viaţă nouă naţiunii Turce şi o desvoltare fericită.

Entuziasmul Turciei de a se elibera din lanţurile vechiului regim a avut importante consecinţe în istoria lumii, influenţând asupra concepţiilor umanităţii.

Partidul poporului care a guvernat destinele Turciei moderne dela fondare, a fost creiat de Mustafa Kemal în luna Maiu 1919. Primul punct din programul său era izgonirea duşmanului depe pământul turcesc şi cucerirea adevăratei independenţe a naţiunei turceşti. Prima realizare a fost organizarea administraţiei populare, legal constituită sub numele de „Guvernul Adunării Naţionale a Turciei" ale cărei principii esenţiale erau: **Republica şi Naţiunea.**

După victoria dela Dumlupinar, Gaziul care de mult chibzuia fundarea unui partid politic, puternic şi omogen, socoti că a sosit momentul punerii în aplicare a planului său. Deaceia pleacă în Anatolia pentru a sta de vorbă cu poporul. Din cele discutate, Gaziul şi-a făcut convingerea că naţiunea turcă a suferit mult depe urma pasiunilor politice ale partidelor vechi.

In alte ţări partidele politice se constituiau pentru apărarea intereselor naţiunii şi claselor; în Turcia nu sunt clase sociale: toţi sunt fii ai poporului deci toată naţiunea poate face parte din partidul poporului.

Toţi oamenii cari mai aveau dorinţi de reînvierea patriei intrară în noul partid. Astfel, în scurtă vreme toată ţara era de partea partidului poporului.

Atunci Gaziul începe reformele, deciziunile sale, considerate ca emanate dela congresul partidului, prin publicare, deveniau executorii, ca orice lege.

Dacă urmărim metoda de aplicare a reformelor, se observă că toate sunt pornite numai din concepţia Gaziului. Astfel, o ţară ca Turcia, învechită în obiceiuri de vasalitate, un laicism şubred, în care mulţi munceau pentru câţiva profitori, ţara cu fundaţii de milă şi cerşetorii, este pusă în laboratorul magic al Gaziului-chimist, curăţită, prefăcută, operată cu fierul roşu, restaurată şi o ţară nouă a răsărit pe ruinele Turciei imperialiste.

„Omul bolnav" din preajma războiului mondial s'a însănătoşit şi a devenit cel mai viguros cetăţean.

Seria reformelor începe la **2 Martie 1924** cu legea abolirii califatului, desfiinţarea ministerelor casei imperiale şi al fundaţiilor pioase.

La 3 Martie 1924, se promulgă legea abolirii poligamiei şi haremurilor.

La 20 Aprilie 1925 se promulgă legea Statutului organic al Republicei.

La 27 Ferbuarie 1925 se suprimă arenzile, iar moşiile sunt împărţite ţăranilor.

La 1 Martie 1925, toate fabricile de tutun trec la stat.

La 24 August 1925, fesul este înlocuit cu pălăria.

La 26 Februarie 1925, se introduce ora şi calendarul internaţional.

La 17 Februarie 1926, se adoptă codul civil turc prin care acordându-se drepturi civile femeii, ea este egalată în drepturi cu bărbatul şi se desfiinţează ferigeaua.

La 28 Mai 1926, se promulgă legea încurajării industriei şi protecţiei industriei naţionale.

La 31 Ianuarie 1927 are loc reforma învăţământului public.

La 28 Mai 1928 se adoptă cifrele internaţionale.

La 3 Octombrie 1928, se introduce alfabetul latin.

La 24 Mai 1929 se organizează corpul funcţionarilor publici.

La 20 Ianuarie 1930 se pun bazele reformei economice naţionale.

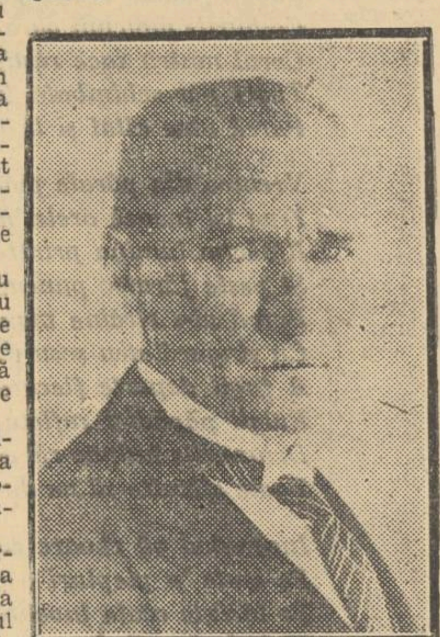
La 23 Martie 1931 se introduce obligativitatea învăţământului primar pentru toţi cetăţenii.

La 1 Aprilie 1931 se adoptă sistemul internaţional metric pentru măsuri şi greutăţi.

La 5 Iulie 1932 se promulgă legea protecţiei agriculturei şi înfiinţarea cooperativelor agricole.

Urmează reorganizarea justiţiei, fundarea marilor stabilimente de credit, construcţia unei bogate reţele de căi ferate, desvoltarea comerţului maritim şi alte multe organizări şi transformări ale vieţii de stat de altă dată într'o viaţă nouă.

Dar mai presus de toate urmărirea unei politici de alianţe şi bună vecinătate cu toate ţările cari au relaţiuni cu Turcia Modernă despre care ne vom ocupa într'un capitol special.

KEMAL PAŞA

Numai cine ştie ce înseamnă să schimbi o mentalitate şi moravuri învechite de sute de ani, ştie să aprecieze valoarea reformelor Ghaziului.

A schimba calendarul, alfabetul, sistemul de măsuri şi greutăţi, fesul şi pălăria, ridicarea femeii-sclave la nivelul bărbatului liber, abolirea poligamiei şi multe altele, sunt reforme cari nu egalează cu niciuna din cele ale celorlalţi mari reformatori ai vremurilor noastre.

Căci nu reforma în sine are importanţă, ci schimbarea unor moravuri cu care s'au născut şi au trăit nu numai turcii de azi, ci multe generaţii în urmă, moravuri cari s'au legiferat şi au pătruns atât de adânc încât numai moartea sau un cataclism le-ar fi putut scoate din viaţa şi sufletul turcului.

A trebuit să se nască un geniu ca Gaziul Mustafa Kemal care să pună capăt trecutului. Născut pentru a fi şef şi reformator, a refăcut Turcia renăscând-o ca pasărea Phoenix din cenuşa celei arse.

Aceasta este doctrina culturală şi socială a Turciei Moderne.

AL. DEM.

---

¹) Discursul Gaziului la 18 Ian. 1923 şi 17 Febr. 1923 la Izmet şi Balikessir.

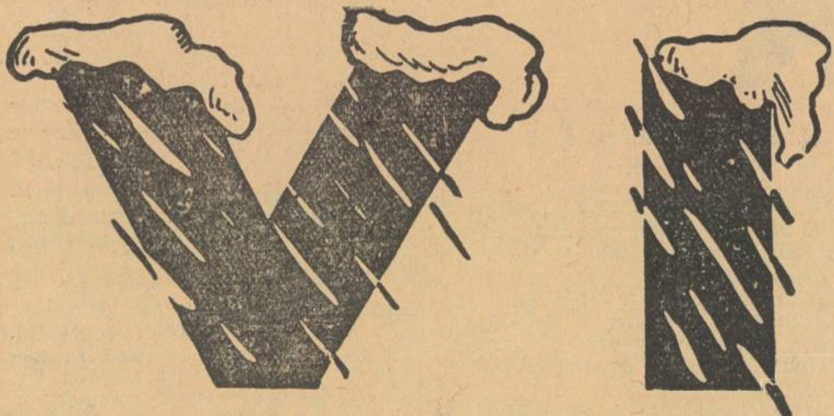
CEREŢI AZI
NUMĂRUL SPECIAL DE CRĂCIUN

Tunisia! Tunisia! este strigătul cel mai de actualitate. Ei bine, cucerirea Tunisei de către Franţa este nsuşi cadrul în care se desfăşoară acest palpitant roman. Citiţi-l!

8 LEI La chioşcari şi librari

PETRE NEAGOE

Nuvelă tradusă din englezeşte de Profira şi Teodora Sadoveanu

Ion Banciu era băiat de opt ani când cineva din sat îl porecli Ion „Nucă", ori mai pe scurt „Nucă". Ţăranului îi venise să-i spuie aşa, din pricină că băiatul avea pieliţa cafenie ca coaja de nucă şi trupul vânjos şi îndesat; şi mai avea şi-un mers curios, legănat. Porecla i se potrivea aşa de bine, că îndată tot satul nu-i mai spusese astfel. Dealtminteri, ţăranii au credinţa că porecla se potriveşte mai bine cu felul omului decât cu numele din botez, căci toţi pruncii seamănă între ei ca „două boabe într'o păstaie".

Ion era liniştit din fire. Faţa-i rotundă arăta sănătate şi putere de animal tânăr mai mult decât deşteptăciune. Instinctele primitive, însă, erau aşa de înrădăcinate într'ânsul, încât ai fi putut crede că-i deştept. Şi iată decе: mânca zdravăn ,fără să se grăbească, însă; mesteca mult, până se simţea îmbucătura topită în gură, plescăia din limbă, sugând cu nesaţ gustul mâncării tot timpul cât mesteca. Avea dinţi buni cu gingii roşii ca o creastă de cocoş şi mânca mai mult coaja la pâine, care-i plăcea uscată. Şi fiindcă odată îl duruse pântecele de nişte mere crude, nu se mai atinse niciodată de fructe necoapte.

„Are să se facă voinic, băiatul, — spuse într'o zi bunicul lui către alt ţăran. — E tare ca piatra şi sănătos tun". Ţăranul încuviinţă, căci moşneagul (împlinise şaizeci şi cinci de ani) avea dinţi buni şi nici un fir de păr alb şi precum spune proverbul „Ce naşte din pisică şoareci prinde!" Aşa că, dela o bucată de vreme, sătenii începură a privi pe Ion „Nucă" ca pe o minune de voinicie. Mamele îl arătau cu degetul copiilor, spunând: „De ce nu eşti ca „Nucă"? Uite-te la dânsul! E tare ca un berbece!

Băieţii de seama lui priveau la „Nucă" cu coada ochiului, îmbufnaţi. Cu vremea, însă, i-au dat locul ce i se cuvenea unui asemenea flăcău, cu care nu era de glumit. Curând, voinicia fără seamă a băiatului ajunse de pomină în tot satul şi prin împrejurimi. Oamenii se uitau la el ca la o minunăţie. Nici un flăcău nu îndrăznea să se măsoare cu dânsul.

Când o credinţă pune stăpânire pe nişte oameni, e ca o strâncă ce te poate sdrobi. Poate da viaţă şi poate da moarte. Legenda de care era înconjurat „Nucă" hrănea puterea lui crescândă, despărţindu-l de ceilalţi printr'un hotar, că nimeni nu s'ar mai fi gândit să-i stea împotrivă.

Nici vorbă că Ion era încântat de asta; dar neavând imaginaţie, nu făcea pe fudulul. Era drept la trup, avea piept lat şi răsuflare adâncă şi deaceia purta capul sus. Dar asta cata lui era judecată trupească, astfel că la cincisprezece ani cântărea în mintea lui pe săteni şi pe toţi ceilalţi oameni ca şi pe animale. Îi preţuia după înfăţişarea trupească.

Ajunsese acum calfă de măcelar în sat şi ridica coşcogeamitea oaie, capră ori chiar porc, de parc'ar fi fost vorba de un meluţ. Odată, a apucat de coadă un viţel mare, vită cu spinarea lată şi păr lins. S'a lăsat târât prin toată curtea dela un capăt la altul şi n'a dat drumul cozii din mână până ce dobitocul nu s'a oprit, sfârşit de oboseală. Atunci l-a cuprins de picioarele de dinapoi şi l-a trântit de pământ. Casapul a râs şi-a tăiat viţelului beregata.

— Straşnic, „Nucă". Drept răsplată îşi dau voie să-l jupoi. Dar bagă bine de seamă să nu care cumva să ciupeşti pielea. Bagă-ţi bine în cap asta! zise casapul.

Ion desfăcu pielea cu pumnul. Îi plăcea tare mult să-şi vâre pumnul între pielea moale şi carnea caldă. Se slujea de cuţit cu oare băgare de seamă şi numai în anumite locuri. La şaptesprezece ani era în stare să mânuiască orice viţel şi casapul spunea celor care voiau să-l asculte, că flăcăul e „cel mai dibaciu jupuitor pe care l-a pomenit".

Dintr'o lovitură ori două de măciucă, Ion dobora boul. Nu greşea niciodată locul anumit dintre coarne. Lucra fără grabă, aşezat, dar un fior îl străbătea când vita greoaie îngenunchea şi se prăbuşea subt lovitura lui.

La douăzeci de ani Ion „Nucă" era om în toată firea. Sprâncenele-i stufoase se îmbinau la rădăcina nasului; ai fi zis un zid negru care-i apăra ochii mici. Tot obrazu-i era acoperit cu păr. Avea voce groasă şi plăcută la auz. Când râdea, dinţii sticleau albi cu gingiile roşii ca sângele. Părul de pe piept se amesteca cu barba creaţă, care-i creştea pe gât. Avea ceafa lată de culoarea arămii şi plete negre creţe. Şi vara şi iarna cămaşa îi era desfăcută pe piept.

Ion pusese ceva bani de-oparte şi cum casapul n'avea copii, îi trecu lui Ion prăvălia. „Vreau să trăiesc liniştit câte zile oiu avea şi să-mi văd de viişoară", spunea măcelarul.

Ion ştia să-şi facă bine treburile. In toate sâmbetele se ducea să-şi vândă carnea în două sate vecine. Avea o pereche de cai frumoşi şi-o căruţă bună cu coviltir, subt care stăteai ca într'un cort. Roţile căruţii erau vopsite cu galben tare, butucii cu roş, ca nişte floarea soarelui uriaşe.

Ţărăncele, mai ales Săsoaicele, nu-l slăbeau din ochi pe Ion. Când venea la cumpărat carne, îl pândeau pe subt sprâncene, dar la fete n'avea nici o trecere. Era tăcut şi mohorît la chip, se pricepea însă şi râdea din toată inima. Nu prea des, e drept, dar când izbucnea, caii ciuleau urechile şi oamenii hohoteau odată cu dânsul.

— Ciudat, spunea învăţătorul, cum şi nişte simple ţărăncuţe caută deşteptăciunea la om. La târg „Nucă" ar fi slăbiciunea cucoanelor palide şi subţirele. Pentru el ar fi în stare să-şi scoată ochii una la alta.

Dar ce să-i faci, fetele nu se uitau deloc la „Nucă". Îl socoteau drept un fel de sălbatic. „Până şi straele de duminică îi put a sânge", şopteau ele între ele.

Cât despre Ion „Nucă" le arunca priviri aprige pe sub sprâncene. Alerga cu ochii pe trupul lor şi se oprea pe carnea trandafirie ce se zărea prin deschizătura îngustă şi lungă care pornea de subt bentiţa dela gât a iei. Acolo se vedea un început de sâni umflându-se de-o parte şi de alta a deschizăturii. Aici se opreau ochii lui Ion. Fata îi simţea intrând înăuntru şi se înroşea toată de ciudă. Şi privirea altor flăcăi îi ridica sângele 'n obraji, era însă de plăcere. Ochii lui Ion n'aveau aşa dar. Intrau ca junghierele şi rămâneau în rană. Şi Ion scrâşnea din dinţi de ciudă. Ar fi fost în stare să sfarme şi să clănţăne în măsele oasele fetei. Era drept ca un lup flămând. Dar tot ce putea face, era să taie carnea c'o mişcare iute şi s'arunce cuţitul pe tejghea c'un gest scurt. Cuţitul se înfigea în scândură intrând de-o jumătate de deget şi tăişul zbârnâia, tremurând.

Ion trăia la un loc cu părinţii. Nu mult după ce a început a munci pe socoteala lui, îi muri mama. Fratele lui mai mic, Neculai, făcea ce putea şi el în gospodărie, dar straiele rămâneau necârpite; şi rufele erau prost spălate.

Bătrânul ofta necontenit, clătind neguros din cap. La câteva luni după moartea nevestei, chemă pe Ion în grădină şi-i spuse:

— Ascultă, băiete, este nevoie de o femeie în casă. Biata maică-ta ne-a lăsat şi-o gospodărie fără femee e ca un clopot fără limbă. Aşa că trebuie să-ţi iei nevasta, fiule. Insoară-te şi ad-o aici. Are toate de-a gata şi străchini şi aşternut. Slavă Domnului, casa-i plină de tot ce-i trebueşte unei femei. Maică-ta avea mâini de aur, Dumnezeu s'o iarte. Bătrânul nu părea că şuguieşte.

Ion rămase adânc tulburat, dar gândul c'ar putea să aibă şi el „femeie la aşternut", cum se spune la ţară, era lucru tare plăcut. Să aibă femeie, o femeie numai a lui, veşnic lângă dânsul, asta îi înfierbânta lui Ion sângele mai cumplit decât rachiul cel mai tare.

Stând şi ţeselând caii, sara, Ion se gândea la „femeia lui". Trecându-şi palma pe spinarea calului, mormăia: Femeie la aşternut, ha? Când mă culc şi când mă scol, haha, ha-ha! Plesneşte calul peste coapsă. Toate fetele din sat se perindă rând pe rând pe dinaintea ochilor lui pătimaşi. Fiecare are câte ceva. Oacheşe, bălaie, grase, slabe toate-s bune. Pe Lina o ştie însă cel mai bine. Lina care slujeşte la primar. Vine în toată Sâmbăta şi Dumineca disdedimineaţă la târguit carne. Are un fel al ei de-aşi pune mâna mare şi roşie peste mâna lui, când plăteşte.

Lina e o fată înaltă, cu pulpe rotunde care se subţiază frumos spre glezne. Când merge îşi leagănă şoldurile ce-i umplu creţurile fustei. E roşie la faţă ca un bujor, cu păr galben ca aurul şi obrazul i-i ca o piersică coaptă, cu pufuşor auriu. „Iţi vine să-ţi înfingi dinţii în el" mormăia Ion, înghiţind în sec.

Chiar în seara aceia o întâlnise pe pod. Lina mâna de dinapoi o vacă neagră. Vaca parcă era o beşică umflată, de mult ce se'ndopase cu lucernă verde. Merge greoiu, abia târâindu-şi copitele prin pulbere. Fusta Linei se legăna în umbră, cum mergea cu pas agale, îndemnând vaca c-o nueluşă.

— Bună seara, Lino, i-a zis Ion.

— Bună să-ţi fie inima, răspunse Lina.

— Vezi să nu-ţi crape vaca. Ia uite-te la dânsa. Deabea se mai ţine pe picioare, spuse Ion.

— Aşa-i trebuie dacă-i nebună. Se răzleţeşte de cârd, sare ca o capră peste pârleaz şi se repede în luţernă. Cum să nu i se umfle pântecele, zise Lina.

— Să n'o laşi să bea apă, că crapă, o sfătuise Ion.

— Atâta lucru ştiu şi eu, râse fata.

Stătuseră aşa, unul în faţa celuilalt. Vaca se oprise şi ea. O auzeau cum ghiorţăie şi rumegă. Apa şopotea subt pod. Aerul era greu de parfumul sălciilor înflorite. Cărăbuşii treceau vâjâind pe lângă mâinile lor. Lumini apăreau sclipind ici şi colo, în vreme ce noaptea se lăsa, înegrind înserarea.

Stătură aşa o vreme tăcuţi, apoi Lina dădu să plece.

— Unde te duci, Lino, spre casă? o întrebă Ion.

— Da, Ioane, acasă, la stăpân, răspunse fata.

— Te duci să te culci în pod la fân, hai? îi spuse Ion.

— Nu mă culc încă. Trebuie să mulg întâiu pe Negruţa, vaca asta şi să văd de dânsa, răspunse Lina.

— Bine trebuie să mai fie sus în fân, spuse Ion, întinzându-se.

— Totdeauna cad de somn când sui scara, răspunse Lina râzând.

— Vezi să nu cazi dacă te sui aşa, a spus iar Ion, Venind mai aproape.

— Nu te teme, mă caţăr eu şi-aşa pe jumătate adormită.

— Da voinice-s... spuse Ion, punându-i mâna pe şold.

— Că doar trebuie să mă poarte, — chicoti Lina, dându-i mâna de oparte. Şi-o pornise înainte, luând-o pe drum.

— O pornisem spre Luceni, dar acum văd că-i prea târziu, a spus Ion întorcându-se în loc.

Lina împunse vaca cu vărguţa. Merseră aşa o vreme, tăcuţi, în urma vitei. Pe drum se încrucişară cu doi trei oameni. Apoi iată că se iveşte şi Aron cocoşatul.

— Bună vreme la amândoi „Nucă" şi Lino, le ură el. Avea un glas de parcă ieşea din poloboc.

— De mirare, spuse Ion.

— Ce-i de mirare, întrebă Lina.

— Cum ne-a cunoscut cocoşatul prin întuneric, lămuri Ion.

— Se spune că smintiţii au buni ochi, râse Lina.

Vaca se opri în faţa unei porţi. Lina deschise poarta. Vaca intră, legănându-se, bocănind cu copitele pe pietrişul curţii.

— Ei, atunci, noapte bună, Lino, — spuse Ion. Ar fi vrut să mai spuie ceva, dar vorbele se'ncâlceau, învălmăşite, într'ânsul.

— Noapte bună, Ioane, spuse Lina şi rămase neclintită în poartă. Stăteau unul în faţa altuia — Ion îşi dădea seama c'ar trebui să spuie sau să facă ceva. Simţea limpede asta, dar rămânea locului, mut şi neclintit. Ar fi vrut să fie mai întuneric, ca să nu-l vadă Lina astfel, cum stă aplecat înainte, cu mânile bălăbănind, de parcă şi-ar fi pierdut cumpăna. Dar Lina îl vedea în felul ei: „E băiat bun", îşi spunea ea.

Undeva în casă o uşă scârţâi.

Trebuie să mă duc, şopti Lina. Noapte — bună, Ioane. Şi 'nchise poarta cu grijă după dânsa.

Ion porni spre casă, plin de încredere. Mergea cu paşi mari, hotărîţi. Işi dădea seama că primul pas, cel mai greu, ca să-şi ia femeie, a fost făcut. Dar dintr'odată se opri fulgerat, închipuindu-şi pe Lina urcând scara pe jumătate adormită. Ar fi vrut să fie acolo, urmând-o în podul cu fân. Căţărându-se în urma ei, poalele cămăşii bătându-i faţa. Inghiţi în sec, izbind cu piciorul în pământ. Să fie singur cu ea, acolo sus, în cuibarul de fân. „Doamne sfinte!" mormăi el.

Apoi îi veni în minte Aron cocoşatul. „A trebuit musai să ne iasă în cale şi să ne cunoască", gândi Ion. In sara asta de pomină când mi-am ales şi eu femeie. „Aţinti neclintit întunericul": Lina-i femeia mea. Femeie la aşternut, ziua şi noaptea, murmură.

Aerul îmbălsămat de sălciile în floare pătrundea cu putere până în adâncul lui. Strânse din pumni, lovindu-i unul de altul. Se simţea în stare să mute un zid din loc cu umărul, să doboare un taur cu pumnul. Işi repezi braţul înainte, de parcă ar fi vrut să lovească cu putere noaptea drept în faţă şi se învârti în loc pe călcâie, dus de vântul loviturii. Apoi o luă din loc, zdrobind drumul sub picior. După aceia începu a alerga şi-a sări.

Deschise poarta c'o lovitură de picior şi se repezi în pod. Se trânti în fân, aşa îmbrăcat cum se afla. Auzea calul sforăind. Aerul răcoros se rostogolea în valuri peste dânsul. Se întinse, răsuflând din adânc. Nu putea închide ochii. Se gândea ce-ar fi dacă s'ar strecura în ograda primarului şi s'ar urca până la Liina. Ar găsi-o în fân, caldă, adormită. Intr'o cămaşă largă de in, încălzită de trupul ei. N-ar putea-o vedea, dar ar găsi-o cu mânile. Mânile ardeau numai cât se gândea.

Se şi vedea repezindu-se în jos pe scară, alergând s'o găsească. Ar împinge poarta cu umărul până ce-ar deschide-o. Ar împinge într'una, fără a face nici un sgomot. Ar străbate curtea în vârful picioarelor şi s'ar căţăra la Lina. Din uliţă nimeni nu l-ar vedea. Nici un suflet nu l-ar zări prin întunecime. Doar Aron. Da, numai el. Smintiţii au ochi ageri. Umblă noaptea prin întuneric ca peştii prin apă. Lighioanele nopţii, asta sunt. idioţii!

Ion scrâşni cu mâinile din dinţi, înfuriat pe Aron şi se culcă iar în fân.

Se gândea c'ar fi bine să ia pe Aron de argat. Cocoşatul muncea ca o vită, numai pentru mâncare şi straie. Straiele pe care le căpăta erau vechituri de ale stăpânului. La Paşti ori la Crăciun primea câte-o căciulă nouă ori o pereche de cizme. Aron venise în sat cu câţiva ani înainte de noaptea cu pricina. Nimeni nu ştia de unde vine, „ce şi cum", spuneau ţăranii. O fiinţă pocită. Nici chiar vită, dar nici om, spuneau ei.

Aron era ca un butuc rău cioplit. Şi spatele şi pieptul îi erau la fel de bombate şi capul aşa de tare înfipt între umeri, că bărbia îi ţâşnea ascuţită în sus. Braţele lungi i se bălăbăneau în părţi, cu mânile mai jos de genunchi. Dar muncea cât e ziua de mare, ba chiar şi sara uneori, la lumina unui felinar.

Toţi ţăranii la care argăţea Aron se purtau hain cu dânsul. S'ar fi zis că le face o plăcere drăcească să se poarte neomenos cu dânsul. Le era mai îndemână aşa, decât să-şi bată nevasta şi copiii. După ce-l loveau, se depărtau făcându-şi semnul crucii şi cerând iertare Celui-de Sus. Căci, într'o privinţă, Aron era şi el fiinţă omenească. Sau macar o creatură a lui Dumnezeu.

Două luni dela sara în care o întâlnise pe Lina cu vaca, Ion o luă de nevastă. Se aşezară în gospodăria părintească, dar Ion îşi cumpără şi-un petec de pământ, lângă moară. Vroia să-şi clădească acolo o casă. Semn de mare îmbelşugare.

Bătrânul dărui lui Ion un sfert din viişoara lui şi tot pe atât pământ de arătură. Lina n'avea decât câteva monede de argint, doi galbeni, o sănătate de fier şi-o inimă „de aur". Lucra cât e ziulica de mare, cântând şi ciripind. Sara, un ospăţ bun îi aştepta pe masă şi bărbatul şi femeia înfulicau „ca lupii".

Când râdea, sânii Linei se scuturau, ca două mere pe-o cracă, Ion râdea şi el, împreună cu dânsa, plesnindu-se cu palma peste coapsă. „Femeie la aşternut", gândea el, mâncând-o cu ochii.

Obrazul Linei strălucea ca o tingire de aramă pe jăratecul vetrei. Braţele-i trandafirii erau rotunde, netede şi răcoroase, ca coaja de mesteacăn tânăr.

Incepură a muncii la căsuţa de lângă moară, căci Ion vroia o gospodărie numai a lui. Căsătoria era lucru bun. Sfătui şi pe bătrân să se însoare din nou, acum că Neculai era coşcogea flăcău şi-şi putea câştiga singur pâinea, într'un fel sau altul. Afară de asta, mai spunea el, nu va trece mult şi pe Neculai au să-l ia la oaste. „Dumnezeu ştie ce-or fi văzut la mine, de nu m'au luat", — zicea, gata gata să se 'nfurie.

Astfel, când cel dintâiu copil al lui a început a merge în picioare, însurăţeii erau aşezaţi în casa lor, lângă moară. Aron cel sărac cu duhul era „slujitorul de parte bărbătească" a lui Ion. La drept vorbind, Aron era stâlpul gospodăriei. Muncea cât doi cu mintea întreagă, mâncând orice i se dădea, puţin sau mult, Lina avea grijă, însă, să fie totdeauna cu îmbelşugare.

Aron îngrijea de cai, de vacă, şi de cele două capre. Curăţa în grajd, hrănea porcii, tăia lemne, aducea apă dela pârâu şi întovărăşea pe Ion în satele de primprejur şi la târg, când se ducea să târguiască vite. Nu vorbea decât dacă avea de răspuns la o întrebare ori de adus o ştire. Incâlcea cuvintele, bolborosind, dar izbutea totuşi să se facă înţeles. Cât despre ceia ce se petrecea în mintea cocoşatului, nimeni nu-şi bătea capul să ştie. La drept vorbind, nimănui nu-i trecea prin minte c'ar putea să aibă şi el un suflet. Cu toate acestea Aron avea şi el ceva „înăuntru", ca ori şi cine.

Ion lovea adesea pe Aron. Ba îl trăgea şi cu piciorul când i se părea că nu se mişcă destul de repede, cum ar fi vrut el. Aron primea loviturile c'un mormăit, un geamăt sau un urlet. Sau se ferea stângaciu de livoturi, ghemuindu-se şi gheboşindu-se într'un colţ, când era prins ca un animal la strâmtoare. Firea-i tare îl aţâţa pe Ion să-l chinuiască, căci îşi revenea numai decât din lovitură şi muncea înainte caşicum nimic nu s'ar fi întâmplat.

Dar într'o zi, când Ion, împiedecându-se de-un pui de pisică, se înfuriase aşa de tare că-l ucisese c'o lovitură de picior, Aron scosese un urlet groaznic, că Lina înspăimântată scăpase doniţa cu lapte. Ion „Nucă" se înturnă spre cocoşat, cu mânia crescută de uimire.

— Ce te-a apucat de ragi aşa? răcni el, repezindu-se la dânsul.

— Nu! nu! strigă Aron, cu glas ascuţit, sălbatic.

— Ce? ce, nu? urlă cu mânie Ion.

— Nu! Să nu dai. Mi-ai omorît pisica, mârîi Aron.

Ion se repezi furios, ridică de jos mâţa moartă şi-o aruncă asupra ghebosului. „Na, mâţă, idiotule! scrâşni el, roş de mânie.

Aron prinse mâţa la piept. Trupuşorul era încă cald. Il aşeză cu grijă pe braţ şi se duse cu el în grădină.

Ion rămase locului, uitându-se după el cu ochii ieşiţi din cap. Lina l-a strigat în casă.

Din ziua aceia, Aron îndură loviturile fără să crâcnească. Dacă putea, se ferea de lovituri, ori îşi apăra capul cu mânile, dar nu scotea nici un geamăt.

Odată, Ion s'a ivit fără veste în preajma lui, în dosul casei, lângă trunchiul de tăiat lemne. Ghebosul sta cu picioarele crăcănate, mormăind înciudat, fiindcă toporul se împlântase în trunchiu.

— Ce tot bodogăneşti acolo, idiotule! răcni Ion.

Aron tăcu de-odată şi scuipând în mâini smuci toporul cu atâta furie, că lui Ion îi sări inima din loc. Dar fără să se întoarcă către stăpânu-său, ghebosul începu a despica lemne. Aşchiile zburau în jur, zbârnîind jalnic.

Ion „Nucă" se înstări. Lina purta cămăşi bogat împodobite cu cusături la mâneci şi la gât. Chiar şi creţelele manşetelor atârnau grele de atâtea cusături de mătase. Fotele de duminecă erau din cea mai bună lână ţigaie. Modelele de pe ea lucrate cu roş închis, negru, albastru şi-un verde adânc ca muşchiul.

Frumoasă pereche — Lina şi Ion „Nucă" — când treceau dumineca la biserică Gospodarii le urau prietinoşi bună-ziua. Fetele chicoteau văzând pe Lina groasă cu alt copil, călcând ţanţoşă cu cizmele-i nouă care scârţiau.

— Alte cizme şi alt cojoc, şopteau ele.

— Şi alt ţânc, spunea una. Şi-şi înăbuşeau râsul în mâneca cămăşii.

Cojocul cel nou era din piele de oaie bine dubită, albă ca zăpada. Puncte mărunte din mătase în colori formau o podoabă lată pe umeri, în jurul gâtului, de sus în jos, pe laturi şi pe margini de jur împrejur. Pe dinăuntru lâna era creaţă, „moale ca mătasa"cum spusese o babă care îl cercetase de-aproape.

Fudul de nevastă-sa, de cojocul ei nou şi de rotunzimea-i ţanţoşă de femeie însărcinată, Ion „Nucă" îşi răsucea musteaţa decâte ori un megieş intra în vorbă cu el.

Dar Ion începu să bea. Altădată lua numai un pahar de rachiu când pleca la lucru. Acuma deşerta două, de faţă cu Lina şi când punea înapoi garafa în dulap dădea de duşcă încă vreo trei gâturi bune. De asta se făcuse hărţăgos şi-şi pierdea uşor cumpătul. Pumnea pe Aron şi dădea în el cu piciorul de câte ori îi venea chef. Cocoşatul primea loviturile cu dinţii strânşi, ca o capcană care s'a închis.

Intr'o zi, la iarmaroc, în târg, Ion se 'mbătă. Pe când încheia un târg la crâşmă, un ţăran înalt şi vânjos îi râse în nas, bătându-şi joc de lăudăroşeniile lui.

— Tacă-ţi gura, boule, mârâi Ion printre dinţi. Şi-şi sticli dinţii în negreaţa bărbii şi-a musteţilor.

— Măsoară-ţi vorba, porc de beţiv ce eşti, — spuse vlăjganul c'o linişte rău prevestitoare.

Din cotlonul lui, Aron urmărea cu încordare. Oamenii se întoarseră, privind la cei ce se sfădeau.

Ion Nucă ridică pumnul, dar vlăjganul îi dădu cu capul o lovitură puternică de berbece, în deşert. „Nucă" se prăbuşi peste o masă. Trase cuţitul, dar câţiva oameni căzură asupra lui, zdrobindu-l la pământ subt greutatea lor şi-i smulseră arma. Aron îl auzi scrâşnind din dinţi de furie neputincioasă.

La întoarcere, Aron mâna caii. Ion, neguros, sta lungit în căruţă. Două vaci erau legate de coada căruţii, aşa că Aron lăsase caii la pas. Se bucura nespus că stăpânu-său fusese supus şi bătut măr de ţărani. De veselie, începu a îngâna un cântec, cu vocea răguşită. Se lăsa purtat la hopuri în voia căruţei, cu hăţurile-i spânzurându-i moale în mână. Legănându-se înainte şi 'napoi pe bancă, cânta fără încetare. Dintr'odată i se păru c'o stâncă se prăvale peste dânsul. Se simţi aruncat peste cai. Se agăţă de hăţuri ca să nu cadă.

— Na, pentru lătrăturile tale scârboase, idiotule! — urlă Ion în spatele lui.

Aron se căţără pe capră fără să 'ntoarcă capul. Temându-se de alte loviri din spate, se ghemui, ţinându-se c'o mână de scândura pe care sta. O ură bolnavă creştea înlăuntrul lui.

După vreo două trei ceasuri de drum, Ion se desmetici. Se aşeză lângă cocoşat, cu pumnii strânşi pe genunchi. Aron sta îndoit în două, apucându-se cu mâna de loitra căruţei, la fiecare hop, ca să nu se sprijine cumva de Ion.

Pe la sfârşitul verii, Lina mai născu un băiat. Stana, baba care o ajuta la treburi, îşi iubea stăpâna ca pe Dumnezeu. O asculta orbeşte şi-ar fi pus mâna în foc pentru dânsa. Lina era numai inimă şi veselă ca o ciocârlie. Casa întreagă răsuna de râsetele ei şi vorbea domol, cu voce cântată.

— Eii, draga mamii, copiii îndulcesc femeia! spunea Stana.

— Ingeraşii de ei, gunguri Lina. Şi desfăcându-şi cămaşa la gât, scoase un sân plin, alb Pruncul începu a suge cu lăcomie, încârligându-şi degetul cel mare dela picior. Sta la sânul Linei ca într'un cuib. Lina era aşezată pe-un scăunaş, aplecată asupra lui: faţa-i strălucea de sănătate. Mâinile-i mari erau moi şi netede ca nişte pernuţe de mătase.

— Are să se facă voinic flăcău, draga mamii, dacă suge la sânul tău, spuse Stana care privea cu ochi mari.

— Scuipă-l să nu-l deochi, Stano, o povăţui Lina, zâmbind.

— Ptui, ptui, ptui! scuipă Stana, murmurând descântecul. Lina făcu semnul crucii asupra copilului.

— Ai dreptate, drăguţă! Nimeni nu ştie cât rău pot face doi ochi unui prunc. Ascultă-mă pe mine, dragă—dacă vine cineva, ascunde-ţi floarea sânului. Da, da, asta numaidecât. Tare-i mândru şi plin de lapte. Lapte gras şi dulce, pentru copil. Pe când vorbea, chipul Stanei strălucea printre zbârciturile dese şi mărunte. Apoi sfârşi, cu voce tainică.

— Lino, drăguţa mea, mi-au slăbit vederile, mi-au slăbit tare. Stropeşte-mi ochii cu câţiva stropi de lapte din ţâţă. E mai bun ca roua pentru ochii bătrâni, îi limpezeşte ca prin farmec. Aşteaptă, rugătoare.

— Vino încoace, Stano, spuse Lina.

Baba îngenunche lângă Lina şi-şi lăsă capul pe genunchii ei. Işi căscă bine pleoapa cu degetele. Lina luă copilului ţâţa din gură şi cu mâna-i voinică şi moale strânse gurguiul. O şuviţă subţire de lapte pătrunse în ochiul Stanei. Baba îl închise repede apăsând pe el degetele.

— Acuma celălalt, draga mătuşii, spuse.

Stana se şterse la coada ochilor cu mânica cămăşii. „Acuma-s limpezi ca lumina zilei". se bucură bătrâna bătând din palme.

Băiatul cel mai mare al Linei păşea poticnindu-se pe picioruşele-i trandafirii şi dolofane. „Ta-ta", spunea el lui tatu-său. Ion îl sulta pe genunchi. De câte ori îl sălta în sus, băieţelul striga: i-ha, i-ha!

Aron îşi clocea ura în tăcere. Când aducea lemne înăuntru ocolea pe băieţel casicum ar fi avut de aface cu un scaun. Odată, sta în genunchi şi clădea lemnele subt vatră Copilul veni spre el şi întinzând gâtul îl privi drept în faţă. Aron nici măcar nu-şi întoarse ochii spre el. Băiatul îl privea cu atenţie, apoi dintr'o dată începu a zâmbi gungurind în limba lui. Aron urmă să aşeze lemnele, mut ca o piatră.

(Continuare în pag. 6-a)

Din volumul de nuvele „Vifor" ce va apare în curând în Editura „Adeverul".

V I F O R

(Urmare din pag. 5)

— Vină la tata, chemă la dânsul Ion pe băieţel.

— Ta-ta, răspunse coplul şi arătă spre Aron, jucându-şi degetele.

Ion veni la dânsul şi-l luă în braţe. Copilul scânci o clipă, apoi începu să se joace cu mustăţile tatei. Aron ieşi afară, târând după dânsul coşul de lemne.

— Doamne mă iartă, şopti Stana la urechea Linei; dar întunecat la chip mai e şi Aron acesta. Sunteţi cu toţii veseli şi sănătoşi, numai el e negru ca iadul. Dumnezeu să mă ierte dacă păcătuiesc.

— Ia un biet nenorocit, răspunse Lina.

— Da, de bună samă — şi nimeni nu ştie de unde vine, spuse baba.

— Lumea lui Dumnezeu e mare, Stano lămuri Lina cu gravitate.

— Aşa-i, drăguţa mătuşii, aşa-i. Dumnezeu să mă ierte, dar nu mă pot opri să nu mă gândesc că bietul om e negru ca iadul, spuse baba făcându-şi cruce.

Veni şi iarna. Femeile se îngrămădiseră cu treburile în odaia cea mare. Războiul aşezat lângă fereastră bate de dimineaţă până seara. Cu bucătăria se mutaseră tot în odaia cea mare; geamurile erau aburite toată ziua, iar noaptea îngheţau. Ion intra pe uşă cu barba şi mustăţile pline de promoroacă. Noaptea şindrila de pe acoperiş trasnea de ger.

— Trebuie să-i fie tare frig sus în pod, spuse într'o noapte Lina lui Ion.

— Cui? lui Aron? Da de unde nevastă, e tare ca criţa, pocitania! răspunse Ion.

— La ce-i tot spui pocitanie şi idiot, Ioane. Te porţi prea rău cu el, spuse Lina cu blândeţe.

— Eu? Mă port rău? Nu simte nimica, ascultă-mă pe mine. Ori o piatră ori el tot una-i.

— E şi el o fiinţă a lui Dumnezeu, Ioane.

— Ira, dă-l încolo, femeie, — strigă Ion plin de năduf.

Lina mai spuse încă odată rugăciunea, rugându-se şi pentru Aron. „Doamne, ai milă de el", se rugă ea.

Aron se mută din pod în grajd. Işi făcut un culcuş de paie subt iesle şi dormi acolo. Noaptea, culcaţi pe aşternutul lor de paie, cei doi cai răsuflau asupra lui Aron. Răsuflarea era caldă.

Ce simţea şi ce gândea Aron, nimeni nu ştia. „E cărbune acoperit", spunea Stana. Când îl strigai, răsărea ca din pământ şi aştepta poruncile fără a spune o vorbă. „Se uită ori nu se uită la mine, Dunezeu ştie, spunea Stana. Il chem, vine. El e aci, eu colea. Mă uit la dânsul, dar ochii lui numai Dumnezeu ştie unde-s. Niciodată nu-i poţi vedea ochii". Pentru vreo pricină oarecare, Stana vorbea deseori de Aron Linei.

Dar inima lui Aron bătuse odată. Asta însă când găsise pisicuţa pe malul pârâului. Ii dăduse să bea lapte din căuşul mâinii, subt pântecele vacei, când o mulgea. Apoi o urcase în pod şi-o lăsase să doarmă subt barbă, grămădită la pieptul lui. Un ghemuşor zbârlit şi cald încovrigat sub barba lui. Lighioaia mititică se ţine pretutindeni de el, prin curte şi prin grădină. După întâmplarea aceia, Aron căzu într'o complectă nesimţire. Numai când îl vedea pe Ion „Nucă" ori când îi auzea numai glasul, ceva se zbătea în el o clipă. Totdeauna se întâmpla la fel. Şi'n acele clipe, degetele i se zgârceau şi se desfăceau dela sine, ca nişte ghiare.

La o săptămână după Crăciun, în toiul iernii Aron tocmai aducea laptele de dimineaţă. Lunecând pe zăpada, îngheţată, căzu pe spate în faţa uşei. Ion venea în urma lui. Pe când Aron se întorcea pe pântece ca să se ridice, Ion îl apucă de guler şi-l puse pe picioare. Nu s'ar putea spune, căzătura a fost devină sau zdruncinul neaşteptat pricinuit de mâna lui Ion, în clipa aceia însă un ghem urcându-i-se în gât, Aron îl scuipă pe mâneca lui Ion. Ion avea pe el cojocul cel nou. Infuriat peste seamă, îşi repezi cu mânie braţul înainte şi'ncepu a freca mâneca de obrazul lui Aron cu atâta putere, că ghebosul căzu la pământ. Ceiace s'a întâmplat atunci a fost aşa de neaşteptat, că Aron n'a putut înţelege niciodată cum s'a făcut. Intr'o clipeală mâna i se'ntinse, apucă doniţa dela pământ, trântind-o cu furie de piciorul lui Ion. Fundul doniţei cu marginea-i ascuţită tăie cizma până la piele. Ion scoase o sudalmă şi'ncepu a cărăbăni pumni ghebosului. Lina şi Stana alergară speriate. Plângând, smulseră pe nenorocit din mâinile lui Ion.

Lina aduse lui Aron apă caldă ca să-şi spele faţa umflată şi sângerată şi-l şterse chiar ea cu mâinile ei cu'n şervet curat. Cocoşatul se depărtă fără o vorbă şi se târî subt iesle. Nu veni să-şi ia mâncarea. După amiază se apucă de lucru ca şi cum nimic nu s'ar fi întâmplat.

A doua-zi pe la prânz, Ion spuse nevestei să-i puie în traistă nişte slănină, vreo doi cârnaţi, o bucată de pâne şi nişte ceapă „Mă duc la târg s'aduc purcei", lămuri el.

Cerul negru şi coborât apăsa frigul asupra pământului ca un copac greu de ghiaţă. Lina pregăti traista cu mâncare, pe când Ion pufnea şi trăsnea, căznindu-se să-şi tragă cizmele unse cu grăsime, peste nenumăratele-i obiele de lână care-i înfăşurau picioarele. Aron înhăma caii la sania cea mare. Sunet de clopoţei ajungea până la urechile Linei.

Pe când Lina sta şi se uita cum se luptă bărbatu-său cu cizmele. Stana veni şi-i şopti ceva la ureche. Lina se apropie de Ion. Punându-i mâna pe umăr, îi spuse: „E prea târziu, ca să porneşti la târg, Ioane". Vine mare viforniţă.

Ion scutură din umeri cu supărare:

— Ira, Doamne! lasă-mă, muiere, să-mi trag cizmele, se răsti el.

— Au ieşit lupii. Cică s'au arătat la câmpie, ieri, dând târcoale satului, se tângui Stana.

— Ei, şi ce-i babo? Oameni îşi văd de treburi, se stropşi Ion la dânsa, trântind cu călcâiul în pământ ca să-i intre cizma în picior.

— Da, da, bine zice Stana, zău aşa şi se înoptează devreme. Doamne fereşte — pe aşa întunecime cu lupii care dau târcoale... Mai bine aşteaptă până mâne dimineaţă. Ioane, se rugă Lina.

— Nu te pierde cu firea, femeie. Dă-mi degrabă cojocul şi lasă-mă să mă duc. Are să m'apuce noaptea aici dacă mă tot ciocăneşti la cap ca o ţarcă, răspunse Ion.

Apucă felinarul, desprinse din cui cojocul şi se repezi afară. Femeile îşi făcură cruce, şoptind:

— Doamne sfinte, adă-l teafăr înapoi.

In seara aceia Lina şi Stana stăteau la foc şi torceau. Fusul sfârâia vesel, vântul urla în horn. Inainte de culcare, hotărîră că acuma, cu ajutorul lui Dumnezeu, Ion trebuia să fi ajuns la târg. Trage la han şi porneşte a doua-zi disdedimineaţă, ca să fie înapoi la vremea amiezii. Vorbeau în şoaptă. Stana mai puse doi butuci pe foc pentru noapte şi ieşi afară.

Se'ntoarse albă de ninsoare.

— E-un întuneric de păcură, spuse baba înfiorându-se de frig, şi ninsoarea curge, curge.

— Bun e Dumnezeu, oftă Lina.

Apoi se culcară.

Ion sta lângă Aron care, ghemuit asupra lui însăşi, părea un ghemultoc de cârpe. Hăţurile-i ieşeau din mânecă, căci îşi trăsese mânile'năuntru. Caii mergeau la trap, zurgalăii sunau veseli. Sania sfârâia pe zăpada geruită. Spre asfinţit, către care se îndreptau, un nour curgea spre pământ ca un giulgiu. Luneca pe coline şi se târa pe şesuri. In cutele acelui giulgiu goneau cei doi oameni. Curând porni şi vântul. Sosi în galop, repezind peste ei valuri de ninsoare. Crescu din ce în ce mai încărcat de ninsoare.

— Viscoleşte, mormăi Ion. înfundându-şi căciula pe ochi, Ninsoarea îl plesnea ca un nisip peste faţă. Aron îşi vârâse capul între umeri. Cu căciula-i mare de oaie, părea pătrat. Caii sforăiau simţind zăpada intrându-le în nări. Işi zbăteau într'una urechile şi clopoţeii cântau prin vaietul lugubru al vântului. Coamele cailor erau albe de zăpadă, trupurile lor fumegau. Vântul mâna aburi calzi peste faţa lui Ion. Vântul rostogolea noaptea peste ei. Mai întuneric, tot mai întuneric. Auzeau ninsoarea învârtejindu-se şi pârâind ca un nisip uscat. Ion simţea intrându-i în piept miros acru de cal asudat.

— Lasă-i mai încet, strigă el la urechea lui Aron.

— Hoo, hoo! mormăi Aron, trăgând de hăţuri.

Ion abia zărea valurile de ninsoare sticlind peste cai. Ploapele i se înţepeniseră subt zăpada care îngheţase pe ele. Glasul clopoţeilor îi dădea curaj, deşi era destrămat de vânt şi dus departe. „Suntem pe drumul cel bun, caii cunosc drumul" îşi spuse el. Gândul i se înşurubă în minte ca viscolul în jurul lui. Făcea una cu mânia întunericului.

— Suntem pe drumul cel bun, — răcni el către matahala neagră de alături. Un bârâit nedesluşit îi răspunse. Ion simţea mersul săniei, dar caii rămâneau nevăzuţi. Intinse mâna şi atinse hăţurile. Jucau în vânt. „Merg înainte. Cunosc drumul", mormăi Ion.

— Suntem pe drumul cel bun! strigă iar lui Aron. Nici un răspuns.

Sania sărea şi hârtoia. Ion era aruncat într'una peste Aron. Se ciocneau de parcă vântul se jucau cu ei, acuma împingându-i unul în altul, acuma despărţindu-i.

Deodată Aron trase de hăţuri: „Huo, hooo!, mormăi.

— Ce-i? răsări Ion.

— Nu mai este pârtie, scrâşni Aron.

— Cum? Cum? îi strigă Ion.

— Nu mai este pârtie, spuse iar Aron, neclintit ca o stâncă.

— De unde dracu-ştie? bombăni Ion bâjbâind subt capră. Găsind felinarul, se cinchi cu spatele la vânt şi izbuti să-l aprindă. Luminiţa lămpii tremură înăuntru felinarului de lemn, Adăposti cu mâna deschizătura de sus a felinarului şi sări jos din sanie. Felinarul plimba o pată uşoară de lumină în vârtejul zăpezii. Zăpada crâmpoţeşte mărunt pata de lumină.

Ion făcu câţiva paşi înainte. Pretutindeni mormane de zăpadă întărită ca nisipul ud al dunelor. Ion se întoarse înapoi la sanie. Apoi făcu la dreapta şi la stânga, încercând să se depărteze de sanie. Nu găsi nici urmă de drum. Numai troene pe pământ îngheţat şi viscolit. Se împiedecă. Lumina felinarului se stinse.

— Unde eşti? strigă Ion în vânt.

— Aiiici! auzi pe Aron aproape, în dreapta lui. Ion ar fi jurat că sania se găsea undeva în urma lui. In urgia viforniţei o apucaseră pieziş fără să-şi deie seama.

Ion se sui pe capră. Era fericit că-i acolo. Simţea un ciudat simţimânt de siguranţă lângă cocoşat. Nu-l vedea, dar se sprijinea de el ca de un copac. Neclintirea schilodului îl îmbărbăta. „E şi el fiinţă omenească" gândea Ion. Pentru întâia oară gândea astfel despre Aron. „Nici vorbă că-i şi el o fiinţă omenească" îl încredinţa mintea. Ion vârî mâna subt capră. Cotrobăi în paie. Găsi plosca de lemn plină cu rachiu şi bău. Două înghiţituri. Apoi turnă rachiu în capacul ploştei slujind de pahar, călăuzind cu grijă gâtul sticlei cu degetul

— Uite, ia de ici şi bea, spuse lui Aron.

Ghebosul se mişcă, bâjbâind cu degetele prin întuneric. C'o mână Ion păzea ceaşca să nu se verse. Degetele reci ale ghebosului îi atinseră mâna.

— Şi-acum, înainte, cu Dumnezeu. Rămăi în suflarea vântului. Vine din asfinţit. Intr'acolo trebuie să fie târgul, lămuri el.

Caii se încordară, dar nu izbutiră să mişte sania din loc. Ion puse din nou piciorul la pământ şi încercă c'un băţ să desprindă tălpile săniei din zăpadă. Pornind'o din loc, caii trăgeau fiecare în altă parte, parc'ar fi arat într'un pământ pietros.

Pământul întreg părea că se sfarmă în bucăţele de ghiaţă măruntă, ca nisipul, măcinată şi bătucită de vânt. După un timp, caii încetiniră şi se opriră iar. Ion se aplecă înainte, ca să-i atingă. Erau plini de spume şi coastele li se zbăteau, ostenite.

— Lasă-i să răsufle, — îi spuse lui Aron. Aruncă pe ei pături. In vreme ce aşteptau, Ion prubului câte ceasuri să fie. Socotea cu glas tare. „Trebuie să fi trecut de Lebeşel. Mergem de vreo cinci ceasuri. Cinci ceasuri cel puţin. Ba chiar mai bine. Poate s'a întors vântul şi de asta ne-am abătut din drum. Dar caii! Cunosc drumul. Cum se face c'au rătăcit? Aşa că trebuie să fim în câmp. Om da poate de-o claie de fân ori de ceva. O claie de fân ar prinde bine. Ori vre-un alt adăpost.

Am aştepta acolo până dimineaţa. Ne-am vârî în fân ca să scăpăm de vânt. Nu-i primejdie de lupi. Am putea face un foc cu şumuiege de fân". Ion mormăia aşa, suflând în mâneci ca să-şi încălzească degetele.

Ion simţea cum îl cuprinde amorţeala şi somnul. Ar fi vrut să închidă ochii şi să doarmă. Era aşa de bine să simtă pe Aron lângă dânsul. Gândi: „De-aşi putea găsi o stâncă sau ceva care să nu se clatine". Se dădu jos din sanie şi-i dădu ocol, înfundându-şi piciorul în zăpadă şi izbind mormanele de omăt cu talpa. „Măcar de-aşi găsi ceva tare şi neclintit. O stâncă mare, mare, să ştim dacă ne aflăm într'un imaş ori pe-un ogor", mormăia el fără oprire.

Aron işi dădu drumul ţeapăn la pământ. Işi vârî mâinile subt pătura unui cal. Calul asudat era cald, pătura oprea vântul. Aron îşi muta mâinile din loc în loc sub pătură, în umezeala călduţă. Se simţea la fel, într'o privinţă, cu bietele animale obosite şi asudate. Viaţa lui era ca şi a lor. Erau la o laltă, el şi cu caii, în vifor. Vântul şi zăpada îi biciuiau. Dar nu le era frică. Nici deloc frică. Atâta numai că-şi simţeau trupurile frânte.

Aron se gândea şi la Ion care rătăcea lovind cu piciorul în întuneric. Se gândea la el c'o ură turbure şi îngheţată. Nu se temea de dânsul aici, în lumea asta deosebită, în întunericul rece. Nu-l mai înspăimânta nimic aici. Nici viforul, nici noaptea. Dar simţea neliniştea stăpânului îi era însfârşit frică. Ii era era frică. Aron îşi dădea seama în ca seama de ce anume. De frică de moarte el habar n'avea. Mintea-i simplă lucra fără ajutorul închipuirii. Nici o sclipire de fantezie. Numai faptele grosolane şi tari îl izbeau. După noapte vine ziuă, apoi iar noapte şi ziuă. Mişcarea trupului, moleşala oboselii când se furişa târâş în fân. Apoi somnul bun şi greu. Acestea da, erau fapte. Toate faptele acestea erau aceleaiş fapte cari vin odată cu zilele şi nopţile, care la rândul lor erau tot aceleaşi zile şi aceeaşi nopţi, ca două spiţe la o roată. Orişice foame şi orice oboseală era aceiaşi foame şi aceiaşi oboseală.

In noaptea asta însă ceva nou se întâmplase. Simţea bine că-i pentru întâia oară. Asta era: stăpânului îi era frică. Aron îi dădea seama în noaptea asta. Stăpânul se făcuse slab. Se făcuse dintr'odată slab. Vorbea cu dânsul cum nu mai vorbise vreodată şi-i dădea să bea rachiu. Acuma rătăcea prin întuneric, căutând ceva de care avea nevoie. Dar de acel lucru Aron n'avea nevoie. Viscolul, noaptea, frigul erau acolo, după cum erau acolo şi sania, caii şi el Aron. Dar stăpânul căuta ceva în întuneric.

— Unde eşti? răzbi până la dânsul chemarea lui Ion.

— Aici, strigă Aron, bolmojind cuvântul.

— S'o luăm înainte. Caii au să înghețe în vifor, spuse Ion.

Aron se cocoţă în sanie. Ion porni din loc sania şi se avântă şi el pe capră. Trase păturile de pe cai şi le aruncă pe genunchii lui şi-ai ghebosului.

— Fă la dreapta, n'auzi? urlă Ion. cându-se spre Aron.

Caşicum n'ar fi auzit, Aron vorbi cu caii: „Hi, corbule, hi!" şi trase de hăţuri.

— Fă la drapta, n'auzi? urlă Ion.

Aron nu răspunse. Caii înaintară cu greutate în bătaia vântului.

Ion căută pe bâjbâite hăţurile şi le smuci din mâna lui Aron. C'o smucitură, întoarse caii la dreapta. „Vrea să mă ducă cu dânsul în iad, idiotul!", mormăi Ion.

Aron îşi încleştă mâinile una de alta în mâneca cojocului şi rămase neclintit, făcut ghem. Inchise ochii, vântul îl lovea în coastă. Smuciturile îi aruncau unul într'altul, ciocnindu-i, pe Ion şi pe Aron, dar ghebosul ţinea ochii închişi. Dintr'o dată sania se opri şi Aron se simţi aruncat înainte de pe capră.

Ion începu a răcni la cari care sforăiau, opriţi pe loc. Se dădu jos şi trecu în faţa cailor. Făcu câţiva paşi şi se împiedecă de ceva. Se plecă şi găsi cu mâna o rădăcină de copac ieşită în afară. Ion luă iar felinarul şi-l aprinse. Urmând rădăcina, dădu de-un şir de stejari bătrâni. Vântul hăulea în crengi. Nu departe de copaci, dădu de malul unei râpi.

Ion se întoarse şi apucând caii neliniştiţi de căpăstru, trase sania la adăpostul copacilor. Din partea de unde bătea vântul, ninsoarea se îngrămădea, înaltă, pe trunchiurile copacilor. Se aflau la bun adăpost acolo.

Ion duse caii sub copaci, cu boturile în troian. Işi făcu cruce şi mulţămi Domnului pentru adăpost.

— Leagă caii de-un stejar. Freacă-i bine şi aruncă pături pe ei. Dă-le ovăz şi-un braţ bun de fân. Rămânem aici peste noapte, spuse el lui Aron cu voce poruncitoare şi posacă.

Aron se simţea îngheţat de tot. Când se mişcă, o durere ascuţită îl străpunse din cap până'n picioare. Degetele îi înţepeniseră aşa de tare, că nu era în stare să sucească şumuiagul ca să frece caii. Ion îi smulse paiele din mână, le răsuci şi i el aruncă înapoi. Stăpânul era iar ca înainte.

După ce isprăvi de grijit caii, Aron se întoarse şi se aşeză în sanie. Ion mânca la lumina felinarului.

— Na! Mănâncă şi tu, spuse Ion, aruncând slănică şi-o bucată mare de pâine pe genunchii ghebosului. Ii mai aruncă şi-o ceapă, dar ceapa era degerată.

Ion mânca pâne şi cârnat şi trăgea din ploscă. Nici nu se uita la cocoşat.

Aron muşcă din pâne şi trase cu dinţii din slănină. Nici nu-şi mai simţea fălcile mişcând, aşa-i era de frig. Dar vântul nu-i mai putea ajunge. Scutura numai şi smulgea crengile de deasupra capetelor lor. Crengile se scuturau şi se zbăteau, lovindu-se una de alta.

Ion bea pe nerăsuflate. Simţea cum se înfierbântă. O greutate plăcută creştea într'una, împrăştiindu-i-se în tot trupul. O greutate caldă. Oasele parcă i se muiaseră înăuntrul cărnii grele. Ridică capul. Ca 'ntr'un abur gălbui văzu pe Aron, cu capul plecat pe-o parte, rozându-şi slănina. Colţii galbeni şi lungi înfipţi în slănină trăgeau, trăgeau.

Ion izbucni în râs. Râse, sughiţă, râse şi se înecă. După ce isprăvi de tuşit, se puse iar pe râs. Ridică mâna şi întinse arătătorul spre cocoşat, dar mâna era aşa de grea că scăpă. Ciolanele se topiseră în carne. Râdea într'una, legănându-se înainte şi 'napoi.

Rozându-şi slănina, Aron îşi păndea stăpânul cu coada ochiului.

De-atâta râs şi legănat, Ion căzu pe spate, în paie. „Ha, ha, ha, hâc, hâc!", cu capul în paie. Apoi spuse cu voce încleiată: „Inveleşte-mă cu — cu pătura".

Cu o mână Aron asvârli pătura peste el. Rămase cu ochii la cizmele mari care ieşeau de subt pătură. Tălpile erau groase, bătute în ţinte. Lumina se răsfrângea sclipind în capetele lucioase ale cuelor. Aron acoperi cizmele cu paie.

După ce isprăvi de mâncat, Aron se dădu jos din sanie şi începu a vântura din mâini şi-a juca din picioare. Işi plesnea coapsele şi sufla în pumni, învârtindu-se în juru-i ca un animal în cuşcă. Mâncarea-i căzuse ca un pietroiu şi-o simţea rece într'ânsul. Ii era parcă mai frig ca înainte de-a mânca. Trecu spre sanie. Ion dormea, cu plosca lângă el, în paie. Aron luă plosca şi bău. Se înfioră, suflă foc şi bău din nou. Apoi bău iar, astupă plosca şi-o puse lângă Ion.

Ion sforăia. Felinarul, colivie mică cu patru ferestre, sta acolo pe-un sac gol. Deschizătura de deasupra era înegrită de fum. Mucul se încârjoia în flacăra galbenă, ca un viermişor roş. Aron privea ţintă felinarul. Il privea neclintit, din picioare. Apoi simţi ceva începând a creşte într'ânsul. Simţi cum se înaltă şi creşte în laturi. Acel ceva dinlăuntrul lui îl mărea, umflându-l. Ii dădea putere. Ceeace creştea într'ânsul îi svârli mâinile în laturi şi-l făcu să sară în sus. Il făcu să strige. Mai tare, tot mai tare. Il făcu să sară iar şi iar, strângând din pumni, scrâşnind din dinţi. Il repezi către cai, mânându-l să le cărăbănească palme pe spinare cu amândouă mânile, ţopăind în jurul lor. Apoi îşi simţi mâinile trăgând de urechile cailor, faţa-i schimonosită căznindu-se să vorbească. „Băieţii tatii, săraci — băieţii tatii cei obosiţi — ce bine-i să vă trag de urechi. — El, colo, beat ca un porc". Frecă cu mâna ochii cailor. Vântul scutura crengile stejarilor.

Aron se opri de-odată ascultând parcă. Un zgomot ajungea până la el, caşicum i-ar fi vâjâit vântul în cap. Zgomotul acela însemna ceva. Ii veni dintr'odată în minte că acel zgomot însemna că trebuie să facă ceva. Ce anume? Se plecă înainte încordat, să înţeleagă ce-i poruncea zgomotul să facă. Numaidecât ştiu. Ştiu. Trebuie să facă foc. Da. da. Trebuia să facă foc. Trebuia numaidecât să facă. Râse răguşit. Caşicum ar fi vrut să împiedice gândul să-i scape, se repezi la sanie, smulse un braţ de paie, îl răsuci cu furie şi-l aruncă pe zăpadă. Băgă un şumuiag de paie în felinar prin deschizătura felinarului, îl trase repede. Un pai aprins căzu în sanie, lângă Ion: Il stinse cu mâna. Dădu foc paielor presărate pe jos. Intinse mâinile deasupra flacărilor. Incepu a dănţui în jurul focului, grohăind şi râzând totodată. Paiele ardeau pârâind; scânteii zburau odată cu fumul. Caii, se 'ntorceau, întinzând gâturile ca să vadă focul. Aron alergă la ei şi le puse mâinile calde pe ochi. „Foc! foc! foc bun şi cald, căluţilor", croncăni el.

Focul scăzu. Se 'ntoarse în fugă şi aruncă paie deasupra. Trăgând paie din sanie, descoperi cizmele lui Ion. Ion urma să doarmă, fără să se mişte.

— Ce cizme mari! bombăni, cocoşatul. Le privi ţintă, cu ochii ieşiţi din orbite, ca un cal care se opinteşte să tragă. Ţintele care înfloreau tălpile grase prindeau lucirea flacărilor. Se 'ntoarse dela cizme la foc şi apoi iar la cizme. Trebuia un foc mare. Nebuneşte dori dintr'odată un foc mare. Il era foarte sete. Cuprinse plosca şi bău. Rachiul intră în el ca o flacără. Bău iar cu capul dat pe spate. Aruncă plosca în sanie, lângă Ion.

— Foc mare! mugi el, ţupăind. Foc mare! Toate paiele ard şi'n ele şi cizmele lui Ion. Foc mare! care mugeşte; strigă el cu sălbătăcie, şi-şi trânti căciula la pământ. „Foc mare!" strigă ascuţit. Sudoarea îi ţâşnea de pe grumaz din locul unde se îmbina cu umerii. Işi rupse cămaşa la gât. „Foc!" urlă, dându-şi cu pumnii în cap. Capul îi plesnea parcă de focul care ardea în el. Se repezi la sanie şi trase lanţul care zăngănea. Azvârli lanţul peste cizmele lui Ion şi-l înţepeni de marginea săniei. Il trecu peste umerii adormitului şi-l legă de celălalt capăt al săniei. Era scăldat în sudoare. Trupul îi ardea în sudoarea care curgea fierbinte pe el. Luă un hăţ lung şi-l încolăci în jurul lui. Ion nici nu se clinti.

Ghebosul alergă la foc şi cu mânele goale ridică paiele aprinse şi le asvârli în sanie. Le aruncă lângă, cizmele şi capul lui Ion care dormea în paiele săniei. Paiele începură a pârâi şi-a arde în jurul cizanilor lui Ion şi-a capului. Aron purtă cu mânile focul dela un capăt la altul al săniei. Mânecele cojocului pârâiau ca zgura aprinsă în horn. „Foc mare!", zbieră cocoşatul, învârtind din mâini. Căzu în zăpadă. Se sculă anevoie şi căzu din nou. „Foc, foc!" strigă ascuţit, ca un ieşit din minţi.

Ion se zbătea şi 'ncepu a urla, svârcolindu-se în flăcări. Pătura şi cojocul, căciula şi părul îi luaseră foc. Tuşi, se 'năbuşi, strigând: „Doamne, îndură-te! Indură-te, Doamne! Aroane, ard! Ajutor... Tuşi şi se'năbuşi, într'un urlet groaznic. Sania ardea cu palalaice, mugind şi scuipând.

Aron nu era în stare să se ridice de jos. Stătea în patru labe, în zăpadă, cu capul dat pe spate şi privea ţintă la foc. Gura îi era larg deschisă ca pentru răcnet, dar numai un mârâit surd ieşea din el. Sudoarea îi şuera pe faţă. Obrazul i se zgârcea şi i se întindea rând pe rând. Ochii îşi ieşeau din cap, zgâindu-se la foc. Capul îi crăpa de urletul fioros dinlăuntru.

De-odată, zguduit de-un urlet groaznic, care-i rupse plămânii, strigă: „Foc, foc!" şi se prăbuşi în flăcări.

De ziua lui Nae

(Urmare din pag I-a)

Că-l stăpâneşte o sete nepotolită de dragoste. Că umblă besmetic pe stradă, învolburat, excitat din cale afară. Că de nu s'ar stăpâni...

— Te lauzi — îi reteză avântul Nae, cam jenat de frenezia inoportună a amicului său. — Fanfaronade de flăcău zaharisit!

— Dimpotrivă! — răspunse d. Caratănase. — Sânt îngrijorat. La vârsta mea... Nu vezi că alerg să consult un medic.

Musafirul mai goli un sprit, mai înfulică o sardea în grabă, o felie de salam, o chiftea.

Apoi, mi se adresă, intim, ca unui vechi prieten:

— Inţelegi, ce situaţie... Mă duc la doctor şi nu ştiu cum se numeşte maladia mea. N'ai putea să-mi spui care-i termenul ştiinţific?..

Ca să scap i-am aruncat într'o doară cuvântul: microcefalie.

— Asta-i! — strigă musafirul. cum de mi-a scăpat un termen atât de important. Stai să-l însemn, ca să nu-l mai uit.

D. Orest Caratănase scoase carnetul, iar Nae, înveselit, dicta:

— Mi-cro-ce-fa-lie!

— Mi-cro-ce-fa-lie — silabiză pacientul, notându-şi cuvântul ştiinţific.

— Acum ştii ce ai, — zise Nae.

— Numai, că te lauzi — în privinţa efectelor..

— Pe cinstea mea!

— Ei, cată să nu întârzii la ora de consultaţie — adăugi Nae.

— Fug!

— Bine faci!

Nae îi puse laba între umeri, ca şi cum ar fi vrut să-l scoată mai repede din casă.

In prag, s'au pupat iar, ca porumbeii.

— L'a iauzit? — întrebă, apoi, Nae, sgâind ochii.

— Cine e?

— Un dobitoc.

— Cum se poate? Amicul tău — dobitoc?...

— Ei, amic, — se îmbufnă Nae. Să-şi zică: colonel. In faţa mea! N'a fost decât plutonier de cavalerie. L-au dat afară, pentru un furt de biciclete. Acum treizeci de ani. Colonel!... Şi scriitor!... Ca şi tine, m'nţelegi. Nu se putea altfel...

— Am crezut că sânteţi prieteni...

— Prieteni, — repetă Nae, — prieteni... E rudă cu nevastă-mea.

— Cu ce se ocupă?

— De unde vrei să ştiu, eu, cu ce se ocupă?

— N'ai zis că-i rudă cu nevasta-ta?...

— Ei şi!...

D-na Ţoţa Yann

care a adus un joc inedit, plin de nuanţe în „30 de secunde de dragoste" *celebra piesă a lui Aldo de Benedetti. Datorită acestei actriţe de mare şcoală, adevărată protagonistă a repertoriului modern, piesa lui Benedetti a înregistrat un succes remarcabil, jucându-se de şaizeci de ori. Izbânda d-nei Ţoţa Yann n'a fost o surpriză decât pentru cei cari nu ştiu că această actriţă dotată a învăţat marele meşteşug dela cel mai strălucit maestru al scenei româneşti, Ion Iancovescu*

RĂSFOIND PAGINELE TIMPULUI

„SALONUL" REGINEI ELISABETA

Câteva amintiri despre marea ocrotitoare a artiştilor

Unul din marile merite ale primei regine a României, este că a ştuit să creeze o mişcare muzicală la noi în ţară. Incă înainte de a exista Ateneul, ea reuşise să atragă în „salonul" ei, de care era mândră, pe cei mai străluciţi artişti ai timpului.

Credincioasă tradiţiei, ca la curţile suveranilor să troneze arta, salonul reginei Elisabeta era, acum o jumătate de veac, altarul, care reflecta strălucirea civilizaţiei celei mai rafinate şi unde au înmugurit talentele româneşti larg ocrotite de aceea, care se considera ea însăşi o preuteasă a Euterpiei.

Kreisler, Kubelic, Huberman, Sarah Bernadt, Réjane, fraţii Coquelin, cântăreţul de operă **Franz Naval**, pianistul **Alfred Grünfeld, Sada Jako** renumita tragediană japoneză, pianistul **M. Rosenthal, Le Bargy**, cântăreaţa vieneză **Lola Beeth, Ermetti Norelli**... toţi aceştia, şi câţi alţii încă, au trecut pragul acestui templu al esteticii.

Matineurile muzicale dela palat erau vizitate de savanţi, literaţi, artişti chiar şi de oamenii politici ai timpului. Până şi copiii erau admişi, luând loc într'o galerie superioară a salonului de muzică, unde ascultau cu religiozitate bucăţile ce se executau.

Artiştii români se socoteau ca la ei acasă, când veneau la palat. „Băeţaşul din Dorohoi", studia câteodată chiar în aceeaş încăpere, unde lucra Carmen Silva; George Boscof intra în curtea palatului cu şoşonii desfăcuţi şi paltonul fluturând în vânt; pianistul Theodor Fuchs sosea când voia, şi cum se'ntâmpla la „Frau Königin"; iar — mai târziu — mica Aurelia Cionca se juca nesfioasă sau venea să şadă alături de Suverană, pe sofaua cea lungă, de lângă biroul ei încărcat cu manuscrise.

UN COLABORATOR AL REGINEI ELISABETA

D. Theodor Fuchs este un interesant supravieţuitor, martor autentic al acelei epoci, căreia îi este rezervat un capitol luminos în istoria muzicii din România.

— Mi-ai promis câteva amintiri despre regina Elisabeta...", i-am spus întâlnindu-l aferat şi preocupat de aranjarea unui festival concertant, cu opera sa inedită „**Domniţa Neaga**".

PRINCIPESA MARIA 1870-1874

— Amintirile mele? Deocamdată alerg toată ziua prin oraş să amintesc elevilor mei, pianişti, să nu ia note false... Mă mai străduesc să aduc aminte editorilor, că au avut oareşicare succes cu tipărirea lucrărilor mele... Voi mai fi oare capabil să-mi strâng gândurile, spre a evoca acele frumoase zile, cari au trecut?"

UN SALON ISTORIC

Salonul de muzică al reginei Elisabeta, unde au fost primiţi şi împăratul Franz Iosef, apoi martirul rege Alexandru Obrenovici al Serbiei, nu se deosebea prea mult, prin anul 1890, de salonul unui mare boer, de pe acele vremuri — ne spune d. Theodor Fuchs.

Avea portiere, draperii somptuoase, cari împărţeau salonul în compartimente. Apoi covoare scumpe, pe pereţi şi podea şi o galerie de tablouri de mare valoare. Pe un podium se afla un piano de comerţ şi o splendidă orgă, ale cărei clape Carmen Silva le mânuia, cu multă sensibilitate. De altfel, ea era şi o excelentă pianistă.

Pianul de concert Steinvay fusese aşezat lângă portalul de cristal, ce da spre sera de iarnă a palatului.

In apropiere se afla o cuşcă lungă, lucrată din zăbrele de argint, în care sălăsluia o mierlă albă. Pe când se făcea muzica cea mai aleasă, mierla sălta cu voioşie prin cuşcă şi uneori începea să fluere şi ea cele mai frumoase cântece, pe cari le ştia.

Regina Elisabeta o mare iubitoare de animale, ţinea foarte mult la mierla ei, care avea într'adevăr aptitudini muzicale; o iubea mai ales pentrucă era albă, ceeace e foarte rar. Francezul spune: merle blanc, când vrea să indice o persoană, sau un obiect, care nu este de găsit.

Ii mai plăceau reginei şi pisicile de Angora. Avea câteva splendide exemplare, de acest fel, pe cari le găseai totdeauna tolănite pe fotoliile cele moi din salonul de muzică, unde sforăiau mulţumite.

REGINA ELISABETA LUCRAND

Pe când se făcea muzică, regina Elisabeta se retrăgea, de obicei, într'un colţ favorit al ei, unde se afla biroul de lucru, sub o lampă cu **abat-jour**, nu prea luminoasă.

Acolo scria, picta sau broda. Intre altele, a eşit din mâna ei o splendidă cuvertură pentru leagănul micului „principe Carol", broderie care a fost admirată la expoziţia internaţională din Paris, dela 1900.

Pe când lucra, îi plăcea să aibă în apropiere copii.

— Ţine partitura asta şi urmăreşte ce se cântă..." — îi spunea ea adesea copiliţei pianiste, Aurelia Cionca, spre a o face să şadă pe canapea, lângă dânsa.

Tot în acest ungher, regina Elisabeta a pictat multe din paginile destinate bibliei, care mai târziu a fost depusă la catedrala Curţii de Argeş. La un moment dat, după ce „principele Ferdinand" s'a însurat, a interesat-o pe „principesa Maria" pentru această biblie. Suverana picta chipurile, iar principesa moştenitoare, meşteră în ornamente, făcea florile...

Carmen Silva lucra în tuş, acuarelă, culori de argint şi chiar de aur, luând ca „modele" pe toţi cunoscuţii, prietenii şi prietenele sale. Intr'o zi a pus pe cei doi copii, Aurelia Cionea şi Bronislav Huberman, să-i pozeze ca îngeri. Blonda Aurelia, mult mai mică, la orgă; iar Bronislav cu vioara în mână. Ambii au fost împodobiţi cu nişte aripi diafane, cari îi veneau destul de bine chiar şi îngerului Bronislav, deşi începuseră să-i mijiască mustăţile.

Informatorul nostru crede că imaginea celor doi muzicieni, cu aripi, s'ar afla în catedrală; din altă parte aflăm însă, că, în ultimul moment, regina s'ar fi răsgândit şi că n'a mai predat foaia respectivă legătorului de cărţi, care a grupat paginile preţioase ale bibliei dela Curtea de Argeş.

CONCERTUL LOLEI BEETH

Intr'un rând venind la Bucureşti, marea cântăreaţă, dela Opera din Viena, Lola Beeth. Ea a dat un concert la Ateneul Român, clădit de curând. Fie că sala nu-şi avea încă reputaţia stabilită, fie din alte pricini, nu s'au prea vândut bilete. Al doilea concert, deşi anunţat, n'a mai avut loc.

S'a scris prin ziare că „marea cântăreaţă a lunecat în bae, că şi-a scrântit piciorul, fiind astfel în imposibilitate de apare pe scenă". Cu toate că primul concert a avut un strălucit succes moral, Lola Beeth fiind aclamată de cei de faţă, totuşi impresarul ei i-a predat a doua zi dimineaţă ziarele, anunţând-o că al doilea concert nu mai poate avea loc.

Aproape în aceleaşi clipe, a sosit o invitaţie foarte măgulitoare din partea Carmen Silvei, care despăgubea pe marea artistă de jignirea îndurerată. Lola Beeth, sosind la Palat, a fost întâmpinată de regină, care — spre a o face să-şi uite necazul, a condus-o personal la bufet. La un moment dat, d-rul general Theodori, medicul curţii a remarcat:

— Ia te uită! domnişoara Lola Beeth şade, iar Regina stă în picioare în faţa ei!"

GAFA LUI NOVELLI

După războiul balcanic, a fost la Bucureşti o mare conferinţă a reprezentanţilor statelor balcanice. Deoarece, în acele zile, se afla în Capitală şi marele actor italian Ermeti Novelli, împreună cu trupa sa, regele Carol l-a poftit la palat, cu prilejul unei festivităţi, care se dădea în cinstea lui Venizelos şi a celorlalţi mari oameni de stat.

După ce Novelli a recitat nişte versuri de François Copée, regina l-a rugat să spue ceva umoristic.

— Vrem să râdem!"

Artistul primi cu plăcere sugestia şi se apucă să ţie o conferinţă despre modul cum dau oamenii mâna. Caracterul lor se poate cunoaşte după asta.

După ce, spre veselia celor de faţă, expuse diferite situaţii comice, arătând cum salută şi cum strâng mâna oamenii de diferite categorii sociale şi de diferite bresle, făcu observaţia că omul cinstit şi loial îţi dă toată mâna plină. Dacă un individ îţi întinde numai două degete, sau un deget, să ştii că ai de aface cu un şnapan şi un ipocrit.

La acest pasaj, regina isbucni într'un râs homeric, iar Suveranul începu să râdă şi el din toată inima. Artistul nu pricepu dece perechea regală găsise acest pasaj mai comic, decât toate celelalte. Ermetti nu ştia că regele Carol I nu dădea nici odată mâna întreagă şi că oamenii politici români făceau pronosticuri cu privire la apropiata sau mai depărtata schimbare a guvernului, după cum Suveranul întinsese personagiului în audienţă: două degete, sau numai unul singur.

O ALTĂ GAFĂ A PIANISTULUI ALFRED GRUNFELD

Celebrul pianist Alfred Grünfeld, fiind într'o zi la Palat, regina i-a comunicat că-şi scrie memoriile, cari însă vor fi publicate abea după moartea ei.

—Păcat! — a replicat artistul — Să sperăm că aceste preţioase memorii vor fi aduse cât de curând la cunoştinţa publicului..."

S'A „SCRIPCĂRIT" DESTUL!

După cum am arătat mai sus, unii dintre artişti veneau să studieze la palat. Maestrul George Enescu, deşi băiat tânăr pe atunci, îşi avea totuşi apartamentul său de studiu.

Intr'o zi antrenându-se, împreună cu Dall'Orso, secretarul Reginei, s'au apucat să studieze Doppel Konzert-ul de Bach. Au cântat o oră, două, trei... repetând şi insistând în mod special asupra unor anumite tacte, pe cari ţineau să le pue la punct. Se străduiau cu perseverenţa cunoscută a instrumentiştilor.

La un moment dat, apăru în uşă regele Carol I, al cărui birou de lucru nu era prea departe.

— Aşa, domnii mei! Foarte frumos! Dar acuma cred că s'a scripcărit destul!"

„REGELE E SINGUR!"

Regele Carol nu prea venea la şedinţele muzicale de după prânz, cari se ţineau în salonul de muzică al reginei Elisabeta; doar, din când în când, apărea la portieră, sta câteva clipe şi apoi pleca.

Suveranul era ocupat foarte mult cu audienţele.

Pe la 7 seara, sosea, deobiceiu, marea doamnă de onoare, d-na Olga Mavrogheni şi anunţa:

— Le roi est seul!

Aceasta însemna că audienţele se terminaseră şi că a sosit ora mesei. Regina părăsea deobiceiu totul, se oprea chiar la mijlocul unei fraze, dacă scria, şi pleca.

Altădată, antrenată, mai rămânea câteva minute. Apoi vrăjită de muzică uita că fusese chemată.

Peste zece minute, sosea un lacheu, care şoptea cu discreţie: **„Majestăţii Sale Regelui îi este foame..."**

De astă dată, regina începea să râdă şi pleca grăbită.

O INOVAŢIE

Pianistul Theodor Fuchs, proverbial pentru persoana lui distrată, mereu cu gândul numai la muzică, povesteşte cum, într'o zi, venind la palat, auzi pianul răsunând într'o cascadă sonoră de arpegii; deasemeni orga avea tonuri pline şi nu înăbuşite ca până atunci. Intră foarte încântat şi sărută mâna lui „Frau Königin", fără să-şi poată lămuri misterul.

— Ei, ce zici?" — îl întrebă Suverana.

— Splendide sunete! — exclamă artistul foarte satisfăcut. Dar nu înţeleg miracolul!?"

— Nu observi nimic?

— Ce să observ?

— Nu vezi că am dat afară toate covoarele, draperiile, perdelele, tablourile... Tot! Acum avem o adevărată sală de muzică.

— Aşa?! Nu băgasem de seamă... Minunată idee! Dar aţi scos şi mierla?"

Artiştii români la palat

Dintre artiştii şi persoanele din societatea bucureşteană, cari veneau mai des la palat, erau următorii:

Edgar Dall'Orso, cântăreţ, bun violonist şi om de gust, a ajuns secretarul particular al Suveranei. Când s'a întemeiat quartetul de coarde „Carmen Silva", pupitrele erau ocupate pe rând la vioara I-a de tânărul maestru **George Enescu**, pe cale să-şi câştige un renume mondial, sau de **Karl Flesch**, azi profesor celebru la Conservatorul din Berlin. Vioara II-a: **George Dinicu sau Edgar Dall'Orso**. Violă: **Loebel**, fost elev al lui Ioachim şi mai târziu **Skohoutil**. La violoncel era marele **Dimitrie Dinicu**, care a întemeiat apoi „orhestra simfonică a ministerului instrucţiunii publice". Altă dată pupitrul era ocupat de fostul său profesor, compozitorul **Constantin Demetrescu**.

Uneori se aranjau trio-uri, quintete, sextete...

La piano se aşezau pe rând, în afară de Carmen Silva, doamna general Băicoianu, doamna doctor Romalo Cantacuzino, domnişoara Teodori, fiica medicului Curţii general dr. Teodori, Ernest Narice, Theodor Fuchs... Iar mai târziu George Bascof.

La harpă era auzită pe atunci foarte tânăra domnişoară Elodia Casseli (mai târziu doamna general Coandă).

Mai concertau: d-na Carlotta Leria, baritonul Popovici-Beyreuth, Maria Assan, cântăreaţă de operă, în urmă profesoară de canto la Academia de muzică din Bucureşti.

Intre obişnuiţii palatului enumerăm pe: doamna Olga Mavrogheni, mare doamnă de onoare a Reginei, d-na Zoe Bengescu, doamnă de onoare, d-na Maria general Poenaru, doamnă de onoare, domnişoara Mihail, fiica d-rului Mihail, pictorul Simonidi, I. Kalenderu administratorul domeniilor Coroanei, Leconte du Nony, eminentul restaurator al catedralei dela Curtea de Argeş şi alţii al căror nume regretăm să nu-l avem.

Tot sub sugestia reginei artiste, s'a întemeiat „**Asociaţia muzicală**", în care s'au înscris numeroase persoane din elita bucureşteană de acum o jumătate de veac.

Astăzi, această asociaţie este sub preşedinţia d-lui Const. Manu, ministru plenipotenţiar, el însuşi un distins pianist.

Doamnele şi domnişoarele de onoare ale Carmen Silvei erau primite totdeauna cu multă afecţie de dânsa; s'ar putea spune că era maternelă. Prietenele Carmen Silvei aveau oricând intrare la palat, prin uşile mari şi mici. Regina le considera ca făcând parte din ceeace ea numea „marea sa familie", interesându-se de copiii, de nepoţii tuturor, pe cari îi copleşea cu mici atenţii şi daruri.

MAXIMELE CARMEN SILVEI

Carmen Silva avea voluptatea studiului şi cultul fervent al idealului, fiind resemnată în durere şi suferinţă.

— „Nu este decât o singură mulţumire, datoria; nu este decât o singură mângâere, munca; nu este decât o singură fericire, frumosul".

Principesa Elisabeta şi Maria de Bibra în 1862

— In politică — repeta adesea Suverana — femeea nu trebue să fie decât ecoul bărbatului ei".

Maxima pare învechită azi, dar e caracteristică pentru respectul care-l avea Carmen Silva pentru Regele Carol I.

— Prima mea datorie este aceea de soţie, a doua cea de Suverană şi, în al treilea rând, cea de poetă..."

„Principesa Elisabeta de Wied, descendentă a unui neam de cărturari, a făcut — încă de tânără — studii serioase în toate domeniile, studii cari se resfrâng în cele cincizeci de volume, pe cari le-a scris mai târziu.

S'a pasionat însă, în mod special, pentru muzică. Muzica a fost pentru dânsa o fericire şi în acelaşi timp o rugă îndreptată către Dumnezeu. Când a aflat că a murit mama ei, regina îşi exprimă durerea cântând un requiem la orgă.

Deasemeni a cerut, ca atunci, când va muri şi ea, să i se cânte adagio din cel de al doilea trio de Frantz Schubert, ceeace — din nefericire — s'a îndeplinit foarte curând după ce şi-a exprimat această dorinţă. După ce ne-a părăsit primul nostru rege, Suverana s'a retras în singurătate, la Curtea de Argeş, în apropiere de mormântul soţului ei. Asta se'ntâmpla nu mult după isbucnirea războiului mondial. Iarna aspră de atunci i-a fost însă fatală bunei regine.

ALEX. F. MIHAIL

Desemn de *Ross*

T. Pizani

Apărarea scrisului românesc

(Urmare din pag. I-a)

Nu găsesc în rafturi cărţile în limba pământului: cronicari, biblia, Creangă, Sadoveanu, etc. Nu li se atrage atenţia mai târziu, la Universitate, asupra greşelilor de limbă. Iar societatea noastră neinstruită nu eliminează pe gazetarii, publiciştii şi scriitorii care nu stăpânesc bine limba. Suportă oroarea explicaţiilor cinematografice şi infamia stilului biurocratic administrativ.

Cei mai mulţi dintre noi lăsăm lucrurile să meargă în voe. D. Pizani însă nu se dă cu una cu două. El a început o adevărată campanie contra stricătorilor de limbă. Descopere, zi cu zi, tot alte şi alte greşeli. Parcă-i vorba de oameni care se exprimă în alt graiu.

Limbă ni se învaţă acasă, în şcoală, din lecturi româneşti şi străine. Cine traduce dintr'o limbă în alta — se pătrunde de înţelesul cuvintelor. Te deprinzi să faci o frază cumpănită din traducerea scrierilor greceşti şi chiar latineşti, caşi cu traducerile din limbile moderne.

Cine n'are în casă o bibliotecă elementară cu scriitori ai graiului pur românesc, cu gramatici şi dicţionare — la care să apeleze în orice moment de îndoială — acela este condamnat să facă greşeli şi să adopte greşelile altora, perpetuându-le în vorbirea curentă.

In şcoli, limba română care-i pe al doilea plan, ar trebui trecută pe planul întâiu — neacordându-se chiar corijenţă pentru această materie. Tezele de limba română s'ar cuveni să obţină o notă specială şi să fie eliminatorii dela orice concurs. Ar fi necesar ca la toate examenele — de intrare chiar la facultăţile de specialitate — limba română să nu fie neglijată.

Rusia dinainte de războiu a înţeles importanţa cunoaşterii limbii materne: deaceia a făcut din limba rusească, obiectul principal.

Trăim în epoca ofensivelor.

Ar fi timpul să vedem şi o ofensivă a limbii române.

D. Pizani a dat semnalul. Va fi urmat? Noi îi dorim tot succesul — fiind în joc începutul de culturalizare a ţării.

M. SEVASTOS

Autorul lui Lakme...

Aria e fără îndoială de Délibes, dar cuvintele sunt de Gondinet *în colabarare cu Philippes Gilles. Numele ar fi putut fi al oricăruia din personagiile comediilor sale. Născut la 7 Martie 1928, acest Limousin, s'a aclimatizat repede la Paris. Călare pe cele mai sfinte principii din timpul lui Louis Philippe, burghez de treabă, glumeţ şi sceptic, ar fi fost cel mai nenorocit din lume dacă i s'ar fi făcut vreuna din acele păcăleli pe care le inventa el pentru a-şi necăji eroii şi amuza publicul.*

E surprinzător că mai toţi vodeveliştii au pus în scenă medii din acele pe care personal nu le gustau, fiind ei înşişi oameni liniştiţi, soţi cumsecade, părinţi excelenţi. De altfel acelaş lucru se întâmplă şi cu melodramele scrise de cei mai liniştiţi burghezi, blajini şi afectuoşi în intimitate, producând pe scenă însă piese pline de grozăvii: rapturi, violări, crime oribile, comise în serii.

Căci şi Ponson de Terrail şi Xavier de Montépin erau oamenii cei mai paşnici ce se pot închipui. Toate aceste monstruozităţi erau scrise de burghezi cazanieri, pentru alţi burghezi cazanieri, spre a evada şi unii şi alţii dintr'o viaţă prea monotonă şi cenuşie.

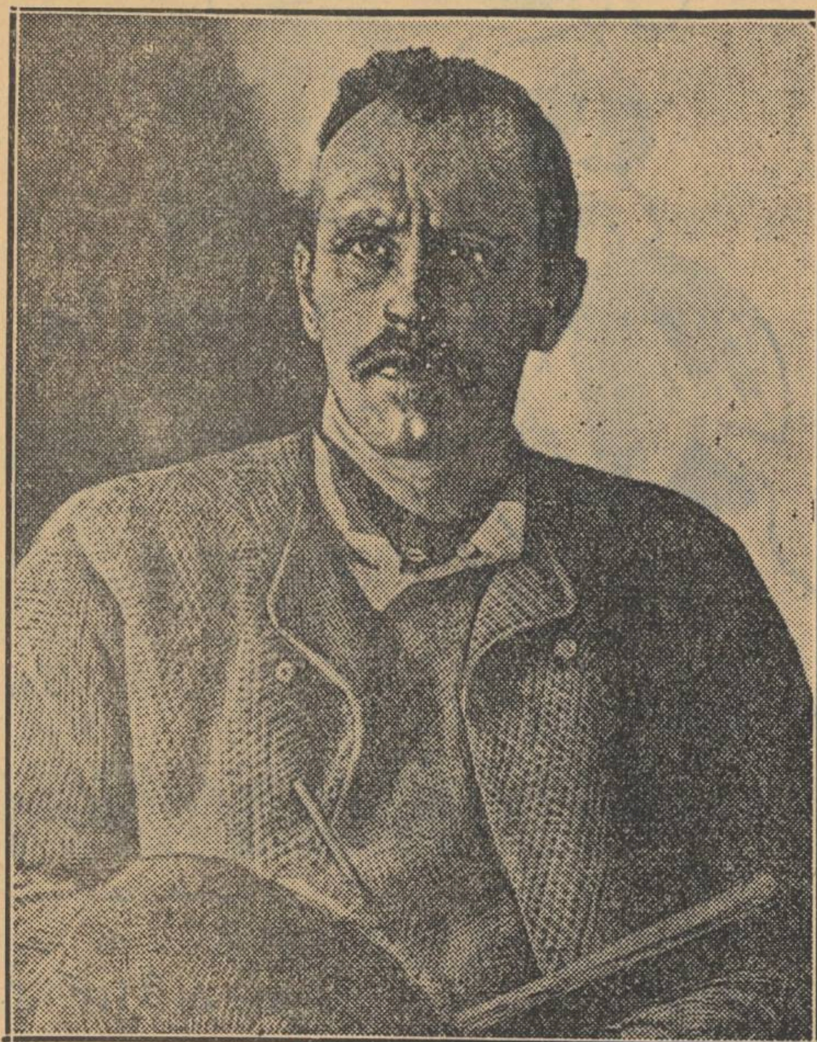
Astfel Gondinet ar fi fost omul cel mai fericit dacă ar fi putut să se însoare cu acea care a fost tovarăşa sa de o viaţă. Dar el, a trebuit să treacă printr'o situaţie dramatică de care s'ar fi putut lipsi. Era de o bunătate aproape ridicolă, nu numai cu animalele, dar şi cu directorii de teatru şi chiar cu confraţii. Era modestia întrupată. După succese remarcabile, părăsea teatrul pe furiş, fericit că, graţie barbişonului, staturii sale înalte, a mişcărilor sale bruşte şi aerului posomorât de după ochelari, era luat drept un colonel în retragere.

Intr'o noapte, pe când scria pentru a pune la punct o piesă a unui confrate, a simţit că i se înţepeneşte mâna, limba în gură îi devine grea: s'a simţit paralizat. Când putu să facă câţiva paşi prin aleele din Bois de Boulogne, în apropiere de vila sa, zise colaboratorului Véron: „Prietene, nu ştiu data definitivă a plecării mele, dar am început să-mi pregătesc bagajele".

In ziua de 19 Noembrie 1888, la patru ore dimineaţa, Gondinet *închise ochii, trecând în altă lume unde poate a întâlnit pe Eugeniu Labiche cu care a colaborat la piesa „Les plus heureux des trois", după ce scrisese singur „Grandes Demoiselles", „Panazol", „Tunnel" şi altele.*

2-3
LINGURIŢE PE ZI
de
PHOSPHATINE
asigură copilaşului Dv.
PUTERE şi SĂNĂTATE
Cutia
(model obişnuit)
conţine
375 DE GRAME
adică, pentru
35-50 DE MESE
după vârsta copilului, iar costul
PHOSPHATINEI
variază pentru fiecare masă
între 3 şi 4 lei
PHOSPHATINE FALIÈRES
este cel mai bun şi mai eftin aliment al copiilor mici

Premiul Nobel pentru pace

FRIDTJOF NANSEN

După discuţiunile — unele serioase, altele străbătute de o fină ironie — în jurul personalităţilor cărora s'ar fi cuvenit să li se atribue premiul Nobel pentru pace anul 1938, găsindu-se susţinători ai d-lor Chamberlain, Beneş şi chiar Hitler, chestiunea a fost abandonată, la ordinea zilei fiind — după părerea generală — probleme mai arzătoare. In delinitiv, îşi spunea lumea, după cum cu o floare nu se face primăvară, nici cu un premiu pentru pace nu se pune capăt coşmarului războiului ce stărue în ciuda atâtor acorduri, pacte şi declaraţii de amiciţie mai mult sau mai puţin eternă.

Astfel că atribuirea premiului Nobel pentru pace a trecut aproape neobservată, mai ales că el n'a fost acordat unei persoane fizice în jurul căreia editorii şi cronicarii ar fi putat face vâlva obicinuită în jurul laureaţilor premiului pentru literatură. Aceasta nu înseamnă însă că trebue diminuată importanţa gestului Storhing-ului suedez care a distins cu premiul Nobel pentru pace o instituţie şi anume „Oficiul Internaţional Nansen pentru refugiaţi". Decernând acest premiu Oficiului Nansen, comitetul Nobel al parlamentului suedez a ţinut să omagieze remarcabila activitate depusă de Oficiu în interesul păcii internaţionale.

Secretarul general al Societăţii Naţiunilor a publicat în presa norvegiană, cu ocazia acestei distincţii, o declaraţie prin care constată că e vorba „de aprecierea meritată a marelui efort realizat de Oficiul Nansen în vederea rezolvării uneia din problemele cele mai tragice ale lumii de după război".

Oficiul internaţional Nansen pentru refugiaţi e prezidat, din Ianuarie 1936 de o înaltă personalitate norvegiană, d. Mihael Hansson. Organizaţie autonomă, Oficiul a fost creat în 1930 sub auspiciile Societăţii Naţiunilor pentru a continua şi a complecta pe cât mai repede cu putinţă opera inaugurată de Fridtjof Nansen în calitatea sa de Inalt comisar al Societăţii Naţiunilor pentru refugiaţi. Fridtjof Nansen, celebrul explorator al regiunilor polare, întreprinsese această operă umanitară în 1920 organizând schimbul prizonierilor de război ai aproape douăzeci şi şase naţionalităţi diferite, rămaşi în Rusia şi în Siberia la sfârşitul războiului mondial! Atunci când întreaga lume pierduse nădejdea de a-i putea salva pe aceşti prizonieri, Nansen reuşi în câteva luni să-i repatrieze în ţările lor. Graţie acţiunii sale generoase, milioane de ruşi au fost deasemenea apăraţi de foamete şi salvaţi de la moarte.

In 1921, Nansen fu însărcinat să asigure protecţia refugiaţilor cari fuseseră siliţi să părăsească Rusia în timpul şi după revoluţia rusă, refugiaţi al căror număr se ridica la aproape un milion şi jumătate. Apoi îşi luă sarcina de a salva pe armenii ameninţaţi cu deportarea, dintre cari 350.000 au fost aşezaţi în Grecia, în Bulgaria şi în alte ţări. După înfrângerea armatelor turceşti în Asia mică, 1.300.000 de refugiaţi greci şi bulgari fură transferaţi în ţările lor în schimbul a 300.000 turci repatriaţi din Grecia în Turcia.

Această admirabilă operă umanitară a fost distinsă în 1922 cu premiul Nobel pentru Pace acordat lui Nansen „pentru partea ce a luat-o la îmbunătăţirea mizeriilor pricinuite de războiul mondial". Nu se putea aduce un elogiu mai frumos unui om care — prin stăruinţa şi dragostea sa nemărginită pentru umanitate — reuşise să uşureze suferinţele victimelor războiului.

Când, în 1930, Nansen a murit, opera inaugurată de dânsul în favoarea refugiaţilor pierdu pe cel mai devotat din slujitorii ei. Pentru a continua opera umanitară a lui Nansen Societatea Naţiunilor creă atunci Oficiul Nansen. Cu toate că numărul refugiaţilor scăzuse mult în ultima vreme, se socotea în 1930 că mai rămăsese aproape un milion de refugiaţi, ruşi, armeni, sirieni şi de alte naţionalităţi, cari trebuind aşezaţi în locuri ferite de primejdii. In 1935, Oficiul Nansen avu să se ocupe şi de refugiaţii din Saar care fusese siliţi să părăsească teritoriul în urma plebiscitului.

Oficiul Nansen a continuat opera întemeetorului acţiunii de sprijinire a refugiaţilor adunând informaţiuni cu privire la condiţiile morale şi materiale ale refugiaţilor şi ajutându-i să-şi găsească de lucru şi locuri de aşezare. Preşedintele consiliului de administraţie al Oficiului e numit de Adunarea Societăţii Naţiunilor care primeşte în fiecare an rapoarte asupra activităţii Oficiului, cheltuelile de administraţie sunt suportate de Societatea Naţiunilor, dar Oficiul e autorizat să primească orice fonduri de la particulari, fonduri ce sunt afectate ajutorării refugiaţilor.

Consiliul de administraţie al Oficiului a fost invitat să procedeze la lichidarea Oficiului la sfârşitul anului acestuia. Refugiaţii de a căror soartă se ocupa Oficiul şi cărora nu le-a putut încă asigura viitorul, vor depinde — de la începutul anului 1939 — de noul Inalt Comisar al Societăţii Naţiunilor pentru refugiaţi, numit în ultima sesiune a Adunării din Septembrie.

Cu prilejul acordării premiului Nobel Oficiului Nansen, d. Harisson a pronunţat la radio o alocuţiune prin care a atras atenţiunea asupra situaţiei tragice a refugiaţilor şi asupra problemelor, politice şi economice, pe cari le ridică aşezarea acestor refugiaţi.

„Graţie eforturilor diverselor guverne, a organizaţiilor în favoarea refugiaţilor şi a Oficiului Nansen" — a spus d. Hansson — numeroşi refugiaţi au putut să se stabilească în chip definitiv. Totuşi zeci de mii trăesc încă în condiţiunile cele mai rele şi într'o dureroasă aşteptare. Neavând dreptul să trăiască nicăiri, ei sunt doar toleraţi până când evenimentele politice şi economice îi silesc să părăsească ţara în care s'au refugiat. Această tristă stare de lucruri a făcut ca, de douăzeci de ani, un număr înspăimântător de indivizi şi chiar familii întregi siliţi să-şi părăsească ţara de origine, rătăcesc din ţara în ţară. Ceeace face soarta lor şi mai tristă încă, e faptul că aceşti nenorociţi neavând dreptul să trăiască şi să se stabilească în nici o ţară, sunt expuşi să fie închişi pentrucă nu se supun decretelor de expulzare, imposibile de respectat de către ei.

„Totuşi, graţie aranjamentelor interguvernamentale datorite demersurilor Sicietăţii Naţiunilor şi Oficiului Nansen, s'au putut constata o ameliorare a acestei dureroase situaţii. Dar, chiar în ţările unde refugiaţii au fost autorizaţi să se stabilească, ei trăesc în condiţiuni nesigure din cauza lipsei oricărei protecţiuni diplomatice şi existenţa lor însăşi depinde de evenimente.... Aşi vrea să se înţeleagă ce reprezintă pentru aceşti refugiaţi sentimentul că există o instituţie aşezată sub autoritatea Societăţilor Naţiunilor, care îi protegueşte şi se sforţează să le uşureze suferinţele. Nu încape nici o îndoială că această instituţie i-a împiedecat adeseori să comită acte desperate sau criminale. Cu alte cuvinte, ea a evitat tulburări sociale.

„Mandatul Oficiului Nansen expiră la sfârşitul anului acesta, dar din fericire opera lui va fi continuată... Nu e nevoe să descriu îngrozitoarea situaţie actuală. Problema nu poate fi rezolvată fără o strânsă colaborare între guverne. Cu această ocazie, îmi îngădui să spun că atribuirea Premiului Nobel pentru pace Oficiului Nansen este o valoroasă încurajare a tuturor celor cari participă la soluţionarea acestei grave probleme ce apasă greu pe conştiinţa lumii întregi".

Decernarea Premiului Nobel pentru pace operei lui Nansen, după acordarea aceluiaş Premiu însuşi marelui cercetător şi iubitor de oameni, are, în tristele împrejurări de astăzi, o deosebită semnificaţie. Dar cine are vreme să mai interpreteze astăzi asemenea gesturi şi să le pătrundă sensul moral şi moralizator, mai ales când în jurul lor se face atât de puţină publicitate, atenţia tuturor fiind acaparată de difuzarea tocmai a „operelor" cărora li se datoreşte situaţia tragică pe care caută să înlăture aşezământul întemeiat de Fridtjof Nansen?

G. SPINA

Cetăţuia

Sub bolţile întunecate, amintirea
Lui Duca-Vodă, stărue şi-acum —
De umbra lui, e plină mânăstirea
Şi fără vrere-ţi stărue privirea
Pe orice piatră 'n colbul depe drum.

In zidurile grele de cetate
Sunt scrise fără vorbe, vieţi întregi.
In turnul vechi, aceiaşi toacă bate
Acelaşi clopot cântă, şi par toate
Aceleaşi, dacă ştii să le 'nţelegi.

Călugării desculţi, desgroapă via
Şi stareţul priveşte din cerdac.
La fel se cântă astăzi liturghia
Şi-şi tremură în frunze nostalgia
Lângă altar, ca 'n vremuri, un copac

Ci 'n sala, unde Domnul altădată
Stătea la chef din noapte până 'n zori
E linişte acum netulburată
Şi uşa de stejar stă încuiată,
Căci se deschide doar la sărbători.

Nici vinul nu mai curge în şuvoae
Pe lespezile grele de granit,
Ci numai picăturile de ploae
Şi vântul, care crengile îndoae
Mai tulbură locaşul adormit.

Dar noaptea, când chiliile-adormite
Visează iar pe ctitorescul Domn
Sub bolţile de vreme înegrite
Cu paşi uşori, trec vechile ispite
Şi tulbură călugării în somn.

A. C.

Cronica fantezistă

PLEDOARIE PENTRU SARACIE

Alexei perora învăpăiat:

„Sărăcia nu-i un viciu, spun unii însuşindu-şi înţelepciunea unui dicton vechi şi banal ca o felicitare de anul nou. Evident, nu-i un viciu, dar nu-i nici o virtute cum pretindea Francisc din Asisi, spun alţii care, fără a fi epicurieni pătrunşi, apreciază totuşi deliciile unei fleici şi confortul unui apartament modern.

In definitiv, sărăcia nu-i un viciu fiindcă n'are nimic din atributele unui viciu. Deşi e foarte răspândită, nu se propagă, Doamne fereşte, prin imitaţii, modă, psihoză colectivă, curiozitate, snobism cum se propagă de pildă opiomania sau moda câinilor pekinezi. Argumentele sunt valabile şi pentru a se demonstra dece nu este o virtute deşi pe vremea mai sus citatului Francisc din Asisi, era un foarte puternic curent printre bogătaşi de a se lepăda de averi...

In al doilea rând nu-i un viciu şi nu-i o virtute, fiindcă efectele ei nu sunt atât de catastrofale ca ale unui viciu sau ale unei virtuţi... In materie de sărăcie, nu-i ca 'n medicină unde e valabil axiomul: sublata causa, tollitur efectus, adică înlături cauza, înlături şi efectul ceeace face ca medicul să caute în prim loc a afla cauzele răului fizic.

Aici poţi să cunoşti cauzele şi de cele mai multe ori le cunoşti, dar nu le poţi tălmăci cu un hap sau o intervenţie chirurgicală.

Trebue să lupţi, să încerci multe mijloace, până reuşeşti să le înlături şi este recomandabilă metoda autosugestiei... Din acest punct de vedere sărăcia este creatoare, stenică. Ea este cravaşa instinctului de conservare individuală.

Sărăcia ar putea fi asemuită cu o foame teribilă (cu care are, de altfel, foarte multe contingenţe...) In adevăr, foamea îţi dă o cumplită suferinţă fizică, dar îndestularea ei o supremă satisfacţie.

Bogăţia este ca o stare de permanentă saţietate, cu arsuri pe piept, greţuri şi dureri de cap. Gândiţi-vă, n'aţi fi oare nefericiţ să nu vă fie foame niciodată? Sau, bogăţia ar putea fi asemuită cu un fenomen de daltonism. Nu vezi decât o singură culoare. Trebuie ochelarul sărăciei, ca să te facă să vezi efectiv toate culorile vieţii şi pe cea roz ca a petalelor de trandafir şi pe cea albastră ca a cerului şi pe cea verde ca a anumitor stele... Balzac, care năzuia să fie un mare geniu comercial şi care în direcţia aceasta a fost un mare ratat, fără creditori şi portărei ar fi creat magnifica lui Comedie umană? Chiar când el, cuprins de lene sau de oboseală, ar fi renunţat să mai lucreze, nu-i dădeau pace creditorii. Il obligau pur şi simplu să fie genial... Vor întreba unii, în definitiv, ce este aceia sărăcia?

Ea nu poate fi definită, dar poate fi simţită şi exemplificată prin contrast. Bogăţia de pildă, ar putea fi ilustrată admirabil prin povestea omului care nu şi-a dorit în viaţă nimic altă ceva de cât să aibă un gologan în plus peste nevoile lui. Era obligat să-şi plătească o plăcere sau o nevoie cu o sută de taleri, avea la el o sută de taleri şi un gologan. Trebuia să plătească o mie sau zece mii, totdeauna avea un gologan mai mult decât îi trebuia. Cam aceasta-i bogăţia. Ei bine, prin contarst, lipsa unui gologan este sărăcia. Tot ce depăşeşte această măsură este mizeria... Şi, evident, este o foarte mare scară de mizerie"...

Şi Alexei încheiă convins şi convingător:

— Ce Dumnezeu! Să nu confundăm sărăcia cu sărăcia cu duhul...

ŞTEFAN TITA

O femee cicălitoare

— Iar ai pierdut la curse, ticălosule...

Aşa mă primea când veneam, negru de praf, dela Hipodrom.

Eu răspundeam radios... — Eu am perdut? Ba pardon, draga mea, am câştigat 360 de lei...

Şi depuneam pe masa casnică, mincinosul câştig. (In realitate pierdusem 890 de lei. Dar deh!.. femeia-i femee...)

— Cu banii ăştia o să-mi cumpăr o pălărie, — decreta ea voioasă, confiscându-i.

— Andronescule, vin' să te pup.

A doua zi însă, mă cicălea din nou, fără motiv.

— Iar ai venit beat, nemernicule!...

Şi, îmbufnată, spărgea câteva farfurii, ocăra servitoarea şi mă pedepsea, în felul ei, lăsându-mă nemâncat.

Adevărul era altul. Nu numai că nu venisem beat, dar din contră: luptasem aprig contra beţiei. Să vedeţi. Doi amici binevoitori, înfiinţaseră în cartier o Ligă Anti-alcoolică. Ei cereau pur şi simplu *abolirea tuturor legiuirilor* privitoare la brevetele cârciumarilor; în plus, darea în judecată pe loc a celor prinşi că beau în mod clandestin. Mă rog, ceva ca în America pe vremea prohibiţiei...

Ideia îmi surâdea pentrucă era morală şi devenii membru înfocat al acestei Ligi. Partea proastă era că îşi aleseseră sediul chiar în cârciuma „La Băiatul Vesel"; un patron tare cum se cade şi foarte atent cu clienţii.

Nea Costicuţă, de cum ne vedea intrând ne întâmpina:

— Hai noroc şi trăiască Liga Antialcoolică! Băete, şterge masa!

Noi răspundeam respectuoşi:

— Să trăeşti, nene C'o'sticluţă!...

Se chema că făceam un spirit. Dar spiritul se prindea. Din sticluţă'n sticluţă, din kilogram în kilogram, desigur că ne cam... ameţeam. Avea un vin tare cumsecade. Ne turtea. Insă aveam o scuză: redactam acolo programul şi statutele Ligii Anti-alcoolice şi deh... e muncă...: anularea brevetelor, chestia clandestinilor, isbăvirea poporului de un viciu teribil, teoria prohibitismului... Mă rog, ca'n America! Luptam, cum s'ar zice, cu forţe unite, împotriva duşmanului comun: alcoolul. Şi cum oare se poate lupta mai eficace în contra duşmanului secular, decât distrugându-l? Beam tustrei de stingeam pământul, siguri fiind că sub forma aceasta, vom distruge din temelie alcoolismul.

Dar... ce putea pricepe Angela mea din măreţia luptei noastre contra grozavului flagel? Ştia doar să mă cicălească. Mă primea fioroasă dela uşe:

— Nemernic! Beţiv! Alcoolic!

Eu însă mă culcam nemâncat dar liniştit, pentrucă ştiam, în sinea mea, că lucrez pentru umanitate, ca în America. Şi acolo au fost martiri care au plătit cu viaţa, — da! cu viaţa! — lupta pentru un ideal sacru...

— Cicălitoare femee, — rosti Ioanid. Uite, vedeţi prieteni, iată de ce nu mă'nsor! Căsătoria ucide în faşe elanurile cele mai generoase.

— Silentium! — spuse Andronescu, pornit să-şi deslege baerile inimii.

Compătimitori, îi ascultarăm năcazurile.

— A doua zi, cu ochii buimaci, semnam la birou hârtii fără importanţă, iar dactilografa, îmi spunea:

— Dom'le şef, hai să mergem la Moşi...

Poţi oare refuza o dactilografă, pe care o chiamă Mimy şi care oridecâteori vine la şeful său, miroase a parfum şi a flori de tei? Ea mă'nvăluia în braţele ei mătăsoase şi-mi spunea:

— Bibicule, vreau să mă dau în bărci.

O puteam refuza? La Moşi sunt distracţii felurite: montani-rus, gogoşi şi artificii. In plus, sunt unele localuri în care poţi, cum s'ar zice, să pui lăutarii să-ţi cânte:

„Bru-bru-bru şi ha-ha-ha
Să-mi trăiască dragostea!"

Dar dacă Mimy vrea în bărci, în bărci să fie. Nu eram oare sătul până peste cap de cicăleala de acasă?... Şi iată-mă pe mine, şef principal de birou în Cadastru făcând vânt bărcilor ca un flăcăiandru, pe când cei de jos, ne strigau deasurda:

— Hoo! rup! că vă daţi peste cap!...

Veneam, desigur spre ziuă acasă.

— Iar ai umblat cu femei, muerăticule!

In fond nu eram mueratic, aşa că nici nu protestam. Nevastă-mea găsise pe cămaşa mea mauve (Popelin No. 39. Lei 580) niste urme, *aşa zise* de buze. Adică de roşu de buze. Identificase ea oarecum şi un parfum exotic pe hainele mele şi susţinea că ăsta ar fi *Catrămilfleor*.

— Un flacon d'ăsta costă 380 de lei. Câte flacoane ai consumat, mizerabile?

De drept, nu consumasem nici un flacon şi habar n'aveam că mirosului acestuia i se zice Catrămilfleor.

Mă culcam iar nemâncat, ca să scap de cicăleala ei. Ca om rezonabil şi potolit o întrebam, timid, de dimineaţă:

— Ce-i cu notele astea?

— Idiotule, — îmi zbiera ea. — E nota dela apă, 59 de lei, nota dela electrică, 124, nota dela pâine 215 carne 520, icre când am avut musafiri 889, şuncă 1220, şi rochia mea cea nouă 8450 de lei. Boule!

In faţa atâtor argumente, mă supuneam şi plăteam. Eu sunt un soţ model şi, mai ales maleabil. Suportam cicăleala ei, pentrucă aşa e ea, cicălitoare. Orice-ar spune despre mine gurile rele, dar eu sunt un om care-mi iubesc nevasta. Ba, mai mult întăresc aci în faţa voastră, că o iubesc pe Angela mai mult decât îmi iubesc sluiba dela Cadastru!... Mă cicăleşte ea pentru un moft, mă bruftueşte pentru te-miri-ce, dar în fond, noi bărbaţii suntem de vină!

— De ce? — întrebarăm noi.

— Dumneata eşti doară un om inocent. Ea, Angela, e cicălitoare...

— Cicălitoare? Mă mai întrebi? Inchipuiţi-vă: Intr'o seară, viu acasă pur ca un înger. Perdusem 1650 la curse, băusem 3 kgr. de vin la nenea „Costicluţă" şi mă despărţisem proaspăt de Mimy... Miroseam iar a Catrămilfleor... Ce credeţi că văd în faţa ochilor?

— Un felinar!

— Aş! Pe nevastă-mea...

— ?!?

— Da, c'un tip...

— ?!?... ?!?

— Şi, mai mult, pupându-se...

— !!!...

— ...Voi mă stiţi că port revolver la mine cu permis în regulă...

— Ei bine de ce n'ai tras? — spuse Ioanid.

— De ce n'am tras?... Ehei, mânjilor, n'aveţi experienţa vieţii. Eu sunt un om trecut şi prin ciur şi prin dîrmon. Ce-mi pasă mie de cicăleala femeii? Nu'nţelegeţi că vroia să-mi facă sânge rău, adică să mă facă să devin gelos?... Când am ajuns în dreptul lor, junele o ţinea de talie şi-i spunea:

— Ah, ce frumoasă-i viaţa la Balcic...

Le spusei:

— Bună seara vă deranjez?

— Tâmpitule! — mă cicăli ea în plină stradă. — Uită-te la el, cum se uită cu ochi de viţel!... Asta e văru-meu... Dumitraşcu, din Balcic.

Nu ştiam că are un văr în Balcic. Dar de vreme ce spune ea?...

— Şi era chiar văr veritabil?

— Da, p'onoarea mea, cmu te văd şi mă vezi. Are acolo o vilă şi regulat Angela se duce pentru două luni pe Coasta de Argint. Acum e tot acolo, dar scrisorile ei sunt tare cicălitoare. Iată ultima:

„Vezi nu fii bou, Andronescule şi nu mai bea ca un tâmpit. Să nu te prind, nemernicule că pierzi la curse, că divorţez. Şi nu uita, blegule să vezi de pisic şi să uzi florile. Vărul Dumitraşcu îţi trimite salutări. Să n'aud că m'ai înşelat în lipsa mea, că-i bucluc, perversule! .".

Amărit, dete din cap:

— E o femee tare cicălitoare Angela...

IULIU LAZĂR

Varia

TAINA IDENTITĂŢII LUI SHAKESPEARE

Cu toate că au fost desbătute atâtea controverse savante, misterul planează mereu asupra persoanei lui Shakespeare, actor şi mare poet dramatic englez.

Taina va fi oare lămurită vreodată? Superiorul mânăstirii Westminster a dat autorizaţia necesară spre a putea fi deschis mormântul lui Edmund Spencer şi iată de ce: istoricul William Camdon a pretins că la înmormântarea lui Spencer au fost depuse în mormântul său mai multe ode scrise în cinstea lui de către cei mai de seamă poeţi ai timpului care au asistat la funerariile sale. Dacă Shakespeare era, precum se crede, de faţă la această ceremonie, ar trebui să se găsească şi un manuscris al lui. Dar dacă Shakespeare şi Bacon sunt una şi aceeaşi persoană, după versiunea cea mai răspândită, atunci, manuscrisul lui Shakespeare ar trebui să existe purtând scrisul cunoscut al cancelarului Bacon.

In acest caz, problema identităţii nemuritorului dramaturg ar fi definitiv rezolvată.

O COLECŢIE DE SCRISORI AMOROASE

Miliardarul american A. Rosendeck este posesorul celei mai frumoase corespondenţe amoroase pe care a adunat-o vreodată un colecţionar. Intotdeauna stând la pândă la toate vânzările senzaţionale, acest american perspicace a ajuns să adune scrisorile de dragoste ale celor mai celebri oameni ai lumii. Astfel, el are scrisorile pasionate ale lordului Nelson, ale lui Franklin Edgar Poë şi atâţia alţii.

VIAȚA TRAGICA A LUI NIKOLAUS LENAU

de Mihail Pricopie

Nikolaus-Franz Niembsch von Strehlenau, știut sub numele său mai scurt de Nikolaus Lenau, este urmașul unei vechi familii nobile cunoscute în orașul Strehlenau din Prusia Orientală încă din veacul al XV. In scurgerea vremurilor, numele acestei familii a suferit unele modificări.

Așa, un Adam-Franz Niembz, fusese Proconsul acolo, cam pe la 1700 .Fiul acestuia, Augustin, care iscălea Niembz, slujise în armata austriacă unde ajunsese la gradul de colonel. Urmașul acestuia, Baronul Ioseph von Niemtsch, se însură cu baroneasa Katharina von Kellersberg, în anul 1774. Din această căsătorie s'au născut mai mulți copii, dintre cari numai unul a rămas în viață, anume Franz. Tatăl fiind cu serviciul pe la regimente încartiruite prin satele din nordul Ungariei, unde nici nu se pomenea despre școale, acest copil a crescut mai mult în părăsire. Tovărășia Cadeților și Ofițerilor în mijlocul cărora se afla zilnic, numai pilduiri bune nu putea să-i arate. Ca atare, educația tânărului a fost lăsată la voia'ntâmplării, iar el sortit să devie un om al hazardului.

Intre timp, tatăl se distinsese în luptele date contra Turcilor, apoi în cele contra Francezilor, dar suferind unele nedreptăți la avansare, fiind pe de-asupra și cu sănătatea zdruncinată, se retrase în 1895 din armată. Tânărul Franz crescuse mult acuma. O vreme urmă cursurile școalei latine din *Eperies*, unde învăță numai ca să poată intra cadet într'un regiment de dragoni, în care calitate cunoscu pe Theresa Maigraber, fata *Tresorierului* din Pesta. Legătura aceasta a fetei nu fu pe placul părinților, de oarece pe atunci ofițerii nu prea aveau nume bun, iar la urechile lor ajunsese vorbe urâte despre purtările tânărului. Fata ținu însă la dragostea ei, amenință cu sinuciderea, și învingând astfel orice 'mpotrivire, se căsători cu alesul inimii sale.

După căsătorie, Franz von Niembsch demisionă din oștire și luă o funcțiune de scriitor în orașul *Pecz*. La 1801 avu acolo o fetiță, pe Magdalena, apoi numai [illegible] cât pe Theresa, născută la *Lippa*, pe Mureș, unde se mutase cu slujba și unde nici nu stătu prea mult. Așezat la *Csatad*, lângă Timișoara, Franz își continuă viața extrem de ușuratecă, în decursul căreia cheltui foarte repede toată zestrea nevestei. Ba încă mai făcu și numeroase datorii. Ca să scape de ochii creditorilor și să fie și mai liber în mișcări ,el se mută numai cu serviciul în Timișoara, unde nevasta-l surprinse într'o tovărășie care-i spunea totul despre foarte puțina credință conjugală a soțului.

Totuși, ea-și continuă cu resemnare viața.

COPILARIA LUI LENAU

Aici, în orășelul Csatad, se născu la 13 August 1802 copilul Nikolaus-Franz, cel care avea să fie poietul de mai târziu, și a căreia viață se va termina printr'o teribilă catastrofă.

In Februarie 1803, familia se mută la *Vogschau*, unde mica Magdalena se'mbolnăvi grav. Medicul orășelului, chemat în grabă, neputându-i aduce nici o 'mbunătățire, tatăl fugi la Timișoara pentru a veni de acolo cu un medic mai bun. Desperata mamă veghea la căpătâiul copiliței care se lovea mereu cu palma peste frunte și gemea. Ceasurile treceau în chinurile cele mai îngrozitoare pe care le putea îndura o inimă de mamă. Soțul însă nu mai da semne de viață. Micuța muri către ziuă, tocmai în clipa când în ușă răsunară bătăi. Dar nu era Doctorul. Doi oameni străini, cu fețele'ncruntate și cu privirele reci ,îi spuseră că soțul a pierdut către dânșii la cărți o sumă de 17.000 gulden, și că l-au închis până când soția va iscăli 'nvoială că plătește această sumă din averea sa personală In nemărginita ei durere, femeia iscăli și astfel își scoase soțul de la închisoare.

Sănătatea lui Franz Niembsch înrăutățindu-se mereu mai mult, el demisionă și din slujbă și se așeză cu toată gospodăria la *Ofen* (Buda), pe lângă mama soției. Apoi se duse la Viena pentru a-și găsi altă ocupație. Aici se dete drept văduv, întoarse capul unei femei bogate și avu curând servitori și echipagii strălucite; dar scria acasă că este nevoit să lucreze din nou la o firmă comercială.

La 22 Iulie 1803, Niki fu înțărcat. In Octombrie, tatăl se întoarse la Ofen. In Iunie 1804, familia se mai mări cu încă o fetiță; dar tatăl se simți foarte rău. Tuberculos în ultimul grad, el se mai chinui câțiva ani, supărându-se tot mai rău pe copii ale căror jocuri îi făceau rău. Intr'o asemenea împrejurare, Niki căpătă o scărmăneală bună, care a fost singura amintire ce tatăl i-a lăsat-o lui Lenau.

Bolnavul muri în ziua de 23 Aprilie 1807. „Pace humei lui!" exclamă Schurz, cumnatul și biograful lui Lenau; „a dăruit lumii un mare talent!"

Bunicii după tată, care locuiau în orașul *Bruenn*, cerură nurorei pe toți copiii lui Franz, însă mai ales pe nepotul Niki, pentru educație, dar mama nu voi s'audă. Cu puținul ce mai rămăsese din moștenirea părintească, ea putu să îndrumeze binișor pe copil. Niki urmă școala bisericească din *Eserny*, unde luă și lecții de vioară. Metoda școalei era însă extrem de aspră pentru un copil de nouă ani. Niki își schimbă dascălul de muzică și învăță ghitara și fluerатul cu faimosul artist *„Godenberg din Friaul"*. In amândouă aceste arte, Lenau căpătă o perfecțiune așa de mare, încât acei cari l-au auzit mai târziu, au rămas puternic impresionați. Poate că tocmai aceste arte l-au împins către arta cea mare de mai târziu. „N'am auzit niciodată un cântec de ghitară atâta de frumos, de plin și de sunător, nici un fluerat mai plin de viață de cât acela al lui Lenau", spune Schurz.

De la fluerat, Niki trecu la imitația glasului păsărelor, iar de aici căpătă și patima să le prindă, patimă pe care o avea și Godenberg. In desele și lungile plimbări în mijlocul naturii ,făcute în acest scop, Niki avu prilejul să o cunoască în intimitate, lucru care se și potrivea cu firea lui aplecată spre poezie.

Niki era foarte evlavios. Iși făcuse obișnuința să se roage dimineața și seara cu mult foc, și simțea deosebită plăcere să stea pe una din băncile din fața altarului ,pentru ca să-și citească rugăciunile la vremea vecerniei mai ales.

Interes arătă el și pentru teatru, fără să se înflăcăreze prea mult însă. In schimb, citea cu ardoare povestiri criminale care cu cât erau mai sângeroase, cu atâta îi plăcea mai mult.

La 23 Septembrie 1811, mama se remărită cu doctorul Karl Vogel, care a fost om cu multă inimă pentru copii.

Intre 1812—1815, Niki urmă cursurile gimnasiului din Pesta, apoi întrerupse studiile un an întreg, fiindcă mama isprăvise ori ce resurse. Tânărul se'ntoarse în familie care se găsea la *Tokay*. In această vreme, bunicul îl ceru din nou pe Nicolas ,pentru ca să-i dea o educație mai aleasă, amenințând că, de va trebui, se va adresa d-lui *„Obergespann"* sau chiar „Palatinului" la rigoare.

La Tokay, nu era nici o școală, iar mama se văzu nevoită să conducă ea singură cultivarea copilului. Amândoi se adânciră așa de mult în studiu, încât la 6 Iulie 1817, tânărul se presintă strălucit la examenul public al de curând înființatului gimnasiu din *Uyely*.

Șederea aceasta la Tokay a influențat considerabil desvoltarea ulterioară a tânărului. Acolo unde Tisa și Bodrog își unesc apele, pe câmpia bățtoasă cu stuf roșcat ca de aur, printre grădinile cu trandafiri și populate cu mult norod de privighetori, acolo unde călăreți înflăcărați săgetau infinitul stepei și unde țigani cu ochi sticloși cântau și jucau peste tot, acolo a conceput Lenau multe dintre cele mai splendide cântece ale sale.

Senina viață din Tokay nu a putut dura mai mult de cât un an. Mama hotărî să-și dea copilul iar la 'nvățătură la o școală mai bună și mers împreună cu toți copiii la Pesta. Ea închirie o căsuță la Ofen, afară din oraș, sub zidurile cetăței și'n fața unui vechiu cimitir militar. Aici se așeză Theresa în toamna anului 1817, dar pentru că Vogel câștiga foarte puțin la Tokay, copiii nu se culcau mai nici o dată sătui.

ANII DE ȘCOALA

Nikolas urmă cursul superior al gimnasiului (zweiten Humanitaetsklasse). Mizeria îndurată în această vreme poate că a putut contribui și ea la desvoltarea ulterioară a temperamentului lui Lenau. In oraș locuia și un unchiu al tânărului, husarul Mihitsch ,care venea des pe la Theresa și înopta uneori acolo. El aducea și citea nepoților scrierile lui Voltaire, mai ales epistolele către Frederic cel Mare, pe care se silea să le și comenteze De multe ori se trezea noaptea și-și aducea aminte de câte un personagiu care ar fi rămas neluminat în mintea tânărului. De aceia striga încet, în întunecata liniște a camerei:

— Totuși, eu cred că nu există Dumnezeu!, începea unchiul Minitsch vorba în latinește, căci îi plăcea să discute cu nepotul în această limbă.

LENAU

Asemenea idei nepotrivite pentru spiritul tânărului nu puteau de cât să-i arunce în suflet îndoiala care a tulburat rațiunea unei întregi epoce.

Un alt unchiu, Maigraber, când văzu al doilea strălucit examen al tânărului, îi dădu sfatul să urmeze chemării bunicilor cari voiau să-l ajute ca să-și continue studiile. Nicolas ascultă sfatul, după ce obținu și aprobarea mamei.

Bunicii se grăbiră și trimiseră imediat pe un preot ca să aducă la *Stockerau* pe nepotul mult râvnit de ei. La 8 Septembrie 1818, acesta luă pe Niki și pe Magdalena și, după o călătorie de patru zie, îi depuse în brațele bunicilor care-i primiră cu lacrămi de bucurie.

Theresa nu mai avea nici un rost la Ofen și se'ntoarse cu ceilalți copii la Tokay.

Niklas urmă școala în Viena, dar nu cu rezultat prea strălucit.

In această vreme muri de friguri cel mai bun prieten al lui Niklas, și tot o dată logodnicul sorei mai mari, a Theresei. Evenimentul acesta a lovit puternic inima fetei, încât părinții se văzură nevoiți s'o trimeată și pe ea la bunici, pentru a-și mai însenina sufletul.

Nici mama nu putu să îndure prea mult îndepărtarea de Niki și de aceia, se stabili cu soțul și ceilalți copii în *Pressburg*.

In cursul anului 1820, Lenau își recăpătă dorul de învățătură, munci cu multă sârguință și obținu mențiunea la matematică și filozofie. Nu era însă un student ca toți ceilalți care aveau în fața ochilor un scop de viață bine hotărît, ci era pentru studii mai mult de cât un amator, era un încetățenit al învățăturii, unul care nu călca de cât pe drumurile care-i plăceau.

Din această epocă datează strâsa lui prietenie cu *Fritz Kleyle*, care-l vizita foarte des, dar care nu reuși ușor să-l hotărască a-i întoarce vizita. De-abia în vara anului 1820 îl putu duce până la vila părintească. Tinerii se plimbară mult prin parc, vorbind despre ale lor, când, — trecând prin fața unui geam deschis, — văzură pe Sophia, sora lui Kleyle și a doua fiică a Consilierului Imperial Kleyle; fata sta cu spatele spre parc și-și pieptăna un păr lung, negru și strălucitor. Lenau nu-i văzu fața, dar a rămas puternic impresionat.

PRIMELE SCRIERI

Sora Theresa, încet-încet, răpită de vârtejul vieței și de farmecul pianului mai ales, își uită de dureroasa pierdere și-și recăpătă seninul feței. Lenau, pe lângă preocupările lui studioase, munci temeinic și scrise mai multe studii despre Nemurire, Libertate, despre Dumnezeu ,despre Moarte, etc., adâncindu-și astfel și ascuțindu-și cugetarea. Nici ghitara nu rămase pustie. Luă lecții de violină de la von Blumenthal, și ajunse repede la desăvârșire.

La 15 August 1821, sora Theresa se mărită cu Anton X. Schurz, contabil imperial, iar mai târziu, autor al unui volum de poezii și biograful cel mai complect al lui N. Lenau.

In anul următor, Niklas arătă semnele unui talent puterinc ce dormita în firea lui. Bunica scria mamei despre el că face poezii și că, în afară de asta, învață călăria, scrima și tot . ce trebuie să deprindă pentru folosul lui".

Ca fizic este bine, dar nu tocmai vesel. Omul de societate era mutilat în sufletul său, tocmai lucrul de care ar fi avut nevoie mai mult în viață. Scria poezii care nu-i erau pe plac. Totuși, procesul de fermentație se 'ntâmplă ca la ori ce tânăr care ar fi fost în vârstă de 19 ani. Se silea să observe și să înțeleagă pe oameni. Lumea însă nu l'a'nțeles, iar contactul cu ea a veștejit în inima lui floarea încrederei de sine. Dușmănii vechi poate hereditare, care clocoteau în adâncul întunecat al sufletului său, se manifestară în contra bunicilor.

Era prin Octombrie 1821. Niki venise la Stockerau pentru nunta Theresei și rămase acolo să-și petreacă vacanța. Din lipsă de altă ocupație, își reluă vechea patimă a prinsului păsărelelor De această cumplită crimă află și se înspăimântă foarte nobila și bătrâna baroneasă. Ea se ridică de pe sofa, și, îndreptându-și mijlocul și umerii, își înțepeni mânele pe masă și fluieră tânărului:

— Prinzi păsări întocmai ca un țărănoi?

Urmă un dialog înfăcărat.

— Mai bine să flămânzesc, de cât să fiu aici un sclav cu lanțuri de aur!

Iși luă rufele încă umede, le trânti la pământ și le făcu pachet, apoi se'ntoarse la Viena. Zădarnic se străduiră Schurz și Theresa ca să-l împace. Lenau merse mai departe la Pressburg unde mama îl primi cu bucurie, crezându-l scăpat parcă de la o mare primejdie.

DELA FILOZOFIE LA AGRICULTURA

In primăvara anului 1822, Lenau veni la Viena și stătu până în Iulie, când muri bunicul. Atunci scrise bunicei că se va înscri la filosofie ,de oare ce cu dreptul nu este sigur că-și va găsi un post. Bunica îl învinui de neseriozitate, dar Lenau nu o ascultă. El se înscrise la filosofie, însă foarte curând se lăsă de filozofie și-și exprimă dorința de a urma agronomia la Altenburg. Conta mult pe protecția prietenului Kleyle ,care avea solide rudenii la Viena .Rămas la Pressburg încă o vreme, tânărul avu unele mici aventuri amoroase care-i dară prilejul să scrie câteva poezii, dintre care unele s'au pierdut, scrie Schurz.

Când, în cele din urmă, Lenau merse la școala din Altenburg, mama se mută cu familia mai în apropiere de acest oraș, anume la *Wiselburg*, unde soțul trebui să-și caute altă clientelă Lenau nu se gândi serios la studii, ci, pimbările călare prin stepă, făcute în tovărășia prietenului Kleyle, au fost o bună hrană pentru talentul său poetic. In această vreme căpătă patima fumatului, care'n mare măsură a contribuit a ruina sănătăței lui.

In Martie 1823 ,se duse la Viena, cu gândul de a studia medicina. Sfaturile cumnatului și ale bunicăi nu ajutară la nimic.

Dar nici Lenau nu se grăbi să-și împlinească gândul, ci începu să cerceteze cu deosebită plăcere cafenelele, unde-i plăcea să joace biliard în tovărășia prietenilor ca Seidl, Graf Auersperg, Baron Schlechta, Draexler-Manfed, von Hermannstahl, von Braunthal și alții. Citea cu asiduitate pe Klopstock, Hoetys, Buerger și Iacobus, sub supravegeherea lui Schurz, care îi netezi astfel marele talent.

In anul 1824, Lenau urmă al treilea curs de filozofie, dădu examene în foarte bune condițiuni și se decise a urma și dreptul german ,ceeace și făcu până în toamna anului 1826, când începu să audieze, când și când și cursuri de medicină.

INTAIA IUBIRE

In această vreme, se'ndrăgostește de Bertha, fiica unui fost „Consilier Extern". Foarte curând însă ,iubirea-i fuse trădată, căci fata se mărită după un negustor bogat. Lovitura a fost neașteptată și a zguduit pe Lenau. Rana a rămas deschisă și a sângerat o vreme, apoi se închise complect. De-abia dacă se mai bănuiesc unele urme în opera lui de mai târziu.

Schurz crede că povestea aceasta tristă a fost unul dintre factorii care-au alimentat hipochondria lui și l-au îndrumat către nenorociri mai târziu. Iubirea i s'a șters din amintire, dar durerea i-a rămas ca o moștenire sufletească.

In vremea Crăciunului din anul 1825, Lenau răci foarte rău, dar nu-și pierdu buna dispoziție și scrise tot timpul cât ținu boala In Septembrie acelaș an, cunoscu pe poetul *Schleifer* din *Steyr*, de care se legă printr'o mare prietenie ,iar în August anul următor, împreună cu Schurz, făcu o călătorie prin munții Alpi.

PE DRUMUL CELEBRITAȚII

Lenau își citea poeziile numai în familie, ori cel mult în cercul strâmt al prietenilor. Seidl, preluând redacția revistei „Aurora", obține de la Lenau în anul 1828 poezia „Die Jugendtraeume", pe care o publică sub semnătura N. Niembsch. In 1930, publică *„Die Werbung"*, pe care o iscălește N. Niembsch von Strehlenau. Acestea sunt singurele care au această semnătură. De-acum'ncolo, tot ce publică, semnează scurt: N. Lenau.

Anul 1829 ,a fost cu deosebire greu pentru poet. La 24 Octombrie muri mama, aceia de la care Lenau deținea curajul și'ndrăzneala, dar și îndoiala și neîncrederea de sine. La ea a gândit poetul când a scris *„Zuflucht"* și *„Der offene Schrank"*

După moartea mamei, Lenau își luă cameră mobilată în oraș împreună cu polonezul von Antoniewicz, care-i traduse în limba polonă unele poezii și povestiri.

Tinerii stătură împreună până în anul 1830, luna Iulie. Antoniewicz povestește că în această vreme Lenau cânta mult cu ghitara arii ungurești, uneori și melodii improvizate. Asemeni șuiera și cânta din gură cântece care erau spendide improvizații ale clipei.

In anul 1830, *Anastasius Gruen (Graf Auersperg)*, îi tipări poezia *„Glauben, Wissen, Handeln"*. In Iunie acelaș an, Lenau dădu alte două examene și se pregăti pentru ultimul cu atâta ardoare, încât sănătatea lui se resimți. De aceia îl amână și se duce într'o călătorie recreativă prin munți. La 13 August prietenii îl sărbătoriră cu ocazia nașterei.

In Septembrie ,Lenau era destul de fortificat și se'ntoarse la Viena ca să-și pregătească examenul. El stătu la Schurz și lucră temeinic. Dar în cursul lunei muri bunica. Pe urma ei rămase 30.000 guden de argint, bani cari se împrăți în trei părți egale între cei trei nepoți, Theresa, Nikolaus și Magdalena. Dar cu această sumă în buzunar, s'a terminat cu examenul. Zădarnic se rugară ai casei, zădarnic stărui *Schleifer*. Lenau socoti să meargă la *Heidelberg* pentru doctorat. In 1831, el trimise câteva poezii lui *von Braunthal*, la Berlin, iar pentru sănătatea lui, socoti să meargă în munții Sileziei unde se afla bunul prieten Fritz Kleyle.

Schurz îi descrie astfel înfățișarea: mai mult scurt de cât înnalt, vârtos, lat în umeri, pieptul potrivit ,cu brațe și picioare nervoase plin de curaj și de cutezanță, puternic stăpân al cuvântului, ca un colonel. Fruntea lată, arăta pe omul cu superioare mijloace intelectuale ;avea părul fin, de culoare castanie, mustățile de asemeni; sprincenile unite, nasul ușor întors în sus, maxilarele puțin ieșite îi dau aerul unui nobil sârb .Buzele răsfrânte, subțiri și strâns lipite, bărbia lată, cioplită cu toporu parcă, ochii negri, fântâni adânci de spiritualitate, de simțire, de melancolie. Fața cu deosebire distinsă. Mâini de aristocrat. Mers legănat pe genunchi arcuiți. Imbrăcăminte îngrijită și aleasă. Așa era N. Lenau în vremea când numele lui zbura în largurile lumii.

Ilustrație de Mina Byck-Wepper pentru „Cetatea cu porțile închise" (Parabole de Al. T. Stamatiad)

Teatrul de păpuşi otoman

Ca orice teatru de felul acesta, „Karaguezul" (caraghiosul) întrupa în Turcia gluma grosolană şi pornografică din literatura poporului.

Karaguezul este de fapt nu un teatru de păpuşi, ci un teatru de umbre chinezeşti, minuscule şi vorbitoare. Scena este o pânză dreptunghiulară, de 40 pe 45 de centimetri, încadrată cu perdele negre sau de culoare închisă şi aşezată într'un colţ al sălii.

Autorul, care e şi actor, face să se mişte în dosul pânzei personagiile acestui teatru iluzie, şi se chiamă „Karaguezi" (caraghioşi). Luminatul se face în interior prin nişte fitiluri muiate în său lichid. Lumina aceasta este atât de vie, de egală şi de puternică, încât proectează nu numai conturul, ci dă şi coloritul marionetelor.

Păpuşele tăiate din carton sunt toate zugrăvite în aşa fel, încât să redea cele mai odioase şi mai caraghioase caricaturi omeneşti. Atârnate pe beţişoare, care nu se văd de public, cu membrele mobile, ele se mişcă uşor executând tot felul de acrobaţii, datorite mai ales extremii îndemânări a „Karaghiozului", care le mişcă.

Rolurile principale sunt ţinute, în orice piesă, în primul loc de un personaj, care e însuşi „Karahiozul", ţigan de origină, este tipul şarlatanului, care se deghizează în diferite feluri pentru a-şi atinge scopurile adeseori josnice şi urâte, combinând fără scrupule situaţii pline de intrigi şi de capcane ascunse, prin care nu se poate să nu ajungă până în cele din urmă.

Al doilea personagiu — este un musulman, de obiceiu „derviş", un palavragiu, cărturar, care-şi cheltueşte ştiinţa şi timpul făcând morală Karaghiozului. Acesta e „Hadjyvat". „Karaghioz" nici nu vrea să audă, ba chiar îşi bate joc de predicator, maimuţărindu-l pe la spate şi răspunzând într'o limbă a lui proprie, amestec de arabă, persană şi turcă, ce face publicul să se prăpădească de râs. Discuţia se însufleţeşte din ce în ce până ce „Karaghiozul", recurgând la argumentul cel mai convingător, îi cară lui Hadjyvat câţiva pumni zdraveni, care închide controversa.

Se mai văd femei uşoare cu sateliţii lor şi alte personagii, după cerinţele piesei care nu e de fapt de cât un şir de scene comice şi pline de mişcări, fără legătură între ele. Hadjyvat este, de obiceiu, apărătorul celor ce cad în cursa Karaghiozului, care însă nu se lasă cu una cu două. Plătit „în natură" de femeile stricate, el revine mereu şi-şi cere partea, fără nici un scrupul pentru pudoarea auditorului. Rolul său este rolul dominant şi el e ţinut să facă publicul să izbucnească în hohote de râs, fără încetare, cât ţine reprezentaţia. De aceia adeseori caraghiozul nu face decât să spună măscări şi să repete aceleaşi glume prosteşti, vulgare şi neruşinate.

Publicul dela bătrânii cu barba albă, până la copii, trecând şi pe la adolescenţi, delirează de haz, bătând din mâini şi din picioare.

La origină „Karaghiozul" nu era petrecerea aceasta obscenă şi neruşinată. Librette vechi de piese pentru acest fel de teatru, poeme antice care fac aluzie la el, proverbe privitoare la el şi biografiile oamenilor mari care au vrut să-l perfecţioneze, ne dovedesc lucrul acesta.

El ar fi fost deci întemeiat pe vremea lui Orkhan (1326—60), al doilea suveran al Turcilor Osmanlii, când s'a creiat tipul definitiv al paiaţei turceşti.

Mulţi poeţi apoi au ritmat o serie de distichuri sau „Kaides" cu care Hadjyvat începe reprezentaţia şi de aceia vedem adeseori un mare contrast în delicateţa acestor începuturi şi glumele vulgare ale măscăriciului. Ceea ce înseamnă după părerea lui Ahmed Midhat că nici piesele nu au fost întotdeauna ceeace sunt acum, şi că la origină ele au fost drame.

Nu e mai puţin adevărat, însă, că acest tablou de păpuşi a devenit cu timpul un spectacol care nu mai oferea publicului decât un bogat vocabular de cele mai murdare măscări.

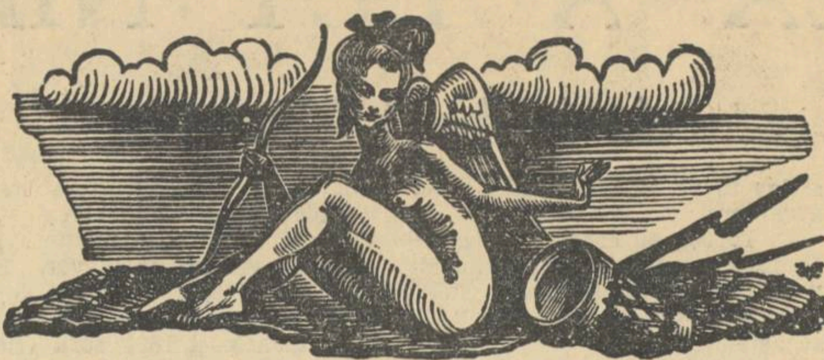
Acum treizeci de ani „Tinerii Turci", scârbiţi de acest fel de petrecere populară, au încercat să-l reorganizeze. Atacul lor a fost atât de violent, încât s'a impresionat chiar guvernul, care a cerut „Karaghiozului" să-şi pună frâu şi încetul cu încetul acest teatru popular a devenit decent.

Din nefericire, însă, sub raportul artistic teatrul de păpuşi a rămas la acelaş nivel. Atunci, un scriitor mediocru Salih Effendi, dar un foarte îndemânatec Garaghioz, a început să modernizeze teatrul de păpuşi. El a creiat întâi un decor scenic, suprimând şi dreptunghiul de pânză şi iluminatul cu feştilele muiate în său, amintind în zugrăvirea decorurilor pe vestitul „Chat Noir" dela Paris. Astfel se văd apărând pe scenă, dacă decorul e la ţărmul mării, un caic în care se desfată multe frumoase „hanuri", sau grădini fermecate, palate luxoase şi alte aspecte ale lumii, în coloritul şi jocul luminelor electrice. Chiar şi mentalitatea personagiilor s'a modernizat. Karaghiozul în „com plect" de modă cu fes sau azi fără fes de loc, face temeneli graţioase şi se prezintă sub chipul unui bey ultima pagină pe Aleia Sublimii Porţi. Uneori ia cu totul chipul unui „Frenk", adică European şi poartă numele de „Monssieur Karaghioz" şi Hadjyvat a evoluat devenind Effendi sau Hodja sau profesor, ori burghez onorabil, fără însă a-şi părăsi caracterul.

Mai mult decât atât Effendi Salih posedă şi un corp de balet, dar meritul cel mare al acestui inovator este, fără îndoială, crearea comediei dramatice, restaurând astfel creaţia ce a fost la baza acestei instituţii. Salih scrie el însuşi piesişoarele jucate la Karaghioz în aşteptarea altora mai bune şi mai de talent.

Ilustraţie de Mina Byck-Wepper pentru „Cetatea cu porţile închise" (Parabole de Al. T. Stamatiad)

Problema raselor

In voluminoasa sa operă „De la division du travail social" sociologul E. Durnheim observă că în biologie ca şi în ştiinţele sociale diferenţierea e o condiţie a unităţii şi a armoniei, că însăş contrastele ajută la apropierea dintre oameni (chiar prietenia presupune de cele mai multe ori nu o omogenitate de caracter şi o similitudine psiho-fizică, ci tocmai deosebiri anumite care însă, asemenea unor poli magnetici de sens contrar, se atrag şi nu se resping). Natura are nevoe de acest aliaj al unor caractere de un anumit fel care, prin împreunare, dau o unitate nouă. Ea nu vrea fixitate, statornicie, ci creaţie, mobilitate continuă. In felul acesta se explică lucrurile şi în viaţa socială. Instituţia familiei — căminul conjugal—s'a creat tocmai prin diferenţierea: bărbat şi femeie. Această diferenţiere nu e numai de ordin fizic ci mai ales psihic. Femeea are genul ei de ocupaţie, habitudinile ei, interesele ei.

Dacă astăzi prin mişcarea ei de emancipare tinde spre complectă egalitate cu bărbatul — aceasta nu e, după Durkheim, — în avantajul civilizaţiei noastre. (Sociologul francez întrevede chiar o revenire la vechea diferenţiere psihică ca o condiţie importantă a progresului social). Orice încercare de a izola grupuri sau fenomene sociale de ansamblul vieţii sociale trebue privită ca anti-ştiinţifică. Specia umană nu este doar aşa de puţin solidară încât împărţirea în rase să aibă un rol primordial pentru societăţile umane. Ceiace ne deosebeşte esenţial de celeilalte vieţuitoare e existenţa şi activitatea unui creer mai complex, a unui encefal suprapus creerului ancestral, poleoncefalul. Noi ajungem astfel să nu mai primim pasiv amprentele ce le lasă natura în fiinţa noastră. Activitatea inteligenţii noastre se suprapune activităţii naturii.

Noi subjugăm atât forţele exterioare, cât şi impulsiunile interioare. Mintea noastră e un resort mai puternic decât instinctele, tendinţele atavice şi ereditare, habitudinile şi tradiţiile chiar strămoşeşti. Voinţa noastră ştie să facă uneori şi minuni: aeroplane, maşina cu vapori, scafandre, baloane, etc. — minuni în care nu trebue să crezi cu intuiţii mistice, ci chiar cu simţurile tale naturale.

Istorici ca H. Buckle, economişti şi sociologi ca Fr. Delaisi, Sombart, Artur Bauer, Bonglé, Simmel, etc. au acordat cea mai mare atenţie rolului pe cae poate să-l joace în toate activităţile popoarelor, cele două facultăţi ale noastre: voinţa şi inteligenţa, bine înţeles când prima se subordonează celeilalte. Un popor se desvoltă numai în aceste condiţiuni. Adesea imaginaţia îşi are şi ea rolul ei. Intotdeauna însă pornirile inferioare nu vor ajuta decât în măsura în care se lasă diriguite de activitatea superioară a raţiunii. Instinctele sunt bune când sunt sănătoase şi când ele nu contrazic, ci ajută munca intelectuală şi a voinţei. Numai aşa se crează o cultură.

Teoreticienii raselor (adică cei ce admit o multiplicitate de rase) ajung să distingă nu o cultură, ci o diversitate de culturi. Deoarece caracterele biolgice ale oamenilor nu sunt diferite, ci aceleaş (orice om are organe la fel şi funcţiuni asemănătoare) criteriul obiectiv de a deosebi mai multe rasse nu mai e de ordin fizic (diferenţele de coloraţie a pielei sau alte câteva însuşiri deosebitoare sunt prea neînsemnate) ci de ordin psihologic şi cultural. Mediul geografic şi climateric ar determina o anumită structură intelectuală şi afectivă. **Limba** în special e un citeriu de diferenţiere în rasse. După care vin: literatura, arta, morala, filozofia, etc.

Ar reeşi deci că în loc de o singură cultură umană să avem o pluralitate de culturi. Câte popoare sau câte rasse există atâtea feluri de a gândi şi a simţi. Totuşi noi ştim că logica este **universală**, arta este **universală** şi tot astfel toate manifestările spiritului. Evident, mai există şi astăzi popoare care au o altă mentalitate, un fel de cultură sui generis. Sunt popoare încă primitive (din America de Sud, Africa, Australia) a căror mentalitate e **prelogică** sau preştiinţifică, după expresia lui L. Lévy-Bruhl. Dar ele pot fi — şi vor fi cu timpul — aduse la un nivel analog de civilizaţie (ca toate naţiunile progresate).

Teoreticienii germani au mers mai departe şi au susţinut că există un sânge arian şi un alt sânge nearian. Deci un criteriu... chimic! Impotriva acestei doctrine pledează nu numai ştiinţa, nu numai psihologia, dar istoria culturii acestei ţări.

Au fost mari poeţi, mari filozofi cari erau cu sânge nearian, dar au fost mândria Germaniei în epocile trecute! Un Lessing se înţelegea foarte bine cu cugetătorul Mendelssohn; un H. Heine cu Tieck şi Schlegel; şi aşa mai departe.

Dealtfel raseologii sunt fatal sortiţi să nu se înţeleagă între ei. Atât de multe şi ciudate sunt teoriile acestea încât Gh. Darnin putea să observe că împotriva teoriilor rasiale vine în sprijin fapul că aceşti savanţi nu vor putea fi de acord mai niciodată. Unii susţin că diferenţierea s'a produs la începutul istoriei omeneşti; alţii, dimpotrivă, mai târziu. In privinţa numărului, pentru unii sunt 2, pentru alţii 7, sau 9, 10, 11, 12 15 etc. Singur Burke a mers până la 63. Sociologul Arthur Bauer enunţă următorul adevăr pe care raseologii ar trebui să-l aibă în vedere: „Tipul social se formează mai puţin sub acţiunea fatală a rasei, a solului sau a climatului decât sub influenţele mai imediate ale educaţiei, ale raporturilor cu celelalte clase sociale şi mai cu seamă sub influenţa ocupaţiilor profesionale". (Les Classes sociales, pag. 351).

Conceptul de rassă apare deci cu un sens nou, schimbat, în înţelegerea sociologică modernă. Ceeace se întâmplă în lumea animală sau vegetală nu se întâmplă în omenire. Omul a ajuns într'o fază în care a depăşit nu numai celelalte vieţuitoare, dar s'a depăşit pe sine însuşi. Efortul lui e către unitate. La aceasta ajunge prin cultură. Singurul mijloc este solidaritatea şi nu izolarea. In faţa unui scop comun, micile diferenţe trebue să dispară din cugetele noastre, fie aceste diferenţe de ordin pigmentar sau psihic-inferior. Raţiunea e aceeaşi peste tot.

In privinţa acestor consideraţii, prof. C. Rădulescu-Motru spune: „Legile de evoluţie ale culturii rămân constante, cum rămân şi legile vieţi biologice. Niciun psiholog nu ia fost dat să constate o abatere dela mersul lor normal, deşi cercetările s'au întins asupra tuturor popoarelor, fără excepţie.

„Exteriorizările pe cari le ia, astfel limbajul dela popor la popor, sau exteriorizările pe cari le-au luat arta, ştiinţa, morala, filozofia, au putut fi găsite diferite după timp şi loc, dar tendinţa pe care toate popoarele au avut-o prin aceste exteriorizări a fost recunoscută aceiaşi. Psihologii de aceea s'au şi servit de diferite exteriorizări ale culturii în decursul timpului pentru a ilustra tocmai mersul unitar al acesteia" (pag. 332, op. cit.). Diferenţierile nu sunt scop, ci mijloc, atât în natură cât şi în societate. După cum diversele specializări ale indivizilor muncitori dintr'o industrie nu sunt scopuri în sine, ci toate tind către un ţel comun, tot astfel exisă o diviziune a muncii, în activitatea culturală generală a umanităţii. Nu există niciun criteriu după care să izolăm anumite grupuri omeneşti, înstrăinându-le de societate sau de o unitate socială.

I. BUNESCU

FILOZOFIA
MORŢII ŞI A NEBUNIEI

Cunoaştem toţi pelerinagiile la Petrache Lupu.

Fapte şi curente asemănătoare s'au produs şi în alte părţi, mai ales în Franţa:... „Cazul Marie Largas", de pildă, care a creiat un curent mistic şi erotic în regiunea Marsiliei.

Ea era fiica unui funcţionar de Bancă ce-şi petrecea zilele zbierând la Bursă, locul cel mai zgomotos din lume, căci tatăl Mariei care fusese în tranşee, pe câmpul bătăliei şi prin spitale, declară că nu a auzit nicăeri oamenii zbierând ca la Bursa din Marsilia, în momente de panică sau de ridicarea valorilor.

Fetiţa l'a auzit adesea spunând că orice altă patimă sau suferinţă este mai prejos în sufletul omenirii, de cât patima destrăbălării şi a luxului. Intre timp mama fetiţei a murit de febră tifoidă — Maria avea atunci opt ani şi rămasă cu totul părăsită de tatăl său, se ducea în fiecare zi la cimitir, se aşeza lângă mormântul mamei sale, cântând cu glas scăzut cântecele cu care o adormea în fiecare seară şi pe care i le cânta şi după ce adormea, ca să aibă visuri frumoase, d-na Largas pe când era în viaţă. Voia astfel să lumineze, la rândul ei, întunerecul somnului din mormânt al maicii sale.

De multe ori ea căpăta câte un ban dela cei miloşi, cu care cumpăra flori şi le punea pe mormânt. Intr'o zi necăpătând nimic, luă nişte imortele de pe alt mormânt şi le împrăştie pe mormânt. Un gardian o observă şi-i interzise intrarea la cimitir. De atunci, fiindu-i groază de singurătatea de acasă, rătăcea pe străzile Marsiliei. Un bătrân librar libidinos o ademeni intro zi şi abuză de ea.

Câteva zile după aceia, se ascunse în biserica Sfântul Victor şi rămase după închiderea bisericii. A petrecut acolo toată noaptea. Găsind o lanternă aprinsă într'un colţ întunecos dela intrarea în beciul subteran al bisericii, a aprins lumânările dela candelabre, formând cu ele literele alfabetului din numele mamei sale. Apoi s'a apropiat de harmonium, atingând din când în când câte o clapă, ce scotea o singură notă, un sunet gemând straniu, ca un geamăt din alte lumi, în întunerecul de deasupra criptelor.

Noaptea aceasta, petrecută în tăcerea stranie a bisericii goale, şi în tovărăşia morţilor, sunetele notei de harmonium, care sublinia sinistru singurătatea şi groaza acestei situaţii, au declanşat în sufletul Mariei criza misticismului ce mocnea probabil în religiozitatea ei reală. Din această clipă ea începu să predice prin pieţele publice, la ţărmul mării: şi oamenii se adunau din ce în ce mai numeroşi ca s'o asculte.

Avea un dar deosebit de divinaţie. Stătea, de pildă, la fereastră, privind trecătorii şi deodată începea să povestească viaţa, să descrie caracterul unora dintre ei, spunând ce au făcut şi ce au de gând să facă în viitor, cu o justeţă surprinzătoare.

Femei s'au adunat în jurul ei, ocrotind-o şi apărând-o. Invăţătura ei era simplă şi, tot răspunzând la provocările şi criticile din jurul ei, ajunse să-şi formeze un crez al ei, un fel de misticism practic „al inimii şi al mânei, nu al creerului', cum se exprima ea.

Autorităţile bisericeşti s'au alarmat de influenţa ei din ce în ce mai mare; dar poate nu s'ar fi ajuns mai departe, dacă nu ar fi început o luptă aprigă între înseşi adeptele şi adepţii ei. Roma care era dispusă să fie indulgentă cu această predicatoare a „Iubirii" creştine, a sfârşit prin a o condamna ca eretică. Catolicii ca şi necredincioşii s'au înverşunat asupra ei, în regiunea din jurul Marsiliei unde se afirmase influenţa ei. Partizanii şi partizanele ei o părăsiră...

Intr'o zi, pe când vorbea la Marsilia, s'a pomenit înconjurată de ştrengarii mahalelor, care puseră mâna pe ea şi o atârnară cu picioarele de un felinar şi cu capul în jos. O babă afurisită le dădu ideia să-i dea foc. Atunci ei au oprit o maşină şi i-au deşertat benzina într'un bidon, stropind pe nenorocita fată. Cineva întrebă: „Care vrea să-i dea foc"? — Mulţimea şovăia, un copil s'a desprins din ea şi s'a oferit, dar sora lui l-a oprit.

— Văd că n'aveţi curaj, zise Maria, daţi-mi ce trebue; şi acum feriţi în lături să nu vă ajungă flacăra.

Huliganii se traseră îndărăt şi priveau cum îşi dădea foc, turbând de mânie că nenorocita fată nu scoase nici un geamăt de durere.

După ce a murit, a fost iar adorată, mai ales că se produseră două acidente impresionante. Bătrâna care dăduse ideia să fie arsă, pieri ea însăşi într'un incendiu cu câteva săptămâni mai târziu. Copilul care se oferise să-i dea foc, fu şi el rănit rău de un automobil. Lumea le-au luat drept „semne".

Numai copiii au plâns cu o milă şi cu o dragoste atât de duioasă, încât mulţi au redevenit adepţii ei, mulţumită lor...

Dar nu numai cazul „Marei Largas" a însemnat lumea de azi cu pecetea lui. In epoca noastră acestea nu ar fi deajuns spre a dovedi haosul şi dezordinea noastră sufletească.

In ţara Franţei, ţara măsurii şi a îngăduinţii, a stăpânit o mare dezorientare a cugetării filosofice, dinainte şi după războiu. Conflictul între diferite curente de gândire a fost veşnic şi ascuţit în toată această epocă: Conflict între filosofia apologetică şi cea laică, conflict între curentele şi doctrinele dominante din fiecare din aceste doctrine, în parte, conflicte între nenumărate idei şi teorii filosofice, care erau puse apoi în slujba tuturor intereselor politice, religioase şi altele.

Dar între toate aceste orientări în diferite direcţiuni şi formând ceeace Siméon numeşte „Criticismul modern", trebue să menţionăm un tip de gânditor, care s'a bucurat de o mare favoare în opinia publică, — ceiace este în adevăr un caz tipic al dezorientării moderne.

Tipul este Georges Garlont, născut la Beauvais, lângă catedrala din acel oraş, privită ca una din cele mai frumoase din Franţa. Ca şi Merie Sargas, Georges Garlont se ascundea, de când era copil, în penumbra catedralei spre a se ruga şi a medita.

Catedrala a fost în mare parte inspiratoare filosofiei acestuia. Apoi ideile tatălui său care era architect şi care jignea sentimentele fiului său pentru frumoasa catedrală, povestind cum s'a dărâmat, în parte, de câteva ori şi cum a căzut, în secolul al XV-lea, chiar „săgeata" care se ridica la o sută cinci zeci metri...

„Totul cade", îl auzeau adesea zicând pe tatăl său: „Viaţa umană, ea însăşi, a început prin o cădere, savanţii ne spun că universul se disolvă şi alunecă pe pantă spre cădere".

In timpul războiului tatăl său s'a ruinat şi în epoca aceasta Georges, în vârstă de 14 ani, a cunoscut grozava tortură a foamei. Când mama sa nu venea dimineaţa în camera lui, el ghicea: Se dusese să caute de lucru sau să ceară un codru de pâine. El bea apă sau urca fără ghete la etajul al patrulea al casei unde locuiau şi mânca bucăţelele de pâine din laptele pe care locatara le pregătise lângă uşă pentru pisică. Locatara înţelegea şi punea ceva mai mult lapte. Dar fiul acesteia a vărsat în lapte o solniţă întreagă într'o bună zi.

La şcoală institutorul nu-l înghiţea şi-l poreclea adesea „animal cu sânge rece", camarazii îl băteau pentru că era palid şi bicisnic.

Odată, nu mâncase de două zile; şi atunci unul din copii l-a înţeles şi i-a dat o bucată de pâine; iar el a fărâmat-o şi a dat-o vrăbiilor. Simţea un fel de orgoliu pentru suferinţele sale. Simţea că încercările la care-l supunea destinul îl încurajau. Ele erau pentru dânsul prilej de experienţă şi le aştepta să ajungă la culme, ca să ajungă şi el la culmea unui fel de merit.

Mutându-se de la Beauvais la Lille cu părinţii săi, a intrat la un notar ca băiat de serviciu şi nefiind ocupat, vizita muzeele de tablouri. Acolo el a fost impresionat de dezordinea şi contradicţiile vieţii şi ale lumii, care arătau în tablourile artiştilor: unii credeau în Dumnezeu, alţii îl negau; şi în operele acestea adunate aci din toată lumea şi din toate timpurile, el fu izbit de opoziţia şi contrazicerea artiştilor în concepţia vieţii.

Prea tânăr, nenorocit, fără experienţă şi în parte autodidact, el reflecta asupra acestor contraziceri, cu un fel de durere spirituală. Totul îi părea contrazicere în viaţă şi în artă; iar el gândea printr'un fel de „ciocniri de idei".

A început atunci să scrie, cu neîndemânare, dar cu vigoare şi sinceritate. Titlul primei sale cărţi fu: „Dumnezeu-Nebunul". In adevăr, zicea el, cel ce a creat şi conduce lumea aceasta, haotică şi plină de contraziceri, nu poate fi decât nebun. „Numai moartea va putea pune capăt acestui infern de conflicte, de încurcături şi absurdităţi, care e viaţa omenirii'.

In alte vremuri de măsură şi ponderaţii, această filosofie a morţii şi a demenţei, consistând din idei enunţate sumar şi însăilate la întâmplare, ar fi trecut poate nebăgată în seamă. In vremurile noastre, turburi însă, o anumită presă şi-a propus să „lanseze" prin reclamă, filosofia lui Garlont, moda snobismul l-a ajutat; şi toţi au început să vadă în cugetarea sa un fel de „ateism populist", o filosofie populară pentru popor!

Prin caracterul ei descurajat până la moarte, această doctrină rudimentară ar fi putut să fie refuzată de popor. Dar a plăcut prin spiritul său protestatar, poporului, pe când clericalii şi-au spus: e mai bine să afirmi că Dumnezeu este nebun, decât să-i tăgăduieşti existenţa; şi iată filosofia lui Garlont adoptată şi de popor şi de clericali, Deci o ideologie care nu e nici burgheză, nici clericală, o cugetare de om sărac, pentru oameni săraci, care putea, de sigur, atinge sufletul poporului, dar mai ales putea fi utilizată pentru interesele celor ce au utilizat'o....

După Maria Largas, Georges Garlont.

Filosofia morţii şi a demenţei nu putea de sigur exista şi utilizată de cât în haosul şi disoluţia morală a unei lumi în aşteptarea cataclismului războiului.

IZABELA SADOVEANU

INSEMNĂRI ŞI POLEMICI

Comemorarea unui scriitor ucrainean

Ukraina sovietică a sărbătorit la 10 Noembrie centenarul morţii lui I. P. Kotliarevski, intemeetorul nouei literaturi ukrainiene, autorul „Eneidei", al romanului „Natalka-Poltavka" şi al numeroase opere celebre. Cu ocazia serbărilor, scriitorii ukrainieni au ţinut o şedinţă solemnă la Kiev.

Academia de ştiinţe a republicii Ukrainei a inaugurat o mare expoziţie consacrată lui Kotliarevski în cari se remarcă ediţii rare ale operelor sale şi articole de critică asupra operelor scrise de contemporani. O expoziţie similară a fost organizată şi la Poltava.

Cu ocazia aniversării, „Ediţiunile literare ale Ukrainei" au publicat o frumoasă ediţie a „Eneidei" şi o monografie a operei lui Kotliarevski.

Kotliarevski a fost primul scriitor ukrainian, care a scris literatură în limba ukrainiană. El e autorul primelor încercări de poeme comice, de ode, opere comice şi vaudevil-uri în limba ukrainiană şi în acelaş timp a ştiut să îmbine în scrierile sale bogăţia folklorului ukrainian cu experienţa poeziei şi literaturii ruse.

Cugetare

Intr'o revistă de provincie cetim următoarea cugetare:

„Voinţa fără talent este ca vânătorul fără puşcă".

Desigur, are dreptate cugetătorul, iar revista care-i publică proza ar trebui să-şi schimbe titlul: „Prietenia vânătorilor fără puşcă"...

Altă cugetare

In aceiaş revistă, o altă cugetare de acelaş autor:

„Faptele bune sunt singura monedă cu care-ţi poţi cumpăra un loc în rai".

Dacă-i aşa, atunci „băeţii" cari scriu revista ar trebui să se lase de „literatură", dacă vor să aibă monedă pentru rai...

Pastramă de capră

Un domn nuvelist scrie în cuprinsul unei nuvele de mari proporţii:

„Ah, viaţa! Viaţa! Viaţa măi oameni buni, ar trebui să fie o petrecere fără sfârşit, un chef uriaş, cu lăutari, cu vin din belşug şi cu pastramă de capră".

Preferinţele autorului pentru pastrama de capră, indică profunzimea cugetării. Cugetare... cornută, fireşte, fiindcă-i vorba doar de pastramă de capră...

Fenomen

Din acelaş nuvelă de mari proporţii:

„Cetăţeanul Dumbravă era un biet om tare necăjit, tare amărit, gras, mărunţel cu părul cărunt şi ochii blajini. Tototdeauna gata să te servească, totdeauna bine dispus".

Iată un adevărat fenomen: cetăţeanul Dumbravă. Un om tare necăjit, tare amărit care este totuşi bine dispus. Lucrul ar putea să aibă o singură explicaţie: cetăţeanul Dumbravă cetise probabil proza nuvelistului...

Punct tangent

Un domn „critic" scrie indignat în paginile unei reviste de provincie:

„Ar trebui să se curme acest nemaipomenit scandal! Oameni cari n'au nici un punct tangent cu arta îşi zic totuşi artişti. Ruşine!"

Ei, şi ce te superi aşa, omule? Par'că matale ai vreun „punct tangent" cu critica de artă? N'ai! Şi ce, acest „fleac" te impiedică oare să te consideri critic?

Arta

Acelaş domn „critic" scrie ceva mai departe:

„Ceeace am văzut în expoziţii este artă porcină. Mi s'a făcut rău în faţa unor tablouri".

Şi, desigur ai chemat veterinarul...

Intrebare şi răspuns

Un poet se întreabă dramatic:

Aşi vrea să ştiu,
(Doamne, cât mă chinue sfredelul
întrebărilor:)
Cine mă caută?
Cine mă vrea?
Ce oare mă bântue?

In orice caz, nu talentul...

Sediu

Un alt poet scrie şi publică următorul „Cântec mic":

Pic, pic, pic
Cântă ploaia,
Tic, tic, tic
Cântă ceasul.
Timpul se rostogoleşte
Ca o imensă roată
In punga minţii
Am adunat înţelepciunea lumii
toată!

Ce folos că ai adunat, dacă punga este ruptă... Mai bine puneai ce-ai adunat la ciorap, mai ales că e vorba de minte şi înţelepciune, care, la unele exemplare umane, îşi au sediul în picioare.

Simptome

Acelaş poet exclamă ceva mai departe:

O!
Cât suferă lumea,
Cât suferă întreg pământul,
In pântecele lui e foc şi durere
E lavă si durere,
Durere mare şi răscolitoare...

Suferă, pe semne, de apendicită...

Va apare în curând „Am plecat din sat", o puternică spovedanie scrisă cu viguroase accente dramatice de d. Ion Vlasiu. Cartea va apare în editura „Miron Neagu"-Sighişoara şi va cunoaşte, desigur, un mare succes.

*

„Copiii de bronz" roman şi „Scrisori tăinuite" versuri, sunt titlurile a două volume pe cari le pregăteşte tânărul scriitor D. Corbea.

*

De câteva zile a apărut o mare lucrare cu caracter militar a d-lui *Căpitan de Stat Major Marin Alexandru*, intitulată: „Instrucţia de luptă a soldatului" (Vol. I) şi „Instrucţia de luptă a grupei" (Vol. II).

Lucrarea asupra căreia vom reveni, prezintă un moment deosebit prin marea ei valoare ştiinţifică şi de metodă în literatura militară.

Astăzi, deocamdată, o recomandăm atenţiei deosebite a tuturor ofiţerilor şi elevilor de şcoli militare, activi şi de rezervă, ca un îndreptar în pregătirea de război a unităţilor.

La 18 Decembrie apare „DICTATURI".

Noul volum al d-lui PETRE I. GHIAŢĂ.

Lucrarea cuprinde istoria regimurilor dictatoriale din antichitate până azi.

De sărbători apare primul almanah de medicină populară.

ALMANAHUL „MEDICUL NOSTRU"

va fi o adevărată enciclopedie populară, scrisă pe înţelesul tuturor şi necesară tuturor.

In peste 300 de pagini,

ALMANAHUL „MEDICUL NOSTRU"

1.000 de sfaturi pentru diferite boli.

1.000 sfaturi pentru frumuseţe.

1.000 de reţete utile.

100 de regimuri pentru diferite boli.

Sfaturi pentru bărbaţi, femei şi copii, reţete utile pentru gospodărie, gimnastica femenină, gimnastica medicală (pentru slăbire, îngrăşare, creştere, etc.) şi un extrem de bogat şi variat material distractiv.

ALMANAHUL „MEDICUL NOSTRU"

excelent ilustrat şi tipărit la heliogravură, va costa numai 50 lei.

Nu uitaţi să vă rezervaţi de pe acum la chioşcarul dvs.

ALMANAHUL „MEDICUL NOSTRU"

cel mai frumos şi util cadou de sărbători.

Libertatea

Anul VI, No. 23.

Ultimul număr al acestei excelente publicaţiuni aduce colaborarea d-lor M. Theodorian-Carada, I. M. Marinescu, care semnează un interesant articol despre luxul şi confortul grecilor vechi, Şt. Antim, Al. Iordan, G. Luţescu, D. Bâscu, etc. Cronicile vii şi interesante. Foarte judicioasă cronica externă.

Forme

Revista de procedură judiciară şi alte discipline formale

A apărut Nr. 1 din revista de procedură juridică şi alte disciplini formale forme, de sub direcţiunea d-lui Eugen Herovanu, profesor de procedură civilă la Facultatea de drept din Bucureşti, cu următorul bogat şi interesant sumar:

Justificare şi plan de lucru-Editorial; Drama juridică, de Eugen Herovanu; Spre o nouă fază a ştiinţei procedurale româneşti, de Al. Costin, Consilier la Inalta Curte de Casaţie şi Justiţie; Justificarea execuţiunei silite în Dreptul modern, de prof. univ. Victor Cădere, ministru plenipotenţiar, Rezident Regal; Câteva din caracterele distinctive ale ordonanţei de adjudecare, de M. G. Constantinescu, doctor în drept, asistent universitar, avocat; Curţi şi Tribunale: Hotărâre definitivă; ; Perimare; Inconstituţionalitatea legilor. Forme şi reforme: Despre domiciliul ales; Proba şi contra-probă. Buletin Legislativ: Enumerarea ultimelor legi; Câteva cuvinte despre judecătoriile comunale (Const. Gr. C. Zotta). Bibliografie: Procedura de separare a pactului Soc. Naţiunilor de tratatele de pace, de prof. univ. V. V. Pella, ministru plenipotenţiar; Este elocinţa o artă? de E. H.; Résumés des principaux articles.

Satul

Anul IX, No. 97.

Admirabila revistă pentru săteni, condusă cu multă pricepere de d. Andrei Udrea, aduce şi de data aceasta un mănunchi de colaborări interesante. Literatură, ştiinţă vulgarizată, sfaturi practice toate scrise pentru popor, formează cuprinsul acestui număr.

Orizonturi

Anul I, No. 8—9.

O foarte bună revistă editată de Asociaţia profesorilor secundari din Galaţi. Material variat şi interesant. Notăm colaborările d-lor G. Vaja, Anton Dimitriu, M. Răşcanu, Ioan Şt. Botez, Const. Spirescu, T. Vrabie, G. Trancu-Iaşi, Alej. Popp, Gh. Popescu, Gh. Hagiu, I. Argintescu.

Vlăstarul

Anul V, No. 2, (Revista liceului Spiru Haret).

O excelentă publicaţie şcolară, îndrumată de priceperea d-lui profesor V. V. Haneş. Materialul publicat vădeşte talent şi preocupări interesante. Notăm numele d-lor Vl. Cunescu, E. Ivănescu, A. Pappo, A. Samuel, M. Romalo, M. Stănculescu, D. Pillat, C. Şeibulescu, S. Cunescu, Mateescu Trancu, R. Pretorian, N. Petit, D. Niculescu, d-ra Weissman, d-nii Minden şi Dimitriu Borca.

O revistă care trebue încurajată şi răspândită, fiindcă este o admirabilă pildă care ar trebui urmată.

Uu esseist

D. dr. Maurice Scheyer, născut în Focşani, în anul 1887, a făcut studiile la Universitatea din Praga şi Viena.

Intrând ca redactor la marele cotidian vienez *„Neues Wiener Tageblatt"*, a lucrat acolo timp de aproape 30 de ani. A fost şi corespondent la Paris. In cele din urmă a fost numit director literar al ziarului.

Scriitor de valoare a publicat

D. MAURICE SCHEYER

mai mult volume de esseuri, apreciate pentru înalta lor ţinută literară.

In Martie 1938, s'a stabilit la Paris, unde se bucură de o deosebită preţuire. Membru al P. E. N.-Clubului, — care l-a sărbătorit zilele trecute, este unul din principalii colaboratori ai ziarului *l'Ordre*, de sub conducerea d-lui Emile Buré, unul din marii prieteni ai României.

Cititorii vor găsi în cuprinsul acestui număr din *Adevĕrul Literar* un interesant esseu al d-lui Maurice Scheyer — *Jucării fără de copii.*

Comunicarea d-nei dr. M. Trancu-Rainer

La Academia de Medicină, d-na dr. M. Trancu-Rainer a făcut o comunicare relativ la cercetările d-sale asupra existenţei hormonilor în nomolurile noastre.

In faţa membrilor Academiei de Medicină şi a unui însemnat număr de oameni de ştiinţă în afară de aceastâ instituţie, d-na dr. Trancu-

Rainer a expus — într'o formă precisă şi limpede — rezultatul unor îndelungate şi migăloase experienţe, pe baza cărora d-sa, după multe verificări, a putut enunţa descoperirea unor adevăruri nouă.

Stăpână pe materie, documentată la zi, având eroismul dezinteresatei şi istovitoarei munci ştiinţifice, — autoarea comunicării, cu sobrietate şi zgârcenie de cuvânt, a arătat rezultatul impresionant prin noutate al unor grele cercetări — cu aceiaşi simplitate şi parcă cu aceiaşi facilitate, cu care ar mânui noţiuni curente.

Inzestrată cu spirit didactic, cu un remarcabil dar de expunere, — d-na dr. Trancu-Rainer s'a arătat o bună profesoară, fără să ocupe în realitate nici o catedră universitară.

In afară de noul aport adus ştiinţei, — d-sa ne-a impresionat printr'o caldă dragoste de ştiinţă, dusă până la jertfă în experienţe şi studii aproape peste puterile unui om!

Şi totul: pentruce?

Pentru a aduce la tezaurul de ştiinţă al omenirii o picătură de adevăr, limpede ca o boabă de rouă din livezile Moldovei.

M. Sev.

Din galeria candidaţilor la premiile literare

Doi agregaţi de filosofie: Paul Nizan şi I. P. Sartre

Au fost amândoi împreună la *Ecole Normale*. Paul Nizan însă a părăsit curând filosofia făcând ziaristică, politică şi literatură, călătorii în U. R. S. S. şi Turkestanul sovietic. Mărturiseşte că a avut în

P. NIZAN

totdeauna o mare înclinare pentru politică. „Chiar în esseu", scrie el, „am adoptat ceia ce se chiamă „l'essai déchainé".

Redactor pasionat al ziarului „L'Humanité", din timpul lui Vaillant- Couturier, azi e şeful informaţiei străine la ziarul „Ce soir". Cu chipul său de intelectual tânăr, ochii încercuiţi de ochelari, de baga, el este unul din aprigii polemişti care ştie să facă pe adversar să „latre", atât de bine ştie să-i întărâte.

Ca romancier, Paul Nizan a scris: „Antoine Bloyé", „Le cheval de Troie" şi acum recent „La conspiration".

I. P. Sartre pare trist sau mai bine zis chinuit de gânduri, sub povara unei mari preocupări interioare şi a unei concentrări statornice asupra unui subiect interesant.

Din agregat după eşirea din Şcoala Normală, a devenit profesor la un liceu parizian.

E un tânăr blond, firav, cu privirea rătăcită în depărtări, după sticlelel ochelarilor.

Incercarea sa, foarte originală, este de a introduce în viaţă pe nesimţite, o cugetare filosofică precisă, aproape technică. Sistemul său filosofic este un sistem care se distinge tocmai prin aceia că nu e sistematic. Cine a citit primul său roman: „La Nausée", va înţelege încercarea sa. Producţia sa literară se seriază astfel: un roman sau o culegere de nuvele, apoi foarte repede un „esseu" filosofic, adică o producţie în ritm „binar", de aceia acest om tăcut, care se însufleţeşte numai în discuţie, şi-a făcut drumul destul de repede. Un esseu asupra „Imaginaţiei", altul: „Mondes Imaginaires" şi în preparaţie „Psyche". Intre nuvelele sale să citâm „Le Mur" povestire strălucitoare inspirată din Spania şi mai ales străbătută de un straniu înţeles al morţii şi al vieţii.

Deşi om de cugetare, ar putea fi în fond mai aproape decât se crede „om de acţiune şi de faptă".

A murit epigramistul Vero

Abea acum câteva zile l-am mai întâlnit într'o tipografie. Umbla să-şi scoată un ultim volum. Era gârbovit de suferinţă fizică.

— Nu te-am văzut de atâta timp... Nici n'am ştiut că ai fost greu bolnav..." — i-am spus.

— Altă dată, dacă nu ne vom mai întâlni, se poate întâmpla să afli că am murit..."

Aşa a şi fost! Dar desnodământul a venit mai repede de cât îl prevedea.

Vineri spre seară, am avut surpriza să aflu că... a şi fost incinerat în după amiaza acelei zile.

Era într'un sbucium veşnic, mereu biciuit de situaţia sa materială şi de obligaţiile sale. Nu-şi îngăduia să stea în pat, nici atunci când se simţea greu bolnav.

A murit în picioare — s'ar putea spune — în luptă crâncenă cu viaţa.

Pe tărâmul epigramei şi al schiţei uşoare umoristice, Vero a activat vreme de aproape patru decenii.

L-a apreciat nu numai publicul iubitor de lucruri vesele, dar şi aceia, cari caută în scrisul cuiva acele pagini menite să rămâe în memorie.

Dovadă în această privinţă avem că, nu de mult, d. Barbu Lăzăreanu i-a consacrat câteva pagini elogioase într'o lucrare substanţială despre Epigrame, editată de „Cultura românească".

L-au preţuit de o potrivă şi confraţii mai vârstnici, şi cei mai tineri: Radu D. Rosetti, epigramistul, i-a dat la un volumaş „Scene bucureştene", o prefaţă în versuri, în care numele lui Vero *îi aminteşte, pe drept pe... ben trovato; iar d. N. Crevedia i-a păstrat un loc în „Antologia epigramei".*

In străduinţele sale artistice. Vero nu era niciodată obscen; fugind de succese triviale, atât epigramele, cât şi alte manifestări ale sale aveau totdeauna un caracter social, uneori chiar o notă meditativă:

E ger, şi cei bogaţi, în blănuri,
Salută rece din trăsură
Iar cerşetorii 's goi aproape
Dar ei salută cu căldură.

sau

Mi-a fost dat să văd în lume,
In lumea, fără de hotar,
Oameni, oameni şi iar oameni...
Dar nici un singur om măcar!

Uneori întrebuinţa simbolul:

Fie întuneric tare,
Chibritul dă lumină mare.
Deşi e mic, uscat şi slab,
Dar are cap!

Numeroşi ziarişti, scriitori şi prieteni personali ai epigramistului, cari au aflat mai mult întâmplător trista veste, au ţinut să-şi ia ultimul rămas bun dela acela care a fost epigramistul Vero.

Pe urma lui rămâne o soţie devotată şi un copil, dotat cu însuşiri alese.

AL. F. M.

A APĂRUT | Nr. 97

MEDICUL NOSTRU

SUMAR:

OMUL ŞI VREMEA REA
TURBURĂRILE BĂŞICEI FIEREI
Nevralgiile şi tratamentul lor
VINDECAREA STRICTURILOR CANALULUI URINAR
POATE fi CINEVA INGROPAT de VIU?
BLENORAGIA LA FEMEI
SCURGEREA de PUROI DIN URECHI
LĂMÂIA, CIDRUL ŞI GUTOŞII
TEAMA DE MICROBI
CEL MAI BĂTRÂN OM DIN LUME
ACTUALITĂŢI MEDICALE

VIAŢA SEXUALĂ • SFATUL MEDICULUI • ACTUALITĂŢI MEDICALE • GRAFOLOGIE

16 PAGINI — 5 LEI

A APĂRUT

VIFOR

de PETRE NEAGOE

DIN ENGLEZEŞTE DE
Profira şi Teodora Sadoveanu

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

Preţul 80 Lei

In toată Europa
cafea cu lapte,
cafea cu lapte
cu
Franck

VIAȚA ARTISTICĂ

Lucian Grigorescu: Peşti

Cristescu-Delighioz: Braşoveancă

Aricescu-Vasiliu: Natură moartă

Expoziții. — Pictura este un lucru deosebit de pretențios. A ajunge la un moment dat meşter bun în arta culorilor e mult desigur, dar nu-i totul. Trebue să rămâi mereu mare, până la urmă, să poți adică să te depăşeşti cu fiecare ciclu de opere.

Noi românii avem în deosebi astfel de artişti. Nu ştim cum să le spunem: conştienți de meserie, creatori puternici, ambițioşi? Un fapt e sigur: pictorii noştrii nu stau pe loc. char când nu fac salturi, îşi desăvârşesc mereu technica, cresc în posibilități dela an la an.

Părerile acestea ne-au fost întărite de cele două mari expoziții de la Fundația Dalles: *Iser* şi *Lucian Grigorescu*. Nu putem să ne ocupăm de amândouă în cronica de față. Sunt evenimente care vor rămâne în istoria artelor româneşti.

E vie desigur în mintea celor ce obişnuesc să cerceteze atent expozițiile de artă, amintirea acelui vast şi magistral ansamblu prezentat de Lucian Grigorescu acum doi ani tot la Fundația Dalles. Scriam atunci printre altele: E uimitor cum se împlineşte pictorul acesta, la intervale relativ scurte. Aşa că în fața operei lui de astăzi, nu te întrebi cu teamă: ce mai poate urma mâine? E în vârsta marelor realizări, într'un moment splendit al carierii sale.

Cu noua expoziție, Lucian Grigorescu confirmă strălucit încrederea noastră. Privindu-i ultimele pânze, abea acum ne putem da seamă de măsura personalității lui. Pare că de aici înainte vom cunoaşte adevărata față a talentului său. Pentrucă schimbarea petrecută în aceşti doi ani, e deadreptul minunată. Concepția impresionistă a rămas aceiaşi — pentru prelucrarea ei în înțeles nou, a muncit de la debut Lucian Grigorescu — dar culoarea, care are aici singurul şi înaltul rost, a câştigat nebănuit.

Argintiurile din trecut, puțin compacte, dar şi atunci însuflețite de vecinătatea unor roşuri sau portocalîuri rafinate, au făcut loc domniei unei lumini aurii, de mângâetoare şi tainică sursă, ca în pânzele Renaşterii italiene sau ale Olandezilor. Forma şi perspectiva nu alcătuesc nici acum elemente de preocupare principală, dar lumina care vine din toate părțile dă viață spațiilor, lasă răsuflare lucrurilor. Lumina aceasta dispune de atâta putere, dă atâta valoare unor motive picturale din cele mai curente, încât aproape numai pe ea o simțim şi nu ştim dacă în pictura românească am mai întâlnit-o vreodată pe asemenea treaptă de expresie. Pallady — veți spune. Fără îndoială. Dar la dânsul lumina e pură ca de cleştar şi exterioară. Pe când la Lucian Grigorescu e caldă, senzuală şi izvorăşte din lucruri. Nu lucrurile o primesc şi stau supuse ei — ci ele o creiază, ard cum arde aurul.

Astfel, câteva legume pe o masă de bucătărie ori o găină jumulită, nu mai sunt motive de înțelesul de toate zilele, ci mici universuri, centre dogoritoare care au o viață de elemente şi nu de noțiuni.

E o lume nouă, transfigurată de tainicele puteri ale artei, în înțelesul cel mai înalt.

Iar Lucian Grigorescu, autorul acestei lumi, e una din mândriile artei româneşti. Şi suntem conştienți de importanța cuvintelor.

Gruparea feminină, care este la prima ei manifestare şi care întruneşte un umăr de tinere artiste, s'a născut probabil din dorința de a învinge greutățile organizării unei expoziții personale şi de a menține un contact anual cu publicul.

In afară de vârstă şi de un spirit camaraderesc, membrele grupării feminine sunt unite şi prin felul de a lucra. Privind ansamblul panourilor lor, ne dăm uşor seama că avem de a face cu aceiaşi concepție artistică şi cu rezultatele aceleiaşi sensibilități. Toate expozantele dela Fundația Dalles, cu o singură excepție, urmăresc o pictură de impresie, realizată prin game de culori discrete. Fără să ştii semnăturile de pe tablouri, bănueşti că acele peisagii, naturi moarte sau chipuri scrise pe pânză delicat şi cu destulă îngrijire, sunt datorite unor femei. Şi poate că nimic nu-i mai prețios în artă decât sinceritatea. Ea scuză multe slăbiciuni. In orice caz, e preferabilă unor împrumuturi la întâmplare prin care să ascunzi lipsa puterilor proprii şi să apari în strae de paradă, ca să faci impresie. Până la urmă, frauda va eşi la iveală.

Lucian Grigorescu: In pădure

Aşa dar, artistele din Gruparea Feminină pictează după cum pot şi au credința că dacă viața le-a pus ceva de preț în suflete, vor izbândi. Dacă nu, sunt cel puțin împăcate cu conştiința lor. Este foarte bine aşa.

Să trecem însă la o cercetare în parte. Am avut surprize plăcute. Iată pe d-na *Aricescu-Vasiliu.* Mărturisim că până acum nu aflasem despre existența d-sale. Ni s'a spus că era până mai zilele trecute autoarea unei picturi de o calitate discutabilă. De aici probabil pricina că n'am luat-o în seamă. Faptul n'are desigur importanță. L-am amintit, tocmai pentru a scoate în relief frumusețea realizărilor actuale. Şi însemnătatea muncii susținute.

E locul să verificăm adevărul că în artă talentul e lucru puțin şi că munca e neînchipuit de mult. D-na Aricescu nu s'a descurajat când a văzut că ceeace face e departe de de ceiace ar fi vrut. Succesul a venit acum mai mult dcât multumitor şi cu promisiuni. D-sa expune câteva naturi moarte admirabil interpretate, cu mijloace sigure şi mânuite cu vervă. Culoarea are respirație şi urcă motivul pictural în lumină de autentică şi subtilă artă.

Dela d-na Aricescu-Vasiliu putem aştepta de azi înainte succese tot mai mari.

Cine are răbdare să aştepte şi nu aruncă vorbe de judeată pripită şi descurajantă, are, mai devreme sau mai târziu, satisfacții. In artă ca şi în viață. Am avut înaintea altora, dela început, încredere în talentul d-nei *Cristescu-Delighioz*. Cu fiecare an şi astăzi mai ales, avem bucuria să măsurăm progresele făcute de d-sa. Dacă altădată tonurile sale de culoare sufereau de o cernere cenuşie destul de rece şi dacă modelajul n'avea siguranță, astăzi în schimb, pensula merge sprinten, construeşte just şi creiază o atmosferă luminoasă de rafinată calitate. Iar culorile au prins mai multă tărie, câştigând în sonoritate.

Se află în panoul d-nei Delighioz un peisaj din Braşov şi o natură moartă, care dovedesc o cale de artă din cele mai serioase.

Asemănătoare ca viziune cu artistele de care ne-am ocupat mai înainte, este şi d-ra *Maria Chelsoiu.* Până acum d-sa s'a străduit meritos în câmpul ceramicei româneşti, fiind conducătoarea uneia din secțiile Şcoalei Artelor Uitate din Văleni de Munte — şi în momente de răgaz s'a ocupat cu acuarela. Astăzi, trecând la mânuirea uleiului, a făcut un efort pentru care n'avem decât s'o felicităm.

Desigur că lipsa unei practice obişnuite o stânjeneşte pe alocuri dar subiectele, peisagii cu întinse panorame, sunt tratate cu optimism şi cu energie. Ceiace desigur că înseamnă bune prevestiri pentru destinul picturii d-nei Chelsoiu.

Urmărind un decorativ în care linia are rolul principal şi împlineşte un ritm poetic mai mult decât plastic, d-ra *Elena Deşliu,* prin faptul că ține de aceiaşi sensibilitate femenină, nu face notă discordantă în expoziția grupării.

Pânzele sale întinse şi calme, sunt compuse melodios şi vor să traducă o stare contemplativă cu fluidități şi nebuloase de ideal în formație. Trupurile şi chipurile de femei stau ca sub o vrajă care le va plămădi înfățişare nouă. Toate acestea sunt mai mult intenții — rămâne să le vedem înfăptuirea.

Dinamice şi evocatoare, privelişitile d-rei *Georgeta Vintilescu.* Culorile ajung să înscrie obiectul pe cât de precis şi simplu, pe atât de prețios prin tonurile alambicate.

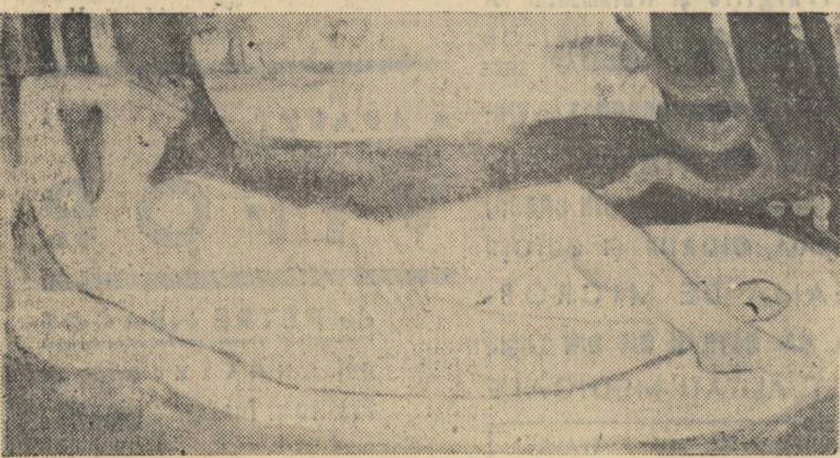
Cu trăsături mai mărunte dar tot atât de vii, aceleaşi rezultate le caută şi d-ra *Tanți Demetriade.* Lucrările sale au un farmec tineresc şi atât desenul lor cât şi culoarea nu vor să datorească altora nimic, ci să fie pe cât posibil personale.

Sculptura nu-i reprezentată decât de statuetele grațioase ale d-nei *Elena Tălăşescu.* Fără să repete până la banalizare aceleaşi atitudini formale dar şi fără a părăsi preocupările cunoscute d-na Tălăşescu aduce de fiecare dată câteva lucruri încântătoare. Ele au un rost bine definit să încălzească un colț de interior, să pue un accent vesel pe o mobilă oarecare, să-i complecteze existența. Aceste siluete în ceramică, ceară sau argint, au ceva care bucură uşor dar permanent.

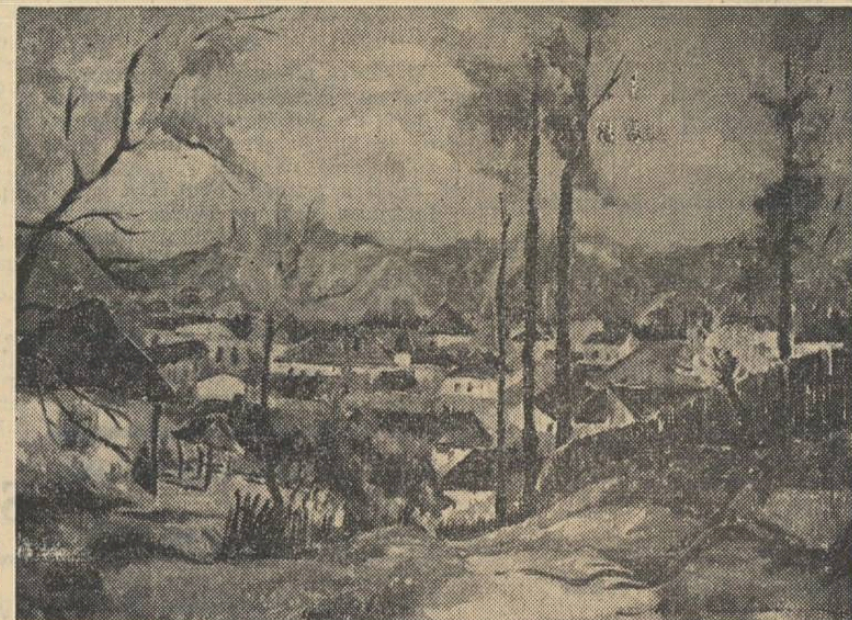
TACHE SOROCEANU

Cristescu-Delighioz: Braşov

Elena Deşlin: Nud

Maria Chelsoiu: Peisaj

Maria Chelsoiu: Peisaj

EXPOZANŢII NOŞTRI

Lucian Grigorescu

SCRIITORII MILITARI

D. colonel Chiru Vasile

IMPRIMERIILE „ADEVĂRUL", S. A., BUCUREŞTI

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

NUMĂR SPECIAL DE CRĂCIUN
16 PAGINI, ILUSTRATE
Anul XIX, Seria III, No. 942 — PREŢUL LEI — Duminică 25 Decembrie 1938

Adevĕrul

LITERAR ŞI ARTISTIC

DIRECTOR:
M. SEVASTOS

Preţul abonamentelor
Lei 200 pe an
„ 100 pe 6 luni
„ 50 pe 3 luni
în străinătate dublu

Editura „ZIARUL" s.a.r.
BUCUREŞTI

Inscrisă sub No. 232, Tribunalul Ilfov
Plata taxelor postale în numerar conform aprobării Direcţiei Generale P. T. T., No. 137.282/926

IN ACEST NUMAR
Interview cu d. Liviu Rebreanu.
Semnează d-nii:
Victor Eftimiu, Ionel Teodoreanu, Al. T. Stamatiad, M. Sevastos, Iz. Sadoveanu, Al. Bilciurescu, I. Neagu-Negulescu, I. Călugăru, F. Dima, Sanda Popescu, Şt. Tita, Al. F. Mihail, Ioan Massof, Ross, Ner. etc.

Mitropolitul Nicodim

de Ionel Teodoreanu

„Dumnezeule, apărătorul nostru, pleacă-Te, şi caută la faţa unsului Tău!
Căci mai bine o zi în curţile Tale, decât mii între străini; voesc mai bine să fiu lepădat la pragul casei lui Dumnezeu, decât să locuesc în lăcaşurile păcătoşilor....“

Psaltirea, Psalmul 83.

Atât de rar îţi este dat să iubeşti, să stimezi şi să admiri, încât aceste sentimente profund omeneşti şi tot atât de trebuitoare vieţii ca şi copacii care cresc pe marginea coastelor, împiedecându-le de-a se nărui, nu mai sunt decât o perspectivă nostalgică după care tânjeşte sufletul ars de secetă.

Un Enescu, de pildă, nu este admirabil numai prin unicitate şi proeminenţa lui calitativă, dar şi mai cu seamă prin putinţa de a admira total, fără nici o rezervă, pe care-o dărueşte contemporanilor lui.

Un astfel de sentiment fecund şi tonic îmi inspiră figura întru toate nobilă a Mitropolitului Nicodim.

Incă înainte de a-l cunoaşte direct, îi bănuisem calitatea privilegiată prin admiraţia părinţilor mei şi a altor câţiva cunoscuţi cumpătaţi la preamărire. Pe atunci, Inalt Prea Sfântul de azi, ispăşind doar vina creştină de a fi fost lătrat de clevetiri, era un fel de Cenuşăreasă a clerului românesc: simplu stareţ al Mânăstirii Neamţ. Acolo l-am cunoscut, între munţii obârşiei sale. Şi nu-l voi uita. Mi-a făcut cinstea să mă poftească într'o amiază de vară, împreună cu domnul Mihai Sadoveanu, acasă la el. M'am dus. Ne aştepta în grădină, cu mânile în straele trandafirilor. Bătrân cu barbă de argint ca a bunului Moş Crăciun, cu zâmbet blând ca şi al acestui veşnic bunic al iernilor copilăriei, cu ochii ageri de cioban sau corăbier, cu nas puternic, bărbătesc, vulturesc, înalt şi robust ca un plutaş al Bistriţei. Bătrân prin socoteala anilor şi culoarea părului; tânăr prin vigoarea afirmată de portul trupului şi agerimea ochilor.

Ne-am aşezat toţi trei în jurul unei mese rotunde. Era o dulce zi de vară. Trandafirii erau deschişi, albinele făceau miere, soarele dădea lumină trandafirilor şi albinelor. Nu departe, de jur în jur, munţii erau „mari" cum sunt cu splendoarea simplicităţii spontane în versul transparenţelor Mioriţii.

Parfumul bradului, îndulcit de amiaza de vară, era tânăr ca aroma unui fruct abia copt, vecin cu busuiocul din mâna fetelor şi cu piersica. In grădina monahului vâsleau pe ape de floare aripele fluturilor, şi în răstimpuri, din lenea zâmbitoare a crengilor cădeau caise coapte în iarbă, inspitindu-ne.

Stareţul mânăstirii era şi stareţul acestei grădini şi stareţul acestor munţi. Monahii, florile, fructele şi munţii îl ştiau, precum îi ştia şi el, şi-l ascultau. Harnic, hărnicise pe călugări; gospodar, semănase şi îngrijise cu mâinile lui aceste flori şi aceste fructe; şi „om", izbutise prin stăruinţa şi vitejia luptei lui să redea mânăstirii pădurile şi munţii care erau ale ei ca şi clopotele, ca şi vestmintele de sărbătoare ale icoanei Maicii Domnului.

Aveam în faţa ochilor un om drag lui Dumnezeu. Dacă Cel de Sus s'ar fi hotărît vreodată, ca în poveştile copilăriei, din nou să umble pe pământ, însoţit de Sfântul Petru, desigur că n'ar fi ocolit grădina acestui Stareţ, unde, printre munţi, fructe şi flori,

(Continuare în pag. 3)

De Moulins: MADONA CU INGERI

Oameni ai zilei

de M. Sevastos

Intr'un foarte interesant volum de curând apărut *), d. prof. Sterie Diamandi vorbeşte de Pilsudsky, Atatürk, Mussolini, Salazar şi Hitler care — prin maniera forte — au influenţat destinele neamului lor.

Autorul descrie condiţiile subiective şi obiective din ţările respective, graţie cărora s'a putut proclama dictatura — şi arată de ce cutare sau cutare personalitate a avut rolul predominant.

Un regim putred, prea bătrân şi corupt — ca cel vechiu turcesc — este cel mai bun mediu pentru naşterea dictaturii. Regimul lui Abdul Hamid este o dovadă. In zadar sultanul împănase ţara de spioni: cerşetorul cu mâna întinsă, pescarul încremenit pe mal privind fix la pluta undiţei, servitorul care-ţi ţinea paltonul — toţi erau agenţi secreţi.

„Abdul-Hamid, — spune d. Diamandi, — trăia la Yldiz-Kiaşc ca într'o fortăreaţă, foarte păzit şi cu multe măsuri de precauţiune. Astfel, nu dormea două nopţi de-arândul în aceiaşi cameră; iar mâncarea era adusă în vase pecetluite şi acoperite; nu punea nimic în gură până ce mai întâiu nu gustau cei din jurul lui".

Totuşi, Abdul-Hamid s'a prăbuşit. După războiu la Constantinopol tronau cei trei înalţi-comisari ai aliaţilor. „Aproape întreaga Turcie e ocupată de armata inamică, iar — culmea umilinţei — steagul bicolor grecesc flutură pe zidurile Smirnei, în timp ce batalioanele de evzoni înaintează în inima Anatoliei.

„In faţa acestei situaţii disperate, urmaşul lui Mahomed al V-lea, sultanul Vahid-Edin, nu găseşte altceva mai bun de făcut decât să caute mângâerea în braţele unei fete tinere şi frumoase, fiica unui grădinar. In timp ce imperiul se prăbuşeşte, sultanul se ocupă cu gătirea favoritei sale, ridicând-o până la rangul de soţie".

In această atmosferă se ridică Mustafa Kemal.

In Polonia, Pilsudsky proclamă dictatura-i sui generis — mai mult de ordin moral, cu respectarea formelor legale şi parlamentare — când anarhia începuse să cuprindă ţara, şi când puterile guvernamentale începuseră să descompună şi armata, mijlocul de făurire şi de apărare a Poloniei.

Mussolini a apărut de-asemeni într'un moment, când guvernul nu mai era stăpân pe situaţie, când lucrătorii ocupaseră fabricile — ameninţând sursele de producţie ale ţării.

Salazar şi-a statornicit dictatura profesorală, când Portugalia trăia disoluţia financiară.

Iar Hitler a fost ridicat de masele apăsate de mizerie, în speranţa găsirii nu numai a unui loc sub soare — dar încă a unui loc de prim ordin.

Caracteristica tuturor acestor dictaturi este popularitatea.

In 1918, când soseşte Pilsudsky la Varşovia, el se aşează la masa de lucru, dă ordine şi toată lumea îl ascultă.

Iar în 1926, venind în fruntea trupelor asupra Varşoviei, Pilsudsky vede trecând la dânsul regimentele guvernamentale. „Socialiştii declară greva generală. Muncitorii dela căile ferate nu transportă decât trupele care sânt credincioase mareşalului. Inşişi comuniştii oferă sprijinul lor lui Pilsudsky" (S. Diamandi).

In Turcia, Italia, Portugalia şi Germania — acelaşi lucru. Masele şi opinia publică — dacă nu în majoritate, cel puţin în mare parte — au sprijinit pe dictatori, care şi-au recrutat ostaşi dn oamenii cei mai îndrăzneţi.

Dictatorii sânt oameni de curaj: Pilsudsky şi Atatürk, care au fost şi generali, s'au pus în fruntea trupelor riscându-şi viaţa, alături de camarazii de arme. Ceasul dela brâul lui Mustafa Kemal a fost sfărâmat, într'o luptă, de un glonte. Dictatorul turc a comandat lupta împotriva Grecilor având o coastă ruptă; deşi medicii îl mobilizaseră în pat, el stă pe cal două săptămâni — riscându-şi viaţa.

Cele cinci personagii prezentate de d. Diamandi sânt oameni desinteresaţi. Pilsudsky mânueşte milioane

(Continuare în pag. 7-a)

CRACIUNUL DE DEMULT...

de VICTOR EFTIMIU

Visam, pe-atunci, Crăciunuri minunate
Şi'n aşteptarea lor trecură ani
Şi anii cum treceau, tot mai bogate
Ni se păreau Crăciunurile toate
Trecutele Crăciunuri de copii sărmani.

Pe podul stelelor din Cer în Cer întinse
Treceam sburând în stol de zurgălăi
Şi'n plinul proaspăt al zăpezii ninse
Noi deschideam miriadare căi
Pe larg de continente necuprinse.

Ţi-aduci aminte Dumitrescu P. Vasile
(Te chiamă azi Bazil Demetrian
Şi eşti inspector general pe la textile)
Cum repetam noi două luni de zile
Ca să cântăm odată într'un an?

Credeam că 'n noaptea Moş-Ajunului, noi toţi
Vom câştiga măcar de tren pân' la Constanţa
De unde vom porni ca mateloţi
S'ajungem Căpitani de vas în drum spre Franţa
Apoi exploratori şi regi la hotentoţi.

Nu s'a 'mplinit Copilărescul pas:
Bătătorim aceleaşi străzi bucureştene
Tot mai puţine Moş-Ajunuri ne-au rămas...
Strivim, duios, o lacrimă 'ntre gene!
Nu cred să mai ajungem căpitani de vas.

CINEMATOGRAFUL

Deanna Durbin

TREI FETIȚE DULCI. — Vedeta filmului e Deanna Durbin și faptul în sine e o garanție a succesului. Nu numai datorită minunatelor ei daruri, ci și realizărilor care au rămas aceleași dela debutul tinerei artiste și care și-au legat parcă destinul de al ei. Oamenii aceștia, cărora Deanna Durbin le-a adus noroc — casa producătoare era în ajunul falimentului — își pun tot sufletul ca vedeta descoperită de ei să crească în strălucire.

Nu putem admira îndeajuns câtă bogăție de spirit, de inteligență, de îndemânare, de simț muzical știu ei să reverse în jurul acestei mici zeități a lor. Inţelegi că se lucrează cu dragoste, cu entuziasm și nu din obligație îndeplinită ori cât de perfect.

Noul film e tot atât de dinamic, de cuceritor și fin ca și celelalte — întreaga poveste e plină de humor, de adevăr, de tristeță și de veselie. Anecdota, sub aparența ei încântătoare, ascunde probleme mai grave decât credem. Intâmplările au un accent adânc omenesc: sub spuma veseliei și revărsarea tristeții stă totdeauna gata să cadă o lacrimă. Și drama e cu atât mai mișcătoare cu cât atinge suflete naive și dezarmate, cu tot spiritul lor inventiv.

Iar Deanna Durbin este odată mai mult prodigioasă în risipa ei de tinerețe, de optimism și grație tandră, care ne cuceresc de cum apare. Glasul ei, fragil și îndrăzneț în acelaș timp, pe lângă farmecul muzical are ceva de victorie a tinereții, de duh al primăverii.

Deanna Durbin și-a făcut loc pentru mulți ani printre chipurile pe care le iubim.

T. S.

Scriitori americani în Capitală

D. Robert R. Reynolds

VIAȚA TEATRALĂ

„BUNBURY"

de Oscar Wilde la Teatrul Național

„The importance of being Earnest" în englezește, sau „De l'importance du serieux" în franțuzește (traducere foarte justă, deoarece respectă jocul de cuvinte original, „earnest" însemnând în acelaș timp și numele propriu Ernest, și serios) a ajuns pe scena Teatrului Național „Bunbury" așa cum ajung toate lucrurile de artă în România, cioplite și transformate. Toată savoarea acestui titlu specific „Wildian", s'a vaporizat pe drum și mărturisim că nu înțelegem ce motive au determinat pe traducător să recurgă la o asemenea schingiuire a originalului.

Teatrul lui Oscar Wilde este un perfect exemplu de estetică dramatică. Technica de a mânui dialogul cum și aceea de a construi un conflict dinamic, plin de „lovituri", constitue punctul de sprijin al producției sale teatrale. In această privință se poate spune cu drept cuvânt că Wilde este un maestru. Din păcate teatrul lui se oprește aci, și desăvârșirii acesteia de prezentare scenică îi corespunde o imperfecțiune adeseori flagrantă de interiorizare. Tot teatrul lui Wilde este croit în linii orizontale. Nimic profund, nimic omenesc, în toate personagiile a căror caracterizare este nulă.

Toate personagiile au un colorit identic, un temperament similar, un fel de a gândi egal. Nivelul lor intelectual este tot atât de superficial ca și personalitatea lor. Niciun personagiu nu e caracterizat măcar cu trăsături elementare. Nu știm niciodată dacă acești eroi sunt proști sau inteligenți, sinceri sau prefăcuți, sensibili sau grosolani. Intr'o scenă sunt strălucitori de vervă, de fantezie, într'alta sunt simpli primari, lipsiți de comprehensiune și toate acestea, pentru ca să poată spune un paradox sau să pregătească altul. Wilde sacrifică totul pentru plăcerea de a face un joc de cuvinte, pentru bucuria de a realiza un paradox.

E atât de superficial teatrul lui Wilde, atât de puțin serios, încât capătă adesea o savoare specială prin irealitatea aceea isvorâtă parcă din basme, ce caracterizează personagiile.

Deaceea producțiunea dramatică a lui Oscar Wilde, deși întotdeauna bine primită de public, rămâne minoră.

„Bunbury" reprezentată pe scena Teatrului Național Vinerea trecută, are toate defectele și toate calitățile producției dramatice ale lui Wilde. O schemă de conflict plină de mișcare, un dialog încărcat de o vervă sclipitoare, câte odată chiar obositoare, dar aceeași superficialitate de ansamblu. Acțiunea grefată pe un vodevil ce alunecă uneori către grotesc, conține elementul caracteristic genului: eroarea, cheia tuturor succeselor mari de teatru.

„Bunbury" este o piesă agreabilă, veselă, dominată de o vervă ce nu se desminte niciun moment. Deaceea ea constitue întotdeauna un succes sigur, chiar atunci când spectacolul nu este bine pus la punct, cum a fost cazul pe scena Teatrului Național.

D. Soare Z. Soare, care a regisat „Bunbury", s'a pripit să prezinte publicului un spectacol nu îndeajuns de lucrat. Este o mare vină, întrucât rolul unui regisor în mânuirea unui text de Wilde se reduce la acela de a-l lucra. Nu e nevoe de nicio fantezie, întrucât fantezia autorului este suficientă. Nu e nici o greutate scenică de rezolvat. Ajunge ca interpreții să-și cunoască bine rolurile și să se integreze într'un ritm unitar, să-și smulgă unul altuia replicele, să constitue un ansamblu omogen, întrucât toată producția lui Wilde este un teatru de replică, un teatru sonor și atâta tot.

Dacă spectacolul nu e bine lucrat din acest punct de vedere, toate calitățile dialogului cad în umbră și răsar toate defectele. Regisorul a dat în acelaș timp prea mare libertate actorilor, lăsându-i să sublinieze un text ce se subliniază singur, prin simpla lui debitare. Această tendință de a apăsa unele replici au avut-o d-na Natașa Alexandra și d. N. Atanasiu, ceeace a avut de efect să încarce în mod inutil un text deja încărcat prin el însuși.

Toate aceste asperități ale spectacolului vor dispărea probabil cu timpul, când totul se va pune la punct.

Până atunci ar fi prematur să judecăm jocul actorilor. Putem în orice caz sublinia ținuta d-lui Al. Critico, foarte bine adaptată textului, realizarea d-lui C. Antoniu, plină de un umor natural, interpretările corecte ale d-nei Marietta Deculescu și d-lui N. Atanasiu, jocul elegant al d-nei Natașa Alexandra (pentru acești doi din urmă, cu rezerva arătată mai sus), apariția d-nei Marietta Sadova și creațiunea amuzantă a d-lui Fl. Scărlătescu. D-na Dina Mihalcea în schimb a fost prea dură, prea puțin maleabilă pentru a se adapta ambianței wildiene.

De ne va fi cu putință, nădăjduim să revenim mai târziu asupra acestei reprezentații, când, supus câtorva repetiții forțate, spectacolul va căpăta mai multă omogenitate.

GH. NENIȘOR

O excursie la Dusseldorf

Germanii călătoresc numai la ei în țară. Pentru străinătate nu li se acordă decât zece mărci și pașaportul, de care se servesc... cu economie.

Peregrinează, vagabondează, se perindă, până se lovesc de frontiere, apoi se întorc și încep alt „tur" al Patriei. Bine înțeles că nu e vorba numai de recreație: fiecare oraș sau sat în calea escursioniștilor se împodobește cu steaguri, se arată cu toată evidența, eșind la ferestre, încărcând tarabele cu fel de fel de produse locale, pe când înfloresc pretutindeni expoziții: Expoziția Reichului, expoziția Artei degenerate la Munich, Coloniile la Colonia, Poporul la Muncă la Düsseldorf, adică se reprezintă imagina Germaniei totale și totalitare. Pare că Nația aceasta e mereu mirată de ea însăși și că nu a început a se cunoaște decât abia acum.

M'am strecurat și eu într'un „tur" de aceste circulare, dela Mayenza la Düsseldorf. Marea etapă cu repaos de două zile era de data aceasta Düsseldorf și expoziția sa „Poporul Creator".

Cele mai multe din manifestările lor se produc dimineața: Poporul, mecanica, Hitler. După amiază încep abia să observe, să discute, măsurând distanțele între indivizi și întorcându-și ochii spre ei înșiși. Seara îi prinde în culmea discuțiilor și aceasta e adevărata lor petrecere, cu explozii, contagiune colectivă, efuziuni lirice, flori albastre, imense consumații de bere și cârnați.

In orașul acesta, în care se simte încă ecoul pașilor lui Heine a Francezilor și Negrilor de odinioară, a trecut de dimineață o falangă de tineri Spanioli, mărunți la trup, cu muzica în frunte și coprinși de furie belicoasă. Erau în haine civile și aveau fața smeadă, ceiace umplea de desgust mai ales femeile „Ah! wird gänzlich unarisch!", ziceau indignate.

După defilare, plecarea cu tramwaele, unde eram strânși unii lângă alții fără a ne atinge însă. Eu singur nu făceam parte din nici un grup, toți erau în cete. Ofițerii Reichului foarte subțiri și svelți, nu ies nici odată decât în grupe de cinci șase, familiile bavareze numără toate nu mai puțin de cincisprezece membri, băeții și fetele, strălucind de sănătate, în bande, în turme, băeții fluerând poruncitor fetelor, care primesc și ghionturi de la comandanții adulți. Femeile nu au roșu nici pe buze, nici pe față. Nici un lux afară de uniforme, mulțimea are o înfățișare omogenă.

Coborim la monumentul lui Schlageter, în fața expoziției. Planul se evidențiază de la intrare: în centru, halele „Planului de patru ani, în fund „Atrachele", la stânga Rinul și Piața Restaurantului, în dreapta flori în culorile naționale și un „jet d'eau" care se înalță drept în sus. Se înțelege că totul trebuie să fie măreț, puternic, eșit din coapsa lui Jupiter, dar să nu vorbim de lux sau de gust.

Pe fiecare clădire e scris cu litere groase: „Deasupra Creațiunii este Ceatorul; deasupra omului este muncitorul"... In fiecare sală o mașină care bate neincetat ca o inimă — Sinteză — plan, pretutindeni — toate spun: „Iată ce am făcut eu, Hitler în patru ani".

Autostrade conduc spre Cehoslovacia și Alsacia, tunuri formidabile expuse pretutindeni, la care poate oricine să privească, dar nu e voie să le fotografieze și nici să vină prea aproape de ele.

Copiii furnică în toate părțile, căci nu degeaba s'a spus că Germania are o populație de douăzeci de milioane în plus.

Planul de patru ani e expus cu un inventar complect al tuturor resurselor germane și mijloacele de a face din Gemania, nu o țară autarhică, ci „un microcosmos": lână trasă din sticlă, cauciuc fabricat din cărbunii germani, oțel din apă germană și nisip german. Dar cu cât Germania va trăi cu propriile ei mijloace, cu atât va fi mai neîncăpătoare pentru germani. — „Vedeți, oameni buni", par ei a zice, „cum ne înghesuim, câte 75 pe un biet metru pătrat, cu 75 de neveste însărcinate".

Scriitorul și căsătoria

Au apărut două cărți care, deși cu totul diferite una de alta, tratează aceiași problemă, atingând cu precizie și justeță miezul problemei. Sunt cărți care se pretind obiective și care în tot cazul sunt de „bună credință". „Chroniques maritales" de Jean Jouhandeau și „Le Démon du bien" de H. Montherlant.

„Les Chroniques maritales" sunt adevărate cronici, căci sunt note luate zi cu zi de un soț din viața conjugală și nu o viață fericită.

Luate pe moment, notele sunt clasate în rubrici și tratate pe capitole ca: „Nu mă mai spăl", „Cochetărie", „Ea micșorează totul"..... și așa mai departe, regulat și sistematic, ca o adevărată „cronică". Ea: „Niciodată n'ai lucrat mai bine decât acum de când ești cu mine". El: — „Fiind că niciodată n'am suferit atât". E ceva uscăciune în acest stil care pâcăe ca o mitralieră, cu toate că e mai interesant și denotă un mare talent.

Problema conjugală se pune cu totul altfel, în generația actuală decât în generațiile trecute. Altă dată îndrăgostitii se sbăteau să ajungă a trăi în fine unii cu alții. In prezent problema e „cum" vor putea trăi unii cu alții, căci toate dificultățile pentru a ajunge la căsătorie, sunt ușor și repede rezolvate, nimic nu li se mai pune în cale.

Se vede mai bine lucrul acesta în „Le Démon du bien", urmarea onorabilă a lui Montherlant la „Pitié pour les femmes" și la „Les Jeunes Filles". „Putea-voi să mă însor?" se întreabă eroul de altă dată. „Putea-voi să „nu" mă însor?" se întreabă cu aceiași îngrijorare, eroul de azi.

Costals, eroul lui Montherlant, se simte din ce în ce mai prizonier al tandreței cu care-l covârșește Solange, iar „încercarea" căsătoriei, experiența vieții conjugale timp de cincisprezece zile la Genua, unde ademenise pe Solange să vină cu el, îl revoltă împotriva acestui fel de viață pentru totdeauna.

„O ființă care te lipsește de lumea cea întinsă, ți-o ascunde, se pune paravan între ea și tine. Totul e băut de această ființă: splendidul Univers încetează de a mai exista". In timpul cât trăește împreună, Costals o pune la fel de fel de torturi pentru a o încerca, o ostenește și o sfarmă fără să o omoare. Nu că i-ar vrea răul, dar nu o iubește îndestul pentru a putea suferi viața alături cu ea.

Căsătoria îi apare lui Montherlant contra naturii, căci cum să osândești un bărbat să iubească și să fie credincios unei femei când nu va mai fi tânără?

Jouhandeau scrie: „Când mă gândesc la ea îmi dau seamă că iubirea conjugală nu are nimic deaface nici cu simpatia, nici cu prietenia, nici cu senzualitatea, nici cu pasiunea, nici cu prietenia, nici cu dragostea. Adecuată ei însăși, nu se poate reduce la nici unul din aceste sentimente diverse. Ea își are natura, esența ei particulară și un mod de a fi unic după perechea pe care o strânge la un loc". „Căsătoria nu ne lipsește", urmează el, „noi vrem să ne lipsim de ea". Iubirea conjugală, atât la Montherlant care o presimte numai, cât și la Jouhandeau care o analizează foarte bine, ne apare ca o sforțare asupra noastră înșine, care nu există în ceia ce se chiamă „dragoste" pur și simplu.

Pentru scriitor, problema se pune desigur și mai ascuțit. „Artistul are nevoe de libertate" zicere care a ajuns un aforism. In realitate nimeni nu are o libertate absolută dar cel puțin „se simte" liber. In căsătorie, se simt în genere înlănțuiți. „Nu pot să mă simt legat... Ceia ce m'ar fixa m'ar omorî. Ași suporta de mii de ori mai bine un bastard nerecunoscut de cât un copil legitim, o amantă de cât o soție, pentru a mă feri de caracterul legal, obligator, care mă înebunește".

Jouhandeau explică acest fapt, „Geniul, spune el, e un secret. De îndată ce am introdus pe cineva în el nu mai există". Sunt însă și cazuri în care căsătoria e tot ce e mai bun pentru un artist și anume pentru cel ce e mai dezarmat în viață și are mai multă nevoie de încurajare și apărare. Despre aceștia însă, romanul a vorbit mai puțin, căci este un subiect mai adânc, care cere o dezvoltare mai puțin strălucitoare, dar mai amănunțită și mai fină.

In această privință, putem cita pe „Omul fără zâmbet" al lui Paul P. Negulescu, admirabil studiu al „cazului" și roman de o reală valoare care, nu înțeleg de ce, a fost trecut cu vederea de critica noastră literară.

Jouhandeau atinge, de și destul de superficial și chestiunea interesantă a conversiunii femeei la credința bărbatului, pe care el o privește ca fiind, în fond, un fel onest de a se despărți de el. In tot cazul: „un mijloc de a împrospăta și a preînoi, în ochii săi și ai unei anume galerii, interesul pe care și-l poartă ei înșeși".

E un subiect asupra căruia s'a scris mult, deși rămâne încă multe de explorat în el, iar discuția rămâne deschisă.

Chipuri din „Miliția Teritorială"

Desene de NER

G. TIMICĂ

IONEL ȚARANU

SILVIA DUMITRESCU

PETRE NOVE

ROMEO LĂZĂRESCU

NAUVRINA

MITROPOLITUL NICODIM

(Urmare din pag I-a)

s'ar fi simţit la El acasă. Dar dacă n'a venit şi nici nu va veni vreodată nevăzutul nostru stăpân pe acest pământ al absenţei Lui, — vorbele Stareţului ni l-au adus mai aproape de inimă decât o slujbă bisericească. Căci ceasuri dearându-l, cu lumina soarelui şi umbra frunzelor pe file, Stareţul ne-a cetit cu glas de orgă Psaltirea tălmăcită de el.

„Cu graiul Domnului s'au întemeiat cerurile şi, cu duhul gurii Lui toate oştirile lor.

Făcut-a grămadă apele mării, şi adâncurile le-a pus în vistieriile Sale".

„Legăturile iadului mă încătuşaseră, şi eram prins în lanţurile morţii.

Dar în amarul meu am chemat pe Domnul; strigăt am înălţat către Dumnezeul meu,

şi El mi-a auzit glasul din biserica Sa cea sfântă, şi strigarea mea a străbătut până la urechile Lui.

Atunci s'a clătit şi s'a cutremurat pământul, şi temeliile munţilor s'au zdruncinat şi s'au mişcat că se mâniese Dumnezeu.

Fum ieşea din nările Lui; din gura Lui dogora foc mistuitor, şi cărbuni aprinşi ţâşneau.

Plecat-a cerurile şi s'a pogorît, şi sub picioarele Lui era negură deasă.

Şezut-a pe heruvimi şi s'a pornit sburând pe aripele vânturilor.

Din beznă şi-a făcut cort şi adăpost împrejur; cu ape întunecoase şi nori negri era înfăşurat.

De strălucirea ce mergea înaintea Lui, se împrăştiau norii, slobozind grindină şi cărbuni de foc.

Tunat-a Domnul în ceruri; cel Preaînalt şi-a dat glasul Său.

Slobozit-a săgeţile Sale şi a risipit pe vrăjmaşi; înmulţit-a fulgerile şi i-a pus pe fugă.

De certarea Ta, Doamne, de suflarea nărilor Tale, s'au arătat fundurile apelor şi temeliile lumii s'au desvelit...".

Nu uitaţi. Il ascult alături de mine Mihai Sadoveanu, cel care de-o seamă cu celălalt Mihai — Eminescu — e însuşi fluerul şi harpa limbii româneşti. Că admiram eu, nu-i de mirare; dar admira şi Sadoveanu cu tăcerea lui de munte de după care răsare luna, „cu lumina ei fecioară".

De tare multe ori, zece volume originale, iscălite de stăruinţă aceluiaşi condeer al cărtiţelor, nu nasc un scriitor. De data aceasta, tălmăcirea unui mănunchi de Psalmi — fără cantitate, numai calitate, — proclama cu certitudinea triumfală a trâmbiţelor wagneriene: un artist. Un mare artist. Tălmăcirea psalmilor în româneşte depăşeşte reproducerea iscusită a unui text literar dintr'o limbă într'alta, devenind creaţiune pură.

La plecare, târziu tare, se însera, veneau stelele să ţie locul de aur al albinelor, şi luna să respire parfumul de noapte al caiselor, — m'am despărţit de cel care era vecin cu îngerii printre trandafirii stăreţiei sale.

...Apoi, Stareţul de la Neamţu a devenit Mitropolit al Moldovei; aşi spune Stareţul Moldovei, fiind că e mai puţin pompos, mai intim, mai organic, fiind tot atât de vast.

Şi acum, nu de mult, am aflat că Inalt Prea Sfinţitul s'a învrednicit în ceasul de argint şi de înţelepciune al vieţii sale să desăvârşească tălmăcirea Bibliei.

Slavă!

Spune Shakespeare undeva că sunt fapte asupra cărora şi îngerii ar arunca tămâe.

Viaţa Mitropolitului Moldovei se aşează printre aceste fapte.

IONEL TEODOREANU

EMIGRANŢII

de M. SEVASTOS

Am condus Joi 15 Decembrie la Constanţa pe o prietenă de familie, care s'a repatriat în Australia — îmbarcându-se pe vaporul Transilvania.

Fusese funcţionară doi ani şi jumătate, la o societate de gaz şi lumină electrică. Ajunsese secretara şefului, într'o importantă secţie tehnică. Cunoscând la perfecţie—pe lângă limba franceză — germana, engleza, italiana şi spaniola (fiind pricepută în contabilitate, precum şi în specialitatea tehnică respectivă), — ea devenise foarte utilă serviciului, mai ales că pentru dânsa munca n'avea limită: uneori nici nu dejuna acasă, iar seara rămânea la biurou până la orele nouă sau zece.

Totuşi, pentru considerente străine serviciului, această slujbaşă eminentă — cultă, delicată şi cu o inimă de aur — a fost licenţiată. N'a jignit-o atât faptul licenţierii, cât nedelicateţa procedării superiorilor. Cu toate elogiile şi susţinerile şefului ei direct, — conducătorii societăţii au pus neatenţie şi nedelicateţă, ba chiar meschinărie în operaţiile de lichidare: refuzul unui preaviz de trei luni peste timpul efectiv servit, nerecunoaşterea unei luni de slujbă, reducerea ajutorului de iarnă, etc.

Un secretar general — îngust la spirit şi rău... Şi un director general, departe de amănuntele serviciului caşi de cazurile sufleteşti — el fiind ocupat cu grandioase planuri de reconstrucţie lichidă (ape murdare, mlăştinoase şi marine), gazoasă şi aeriană, pe plan naţional şi mondial...

Faţă de acest tratament, funcţionara s'a resemnat. Aflând de aceste împrejurări, nişte rude ale ei din Australia au invitat-o acolo. I-au trimis permisul de intrare în ţară.

Rudele i-au scris: ce se poate lua ca bagaj şi ce nu. Au sfătuit-o să nu-şi ia patefonul, întrucât taxa vamală e prea mare — iar ei au două aparate de radio. Dacă însă ea are plăci cu valoare sentimentală, poate să le aducă — ei făgăduindu-i un patefon nou.

Mişcată de atâta atenţie plină de-o rară delicateţă, prietena noastră a grăbit formele de plecare. S'a dus în Iaşi şi'n Chişinău, unde şi-a luat rămas bun dela soră şi dela fraţi. Rugăminţi de a rămâne pe loc... Un copil îi oferă patul... Flori... Cutii de bomboane... Imbrăţişeri cu lacrimi şi suspine.

LA DEBARCADER

Insfârşit, iată-ne în Constanţa.

Incepuse să fulguiască. Vântul îţi tăia respiraţia. Din când în când erai nevoit să te opreşti, întors cu spatele spre vântul mării — ca să poţi respira. In piaţa Ovidiu, viscolul lua apa din ochiurile de pe jos — şi o muta pe sus în altă parte.

Seara, la orele nouă, am fost la vama portului.

Intr'un hall imens, rece — cu toate radiatoarele de prin colţuri — o lume îngrămădită printre bagaje, aştepta... Cei mai mulţi stăteau în picioare. Nu-i decât o bancă, insuficientă, în partea de lângă uşă.

Erau emigranţi din străinătate şi din ţară.

Evrei cu bărbi negre şi albe din Polonia, Evrei raşi, din Austria şi din Germania. Unii lângă geamantane elegante, alţii alături de buccele cu boarfe. Mulţi şedeau pe bagaje.

Neamul acesta vorbăreţ, cu gesturi vii şi prea multe, tăcea... Nu vorbeau nici femeile. Toţi erau concentraţi. Se gândeau la trecut, la viitor... Lăsau în urmă o lume de amintiri: tinereţa lor, speranţele... Ce va fi înainte? Ce poate fi?

Printre Evreii liniştiţi care aşteptau viza biletului şi a paşaportului, precum şi revizia bagajelor — câţiva alergau în panică: nu-şi găseau lucrurile: le expediaseră din cine ştie ce gară a Poloniei şi nu veniseră în port.

Printre emigranţii din România erau şi mulţi Turci: unii cu fesuri învelite în ştergare albe; alţii, cu pălării europeneşti... Se duceau în Turcia, Siria, Palestina sau în Egipt. Cu ochii lor ca migdala, ridicaţi în sus spre tâmple — Turcii exprimau nu atât durere, cât uimire şi mirare. Se întrebau par'că: de ce veniseră din fundul Asiei până la porţile Vienei, şi de ce trebuiau acum să se întoarcă înapoi — rânduri-rânduri?...

Stăteau lângă bagajele lor: o saltea sau o plapomă roşie, vârîtă într'un sac. Intr'o buccea se vedea fundul unui lighean.

Cu greu părintele bătrân şi fiii aburcau pe mesele de control aceste bagaje de mizerie.

Vameşii — cu purtare civilizată — treceau în revistă aceste boarfe, pe care stăpânii, în lipsă de altă avere, nu le puteau părăsi.

La despărţire, Turcii — în tăcere — sărutau mâna femeilor, apoi o duceau la frunte. Erau conduşi de multe fete şi copii... Auzeai din când în când un suspin, un ţipăt... Numai plodurile se distrau, dându-se de-a lunecuşul pe asfalt — şi cânii emigranţilor: îi duceau de cureluşe sau de sfori, copiii însărcinaţi cu paza lor. O fetiţă de-abea tăbârcea un câne cu braţul pe sub labele-i de dinainte: iar spatele „emigrantului" atârna cu greu în jos, lovindu-se de bagaje şi de trecători.

In mişcarea mută a vămei, străbătută doar de suspinele celor rămaşi în urmă sau ale celor care plecau — era o atmosferă de înmormântare: fiecare îngropa ceva...

Iar printre emigranţi alergau hamali, avizi de bani — cerând preţuri înzecite. Tregherul turc despoia fără milă pe emigrantul turc. Nu mai era nici neam, nici religie — ci o sălbatecă poftă de câştig. Toţi emigranţii erau cu punga în mână.

Printre bagaje de douăzeci de ori decât dânsa, prietena noastră — servită desinteresat de funcţionarii Agenţiei „Carmen" — şi-a trimis pe vapor lăzile, geamantanele, pachetele... Ii venea greu să se despartă de reprezentantul prietenilor. A stat mult ascultând cuvinte de încurajare— pe care desigur nu numai că nu le înţelegea, dar nici nu le auzea.

Insfârşit, prietena s'a hotărât: şi-a luat adio, s'a întors şi — printre rândurile de hamali şi de soldaţi — ea s'a strecurat, mică, în haină neagră, cu batista la ochi, cu capul în pământ, ca după un sicriu...

VECINII

Subsemnatul locueşte la periferia centrului. Zona nu e mahala integrală. E demi-mahala. Deşi se află sub ocrotirea administrativă a sectorului central. Stradă lăturalnică. Deci — liniştită. Acest „deci" n'are nici un rost. Fiindcă, deşi lăturalnică, nu e niciun pic de linişte. De dimineaţă până seara ţipă ambulanţii şi ţiganii. Dela prânz până'n amurg răcnesc footballiştii. După asfinţit până în miezul nopţii sbiară radio şi hârâie gramofonul. Apoi, până la cântători, pocnesc uşile de automobil, se ceartă beţivanii, latră câinii când nu trebue, iar gardianul şueră prelung-prelung. In faptul zilei reîncepe simfonia străzii periferice, lăturalnice şi liniştite.

*

Subsemnatul stă într'o casă retrasă dela marginea străzii. Molifţi şi tufe bătrâne de liliac, viţă sălbatecă, glicină şi trandafiri agăţători ar trebui s'o ferească de praf şi să potolească sgomotul. Ar trebui... Dar frunzişul nu-şi face datoria. Curge colbul şi larma de pe stradă ca prin ciur.

Cine trece pe lângă gard, trage bastonul peste şipci — şi-l face hârîitoare. Câinilor nu le place acest joc; se întărită şi se turbură, aleargă zănateci după băţ, latră, hăpăiesc şi nu se mai astâmpără. Uneori, trecătorul, bagă nuiaua între gard, aţâţă, dă la cap sau încearcă să înfigă varga în botul animalului.

Subsemnatul, de dorul păcii, a astupat zaplazul cu scânduri.

S'au bosumflat vecinii. Au anunţat poliţia

— Nu-i legal. Nu se poate gard fără ochi. Auzi! Vor să stea închişi ca la ocnă, puşcăriaşii!..

Subsemnatul are, în dosul clădirii, o grădină ţeapăn împrejmuită. Flori multe şi pomi roditori. In mijlocul grădinii moţăie un chioşc învelit ca o sarma în foi de viţă. Aici se ascunde, ocnaşul, la umbră — să nu-l vadă, să nu-l audă nimeni.

Ar vrea, din diverse motive, să respire în tihnă. Dar nu se poate...

Vecinul din stânga, aziat şi papugiu de meserie, a lipit de îngrăditură o bucătărie de scânduri şi i-a înfipt, în creştetul scund, un burlan de tinichea. Acest coş suflă valuri de fum de pastramă de capră drept în gura chioşcului. Liliacul înflorit dealături se îneacă, i s'a tăiat răsuflarea aromată.

In fund, şiragurile de stânjenei se ofilesc. Vecinul a săpat şanţ sub gard, ca să se scurgă lăturile din curtea lui. De sabiile stânjeneilor atârnă otrepe, ghemuri de păr, mototoale de vată însângerată. Intre ramurile unui cireş înmugurit, spânzură un stârv de pisică.

*

Subsemnatul a avut cu vecinul din dreapta legături mai vechi, mai directe. Vecinul i-a deflorat o servitoare vrednică pe care a părăsit-o după ce i-a făcut un copil. Apoi s'a însurat cu altă femeie şi familia s'a înmulţit. Pentru copiii lui, toţi scrofuloşi, s'a făcut rost de medic şi medicamente. Când au ajuns mai mărişori s'au făcut intervenţii, căci rămâneau repetenţi în fiecare an. Apoi, alergături pentru internarea vecinului atins de maladia beţiei. Alte stăruinţi, pentru înmormântarea lui. Când fetele au ajuns domnişoare iar băeţii domnişori — procură-le slujbe şi situaţii. Mai pune-le şi telefonul la dispoziţie — după ce s'au folosit vre-un sfert de veac de gura de apă.

— Poftim, nu vă jenaţi.

Au poftit şi nu s'au mai jenat. Mai cu seamă duduile au fost tare des chemate la aparat, pentru chestiuni grabnice.

In schimb, cuiburile de omizi care prosperau în corcoduşii din curtea acestor vecini se deplasau, după digestie, în direcţia chioşcului; şi subsemnatul se străduia să le îndepărteze cu degetele de pe ceafă.

*

Subsemnatului îi place — straşnic îi place — cioarbă cu perişoare. La prânz, pe masa din chioşc, i s'a servit o farfurie plină, cu nimb de aburi fierbinţi şi aromaţi. Tocmai în clipa asta solemnă se întunecă văzduhul. Un nor de praf îşi cernea gunoiul în cioarba cu perişoare.

Era, totuşi, o zi de minunată primăvară, când razele sug colbul şi-l joacă în soare, parcă ar fi pulbere de aur şi de mărgăritar. Sub corcoduşii înfloriţi, duduiele de-alături scuturau ţoalele putrede.

Subsemnatul îşi pierdu cumpătul:

—Cum se poate!

— In curtea mea fac ce vreau! — i s'a răspuns.

— Bine, bine. Dar murdăria sare peste zaplaz... Se depune pe cioarba de perişoare.

— Murdărie ai zis! Murdărie! ţipă duduia. — Nu vezi cât eşti de nesimţitor!

Iar fratele ei, repetentul prin vocaţiune, a adăugat:

— Bolşevicule!

*

Subsemnatul a renunţat la ciorbă, a luat creionul şi a făcut socoteala că două şi cu două fac patru. De-atunci, nu mai funcţionează telefonul.

Câteva zile mai târziu s'a desfiinţat şi gura de apă. De aceia, vecinii cară apa cu găleata de departe — în întuneric, căci nu şade bine — şi plătesc consumul.

Poarta s'a zăvorit, însfârşit, ca la ocnă.

Asta s'a întâmplat din pricina unei sindrofii... Când se taie pletele lui Bombonică e sărbătoare mare şi motiv solemn de petrecere. Cu acest prilej s'au adunat toate neamurile în curtea vecinilor din dreapta. Au întins masa în dosul gardului, tocmai sub fereastra bolnavei. Maica bătrână nu mai avea tăria să rabde tămbălăul obişnuit. Avea nevoie de linişte şi somn.

Vecinii, rugaţi, — pentru Dumnezeu, — să-şi mute cheful mai departe, bunăoară sub corcoduşii înfloriţi, au răspuns chiuind:

— Morţii cu morţii, vii cu vii!

F. DIMA

Coarnele lui Thomas Gulden
sau
Triumful adevărului

de ŞTEFAN TITA

Puţini oameni puteau fi socotiţi atât de cum se cade ca Thomas Gulden. Niciodat n'a năzuit altceva decât o viaţă liniştită, comodă, fără întâmplări mari. Vorbea rar şi numai atunci când i se părea că are ceva de spus. Trăia metodic, supărător de metodic. Aparenţele se înfăţişau ca întruparea omului mediocru. In realitate nu era un individ mediocru. Avea la nevoie replici prompte şi usturătoare, făcea observaţii judicioase şi acumulase o temeinică şi aleasă cultură. Firea lui însă îl făcea să treacă nu numai drept mediocru, dar chiar prostănac. Când s'a hotărît la vârsta de 44 de ani să se însoare şi mai ales când şi-a ales pe fosta lui secretară Melania ca tovarăşe de existenţă, această hotărîre a lui a produs o fierbere nemaipomenită în târguşorul Medina. Nimeni nu şi-l putea închipui căsătorit. Thomas Gulden, care toată viaţa a pendulat între birou şi casă, cu mici abateri la cafenea unde juca o partidă, două de şah sau domino, căsătorit? Intrebarea stârnea nu numai nedumerire, dar chiar ilaritate. Şi cu cine? Cu fosta lui secretară, o fată mult mai tânără decât el, frumoasă, în adevăr, dar despre care se spuneau multe şi mărunte şi care cu siguranţă, avea să-l înşele îndată după nuntă. Dacă Thomas Gulden a vrut să se însoare ,n'a mai găsit pe nimeni alta în Medina, decât pe d-ra Melania? Cu toată fierberea pe care a produs-o hotărîrea sa, Thomas Gulden n'a ascultat de nici o sugestie, n'a luat nici un sfat şi s'a căsătorit cu d-ra Melania. Şi ceeace a trebuit să se întâmple s'a întâmplat: Melania l-a înşelat. Târguşorul avusese dreptate. Era o femee uşarnică. N'au trecut nici doi ani dela nuntă. Şi tot târgul ştia că Thomas Gulden nici n'a răcnit, nici n'a lovit, nici nu s'a despărţit. La ce bun? Mai presus de orice iubea viaţa liniştită, tihna. A adoptat altă tactică: s'a făcut că nu ştie. De bună seamă, sufletul lui era dogorît de amărăciune. Dece să-l înşele? Melania avea de toate, o iubea şi pe deasupra, el, Gulden, fără să fie o frumuseţe, socotea că nu era mai urât decât alţii. Nimic însă din tot freamătul lui sufletesc n'a răsbătut la suprafaţă. Intr'odată: la ce bun? Să-şi strice rostul acum, că mergea către bătrâneţe? Şi apoi el o iubea pe Melania mult, mult. Ii dăruise şi o fetiţă care-i semăna întocmai şi care-i înflorea existenţa cu zâmbetul şi gungureala ei dulce. Ei da, purta coarne. Ei şi? Era dureros, desigur, foarte dureros, aproape tragic. Cu toate acestea nu era nici primul şi mai ales nici ultimul căruia să i se întâmple aşa ceva. Până şi marelui Napoleon, cât era el de mare şi i s'a întâmplat accidentul acesta. Nu, hotărît nu, n'avea să-şi strice rostul pentru că-l înşela Melania. Se va face că nu ştie. Era din toate punctele de vedere mai comod.

Bine, fireşte, toate acestea erau ele socoteală bună, Thomas Gulden putea să facă pe neştiutorul oricât poftea, dar târguşorul Medina nu-i putea ierta că a fost înfruntat şi că s'a căsătorit împotriva opiniei publice, cu o fată mult mai tânără şi cu un trecut dubios. Şi atunci au început să curgă scrisorile anonime.

Nu era zi în care să nu primească două trei. Thomas Gulden era indignat: Doamne, Doamne, ce oameni! Ce se băgau în viaţa lui să-i turbure tihna? Il înşela Melania? Ei şi? El tolera şi gata. La drept vorbind, gândindu-se bine, îi găsise în sinea lui chiar circumstanţe atenuante. Era doar cu atâţia ani mai tânără ca el... El o iubea, se împăcase cu ideia că trebue să poarte coarne şi iată, târguşorul, nu-i dădea pace. In deosebi era în Medina o cucoană bătrână văduva unui fost primar care conducea o ligă a adevărului care-i scria zilnic. Ii cunoştea scrisul. Când îl întâlnea, doar că nu-i spunea dela obraz că poartă coarne. Ii făcea tot felul de aluzii.

Şi aşa pe nesimţite între târguşorul Medina în cap cu bătrâna văduvă şi Thomas Gulden se angajă o luptă surdă, ascunsă, nemărturisită. Târguşorul îl bombarda cu scrisori şi el se făcea cu nu ştie nimic. Işi vedea de treburi şi de casă mai departe. Atitudinea aceasta, era desigur comodă, dar nu se putea prelungi la infinit. In definitiv Thomas Gulden era o figură notabilă în Medina şi coarnele lui erau şi ale târguşorului. Scandalul trebuia să se curme. Un orăşel care avea o ligă a adevărului nu putea tolera mai departe purtarea ruşinoasă a doamnei Melania. Cu nici un preţ. Şi într'o bună dimineaţă o delegaţie de cinci inşi în cap cu bătrâna văduvă de fost primar s'a prezentat la biroul lui Thomas Culden şi i-au spus răspicat că Melania îl înşeală. Lui Thomas Gulden care nici odată nu s'a arătat indignat, care n'a glăsuit odată mai tare, îi venia pur şi simplu să-i arunce afară pe uşă. Şi ar fi făcut-o poate. Dar oamenii veniseră cu dovezi precise şi de necontestat. Ei, una-i să stai în bârlogul conştiinţei tale şi să te hotărăşti să face pe neştiutorul şi alta-i să stai în faţa oamenilor cari au venit cu dovezi precise că poartă coarne.

Aşa sunt legile cari ocârmuesc raporturile dintre indivizi. Ce par'ă el nu ştia că Melania îl înşală? Ştia vezi bine... Dar în faţa dovezilor prezentate de alţii nu mai putea săşi spună nici măcar sieşi că nu ştie. Şi nici n'avea tăria să afirme că nu-i pasă. Trăia doar în lume... Ii spusese bine cineva odată că adevărul e ca o comoară. Când îl ştii numai tu, faci ce vrei cu el. Cum îl mai află încă unul, numai eşti stăpânul lui. Dimpotrivă, eşti sluga lui, îl păzeşti să nu-l fure. Cu moartea în suflet, Thomas Gulden omul metodic, ponderat, liniştit fu nevoit să simuleze indignarea, să se arate revoltat şi hotărî să curme ruşinea... Să-şi curme propria-i linişte. Şi aşa a şi fost! Hotărîrea lui fu scurtă: se despărţi de Melania pe care o adora, se despărţi de dulcea lui fetiţă, Ersilia, care-i lumina viaţa cu zâmbetul şi gungureala ei veselă şi pe care lumea i-o arătase ca nefiind odrasla lui. Lumea... Se mută singur, departe, undeva într'o cameră mobilată. Liga adevărului îl sărbători pentru „actele lui în conformitate cu legile sfinte ale adevărului". S'au rostit la această sărbătorire discursuri, în care Thmas Gulden era înfăţişat ca martir şi ca erou. El stătea tăcut şi doar mulţumea din cap. Ii era dor de fetiţă... Curând după despărţire, Melania se căsători pentru a doua oară cu unul din ibovnici. Şi au trecut zile peste zile... Thomas Gulden începu să slăbească, să încărunţească, să se încovoaie. Devenise încă şi mai tăcut. Numai mergea acum nici la cafenea, nu eşea nicăieri, deşi lumea îl poftea mereu. Ii era dor de Melania, de Er-

(Continuare în pagina 15-a)

Din flautul de Jad

-Traduceri din poezia chineză-

FRUMOASELE STELE

In grădină, sub lumina lunii,
Servitoarea curăţă cu-atâta putere un crap aurit,
Incât solzii lui sboară în toate părţile,
Şi, fără 'ndoială, până'n cer,
Frumoasele stele din înălţimi,
Trebue să fie solzii peştelui nostru.

PE FLUVIUL LINIŞTIT

Corabia noastră pluteşte pe fluviul liniştit.
Dincolo de grădina care e pe ţărm,
Privesc munţii albaştri şi nori albi.
Prietena mea dormitează, cu mâna în apă.
Pe umărul ei s'a aşezat un fluture,
A bătut o clipă din aripi şi-apoi a sburat.
Multă vreme, l-am urmărit cu privirea.
Era oare un fluture sau visul prietenei mele?

AL. T. STAMATIAD

întrucât publicăm un tablou al rezultatelor individuale, renunțăm la descrierea amănunțită a tuturor rundelor.

După cum se vede, Keres și Fine împart locurile întâi și doi, cu 8 jum. puncte!

Evident, nimeni nu bănuia acest rezultat. Fine mai ales, ocupă în majoritatea pronosticurilor, locul cinci sau șase.

Dealtfel, fără un dram de noroc (Aljechin) nu se știe ce loc ar fi avut tânărul maestru american.

Keres este — la vârsta sa (23 ani!) — o personalitate șahistă complexă.

Acum trei ani încă un necunoscut, astăzi „challenger" oficial la titlul de campion mondial, tânărul estonian a dovedit lumii șahiste că toate speranțele puse în ascensiunea sa, au fost îndreptățite.

In acest concurs a fost mai chibzuit decât toți ceilalți participanți și n'a prezentat nici un moment de ezitare. Toate partidele sale sunt vii, proaspete, combative și în genere combinative. A jucat cu negru tot atât de bine ca și cu alb și este singurul neînvins. Cele 11 re-

CRONICA ȘAHULUI

CONCURSUL „A. V. R. O."

mise nu sunt partide seci — „de salon" — cum se spune — iar partida câștigată împotriva lui Fine, poate fi socotită o capodoperă.

Fine — unul dintre științificii concursului (ceilalți sunt: Euwe și Reschewsky) a jucat nesperat de bine. Realizările sale față de Botwinik (runda I-a) și Flohr (runda V-a) sunt magistrale!

(Keres l-a învins tactic).

A câștigat ușor contra lui Aljechin, Euwe și Reschewsky.

A luptat însă foarte spiritual împotriva lui Capablanca.

Botwinik — un tactician periculos — a jucat o singură partidă proastă: împotriva lui Euwe — în runda XII-a.

Rezultatul său era așteptat. Partidele câștigate contra lui Reschewsky și Capablanca sunt drăguțe.

Numele jucătorului	1	2	3	4	5	6	7	8	Puncte	Clasific.
1. Keres		1 ½	½ ½	½ ½	½ ½	1 ½	1 ½	½ ½	8 ½	I-II
2. Fine	0 ½		1 ½	1 0	1 1	1 0	½ ½	1 ½	8 ½	I-II
3. Botwinik	½ ½	0 ½		½ 0	1 ½	1 ½	½ 1	½ ½	7 ½	III
5. Euwe	½ ½	0 1	½ 1		0 ½	0 ½	0 1	1 ½	7	IV-VI
4. Aljechin	½ ½	0 0	0 ½	1 ½		½ ½	½ 1	½ 1	7	IV-VI
6. Reschewsky	0 ½	0 1	0 ½	1 ½	½ ½		½ ½	1 ½	7	IV-VI
7. Capablanca	0 ½	½ ½	½ 0	1 0	½ 0	½ ½		½ 1	6	VII
8. Flohr	½ ½	0 ½	½ ½	0 ½	½ 0	0 ½	½ 0		4 ½	VIII

Euwe a jucat foarte bine returul — detașându-se cu 5 puncte! In general, partidele sale au o nuanță didactico-științifică, utilă jucătorilor neformați.

Totuși, un jucător pozițional de temut!

Aljechin și-a pierdut cumpătul în acest concurs.

Influențat de scăpările avute în partidele cu Keres și Reschewsky (tur) — a jucat absurd, toate partidele la câștig — conducând prost deschiderile (Botwinik, Fine, Reschewsky — la ultimii în retur —) și uitând de toată experiența trecutului său glorios.

In șah, greșelile se pedepsesc!

Interesantă — ca document psihologic — este partida câștigată împotriva lui Capablanca, în runda IX-a.

Reschewsky — cu eterna sa criză de timp — a cam decepționat!

Partidele sale sunt mediocre. A scăpat deseori câștigul și a stricat planuri strategice bine întocmite — tocmai pentrucă gândește prea mult. Altfel, nimic de seamă!

Senor Raoul (Capablanca) — cu prilejul împlinirii a 50 de ani — și... după acest concurs, se poate retrage liniștit la... pensie.

Cele două puncte pline, „le-au pierdut" Euwe și Flohr nu le-a câștigat Capablanca. Cât privește remisele, sunt extrem de plicticoase. Ici, colo, câte o licărire (cu Fine) — dar slabă.

Flohr a jucat mizerabil. Rezultatul său este anormal. A încercat unele incursiuni interesante (contra lui Botwinik și Capablanca) — dar n'a izbutit. Trebuie să-și modifice neapărat stilul!

O PARTIDA DIN RUNDA XII-a

Alb: P. Keres Negru: A. Aljechin

1. e2—e4 c7—c6 (campionul lumii joacă foarte rar deschiderea Caro-Kan. Intenția sa este simplă: vrea să-l surprindă pe talentatul său adversar). 2. d2—d4 d7—d5. 3. e4×d5 (Keres joacă tăios varianta de schimb; deci, nu se gândește la remis). c6×d5. 4. c2—c4 Cg8—f6. 5. Cb1—c3 Cb8—c6. 6. Nc1—g5 e7—e6. 7. Cg1—f3 Nf8—e7. 8. c4—c5! (Cum Nebunul Negru nu mai poate veni la g4 — în varianta recomandată chiar de Aljechin — mutarea c5 este foarte bună!) O—O. 9. Nf1—b5 Cf6—e4. 10. Ng5×e7 Dd8×e7. 11. Dd1—c2. Ce4—g5! (Bine jucat. Calul f3 este cheia poziției albe). 12. Cf3×g5 (trebuie) De7×g5. 13. Nb5×c6! b7×c6 (Evident nu D×g2? 14. 0—0—0! etc.) 14. O—O e6—e5. 15. d4×e5 Dg5×e5. 16. Tf1—e1 De5—f6. 17. Ta1—d1. Ta8—b8. 18. Dc2—d2! (Manevrele albului — în vederea întăririi centrului și a menținerii pionului c5 — sunt foarte frumoase!) Nc8—g4. 19. f2—f3 Ng4—e6 20. b2—b3 (Liberează Regina) Df6—e7. 21. Dd2—e3 Tf8—e8. 22. Cc3—e2 h7—h6 (Planurile lui Aljechin sunt cam mărunte!). 23. De3—c3 (Regina Albă a manevrat foarte spiritual!) De7-g5. 24. Ce2-d4 Ne6—h3. 25. g2—g3 Dg5—f6. 26. Te1—e3! Nh3—d7. 27. Td1—e1 Te8×e3. 28. Te1×e3 h6—h5. 29. Cd4-e2 Df6-f5. 30. Dc3-d3 Df5-f6. 31. Dd3—d4 Df6—f5. 32. Rg1—f2! (După Dd3 ar fi fost remis prin repetare de mutări. Keres joacă la câștig!) Df5—b1? Dd4—f4 Tb8-f8. 34. Te3—e5 Nd7—h3. 35. g3—g4! h5×g4. 36. f3×g4 d5—d4 (Interesant! Negru vrea să disloce regina albă — pentruca după Df1+ să poată juca f5 — fără schimb.). 37. Rf2—g3! d4—d3

Negru: A. Aljechin

Alb: P. Keres

38. Ce2—d4! Db1—f1 (Ce altceva? Nf1. 39. Dd2 etc.). 39. Df4×f1 Nh3×f1. 40. Cd4×c6 f7—f6. 41. Te5—d5 Nf1—e2 (Intrerupere! Keres are un final ușor câștigat!). 42. Rg3—f2 Rg8—f7. 43. Td5—d7+ Rf7—e6. 44. Td7—d6 Re6—f7. 45. Cc6×a7 Ne2×g4. 46. Td6×d3 Tf8-a5. 47. Td3—d4? (Mare greșală! După Cb5 T×a2. 48. Rg3 Ne6. 49. Cd3 urmat de b4—b5 etc. — partida se câștiga ușor!) Ta8×a7. 48. Td4×g4 Ta7×a2+. 49. Rf2—e3 Ta2×h2 (Albul a ignorat complet pionii f și g). 50. b3—b4 g7—g5! 51. c5—c6 Rf7—e7. 52. b4—b5 Th2—b2. 53. Tg4—c4 Re7—d8. 54. Tc4—c5 g5—g4! 55. Re3—f4 Tb2—b4+ 56. Rf4—g3 Rd8—c7. 57. Rg3—h4 Rc7—c8 58. Tc4—h4 Rc8—c7. 59. Th5—h7+ Rc7—c8. 60. Th7—b7 Tb4—c4. 61. Rh4—g3 f6—f5. 62. Rg3—h4 Tc4—c5 Remis!

ANUL ȘAHIST INTERNAȚIONAL!

Anul șahist 1938 a început sub impresia încă proaspătă a victoriei lui Aljechin asupra lui Euwe!

Toți cei cari socoteau că steaua fostului campion a apus cu desăvârșire, au fost surprinși, mai ales de scorul obținut: 17½—12½! Pentru cine cunoaște bine psihologia energetică a lui Aljechin, această performanță nu este însă neașteptată.

La 46 de ani — asemenea revirimente mai sunt posibile. Nu se știe însă ce ne rezervă viitorul!...

In luna Ianuarie, se vorbește de un match Mikenas-Keres și mai ales de unul: Mikenas-Flohr.

Ultimul a avut loc și s'a terminat cu 8—2 în favoarea lui Flohr.

Obișnuitul concurs jucat de Crăciun la Hastings, care trece și în anul următor, s'a sfârșit cu victoria lui Reschowsky cu 7 p. Urmează: Keres și Alexander 6½ p. (Pentru cel din urmă o consacrare!) 4-5) Fine și Flohr 6 p. 6) Mikenas 5 p. 7) Sir Thomas etc.

La noi—oficialitatea și jucătorii se lasă mai greu.

Totuși, în luna Februarie, d. Av. M. Manolescu face posibilă organizarea concursului ce-i poartă numele. care a fost câștigat de G. Alexandrescu cu 7½ p. Urmează: Eduard și Rădulescu cu 6 p., T. Popa 5½ j., Blasbalg și Negruțac 4 p., Vasilescu și Nae Dumitrescu 3½ p., Andrițoiu 3 p.. C. Gheorghiu 2 p.

La Paris are loc concursul care pune din nou în lumină numele lui Capablanca. (8 puncte—premiul I).

In America de Sud, reapariția fostului copil minune: Rodrigo Flores, noul campion.

La Praga, K. Gilg devine campion al orașului.

In Martie, la Amsterdam, Spielman obține succese frumoase.

(Vechea generație mai ține încă pasul!).

Campionatul Parisului pe 1938 este câștigat de Românul Matveef!!

Din nou se vorbește despre un match revanșă: Aljechin-Capablanca iar Fhlor este desemnat de *„F. I. D. E." „chalenger" la titlu!*

Cu prilejul Sf. Pasti, Aljechin obține o victorie dificilă la Margate — 7 p. pierzând o partidă la Petrov.

Urmează Spielmann (neînvins!) cu 6 p.. Petrow 5½ p., Book-Milner Barry 5 p. etc.

Sf. Paști au însemnat însă și pentru noi — realizarea unui deziderat șahist frumos, anume: șahul printre studenți!

Datorită sprijinului d-lui prof. C. Stoicescu—rectorul Universității — s'a putut organiza primul campionat interfacultăți — terminat cu victoria Facultății de Litere: 20½ p.

In ordine: Drept-Științe 17½ p.; Politehnică 16½ p., Acad. Comercială 11½ p., Med. Veterinară 11 p., Teologia 10½ p

Tot în Aprilie — matchul Keres-Stahlberg, terminat nedecis: 4-4, cu partide combinative. (Punctele pline—obținute de ambii parteneri numai la negru!).

Se agită organizarea concursului *„A. V. R. O."*

In București — se sfârșește în Mai — după patru luni de joc — campionatul intercercuri. cu victoria cercului *„Gh Brătianu"* urmat de *„Tura"*.

Tot în Mai, Widmar (Jugoslavia) devine maestru campion *„I.F.S.B."*. (Șah prin corespondență).

In Iunie, Bogoljuboy — despre care se vorbește tot mai puțin, câștigă concursul din Bad-Elster cu 6½ p., urmat de: Eilskases-Elgels 6 p., etc.

K. Richter devine campion al Berlinului.

Insfârșit, un concurs cu maeștrii mari: *Noordwijk* (Olanda).

Surprinde insuccesul lui Euwe și victoria tinerilor.

Clasificația: 1) Eliskases 7½ p., 2) Keres 6½; 3) Pirc 5½. (Până aci tot juni); ;; 4) Euwe; 5 (Pierde la primii 5-6) Bogoljubov și Landau 4½ p. 7) Thomas 4 p. 8-10) Tartakower, Schmidt, Spielmann 2½ (!?).

Tot în Iunie, Pirc (Jugoslavia) învinge la Bad Harzburg cu 6½ p. Urmează: Bogolpubow 6 p., Kiensnger 5½ p.. Eliskases 5 p. (!?), Petrow 4½ p.

Tot în Iulie, campionatul Germaniei la Bad Oyenhausen, cu 16 participanți. Eliskases (ale cărui succese din ultimul timp — merită toată atenția) învinge detașat.

Un concurs la Paris, cu 16 participanți, se termină cu victoria lui B. Hönlinger.

Lumea șahistă comentează condițiile (Extraordinar de avantajoase!) de participare la Olimpiada din Argentina (Iunie 1939).

In Capitală, un grup restrâns de jucători organizează concursul în amintirea lui M. Armand.

Rezultatul: 1—2) Alexandrescu și Israilovici 8 p.; 3) Halic 6½ p.; 4—5) Blasbalg și Popa 5 p.; 6—7) Rădulescu-I. Mendelssohn 4½ p.; 8) Blum 4 p.; 9) G. Cabiaglia 3½ p.; 10—11) Orlof și Vasilescu 3 p.

In Septembrie — are loc Campionatul Angliei. C. H. Alexander învinge cu 8 p.

Denker este noul campion al New-York-ului.

Se fac pronosticuri în legătură cu *„A. V. R. O."*

La Iași A. Winkler învinge în concursul de campionat al orașului, cu 10½ p., urmat de Tr. Ichim 10 p.

Insfârșit concursul *„A. V. R. O."!!* Amintirea sa este încă proaspătă: Keres și Fine — pe locurile întâi și doi. Primul va juca contra lui Aljèchin, deoarece Fine a renunțat. Totuși, problema campionatului mondial e mai dificilă, deoarece Aljechin a făcut promisiuni neclare.

In Capitală, se pornește Campionatul orașului.

Greu dar sigur. In Ianuarie va avea loc și congresul *„F. R. Ș."*

Cea mai frumoasă partidă a anului: Fine-Keres. (*„A. V. R. O."* runda VII-a).

Se poate spune că generația războiului se duce. Tot mai puțin se vorbește de Lasker Capablanca, Bogoljubow, Tartakower și Spielmann.

Viitorul aparține junilor: Keres, Eliskases, Fine, Botwinik, Reschewsky, Flohr, Petrow, Pirc, etc...

Cât privește Aljechin, ne întrebăm cât va mai rezista!

De Crăciun, la Hastings, au fost invitați printre alții: Capablanca, Euwe, Keres, Flohr și Eliskases.

*

La noi, încă un fapt care trebuie să fie subliniat:

Apariția în românește a primului *„Regulament oficial pentru organizarea concursurilor de șah"*.

Va urma într'altă broșură, traducerea regulamentului *„F. I. D. E."*

B.

Pianistul RADU MIHAIL

colaborator al maestrului George Enescu, la concertele de sonate, dela Ateneu, va da în curând un recital de piano

ştiinţifice

FLAGELUL INSECTELOR

In Statele-Unite ale Americii, pagubele pricinuite de insecte nimicesc în fiecare an munca realizată

de un milion de oameni, în valoare de jumătate miliard de dolari, adică vreo 100 miliarde de lei.

SCAFANDRU PENTRU STRATOSFERA

Savantul francez, doctorul Garsaux a pus de curând la punct un echipament special destinat pilotului ce conduce un avion în stratosferă. E vorba de un costum asemănător cu acel al scafandrului marin și care permite aviatorului, la un moment dat, să-și dea drumul cu parașuta, chiar din înălțimile stratosferice. Dificultatea principală constă în nevoia alimentării cu oxigen și a sustragerii desăvârșite a pilotului dintr'o atmosferă prea rarefiată. Costumul, preconizat și realizat după indicațiile doctorului Garsaux, este confecționat dintr'un cauciuc special, prevăzut cu o armătură rezistentă, iar Casca dintr'un metal ușor. Două sticle de oxigen alcătuesc rezerva ce îngăduie pilotului să părăsească avionul în cursul coborîrii sale cu parașuta. In timpul sborului, aviatorul e alimentat cu provizii de oxigen, transportate pe bordul aparatului, admisiunea oxigenului fiind comandată automatic prin rărirea aerului atmosferei.

Scafandrul aerian va face posibilă o explorare mai ușoară a stratosferei, întrucât, în locul unei cabine special amenajate în vederea etanșeității absolute, e suficient să prevedem numai un echipament special al pilotului.

CAT SBOARĂ ALBINA

Pentru a fabrica jumătate kilogram de miere, o albină trebue să parcurgă, în sborul ei, o serie de drumuri, care însumate reprezintă o distanță egală cu de trei ori ecuatorul pământului.

Intr'adevăr, un pahar de miere pe care-l consumăm la masă, necesită vizita albinei la 7 milioane jumătate de flori, după calculele cele mai recente ale specialiștilor.

RADIOACTIVITATEA ARTICIFIALĂ

După cum se știe, savanții francezi soții Joliot-Curie studiază de câtiva ani problema așa numitei „radio activități artificiale". Prin bombardarea unor elemente inerte cu anumite radiațiuni ale corpurilor radio-active, se poate obține transformarea însușirilor fundamentale ale acestor elemente. Se realizează astfel corpuri noui cu proprietăți radio-active intense, ceeace echivalează cu o adevărată transmutație a corpurilor, din unele în altele.

Această problemă, urmărită pe vremuri de alchimiști, tinde să primească în prezent o soluție neașteptată, grație metodelor științelor pozitive. Procedeele folosite în acest scop sunt, pe deoparte, utilizarea unor generatoare de înaltă tensiune electrică, pe de altă parte, accelerarea prin etape a particulelor, prin tensiuni ceva mai mici.

Astăzi, există în laboratoriile din Paris cinci aparate diferite pentru bombardarea atomilor, fiecare din ele prezentând avantagii și inconveniente corespunzând unor anumite metode de cercetare.

In colaborare cu d. Al. Sanielevici, compatriotul nostru, doctor în științe dela Sorbona și asistent la Institutul Curie, d. Joliot se străduește să pună acum la punct un nou tip de aparat capabil să producă o tensiune electrică de 3 milioane de volți ceea ce reprezintă un adevărat record mondial.

Grație unor asemenea instalațiuni, s'au putut prepara radio-elemente, care, altfel ar fi necesitat intervenția unei cantități de 30 de grame de radium. Ținând seama de faptul că tot radium-ul disponibil în lume nu depășește 10 grame, e lesne de înțeles marele avantaj ce rezultă din realizările recente în acest domeniu.

Nouile radio-elemente având un preț accesibil, vor putea fi experimentate pe o scară mai întinsă pentru cercetarea aprofundată a mecanismului cancerului.

PROGRESE IN MEDICINA

Medicul englez Jean Broadhurst, împreună cu colaboratorii săi, au reușit să facă vizibil, printr'un colorant special, virusul rugeolei. Grație acestei realizări, se poate recunoaște boala după trei zile dela începutul erupției și urmări astfel purtătorii de germeni cari o propagă.

Pe de altă parte, în lupta contra paraliziei infantile, se înregistrează o importantă descoperire. In toate încercările de imunizare prin seruri și vaccinuri, nefiind eficace, microbul nu poate fi atins decât prin sânge. Acest microb trăește în țesutul nervos pe care-i distruge și atacă victima prin delicatele ramificări nervoase care ajung la creștetul cavității nazale.

Experiențele făcute asupra maimuțelor au arătat că o soluție slabă de sulfat de zinc, introdusă în așa fel încât să acopere cu desăvârșire membranele nasului, asigură o protecție foarte eficace împotriva paraliziei infantile pentru o durată de câteva luni.

Această descoperire, aplicată la mii de persoane, în cursul ultimelor epidemii a dat rezultate din cele mai încurajătoare.

Se cuvine să observăm însă că structura nasului nostru este mult mai complicată decât aceea a maimuței și deaceea folosirea perfectă a soluțiunei indicate este în acest caz mult mai anevoioasă și necesită competența unui specialist.

UN RECORD DE SOMNAMBULISM

Există, desigur, tot felul de recorduri. Nimeni însă nu s'a gândit până acum la un record al itinerarului parcurs în timpul transei, de un... somnambul.

De curând însă indianul Pandit

Ramrakha, care se culcase Duminică seara la el acasă în orășelul Forezepore, s'a trezit a doua zi dimineața în localitatea Kasur, la o distanță de 22 km. de locuința sa. Tot acest drum îl străbate în somn, fără să-și amintească nimic.

ING. I. S.

CRONICA MEDICALĂ

Aspectul social al tratamentelor actuale în afecțiunile reumatismale.-

Din noianul reclamelor asupra tratamentelor reumatismului, sciaticei și lumbagoului, se desprinde o dureroasă și regretabilă constatare, pentru cei ce se ocupă intens și constant, de această specialitate.

Termenul de reumatism este greșit spus, căci astăzi prin reumatism se înțelege numai acea maladie acută, descrisă de B. Bouilland sub numele de reumatism poli-articular acut, o entitate morbidă bine individualizată, cu caractere clinice definite, și tratament specific. Restul sunt afecțiuni reumatismale acute sau cronice, ale căror multiple și variate cauze, fac pe cei improvizați cu tratamentul lor, să greșească profund prin aplicarea diferitelor tratamente, personale sau împrumutate, toate adresându-se numai efectului unei cauze, sau simptomului unei afecțiuni reumatice — durerea.

In America și Europa se fac apeluri la cunoștințele medico-chirurgicale, la instituțiile de Stat și particulare, pentru a pune capăt proporției uriașe de reumatizanți, în raport cu populația și celelalte maladii.

Americanii au spitale, dispensare și sanatorii speciale, unde se lucrează intens, cercetându-se mijloacele terapeutice noi.

Europenii în cap cu Franța, căci ea are cel mai mare procent de reumatici, Anglia, Rusia Sovietică, Germania, Suedia, Norvegia, Danemarca și Belgia, se trudesc să găsească soluția salvatoare.

La noi în țară aceiași situație îngrijorătoare: La numărul considerabil de reumatici, zilnic se adaogă invalidități, oprind curentul vital al muncii, și prin imobilizarea membrilor familiei mizeria cuprinde pe cei din jur, declanșând adevărate tragedii.

Stațiunile balneare, cu nămoluri sau isvoare hidro-minerale, funcționează izolate, fără ca un centru sau mai multe pe țară înzestrate cu clinici, utilaj radiografic și fizioterapic, laboratorii speciale, personal anume specializat, să poată indica și controla diferintele aplicațiuni, în diversele forme de afecțiuni reumatismale. Centrul anti-reumatic dela spitalul Filantropia, de sub conducerea d-lui profesor Danielopol cu anexa la Eforie, bine intenționat, dar insuficient pentru toată țara, unde asigurații Casei Centrale a Asigurărilor Sociale, celelalte instituții și particularii, nu pot solicita internare sau tratament.

Cazurile grele, adică acele cu etiologii deosebite, sunt greu de depistat, băile și celelalte tratamente s'au dovedit ineficace. Ele vor trebui să facă apel la cei avizați, având la îndemână experiența pe un număr considerabil de cazuri, controlate clinic, radiologic și la laborator, au fost ameliorate sau vindecate definitiv, numai datorită unei medicații complete și complexe, adresată cauzei și constituției individuale.

DR. POPESCU-HERASCA

ACTUALITĂȚI

In vara aceasta s'a inaugurat un nou muzeu olandez de artă. Olanda, pe lângă că se găsește la avant-garda cercetărilor muzeografice și știe să prezinte admirabil capodoperile colecțiilor sale, își îmbogățește neîncetat patrimoniul artistic, fie prin cumpărături făcute de muzeele sale, fie prin zelul activ al amatorilor de artă olandezi.

Printre aceștia, vin în primul rând întemeetorul Muzeului Kröller-Müller, care vreme de peste un sfert de secol au adunat cu o hărnicie neobosită și cu un gust deosebit opere de artă din toate timrile și din toate școlile. Născut din inițiativă particulară, Muzeul Kröller-Müller este foarte variat: porțelanuri chinezești și opere de ale Renașterii stau alături de tablouri cubiste. Totuși, această diversitate nu este legată de curiozități ale istoriei artelor, ci înainte de toate de calitatea operelor iar cea mai bogat reprezentată este arta modernă, dela revoluția impresionismului încoace.

Un alt caracter particular al acestui nou muzeu este că a fost așezat departe de orice aglomerație, într'un loc liniștit, în inima acelui imens parc național, De Hoge Veluwe, pe care întemeetorii muzeului l-au dăruit în acelaș timp cu colecțiile lor.

Sub patronajul Societății Naționale de Arte Frumoase și al Societății Arhitecților moderni din Paris, s'a constituit un comitet pentru a oferi Statelor-Unite, cu ocazia Expoziției Universale dela New-York din 1939, un monument al Păcii închinat amiciției franco-americane.

Proectele acestui monument care, după ideia inițiatorilor trebue să complecteze în America simbolul statuii Libertății din New-Jork, sunt încredințate arhitectului Bonkowoky și sculptorului Jean Boucher.

Coranul interzice reprezentatarea chipului omenesc și numai în ultimii ani li s'a îngăduit pictorilor turci să facă portrete. Dar activitatea lor continuă a fi disciplinată prin legile guvernului din Ankara. Astfel, s'a hotărît ca cei 10 pictori care sunt desemnați în fiecare an de Academia Artelor Frumoase, să fie mobilizați. Li se va indica o provincie fiecăruia și artistul va trebui prin desen și culoare să-i redea frumusețile caracteristice.

Această măsură a fost luată, explică guvernul turc, pentru a înlătura monotonia expozițiilor unde revin mereu aceleași peisagii și aceleași scene rustice.

Rămâne ca artiștii să se entuziasmeze din ordin asupra motivelor picturale alese de oamenii de stat din Turcia.

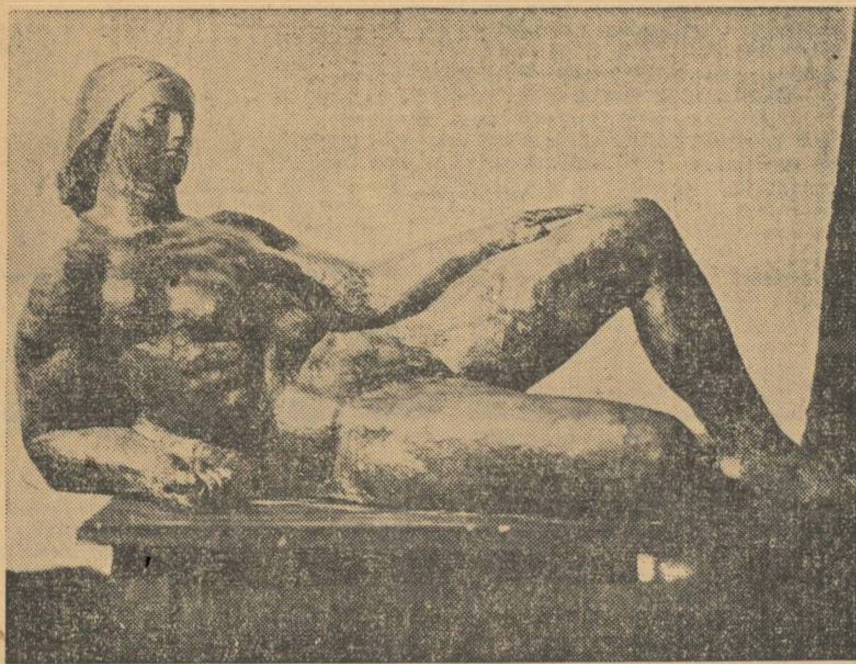
Juventa era o nimfă și Jupiter a preschimbat-o într'o fântână a cărui apă avea puterea să întinerească pe cei care se scăldau în ea. Până și în Evul-Mediu lumea tot mai visa la această apă a veșnicei tinereți și o căuta peste tot. Când Columb a descoperit America, s'a răspândit o legendă nouă, după care fântâna făcătoare de minuni s'ar găsi undeva în Lumea Nouă și se povestește că plecând în căutarea ei un navigator spaniol ar fi debarcat pentru întâia oară în Florida.

Viața artistică

de Tache Soroceanu

Iser: Pe gânduri

Ion Jalea: Nud

Iser: odaliscă

Nu cunoaștem un pictor român care să fi luptat mai vitejește ca ISER cu materialul artei sale spre a-l supune și care să ajungă un virtuos al culorii după ce începuse prin a fi un virtuos al desenului, debut care a influențat o bună parte din cariera lui. Din obsesia și vraja liniei. Iser s'a smuncit cu greu, dar poate că altfel victoria picturii lui din ultimii ani n'ar fi fost atât de deplină. Este plătită această victorie și de aceia e strălucitoare ca un spectacol de apoteoză.

Astăzi oricine poate admira profundele și sonorele melodii cromatice din pânzele sale, dar cât drum a făcut Iser ca să ajungă la ele! A trecut ceva din viața lui, din sângele lui în materia aceasta capricioasă care se chiamă culoare și care singură face gloria unui pictor.

Iser lucrează și astăzi greu și e un bine faptul acesta, fiindcă virtuozitatea e periculoasă și isprăvește prin a trăda artificialitatea creației. Cine știe că pentru a obține modelajul de o supleță uimitoare al unui chip sau focul unei valori ca de piatră scumpă, Iser a ras de zeci de ori pânza până a găsit expresia fericită? Cine știe că pentru a strânge pe pânză panorama unui peisaj, Iser a venit în acelaș loc de zeci de ori? Nu se cunosc sbaterile acestea, nu pot fi numărate într'un tablou toate popasurile în fața subiectelor, dar viața imaginei n'a putut rezulta atât de puternică decât numai dintr'un asemenea proces de creație.

Și pe Iser nu-l impresionează fazele în spre definitiv, care se bănuesc pe pânză și care au slujit la șlefuirea unei culori — ele dau mai multă căldură lucrului, împrumută ceva din intimitatea unui laborator fiecărui tablou. Iser nu ascunde înverșunarea cu care caută să rezolve o problemă, nu șterge urmele bătăliei picturale, spre a rezulta o plăzmuire de ideală frumusețe, prin care artistul se ia la întrecere cu Dumnezeu. Nu, Iser simte și lucrează ca un om. Nu se ridică în sfere suprapământești, ci dacă e nevoe coboară în prăpăstiile urâtului pentru un adevăr de profundă umanitate.

Nimeni ca el nu se ferește să cadă în tentația vrăjită a măestriei numai pentru ea însuși. De aici lipsa de convențional de artistic în tot ce face. Arta lui nu-i o artă de zile mari, pentru o trecere de vreme tihnită și agreabilă. Operele sale pot place sau nu, dar tulbură, răscolesc, obsedează. Sunt dinamice, nervoase, cele mai multe.

Amintiți-vă de ostașii lui, dramatice fantome ale unui război infernal, amintiți-vă de țăranii lui, aspri în trăsături și triști, strânși pe sufletul lor ca pe o durere fizică, amintiți-vă de tătarii lui, apariții colțurate întunecate și indolente.

Iser: Arlechin

Chiar lirismul culorii de astăzi nu poate risipi aerul straniu, de frică parcă, de așteptare al personagiile lui. Iser își schimbă mereu preferințele. In expoziția de acum 2 ani stăpâneau în costume și poze mereu variate, odaliscele; acum, motivul principal îl formează Colombina și Arlechin. Bogăția și mai ales sonoritatea culorilor care scaldă scenele cu cei doi eroi ai simbolicei povești, amintesc de Geya și de Velasquez. Simți aceiași plăcere să contempli frumusețea materiei cromatice. Adăogați un desen de o supletă și de o putere evocatoare ce aparțin numai lui, și veți înțelege farmecul acestor noi compoziții. Nu trebue să uităm schițele din cafenelile dobrogene, pline de mișcare, pitoresc și scrise dramatic, care poate într'o zi vor trece în forme definitive.

Iser este la maturitatea talentului său și dela puterea lui de muncă avem de așteptat lucruri și mai surprinzătoare. Cine poate să strângă în doi ani aproape două sute de opere, toate pe aceiași înaltă treaptă de artă, cine poate dovedi atâta variată inspirație în câmpul aceluiaș subiect, poate fi socotit o forță creatoare rară în orice timp și ori unde.

Opera lui Iser e prea aproape de noi spre a o putea judeca în lumina adevăratei ei valori.

Ion Jalea: Sfântul Pantelimon

In sala vastă, cu panourile împodobite de lucrările lui Iser, deși puține își fac loc și atrag spectaculos, sculpturile lui *Ion Jalea*. Indiferent de mărimea lor imediată, ele își desfășoară amplu formele, fiindcă fiecare este văzută monumental.

Compoziția echilibrată după cerințe spațiale nu înlătură totuși sensibilitatea fragmentară a modelajului. Aceasta fiind una din marele calități ale artei lui Jalea. El știe să toarne forme de un ansamblu perfect închegat, dar viața lor e cuprinsă nu numai în întreg, ci în fiecare porțiune, în fiecare detaliu. De aici plăcerea să întârzii pe urmele modelajului fără să-ți precizezi că reprezintă o transpunere după natură, fermecat de însuși frumusețea materiei pentru ea însuși.

Jalea nu caută să surprindă modelele în starea lor de mișcare sau de altă însuflețire, ci le scaldă într'o atmosferă de reculegere, de pace, de nobilă ținută spirituală. Deși fără interpretări care să le îndepărteze de natură, ele se găsesc distanțate de viața reală prin amploarea cu care cuprind un sentiment și prin eroismul cu care-l arborează. Prestigiul și fascinația pe care le exercită figurile lui Jalea se datoresc faptului că aceste figuri sunt în acelaș timp, ca și la Despiau, indivizi și tipuri. Un portret frumos este produsul colaborării naturale a două personalități.

Orice pitoresc exterior, artificial, trecător al unui model, dispare când Jalea îndeamnă modelul să se încredințeze lui. Jalea nu urmărește decât asemănarea interioară: sufletul și spiritul relevate prin volumul esențial. Capul Sfântului Pantelimon, Trup în mers, Nud culcat sunt opere care ilustrează minunat această știință de a integra amănuntul, de a-l topi în splendoarea existenții formale.

Dintr'o călătorie în Italia, cu un popas mai îndelung la Assisi, D-na *Lilly Verea-Schneider* a adus o serie de uleiuri și desene de factură unitară, care vrea să însemne o definire a felului său de lucru.

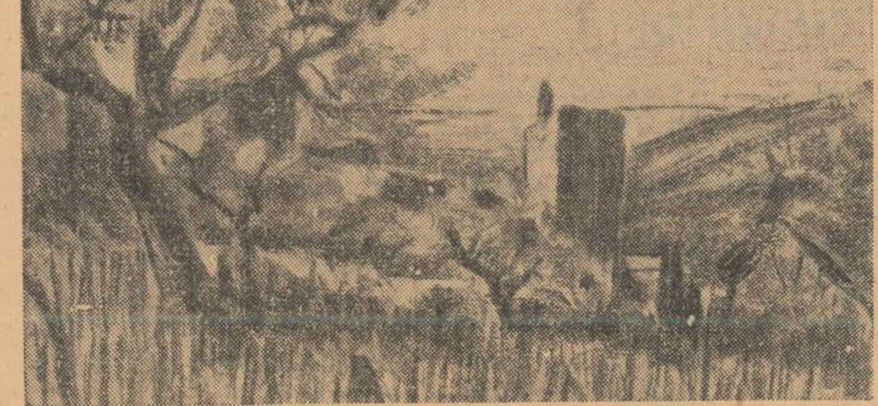
Până acum, d-na Verea a încercat mai multe maniere și dintre toate, astăzi și-a apropiat pe cea care convine mai mult temperamentului său liric și optimist. A lăsat deoparte culorile sobre, opace și modelajul din mai multe etape, făcând loc unor tonuri vesele, deschise, delicate și unei exprimări spontane.

Din această prefacere pictura d-sale a câștigat. Până la o technică limpede și sigură mai este însă drum de parcurs. Desenele în schimb, îi reprezintă mai bine posibilitățile actuale. Deși pe alocuri ilustrative, sunt compuse frumos și scrise îngrijit.

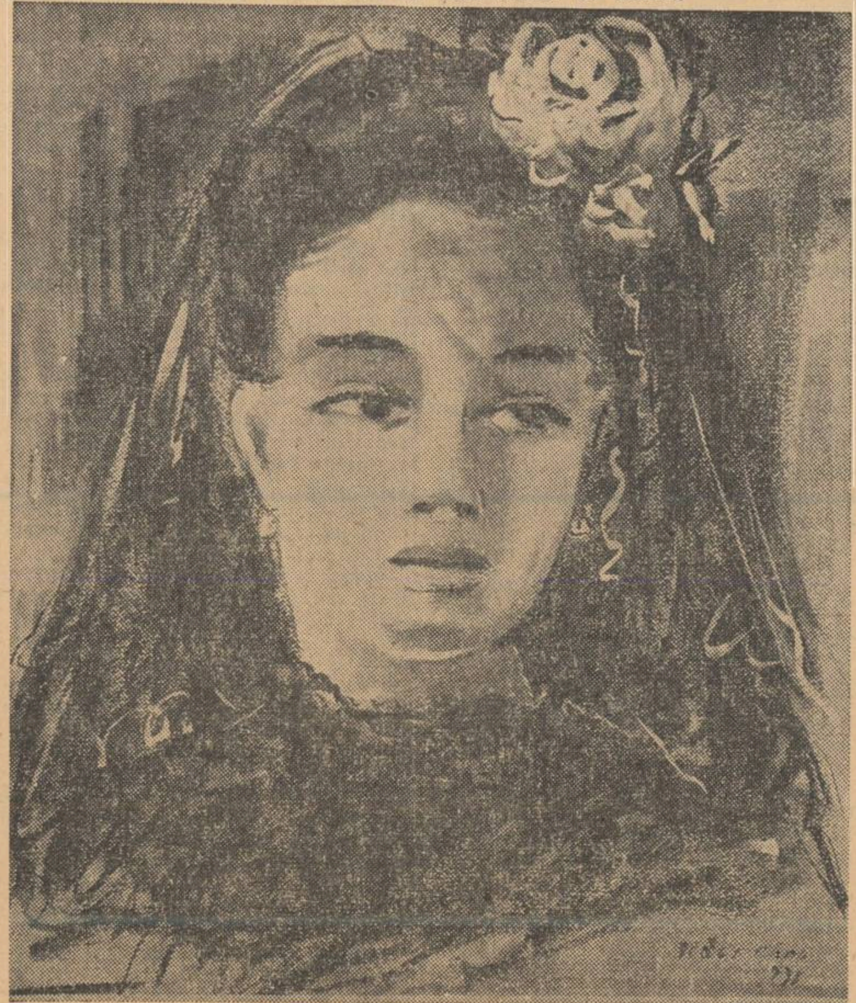
In foyerul Teatrului Comedia, d-l

(*Continuare în pag. 6*)

Ion Jalea: Trup în mers

Silly Verea: Assisi

W. Siegfried: cap de expresie

Silly Verea: Assisi

Artiştii noştri

Desemn de Ros

Sculptorul ION JALEA

MARCEL JOUHANDEAU „PREMIUL LASSERRE“

Marele Jouhandeau care a împlinit cincizeci de ani este un mare romancier şi esseist, din aceiaş familie intelectuală ca Valéry, care năzueşte să atingă mecanismul cerebral cu unele cercetări ale sale, pe când Jouhandeau încearcă să stabilească legile mecanismului moral.

Opera sa de până acum în prezent nu reprezintă în adevăr decât probe, exprimate prin partea narativă şi romanţată, din seriile intelectuale degajate din lucrarea sa: „L'Algèbre des Valeurs morales".

E în adevăr un caz unic în literatură acest autor care să conducă, el singur, generalizarea experienţei sale personale până la traducerea ei cifrată, parcurgând curba întreagă, un fel de auto-sinteză, în care „fiecare povestire îşi găseşte locul cuvenit, înţelesul şi prelungirea din cele ce au precedat, în cele ce urmează, fiecare personaj devine un semen şi o variantă a unei ecuaţii ultime". Marcel Jouhandeau caută să stabilească o ordine în partea cea mai confuză a lumii, partea morală, în care totul e empirism, fantazie, prejudecată şi încearcă să creeze o „valenţă" a viţiilor şi virtuţilor pentru a le da o legislaţie superioară.

Astfel Chaminadour care e la începutul operei o localitate reală, cu arbori şi case reale, tinde să devină cu cât înaintăm în opera scriitorului, un sat mistic în care se întâlnesc toate formaţiile deviaţiunii omeneşti, în indivizi specializaţi până la caricatură. Personagiile la rândul lor se transformă în simbolurile trăsăturii lor dominante, intrând la rândul lor într'o combinaţie nouă cu alţi termeni semnificativi, în care, până în cele din urmă îşi primeşte fiecare locul definitiv, deşi relativ, în faţa absolutului.

Toată drama din opera lui Jouhandeau se întemeiază pe „relaţiune": Relaţia Eului cu sine însuşi în „Apologie du mal", relaţia Eului cu alţii în „Erotologie", relaţia dintre Eu şi Dumnezeu în „Défense de l'Eufer", apoi, într'un senz din ce în ce mai larg, relaţia dintre Real şi Superficial indicându-se momentul subtil al trecerei de la unul la celălalt.

„Relaţie" în definitiv înseamnă abstracţiune, matematică şi totuşi opera lui Jouhandeau este în deosebi o operă plastică de un relief şi o putere care merge până la senzualismul cel mai crud. Dar în cele mai bune pagini în care realitatea obişnuită şi raţională se desfăşoară cu toată puterea, el proectează peste ea instantaneu şi neaşteptat o altă realitate mistică, sau trecerea de la una la alta. Originalitatea sa stă tocmai în puterea de a reda nu numai viziunea poetică ce se colorează din realitate, ci eşi colorarea realităţii prin viziunea scriitorului. In unele cărţi unitatea, mişcarea şi fluiditatea povestirii e întârziată şi par greoaie din cauza părţilor teoretice, care ar trebui să fie scoase în toate aparte. In „Leda", de pildă dezbrăcată de ori ce consideraţiuni teoretice, acţiunea se desfăşoară plină de bogăţie reală şi mistică, iar linia e de o puritate desăvârşită.

Dar nu vom putea înţelege pe Jouhandeau decât dacă cunoaştem şi primim metafizica sa.

Astfel în lumea creată de el nu există bucurie, fiecare din personagiile sale arde şi se consumă într'un foc intim şi secret. Afară de câteva tipuri purificate, dinainte şi păzite de rău ca Théophile, Jeanne Eliane, toate celelalte creaturi decăzute şi desfigurate până la grotesc, nu numai că sufăr pe pământ condamnarea lor, dar sunt şi o dovadă, cea mai evidentă şi o dovadă, supranaturală, desfăşurată şi răspândită în lume, asupra existenţii lui Dumnezeu. De aci logic şi inevitabil „Apologie du mal".

Contactul cu supranaturalul, însă se poate stabili şi prin puterea binelui: „Fluorescenţele magice ale iubirii sunt paralele cu acele ale sfinţeniei şi ale magiei". Astheroth, misticul lui Satan, magul este tot atât de îndreptăţit ca şi misticul lui Dumnezeu în „Léda". Şi într'un caz şi în altul, există ceva iubit mai presus de cât mântuirea sufletului, decât binele şi chiar decât Dumnezeu. De pildă Voronica în „M. Godeau intime", iubeşte astfel pe Godeau. Dar ea este o sfântă, căci, ca şi Madona ţine pe genunchi cadavrul lui Godeau. De fapt el e mai aproape de concepţia păcatului a lui Baudelaire decât de cât orice morală catolică: divinul accentuând savoarea păcatului şi păcatul revelând existenţa divină...

Orice sentiment, după el, dacă se naşte într'un suflet format prin viţiu sau virtute, indiferent, devine mistic dacă e intens, adică are puterea de a crea o lume nouă, pe planul al doilea, dar concretă şi plină de extaz. Această lume a doua se impune celei dintâi şi o determină. Cel posedat astfel pierde noţiunea realităţii prin plan, aceasta devine străvezie şi lasă să arate realitatea de pe planul al doilea care e plină de voluptate şi are un înţeles o realitate. Misticissmul apare deci, nu ca o intuiţie a divinităţii, ci ca o cunoaştere brută, senzorială şi chiar senzuală. Dar nu există extaz dacă nu e tradus în imagini, de aci descrieri pline de lumină şi de strălucire pentru a prinde şi a reda asemenea stări psihice, care-şi ating paroxismul când scriitorul are darul literar şi puterea de halucinaţie mistică în acelaş timp, ca Marcel Jouhandeau. In literatura modernă puţine cărţi pot fi considerate la înălţimea paginilor lui Jouhandeau ca peisagii, portrete sau anumite analize a senzaţiunilor.

Bogăţia şi înălţimea ideilor nu trebue deci să ne facă să uităm calităţile literare. In „Algèbre des Valeurs morales", aceste calităţi ating gradul cel mai înalt de perfecţiune. In această operă nici urmă de procedeu aparent, de preocupare de efect vizibilă. Pur, tare, just şi dens, stilul serveşte îndeaproape cugetarea şi o conduc, şi se impune.

Cu „Algèbre des Valeur morales" opera sa literară a ajuns la un punct hotărîtor: dacă e slab se va repeta, dacă a ajuns la limitele puterilor sale va tăcea, dacă e multiplu se va renova sau.,. se va renega. Opinia literară franceză, l'a considerat printre romancierii şi esseiştii mari ai timpului. Premiul Lasserre a confirmat această convingere.

Iz. Sd.

O ŞEDINŢĂ la Academie

In mijlocul izolării în timp şi spaţiu, care apasă din ce în ce mai greu sufletul generaţiei noastre, în haosul frământărilor clipei prezente, şedinţa Academiei de Medicină, de acum câteva zile, a fost un popas fericit şi binefăcător. Am ascultat oameni de ştiinţă în sforţarea pe care o face inteligenţa umană de a găsi, fiecare în domeniul său, o reprezentare armonioasă şi coherentă spre a desprinde sufletul omenesc din ignoranţa şi opresiunea în care se zbate.

Expunerea cea mai savantă a unui specialist, om de ştiinţă, stăpânea sufletul celor câţiva profani ascultători din sală, prin atitudinea şi disciplina de care dădeau dovadă medicii în comunicările lor: apropierea cât mai mare de realitatea fenomenală, mereu schimbătoare, mereu în creştere, mlădierea şi docilitatea cu care mintea oamenilor de ştiinţă se supune învăţămintelor experienţei..

Emoţia pe care am resimţit-o cu toţii, urmărind comunicarea Doamnei Doctor Marta Trancu-Rainer, care a trăit sub ochii noştri, lunga serie de cercetări şi experienţe, greutăţile, contradicţiile şi speranţele cu care a căutat să fixeze aspectul fugitiv al unei vaste probleme, din noianul de fapte şi imagini în care era înecat. A schematiza, din ce în ce mai mult, în acord cu un număr din ce în ce mai mare de fenomene, iată o pildă de spiirt ştiinţific, care reprezintă extraordinarea putere de combinaţie şi de construcţie a acestei femei de ştiinţă.

Ascultând comunicarea D-nei Doctor Tracu-Rainer, am înţeles că universul pe care încearcă să-l descifreze investigaţiile sale, nu e universul nostru de toate zilele. Ceia ce a pătruns întreaga sală şi a provocat acea tăcere religioasă printre toţi ascultătorii, a fost sentimentul că intrăm cu ea dincolo de aparenţele sensibile, în universul real, imens şi mut, în care minunata femee ne introducea încet, cu răbdare, prin munca uriaşă a metodelor şi techniciior ştiinţifice, pentru a atinge în massa observaţiei şi a experienţelor, înţelesul energiilor sale ascunse şi mecanismele sale hermetice. Aspectele acestui univers tăinuit, sunt redate desigur în deformarea de care nu pot scăpa, căci realitatea, în esenţa ei, nu poate fi prinsă de mintea omului, ea ne este prezentată fragmentar în infinitul ei care nu se poate imagina. Dar tocmai în această deformare stă pecetea personalităţii în artă ca şi în ştiinţă, precum şi extraordinara putere de combinaţie şi construcţie a acestei femei de ştiinţă, în exemplar mai mare decât bărbaţii de ştiinţă, în lumea întreagă, ca şi la noi.

Poate că exigenţele naturii femenine se opun la cerinţele ce se impun, imperios, omului de ştiinţă şi cu atât mai surprinzător ne apare personalitatea D-nei Marta Trancu-Rainer, ca femee de ştiinţă, cliniciană, medic cu o clientelă extraordinară şi foarte numeroasă.

Inconjurată de admiratori şi prieteni, ea este totuşi o singuratică, o izolată, căci grija ei de căpetenie, este grija de adevăr şi aceasta o sileşte să se apere şi să-şi apere munca şi timpul de reflexiune, printre covârşitoarele ocupaţii de zi şi de noapte, împotriva năvalei sociabilităţii şi chiar înclinaţiei ei către fraternitatea omenească. Prietenii săi cei mai vechi şi mai devotaţi preţuesc la valoarea lor, clipele pe cre inima ei de femee şi firea ei afectuoasă, „le fură" de la munca ştiinţifică spre a le dărui lor plăcerea deosebită a tovărăşiei sale.

In şedinţa Academiei de Medicină sub lumina crudă a electricităţii, printre atâţia savanţi şi profesori, în sala frumoasă şi ordonată, D-na Doctor Trancu-Rainer a apărut în ochii tuturora cu prestigiul adevăratului om de ştiinţă. Expunerea sa de o rară claritate, de o profundă cinste intelectuală, era atât de real trăită în toate clipele investigaţiilor, încât fiecare a participat sufleteşte, urmărind cu emoţia unor peripeţii trăite: o anume stare de sensibilitate care a pornit cercetările acestui mare suflet, observaţiile, analizele, ezitările, sugestiile unei intuiţii creatoare, sub controlul unei critici mereu de veghe şi grija statornică de a lega şi a acorda rezultatele noi, cu acele deja câştigate.

A fost, pentru toţi ce au luat parte la şedinţa Academiei de Medicină ca un popas în ţara luminilor din alte vremuri, o mângâiere şi o nădejde, dar mai ales credinţa că există valori nepieritoare, păstrate în sufletul câtorva singuratici, pe care nimic nu le poate altera nici distruge. Că o „femee superioară" ţine o asemenea făclie în sufletul ei, printre furtunile vieţii şi ale lumii, este mai ales o mândrie pentru noi toate care am crezut în valoarea şi aptitudinile sexului nostru pentru orice activitate spirituală.

IZABELA SADOVEANU

Artistii noştri

ISER

Viaţa artistică

(Urmare din pag 5)

W. Siegfried arată un număr de desene colorate, încântătoare. Unora poate să nu placă, fiindcă se petrece adeseori confuzie între fineţă şi dulcegărie. S'au făcut prea multe abuzuri de violenţă şi brutalitate în pictură, graţia şi eleganţa fiind proscrise ca neconforme cu demnitatea sentimentelor şi seriozitatea mijloacelor epocii eroice de astăzi.

Artistul care vrea să realizeze o imagine după lecţiile unei naturi sănătoase şi posibil omeneşti, cel care sfârşeşte cu grijă studiul unei forme spectaculoase, ca şi cel care merge pe urmele unui cântec de linii unduioase este repede socotit dulceag. Ei bine, vom spune că e mai greu să fii dulce în artă decât nebulos, sgomotos, repezit. Sub pretenţia unei sensibilităţi aşa zise rafinate, se ascunde de multe ori lipsa elementarele cunoştinţe meşteşugale.

Dacă e vorba să socotim dulce orice transpunere în culori tandre şi în linii graţioase, apoi o bună parte din capodoperile adăpostite în muzeele lumii ar trebui să fie condamnate. Şi totuşi, după interesul de o clipă prilejuit de fel de fel de revoluţii artistic moderne, revii la pânzele maeştrilor de altă dată, ca la un cămin ideal unde ai fericirea să te regăseşti în întregime pe tine însuţi.

Intorcându-ne la d-l Siegfried vom remarca curajul cu care d-sa se exprimă aşa cum simte. Fără complicaţii, fără sforţări, ci direct, simplu, uşor ca sborul unei melodii. Sunt minore, au cadru restrâns schiţele sale, dar câtă emoţie cuprind pe cei câţiva centimetri pătraţi de hârtie abea colorată, unde fug ca o răsuflare, ca o mângâere liniile subţiri!

Desenele d-lui Siegfried au ceva din încântarea madrigalului, ceva din omagiul unei dedicaţii de îndrăgostit.

In cadrul Bazarului Societăţii Principele Mircea, d-na *Ana Mitrea* a expus câteva piese noi de artă decorativă, în material bătut şi în lemn sculptat. Faţă de ultima expoziţie sunt întrebuinţate alte aplicaţii, de o technică care dovedeşte nu numai rutină ci adevărată pasine. D-na Ana Mitrea cizelează cu răbdarea unui bijutier, punându-şi tot sufletul pentru reuşita unui lucru.

De aici emoţia pe care ţi-o dă o carte legată de d-sa sau un taler înflorat. Meritul d-nei Mitrea constă şi în aceia că izvoarele sale de inspiraţie sunt româneşti.

TACHE SOROCEANU

CURIOZITĂŢI

Oamenii-şerpi din Africa

In Africa există în regiunile imensului lac Tanganyka un imperiu secret pe care-l cunosc numai cei iniţiaţi, este Imperiul Şerpilor. In acele ţinuturi sunt azi căi ferate, linii telegrafice şi electrice, funcţionari şi misionari englezi. Insă sub această subţire pojghiţă de civilizaţie europeană trăeşte mai departe Africa veche, sempiternelă, aproape aşa cum a fost înainte de apariţia omului alb în acele meleaguri.

Acest „imperiu" e mai exact denumit, o vastă asociaţie, azi secretă, cu întinse ramificaţii în triburile negre.

Oamenii-şerpi (Wanyamwesi) se disting de alţi locuitori ai continentului arzător prin anumite cunoştinţe ale secretelor naturii, mai ales prin arta lor de a îmblânzi şi a domina şerpii, de a se feri de muşcăturile lor şi de a rezista otravei mortale pentru oricine nu este iniţiat în tainele magiei.

Wanyamwesi nu cunosc sistemul claselor sau al castelor. Ei sunt toţi egali şi nu posedă ca bunuri pământeşti decât vitele. Căci pământul aparţine tribului în comun. Ei ascultă de două familii domnitoare: „şefii" care guvernează sub control britanic şi „Şerpii" de sânge domnesc, cari operează în surdină. Ei sunt adevăraţii stăpânitori ai acestor triburi misterioase.

Ritmurile şi ceia ce am putea denumi ştiinţa oamenilor-şerpi, sunt de două feluri. In primul rând legătura între lumea noastră concretă şi cea de dincolo, să-i zicem spirituală. Wanyamwesi cred că atmosfera înconjurătoare e suprapopulată de spiritele morţilor, buni şi răi, care luptă mereu pentru a influenţa faptelor celor vii. Din această cauză indigenii sunt într'o stare de continuă agitaţie. Viaţa albului, orice s'ar spune de tensiunea datorată civilizaţiei, este totuşi mai simplă sub raport sufletesc decât traiul primitivului. Este un capitol interesant de psihologie şi psiho-patologie.

Primitivul este încleştat într'o sumedenie de datorii, de acţiuni de apărare. Fiecare act, fiecare gând este închis în cercul de fier al unei tradiţii ce trebue respectată, riscând altfel după credinţa primitivă să fie supus la pedepse şi chinuri.

Dintre toţi vrăjitorii africani, Oamenii-şerpi pare să fie cei mai eruditi în materie de magie neagră. In orice caz au dat dovadă de cunoştinţe botanice excepţionale, surprinzătoare chiar pentru albii ce reuşesc să câştige simpatia lor. Au o veche şi rafinată artă de a prepara medicamente a căror compoziţie şi efecte nu sunt totdeauna aşa de uşor explicate de albii siguri de superioritatea lor incontestabilă în toate domeniile. Călătorii cari au avut ocazia de a cunoaşte pe Oamenii-Şerpi şi a câştiga simpatia lor (de ex. Fred Carnochon, sub-director al expediţiei Smithsonian-Chrysler, însărcinate cu furnizarea de animale pentru parcul zoologic din Washington) istorisesc lucruri uluitoare despre sângele rece cu care Oamenii-Şerpi prind viperile cele mai periculoase, înfruntând cu indiferenţă muşcăturile lor. Antidoturile lor puternice îi feresc de orice consecinţă neplăcută în situaţii cari ar fi fatale pentru oricine nu e un iniţiat al Asociaţilor secrete de Oameni-Şerpi.

I. SER.

Scrisoare din Paris

După un debut turburat de evenimente, iată că sezonul teatral început în ceeace priveşte calitatea spectacolelor sub bune auspicii, ne îngădue totuşi o privire de ansamblu, deşi nu suntem decât la începutul lui Decembrie.

In afară de spectacolele de revistă cari încă dela începutul toamnei prin titluri şi apropos-uri au indicat pulsul evenimentelor, — şi printre acestea fără îndoială cea mai reuşită este revista lui Doriu „Trăiască Franţa" la Theatre de Nouveautés, — cele mai multe din teatrele parisiene reprezintă actualmente o serie de piese noui, de cari vom vorbi în rândurile de faţă şi publicului românesc atât de cunoscător şi atât de interesat în tot ceeace priveşte Franţa.

„Duo" este o admirabilă piesă ce ţine cu mult succes afişul la Théatre St. Georges şi în care se împleteşte inspiraţia delicată a lui Paul Geraldy cu talentul robust al d-nei Colette.

Desigur, succesul e datorit în mare parte şi quartetului de interpreţi care cuprinde pe Valentine Tessier, căreia i se cunoaşte gama unei interpretări nuanţate în care predomină o feminitate turburătoare, pe Henry Rollan, pentru care pare special scris rolul interpretat, Jacques Baumer şi Sylvie.

„Părinţii teribili" a lui Jean Cocteau, reprezintată de Alice Cocea şi Roger Capgras la „Ambassadeurs" este deasemeni interpretată de un mănunchi de artişti admirabili. Dintre aceştia, una este Alice Cocea, căreia i se cunoaşte în România şi farmecul şi talentul şi alături de ea Gabrielle Dorziat şi Germaine Dermoz atât de deosebite ca temperament, încât prezentate ca surori, chiar numai pe scenă, pare neverosimil, Marcel André şi un tânăr talent de mare viitor Jean Marais. Aceşti interpreţi însufleţesc textul plin de savoare al lui Cocteau, căruia o „mise en scéne" redusă îi accentuiază caracterul de tragedie antică într'un cadru modern şi banal.

Ca un element de legătură între piesele de avant gardă şi marele public, teatrul Gymnase reprezintă o piesă de Marcel Achard, **Adam**, jucată de excelenta echipă a acestui teatru: Claude Dauphin şi Jean Wall în două roluri surprinzătoare, Michel André şi mai ales Michéle Alfa care s'a relevat încă din primăvara aceasta la „Rideau de Paris" şi care vădeşte aptitudini de mare artistă.

Este aici o desfăşurare de mult talent atât din partea interpreţilor cât şi din partea autorului în jurul unei teme anemice şi delicate în contrast evident cu subiectele copioase ale lui Achard, „Corsarul", „Jean de la Lunne", etc., şi de care însuşi autorul pare oarecum stânjenit.

Armand Salacrou rămâne fidel teatrului de avantgardă. Iar piesa lui „Pământul e rotund" încredinţată teatrului „Atelier" este unul din cele mai mari succese ale stagiuni satisfacţie cu atât mai mare, cu cât însuşi autorul o consideră ca opera sa capitală, la care de altfel a lucrat mai mulţi ani.

„Pământull e rotund" aduce pe scenă pe celebrul dominican Savonarola şi atmosfera italienească din secolul alXV-lea, jumătate austeritate fanatică, jumătate fantezie cultivată şi libertinaj deplin fizic şi spiritual.

Primul act este magnific şi cu toate că autorul, spre a-şi justifica titlul cedează ispitei de a-şi compara de o manieră oarecum eftină, eroul cu dictatorii de azi sau îi lungeşte greoiu desnodământul, această piesă este o operă puternică, masivă, ce va birui, fără îndoială, timpul. Charles Dullin, care cu măstria-i cunoscută a montat piesa, joacă rolul lui Savonarola. Are o creaţie impresionantă. Alături de el, culeg succese, Jean Louis Barrault, când impetuos, când covârşit de o luptă interioară şi întreg ansamblul care cuprinde pe Lucien Armand, Maxudian, d-nele Bérnbet, Paula Dehely, etc.

Pentru a încheia aceste rânduri vom menţiona piesa cu totul necunoscutului ca autor dramatic Jean Bassau, la „l'Oeuvre", această pepinieră de autori şi artişti de talent. „Juliette" este o „văduvă abuzivă", care se gândeşte mai ales la ea, atunci când se ocupă de gloria postumă a unui poet, căreia i-a fost amantă. Arătându-ne de ce s'a sinucis acest poet, într'o atmosferă jumătate strindbergiană, jumătate de roman poliţist, autorul vădeşte calităţi de humor de bună calitate şi observaţii fine şi judicioase. Interpretarea excelentă este dominată de Lucienne Bogaert, care a creiat cu mult succes acum câţiva ani rolul lui „Miss Ba" şi care în „Juliette" cunoaşte un succes similar.

Pentru a fi complet acest tablou al vieţii artistice pariziene ar trebui să cuprindă şi manifestările muzicale.

Acestea rămân însă pentru o scrisoare viitoare.

B. NORTINES

NUMĂR SPECIAL DE CRĂCIUN

REALITATEA ILUSTRATĂ

CUPRINDE:

1. Revista în 32 de pagini, tipărită în culori la heliogravură cu 200 fotografii de actualitate ŞI CELE MAI SENZAŢIONALE REPORTAGII

2. Suplimetul „De toate pentru toţi" în 32 pagini. Reportaje • Modă • Humor • Radio • Jocuri • etc.

3. Un Magazin ilustrat în 128 pagini, tipărite la heliogravură cu coperta în culori

DE VORBĂ CU:

Romancierul Liviu Rebreanu...

DESPRE: O definiție a romanului. Epicul pur. O formulă a romanului modern. Romanul-fluviu. Viitorul romanului social. Romanul cu teză. Jurnalul intim. Marcel Proust. Epicul englez. Romanul și critica. Proecte.

D. LIVIU REBREANU

Maestrul Liviu Rebreanu înseamnă — în clipa de față, pentru literatura românească, un nume de frunte. Pentru viitorime: marele romancier care a cristalizat în cărți de o vigoare rară, esențe încă nebănuite, o viziune epică de proporții, chipuri și puteri sufletești — care ne amintesc, în înfățișarea și măreția lor, de marii eroi de epopee. Fiecare carte: o construcție trainică, pe temelii adânci cât rădăcinile de ulm, ca pentru a înfrunta mileniile și vântoasele genunilor. Temeiuri neclintite pentru a fi socotit un universal.

Gândurile transcrise aci, s'au adunat — pe îndelete, în convorbiri îndelungi, la răstimpuri. S'au rostit atâtea cuvinte și aduceri aminte despre cărți și scriitori, despre artă și moravuri literare.

A fost, pentru noi, o împlinire de gând frumos, drumul la un meșter al romanului, acum — când romanul este genul literar al vremii.

Să ne lămurească problemele și tainele scrisului, să ne fie ghidul atotcunoscător în laboratorul plăsmuirilor literare, ample și adâncite.

Creatorul lui Ion al Glanetașului, al lui Apostol Bologa, al lui Petre Petre, al lui Pahonțu, trebuia să ne vorbească despre definiții și formule, despre taine de atelier, viziuni de creație și puteri prinse în jocul genezii artistice.

Pe'ncetul, s'au adunat mărturii și sentințe, pe care le-am îngemănat laolaltă.

Ne-a vorbit un creator, un plăsmuitor de oameni noui, a glăsuit un artist, aproape — un zeu.

Chipul încununat de argintul părului e numai un zâmbet de bunătate și înțelegere. O privire cuprinzătoare, luminoasă, care vine de sus, pentru că ai în față aproape o statuă. O mână învăluitoare, caldă, viguroasă, care-ți dăruește — generos — nu numai prietenia artistului dar și un fluid de energie.

Glasul e potolit, calm, unduit, desprins parcă de pe o coardă de *cello*, baritonal.

In fața scriitorului Liviu Rebreanu ți se întorc gândurile spre oamenii durați de el, cioplìți în rocă, asemeni unor imagini proprii, răsfrânte în spate-i, în apele închipuirii.

Oameni iviți din condeiul său au dimensiuni de eroi din alte vremuri, împliniți trainic, din mii de fãpturi.

„Ei au în spatele lor trecutul și întreaga armată de suflete, pe care le reprezintă. Ei sunt un exponent al acestei mulțimi, a cărei viață și aspirații trebue să le exprime. Eroul unei cărți trebuie să fie la înălțimea mitului ce îmbracă viața mulțimii — dintre care s'a ridicat".

Glăsuește apoi creatorul artist:

„In mine s'au înfipt adânc rădăcinile acestor adevăruri; poate, rădăcinile acestui adevăr au crescut în mine dintr'un sâmbure rătăcit din generațiile trecute ale acestui neam — și eu am datoria să-i încălzesc mugurii — ca să rodească".

E aci chemarea romancierului creator și tâlcul vieții eroilor din cărțile sale.

O DEFINIȚIE A ROMANULUI

I

Nu se poate face o definiție a romanului, o definiție cuprinzătoare, în care să se afle întreaga lui esență, ca gen.

Romanul e ca și viața. Viața n'o poți defini și nici cuprinde.

Științificește, poți delimita viața. Spui: ce e viu și ce nu e viu.

Dar la roman?

Pentru a-l defini, trebue să cobori la esența lui!

Romanul e un gen etern, nemuritor; el s'a închipuit de când e omul și va dăinui. Dar cuprinde fețele vremurilor pe care le oglindește.

Fie că e vorba de *Satyricon*-*ul* lui *Petronius*, fie că e vorba de *Odyseea*, romanul va povesti întâmplări închipuite, rupte din viață și din realitate.

E greu să dai o definiție a romanului. Aș încerca o definiție legată însă de un lucrător, un închipuitor de romane. Iată!

„Romanul este o proecție în afară, a trăirilor mele, organizate într'un cosmos nou".

II

Ori, altfel: Romanul e o lume nouă, născută din lumea subconștientului meu.

Sau: Romanul este o viață de ficțiune isvorită dintr'o viață adevărată: a mea!

Vezi, în definiție, autorul e prezent. Nu-l pot înlătura! Și acestea sunt definițiile formulate de un autor de romane, calificat drept obiectiv! Rapsodul, aedul e simțit, sufletește.

Scriitorul obiectiv spune: romanul este o expresie a unui suflet, în toată complexitatea lui.

In roman se poate întâlni orice, ca 'n viață, pentrucă e expresia unei vieți.

Se mai poate spune — dar așa ceva se referă la orice operă de artă că, romanul ia viața reală, o preschimbă într'o ficțiune atât de puternică, încât va da impresia de viață reală!

Lumea e așa cum o văd eu, prin posibilitățile proprii de percepție! Doar umbrele realității trebuesc întărite, pentruca cititorul romanului s'o poată lua drept viață adevărată!

Stabilind însă esența romanului, putem spune că ea este însăși definiția lui. Urmărind, așa dar, procesul de geneză, ajungem la definiția romanului. Iată și o definiție mai închegată: romanul este o construcție de artă care fixează curgerea vieții — (această viață care e nestatornică, fluidă, fără de tipar).

Romanul dă vieții un tipar care-i va cuprinde și dinamismul și fluiditatea!

Vezi, mă gândesc la spusa unuia din cele „șase personagii" ale lui Luigi Pirandello: „Oamenii creați de artă sunt mai vii decât cei adevărați!" Romanul este un tipar în care viața nu e sugrumată, anchilozată, ci o viață, totuși.

Fenomenul vieții este o iradiere multiplă. Razele curg pretutindeni, într'un joc fascinant.

Arta nu stăvilește jocul viu al iradierii; va dirigui numai fascicolele de raze pe anume căi.

E ceeace ne străduim să înfăptuim într'un roman.

EPICUL PUR

Dar căutând o definiție a romanului, iată-ne ajunși la definiția *epicului pur!*

Epicul pur este darul de a zugrăvi — prin cuvinte — lucruri trăite ori numai închipuite, așa fel încât să intereseze permanent pe auditor.

Epicul pur e *basmul*, este putința de a desfășura o întâmplare, reală ori ba, pentru o prinde luarea aminte a ascultătorilor.

Epicul pur e o esență, căreia i se vor adăogi elemente viabile, necesare.

Epicul pur e în mine, ca și poezia... Nu trebue și nu poate fi lămurit. Sunt uneori sensații care te fac să-ți tremure trupul.

Poți să le așterni pe loc, pe hârtie, cu ajutorul vorbelor? Cu epicul pur nu poți construi. El dă numai caracteristica genului! Este asemenea unui hormon, o esență, o sământă, un început... Ca să construești e nevoe de elemente viabile...

Cu doamna Rebreanu, la vie

O FORMULA A ROMANULUI MODERN

— Intrezăriți o formulă a romanului modern, care să răspundă vremurilor noui?

Maestrul chiamă în priviri imagini din cărți. Se întoarce în fotoliu și-și preumblă privirile peste rafturile cu cărți. Sunt adunați acolo toți maeștrii romanului, din toate climatele, din toate vremurile, dela Petronius la Balzac, Dickens și Aldous Huxley.

— Romanul modern va întrebuința mai multe formule, ca până acum. In trecut, esența lui a stăruit prin mulțimea tiparelor în care s'a turnat.

Fapt care a cucerit publicul.

In clipa de față, deși nu mai avem acea ploaie de *isme*, romancierii creează în formule felurite, ca și odinioară. In vitrine, se înfățișează astfel: romane realiste, populiste, psihologice. E vorba aci, însă, numai de o banderolă exterioară.

In formula interioară a romanului însă, se statornicește o nouă obiectivitate: aceea a neorealismului; formulă care cuprinde pe toți scriitorii vremii.

O ecuație care dă o nouă perspectivă asupra vieții — este acest nou realism, care s'ar putea defini, oarecum, ca fiind o nouă sintetizare a vieții.

Vezi, realismul copia, sincer, fidel și fotografic — până la mărunte amănunte, totul. Culminând cu Honoré de Balzac și Stendhal, decăzut în naturalism, realismul revine sintetic, fără fotografie, dar cu perspective care pătrund dincolo de scoarța realului, spre esențe.

La noi, neorealismul a luat o formă, într'un fel specifică. Un cuvânt cuprinzător a întrebuințat Camil Petrescu: *substanțialismul*: amănuntul luat ca esențial.

Dacă se poate vorbi de o formulă generică a romanului modern, apoi este acest nou realism, care înglobează toate fenomenele scriitoricești — de seamă. Orice talent se poate exprima în cadrul acestei formule. Poți fi chiar și romantic.

ROMANUL-FLUVIU

— Vă atrage romanul-fluviu? Romanul gen: „Les hommes de bonne volonté" al lui Jules Romains, Les Thibaults (R. Martin du Gard) sau Les Pasquier al lui Georges Duhamel?

— Romanul fluviu? Nu știu dacă e realizabil, așa cum este acel *„Jean Christophe"*, al lui *Romain Rolland*, romanul de desvoltare a unei personalități, turnat în forma și măsura cerută de materialul cuprins.

Celelalte, cum ar fi — de pildă: *Les hommes de bonne volonté*, al lui *Jules Romains*, de care ai pomenit, preschimbă romanul într'o istorie romanțată a unei epoci de câțiva ani. Tocmai aci stărue scăderea lor.

Honoré de Balzac, dacă formula *roman-fluviu* ne întoarce, neapărat, la el, — n'a gândit nici-când un ciclu, un roman-fluviu.

„Comedia umană", titlul generic al romanelor sale, este un adaos nepretențios, născocit dupăce cărțile fuseseră scrise.

Balzac era un zeu care năștea oameni noui, cu o putere de nestăvilit, oameni cari se înrudiau — dela o carte la alta — și se închegau în zeci de acțiuni.

Dar totul a ținut de întâmplare. Ne găsim în fața unui fenomen natural. Pe când la Jules Romains—se vede că este un procedeu factice.

Roman-fluviu, dacă vrei este *Răsboi și pace al lui Tolstoi — și Ana Karenina*, cu eroi substanțiali, cu viziuni de epopee, cu fețe noui, etern omenești, cu împrejurări care ne interesează.

Așa dar, un roman fluviu are nevoie de o viziune larg cuprinzătoare, homerică, închipuită cu foarte mult talent, o carte cu acțiune diversificată. De fapt, romanul-fluviu este o corcire o romanului; pierde atributele tradiționale, moștenite dela epopee și povestire. Păstrează doar atmosfera... și talentul autorului.

VIITORUL ROMANULUI SOCIAL

— Care va fi soarta romanului social, maestre?

Maestrul Rebreanu e în picioare. Ochii azurii cercetează un timp, un colț de raft. Mâna mângâe muchiile unui lot de volume: Emile Zola...

— Nu. Orice roman este, în primul rând, un roman social. Romanul strict autobiografic chiar, o evadare din societate, este cu toate acestea un roman social. Și Marcel Proust, dacă vrei, a scris roman social, când a închipuit o societate măcinată, fărâmițată, în preajma războiului.

Nu știu eu cât fac, mai mult, roman social — decât Camil Petrescu, spre pildă, în „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de răsboi". In romanul obișnuit, partea socială e închisă în subiect; în altele însă, accentul cade pe latura socială.

Romanele sociale — în serie, cu păstori și păstorițe, cu stil zaharisit, nu se mai citesc, nu se mai cunosc acum. Dar romanele care au zugrăvit epoci din viața lumii, vor dăinui în veac. Și mă gândesc la *Satyriconul* lui Petronius și la Rabelais.

Mai mult, romanul va evolua, pentru a deveni pur social, concurând istoria — pe planul ficțiunii — firește, prni documentele umane pe care le va închide în cuprinsul său. Cum poți cunoaște mai bine epoca post-revoluționară, în Franța, dacă nu-l citești pe Balzac?

Pentru vitor însă, pe măsură ce viața se va standardiza iar regimurile sociale ori viața însăși va impune o unificre a simțămintelor lor, romanul psihologic își va pierde interesul.

Atunci, va fi domnia romanului social.

Spre deosebire de colegii ultra-analiști, socot că — romanul social are mai mare viitor, decât trecut.

ROMANUL CU TEZA.

— Dar romanul cu teză?

— Teza e în afară de artă, mai ales când e evidentă!

Și după un răstimp:

— E ciudat că, domni critici caută într'o carte, neapărat, o teză. Intr'o carte, se pot deslusi sute de teze, după cititori.

O carte trebuește însă scrisă cu talent. Ea va rezista astfel vremulor și criticii, chiar dacă va avea și o teză.

ROMANCIERUL.

— Romancierul care nu e legat de sufletul viu al unui popor, de pământul țării, nu poate închipui o carte substanțială, mustind de esență.

Un roman, chiar fantezist, nu poate să aibă o trăinicie, dacă nu e prins adânc cu întinse rădăcini, de pământul unei țări, din care își va trage seva.

Romancierul trebue să aibă un duh național, să fie legat de durerile și bucuriile pământului și oamenilor din preajmă-i.

El trebue să fie un glăsuitor al problemelor țării și pământului din care s'a ridicat.

JURNALUL INTIM

— Poate constitui o formulă de roman, jurnalul intim?

— Nu, nu e o formulă de roman. Jurnalul intim prețuește ca document sufletesc, nu ca artă.

Un jurnal intim poate fi uneori mai important decât un roman și poate interesa ca atmosferă de laborator de lucru — iubitor de artă. poate fi mult interesat de jurnalul intim — al unui roman, de pildă. Grozav m'ar atrage jurnalul intim al lui Tolstoi din vremea când a scris Ana Karanina

Mă gândesc la *„Jurnalul"* lui *Jules Renard.*

S'ar spune că Jules Renard s'a creeat din nou, într'o carte care ne apare ca un roman. Ce nu afli în „Jurnalul" lui Renard?

Romane — câte vrei — concentrate în câteva rânduri, observații de viață, gânduri, frânturi de suflet, imagini, metafore

Jurnalul intim nu poate fi o formulă de roman romanul stăruind în cadrul ficțiunii. Rămâne doar document omenesc — prețuind tot atât cât și cel care-l așterne.

MARCEL PROUST.

— Care e locul lui Marcel Proust în configurația epicului contemporan?

Din raftul spre care mâna maestrului se îndreaptă, cele optsprezece volume ale lui *„à la recherche du temps perdu"*. — învecinate cu *Les plaisirs et les jours*, își aliniază muchiile albe cu titluri roșii: *Du coté de chez Swann. A l'ombre des jèunes filles en fleurs. Du coté de guermantes* și-așa mai încolo... Tot panopticum-ul de figuri al chinuitului Proust.

— In romanul universal, Marcel Proust înseamnă o piatră de hotar. A deschis câmpuri noui de exploatare pentru romancieri, cu condiția ca aceștia să nu încerce să imite pe maestru — ci să-i considere opera ca un îndemn și o mină de învățăminte tehnice.

In clipa de față, proustismul trece printr'o criză. Voga snobistă a proustismului a trecut: școlarii gălăgioși au dăunat, mai mult, maestrului lor.

E sigur că, după mica perioadă de eclipsă, firească, la orice scriitor, după dispariția sa, Marcel Proust va redobândi, în inima cititorului, locul de onoare pe care nu-l va pierde niciodată.

Firește, e vorba de cititori puțini și foarte cultivați — și nu de marele public, iubitor de anecdote și literatură eftină.

EPICUL ENGLEZ

— Prețuiți epicul englez, de n'ar fi vorba decât de scriitorii moderni, ca Ch. Morgan, Virginia Woolff, Maurice Baring, A. Huxley?

Privirile domnului Rebreanu cercetează, pe loc, alt colț al bibliotecii. Sunt acolo, laolaltă, o seamă de cărți bogate în file, închipuite de condeele unor Rosamonde Lehmann, Virginia Woolff, Maurice Boring, Aldons Huxley, Charles Morgan... Le țin tovărășie tomurile romanelor lui Dickens, George Elliot, Kipling, Sisters Brontë.

— Epicul englez? Il prețuesc, nespus! Mi-a fost cel mai apropiat, pot să spun, căci întrunește toate calitățile genului, toate darurile romanului francez și rusesc, laolaltă.

Dacă citești „Târgul vanităților" al lui Thackeray, pe George Elliot—ori de Charles Dickens, e greu să nu fii cucerit. Noua generație, (John Galsworthy, Kipling și Thomas Hardy— acesta foarte prețios, înseamnează o tranziție), de după răsboi, aduce probleme noui, care cer o adâncire artistică. Despre romanul englez, s'a spus că a neglijat orice mijloc de artă și a voit să creeze viața, fără a se interesa de expresia propriu zisă.

Am ajuns însă la Aldous Huxley, cu *contrapunctul* său, la Virginia Woolff și Charles Morgan. Dar citând pe unii, nedreptățești pe alții o mulțime.

Hotărît lucru, romanul englez este, în clipa de față, substanțial și artistic. Huxley și Charles Morgan au densitate de substanță, o deplinătate unică, iar ca problem artistic — sunt cei mai înaintați.

In prezent, romanul englez are cea mai mare răspândire, în lume, căci sintetizează adevăratul roman. Stărue însă lipsa de organizare a materialului, lipsă care corespunde unei concepții structurale despre libertate.

Romanul francez, în schimb, se găsește într'o stare de tranziție. Ce să mai vorbim de romanul rusesc, cel german, italian ori scandinav? In schimb, romanul american trece printr'o înfloritoare epocă.

ROMANUL ȘI CRITICA

— După răsboi, romanul nostru a prins să se ridice, cum nici nu s'ar fi putut bănui. Din păcate însă, desvoltarea romanului n'a mers paralel cu desvoltarea criticei. Romanul, după cincisprezece ani aproape, e un fel de haos, care desorientează pe cititori. Pricina este critica românească — care a ajuns simplă cronică de ziar. Studiile critice, de viziune amplă, sunt din ce în ce mai rare.

Critica de ziar și cronica înseamnă doar un simplu reportaj. Pentru roman, mai ales, care e o operă de respirație lungă, o lucrare grea, de durată, cronica literară de ziar înseamnă un observator facil, subiectiv, deloc cuprinzător.

In critică, lipsea studiului mare, documentat, înseamnă o gravă situație. E nevoe ca, odată cu apariția unei asemenea cărți,—critica să stabilească legăturile romanului cu pământul, cu țara și oamenii, să afle și să arate darurile cărții.

Pentru ca un gen — de maturitate, cum e romanul, să progreseze și să se menție în planul prim al fenomenului cultural, critica trebue să fie și ea matură.

Nu reportaje ziaristice! Romanul trebue îndreptat pe căi bune și aceasta cu ajutorul criticei studioase.

PROECTE

— Socotiți că veți închipui viitoarele cărți într'un ciclu, ca pentru a împlini o mare frescă?

— Un ciclu? — Știu eu?

D. Rebreanu ezită să împlinească răspunsul amplu pe care-l aștept. Inteleg întârzierea: autorul „Pădurii spânzuraților" vorbește foarte greu despre proectele sale. Nu anticipează nici cu o zi, deși o carte la care lucrează, se închipue în forma ultimă și deplină, după — adesea — un deceniu. „Gorila" — ultimul său roman, ca și „Răscoala" au suferit transformări fără de număr și dela gândul dintâi până la trecerea colilor sub teascuri, au trecut— pentru fiecare, câte — aproape — nouă ani.

—Când am pornit „Ion", am statornicit un plan, ca să spun așa „Ion" trebuia să fie întâia parte dintr'o trilogie, care să oglindească patima aprigă a pământului, individuală, a ardeleanului Ion al Glanetașului.

„Răscoala" avea să răsfrângă setea colectivă pentru țarină, cu vechiul regat: răscoalele țărănești din 1907.

Trilogia avea să fie întregită de o a treia carte, care să cuprindă acelaș greu sbucium, în decorul și cu oamenii din Basarabia.

Acest roman tripartit și-a aflat completări și'n alte proecte: o carte a războiului — trăit de eroii primelor trei cărți, o carte a păcii, a întregirii în vechile hotare — și lămurire a fenomenelor sociale nouă.

Dar toate acestea țin de viitor și de nenumărate împrejurări

In clipa când pleci din casa maestrului Liviu Rebreanu, după ore întregi trecute dincolo de gloata celor mulți și de viața lor, acolo în atelierul în care s'au plăsmuit oameni vii, stăpânul casei, meșterul, îți întinde o mână grea de suflet. Iți zâmbește un chip care amintește pe bunul Maurice Maeterlinck.

Pornești pe stradă, cu o doză de energie potopitoare — și cu viziuni nouă asupra vieții, asupra creației. Cobori parcă de pe un munte cu tâmpla pierdută în limpezimi și genuni de lumină.

N. PAPATANASIU

O minune în seara de Crăciun

Sora Emilia era, acum, o femeie bătrână, destul de prăpădită. Cea mai mare parte din timp și-o petrece într'un cărucior pe roate, în grădina de zarzavat când soarele e destul de cald sau iarna, lângă sobă, în refectorul cel mic. Ea nu spune nici o vorbă, mormăește și chibzuește cu sine însăși, în legea ei, zâmbind în neștire. Ori cum ar fi, însă, o femee în starea ei, nu putea decât să împovăreze viața într'o mânăstire atât de ocupată, cu fel de fel de activități. Sunt doi ani de când și-a pierdut graiul și uzul membrelor, tocmai în ziua când s'a întâmplat „minunea". Surorile se gândesc mereu pline de cucernicie că nu va trece mult și le va slobozi Dumnezeu de sub povara aceasta.

In adevăr, nu se poate spune că ele nu se poartă bine cu bătrâna. Are mănuși fără degete pentru vremea când dă frigul, la ora prânzului surorile mirene o hrănesc cu lingurița și curăță repede petele de pe haină dacă se întâmpla să-i cadă câte un strop din gură, totuși nu se poate spune că ea nu este o povară pentru mânăstire. Sunt atâtea de făcut pentru sărbătorile Crăciunului, mai ales decând cu minunea, căci sosesc trenuri după trenuri, cu pelerini, tot anul, cu atât mai mult în preajma Crăciunului, unde mai pui pelerinii bogați cari descalică deadreptul la mânăstire, venind cu mașinele lor proprii. Surorile nu maoi știu unde să dea cu capul pentru a mulțumi pe toată lumea și nu mai aveau nevoie să mai aibă și grija unei femei bătrâne căzută în neputință pe deasupra. Cât despre Sora Emilia însă nu bănuește nimic. Șade departe de ochii vizitatorilor, în grădina sau în refectorul cel mic, unde e servită și îngrijită numai de novice și surori mirene. E drept că nu spunea nici o vorbă, dar pare că se simte destul de împăcată cu soarta ei, căci zâmbește mereu cu obișnuita ei blândețe.

N'a fost niciodată, nici când era tânără, sosită abia, din satul ei dela Nord ca să-și facă noviciatul, cu cincizeci de ani îndărăt, cine știe ce fire desghețată. In anii din urmă, însă, nu mai era bună de nimic și nu era pusă decât la treburile cele mai din gros sau trimisă să facă micile comisioane ale Maicei Superioare.

Inainte de minunea din seara de Crăciun când mânăstirea era săracă și necunoscută, o biată ruină veche sub acoperișul de olărie și zidurile răscoapte de soare, pe una din colinele, cele mai ridicate din fața lui Melaubon, o întâlneau oamenii cel puțin de zece, douăsprezece ori pe zi, în sat, cu un coș mare și o listă de mărunțișuri și mici comisioane pentru Maica Superioară sau Sora Thereza, mâzgălită de ea pe hârtiuță. Până ce a căzut în neputință și-a îndeplinit conștiincios misiunea destul de grea, căci acum erau două surori mirene cari alergau după comisioane și curățau biserica, în locul ei.

Sora Emilia iubea mult biserica. Era veche și întunecoasă, e drept, era mucegăită, mirosind a praf, a flori și a tămâie și fum de lumânări de ceară. Avea obiceiul să-și petreacă ceasuri întregi acolo, fiind bătrână și inceată, curățând podelele, udând florile, schimbând mucurile de lumânări în fiecare dimineață, trăgând clopotul pentru slujba de dimineață cu mult înainte de a se zări de zi, și stingând cu răbdare lumânările și candelele după priveghiu. Numai ea știa să găsească flori pe marginea grădinii de zarzavaturi, firave „bună dimineața" și strugurașii strălucitori de mimoza, pe care le așternea la picioarele tristei Fecioare, sculptată în lemn, de la care își luase numele Mânăstirea care-și zicea „Mânăstirea Prea Sfintei Fecioare a celor cinci dureri".

Maica Superioară privea florile, acele ca o copilărească slăbiciune a Surorii Emilia, dar o îngrăduia.

Acuma, însă, „Minunea din ziua de Crăciun" a adus faimă și belșug în mânăstire, lume bogată a luat asupra ei grija bisericii, trimițând crini și orhidee și alte flori scumpe din sera lor; alții comandau în străinătate la Paris, flori pentru mânăstire.

„Bună dimineața", care urca pe garduri a fost smulsă ca să nu mai cuprindă în zadar loc în grădina de zarzavat. In podoabele de acum nu a mai rămas nimic din umila și copilăreasca podoabă de altă dată și Sora Emilia, când era dusă cu căruciorul în biserică, privea oarecum aiurită de splendoarea dinaintea Fecioarei.

Au trecut doi ani dela Crăciunul la care și-a îndeplinit, pentru cea din urmă dată misiunea ei la biserică. A spălat podelele, s'a mișcat cu pașii înădușiți prin întunericul bisericii și a pregătit toate pentru slujbă. Apoi după ce a lăsat mătura din mână și s'a spălat în căldărușa din pridvor, a îngenunchiat cu greu căci genunchii îi erau înțepeniți, căzând într'o visare, jumătate rugăciune, jumătate inconștiență, urmărind cu privirea trăsăturile tăiate în lemn ale Fecioarei:

Un chip plăcut cu trăsături mărunte simpatice, care făcea pe Sora Emilia să se simtă bine contemplând-o.

Corpul Sfintei Fecioare nu se vedea, fiind învăluit într'o draperie neagră, dintr'un postăvior negru, care o acoperise totdeauna, făcând-o să se înfățișeze la fel cu surorile din mânăstire. Stofa era veche, mai veche decât ne-am fi putut închipui roasă și sură în faldurile care trebuie să fi avut o vechime de vreo două sute de ani în fumul de tămâie și suflul aerului. Era plină de praf, veștejită și găurită într'o sumedenie de locuri, dar nu era nimic de făcut. Haina abia se ținea, se subțiase ca o pânză de păianjen, mărturisind cu vechimea ei sfințenia Fecioarei. Sora Emilia cu privirea ațintită la ea, sta în genunchi înțepenită și răbdătoare, în nemișcarea bătrânească. Ochii plini de milă a Fecioarei răspundeau cu bunăvoință privirilor ei.

Puțin după aceia, pe când gândurile i se împrăștiau, Sora Emilia băgă de seamă un lucru ciudat. I se păru că buzele Fecioarei s'au mișcat ca și când ar fi dorit să vorbească sau poate chiar să fi scos un oftat. Zgâind ochii în slaba lumină, bătrâna călugăriță se aplecă înainte ca să asculte. S'au mai întâmplat lucruri ca acestea și mai înainte, își amintea că a auzit povestindu-se în copilărie. Impreunându-și mâinele și uitând de răceala lespedelor de piatră care pătrundea în ciolanele ei bătrâne, închise ochii și ascultă.

— „Emilie", spuse Feicoara pe șoptite, și-i vorbea tocmai ca femeile acele din Nord pe care le asculta se vorbind bătrâna, când era o copilă— „Emilie, nu sunt vestmintele mele vechi și zdrențăroase?"

Emilia deschise ochii și privi, buzele îi tremurau. Se vedea bine praful de care era îmbâcsită stofa subțire ca pânza de păianjen, o pătură de praf tot atât de deasă și de bine așezată se afla și pe trăsăturile săpate în lemn ale Fecioarei.

— „Sfânta Maică a Domnului" zise Emilia rușinată „da, e adevărat".

— „Emilie, fata mea", spuse vocea din nou, o voce ca un freamăt de frunze, „peste trei zile va fi Nașterea Fiului meu. Și nu am vestmânt de aur în care să ies în întâmpinarea lui".

Sora Emilia își împreună mâinele și începu să plângă. Era rușine, rușine! O lacrimă i se furișă de sub gene; curse pe obraz și se opri în colțul gurii. Ținându-și răsuflarea nsă ascultă mai departe. Dar ne mai auzind nimic deschise ochii. Fața săpată în lemn era liniștită și neclintită. Ea o întreabă oftând. Dar Fecioara nu mai răspunse.

In dimineața următoare fiind ajunul Crăciunului, Sora Emilia s'a scoborît în sat cu coșul. In geanta de piele, ascunsă într'un buzunar de sub fustele ei înfoiate, era cincizeci de bucăți de argint, scoase cu durere de Maica Superioară pentru cheltuelile ei particulare.

— „Nu pierde vremea" îi spusese Maica Superioară aproape automat, dându-i lista pe care o făcuse sora Tereza, o maică pricepută și cumpătată și în care scrisese cantitățile de uleiu, usturoi, oțet, linte, pește, carne și drojdii pentru plămadă, care trebuiau cumpărate pentru bucătărie.

Maica Superioară era o femee aspră și smeadă la față, cu vorba și fapta hotărâte. Ar fi fost mai sigur să trimită altă soră, dar toate aveau treburile lor și numai puține din aceste treburi puteau fi făcute de maica Emilia. O urmărea câtva timp cu ochii, de la fereastră cu fruntea încrețită, apoi se întorcea cu un scurt oftat la ocupațiile ei.

De data aceasta era o zi cețoasă de Decembrie, cu un vânt rece. Sora Emilie cobori mult mai puțin încet de pe colină, și vântul îi umfla fustele scorțoase, întepând-o la genunchi și umplându-i ochii de apă. Totuși ea zâmbea ca și când și-ar fi spus singură sieși o taină. Avea treburi mult mai importante de făcut decât târguelile pentru Maica Superioară.

In sat și-a făcut treburile ca de obiceiu, după tabietul ei, mergând din dugheană în dugheană, așteptându-și rândul între femeile din sat, socotind cu grijă în geanta de piele când scotea moneda pentru plată. A ales și a plătit peștele, a cercat carnea cu degetul, a supraveghiat cu grijă, la cântărirea lintei, împachetând cu băgare de seamă deosebită drojdia de bere. Uleiul, usturoiul și oțetul însă le-a sărit de pe listă deși erau scrise destul de deslușit. In schimb abia știa ce-i spune băcanul dând numai din cap din când în când, când acesta îi vorbea de timp, de năzdrăvăniile copiilor și, mergând pe stradă, se tot uita în jurul ei, în sus și în jos. Era însă prea cunoscută ca să se mai uite cineva mult după ea. De aceea când, în loc să o ia la stânga spre dealul dela mânăstire, a luat-o la dreapta, trecând prin fața cafenelei în care mai mulți bătrâni jucau domino, nimeni n'a băgat de seamă. Strada ducea în jos spre partea cea mai săracă a satului, dar era tot atât de bună, ca oricare alta, pentru ca o bătrână să o ia pentru a ieși din sat. Dar după ce a trecut de ultima casă din sat, s'a găsit deodată în câmpul unde poposeau căruțele vopsite și cu coviltire ale țiganilor. Atunci se opri căci i se tăiase respirația. De cincizeci de ani de când stătea sus, deasupra satului nu i-a călcat piciorul pe aici. Era un loc despre care se vorbea cu dispreț, învăluit în fumul dela focurile aprinse de țigani, mișuna de oameni, cai cari păşteau slobozi, copii și câini, unii la un loc cu ceilalți

Numai copiilor din sat le era drag de el, mai ales în timpul când bărbații cari erau la lucru se întorceau bunăoară ca acum de Crăciun și la alte sărbători, cu teatrul lor de păpuși dela oraș și cu vreo ocazie dând spectacole cu zdrențele și vechiturile lor de teatru de bâlci sau cu vreo sbredă galerie de tras la țintă.

Actorii se așezau în altă parte a câmpului țigănesc, pentru a-și arăta superioritatea asupra celorlalți țigani obișnuiți. Spre partea aceasta se îndrepta Sora Emiliei, cu coșul ei mare bălăbăind pe praf și cercetând cu deamănuntul tot în jurul ei.

O femee care își alăpta copilul pe scara dela o căruță din caravană își aruncă ochii la ea. Sora Emilia se opri și vorbi blajin cu ea.

— Fata mea, nu are cineva o bucată de mătase de vânzare?

Femeea se uita mereu la ea și nu răspundea, apoi clătinând din cap necăjită, îi răspunse fără voie bună:

— Uite colo e mamă mea, strânge steagurile. Intreab-o pe ea mai degrabă.

Apoi își întoarse ochii cu indiferență spre copilul care o sugea.

La capătul caravanei, Sora Emilia întâlni o femeie cât o namilă, cu ochii mari negri, căutând să lege, un coș enorm, cu o frânghie, atât de plin însă că nu putea să-l închidă cu nici un preț. Atunci începu să scoată afară păpușile de lemn cu toate zdrențele teatrului de păpuși care trebuia să joace în sat, ca deobiceiu, în sărbători și apoi de Anul Nou să meargă la Mélaubon pentru reprezentație.

Sora Emilia își lăsă coșul jos și repetă întrebarea. Femeia abia putu să se ridice din mormanul ei de peticărie.

— Ma soeur", noi nu suntem negustori ci actori. Nu avem decât propriile noastre lucruri, de care ne servim la teatru".

Sora Emilia stătu puțin la îndoială. Poate, spuse ea, privind plină de dorința de a răscoli printre culorile amestecate din mormanul de lângă coș, „poate că ai vre-o bucată de culoare vie, de care te-ai putea lipsi?"

Sora Emilia arătă cu mâinile:

— Nu prea lată, uite numai atât: ceva bogat și strălucitor, o stofă, așa cum i-ar trebui unei Doamne. Mari să-și primească fiul"... Deschise geanta și luă în mână câteva piese de zece franci, din acele pe care Maica Superioară le socotise pentru costul uleiului și oțetului, usturoiului.

O lucire de interes trecu prin ochii țigăncii. Poate că, după toate aparențele, bătrâna călugăriță să fie cam aiurea, dar banii pe care-i avea în mână erau bani buni și coșul îi era plin cu fel de fel de bunătăți. Se plecă femeia cea groasă ca greutate și începu să răscolească printre lucruri. Sora Emilia își ținea răsuflarea, răsturnând și ea mormanul în toate părțile.

Țiganca scoase ca o mare favoare o fâșie îngustă de mătase roșu aprins.

Sora Emilia însă clătina din cap până ce femeia cea grasă scoase la iveală o bucată, veche se'nțelege, dar cu părți bune în ea.

Era tocmai haina care o ispitise pe țigancă acum trei zeci de ani și o cumpărase.

Degetele Surorii Emilia tremurau. Era frumoasă, perfectă. O pături și o puse în buzunarul de sub fustă, așa ca să nu se zărească un colț măcar. Femeia își primi banii cu oarecare remușcare. Dar a cui e vina dacă Sfinția sa, a găsit de cuviință să plătească îndoit decât este valoarea stofei? In vremea ei fusese în adevăr de mare preț, mătase adevărată, cumpărată la Lyon! Acum, de... era cam învechită.

Clopotul pentru prânz sunase, când Sora Emilia, tremurând cu sufletul la gură, trecu dealul.

Era în întârziere, atât de în întârziere cum nu mai fusese niciodată de câte ori se dusese în sat și sforțarea pe care o făcuse cu coșul plin ca să treacă dealul o sfârșise.

Intră prin coridorul de la bucătărie, strecurâdu-se printre cele două surori mirene care duceau tăvile cu mâncare, cât putu mai repede. Numai după ce-și ceru ertare de la Maica Superioară și se așeză pe capătul dela urmă al băncii, se mai liniști puțin. Jumătate din cele ce avea de făcut le împlinise. Dar inima îi bătea iute și nesimțindu-se bine nu mâncă la masă.

După cina de seară, Maica Superioară, cercetând cumpărăturile cu Sora Tereza, se arătă profund nemulțumită.

— „Nici uleiu, nici oțet, nici usturoi, spuse ea mânioasă scoțând pachetele unul câte unul, „și nu e nici posibil să mai meargă odată până în Crăciun să le cumpere".

— Doar le-am scris pe listă, spuse Sora Tereza, sugând vârful creionului. „Imi amintesc foarte bine că le-am scris" și se uita turburată.

— „Trebuie să-i vorbesc Surorei Emilia, zise Maica Superioară potrivindu-și comanacul, cu o mână cam nervoasă după obiceiul ei. „Intr'o comunitate atât de săracă nu e îngăduită o asemenea uitare și neglijență".

Dar Sora Emilia nu a fost găsită nicăeri și bănuind că la ora aceasta își va fi pregătind biserica pentru slujba dela miezul nopții, „dacă nu cumva o fi uitat și de asta", adaose Maica Superioară, gândind că o să-i ceară socoteală mai târziu de cele două piese de zece franci pe care trebuie să i le dea îndărăt pentru uleiul și oțetul pe care nu le-a cumpărat, se grăbi să pună rânduială în cele o mie de lucruri care trebuiau pentru viața lor care ori cât de simplă era, mai ales când era vorba de ațâțarea din preajma Crăciunului.

In biserică Sora Emlilia era neobișnuit de ocupată. Era mult de făcut, altarul trebuia scuturat și împodobit, lumânările schimbate și pe lângă aceasta Surorile nu mai conteneau, intrând și eșind, pentru diferitele slujbe din timpul de după masă. Ea nu prea le dădea atenție, cum se termina o slujbă se ducea fuga în colțul ei și lucra. Și ele erau deprinse să vadă chipul ei întunecat alunecând ușor prin biserică să mai cerceteze toate pe ici pe colo cu privirea.

Dacă le-ar fi trecut prin gând să observe, mai ales când Sora Emilia nu se aștepta, ar fi surprins poate unele lucruri care le-ar fi minunat.

De pildă ar fi văzut pe Sora Emilia lucrând cu acul, deși nici odată nu s'a arătat ca având o adevărată plăcere de a coase, mai ales în biserică. Fără îndoială că dacă s'ar fi uitat mai deaproape ar fi observat un ac înfipt în haina ei și chiar scamă și bucătele din răscroeli de colorație osebit de strălucitoare. De câte ori eșeau și lăsau biserica goală și liniștită, ar fi putut desluși în pridvor o forfăială și cronțăiala de tăetură cu foarfeca foarte suprinzătoare.

Minunea s'a petrecut în noaptea de Crăciun între ultima slujbă și miezul nopții — marea minune care a făcut din mânăstirea „Sfintei Fecioare cu cele cinci suferințe" un loc dintre cele mai celebre, chiar pentru cei ce nici nu auziseră nimic despre Melanbon și aduse odată cu acest renume o schimbare profundă, aducând mereu șiruri de vizitatori, curioși sau profund religioși. (Aceasta a dat de lucru peste puterile lor Maicii Superioare și Surorei Thereza, dar nu se plângeau niciodată. Tot succesul și belșugul din mânăstire datează de la Crăciunul acela).

Se aprinseseră candelele, clopotul suna și Surorile mergeau în turmă din reflectorul cel mic prin curtea întunecoasă la biserică, câte una sau câte două, cu ochii plecați și gândul la nevoile lor, fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga. Dar Maica Superioară după ce trecu pragul se opri ca și când ar fi avut o apariție. Viziune a avut în adevăr și anume una veselă și de toată frumusețea, făcând să se taie respirația cu dulcea ei drăgălășie, până ce a căzut în genunchi și și-a împreunat mâinile.

Din ocnița în care se vedea în totdeauna în doliu Sfânta Fecioară cu cele cinci mâhniri, privea de sus în roșu și aur și înfățișarea ei nu mai era tristă și mohorâtă ci strălucitoare de bucurie. Draperiile întunecate care au atârnat în jurul ei din timpuri de care nu-și aminteau nici cele mai bătrâne dintre surori, se preschimbaseră într'o fabrică cerească, în roșu purpuriu tivit cu aur, o podoabă bogată pe chipul unei regine, în noaptea cea mai fericită din anul întreg.

Minunate și speriate surorile îngenunchiază în tăcere, cu capetele înălțate spre lumina candelabrelor și mișcând din buze. Cu câteva minute mai înainte ca Sora Tereza să-și dea seama că s'a întâmplat o schimbare neașteptată, ceva căzu „leapt" între ea și minune: O grămadă în care s'a năruit cineva ce fusese întâi în genunchi.

Când și-a luat inima în dinți și s'a uitat mai de aproape și-a dat seama că era forma inconștientă a Surorei Emilia.

Bătrâna calugăriță, care părea căzută în copilărie, zăpăcită și uitucă, a fost aceia care a făcut faima minunii. De asemenea tot ea a văzut'o întâi, căci a căzut în genunchi înaintea tuturor, iar gloria și harul în care i-a apărut au fost prea mult pentru ea. Acum zăcea cu mănușele ei de lână fără degete, țeapănă și întinsă, cu ochii deschiși, pe buze (de pe care Maica Superioară ștergse cu batista ei o boabă de scuipat) cu un zâmbet de împăcare, de mulțumire și exaltare.

Patru surori mirene o scoaseră afară, și noaptea se petrecu în minunare și mulțumire. Maica Superioară umilă și cuvioasă cum nu o mai văzuseră surorile niciodată, s'a dus în dormitor să lămurească prin gesturi pe sora Emilia despre cele întâmplate. Dacă a înțeles sau nu, nu e cu putință să se știe.

Ședea întinsă și zâmbea, cu ochii mari deschiși în vag, dar nu dădea nici un semn. In cele din urmă când Maica Superioară și-a dat seama că nu sufere și că era bine așezată în patul și pe căpătâiul ei de perne, a părăsit'o.

Aceasta s'a întâmplat însă cu doi ani în urmă și aceasta înseamnă ceva pentru o femee de vârsta surorei Emilia. Nu e cu totul paralizată, poată să-și miște capul în toate părțile, mănâncă dacă o hrănește cineva și zâmbește celor de prin-prejur ca și cum le-ar spune că înțelege bunăvoința lor și este fericită.

In realitate e foarte slabă și neajutorată și sfârșitul nu poate fi departe și nimeni nu poate să-i ajute când mintea ei se rătăcește.

Probabil că atunci are visuri frumoase. Trebuie să viseze frumos și când doarme, căci doarme mult de tot.

Maica Superioară se simte liniștită, gândind că biata Sora Emilia are, pentru a-și sfârși viața, un cămin unde e îngrijită și se simte bine, dar că este o povară grea, nu se poate tăgădui. Despre aceasta, însă, nu se vorbește în fața ei, căci nu se știe dacă a pierdut și auzul odată cu celelalte. Bine înțeles, o țin cât se poate de departe de ochii oamenilor, dar se pare că nu este ceva prea aspru pentru ea, căci când o cercetează surorile mirene în grădinuța de lângă bucătărie, o găsesc mereu surâzând, pare că e fericită mai ales când o împing repede cu căruciorul sub un copac, la marginea brazdelor verzi. Când începe să bată soarele pe locul unde au așezat'o, o schimbă în altul ca să aibă umbră, când se răcește vremea i se pun mănușele de lână fără degete.

O hrănesc cu lingurița în timpul prânzurilor mereu fără să-și piardă răbdarea și o țin curată ca și la început. Nu trebue, însă, să uităm că mânăstirea a devenit plină de activitate, ca un stup de albine, de când cu minunea. S'a lărgit, s'a îmbogățit, și acum se cere muncă mult mai mare, și nu e vreme de pierdut, cu îngrijirea nesfârșită a unei femei bătrâne și neputincioase.

In tot cazul, spune Maica Superioară, asemenea lucru nu poate să dureze cine știe cât. Au făcut pentru ea tot ce au putut și desigur că trebuie să le poarte recunoștință.

A devenit tot mai slabă și mai neputincioasă în trecerea acestor doi ani, dar nu ar fi fost caritabil să se arate cel mai mic semn de nerăbdare.

Totuși... la urma urmei (—și aci Sora Tereza dădea din cap, strângându-și buzele în chip de confirmare—) toată lumea ar fi mulțumită și chiar Sora Emilia, dacă s'ar milostivi, Dumnezeu să o cheme la el, ridicând povara aceasta de pe umerii tuturor celor din manastire...

Din englezește de
IS. SD.

Rudyard Kipling și America

Kipling a stat în America patru ani. Ceiace l-a atras în Statele-Unite a fost, în primul loc, prietenia sa cu Wolcoff Balestier preot și editor american, pe care l-a întâlnit la Londra în 1889, când el se întorcea din Indii, după ce traversase Statele-Unite. Kipling avea atunci douăzeci și trei de ani și era cunoscut publicului englez. Wolcott Balestier întemeiase la Londra cu Heinemann o colecție engleză și americană, „The Englich Library", destinată să concureze „Edițiile Tauchnitz". Cei doi prieteni începuseră să colaboreze când în 1891, Balestier fiind la Dresda pentru a încheia niște afaceri, se îmbolnăvi de tifoidă și muri, la vârsta de trei zeci de ani. La câteva săptămâni după moartea prietenului său, ziarele anunțară logodna lui Kipling cu sora lui Balestier, Carolina. Căsătoria avu loc la Londra în Ianuarie 1892 și apoi tinerii căsătoriți se îmbarcară pentru America, stabilindu-se în Noua Anglie. Aci își construi casa după un plan făcut de un arhitect prieten și căreia îi dădu numele de „Naulakha", după faimoasa bijuterie din romanul său scris în colaborare cu Balestier. Aci a trăit și a lucrat Kipling până în 1896. Cei ce erau primiți la Naulakha nu au uitat spiritul scânteetor, cu care marele scriitor vorbea, fie despre „rajalele" Indiei, despre societatea Anglo-Britanică sau despre politica americană.

Nici o vizită nu era îngăduită înaintea prânzului, căci Kipling lucra de la nouă dimineața, până la unu după prânz. Lângă biroul său era camera „Zmeoaicei", o cameră mică în care nevasta lui Rudyard lucrând ea însăși, veghea cu străşnicie ca nimeni să nu turbure orele de lucru ale soțului ei. Acolo în liniștea cea mai desăvârșită, cu zăpada înaltă până sub ferestre a început el să scrie despre Mavrogli și toate animalele din „Cărțile asupra Junglei". Poveștile Junglei au fost scrise în clipele cele mai fericite ale vieții lui Kipling. Aceste povestiri cari vor fi întotdeauna încântătoare pentru copii, închid în ele și unele idei de mare importanță, precum și un profund simț moral.

Impresiile culese din șederea sa în Anglia Nouă se găsesc în multe din cărțile sale cele mai cunoscute, totuși amănunte și impresii directe din America se găsesc, mai ales în unele povestiri puțin cunoscute și în diverse articole, care au fost strânse într'un volum, sub titlul „Letters of Traval" și publicat în 1920. Aci se găsesc pagini asupra frumuseții ernei în Noua Anglie, nedescrise nicăiri, nici chiar în cărțile celor mai mari scriitori americani. El s'a interesat nu numai de peisagiile, plantele, animalele Nouii Anglii, ci și de cultivatorii din vecinătatea vilei sale, care trăesc mai ales în cele scrise de el în 1895, în care amintirile lui sunt vii și păstrează accentul și savoarea lucrurilor.

In clipele în care Kipling locuia în aceste regiuni, viața atinsese aci culmea sărăciei și a despopulării: Vestul și centrele industriale se populau în detrimentul acestei regiuni agricole.

Din multe scrieri ale lui Kipling se vede că el iubea și prețuia pe americani. Insă unele din aspectele vieții americane îi displăceau și el o spunea pe șleau. El nu are, de pildă nici o indulgență pentru orașe și pentru New-York în special. El nu vede decât desfrâul, barbaria murdară, risipa nebună, lipsa de respect pentru viața umană, din acest oraș. Cititorul curios va găsi multe din reflexiunile acestea în cartea „Aeross a continent". Mai ales îl supără curiozitatea indirectă a Yankeilor, față de el, care nu putea suporta reclama și lauda și nu prea făcea deosebire între administratorul din cer și de bunăvoință, pe care-l confunda adesea cu „plicticoșii".

Celor care-i cereau autografe le trimitea ca răspuns cărți poștale imprimate, în care le spunea că va acorda autografe numai celor ce vor plăti doi dolari jumătate, la „New York Tribune" pentru coloniile de vacanță organizată de această publicație. Se pare că s'au făcut peste două sute de subscripții pe calea aceasta.

O sforțare serioasă de a preciza firea Americanului se simte în poemul său „The American spirit Speaks". In versuri strânse din care se desprinde cam greu înțelesul adevărat, Kipling arată pe American ca un complex, în care Celții au pus o inimă sensibilă, Galii inteligență critică și temperament nervos, dar partea cea mai de valoare le vine de la moștenirea Anglo-Saxonă.

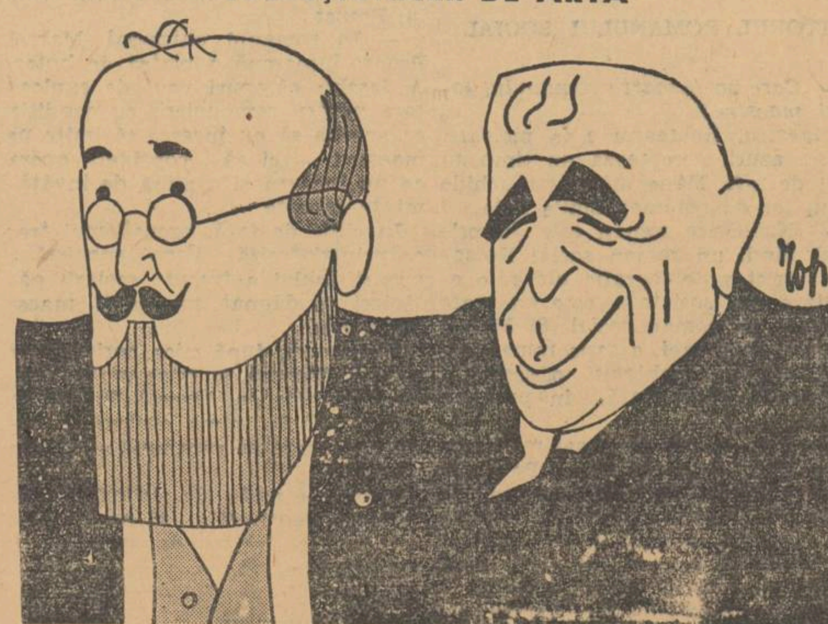
El nu s'a putut niciodată acomoda în America, o nostalgie din ce în ce mai puternică îl îndemna să ia drumul spre Anglia.

El nu putea suferi criticile ce se aduceau Angliei de către Americani, în urma unei discuții de acest fel cu un cumnat al său și a unui proces pe care el l-a intentat de pe urma acstei certe, l-a făcut să ia vaporul și să plece în Anglia cu nevasta și cei doi copii ai săi în 1896. S'a reintors abia în 1899 la Naulakha, dar s'a îmbolnăvit grav și abia a scăpat din ghiarele morții, pierzându-și însă primul copil, fetița care se născuse la Bliss Cottage. De data aceasta plecarea în Anglia a fost definitivă. Naulakha a fost vândută unei prietene americane și există încă. Amintindu-și de ea cu zeci de ani mai târziu, spunea „a fost căminul meu, dar nu căminul viselor mele".

In autobiografia sa redactată în ultimile luni ale vieții, se vede cât de vii au rămas în amintirea sa unele imagini de acolo și chiar unele necazuri. Și aci el judecă politica Americii numai din punctul de vedere englez și al politicii sale imperialiste. Câtă vreme Statele Unite nu au intervenit în Războiul mondial, el le-a judecat cu asprime. După o scurtă împăcare, e din nou aspru și amar față de politica lui Wilson și izolarea Americii de după război. Cuvântul care revine mai des în scrierele sale, când e vorba de America, este „lawlessness", lipsa de lege, adică faptul că America trăește în afară de „Lege" așa cum o înțelege partidul Tory englez, legea junglei și a școlii publice engleze.

Dar după cum spune un ziarist american: „De ce să ne preocupăm de el ca de un Englez nesuferit, un Tory? Ați uitat că el a scris „Cartea junglei?!"

COLECȚIONARII DE ARTĂ

D. Dr. Dona   Ing. Lasersohn

ŞCOALA s'au VIAŢA?

de I NEAGU — NEGULESCU

Precum pasărea îşi ia sborul leschizându-i-se colivia, aşijderea spiritul meu, scăpat din mrejile liceului brăilean, se găsea în largul lui, trecând la Bucureşti.

Toamna, primindu-mi-se a fi din nou examinat, la un liceu din Bucureşti, fui trecut într'a patra.

Nu ştiu cum să spun, dar tare uşoară mi se părea învăţătura deastădată. Nu mai vorbesc despre „obiectele" pornirii mele. Vreau să spun despre matematici. Mă minunam, cum păcatele de mi se păreau aşa de silnice la Brăila?

Aveam acum profesor de matematici pe Alexandru Manicatide. Scund, cu nişte ochi şi mustăţi mari negre, pururea dichisit la îmbrăcăminte, îmbrăţişa desăvârşirea curăţeniei omului simţit. Era o desfătare, să-l auzi explicând. Cu glas răsunător şi dulce, stăruia ca fiece problemă, fiece noţiune să fie pricepută, să fie însuşită de toate capetele, ce-l ascultau, din clasă. După fiecare explicaţie, mă scotea la tablă. Mă punea s'o repet, aşa precum eu o putusem prinde. I se părea că numai aşa „clasa" putea, să-i priceapă mai cu înlesnire explicaţiile. La examenul de sfârşit de an, s'a daţ frumuşel la o parte de la catedră, m'a chemat în locul lui şi îndreptându-se către cei de faţă, părinţi de copii şi alţii, veniţi să vază pricopseala băeţilor, le grăi:

— Ca să nu fie bănuială, că aşi putea pune întrebări, — poate dintr'o scăpare de vedere, poate din răutate, — despre ce nu s'a făcut peste an în clasă, iată, însărcinez pe-acest elev. să pue întrebări ei, colegilor lui, din ceeace ştie că am învăţat împreună...

Ce departe era profesorul acesta de silnicul de la Brăila... Acolo, matematicile îmi păreau înghiţituri de plumb, aici zeamă de portocale răcoritoare. Din nenorocire, în anul următor, profesorul Manicatide se îmbolnăvi şi muri. De la trimestrul al doilea, în clasa cincea avurăm parte de-un altul, Bogdan Ionescu. Era tânăr. Dar câtă neasemănare... Când intra Manicatide în clasă, parcă se lumina de ziuă. Când intra urmaşul lui, se întuneca soarele'n cer... Ursuz, stângaci în explicaţii, dar băţos. Trebuia să-i spui slova cărţii. Ca mai vârstos, să nu ne mai facă desluşiri, ne tăbăra cu „extemporale". De multe ori ne încurca cu probleme, ce depăşeau cunoştinţele clasei. Hotărîrăm, că de vom mai fi sorociţi cu-atare probleme, niciunul să nu le mai facă. Zis şi făcut. La întâiul prilej, m'am ridicat în bancă, — eram chestorul clasei — aducându-i la cunoştinţă hotărîrea băeţilor.

— Niciunul n'a lucrat problema? întrebă dânsul.

— Eu, da... răspunse Antonescu D-tru, unul din elevi, trădând înţelegerea.

— Să văd.

Antonescu îi întise caetul. Profesorul, aruncându-şi ochii pe el, răspunse:

— La toţi v'am pus trei. Dumnealui, unu, fiindcă, printr'o lucrare proastă, a crezut să-şi facă mână bună cu mine.

— Mi-ai tras chiulu! răcni, fluerând Antonescu, plesnindu-se cu palmele peste obraji...

Profesorul strânse repede catalogul, eşind şi trântind uşa. Antonescu scăpă uşor, să nu fie bătut de unii din băeţi.

La fizică aveam iarăşi un profesor tânăr, Petrescu Stelian. Stelică îl ziceau băeţii. Cât priveşte dragostea lui de clasă, era frate bun cu Manicatide. Era o plăcere să asculţi explicaţiile, lămuririle acestor profesori. Erau, însă, destui din clasă, cari aveau capul greu. La unii ca dalde d'ăştia, numai ce-l auziai pe „Stelică" zicându-mi:

— Haide, scoate-ne tu caru din gunoi ...

Spuneam eu atunci lecţia întreagă, ca o nouă lămurire pentru ceilalţi.

Minunea liceului acesta era, însă, profesorul Ştefan Mihaileanu. Făcea limba greacă şi-o făcea în aşa fel, ca s'o poată pricepe şi îndrăgi toţi. Ca şi Manicatide, ca şi Stelian Petrescu, Ştefan Mihaileanu ocolea buclarisirea cărţii. El ne rostea ştiinţa lui. Ce depărtare între nerodul dela Brăila, silnic şi posac şi Mihaileanu, pururea voios, pururea gata să-ţi lămurească încurcăturile, să-ţi îndrepte, cu blândeţe părintească, rătăcirile...

— Las', măi băeţi. O să vedeţi voi la facultate, ce comori vă va desvălui adâncirea limbii elene. Noi, aici, sîntem chemaţi, doar să legăm gura pânzii.

Ne zgândărea năzuinţa cunoştinţilor, luptându-se cu noi în cuvinte. Odată, aducându-i vorba despre Platon, cu şcoala şi republica lui, îmi tăie cuvântul.

— Da, republica înţelepţilor, a oamenilor de omenie. Asta o fi dorit-o Platon. Inţelept poţi fi. Lipsindu-ţi omenia, eşti egal cu zero.

Zicând, învârti cu creta o nulă, cât tabla de mare.

— Uite zero, sau cap sec.

Şi râdea, râdea.

— Vezi, copile, urmă să zică, venind lângă mine la bancă şi cuprinzându-mă, cu mâna peste grumaji... Platon visa el republici de înţelepţi, dar nu de capete seci şi inimi sterpe...

Nu era lecţie, care să nu se isprăvească cu asemenea fel de fel de pilduiri, rupte din largul câmp al înţelepţilor grecilor vechi, sau din grădina minunilor mitologice.

Ar fi vrut, să nu se mai sfârşească ora de greacă. Pe dânsul îl aşteptai cu dor, să intre în clasă.

Şi cu toate astea, omul acesta, ce întruchipa în sine înţelepciunea şi bunătatea, într'o bună zi, fu răpus de-un glonţ de revolver. Pentru ce? Omorîtorul lui, un bulgar dintr'un comitet macedonean, ce nu îngăduia altora, să spună că ar mai aven şi alţii dreptul să trăiască în Balcani, nu numai Buigarii.. Pe-acolo mai erau şi Cuţovlahii. Profesorul Mihaileanu era cuţovlah. Va fi fost dârz, să se rostească, vorba dânsului, că puţină înţelepciune şi mai multă omenie, de-ar fi între oameni, s'ar îngădui să trăiască în bună pace, cu toţii introlaltă... Numai de n'ar fi fost zero cela mare, ce-l făcea profesorul Mihaileanu pe tablă, în capul şi inima îndărătnicilor, cari cred, că-i dat Pământul spre huzur doară seminţiei lor?...

Liceul avea internat. Seara, după cină, până la trecerea în dormitoare, aveam orele de meditaţie. Printre meditatori aveam într'un rând, doi studenţi cu multă împătimire pentru slujbă şi nu mai puţin pentru ştiinţa lor. Erau de la „litere". Unul, Neculai Manea, înalt, blajin, cu ochii obosiţi, pe subt ochelari, îţi răscolea toate fibrile simţirii, când vorbea cu glasul lui de apostol. Numai cine-ar fi avut cap de cârpă, — şi erau destui, — care să nu fi putut prinde desluşirile acestui om de voie bună. Băeţii şopteau, c'ar fi „socialist". Nu l-am simţit niciodată, s'aducă măcar vorba de-aşa ceva. Se vădea în el ceeace profesorul Ştefan Mihaileanu ne spunea, că-i „omenia". De la o vreme nu l-am mai văzut venind. Auzirăm, mai apoi, că ar fi murit „de piept". Şi celălalt meditator bun îl chema Scriban August. Era un împătimit al limbii române. Cam pripit la cuvânt, dar câtă prietenie, câtă stăruinţă la tânărul ăsta, să vadă, să simtă că-i pricepi, că-i adânceşti cunoştinţa, ce ţi-o desvăluia, ca şi când şi-ar fi desbrăcat haina, să i-o dăruiască celui despoiat... Din nenorocire, l-am avut şi pe-acesta scurtă vreme. S'au mai perindat prin faţa noastră şi alţi meditatori. Nici pe departe nu-i puteai asemăna cu aceia. Direcţia internatului nostru făcuse, ca ăla nepriceputu. Dăduse întâi plăcintele şi-apoi venise cu zeama de varză...

Intr'un rând, prin Mihailescu Anghel, prietenul meu de clasă, făcui cunoştinţă cu o faţă de om firavă şi puţintică la trup, spunându-mi că-l cheamă Codreanu Mihail. Era într'a şeasea, dar făcea şi pe pedagogul la cursul inferior. Vorbea o moldovenească lată de tot, spunându-ne că-i „di pe la Eşi". Mihailescu îmi spunea, că-i poet. Odată, nu ştiu datorită cării pricini, Codreanu se fugări la noi în clasă. Era urmărit de nişte colegi de-ai lui. Ştiu că am închis repede uşile, ţinându-le cu spatele, eu şi Mihailescu, proprind furia celor de pe dinafară, pe când alţi băeţi dela noi din casă, îi făcură vânt lui Codreanu pe fereastră...

Seara în dormitor nu ne linişteam aşa cu una, cu două. Până să adormim, sporovoiam sărate şi nesărate. Eu şi Mihalescu Anghel ne tăiam în cuvinte, pe socoteala părerilor, ce parcă îmbâcsiau pe-atunci văzduhul. Mihailescu era venit de la Iaşi, unde se frământau multe păreri. El primise ceva la ureche, dar aşa din treacăt. Nu rumegase nimic, ca să-şi însuşească miezul lor. Eu veneam dela Brăila, unde nu prea se măcinau păreri. Totuşi, eşisem de la şcoala grecească, adânc înveninat în suflet. Indurasem umilinţa ponosului neamului meu. Oricât îmi spunea Mihailescu, că neamul omenesc îi tot una, nu puteam zice ca dânsul. El nu-i cunoscuse, nu trăise bunăoară, cu Grecii la un loc, să le simtă dispreţul limbii lor. Nu-mi închipuim, să fie altfel cu alte neamuri. Inţelegeam, însă, potrivit învăţămintelor profesorului Ştefan Mihaileanu, că, printr'o bunăvoitoare omenie, toată omenirea poate trăi într'o frăţească vecinătate. Mă gândeam la Ţiganii de la noi din sat, cari trăiau într'o bună prietenie cu oamenii noştri. Mai râdeau, mai glumeau ei unii pe seama altora, dar nu se aveau la cuţite. Asta nu însemna, că se potopesc unii în pielea altora. Fără multe descântece, puteam pricepe, că nu degeaba s'a spus: „sângele apă nu se face"... Cum făceam, cum dregeam, băeţii erau de partea mea. Mihailescu se'ncurca în răspunsuri lungi şi nepotrivite. Ca să se descurce — odată — îmi spuse:

— Ştii ceva, Neagule?... Să mergi într'o duminică cu mine la „clubul socialist". Acolo, ai să vezi tu, c'o să te încredinţezi despre tot ce-ţi spun eu...

Am fost. Mai bine nu mă duceam... Rămâneam, cel puţin, cu părerea c'o fi *ceva* acolo... O încăpere posacă şi murdară. Odaia unui han, după o noapte de cafenea, nu s'ar fi înfăţişat altfel. Perdele, chipurile de împodobire, roase şi prăfuite. Steaguri roşii încrucişate, albite pe la creţuri de pulberea colbului. Icoane, şi iar icoane, ca la un schit călugăresc. Un fel de sfinţi. In loc de scaune, bănci lungi, scrijilite, ca într'o şcoală fără dascăl. Mirosea greu. Tutun, sudoare, fum. Era iarnă. Intr'o sobă de tablă, înaltă şi lălâe, ca o femee destrămată, pâlpâia un foc de cărbuni.

— Tovarăşul Edelstein... îmi înfăţişă Mihailescu pe unu de-acolo. Supt şi slăbănog, părea un strigoi. Lămurindu-i Mihailescu, la ce venisem, acela ne răspunse:

— Tovarăşi, duminica nu dau studenţii pe-aici. Joi seara, ori sâmbătă seara, îi puteţi găsi. Eu am multe pe cap. Ingrijesc clubu, ţiu biblioteca, fac poşta, mai *le* vorbesc seara câteodată, când lipsesc *intelectualii*... Nu pot să mai fac şi pe dascălu... Luaţi nişte broşuri. Uite, „Statutele partidului", „Către tineri"...

Le-am luat. Le-am plătit.

Mihailescu era într'al noulea cer. Mă „vârâse", — părerea lui, — la „socialişti".

„Către tineri", citind-o, fu pentru mine lovitura de trăznet, ce preface piatra în aur... „Statutele partidului", nici nu m'am uitat la ele...

Mi s'a mai întâmplat ceva. Ceva, ce fu cremenea de scăpărare între mine şi „partid".

In sat la mine, stăruiam să dau cărţi de citit, prin unchiul meu Ion Negoiţă, oricărui dornic, să citească. La zi de sărbătoare, când eram şi eu pe-acasă, ne-adunam la bitica Caliţa, în odăiţa unde întâia dată mă adusese mama, să mă dea la şcoală. Acuma stăteam şi noi în Meteleu. Ne adunam să ascultăm citanii din cărţi şi poveştile unora. sau altora, câte ştiau din bătrâni. Eu începusem pe atuncia, să citesc cărţile de sociologie şi etnografie ale lui Charles Letourneaux, profesorul de la Bruxelles. Sătenilor mei le plăcea grozav, când le înfăţişam obiceiurile şi năravurile altor neamuri de prin diferite părţi ale Pământului...

Intr'o bună zi, „tovarăşul" Edelstein, care nu ştia să mă lămurească prea mult, mă îndemnă să merg, să-i vorbesc „tovarăşului" Ion Nădejde. Mi se părea că intru la mitropolitu, aşa călcai de sfios pragul uşii, ce mi-o deschisese Edelstein. Fui întâmpinat de o namilă deşirată de om, oacheş la faţă, cu şuviţa unii rarişte de păr în bărbie, întinzând din gât, ca să te privească pe subt ochelari; nu era omul cu vin'o'ncoace. Ii spusei ce am început să fac eu, în sat la mine, cerându-i sprijinul priceperii şi-al încercărilor lui, să pot desăvârşi începutul meu...

— Mai întâi de toate, dragul meu, ţăranii *nu prea ne interesează*, răspunse namila în uimirea mea... N'au dreptul la vot, decât unu pentru cincizeci. Ceva negustoraşi, cârciumari, învăţători, mai calea valea. Despre popi, nici vorbă. Ei nu vin la noi. Aiştia au drept de vot la colegiul doi, ca şi meseriaşii de pe la oraşe. Partidul nostru are nevoe de cetăţeni cu drept de vot. Deaşeea cerem noi „votul universal". Pân'atunci să nu ne prăpădim vremea în zadar cu cine nu trebue. Ţăranii sînt, ca şi ovreeaşii noştri de la târguri. Buni să ne umple străzile la *manifestaţii* şi sălile la întruniri. Când e vorba, să meargă la vot, n'au dreptul nici-unii...

Am eşit de la căpitenia socialiştilor, ca de la un cimitir, unde-mi înmormântasem nădăjduirile mele... Vrea să zică, omul n'avea nicio preţuire, dacă-i lipsea dreptul de vot...? Dar, ce-o fi aceea? N'auzisem pân'atunci de-aşa ceva. Mai presus de om, era votul. Şi eu, care nu ştiam!...

Toată săptămâna următoare fui ca şi bolnav. Nu-mi mai ardea de nimica. Imi vedeam de-ale şcoalei şi-atâta tot. Dar ceva mă râcâia la inimă. Orizontul şcoalei mă înăbuşia. Colegii mei împuiau văzduhul, în orele libere, istorisindu-şi isprăvile duminicilor. Băeţii „fete", biliard, cărţi şi table. Rămâneam faţă de toate astea, ca raţa de ale cării pene apa nu se prinde. Unii dintre băeţii mai mari săreau şi peste săptămână zidul curţii, furişându-se seara de la meditaţii. Săreau prin curtea ministrului Stolojan, vecin cu internatul nostru. Dimineaţa, ei ştiu cum, se strecurau pe lângă droagele ce-aduceau laptele şi pâinea în internat. In clasă, peste zi, chiroteau a somn, făcând pe bolnavii.

Ca să-mi omor urâtu, stârnii o societate culturală între băeţii din clasă. Chiteam să ne putem cumpăra în felul acesta, cărţi, ce-altmintrelea nu le-am fi avut, ca să le citim pe rând între noi. Dar băeţii obosiră de la luna a doua. N'au mai vrut să cotizeze, nici de cărţi să se mai sinchisească. Aveam cumpărate câteva lucrări bune. Le ţineam la mine, fiind bibliotecarul societăţii, care se topise în nepăsarea băeţilor... Ei, câtă gălăgie, ce avânt fusese la înjghebarea ei... Şi deodată, lăsară toţi aripile în jos. Atunci mi-a trecut prin minte, să scot o revistă. O botezai: *Ridendo, castigat mores*. O scriam de mână, singur. Mai pe urmă îşi adaose scrisul Mihailescu Anghel şi Ionescu N. Anton. Aceştia înşirau poezii, poveşti. Eu biciuiam năravurile băeţilor. Vrând să înfrunte revista noastră, Oroveanu Ion, de la Caracal, scoase şi el alta: *Ştejarul*. Oroveanu era un băiat voinic, vânjos, mereu se lăuda cu muşchii lui, pentru care cuvânt umbla desfăcut la piept şi cu mânicile sumese până în subţiori. Băeţii îl porecleau *buhaiu*. Dar n'o putea ţine cu noi. Săgeţile lui *Ridendo* sfârtecau urât *Stejaru* „buhaiului". Mă pomenii într'un repaus cu el în faţă, rezemându-şi mâna în cot pe bancă şi bâţâindu-şi ameninţător spre mine, pumnul.

— Dacă nu-ţi ţii fleanca, îţi pui un lacăt la gură. Uite...

Lucrurile se opriră aci. Imprejurul meu săriră Mihailescu Anghel, Ionescu N. Anton, Dumitriu şi alţii. Mihailescu, mărunţel, lat în spate, era mai tare în muşchi ca Oroveanu. Era cel mai bun gimnastic. Făcea figuri îndrăsneţe la paralele, la inele şi mai ales trapezul era stăpăânit de el, ca de un jucător de circ. La Iaşi avusese profesor de gimnastică pe vestitul Negruzi. Pornea vara cu băeţii în ceată, plimbându-i până peste hotare, făcând jocuri de gimnastică.

— Orovene... Ţine-ţi pumnu, să nu ţi se'ntoarcă între ochi, răcni *Moşu*, ca un leu.

Ii ziceau băeţii Moşu, lui Mihailescu, fiindcă povestea el snoave şi polojenii moldoveneşti, însuşindu-şi glas de moşneguţ bătrân, cu mult tâlc şi haz. Până şi profesorii ştiau de felul lui de-a povesti. Ii cereau de multe ori, să-şi spue lecţia în moldoveneşte. Era privit cu drag de toţi. Oroveanu era, dimpotrivă, ursuz şi trufaş, ceeace nu era nimărui pe plac. *Ridendo* urmă a săgeta înainte...

In vremea aceea se făcuse vâlvă mare în omenire, despre descoperirea razelor X, în virtutea cărora lumina putea străbate multe elemente, socotite până atunci opace. Profesorul nostru de fizică, Stelică Petrescu, lămurindu-ne, ne spuse, că profesorul de la noi, Hajdeu descoperise cu mult mai înainte decât neamţul Roentgen aceste raze. Hajdeu, însă, dus de credinţa lui în spirite, lua efectele descoperirii, ce-o făcuse, drept vedeniile spiritelor.

De limba română, avurăm la început, adică într'a patra, pe Th. D. Speranţă. Intr'a cincia l-am avut pe profesorul Mihail Dragomirescu. Pot spune, că de la dânsul am deprins a cunoaşte desăvârşirile limbii române. Ne cerea, să facem „compoziţii", despre ce puteam noi şti şi cunoaşte. Apoi, analizam împreună aceste compoziţii. In felul acesta, era cu neputinţă să nu-ţi sădeşti în creer cunoştinţele, ce singur ţi le descopereai, prin analiza făcută. Odată, privindu-mă aspru pe supt ochelari, îmi spuse dojenitor:

— Uite. Iţi pun zece la compoziţie şi unu la purtare.

Rămăsei trăsnit. Simţiam, că ochii tuturor din clasă mă sfredeleau din spate. Ar fi vrut toţi să mă ştie cu vreo meteahnă de-a lor, să mă „stric". Pentrucă, faţă de mine, care-mi vedeam de carte, ei singuri îşi ziceau stricaţi. Eu nu mă duceam cu ei, să-mi pierd vremea pe la cafenele, în zilele de sărbătoare. Nici prin cârciumi, sau birturi nu mă vedeau, cu atât mai puţin prin uliţile „fetelor", pe unde-i auzeam, că se'ncârduiau în serile de sărbătoare. „L-a prins Dragomirescu cu mâţa'n traistă, s'or fi gândit ei...".

— Compoziţia dumitale miroase-a *Ion al Marandei*, al lui Panaite Zosîn, desluşi, mai departe, profesorul.

Habar n'aveam eu de toate astea. Nici din nume n'auzisem despre Panaite Zosîn şi Ionu Marandei lui...

— Te-ai stricat, te-ai stricat şi tu frate stricăţescule, îmi sări de gât, spunându-mi Dumitriu Dumitru, în hazul tuturora, abia eşind Dragomirescu din clasă:

— Haide, spune drept, cine-i Maranda aia...

— Nu-i adevărat, răcni Mihailescu Anghel urcat pe-o bancă. Ascultaţi.

Se făcu tăcere.

— *Ion al Marandei* este o poveste de suferinţi ţărăneşti, scrisă de studentul Panaite Zosîn. „Şarpele cu ochelari", — aşa-i mergea între băeţi porecla profesorului de româna, — îl bănue pe Neagu, că l-ar fi *plastografiat* pe Zosîn, în compoziţia lui... Mihailescu Anghel, care ştia multe, trebuia s'o ştie şi pe-asta.

Intr'o sâmbătă seara, târziu, m'am pomenit dus de Mihailescu, pe-o stradă depărtată. Ii zicea *Mătăsari*. Intrarăm într'o curte. In curte, o casă cu ceardac. Trecându-i pragul, găsirăm în odaia de la faţă un mănunchi de oameni tineri. Unul, scund, lat în spate şi pletos, văzându-ne, veni să ne'ntâmpine. Pe Mihailescu îl cunoştea. Stăturăm în picioare, pentrucă nu erau scaune. Mi se pare, că era numai unul. Cei veniţi mai înainte, steteau pe-un pat de laviţă, din fundul odăei. Era cam întuneric, fiindcă lumina numai o lampă de gaz de cinci linii. Unii fumau. Prin ceaţa fumului se auzia glăsuind unul, ce sta cam într'o rână, la colţul din dreapta al patului. Inţelegeam, că era în răspuns cu altul. Vorbirea lui moldovenească, cu faţa, pe cât i-o zăriam, zâmbitoare, silindu-se a fi înţeles, de cine-l asculta, îmi plăcu.

Aşa intrat-am eu întâia oară în casa lui Panait Muşoiu. Aşa cunoscutu-l-am întâiaşi dată pe Panaite Zosîn. Fior sufletesc, sau mai ştiu eu ce altă taină de inimă şi minte, ţesutu-s'a între noi, pe tăcute şi îndeletele, fără să ne dăm seama, de atunci şi în veşnicie.

M'am dus adesea la întâlnirile acestea. Steteam deoparte tăcut şi sfielnic, ascultând cu nesaţ la câte se vorbeau. Aici nu se vorbea de „partid", nici de „voturi", sau „statute". Inţelegeam, că se urmărea desăvârşirea omului, printr'o lămurită cunoaştere de sine. Ştiam din mitologia vechilor greci, că pe fruntea unui altar al zeului-soare, Apolon, sta scris: *Gnose se owton*, — cunoaşte-te pe tine... Cu alte cuvinte, ca să cunoşti împrejurul tău, cată mai întâi să te cunoşti pe tine. La intrare în casa lui Panaite Muşoiu, s'ar fi putut scrie: — *De vrei să primeneşti lumea, primeneşte-te mai întâi pe tine.* Această năzuinţă mă urmărea şi pe mine, ca să-mi fie apoi ca o necruţătoare poruncă. Mă ducea mcu drag, mai pe urmă, când aceşti doi Panaiţi purceseră la scoaterea unei reviste săptămânale: *Mişcarea Socială.* Dam ajutor la expediţie, sau luam pe umăr teancurile revistei, de la tipografie şi le duceam, din strada Clemenţii, în faţă cu palatul regal, le duceam pe jos, până la redacţie, în Mătăsari. Cam obositor, dar cu cincisprezece bani, cât trebuia să dau la tramvai, cumpăram tot pe-atâtea mărci poştale, putând trimite revista la cincisprezece adrese din ţară. La revista asta începui să şi scriu, mai târziu. Cu toate astea, nimic nu-mi ştirbeau din străduinţele mele şcolare. Dimpotrivă, cu cât adânceam cunoştinţele înţelepciunilor din cărţile ce le cercetam, în afară de şcoală, învăţământul şcolar îmi părea o jucărie.

„Ca să-i fac să se bucure şi colegii mei de-atare înţelepciuni iţii părerea unor şezători culturale. Dar, nu în internat. Un coleg, Rădulescu Constanţiu primi bucuros, să ne întâlnim la casa părinţilor săi, în strada Cometei. Când ne-am adunat întâi, eram şaptezeci şi cinci. Am citit, din cărţi. „Moşu" ne-a declamat. Constanţiu Rădulescu şi alţii au cântat din vioară şi flaut. Au râs băeţii, au glumit, povestindu-şi unii dragostele, alţii păsurile, au fumat în voie. Erau în toată libertatea. Alte dăţi ne-au venit studenţi, cari ne-au vorbit despre lucruri ce noi n'aveam de unde le şti. In fiecare săptămână, Sâmbătă seara, ne bucuram de asemenea sindrofii. Totuşi, nu mai eream mereu în număr. Ba, se mai amestecau şi alţii de prin alte clase, unii streini de şcoala noastră. Nu prea îmi plăceau. Prindeam şoptindu-se de cărţi, de table, de-un vinişor bun. Intr'o seară, era după Crăciun, viscolea. Zăpada era mare pe străzi. Nu ne împiedecă, însă, adunarea la şezătoare. Il aşteptam să vie, să ne vorbească medicinistul Zosîn. Erau mulţi dornici să-l cunoască. mersese vestea despre minunatele lui cuvântări. Dar vremea trecea şi Zosîn nu se mai ivi. Eşii să-l întâmpin, la întâmplare, pe străzi. Dar, de unde şi dincotro să-l aştepţi? Viscolul nu mai contenea. Spulberariul zăpezii te orbea. Cu bună seamă, Zosîn, ori a pregetat să vie, ori a rătăcit drumul. După multe frământări pe la răspântiile străzilor troenite, mă 'ntorsei amărît la băeţi. Din curte auziam cântece, urări, strigăte... Ce-o fi?

Incremenii în prag. Dintr'o amforă uriaşe, Constanţiu Rădulescu, împărţia, cu un ciorbar de bucătărie, vin, prin cănile şi paharele, ce i le întindeau pe 'ntrecutele cei de faţă. Şi-o fumărae de tutun, să te 'nece... Când mă arătai, câţiva se repeziră de mă cuprinseră după gât, după mijloc, îndesându-mă la gură cu paharele.

— Ia mai lasă filozofia „stricatule", îmi strigă Dumitriu D-tru. Daţi-l încoace, băeţi, să-i arătăm noi cum se trăeşte.

M'am smucit şi-am plecat... Apa la matcă şi omu la teapă...

Şaptesprezece am fost alungaţi pe poartă în stradă, fără a ne îngădui măcar să ne mai luăm câteceva dintr'ale noastre. Svârliţi în uliţă în toiul ernii... Unii n'aveau nici chioară 'n buzunări. Intrarăm la o mică prăvălie, — cafenea sau cârciumă, bine nu mai ţiu minte. La o masă scoserăm, toţi, care ce-aveam prin buzunări. Făcurăm parte dreaptă între toţi, ţinând seama numai depărtarea fiecăruia, de la Bucureşti, acasă. Aveam trenuri abia sub seară. Până atunci, ca să nu tremurăm pe străzi, Mihăilescu Anghel fu de părere, care nu aveam pe unde să ne ducem, să mergem la Muşoiu, acasă. Cu prilejul acesta, Muşoiu şi Zosîn, scoaseră o broşură: *Şcoala liberă.* Eu îl poftii pe Muşoiu, să meargă cu mine. Primi. Când am luat-o spre gară, fulguia de ninsoare. In gară la Buzău întâlnirăm pe Neculai Armăşescu. Era inginerul judeţului. Mai târziu a scris o carte de mare însemnătate: *Testamentul unui fecior de ţăran.* Atunci mă povăţuia, să încerc înjghebarea unei tovărăşii între sătenii mei, precum, zicea el, erau multe de felul acesta prin satele, din partea muntelui a judeţului. Era în 1897. Până să ajungem la Cilibia, stârnitu-s'a un ningău cu viscol, de nu puteai zări la trei paşi. Plecasem de la Bucureşti pe negândite. Nu putusem înştiinţa să mi se trimită de-acasă sania, la gară. Norocul nostru fu, să găsim pe unul de la Pogoanele. Bucuros să nu se întoarcă cu golu, ne luă şi pe noi.

Viforul se inteţia mereu. Veneau nişte boloştini de zăpadă, ca puzderia de la meliţă. Ne vârâsem picioarele în paie, să nu ne degere. Infipţi umăr la umăr, eu şi cu Muşoiu, steteam sgribuliţi în spatele chirigiului. El cu gheba îmbrăcată peste cojocul până în glesne, cu căciula în guguiman, habar n'avea de învârtoreala ningăului, ce ne împroşca pe noi din toate părţile, intrându-ne în ochi, în urechi, pe lângă guler în sân şi la ceafă. Când se umfla vântul, ridica ningăul în sus, ca pe-o pulpană, lăsând vederii nesfârşitul alb al câmpiei de zăpadă. Bine că mergeam subt vânt. Altfel nici chirigiul n'ar fi îndrăznit s'o ia din loc. Avea şi căişorii buni. Zoriau, vădind dorinţa lor să ajungă mai degrabă acasă. Când vedeam peste curmezişuri troenite, înfruntam cu agerime pripazul, smucind repede picioarele, ce li se afundau până în pântece în zăpadă. Săniuţa tremura sub noi, scuturându-ne ca la dârmon. Tăiarăm lunca Călmăţuiului şi urcam domol suişul de la Ţuguiatu. In sat drumul era mai duşman. Trebuia tăiat mereu curmezişuri de troene. Caii suflau din greu. Aburiau. Doar că le mai venea vântul în ajutor, care suflând în spinările noastre, le uşura săniuţa. Pârtie nu era de loc. Casele păreau pustii. Nici ţipenie de om sau vită, nu se zăria pe-afară. Din josul satului, făcurăm un popas.

Omul smulgându-se cu anevoe din sanie, puse cailor trăistele cu grăunţe în cap. Cu şomoioage de paie, îi şterse de năduşeală. Veni pe lângă sanie tropăind zăpada cu cismele şi bătându-şi mâinile peste subţiori, să se 'ncălzească.

— Vreme cam urîtă, boerilor... Caii să-mi trăiască. Acolea-i şi Pogoanele...

Ai dracului boeri, amorţiţi de frig... Norocul era, că la viscol mare, geru se mai înmoae.

De aci, omul mână deadreptul peste câmp. Zăpada făcuse pământul otova. Bătută de vânt, caii tropoiau deasupra zăpezii, ca pe pod. Ninsoarea contenise, dar vântul părea că se 'ntăreşte. Departe, în zarea dinaintea noastră, se desluşia o dungă vânătă deasupra zăpezii. Se vedeau Pogoanele... Nu ştiu de ce-mi intrase teama de lupi. Dârdâiam de frig şi teama asta mă înfrigura şi mai vârtos. Ştiam din auzite, că lupii nu es la viscol, dar nu mă puteam linişti. Toate buruenile şi mărăcinii, sbînţuiţi de vânt, îmi tot păreau lupi alergând.

De bine de rău, intrarăm în sat. La o căsuţă răzleţită într'un câmp din mijlocul satului, caii hărtuiră în stânga, oprind în adăpostul unui coşar de nuele.

O femee tânără, un bătrân şi o bătrânică alergară împrejurul saniei. Nu ştiua, care mai degrabă să deshame caii, să-i ducă la grajd, să ridice lucrurile din sanie, să ducă hamurile, adică gurile de ham şi hăţurile, trăgând şi împingând sania până în uşa oborului de pae. Noi, abia desmorţindu-ne, eşirăm ca din găoace. Luându-ne după omul nostru de chirie, intrarăm în tinda casei. Scuturându-ne troenele după noi, nu uitarăm să ne trecem mâinile, faţa, nasul şi urechile cu zăpadă, înainte de a intra în casă. Când intrarăm, ne prididiră o căldură, ca de cuptor. Era seara, târziu şi aprinsese oamenii lampa. Veniră şi ei de-afară şi dară împrejurul nostru, privindu-ne ca pe urşi. Le desluşi chirigiul.

— Vor să meargă la Meteleu. Negăsind cu cine să se ducă, îi luai cu mine.

Bătrânul era tatăl omului, bătrâna mama lui şi femeea ,nevastă-sa.

— Până s'o încălzi dincolo, om tăbărî aici cu toţii, spuse bătrânul, mijind un zâmbet pe sub mustăţi... Dar, întrebatu-i-ai, femee, dacă ospătat-au oamenii?

— Ho şi tu. Abia picat-au de la drum. Nici bine nu s'au desmorţit, răspunse baba necăjită.

In vremea asta se auzia stropolind prin tindă şi un foc duduind în sobă. Feciorul, descotomăgindu-se de cojoc alergase sprinten la obor, să aducă un braţ de ogrinji, să-i bage nevastă-sa în soba de la odaia unde urma să mânem noi peste noapte.

— De. Unde să-i laşi? In drum? E noapte. Afară-i moarte de om..., spuse bătrânul, către băbuţa lui.

— Vezi bine, omule...

Vorbeau bătrânii, ca şi când nu eram şi noi de faţă.

Eu eram foarte amărît. Mă socoteam, să fiu astăseară acasă şi când colo... Afurisită brodeală de vreme... Muşoiu, cu firea lui, părea că-i deacolo, de când lumea. Incepu să-şi uşureze îmbrăcămintea de pe dânsul, ca la el acasă. Nu peste mult, veni nora bătrânilor şi ne poftiră să trecem dincolo.

Trecurăm într'o odăiţă mai de la fundul casei Straşnică curăţenie. Lut pe jos, dar aşternut cu rogojini noi. Un pat pe lângă peretele odăiţii acoperit cu foiţe de lână şi cu două perne împodobite cu orbotă, ne poftea cu drag la el. Intr'o clipă fu aruncat de-acurmezişul patului, la mijloc, un ştergar alb. O mămăligută aburoasă se prăvăli galeş peste el, dintr'un ceaunaş, ce-l aducea, scuturându-l din toartă femeea. O strachină de fasole şi alta de murături, căci era zi de post, cu două linguri albe de lemn, ne înghiară la ospăţ.

— Poftiţi. Luaţi şi ne-oţi crede, spuse femeea, cu tulpanul peste cap şi cu obrajii aprinşi de la dogoarea focului din vatră, trăgându-se înapoi pe uşă. Ne-aduse o cofiţă cu apă îi lăsă un bărdăcel pe capac şi spunându-ne: *noapte bună,* plecă.

Intră şi omul nostru să ne întrebe:

— De voiţi să mergeţi afară, mergem împreună.

Afară viscolul urla, ca fiară rănită. Viscolea cu zăpadă subţire şi îngheţată, frigându-ţi faţa, ca nişte ţepuşi vrăşmaşe.

M'am trezit de câteva ori peste noapte şi auziam prăpădenia viforului de afară. Când se umfla vântul, clănţănea uşa 'n ţâţâni, iar giurgiuvelele ţipau a pustiu.

(Continuare în pagina 10)

Şcoala sau viaţa?

(Urmare din pag. 9)

Nici a doua, nici a treia zi, viforeala n'a mai contenit. De unde la început moşul părea foarte primitor, acuma nu se putea împăca cu gândul că nu-i mai plecăm. Striga prin tindă, ca să-l auzim, vorbe proaste.

— Auzi dumneata. Bagi pe dracu în casă cu lăutari şi nu-l mai poţi scoate cu mii de arherei...

Venea femeea tânără, nora şi ne şoptea:

— Aşa-s bătrânii. Nu luaţi în seamă. O da Dumnezeu, să 'nceteze blestemu de-afară şi a-ţi merge 'n voia dumneavoastră.

Intra şi ăl tânăr râzând:

— Lăsaţi-l, să zică. Am eu grijă. Când s'o face vremea de mers, înham caii şi mergem.

...m căzut acasă ca din pod... Vă puteţi închipui uimirea îndurerată a părinţilor... Nu ştiau nimic şi nu le venea să creadă. A doua sau a treia zi primiră telegramă de la direcţia şcolii. Cerea să mă înapoiez neîntârziat.

Cât am stat acasă cu Muşoiu, am mers cu dânsul la o adunare, pusă la cale de nenea Ion Negoiţă fratele lui tata. La fină-său Costache Gheorghe Iordache se adunase oamenii, mai ales din aceia cari citeau cărţile date de mine. A fost vorba să se ştie, că mai erau şi alţii cari-şi băteau capul cu buna orândă şi îndrumare a omenirii.

Inapoindu-mă la şcoală, lucrurile merseră ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat. Mihailescu Anghel, nici Stăncescu Constantin, de la Galaţi, nu s'au mai întors. Au plecat în Belgia, de unde, mai încolo, s'au înapoiat cu câte un doctorat. Eu rămăsei să tânjesc la internat care, dacă profesori buni avea, păcătuia din partea îngrijitului. Toată grija internatului era lăsată, din acest punct de vedere, pe seama soacrei directorului. O hâdă bătrână, care căuta să-şi rotunjească averea, trăgând de la gura băeţilor. Drept hrană ni se dădea nişte zemuri ce ne mai foamea te făcea să le sorbi. Şi doar plăteam bani grei. Adesea plecau băeţii de la masă, făcând gălăgie, să le mai dea măcar câte-o felioară de pâine, că erau flămânzi. Ajunsesem aici ca şi la şcoala ...oceească, umbră de slab.

Ca să ne mai încălzim, la meditaţie şi în orele de repaos, în vreme de iarnă, fiindcă sobele vedeau foc doar de mântuială, ne lipeam în pupitre doi, câte doi, unul lângă altul, înfăşurându-ne cu câte un palton peste capete. Ne încălzeam din răsuflatul şi abureala noastră. Coleg de pupitru în clasa cincea îl aveam pe nu Răilescu C-tin, venit anul acela de la Brăila. Băiat aşezat, sârguincios la învăţătură, tare la matematici şi chimie. Cu paltonul lui peste cap, făceam lecţiile împreună. De unde puteam eu şti, că-i tuberculos? Tuşea. Dar gândiam cu toţii de frig. El, bietul, după cum aflai, când era prea târziu, se trăgea dintr'un neam întreg de tuberculoşi. Taică-său îi murise şi două surori de boala asta. Mama lui îl adusese la Bucureşti ca să-l cruţe de molima din casă. Internatul nostru avea o infirmerie, avea un doctor. Dar doctorul nu cerceta pe nimeni, când venia la internat, nici peste an să fi făcut măcar o răfuială a sănătăţii băeţilor. Infirmeria avea menirea să dea câte o sare amară sau chinină băeţilor, care'i trăgeau la fit, făcând pe bolnavii. Adevăraţii bolnavi se sfiau de infirmerie. Boleau prin clasă sau mergeau la vizita vreunui doctor în oraş, când aveau cu ce. Când nu, aşteptau vacanţele să meargă plocon, daţi gata, părinţilor.

De vacanţa Paştilor, ducându-mă acasă, mă simţii rău. Aveam fierbinţeli. O piatră îmi apăsa respiraţia. Inăduşiam noaptea. Eram trist. Mă întrebă mama, mă întrebă soră-mea Lencuţa. Le spusei că nu mi-i bine. Îi spuserăi lui tata. Dânsul nu vru să mă creadă.

— I s'a urît cu şcoala. Vrea să rămâie acasă...

Nu era adevărat. Dimpotrivă. Mă îngrozea gândul, că a-şi putea rămâne de băeţi, colegii mei. N'aveam la ce mă teme. Invăţământul şcoalei îmi era mai mult decât uşor. Profesorii, toţi, mă aveau în nume de bine.

A doua zi de Paşti, după îndemnul mamei, am plecat la Brăila, l'alde „văru". Impreună cu el am fost la un doctor Swartz. Cercetându-mă, îmi spuse că aveam un început de boală. Imi dădu o reţetă şi mai multe sfaturi.

De Duminica Tomei plecai la şcoală. Merse şi tata cu mine. Ne-am dus la medicul internatului, doctorul Tomescu, din strada Italiană. Mă suci, mă 'nvârti, mă ciocăni, ascultându-mă, când la piept, când la spate, zicându-mi să număr treizeci şi trei deodată izbucni:

— Eşti bun de bătut. Măgar mare şi aştepţi să te-aducă tat'tău la doctor... Parcă n'ar fi fost el medicul şcoalei...

Il trase pe tata în altă odae şi nu ştiu ce i-o fi spus. Eşind, îmi zise:

— Să vii mâine dimineaţă la spitalul de copii. D-ta să-ţi vezi de treabă, se 'ntoarse, să-i spue lui tata. Băiatu, lasă-l în grija mea. Il fac eu voinic...

Mă dusei a doua zi la spitalul de copii, unde doctorul era medic primar.

Imi spuse să mă desbrac.

Când îmi împuşcă întâiul punct de foc, în spata stângă, sării ca trezit din somn.

— Ce nu ţi-e ruşine? Doar nu eşti muere.

Strânsei din buze, scrâşnii din dinţi şi închipuindu-mă ursit schingiuirii, pentru gândurile mele, rostii:

— Trage-i.

Şaptezeci şi cinci de puncte de foc îmi arse jumătatea stângă a spatelui. Era în primăvară. Plămânul stâng. O sfârâială şi un miros de carne friptă, ca de la un grătar de birt, plutea împrejurul meu. Doar lacrimile, ce-mi şiroiau din ochi şi scrâşnetul dinţilor, dovedeau că nu mi-era moale.

Mă răsucii în loc. Imi ridică mâna stângă să-mi ţin după ceafă. Urmă acelaş chin în faţă. Cincizeci şi două de împunsături de foc îmi ciuruiră partea stângă a pieptului.

Cu greu m'am îmbrăcat abia ţinându-mă la internat. Vedeam numai stele verzi înaintea ochilor şi îmi vâjâiau urechile, de nu mai auzeam nimic.

După spusa doctorului, la câteva zile, a trebuit să-mi iau rămas bun de la şcoală. Era în ajunul examenului.

— Alege, băiete. Viaţa sau şcoala.

Am ales viaţa. Dar, ce mai şcoală cumplită şi fără sfârşit...

I. NEAGU NEGULESCU

Răvaş pentru Moş Crăciun

Ai început, desigur, să te pregăteşti de drum, bătrânule din poveste. Mă tem că e cam nepotrivit răvaşul meu — tu eşti prea ocupat acum. Atâtea jucării pentru cei mici, atâtea podoabe preţioase pentru cei mari... cum reuşeşti să le aduni pe toate? In camerele elegante se pregăteşte locul unde va creşte, ca prin minune, bradul mândru de care să-ţi anini tu darurile. Va fi muzică, flori, căldură, lumină, râs şi fericire împrejur. Cei ce se iubesc, se vor privi mai cu drag în ziua aceasta, care apropie sufletele şi descreţeşte frunţile. Inţeleg de ce preferi să alergi acolo şi uiţi să te opreşti în odăiţele triste şi sărace. Ai şi tu, Moş Crăciun, nevoe să vezi bucurie; tristeţea şi durerea îndepărtează...

Totuşi, anul acesta vreau *să te opreşti şi pe la mine, bătrânule. Vezi — nu te rog; îţi cer să vii ca şi cum ai fi dator s'o faci. De ani întregi m'ai ocolit; de ani întregi ai trecut nepăsător peste aşteptările mele. Când eram copil, mi s'a spus că tu ocoleşti orfanii şi e în zadar să mai aştept, cu fruntea lipită de fereastra îngheţată, sosirea ta, bătrân cu braţele încărcate de jucării. Eu n'am vrut copilărie; eu nu m'am jucat niciodată — Moş Crăciun. Vezi cât de nedrept ai fost cu mine!... Iar mai târziu când tinereţea aduce, chiar celui mai umilit, raza lui de bucurie — eu n'am putut să mă folosesc de ea. O zână rea m'a blestemat ca tot ce voi atinge cu mâna, să-şi piardă strălucirea, să se destrame... Tinereţea mea a trecut şi acum îmi dau seama că eu n'am fost niciodată tânără...*

Iar acum când împrejurul meu nu simt decât pustiu şi gol, când fiecare zi îmi apasă greu pe umeri — acum mă îndrept spre tine Moş Crăciun, tu aducătorul de minunate daruri, tu care poţi să-mi aduci singurul dar de care mă mai pot eu bucura: să îmi aduci un alt suflet, Moşule din poveşti. Vezi tu, acesta pe care-l am a devenit prea greu, prea plin de regrete târzii, de neîmplinite visuri.

Pentru anii ce-i mai am de trăit ,aş vrea un suflet care să nu cunoască frumosul, idealul, dorinţa aceea de a căuta mereu, în zare imposibilul; aş vrea să uit tot ce am crezut despre oameni, despre viaţă, despre prietenie, despre iubire.. Aş vrea să-mi smulg din inimă nostalgia unei lumi de sentimente unice, de credinţă şi devotament neţărmurit. Aş vrea să nu mai cred în poesie, să svârl departe de mine vrafurile de cărţi cu care mi-am trăit, până acum, viaţa; să le înlocuesc cu tovărăşia oamenilor dela care să nu aştept decât plăcerea de o clipă, fără să mă intereseze suparte, într'o lume de vis...

Aş vrea să uit de mine, Moş Crăciun, să uit că am dorit să iubesc, să mă jertfesc, să-mi închin toate clipele vieţii unei fiinţe dragi — care a rămas mereu departe, într'o lume de vis...

Darul acesta să mi-l aduci, bătrâne; nu-ţi va fi greu să găseşti un asemenea suflet, în lumea de azi.

La mine nu-ţi e tocmai uşor să nimereşti. E atât de mică locuinţa mea, atât de tăcută şi de tristă. Dacă vei privi printre perdele, ai să vezi, aşteptându-te cu nerăbdare, o fiinţă cu faţa chinuită de nelinişte şi de dor. Dar poate că e mai bine să nu vii, Moş Crăciun. Orice mi-ai aduce tu, eu tot n'o să fiu mulţumită. Ce doresc eu nu are nici un nume şi poate dacă mi-ai lua-o — aş regreta suferinţa mea deacum...

LUCREŢIA DASCALESCU

OSMAN

Bun tovarăş de jocuri şi plimbări, mi-a fost frumosul pudel alb, creţ, tuns ca un leu, cu nmele de OSMAN.

Era cânele surorii mamii, la care de obiceiu îmi petreceam vacanţa mare.

Mătuşa mea avea o fermă frumoasă, în Prahova.

O casă lungă c'un şir de camere şi săliţe, apoi o grădină de flori în faţa casei. Curtea se întindea cât cuprindeai cu ochii şi adăpostea o adevărată grădină zoologică, cu tot felul de animale şi paseri.

Afara de OSMAN, mai aveam prieteni buni doi câini mari ciobăneşti: LUPU şi FETIŢA, vre-o trei pisici, un miel alb cu negru pe care îl chema GAVRILAŞ, o căprioară blândă, nişte epuri de casă şi doi cai de trăsură, ageri şi neastâmpăraţi; SULTAN şi VIZIR.

Eram o mică regină, pe care toţi supuşii inaripaţi şi cei cu patru picioare o ascultau şi o iubeau.

Mă jucam cu toţi, îi strigam pe nume, căci fiecare şi-l cunoştea pe al lui.

OSMAN însă era aghiotantul meu, care mă'ntovărăşea peste tot în inspecţiile făcute prin micu-mi regat.

Unchiul îl dresase, învăţându-l să facă fel-de-fel de năzbâtii. De venea un om şi sta cu pălăria în cap, era destul să-i şopteşti:

— OSMAN, pălăria.

Se ridica îndată în două labe, cât era de lung, se rezema pe umerii victimei, apoi dintr'o săritură îi înşfăca pălăria din cap, şi şterge-o cu ea. De nu reuşeai s'o ei mai curând înapoi, apoi jupân OSMAN o fasona cum credea el mai bine.

Se învăţaseră toţi să-şi scoată pălăria, fără să mai aştepte binevoitorul concurs al lui OSMAN.

Ştia să facă „aport". Ducea în gură coşul cu târgueli, umbrelele, bastonul unchiului, călcând ţanţoş şi mândru, cu codiţa în sus, tunsă şi terminată cu un ciucuraş alb, ca un steguleţ.

Işi da bine seama, că avea o misiune de împlinit şi pentru nimic în lume nu renunţa la ea, chiar de l-ai fi ademenit cu zahăr. Se uita cu jind la el, dar nu-şi lăsa pachetul din gură, ca şi cum ar fi spus: „Regret, dar sunt ocupat".

Năravul furatului nu-l cunoştea. Când se pregătea masa în grădină, până să venim noi, Mariţa îl chema să stea acolo, să păzească de vre-o pisică, pasere ori câini de curte.

Şedea frumos, cuminte, lungit cu botul pe labe, cu ochii vii şi atenţi, la postul lui; iar când vedea o lighioană că se cam învârte prea aproape de masă, o urmărea cu privirea, mârâind uşor, ca şi cum i-ar spune că „pe acolo nu se trece".

Era un bun prieten al cailor. Adesea venea în grajd lângă esle, se ridica în două labe, lingând pe bot pe câte un cal care se simţea mulţumit de mângâerile lui camaradereşti.

Totuşi, bietul meu OSMAN a fost bănuit ca hoţ şi lovit.

Intr'o seară, Mariţa, aşezase masa în grădiniţă din faţă, ca de obiceiu. Timpul era plăcut, amurgul de vară răcoros. Luna plină se ridica agale, fără grabă, pe mătăsoşii nori violeţi, pregătindu-se de lunga veghe de noapte, ce o aştepta.

Ne îndreptăm cu toţi spre masă. Dar, ce vedem?

Ridicat, cu labele pe faţa de masă, OSMAN ţinea în gură o bucată mare de brânză de burduf.

Fără să se ruşineze de noi, o porni cu brânza între dinţi, ca şi cum n'ar fi făcut ceva rău.

Incepem să-l strigăm. Larmă mare, nedumerire. Nu putem pricepe, şi nu ne explicăm purtarea lui.

Vreo doi argaţi îl fugăresc, ba unul mai înciudat, aruncă o piatră după el, nimerindu-l în picior. OSMAN scânci dureros, dar îşi continuă totuşi fuga, în trei picioare, cu prada în gură.

Nu l-am găsit. Nu se ştia unde se furişase, mai ales că între timp se înoptase binişor.

Cum OSMAN, căţelul meu iubit şi cuminte, atât de mofturos la mâncare, să fure? Să-mi facă ruşinea asta?

Eram atât de tulburată, încât îmi simţeam pleoapele clipind nervos, — semn că plânsul e pe aproape.

N'am mâncat nimic. Stam la masă preocupată şi roteam ochii, împrejur, doar l-oi vedea.

De la locul eu, se vedea uşa grajdului, luminată de lună, şi iată că-l zăresc acolo.

Spun şi mătuşei mele, şi amândouă plecăm tiptil spre grajd, prin dosul grădinii, să nu prindă el, de veste.

Ne apropiem şi ne uităm. OSMAN nu ne simţise, de oarece caii făceau zgomot în grajd.

Işi lingea piciorul lovit, gemând mereu, năpăstuit şi îndurerat.

Ochii lui priveau însă atent, spre căţeaua din curte, FETIŢA, care — având pui, — umbla toată ziua flămândă, după mâncare.

FETIŢA sta jos pe iarbă, în faţa lui şi mânca cu mare poftă din brânza, pe care tovarăşul ei OSMAN, cu bunătatea lui, o adusese mamei înfometate.

M'am simţit ruşinată de bănuiala mea şi mai ales de neînţelegerea tuturor.

L-am luat de gât, mângâindu-l şi desmierdându-l cu vorbe drăgăstoase şi pe înţelesul vocabularului lui.

OSMAN dădea din coadă, uitându-se la noi, cu ochii lui mari, parcă mustrători...

LILLA GIUŞCA SPERANTIA

A APĂRUT | Nr 98

MEDICUL NOSTRU

NUMĂR SPECIAL DE CRĂCIUN

SUMAR:

DANSUL

SĂNĂTATEA NOASTRĂ DE CRĂCIUN

TRATAMENTUL INTOXICAŢIILOR

DIGESTIA

ALCOOLISMUL LA COPII

Diabetul, boala mâncăcioşilor

PURTĂTORII DE MICROBI

CARNEA CEA DE TOATE ZILELE

BRÂNZETURILE ŞI DESERTUL

Ce este urâţenia? etc.

Suferinţele pielei în timpul iernei

VIAŢA SEXUALĂ • SFATUL MEDICULUI • ACTUALITĂŢI MEDICALE • GRAFOLOGIE

24 PAGINI — 7 LEI

FANATISMUL

Incontestabil, şi fanatismul e o boală. Ca şi oricărei maladii, ar trebui să-i descoperim adevăratele pricini pentru a-i preîntâmpina efectele. Desigur, cei mai mulţi grăbesc cu explicări superficiale (de ordin social, economic, şi aşa mai departe). Dar lucrul, departe de a fi explicări, sunt mai degrabă **justificări**.

Fanatismul, atât cel individual cât şi cel colectiv, îşi are rădăcini adânci în personalitatea umană. El face parte din categoria pornirilor condamnabile pe care educaţia are datoria să le facă să dispară; asemenea acelor plante otrăvitoare ce se pot desvolta numai pe terenuri necurăţite, tot astfel şi tendinţa către intoleranţă şi violenţă nu trebue lăsată să se desvolte în sufletele mai ales ale tinerilor, ci trebuesc eliminate toate condiţiunile care fac să trăiască. Printre mijloacele cele mai importante prin care am putea extirpa acest flagel — mai ales din cugetele necoapte ale adolescenţilor — stă în primul rând: persuasiunea, încercarea, încadrarea lor în cuprinderea **ansamblului** problemelor, nu numai a unora, fără cunoaşterea altora: deci gândirea **liberă, NEDEPENDENTĂ DE PASIUNI.**

Omul sau colectivităţile cu cultură mai largă vor fi ferite de fanatism când vor şti să îmbrăţişeze totalitatea ideilor şi nu se vor agăţa de vre un particularism. Cu cât efortul pentru cultură e mai mare cu atât tendinţa către imparţialitate e mai accentuată.

Istoria ne oferă destule exemple. Inainte de monoteism era credinţa în animale, în spirite, în zei, etc. Fiecare popor îşi apăra credinţa lui şi nu putea să înţeleagă pe cea a altora. De aci: certuri, războaie, conflicte. Monoteismul apare atunci — şi e un mare progres. Mai târziu, odată cu izbânda creştinismului, se deschide o nouă eră de fanatisme: cruciadele, apoi schisma, reforma — cu tot ce a urmat. In perioada modernă luptele sociale iau locul celor religioase. Sub alte măşti aceeaş piesă; particularisme ce se sfâşie între ele, cu tendinţa către unificare — intoleranţa reciprocă a doctrinelor exclusiviste. Singură ştiinţa rezolvă antagonismele şi mai împacă pe oameni. Rare au fost şi în epoca modernă spiritele (chiar dintre cele mai de seamă) care să nu se fi contaminat de aceeaşi maladie. Un Erasmus, un Anatole France — sunt exemplare care rămân unice în istorie. Căci adevăraţii moralişti — adică filozofii practici cari descoperă legea morală în sufletul însuş al individului — nu exagerează valoarea iubirii (iată în sensul ei intelectual, afectiv), ci pun mai mult accent pe respect şi stimă. Când zici iubire, te gândeşti prin contrast şi la antipodul ei: ura. Căci afară de „amor intelectualis" sau iubirea în sens platonician, iubirea nu mai rămâne decât o stare afectivă, deci ceva relativ, foarte învecinat cu noţiunea opusă ei, **ură.**

Dimpotrivă, **respectul,** ca obligaţie negativă şi **stima** ca obligaţie pozitivă, isvorăsc din intelectul omului şi au o valoare mai puţin relativă şi mai eficace. Numai în felul acesta „lucrăm la fericirea celorlalţi" şi „faptele noastre devin norme de conduită pentru fiecare". Respectul pentru individualitatea umană — indiferent ce credinţe are, care nu se potrivesc cu convingerile mele. Stima sau simpatia — pentru omul căruia îi datoresc ceva. Imperativul dintâi se referă la toate cazurile, deci e normă generală. Cel de al doilea se referă la cazuri speciale: când raţiunea îmi dictează să nutresc recunoştiinţă anumitor persoane. Şi într'un caz şi într'altul nu **afectivitatea** trebue să mă determine, căci nu ea te împinge spre adevăratele sentimente înalte şi umane. Adesea crezi că iubirea ce o ai pentru cineva îţi trădează sufletul tău bun şi generos când de fapt tu — adică raţiunea ta — n'ai niciun merit în toate astea; numai simţurile, sensibilitatea ta inferioară au fost afectate şi au reacţionat în sensul că te simţi determinat să iubeşti, aşa cum ai putea să te simţi determinat dimpotrivă, să urăşti. Nu e o simplă întâmplare faptul că cei mai mulţi confundă o pornire erotică cu... iubirea cea desinteresată. Ei confundă de fapt ceea ce e ceresc cu ceeace e pământesc.

Tot astfel şi în viaţa socială. Cele mai mari erori (ce se transformă în mari orori) se datoresc confuziei ce o face omul între ceeace e general şi ceeace e particular, lipsei de discernământ, lenei de a distinge ceea ce ţine de subiectivitatea noastră şi ceeace e o normă obiectivă. Noţiunea de „lege" o cunoaştem — dar numai în domeniul ştiinţei, nu al moralei.

Fiecare lucrează **ca şi cum** fapta sa ar fi o normă generală, nu **pentru ca să fie** o normă generală (şi nu un act particular).

Fiecare crede că lucrează pentru binele umanităţii, când de fapt el lucrează izolat de umanitate. Crede adică că se conduce după legile raţionale şi nu după cele ale afectivităţii. Aşa crede fanaticul. Aşa cred şi popoarele fanatice. Dacă ar avea mai multă pornire către înţelegere, nu către acţiune, — către idee, nu către faptă imediată şi gratuită — atunci obscurantismul ar dispărea şi tendinţa către unitate, adică către echilibrul perfect ar fi mai puternică. Şi fanatismul ar deveni un non-sens.

I. BUNESCU

Scriitorii români în gândurile şi sentimentele lor

din Caragiale

— Românul se naşte bursier, trăeşte funcţionar şi moare pensionar.

— O virtute împinsă peste o anumită limită începe a fi o adevărată meteahnă.

— Intodeauna n'am considerat pana mea altfel decât ca o armă.

— Nu se prezintă cineva în lume cu pântecele şi organele inferioare, ci cu fruntea, cu acel aparat al gândirii sublime, care face din om regele creaţiunii.

— Nu elevul e vinovat atunci când nu ştie lecţia, ci profesorul care n'a ştiut să se facă înţeles de elev.

— Nu scrim pentru a ne da pe faţă cugetările, ci pentru a-i face pe cei cărora ne adresăm să gândească ceeace voim noi.

— E o chestiune de demnitate omenească să spui Adevărul.

— Naţiile mari au câte un dar sau o meteahnă specifică. Englejii au spleen, Ruşii nihilismul, Francezii lengouement, Ungurii şovinismul, Spaniolii morga, Italienii vendetta şi Românii... moftul.

— Nu sunt oare şi insultele ce ţi se aduc, omagiul de-a-îndoaselea adus talentului!

— Teatrul este oglinda societăţii în care am trăit şi trăim.

— Viţiul legilor noastre este, tocmai, că nu sunt făcute conform necesităţilor şi educaţiei maselor la care se aplică.

— Ochiul actorului trebue să vadă totul şi să descopere totul.

— Fondul sufletesc al bărbaţilor este brutalitatea, la femei el este sensibilitatea. Tendinţa suflării unui bărbat porneşte de sus în jos şi nu-şi completează evoluţia decât atingând un obiect real; din contră, sufletul femeiei din orice împrejurare a vieţii reale s'avântă în sus, tot în sus, până ajunge la acea treaptă de subţilizare a gândului şi a simţirii dincolo de care este nou —existenţă. Trebue prin urmare, spre a fi fericire posibilă pentru amândouă părţile — trebue ca bărbatul să se suie până la sufletul femeiei, să-l îmbrăţişeze binişor şi să-l tragă în jos cu precauţie, prin mijlocul stărilor de tranziţie. Pentru aceasta se cere un fel de economie a sensibilităţii.

E penibilă mişcarea în alt tempo decât al sufletului!

— Nu trebue să aibă omul judecăţi extreme, fiindcă lumea trăieşte din pornire nu prin judecată.

— Greu şi foarte încet se desrădăcinează obiceiuri şi năravuri vechi... Cu toporul se curăţă pădurea; lumea se curăţă cu vremea şi cu răbdarea... nu aşa, de azi pe mâine!

Nu-i cum gândeşte omul, ci-i cum vrea Domnul.

Biserica deschide pe om.

— Tot îs mai aproape dinţii decât părinţii.

— Omul învăţat, înţelept va fi, şi pe cel neînvăţat, slugă-l va avea.

— Biserica-i în inima omului.

— Cei cari n'au copii, nu ştiu ce-i năcazul.

— E mai rău de cei ce au guşa în cap decât de cei ce-o poartă pe dinafară.

— Iar înţelepciunea dela Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău.

— Sprinţar şi înşelător este gândul omului, pe ale cărui aripi te poartă dorul necontenit şi nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt.

— Ea (copilăria) singură este veselă şi nevinovată.

— Dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal să tragă; şi dacă-i popă să citească.

— Ce ţi-i bună pocăinţa după moarte?

— Se poate înşela omul de multe ori, când nici n'a gândit, dacă nu ştie a judeca bine.

— Cei ce scot sabia, de sabie vor peri.

— Toate bune şi frumoase la vremea lor.

— Multe sunt de făcut şi puţine de vorbit, dacă ai cu cine te înţelege.

— Vai de cel ce se sminteşte dar mai vai de cel prin care vine sminteala.

— Dela vorbă şi până la faptă este mare deosebire.

— La războiu înapoi şi la pomană năvală, parcă nu prea vine la socoteală.

— Decât un bonjurist c'o mână de învăţătură, mai bine un ţăran cu un car de minte.

— Calul nu-i ca dobitocul să poată vorbi.

— La drum e bine să porneşti cât de dimineaţă, iar sara să poposeşti de vreme.

— Aşa mi-i drag să fie omul: fătat, nu ouat.

— Soacra nu trebue să fie cu gura mare şi să cârtiască de toate cele.

— Binele câteodată — aşteaptă şi rău.

— De atunci e rău în lume, de când a ajuns coada să fie cap.

— Când ar şti omul ce-ar păţi, dinainte s'ar păzi.

— Se vede că Dumnezeu a umplut lumea asta cu ce-a putut.

Număr special de Crăciun

A APĂRUT EXCELENTA PUBLICAŢIE LUNARĂ NOUĂ

MAGAZINUL

No. 96 — PE LUNA IANUARIE

Cu următorul bogat şi variat cuprins:

CRĂCIUNUL IN MARELE ORAŞ

• BAL MASCAT •

Şapte reguli pentru îndrăgostiţi

Lambeth-Walk-dansul hilarităţii

SKIUL, PASIUNEA MEA!

Petits-fours femenine

AM FOST LA HOLLYWOOD

ARTA CITIRII GÂNDURILOR

Trei nuvele:

A murit un gând...

Bal cu măşti, în urbe

Spionaj modern

Modă, humor, jocuri distractive etc.

250 pagini în 6 culori la heliogravură, cu numeroase planşe Lei 30. —

S'a uscat un plop...

de Sanda Popescu

Dumnezeu are hotărârile sale nestrămutate, pe care nu le putem pricepe.

MIHAIL SADOVEANU

De trei zile moş Ştefan o tot întreabă pe Duduia: „De ce nu mai vin copacii dela grădinărie"? — că dă căldura prea mare peste ei, proaspăt puşi; şi n'au să se prindă.

Duduia telefonează, roagă să fie mai curând servită. Şi după promisiune, acum, de două ceasuri, copacii stau cu rădăcinile deslegate aşteptând, flămânzi, să-şi regăsească hrana. Dar moş Ştefan îşi caută de alte treburi. S'ar părea că se codeşte să se apuce de lucru. Duduia îl urmăreşte de pe terasă cum dă târcoale copacilor, se uită la ei, îi ridică puţin dela pământ — ca şi când ar vrea să-i aşeze în gropile, ce cu atâta drag le potriveşte, dar repede dă categoric din cap şi-i lasă cu grijă la pământ.

— Ce să aibă moşul? se'ntreabă Duduia. L-ar întreba pe dânsul, însă de sus nu-i vine să-l strige căci nu e un grădinar oricare. A ţinut-o în braţe când era mică. Primul drum în deal, la vie, cu moş Afan de mână l-a făcut. Mai mare fiind, el a învăţat-o numirile strugurilor şi ale poamelor: „Vezi mata, duduiţă? aiasta e Ceasla dorat (Chaslas dorée) de cea cu bobul rubiniu şi strălucitor; şi aiasta e poama cea fragă, neagră ca cioara şi cu gust de parfum de fragi de te minunezi de aşa taină; şi aistea sunt ranglatele (*Reine Claude*-ele) cele ca spicul de grâu şi cireşele hultoane, care ţi le aduc eu, matale, la zi de zece Maiu, să te răcoreşti cu ele".

E drept că le adusese moşul la 10 Mai; însă numai odată, şi era mult de atunci. Dar parcă era de eri, aşa de bine 'şi amintea duduia, cum urcase moşul scările cerdacului, cu farfuria încărcată de fructele sângerii. Şi tocmai când întinsese mâna să i-o ia, o sguduitură puternică, îl făucse pe moş, s'o scape jos, după care urmase explozii groaznice, din cauza cărora geamurile se spărgeau în bucăţi. Din casă şi din curte semenii strigau îngroziţi:

Explozie la pirotechnie! Vin aeroplanele nemţeşti! Ne nimiceşte Dumnezeu cu totul!

Şi înebuniţi de spaimă, oamenii puneau mâna pe ce apucau şi fugeau care încotro. Dar moşul — care atunci era moş pentru duduiţă, însă în sinea sa, era un român voinic şi puternic—după ce înţelesese că este, o luase în braţe şi o dusese drept în fundul pivniţei celei de vinuri, o aşezase acolo după butoae, alergase repede afară şi venise tot aşa de repede înapoi cu haina lui, cea mai curată, pe care o pusese, cu grijă, pe umerii copilei, ca să nu-i intre în oase umezeala hrubei. O ţinuse acolo până când încetase bubuiturile, căutând s'o ducă cu vorba ca să-i treacă de spaimă şi de frig.

Şi acum, putea ea să-l mustre că nu-şi cunoaşte datoria, şi lasă copacii să se usuce?

Şi chiar dacă n'ar fi fost întâmplarea cu cireşele, care-i ieşise aşa deodată în minte — minunându-o că era acolo şi că n'o ştie că este, aşa nu-şi mai amintise niciodată de primul contact real ce-l avusese cu războiul — tot nu l-ar fi strigat de sus de pe terasă, ca să-i pomenească să pue mai repede plopii.

Căci aşa era duduia: nu poruncea şi nu ordona, ci numai ruga.

— Auzi fel de a vorbi cu servitorii — spuneau ceilalţi ai casei revoltaţi.

— Te rog să ai grije să mă scoli mâine la 7; te rog vino şi încue uşa; te rog dă-mi blana din dulap.

— Ii bolşevizezi; şi o să ajungă să ţi se urce în cap.

— Să n'ai tu voe să suni servitorul după ora 10 seara, să nu poţi să-l trimiţi de două ori pe zi la un drum mai lung. Da' de ce-l plătesc? ca să se ducă. Deaceea e la stăpân. Dacă nu-i place, să fie domn la el acasă.

— Şi bae în fiecare săptămână şi glicerină pe mâini, iarna, ca să nu crape pielea, şi „Cinematograf" şi plimbare în toată Duminica.

— Ai s'ajungi să-i pui cu tine la masă, şi să le dai dormitorul tău.

Oricât de directe ar fi fost ironiile ele nu reuşeau să modifice felul său de-a se purta cu cei care o serveau. Poate, de aceea, devotaţi, cei mici se considerau ai casei, iar moş Ştefan mai mult decât toţi ceilalţi. El o servea cu credinţa altor vremi.

Nimeni nu-l îndemna şi nu-l supraveghea la treburile grele de toamnă şi de primăvară ale grădinii, sau la cele mai uşoare de peste vară. Căci nu le făcea ca să treacă timpul şi să-şi mai apuce leafa pe o lună, ci dintr'o dragoste înăscută pentru grădină, şi dintr'o altă dragoste, tot aşa de puternică, pentru casa lângă care-şi trăise cea mai mare parte a vieţii.

De aceia se mira Duduia de zăbava ce-o punea în această treabă şi nu-i venea să-l pornească la lucru. Dar, fiindcă soarele începuse să treacă de unghiul casei, şi nu peste mult timp avea să lovească în plin, locul destinat celor doi copaci, se hotărî să coboare în grădină.

— Moş Ştefan, da' ce treabă aşa grabnică ai mata de nu te'nduri s'o laşi, ca să vezi de cei doi copaci.

— N'am nici una. Aşteptam numai să coborîţi jos, ca să vă spun şi eu o vorbă: Eu în prostia mea, ca un om simplu, ce mă aflu, aş zice să trimiteţi Dumneavoastră să schimbe copacii, să ne dea alt sort.

— Da' de ce, moşule? întrebă Duduia, fără să-şi poată ascunde un zâmbet ironic, ce se ivise în colţul gurii. Crezi mata că sunt prea mari, şi n'au să se mai prindă?

— Nu! d'a vezi mata, la noi e o credinţă: plopii nu trăesc în pereche, ei trebue să fie tot fără soţ, — altfel, dacă sunt cu soţ, moare unul din ei.

— Se poate, moş Ştefan, să crezi mata una ca asta? Doar de asta a avut Dumnezeu grijă mai mult decât de toate; să facă tovarăş la toată zidirea, ca să se poate bucura unii prin alţii. Până şi în pedeapsa dată oamenilor n'a uitat de această rânduire hotărîtă de El şi l-a pus pe Noe să 'ncurce tot câte două perechi din toate vieţuitoarele pământului.

— ...icste aşa a fi cum spui mata, d'a se vede că soiul aista trebue să fi supărat cu ceva pe Domnul şi atunci l-o fi pedepsit să-şi ducă viaţa singur, aşa cum mă pedepseşte şi pe mine de mă ţine de atâta amar de timp stingher pe lume ca să ispăşesc tot năduful făcut babei, Dumnezeu s'o hodinească!

D'a fiindcă vrai mata, să-i punem; şi poate că i-o ierta şi pe ei Cel luminat, fiind mata bună la Domnul!

Duduia plecase pe scări, sus; şi moşul nu putu să nu se minuneze cât de sprintenă era. La vârsta dumisale, biata Duducă, când urca dealul livezii, nu mai cât trebuia să vie de grabă din urmă Nicuşor, feciorul moşului, cu scaunul, ca să poată sta: că nu mai avea răsuflare. Pustia de grăsime îi 'năbuşea inima, şi-o băgase în pământ de grabă, de grabă

„Cei de-acum ştiu ei meşteşugul ca să rămâe mereu ca fuiorul, da' nu mai ştiu de altele, care mor cu noi bătrânii.

„Unde s'ar fi pomenit să mă ia în râs, duduca, pentru vreo prostie de a mea — îşi zicea moş Ştefan, căci nu-i scăpase zâmbetul Duduii, şi-l mâhnise foarte".

Vorbele grădinarului neliniştise sufletul Duduii şi, fără să vrea, îi răsărise în minte:

Pe lângă plopii fără soţ
Adesea am trecut.

. . . .

Poate că ştia ceva poetul, se gândeşte Duduia Alice şi dă fuga la Enciclopedie

H. I, J, K, L. M, N, O, P, Q; H. I, J, K, L, M, N, O, P, Q, repetă fără să vrea — după răul obiceiu cu care rămăsese depe vremea când consulta zilnic dicţionarele — în timp ce întoarce foile cărţii. Plop, plop, plop căci e la litera P. Ploae, plocon, Ploeşti, plombă, plombagină. Plop „Clasa Angiospermelor dicotiledonate, familia Amentacelor, fiindcă produce ca inflorescenţe amenţi, florile lipsite de petale (apetale) dioice".

Şi atât! Unde să descoperi în toate astea, că plopii nu au viaţă decât când sunt fără soţ?

„Şi totuşi moşul e om cumpătat la vorbă, nu spune ce nu ştie bine că aşa este.

„Ei prostii! îşi face curaj Duduia; dacă ar fi să mă iau după credinţele lor, unde aş mai ajunge?"

— Dudue, da' nu poţi amâna mata plecarea asta, că ştii: cade într'o Vineri? Sau: m'aş duce poimâine cu mătasa la croitoreasă, că mâine e Sâmbătă; şi nu e bine de croit din nou — spune madama

„Şi câte şi mai câte credinţe eronate eşite din cine ştie ce coincidenţe neplăcute.

„Se întâmplă odată, de două ori, în aceleaşi împrejurări, aceleaşi evenimente — şi gata e şi raportul de cauzalitate, moştenit pe urmă din tată în fiu, ca un fapt indiscutabil.

„Aşa şi cu plopii. Cine ştie cu cât în urmă, în generaţiile de pădurari ale moşului, se va fi uscat perechea vreunui plop; şi de aici uite că eu, om a sec. XX, eliberat de orice prejudecăţi, stau cu teama în suflet şi mă gândesc, că se usucă şi plopul meu, — îşi spune duduia Alice.

Şi fără să vrea să vadă cât e de aproape de mentalitatea moşului, se hotărăşte să se uite cât mai rar la copaci, că poate, cine ştie, să n'aibă ochiul rău şi să influenţeze creşterea lor.

Plopii au fost puşi amândoi odată, în gropi de aceleaşi dimensiuni, la aceeaşi adâncime, umpluţi cu pământ de acelaşi fel. Moş Ştefan îi udă pe amândoi odată şi le urmăreşte creşterea.

După vreo lună şi jumătate dela plantare, au început să iasă frunzele; întâi micuţe, de un verde crud. Devenind tot mai mari şi mai închise, ajunsese în mijlocul verii de culoarea smaraldului, îmbrăcase frumos coroanele şi tremurau la cea mai mică adiere; erau din familiile plopilor tremurători, care-şi murmură singuri alintări duioase, ca să le treacă de jale, de tristeţea că stau departe de grădini, sau străjuesc strada — cum eram cei doi ai Duduii Alice — în timp ce fraţii lor se răcoresc pe lângă râuri, sau îşi fac umbră unii altora prin ţinuturile umede de unde cresc mulţi în voia lor.

Mult timp îşi dăduse moşul osteneală să vadă nu cumva o ia unul înaintea altuia, însă nu băgase de seamă nimic. Dar într'o zi observă că tulpina celui din stânga începe să se îndoae.

„Se vede că-i face umbră namila cea de salcâm — îşi zise el, şi căutându-i un par mai gros, de sprijin, îl înfipse mai departe de copac, aşa fel ca legându-i împreună, să tragă trunchiul plopului spre par şi să-l îndrepte la loc.

„Dacă ajung până la primăvară — se gândea moş Ştefan, am eu leac de buba lui; tai toate crengile salcâmului dinspre partea noastră. Dar legând plopul de par, şi uitându-se mai cu băgare de seamă la el, pe sub coroană, văzu că ramurile sunt rare, şi frunzele mai mici decât la celălalt, iar cele care eşeau noi, parcă erau chircite şi ofilite.

„Mare ţi-e minunea Doamne! Oare n'a fi bolnav copacul, că amar s'ar supăra Duduia!".

Şi conştiincios cum era în toate, şi cu dragoste pentru lucru boerilor, se puse îndată să scoată pământul dela rădăcină, să vadă dacă nu cumva are niscaiva viermi. Dar rădăcinile erau curate şi pline de sevă, şi moşul scoase un oftat de uşurare când termină treaba, fără să fi apucat să-l vadă stăpâna.

Duduia, când eşea pe terasă, se uita numai cu coada ochiului la ei, ca nu cumva privirea-i, căzând din plin asupra lor, să le strice cu ceva. Şi aşa, văzându-i pe furiş, îi părea tot una de crescuţi şi de frumoşi. Parcă îi venea să-i spue şi moşului ce credea despre povestea cu nesoţul plopilor; dar aştepta să-i vadă scoşi în primăvara următoare; ca să fie sigură că s'au învăţat cu locul cel nou.

Pe urmă avea să-l necăjească puţin pe moşneag, dar numai puţin ca să-l lase să se bucure în tihnă în sufletul său, că nu i s'a împlinit credinţa.

Fiindcă ştia Duduia cu câtă teamă cerceta moşul copacii; ca pe doi copii aparent sănătoşi, dar pe care îi supraveghezi mereu, cunoscându-le ereditatea deficitară.

Aşa venise toamna şi, copacii rămânând văduvi de frunze, putuse observa duduia că plopul cel din stânga era mult mai mic, decât cel din dreapta, cu coroana săracă, şi cu trunchiul adus, ca spatele unui om bolnav.

Dăduse în grija grădinarului să le mai pună pământ de cel negru la rădăcină şi să sape gropile împrejur; ca să se poată aerisi mai bine. Şi parcă iarna aceasta fusese cea mai lungă din câte trecuse prin viaţa Duduii Alice, şi cea mai grea. Vâlvătaele focului din cămin luminase fotoliul în care îşi trecea timpul cel urît — şi cartea care-o făcea să uite de el — din Octombrie şi până la începutul lui Mai.

Niciodată nu-i trecuse aşa de puternic frigul prin trup, ca acum când îl auzea suflând în coş. Sărea deodată de pe scaun şi era drept la fereastră să vadă ce fac copacii.

Trunchiurile şi ramurile lor tinere se îndoiau în toate părţile, se tânguiau şi se fereau ca un copil prins deodată într'un colţ, care-şi mută zăpăcit mâinile peste faţă, peste corp, pe cap, încercând să se apere de furia sălbatecă abătută năprasnic asupra neputincioasei lui fiinţe. Cu fiecare nou vârtej, mai tare se aplecau, mai jalnic căutau scăparea care nu le venea de nicăieri.

Duduia Alice, neputincioasă, îşi frământă mâinile. Ochii îi jucau în lacrămi şi-şi spunea singură:

— Bieţii copaci, ce să le fac, cum să-i apăr, cum să-i ajut!

Insfârşit, veni primăvara...

Din pământ eşea o abureală fumurie, slab ecou al necontenitelor prefaceri dinăuntru lui. Soarele punea o faţă de lumină şi de veselie, celor, aşa de mohorîte şi de triste până mai eri. Zilele erau pline de o linişte, parcă materială, de-o îmbătătoare aromă. Se depănau încet sub zările fără nori, ca să lase destul timp sevei celei nouă, care alerga fără odihnă încoace şi încolo până în cele mai tainice şi mai îndepărtate colţuri ale plantelor şi ale vieţuitoarelor — să redeştepte la viaţă toate cele aşa de amorţite de iarna cea atât de lungă.

Numai moş Ştefan rămânea străin de toată frământarea din preajma sa. Ocăra „cele javre puse numai pe blestemăţii" şi umbla trist şi necăjit după treburile sale, cu tristeţea şi necazurile tuturor celor porniţi contra tuturor primenirilor pe care nu le mai înţeleg, fiindcă nu le mai pot trăi.

Duduia nu-i mai aducea aminte de credinţele sale asupra plopilor. Ce ar fi putut să-i spună? când erau tot una de plini de frunze amândoi. Se uita moşul cu multă băgare de seamă la cel din stânga, şi pe sub coroană şi dintr'o latură, ba se urcase şi pe terasă într'o zi, să-l vadă cum arată privit de sus, dar nu găsea la el nicio deosebire de celălalt.

Cu ochi de mamă îngrijorată îi cerceta şi stăpâna; şi sufletul îi tresălta de bucurie la vederea vigurosului lor aspect. Şi dacă o iarnă întreagă luptase eroic să-şi înăbuşe temerile care-i frământau sufletul, acum spulberarea oricărei îndoeli lăsase în urmă nevoia tiranică de-a destăinui şi altora spaima prin care trecuse.

„Oare aşa bună să fie duduia la Dumnezeu, că îi lasă pe plopi să trăiască amândoi la un loc — îşi spunea moş Ştefan, într'o zi, uitându-se cu drag şi admiraţie la copacii care erau „tare mândrii".

„Chiar că bun suflet are duduia, Dumnezeu s'o ţie sănătoasă! — îşi zicea moşul.

„Numai cu credinţa nu e dumneaiei în ordine, da îi vine şi asta cu vremea. Că doar boierii cei bătrâni erau tare supuşi lui Dumnezeu, şi duduia n'are cui semăna altcuiva.

„Şi apoi aşa sunt dumnealor cei ce'nvaţă carte multă: cred că, gata, le ştiu pe toate, da viaţa cu năvazurile şi minunile ei îi întoarce, ea, iar către Domnul — gândeşte moşul, căutându-şi un colţ cu puţină umbră, ca să se mai răcorească. Căci era o zi prea caldă pentru luna căreia aparţinea. Soarele nu mai lumina, nu mai încălzea, ci lua vederea şi ardea cu razele lui totul: oameni şi plante.

Abătute şi decolorate, flori şi frunze aşteptau o răcoreală naturală, care să le pătrundă prin toţi porii şi să le'nvioreze.

Moş Ştefan se uita cu milă la ele, se uita şi pe cer, doar o vedea măcar vreo umbră de nor, dar era un senin alburiu — din cauza atmosferei încărcate cu tot praful ridicat în văzduh în atâtea zile de uscăciune. Nu se mişca o frunză, nu tremura un fir de iarbă, iar aerul ţintuit şi el pe loc, dogorea tot ce atingea.

Şi în casă era prea cald, nu se putea sta mai mult timp într'un loc, fără ca să ţi se pară că toate încep să ardă împrejurul tău. De aceea Duduia se gândea cu plăcere că esă pentrucâteva zile din zăpuşeala oraşului.

— Viu să te iau la 5 după masă, dar vezi să fii gata; ca să ajungem pe lumină la vie — îi spusese Duduiei, soţul său, îndată după masă.

De aceea fiind ora patru, începuse să-şi facă micile preparative necesare voiajului.

Culoarea albastră a storurilor, aducea în camere o lumină ca de sfârşit de zi, totuşi Duduiei i se păru deodată că ea este mult mai întunecată decât de obiceiu, şi se duse la geam să vadă ce s'a întâmplat.

Când, ridicând storul, se uită spre cer, nu mai văzu decât bucăţi de stofă cenuşie, sdrenţuite pe margini, alergând nebune dintr'un loc în altul.

— Amarnică vreme mai vine, Dudue, spuse moşul prin fereastra deschisă. Poftiţi numai afară, să vedeţi cum se'ntunecă şi ce jos se lasă norii; tare vineţi se mai fac! Aiasta-i mânia lui Dumnezeu. Apoi aiştia dacă şi-or desface cingătoarea, a să fie potop, nu altceva.

Duduia ridică repede toate storurile şi spuse să se'nchidă peste tot ferestrele. Tocmai la timp, căci deodată, ca la o comandă, aerul începu să gonească cu furie mutând totul din loc. Flori şi iarbă încercau parcă să se culce la pământ, ca să-i iasă din cale; iar copacii mai greoi, schiţau smerite plecăciuni, de ertare şi izbăvire.

Dar vântul nebun nu vroia să ştie de nimic, rupea şi prăpădea totul în cale. Din când în când, întunecimea în care era învăluit pământul, era brusc despicată de un zig-zag de foc şi o surdă bubuitură se auzea, pierdut, undeva, în spaţiu.

Deodată, geamurile începură să pocnească de pietrele de ghiaţă care cădeau pe ele. Nu câte una, două, ci multe, unele peste altele, curgând din nori, ca pietrişul printr'o sită rară, şi atât de multe că, ajunse jos, nu se topeau, ci înălbeau asfaltul şi pământul.

Surprinşi de furia naturii, oamenii îşi căutau zăpăciţi un adăpost. Zarzavagiii lăsaseră coşurile în drum şi se refugiaseră în garajul de lângă casa Duduii Alice. Un iaurgiu îşi părăsise dulăpioarele ambulante lângă poarta sa şi ceruse voe să se adăpostească în curte. Boabele de ghiaţă umpluseră castroanele, gonind iaurtul, care se prelingea încet pe pereţii de lemn, la pământ, unde se amesteca cu altă ghiaţă. Un soldat, c'o căruţă cu lemne, lăsase totul în mijlocul drumului şi se refugiase undeva. Lemnele păreau acum ninse, iar caii, mai disciplinaţi, stăteau neclintiţi în front, şi aşteptau ordinul „supiriorului" care îi uitase acolo, în bătaia vântului şi a pietrei.

Grindina nu mai contenea să cadă, ciuruind fără milă frunze şi flori. Cu durere se uita duduia cum se desgolesc plopii — măcinaţi parcă subt alice — cum rămân încolăcite pe sârme numai corzile dela iederă, cum cad la pământ, retezaţi, trandafirii. Ceea ce fusese cu un ceas înainte, ordine şi armonie, acum era o îngrămădire de frunze moarte şi petate ofilite, formând culcuş stratului de ghiaţă care vroia să acopere totul.

Terminându-şi opera de distrugere şi nimicire, piatra încetă deodată, lăsând loc liber altui mare duşman al omului: apa. Intr'adevăr, în locul ei începură să curgă şiroae de apă. Ele se prăvăleau cu furie de pe dealul din faţă în mijlocul pieţii, îngrămădindu-se zăpăcite spre gura canalului.

— Ce ne facem, Dudue, ne inundă, venise să spună, speriat moş Ştefan. Ştii mata, eu am mai apucat aşa o vreme în locurile astea, când se făcea casa. A fost şi atunci prăpăd. Că aci locu-i cu bucluc; când se umplu canalele, apa esă înapoi afară prin toate gurile instalaţiilor de apă.

— Noi ca noi, spuse duduia, nu prea avem mare lucru în subsol; dar ce se face nenorocitul de alături! Mai bine du-te şi spune-i să scoată afară, cât poate, din lucruri şi să le ducă undeva.

— I-am spus, da' unde se află, zice că nu scoate nimic, că are scurgere bună pe toată lungimea uşii. Apoi, nu cred că o fi chiar aşa ca atunci.

Intr'adevăr, acum îşi amintea Duduia Alice, cât de amărîtă venise doamna arhitectă să le spună să facă o cerere colectivă la primărie, prin care să se arate că trebue urgent schimbată canalizarea străzii, a parcului întreg, — deoarece, fiind făcută la un nivel prea ridicat faţă de acel al instalaţiilor de canalizare a locuinţelor, apa pătrunde în case, la o ploae mai mare. Se făcuse cererea, o iscăliseră mai mulţi proprietari, li se promisese că se va face, dar nu se îndreptase nimic. Şi acum, dacă ploaia nu se oprea, povestea avea să se repete aidoma ca în trecut.

Deşi din când în când vijelia se liniştea, asta nu era decât ca să prindă noi puteri, să se poată abate cu şi mai multă furie. Veneau şuvoaele de pe deal încărcate cu noroi şi se abăteau spumoase asupra străzilor, pe care le înecase complet. Cu pantalonii sumecaţi, bătând apa cu picioarele, ca într'o gârlă, câţiva măturători căutau pe dibuite gurile canalelor, ca să le scoată, să se poată scurge apa mai în voe, căci ea trecea acum peste trotuare.

In curte, grădinarul făcuse acelaşi lucru şi acum se uita neputincios cum apa în loc să curgă în jos, se ridica din gurile de canal la suprafaţă.

— S'au umplut, Dudue, vin înapoi! — strigă înfricoşat moşul, către stăpâna sa, care încremenise pe terasă, nesimţitoare la ploaia ce-o uda din toate părţile, cu ochii la cei doi plopi, la frunzele lor tocate de piatră, şi cu gândul la băcanul de alături.

Şi deodată, alăturându-se strigătelor moşului, pornise din prăvălie ţipete înfricoşătoare, ca şi când s'ar fi înecat cineva.

Doi oameni se luptau să urce pe scări, două femei — atârnate de gâtul lor — care nu mai aveau nimic omenesc în urletele ce scoteau. Apa pătrunsese în prăvălie prin gurile celor două cuvete şi prin stradă în acelaşi timp, inundând-o subit. Fugind din faţa primejdiei, stăpânul lăsase băcănia pradă puhoiului, care se prăvălea cu sgomot pe scări, grăbit parcă să nimicească cât mai de grabă totul.

Cu toate cunoştinţele noastre despre fenomenele naturii, câteodată, văzându-le cât de susţinut lucrează, pentru nimicirea omului şi a creaţiilor sale, stai parcă la îndoială, şi te gândeşti dacă nu le organizează şi nu le conduce o voinţă superioară, stăpâna noastră, a tuturor.

Tineri sau bătrâni, voinici sau slăbănogi, suntem tot una de neputincioşi în faţa deslănţuirilor ei nimicitoare, şi ne dăm, cu atâta grabă, la o parte din calea forţelor ei, că te ruşinezi de toată parada de curaj şi de putere, ce-o facem, numai atunci când e pace în ceruri şi sub pământ.

Dintre toate forţele potrivnice omului, poate că cea mai necruţătoare rămâne tot apa, cu puterea ei de-a se insinua până în cele mai ascunse colţuri.

Acum, nesătulă, ea înghiţea treptele, una după alta, ridicându-se în prăvălie aproape până la un metru. Uşile — pe care negustorul le trăsese instinctiv după el, sperând să stăvilească apa cu ele — smulse din balamale, atârnând într'o parte — ca un beţiv fără echilibru — lăsau drum liber să plutească spre eşire, cartofii, portocalele şi pâinile de pe tejghea.

Atraşi de ţipete şi uimiţi de spectacol, oamenii eşeau de prin adăposturi, şi, strânşi în faţa băcăniei, priveau neputincioşi, la distrugerea ce se opera înăuntru.

— Da' bine, jupâne, doar eşti vechiu prin părţile astea; şi ştii ce se întâmplă când vine ploaia puternică — spuneau oamenii.

— Cum de ai stat cu mâinile la piept când ai văzut că se umplu străzile şi n'ai scos afară mărfurile care se strică de apă? — întrebau ei.

— M'au sărăcit! am rămas pe drumuri! — se văieta omul, drept orice răspuns.

Nu era om nepriceput băcanul, şi-ar fi ştiut tot ce trebue făcut în asemenea nenorocire, dacă ar fi fost vorba de altcineva. Insă fiind el în cauză, sperase până în ultimul moment că va fi cruţat, şi tocmai desamăgirea acestei speranţe, îl aruncase în braţele desnădejdii şi ale disperării: eşise din prăvălie cu un vas mare cu brânză, pe care-l proectase cu furie în plopul cel din stânga şi se repezise iar, nebun, prin apă, jos, ca să scape de valuri — ce?

„Registrele" — se gândea Duduia, care asistase mută la toată drama ce i se desfăşura sub ochi.

Şi omul eşise afară, muiat tot, trăgând după el o lădiţă, în care — în pasta amestecată cu noroiu, se mai deosebeau urmele covrigilor de mucenici.

Intr'un târziu, între necunoscuţii strânşi în faţa băcăniei, prinse a se închega un început de formalizare.

— Dacă ar sta puţin — spuse unul din ei, o scoatem noi de grabă cu căldările şi n'apucă să strice nimic.

— Jupâne, ai marfă care se strică de apă, prin rafturile peste care a trecut ea? întrebă un altul.

— Sodă am mai multă, şi sare, fu răspunsul.

— Ei acu, de ţi-ar fi numai asta paguba, încă n'ar fi prea mare, numai de-ar sta!

— Mult nu şi-a mai face toanele, le răspunse moş Ştefan, că norii prind a se subţia, şi se pare că o şuviţă de soare luptă să iasă la lumină. Om vedea care-i mai puternic.

Aşa de grabă nu stătu ploaia, căci trebuia să se golească cerul de toţi aburii adunaţi în câteva zile de secetă, ca un om care nu-şi potoleşte cu una cu două mânia, adunată picătură cu picătură în sufletul său.

Dar orizontul tot sfârşi prin a se limpezi şi soarele apăru iar deasupra pământului, ca să îndrepteze prin razele lui sicative, răul pricinuit de enormele cantităţi de apă căzute.

Oamenii se ţinură de cuvânt: alergară toţi în toate părţile şi revenind care cu căldări, care cu lighene, începură să scoată apa de zor.

Unii le umpleau, alţii le svârleau, şi munca se organizase dela sine, sistematic şi cu spor, aşa cum se 'ntâmplă întotdeauna când omul e pătruns de însemnătatea ei.

Ca s'o susţie şi s'o înviorеze, după cum e obiceiul pământului, băcanul nu pregetase să intre iar în apă — de data asta cu folos — şi eşise din prăvălie cu o sticlă mare cu ţuică şi c'o ceaşcă, care circula acum din mână în mână, turnând în sângele celor care-o duceau la gură, stimulentul şi balsamul omului necăjit.

Negustorul, constatând că paguba nu e prea mare, se mai înseninase la faţă, şi acum cu mai multă putere golea dimpreună cu ceilalţi băcănia de apa care topise toată soda şi doi saci de sare.

Şi unde putea s'o arunce decât în stradă. Dar ea cădea jumătate pe trotuar inundând rădăcinile plopului din spre băcănie.

— Măi oameni buni, spuse grădinarul, acu nu faceţi şi voi altă pa-

(Urmare în pag. 12)

Ce putea să apară pe vremuri...

Ziare şi reviste cu titluri curioase şi cuprins asişderea

Presa românească nu e prea veche, căci n usunt nici zece ani de când şi-a sărbătorit centenarul, prilejuit de apariţia, în 1829, a „Curierului românesc" al lui Eliade.

Veche n'o fi această presă, dacă o asemuim cu cele din ţările mai puţin bântuite de nenorociri„ totuş nu s'ar putea spune că e lipstiă de pitoresc, aceasta prin puzderia de gazetuţe, foiţe şi revistioare, cele mai multe cu titluri care astăzi îţi răpesc zâmbetul, prin titlurile şi scopurile înfăţişate în primul număr. E adevărat că cea mai mare parte din ele au avut o viaţă foarte scurtă, unele mulţumindu-se doar cu primul număr, mai ales cele cari apăreau pentru cauze personale.

Cercetătorul literar păţeşte de multe ori întocmai exploratorului, care porneşte în căutarea unui continent şi nimereşte cu totul altceva decât ce căuta. Nevoia m'a făcut să răsfoesc atât de preţiosul volum al răposaţilor functionari ai Academiei, Nerva Hodoş şi Al. Sedi Ionescu — „Publicaţiunile periodice româneşti". In căutarea lucrului de care aveam trebuinţă, ochii mi-au căzut aşupra unor titluri de ziare şi reviste nelipsite — cum am mai spus — de pitoresc şi chiar de haz.

Inşir vreo câteva din ele, care au darul să arunce o rază de înţelegere pentru stări sociale şi lucruri dispărute. Sodnicul vieţii noastre sociale nu poate dispreţui aceste publicaţii:

„Ardeiul, foaie ocasională, în onoarea Naţionalistei Tiţa Pavelescu", apărea în 1906 la Focşani.

La Bucureşti apărea, în 1905, **„Le Beau Danube Bleu,** journal hebdomadaire des intellectuels".

Tot în Bucureşti, la aceiaş epocă: **„Bibiloiul,** revistă umoristică şi picantă".

Bonifaciu Florescu, el însuş tip pitoresc, scotea în 1884, **„Biblioteca omului de gust",** iar publicistul Marinescu zis Marian făcea să apară, pe la 1905, biblioteca lui intitulată **„Ha, ha, ha!"**

In Bucureştii lui 1893 prinsese moda umblatului pe bicicletă, de care, după cum se spune, nu a scăpat nici Spiru Haret. Ca o răsfrângere a acestei mode a fost desigur revista **„Bicicleta,** prima revistă velocipedică în România".

La Roman, în 1889, apărea **„Briciul.** Rade rar, dar îndesat. 25 răsături 3 lei, o răsătură 10 bani".

Jean de la Brché (?) tipărea, în 1893, **„Bucarest Mondain.** Littérature-Art-Fantaisie-Théatre-Modes - Hig-Life".

„Cafeul chantant. Ziarul Cocotelor, Crailor şi al celor cari fac zâmbre. Organ decoltat pe care'l citesc numai cei cari dau 10 bani", apărea la Craiova, în 1894, sub prim-redactoratul lui Toto.

Piperuş — Aventinus, având ca prim-redactor pe Nicodemus Lepidopterus, scotea la Bucureşti, în 1891, în tipografia lui Cazamia şi Agaftanghel **„Caleidoscopul naţional** (sadea) fără nuanţă de libertăciune, moftăciune sau altă suputăciune. Ziar Hebdomadar, Trombadar şi Ventricular".

„Călugărul ilustrat, politic, literar, umoristic, scris fără ocol şi fără mănuşi", apărea, tot la Bucureşti în 1896.

Marchizul de Blaguenville scotea în 1870, la tipografia lui Weiss, **„Les Cancans de la Semaine",** iar N. Comănescu, ceva mai târziu, **„Cancarul** ziar fin de siècle".

La Turnu-Severin, Ignat Călăreţul scotea, în 1899, **„Cârligul,** ziar de politică înaltă şi de filozofie practică".

Şi tot în oltean, un comitet făcea să apară, în 1903, **„Castronul,** jurnal ţivilo-cazan".

In 1892, la Bucureşti, apărea **„Ciocârlia anarhistă,** ziar radical, democrat, socialist, picratopotasist, nytroglycerinist, dynamitist, panclasist".

Dar se vede că titlul cu ciorcârlia avea căutare, deoarece, la 1893, a apărut **„Ciocârlia epigramistă,** ziar năciunal, liberton, de bonton, stacojiu, canabin, purpuriu, muschelef, zeflemengiu, dulapgiu, hazliu, nostim, sărat pipărat, picant, amuzant, darvinist, oportunist, echilibrist, liber schimbist, liber cugetător, de sineşi stătător, de abonaţi râvnitor şi de salvarea patriei pururea gândită" — iar ceva mai înainte apărea **„Ciocârlia epigramistă sau zeflemistă,** ziar politic, grav, filozofic, metafizic, empiric, liric, tragic şi epic".

Omul-Cot, în calitate de director, având ca redactori pe Mătău, Rască, Serghie, Geanebet, Victor şi Lăeţu dela Mimiu scoteau, în 1899, la Ploeşti, **„Ciocanul,** ziar radicalo-conservatoro - flevisto - geanabisto - caraghios".

Ioan Athanasiade tipărea la Bucureşti, în 1883, **„Ciulinul.** Ridendo castigantur mores. Apare după cheful nostru".

„Ciurarulu, ziar umoristic, apare când redactorii au chef să scrie şi administratorul să-l expedieze" eşea, în 1879, sub direcţia lui Pierde-Vară şi Strânge-Vânt.

La Piteşti, în 1898, apărea sub direcţia clovnului C. Pippo, **„Clownul,** organ ocazional, politic, scorbutic, muzical şi comic, iar la Bacău — în 1879 — **„Cometa,** jurnal extraordinar, fără redactori, fără abonaţi şi fără partid".

La 1905 a apăru la Bucureşti **„Comoara României,** organ de publicitate al Societăţii Higiemiţilor Hidropaţi din România în scopul regenerării Poporului român".

La Roman, în 1896, apărea **„Controlul, ziar eventual"** (?).

„Sub direcţia unui comitet de domnişoare emancipate" apărea la Bucureşti, în 1901, **„Corsetul,** revistă feminină, umoristică, cu tendinţa „fin de siècle", iar la Craiova în acelaş timp, **„Corsetul,** ziar al hamurezaţilor".

Sub direcţia lui Strică-cerneală apărea la Brăila, la tipografia lui Pestemalgioglu, **„Crăcănel,** foaie săptămânală".

La 1902, apărea la Bucureşti, sub direcţia lui Tache Schevab, prim-redactor fiind Marele-Nabab, **„Decalitrul,** ziar politico-umoristic al Conservatorilor" care avea pe frontispiciu înştiinţarea „Apare în timpuri grele".

„Desperarea" se numea revista lui M. G. Aslan, care apărea, în 1893, la Bucureşti.

La Mizil, în 1883, un ziar purta titlul... **„Deşteptarea poporului".**

D-ra D. Pesky scotea, în 1893, **„Ziarul Damelor** de Broderii pentru Lingerie şi Lux".

Tocmai la Podul Turcului apărea, la 1905, **„Fetiţa Dulce** revistă „Modern Stil".

Prin 1884 apărea la Bucureti **„Gogoaşa patriotică,** gazetă năciunală-liberală şi democratică-tarafagică", iar la 1894... **„Golgota,** organ al durerii poporului român".

„Jartiera, organ feminist săptămânal ilustrat" apărea la Bucureşti, în 1897, iar „odată la 25 ani", aşa scria pe frontiscipiu, apărea **„Jijia,** epithalam politic, literar şi umoristic".

Răposatul şi talentatul actor Murgeanu făcea să apară **„Juponul** revistă umoristică-picantă", care a stârnit multe scandaluri în lumea teatrală de pe la 1905.

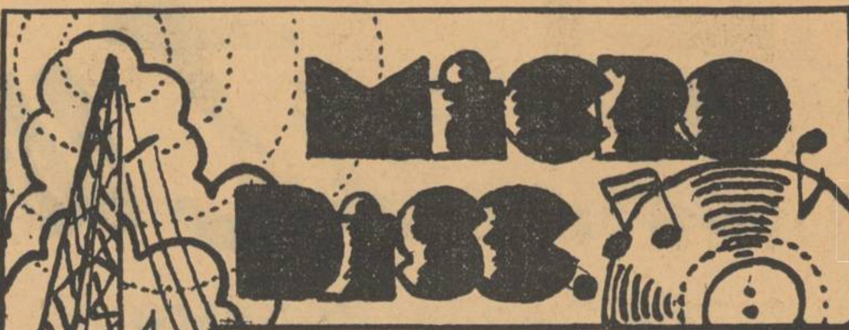
Nu încape îndoială că un ziar scos pentru o chestie personală a fost „La Balamuc **Vernescu,** organ al adevărului, care apărea la Bucureşti, în 1884.

Şi spicuirea s'ar mai putea continua. Nu ştii dacă trebue să spui „fericite vremuri!" Poate că nu e cazul.

In orice caz istoricul vieţii sociale româneşti ar avea material de cercetat în aceste publicaţii în care, nu rareori, gluma ş sipiritul îşi dădeau întâlnire.

IOAN MASSOFF

„Omul de pe culme". Concert de copii. Strawinsky. Schumann

● *Contrar interviw-urilor acordate şi prevederilor radioprogramului, s'a difuzat o a doua piesă originală, în timp foarte scurt, fără a se fi trimis în văzduh o nouă „adaptare radiofonică" a clasicilor români ori streini. Ori, cum ni s'a făgăduit, pe curând, o adaptare a lui N. Gogol, după „Revizorul" ne bucură ultima emisiune radioteatrală. Până când închidem articolul de faţă, Gogol este încă întreg şi nevătămat. Ceeace nu se poate spune şi despre semenii săi: Shakespeare, Delavrancea, Molière, Hasdeu, Alexandri.*

„Omul de pe culme" *de d-na* Elena Hsnaş, *este a doua radio-piesă a autoarei. Intâia se chema* „Gelozie" *şi se caracteriza, dacă nu prin radiofonicitate, cel puţin — şi era cu toate acestea foarte mult, printr'o frumoasă gradare a efectelor drmatice, prin îngrijita caracterizare a personagiilor şi limpezirea psihologiei lor, prin dialogul mereu proaspăt şi potrivit cu fiecare glas. Nici O*mul de pe culme *nu este o piesă radiofonică, pentrucă în cele patru tablouri, nu ieşim o clipă din cei patru păreţi precis trasaţi, sonor. Planul I-iu rămâne mereu fix; celelalte planuri joacă, realizează adâncimile necesare pl. I-iu. Dar nu e totul în scenele din odae de pildă nu părăsim o clipă decorul pe cre autoarea l'a definit precis, cu ajutorul dialogului (ceece înseamnă un prim pas spre radio-tetru). Din care cauză, notele citite înaintea fiecărui tablou au devenit inutile. Regia trebuia să le suprime.*

Interior, în sbuciumul dramei, sunt câteva legături care lipsesc.

Pentru care motiv, lucrarea nu ne convinge, pe deplin. Frumos făcut rolul lui Manolache, cu observaţii juste şi umoristice (Ion Manu). „Omul de pe culme" (d. Pop-Mrţian) trebuia să rămână într'un gros-plan. D. Pop Marţian (autor radiofonic şi d-sa) trebuia să facă acest lucru, alături de indicaţiile regisorului. Celelalte glasuri ar fi rămas în alt plan, mai jos.

Iată o formulă de regie, potrivită pentru ideea piesei. E un punct de vedere personal, însă. Regisorul poate auzi însă altfel piesa; aşa cum s'a difuzat. O interpretare caldă, justă, emoţionantă, mereu vie, a fost aceea a d-nei Mariette Sadova, cu un glas suav, mânuit artistic, pe talazurile sbuciumului, în hula amărăciunii.

D-na Elena Hasnaş a încercat, tehniceşte, o cucerire: indicaţiile de decor în dialog şi mânuirea tăcerii. A întrebuinţat însă precedee arhiutilizate: placa de patefon la vecin (ca în „Idila(, prezentările tablourilor cu note inutile.

Şi încă ceva: drama Omului depe culme *este o esenţă cam prea „Paul Bourget". Iar la microfon, dramele trebuiesc adâncite şi reliefate cu mână de maestru, pentru a convinge.*

Mai sunt atâtea formule: grand-guignol, comedia de moravuri, farsa dell' arte, care convin mai mult micro-ului.

Faţă de alte piese care nu treau de linia de medie („când cântă cocoşul" ori „şExcursie în munţi"), „Omul" d-nei Elena Hasnaş înseamnă foarte mult.

De ce nu s'a anunţat regia artistică? Regia tehnică, a d-lui ing. Al. Lohan, extrem de precisă.

● *Concertul de copii de Joi (15-XIII—18.000), ne-a amintit acele minunate concerte închipuite, cu copii, de către componista Eliza Ţilenschi, anul trecut. Sunt emisiuni care nu se pot egala, ori câte străduinţi s'ar face. Şi e păcat. „Ora copiilor" a trecut din nou sub îngrijirea diletanţilor întâmplători.*

● „Joc de cărţi" *de* Ygor Strawinsk. *e un balet în trei părţi. Işi trage numele din faptul că, în gândul autorului, fiecare din aceste părţi corespunde unui* tour *de cărţi, la poker.*

Personagiile sunt deci cărţile de frunte ale jocului. Nici nu e nevoie să spunem că, acest argument nu-i decât un pretext — şi că putem total ignora ce e aceea o chintă regală sau un full, fără a fi împiedicaţi să ne bucurăm de muzica pe care au inspirat-o.

Această muzică va fi pentru mulţi melomani o surpriză plăcută. Câţi admiratori ai Păsării de foc *şi ai lui* Petruska *renunţaseră să urmeze pe Strawinsky în evoluţia stilului său. Opere ca* Apollon *sau* Concerte pentru violină *îi predispuneau la visare.* Joc de cărţi *îi va fermeca. Intâia parte debutează printr'o frază fericit inspirată, o frază care respiră sănătatea şi bucuria şi bonomia — şi va fi, dealtfel, reluată la începutul celorlalte părţi. Pasagii delicate succed pasagii puternice, în care se regăsete exuberanţa lui Strawinsky din „Pasărea de foc".*

Sfârşitul e tandru şi vaporos. Aceiaşi căldură şi aceiaşi varietate în cea de-a doua parte: pe rând, incisivă şi învăluitoare, o capod'operă de fantezie. Cea de-a treia parte, e aşa de veselă, aşa de spirituaală şi glumeaţă încât numai citând uvertura la Bărbierul din Sevilla, *putem da o imagine asemenea.*

Caracterul cel mai isbitor al lucrării e un amestec de delăsare şi încordare, în care se recunoaşte, dela început, mâna maestrului. E plin de efuziuni care se înfrânează şi desiănţuiri orhestrale oprite brusc. Autorul nu desfăşură şi suprimă tranziţiile: muzica sa nu spune decât esenţialul. Muzică virilă. Muzică muşchiuloasă. Fără grăsime. Şi totuşi, muzică înţepătoare, ironică, maliţioasă, muzică plină de vigoare şi graţie, totodată. „Joc de cărţi" plezneşte de tinereţe.

Dată în primă audiţie la Paris, cu orch. Naţională, lucrarea a fost înregistrată de orch. Filarmonică din Berlin, sub conducerea autorului.

Execuţia e de o vervă fără pereche — şi gravura discului redă toate trăsăturile unei orchestraţii tot odată opulentă şi uşoară. (Telefunken. NSK. 2460 — 2462).

● „Concerto pentru vioară", *compus de Schumann în ultimul an de existenţă normală, în 1853, (se ştie că la începutul anului următor, compozitorul lui* Manfred *a înebunit), s'a tras pe discuri Telefunken 2396—*

Cu acest prilej s'a aflat şi povestea acestui concerto pentru vioară.

In 1853, Schumann se împrieteni-se cu tânărul virtuos Ioachim, care avea în curând să devină un prinţ al arcuşului.

Pentru Ioachim a fost scris acest Concerto în re *şi Ioachim l-a păstrat până la moartea sa, în 1907. Dorinţa lui Schumann era ca lucrarea să nu fie cântată decât o sută de ani după moartea sa.*

In urma unor împrejurări pe care nu le cunoaştem, acest Concerto *s'a publicat acum, mai repede decât se hotărîse.*

Discurile sunt technic mediocre. Orhestra e greoae. Solistul: Kuleykampf — e corect. — Ediţia se poate considera totuşi onorabilă.

Lucrarea chiar conţine, îicontestabil, o parte de umplutură, dar detaliile agreabile sunt numeroase. Intrarea violinei în allegro, *este bine conturată melodic. Linia se desluşeşte învăluitoare, cu un lirism afectuos şi ingenuu, care aminteşte unele efuziuni din Mendelssohn.*

Dar mişcarea cea mai bine închipuită este desigur, mişcarea centrală, simţimântului pe care-l exprimă. lento-*ul, foarte frumos prin amploarea concepţiei melodice şi tandreţea*

PAPATANASIU

S'a uscat un plop

(Urmare din pag. 11)

gubă, daţi apa mai departe, în drum, că stricaţi copacul.

Şi, oameni cum se cade, ei 'l ascultară şi nu mai răsturnară găleţile în spre el, înduioşaţi de tristeţea moşului care-i mângâia ca pe nişte copii. Ii jucau ochii în lacrămi când se uita la ei şi vedea cât devenise de golaşi în câteva ceasuri

— Ei lasă, moşule, nu le mai cobi, ce-i jeleşti atât, că doar eşti dela ţară.. Ai mai văzut dumneata copac prăpădit de grindină? — spuneau oamenii. Or cădea frunzele astea; da' cresc altele şi'n scurt timp nici urmă n'a mai fi de prăpădul ăsta.

— Aşa e la noi la ţară şi la pădure, unde sânt dese urgiile lui Dumnezeu d'a la oraş e altfel: nu sânt învăţaţi cu ele şi tare mi-e frică să nu le vatăme cu ceva.

De! copacul caşi omul, după cum trăeşte. Noi stăm cu capul în arşiţă câte o zi şi nici habar n'avem; da ia pune-l p'un boer să facă asta, că-l dă gata de grabă, de grabă.

— Da' lasă, moşule, că n'o mai fi chiar aşa; eu văd că peste noi, trece şi ce nici cu gândul nu gândeşte; şi iaca nu ne mai prăpădim, şi ei, nişte copaci, ce să li se întâmple?

„Apoi eu vorbeam de boerii şi de copacii dela oraş", — îşi spune moşul, nu de ei, învăţaţi cu toate relele, da' ce pot ei şti despre asta.

Două, trei zile, fusese ca după potop: băcanul scosese totul în stradă, ca să poată curăţi prăvălia şi lucrurile de noroiul depus pe el; strada era numai gropi şi băltoace; noroiul umplea trotuarele, deşi era curăţat mereu de lopăta — ca zăpala — şi asfaltul mereu spălat; dar se aducea cu piciorul de pe stradă înapoi pe ele. Iar grădina Duduii Alice era de plâns.

Ii spunea, chiar, moşnenii să strice cu totul rondurile, să smulgă vegetaţia care mai rămăsese şi să facă totul din nou. Dar grădinarul se împotrivea şi muncea neîntrerupt să puie ordine în toate. Rădăcinile nu erau la nici o plantă, la nicio floare atinse. In scurt timp, totul avea să fie din nou plin de viaţă — o asigura grădinarul.

O ruga numai, tare insistent, să nu coboare în grădină, până când nu avea să fie şterse urmele prăpădului.

— Ai te rog, grijă, moş Ştefan, de plopul dinspre garaj; mi-e frică de apa aceia amestecată cu sodă — îi atrăsese atenţia stăpâna.

— Nu te teme mata de asta. Mi-am dat eu cu socoteală despre primejdie şi-am săpat un şanţ împrejurul trunchiului ca să le pot bine limpezi rădăcinele — o asigură grădinarul.

In sinea sa avea încă serioase motive de îndoială. Căci Duduia, când venise potopul, în loc s'aprindă — ca tot creştinul la asemenea cumpănă — candele sau lumânarea sfinţită, era tare mânioasă că boierii, cei cu atâta carte, nu ştiu încă să facă senin să dea ploaie, la comandă.

Oarecum, liniştită, stăpâna se supuse dorinţei moşului. Mai cu seamă că nu simţea de loc nevoia să-şi vadă grădina în halul în care o aduse-se cele câteva ore de mânie ale Naturii.

Nici în balcon nu eşea duduia Alice purtînd vie în ochi imaginea trecutei lor frumuseţi, nu putea să vadă, fără o dureroasă trângere de inimă, jalnica stare în care se afla acum copacii.

Totuşi, oricât o durea nemeritata urgie ce se abătuse asupra lor, simţea că„ ascunsă adânc în fundul conştiinţei, pâlpâe o ruşinată undă de mulţumire; nu unul singur, ci amândoi plopii, deodată, trecuse pe lângă temuta umbră a morţii.

Când sentimentul— cu toată mustrarea de cuget ce şi-o făcea, pentru faptul că era capabilă să încerce asemenea satisfacţii — izbuti să treacă peste toate piedicile ridicate în cale-i de canoanele moralei şi educaţiei, duduia Alice se simţi neputincioasă să mai reziste îndemnurilor lui.

Ca un arzător val de căldură o inundă nevoia să verifice prin fapte motivele-i de mulţumire şi uitând de consemnul grădinarului, de propria sa mâhnire, eşi în balcon.

In genunchi, la picioarele plopului moş Ştefan, cu mâinile ude de lacrămi, adâncea fierăstrăul în trunchiul lui, cu durerea cu care l-ar fi purtat prin propriile-i coaste.

Totuşi mai avea puterea să se grăbească: se simţea dator să nu-i lase stăpânei prilejul să-şi întunece privirea şi să-şi sfâşie sufletul cu convingerea ramurilor sale răsucite, ca de reumatism deformant, pe care spânzurau, din loc în loc, frunzele vlăguite de viaţă, de culoarea pielei unui canceros.

de **SANDA POPESCU**

EMIL LUDWIG:

„NILUL"

Viaţa romanţată a unui fluviu

Trecând dincolo de barajul dela Assuan, acolo unde Nilul, încărcat de enorme pietre negre, stă în loc pentru a înfrunta o imagiară invazie barbară — Emil Ludvig a pătruns încă odată măreţia formidabilă a acestui unic spectacol — ca pe cea din urmă imagină a vechiului Egipt; iar rostogolirea de ape de pe înălţimea celor treizeci de metri, ca o revoltă a tăcerei şi a singurătăţii.

Numai astfel — îmbinând priveliştea de azi cu vedenia de odinioară — el izbuteşte să întindă o punte peste veacuri, să pătrundă şi să limpezească zările unei istorii atât de ciudată în aspectele ei exterioare. Viziunea autorului e difuzată oarecum, în spaţiu şi vreme.

Aspectele — încadrate în spiritul credinţei şi al rasei.

Din liniile şerpuitoare şi capricioase ale râului se clădeşte o viaţă uneori cu pustiuri de suflare omenească, alteori cu tumult de seminţii sălbatice, întotdeauna însă cu uriaşa putere de evocare, cu care ar fi putut pătrunde în intimitatea fie-

Barajul dela Assuan

cărei forme, pentru a desvălui mărturia încrustată în structura ei fin cizelată.

In adevăr, viaţa Nilului, cu traiectoria ei luminoasă dela izvoare — suitoare spre culmile singurătăţii în cursul mijlociu — svârcolindu-se ca un imens şarpe argintiu în faţa puterilor umane care căutau să-l înlănţuie — îmbracă strălucitoare formă de basm.

Malurile lui, într'o armonie nealterată strâng laolaltă pe om, cu celelalte vieţuitoare; apele lui sunt elixirul care creiază viaţa vegetală şi animală; ici o câmpie imensă care-şi pleacă greutatea aurului închis în boabe de chihlimbar — din colo un buchet de palmier — mai departe.., o aşezare omenească, cu soarta ei vremelnică, identificată cu sbuciumul tragic al fluviului.

In spaţiul acesta de pământ, cu lumina lui cotropitoare şi străvezie — conturul faptelor trecute se defineşte iar viziunea se proectează dincolo de orizontul cunoaşterii noastre. Fără să vrei, reconstitui din viaţa omenească ce a înflorit pe malurile Nilului — o istorie — în care se toarnă deopotrivă, puterea datinilor şi statornicia credinţei. Autorul nu înţelege să se mărginească la rolul de observator al peisagiilor, aşa cum ar fi făcut alt călător, pentru care coloritul şi armonia lui, se aşează pe linia de reprezentare estetică a lucrurilor; gândul lui nepreocupat de disciplina riguroasă a specialistului, a surprins în mod minunat, secretul acelei revelaţii integrale, care desăvârşeşte şi explică în toate amănuntele ei, viaţa acestui impunător drum al apelor. Ca şi pentru celelalte portrete, cărora Emil Ludvig le-a dăruit acelaşi aport de înfrumuseţare — de necesară precizie în caracterizări, nu ni se înregistrează succesiunea faptelor care au întunecat sau au luminat viaţa la cumpăna de ape năvalnice — ci interesul se fixează pe ceiace este permanent: **Simbolul** — prin care răzbate lumina de aur a unei lumi îndepărtate şi misterioase, **Trecutul** — care aruncă asupra faptelor, semnul unei orientări, capabile să călăuzească toată înţelegerea dinlăuntrul acestor aspecte de viaţă, complect necunoscute.

Emil Ludvig a pus toată puterea înţelegerii şi tot farmecul expresiei şi a izbutit să opue — erudiţiei uneori pretenţioase a specialistului — simpla şi sincera observare a tipului autentic de beduin din Atbara — în frumuseţea căruia el descoperă suprapunerea celor cinci sau şase rase ce l'au desăvârşit.

In imensitatea continetului negru, Europeanul se eliberează de toată greutatea civilizaţiei — de toată zgura veacurilor. El găseşte acolo apropierea de mult uitată cu forţele naturii — se reîntoarce la simplitate, la răbdare şi se obicinueşte cu toate lipsurile. E, în această reîntoarcere, spre trecut, o înălţare maiestuoasă spre regiunile marilor puteri care conduc destinele oamenilor şi lucrurilor — destinul însumat dureros în inutilitatea sbuciumului, care întovărăşeşte viaţa omenească în cursul ei sau se frământă în vaetul apelor care curg....

Imaginile vii, grele de conţinut, se înbină în admirabile armonii:

„L'élément s'annonce avec fracas. Autor de la falaise d'une île rocheuse un ruban gigantesque et tumulteux, bleu clair, resplendissant et radieux, se precipite en une double chute, aboutit a un tourbillon ou il se couvre d'une écume verdâtre et laiteuse qu'il entraine impetueusement vers son destin inconnu. Dans ce grondement, le Nil prend naissance"...

LUCIA OPRESCU

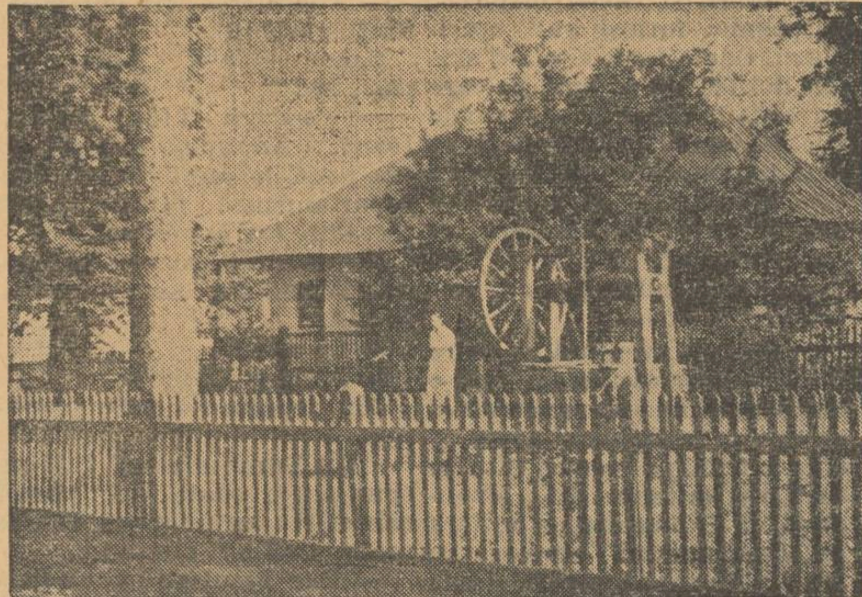
FIGURI TEATRALE

D. Ion Marin Sadoveanu
Directorul general al Teatrelor

TREI CASE

Un reportaj, care ar putea fi considerat ca o pagină de istorie

Casa Enescu

Dacă ai locuit mulți ani într'o casă, ți se pare că, din ființa ta imponderabilă, a rămas ceva acolo, că din sufletul celor iubiți, cari au plecat de mult, mai plutește ceva între zidurile părăsite.

Poate că într'o zi, se va descoperi unealta minunată, cu al cărei ajutor să întrezărim ceva din ființa lor.

Cred că fiecare din noi ar putea povesti câte ceva despre căminele, pe cari le-a cunoscut în timpul vieții sale. Eu voi vorbi astăzi despre trei case, pe cari nu le mai văzusem din copilăria mea...

CASA MAESTRULUI ENESCU

In zilele de toamnă, după ce marele artist își termină turneele sale, care trec și dincolo de Ocean, — părăsind splendorile orașelor mari, se simte atras spre un târgușor mic și modest din Nordul Moldovei. Pe râul Molnița, ce se varsă în Siret, se află orășelul Mihăileni, unde marele nostru muzician se cuibărește în fiecare an, când se coc strugurii și merele. Pe o coastă de deal se află un cămin idilic cu cerdac, de unde privești spre o fântână cu roată, înconjurată de arbori bătrâni.

Acolo și-a trăit ultimele zile „maica" maestrului.

Arborii au fost sădiți de preotul Ion Cozmovici, bunicul după mamă al lui George Enescu, pe care târgoveții nu l-au uitat nici până azi. Ei povestesc că venerabilul preot era un bun pianist și chitarist, un lucru foarte rar, pe acele vremuri. Deasemeni iubea florile și pomii.

De câte ori i se năștea un nepot, bătrânul, plin de nădejde, rânduia un lăstar în fața casei. Azi se văd acolo doi brazi crescuți mari, un măr și un teiu.

Dar, vai, copiii n'au trăit nici unul... afară de cel mai mic, *Jorjâcă*. Acesta n'are pom în livadă: preotul fusese chemat la cer, cu trei ani înainte de nașterea ultimului copil. „Coana Maria" — mama maestrului, s'a retras prin 1890 să locuiască la Mihăileni, în casa moștenită dela părinți. Ea venea uneori și pe la spițeria ce se afla în „Ulița mare", spre a cumpăra doctorii pentru Jorjâcă.

Dar n'a avut parte să trăiască nici ea mult. S'a stins, fără să-l poată vedea, pentru ultima dată pe fiul ei adorat, care se afla departe...

MAESTRUL VINE SĂ-ȘI IA „CHIRIA"

Maestrul George Enescu sosește, în fiecare an, prin Septembrie, la Mihăileni și trage la căsuța, din ulița Florilor No. 3, cămin pierdut între arbori, având și la spate o livadă cu pomi cari încep să cadă de bătrânețe.

— *Vă rog să nu schimbați nimic la casă!"* — a rugat el pe rudele sale, cari o locuesc acum.

Se plimbă tăcut și gânditor prin odăi.

Camerele, destul de mari, au alături niște etăcele, unde pătrunzi printr'o intrare boltită strecurându-te pe lângă o sobă lungă. Aceasta trece și ea dincolo, spre a încălzi ambele încăperi.

Maestrul pleacă la cimitirul din deal, așezat dincolo de „toloacă"' unde, pe o cruce veche de piatră, în josul mai multor nume ale familiei Cozmovici este săpat și acela al *Mariei Cozmovici-Enescu*... mama binecuvântată de Dumnezeu, care a dat naștere aceluia, cu care se mândrește azi neamul nostru întreg.

Inainte de a părăsi Mihăilenii, Maestrul se mai duce în livada din dosul casei, cu cărări bătătorite. Acolo-și alege, dintr'un pom știut de dânsul, două mere, pe cari le bagă în buzunar:

— *Asta e chiria pe un an!"* — spune el râzând glumind. — *„La anul vin iar..."*

„SPIȚERIA" DIN „ULIȚA MARE"

Farmacia din „Ulița mare", acum Strada Carol I" de unde se cumpărau doftorii pentru „Jorjâcă", se afla pe acea vreme într'una din cele mai arătoase edificii din Mihăileni, cu niște trepte largi în față și o terasă, pe cari se sprijineau patru stâlpi rotunzi de zid, cari susțineau frontonul.

Azi treptele și terasa nu se mai văd. Casa par'că s'a scufundat în pământ. Din pricina necesităților edilitare, a fost ridicat nivelul străzii, iar o parte din clădire a fost într'adevăr astupată. Edificiul și-a pierdut prestanța. Acum este acolo judecătoria ocolului respectiv, Salonul mare din față, unde se afla oficina farmaciei, a devenit „sala pașilor pierduți". Unde era „laboratorul", e „cabinetul d-lui judecător". Intr'una din încăperi, se mai vede un cotlon mare, unde pe vremuri era instalat un aparat de distilat; căci, prin secolul trecut, „spițerii" își pregăteau, ei singuri, fel de fel de leacuri. Astăzi, farmaciștii moderni au ajuns mai mult un fel de negustori de „specialități", preparate de fabricile mari.

Clădirea spițeriei din Mihăileni era proprietatea unui boer moldovean, Alecu Sevastos, proprietar și arendaș de moșii, tovarăș cu Mihalache Kogălniceanu la exploatare de păduri. Casa aceasta a fost moștenită mai târziu de fiica conului Alecu, scriitoarea Elena Sevastos.

Pe „conu Alecu" l-am apucat și eu. Avea o barbă mare albă, care-i acoperea pieptul, încadrând o față blândă. Era înalt, voinic și — cu toată vârsta înaintată — avea un mers sprinten și vioiu.

Ii plăcea să facă, zilnic, plimbări lungi pe jos. Astfel, mi-aduc aminte că, într'o zi veni la farmacie să ne spue — tatăl meu era farmacistul din casa cu stâlpi — că la *Talpa*, un sat din apropiere, s'ar fi întâmplat nu știu ce. Și ne îndemnă să mergem să vedem și noi. Mi-aduc aminte că au plecat mai mulți și m'au luat și pe mine.

— E departe, coane Alecule!" — îl întrebă cineva.

— Iaca ici!... Amu ajungem..."

Și pornirăm cu toții pe jos. In realitate, dela Mihăileni la Talpa sunt vreo zece kilometri. Așa că cucoanele și chiar unii dintre domni începură să protesteze: dus și întors era o cale respectabilă de douăzeci de kilometri!

— Trebuea să luăm trăsuri! Ne-a păcălit conu Alecu..."

— Bre! da firavi mai sânteți!"

Dintre toți, bătrânul Sevastos s'a întors la Mihăileni cu acelaș pas vioi și neobosit, cum plecase, deși mai făcuse odată drumul. Deci parcurse, pe jos, 40 de kilometri, într'o singură zi.

CUTREERAND ROMANIA

De altfel, scriitoarea Elena Sevastos, fiica sa, și care pe la 1890 avea vre-o 20 de ani, era tot atât de neobosită. Intr'un rând, au plecat ambii, într'o trăsurică mică de două persoane, trasă de un cal. Porneau să cutreere toată România. Conu Alecu a îngrijit el singur de cal și de trăsură, tot timpul, ceeace se poate considera într'adevăr un record pe acele timpuri, cu șoselele și drumurile de țară de acum o jumătate de veac.

Au străbătut Moldova, Muntenia și Dobrogea în lung și în lat. Iar scriitoarea Elena Sevastos a făcut un studiu folkloristic, documentându-se pentru lucrarea ei, *„Nunta la români"*, care a fost apoi premiată de „Academia română".

UN CUIB AL REVOLUȚIONARILOR POLONI

Bătrânii, cari își aduc foarte bine aminte de „conu Alecu", mi-au povestit că, pe la 1863, adică pe vremea lui Cuza-Vodă, casa cu stâlpi din Mihăileni a adăpostit pe revoluționarii poloni, cari visau să vadă Polonia reconstituită.

Inimosul boer român, a luat partea revoluționarilor, găzduind zeci de refugiați la moșiile Leorda și Bucecea, unde instalase o turnătorie de gloanțe.

La un moment dat, constituindu-se guvern provizoriu, pentru întemeerea statului polonez, revoluționarii au apelat la punga boerului Sevastos, care le-a dat o sumă importantă de bani, primind în schimb bonuri, semnate de „guvernul provizoriu". Bonurile însă nu au fost respectate de noul regim, după isbândirea năzuințelor manifestate de revoluționarii dela 1863.

Conu Alecu a avut, de altfel pe vremuri, mari neplăceri din pricina simpatiei arătate cauzei Polonezilor. In urma unor intervenții diplomatice, Alecu Sevastos a fost arestat pentru sprijinul ce dădea revoluționarilor și dus sub pază la Iași.

Prietenia cu Kogălniceanu nu i-a folosit la nimic.

CUM A FOST IMPUȘCAT DUMNEZEU

Pentru a contura, în mod mai precis, figura interesantă a acestui prieten și tovarăș al primului sfetnic al lui Cuza-Vodă, să povestim întâmplarea, pe care o cunoaște toată lumea la Mihăileni.

Venind o grindină grozavă, a devastat într'un rând toate lanurile lui Alecu Sevastos. Când văzu culcată la pământ munca și strădanța, de luni de zile, a agricultorilor din mai multe sate, boerul eși în curtea conacului cu două pistoale și le descărcă spre cer.

In anul următor însă, se făcu o recoltă bogată, cum nu se mai pomenise pe moșiile Leorda și Bucecea, pe cari le avea în posesie Sevastos. Deci Dumnezeu nu se supărase! Tot așa și în al doilea an. Dar prețul de vânzare era mic. Boerul se încăpățână să nu vândă nimic.

— Să așteptăm vremuri mai bune!" — spuse el, îngrămădind în niște hambare, la Bucecea toată recolta, de pe doi ani, strânsă pe moșiile sale. Dar întâmplându-se un foc năprasnic, totul a fost nimicit.

Recolta era asigurată la Viena. Insă dintr'un viciu de formă, casa de asigurare a refuzat să plătească paguba. Și atunci, familia Sevastos, socotită ca un dintre cele mai bogate în Nordul Moldovei, s'a văzut complect ruinată.

LA MOARTEA LUI MIHAIL-VODA STURZA

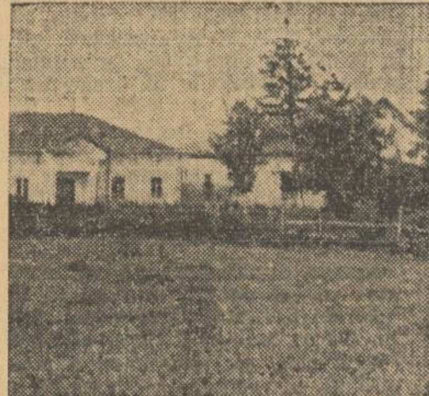
La moartea fostului domnitor Mihail Sturza, petrecută în străinătate, cei doi copii favoriți ai lui, *principesa Gorceacof* și un frate al ei, se învoesc să inducă în eroare pe al treilea frate, pe beizadea Grigore, zis „Vițel". Porecla aceasta i se dăduse pentrucă avea o putere herculeană. Exercitându-se să ridice un vițel în brațe, ajunsese să poată lua în spinare un bou. Era vițelul, care crescuse mare.

Beizadea „Vițel" trăia în România, la Iași, fiind în neînțelegere atât cu tatăl-său cât și cu frații cari locuiau în străinătate, nedând aproape de loc prin țară. Când s'a stins Mihail-Vodă Sturza prințul Grigore Sturza, vestit cel din urmă, a sosit prea târziu la înmormântare.

Avocatul I. C. Barozzi, pe vremuri la Iași, tatăl cunoscutului violonist, ajutat fiind și de avocatul Sipsomo, tatăl actualului profesor universitar din București, a făcut cercetări stăruitoare în străinătate. Ei au găsit dosită o mare parte din averea fostului Domnitor. Intre altele, înăuntrul, niște casete secrete, așezate în grosimea zidurilor cu bijuterii și valori diferite, în sumă de vreo cincizeci de milioane de franci, adică vre-o două miliarde lei, în moneda noastră de azi.

A urmat un proces cu răsunet și — în cele din urmă — a căzut, ca moștenire, de partea lui Beizadea Grigore, între altele, și *Târgul Mihăilenilor*.

Avocatul Ion C. Barozzi, ocupându-se în mod special de această chestie, a descoperit că târgoveții nu plătiseră „besmănul" pe un număr mare de ani. S'au intentat atunci 1400 procese individuale târgoveților. Aproape nimeni nefiind într'un castel, la Baden-Baden, s'au aflat, în urma intervenției parchetului, niște ... în stare să achite suma enormă ce se acumulase, inclusiv dobânzile, mulți au fost dați afară din locuințele lor. Li s'au vândut fără milă casele, pentru despăgubirea cerută și aprobată de tribunale.

CASA PAUN

este prima casă de locuit lângă podul peste Molnița și fosta barieră spre Bucovina.

ION PĂUN-PINCIO

Un târg întreg era lăsat pe drumuri!

Avocatul Barozzi se pregătea să pue în vânzare, între altele și casa de lângă fosta vamă, azi strada Carol No. 4, a lui *conu Alecu Păun*. Acolo s'a născut poetul *Ion Păun-Pincio*. In casa asta, în dosul căreia se vedea bariera dungată cu *galben* și cu *negru*, lângă care păzeau *„finanții"* austrieci, trăia în mare nevoe văduva Maria Păun cu cei doi copii ai ei minori, un băiat și o fată.

Tânărul poet începea să se facă cunoscut, fiind apreciat și de către avocatul Barozzi.

Tot cam pe atunci, beizadea Grigore l-a auzit, la o petrecere pe lăutarul orășelului, *Hună*, care îndrăzni să-i pomenească prințului de marele necazuri ale concetățenilor săi, în majoritate oameni foarte săraci.

— *Ei bine, fie! Eu pe artiști nu pot să-i prigonesc. Ii iert văduvei Păun, mama poetului, orice datorie. Nici d-ta nu vei avea nimic de plătit"* — spuse principele.

Dar Hună nu s'a lăsat. Poetul Ion Păun-Pincio, cu toată timiditatea și tinerețea sa — avea vre-o 19 ani — a vorbit și el cu avocatul Barozzi.

Mai era primejduită casa preotului Ion Cozmovici, bunicul copilului genial dela Liveni... Mai erau atâția alții amenințați să rămâe pe drumuri.

In cele din urmă, principele Grigore M. Sturza a convenit la o tranzacție cu primăria Mihăilenilor, care a răscumpărat orașul, „Casa de depuneri și consemnațiuni" acordând un împrumut în acest scop.

Toată lumea a scăpat astfel de bocluc; fiecare a rămas liniștit în casa sa, nemai având nimic de plătit.

Cine achitase „bezmănul" îi era acum, necăjit că dăduse bani.

Pe când politicianii orașului se lăudau cu tranzacția, făcută în interesul locuitorilor, Beizadea Vițel, care era un mare iubitor de muzică, violonist și el, spunea prietenilor:

— *Să știți că inima mi-a muiat-o Iancu al Păunoaei, lăutarul Hună și vestea bună că s'a născut, pe meleagurile noastre, un muzicant de geniu. Iancu, Hună și Jorjâcă au ocrotit Mihăilenii..."*

A doua zi de anul nou, se împlinesc 44 de ani, de când Ion Păun-Pincio, poetul, care abea împlinea 26 de ani, a fost dus la groapă de către o mână de prieteni. Este prilejul să-l cităm.

De altfel Ion Păun-Pincio e reamintit, în fiecare an, în preajma sărbătorilor și nu atât de către cei din aceiași generație cu dânsul, ci mai ales de către reprezentanții nouei generații.

Este pentru prima dată când scriu ceva despre Păun și mi se pare că aș mai avea interesante amintiri. Voi reveni poate asupra lor. Azi mă mărginesc să schițez povestea celor trei case din orășelul pierdut la granița de odinioară spre Bucovina: *casa Enescu, casa Sevastos* și *casa Păun*, case unde s'au petrecut atâtea ciudate evenimente, căminuri înrudite între dânsele printr'un nobil avânt spre artă.

ALEX. F. MIHAIL

Casa Sevastos

A apărut — No. 535

RADIO-Adeverul

Cu următorul sumar:

DE VORBĂ CU d. G. DUHAMEL

Ce crede marele scriitor francez despre arta radiofonică

OBICEIURILE DE CRĂCIUN LA RADIO

Premilitarii prezintă datinele strămoșești de Crăciun și Anul Nou

IN DOMENIUL UNDELOR

Muzică românească la radio Munchen — Televiziunea în U.S.A. — Casa radiofoniei britanice etc.

TONOPHON SUPER-BABY

Montaj ultra modern cu 2+1 lămpi, la sectorul alternativ, pe 3 game de unde

Programul posturilor europene pe săptămâna 18 — 24 Dec 1938

SIMPLE NOTE

Concertul în luncă-concertul Huxley

Concertul în luncă din pastelul lui Vasile Alecsandri își păstrează neatins farmecul. „In poiana tăinuită, unde sbor luciri de lună" — „Floarea oaspeților luncii cu grăbire se adună" — și astăzi. Licuricii, bujorelul și odoleana, dedițeii, garofițele și lăcrămioara, condurii doamnei, rochița rândunelii și romanița, grangurii de aur, mierlele și cucul, gaița și turturica, amestecate cu poporul miresmelor, al svonurilor și vibrațiilor din lunca vrăjită de visul unei nopți de vară, vin să asculte concertul privighetoarei.

O suavă melancolie străbate pastelul lui Alecsandri și se așterne peste strofe. Delicateța tonului și frăgezimea poemului salvează stângăcia vocabularului și anumita dulcegărie a diminutivelor de care abuza poetul. Pentru literatura unui popor tânăr ce se străduia să-și făurească un spirit unitar, după veacuri de vitregie istorică, întreaga operă poetică a lui Alecsandri înseamnă un punct de pornire remarcabil. Pentru ideia de poezie pură a pastelurilor lui reprezintă o seamă de accente de neuitat. Iar pentru pasteluri „concertul în luncă" este o încercare — pe alocuri tare isbutită — de a împleti melodia cu plastica obiectelor, a făpturilor și cu miresmele naturii. Marele poet în intenție — dacă nu în realizări permanente — Vasile Alecsandri n'a bănuit totuși că, fără să vrea este un premergător științific. El n'a știut că, pe foaia de hârtie, înregistrează ca pe o placă de patefon nu numai un sentiment liric personal, ci și dă indicații cum s'ar putea nota vocea păsărilor și a vegetalelor. Fără să vrea poetul român Vasile Alecsandri este precursorul marelui naturalist englez Julian Huxley, fratele iscusitului strălucitorului romancier al „Contrapunctului", Aldous Huxley.

Intr'o sală a grădinii zoologice din Londra a dat de curând un concert cu adevărat minunat care amintește concertul în luncă al lui Alecsandri. Savantul englez înregistrase pe plăci cântecul și strigătele feluritelor animale. Publicul dela audiția din grădina zoologică — spun dările de seamă — se alcătuia din învățați, studenți, melomani dornici de concerte neverosimile și — cum este dela sine înțeles — unele animale alese, pensionare ale pristaneului, creiat pentru ele de societatea britanică. O placă înregistrase murmurul confuz al junglei din care se deslușia glasul de bariton al unui hipopotam tânăr guițatul ciudat al elefantului, răgetul fioros al leului. După această placă d. Huxley oferi melomanilor plăcerea de a asculta râsetul sinistru al hienei ce aduce aminte de râsul gâlgâit, nefiresc al nebunilor și apoi un cor de lupi tânguindu-și patetic amarul și foamea lungă a unei nopți de iarnă.

Dacă ar fi să credem pe acei cari au făcut darea de seamă a acestui concert — unic de bună seamă în analele muzicii — ce le-a plăcut mai mult a fost cântecul unui broscoi din America. Cântecul acestui broscoi — smuls din anonimatul său lacustru american — nu a fost o suită de interjecții distonante ci o melodie pătrunzătoare, savantă, pe care, un ascultător a și asemănat-o cu cele dintâi note din sonata Sub clar de lună al lui Beethoven.

La acelaș concert — se spune — s'a petrecut și un incident curios. Un pui de cămilă auzind vocea mamei sale — ce fusese atât de admirabil înregistrată încât nu se deosebia deloc de cea adevărată — s'a apropiat de gramofon și n'a mai vrut să plece. Cu mare greutate l-au despărțit gardienii de mașina în care părea să se ascundă mumă-sa și cu mare greutate l-au dus înapoi în cușca lui.

Precum se vede, știința cea sarbădă și rece, atât de bârfită în anii din urmă declarată că nu este în stare să înregistreze decât cantități și nu calități este prinsă în flagrant delict de poezie. Ceeace dovedește că poezia n'a murit oricât i-ar cânta prthodul. Ea renaște sub alte chipuri și sub alte forme decât sub acelea ce ne-am obișnuit s'o cunoaștem.

Când zeii nu le ascultă rugăciunea sălbatecii îi blestemă și îi înjură, ba chiar le distrug altarele și statuile. De vină sunt zeii când pământul n'a rodit sau vânatul s'a ferit de săgeata vânătorului. Sălbatecii moderni nu se lasă mai prejos de străbunii lor. Faptul că știința le furnizează numai în anumite circumstanțe mijloace de luptă și adesea nu răspunde la chemarea lor superstițioasă înseamnă că știința a dat faliment e de prists și se poate renunța la serviciile ei capricioase. Faptul că poezia se adaptează la condiții sociale și individuale încă necunoscute în istoria omenirii este sinonim cu moartea poeziei. Poezia și-a schimbat costumul. Ea nu mai poartă vestmintele alecsandrinului și, hexametrului și pentametrului fiindcă nici oamenii, scornitorii ei, nu mai poartă pe umeri — ca o hlamidă — pielea de panteră sau jaguar, nici toga și nici măcar, pretutindeni, pitoreștile costume locale, expresia unui specific național impus de anumite nevoi.

Dela concertul în luncă al lui Alecsandri la concertul din grădina zoologică a lui Huxley este o cale lungă. Calea dela poezia patriarhală la cea modernă. Cele două curente se completează fără a se contrazice. Poemul liric cu o ușoară nuanță de naivitate al „fericelui" bard de pe malurile Siretului corespundea și va corespunde deapururi unei sensibilități senine și idilice, poemul, cu accente de folklor zoologic ale savantului de pe malurile Tamisei corespunzânde altei sensibilități, sau mai precis reprezintă un alt moment al sensibilității omenești.

Dacă nu ne înșelăm poemul lui Alecsandri a fost scris într'un moment istoric când popoarele își scoteau la iveală mai cu seamă ceeace le deosebea între ele. Poemul lui Huxley este alcătuit când această adâncire a diferențelor a atins paroxismul. Atunci poetul român găsia în natură motive în stare să emoționeze pe orice om. Astăzi, savantul englez găsește motive firești, ale căror farmec nu este străin — nu poate rămânea străin, niciunei inimi omenești, dela orice grad de longitudine sau latitudine a pământului.

Concertul din grădina zoologică al lui Huxley, o prelegere pe poezie totuși în vălmășagul unor zile tulburi când s'ar părea că oamenii nu mai vibrează pentru astfel de naivități!...

ION CĂLUGARU

A APĂRUT

JURNALUL DOAMNEI

Publicație bilunară de estetică și cosmetică femenină, No. 5, cu următorul sumar:

Calendar sentimental, de Alex. Bilciurescu; Sporturi de iarnă; Eu și eroinele mele, de Mihail Sebastian; Regina patinajului; Moda și sănătatea, de Docent A. Voina; Machiajul; Edmond Haraucourt, de I. Gr. Periețeanu; Frigul și paraliziile feței de Docent Bistriceanu; 24 ore din viața unei femei frumoase; Farmecul dantelelor, de Țuțu Ralea; Plecăm la sporturi de iarnă; Modele pariziene; Poștă cosmetică; Blănuri 1939; Coafură; Barbă Albaștră; Mese de sărbători, de B. Madeleine; Sfaturi și rețete pentru ceai și bridge; Militza Pătrașcu; O idee la modă, de Mircea Ștefănescu; Femeia punctuală, de G. I. Tamar; Horoscop; 20 cadouri cosmetice; Katherine Hepburn; Aventurile doctorului Pierre, de M. Robu; Prin expoziții, de Ionel Jianu; Cursul Klylia; Răvașe; Răvașe de plăcintă; Jocuri și glume. Concursul Klytia.

CLIENȚI SUSPECȚI

Veneția, romantica cetate a Dogilor, e melancolică sub ploaia deasă și cenușie care țese fire de spleen.

Câte un turist, urmat de soția sa, pleacă de la gară și nevrând să piardă unicul prilej de a fi poetic, ordonă hamalului, disprețuind ploaia, să-i încarce bagajele în gondolă.

Astfel, dă, generos, nevestei sale posibilitatea de a evoca pe *Musset* și *George Sand*.

Un vaporetto — tramvai pe apă — pleacă plin de pasageri, continuându-și neturburat itinerarul pe canaluri, pe când un motoscaf îl întrece rapid, îndreptându-se spre *Ponte del Rialto*...

Lângă *„Ferovia"* e hotel *„Terminus"*, arhitectură de prost gust ce seamănă cu casele de pandișpan și frișcă executate de elevii cofetari la vreun concurs pentru decernarea diplomei de „maestru în dulciuri".

In după amiaza aceea de Septembrie, ședeau la sfat trei bărbați în biroul hotelului „Terminus".

Era o conferință a conducătorilor hotelului, conferință la care luau parte directorul, detectivul și portarul-șef.

Domnul Attilio Bagilotto, directorul hotelului, luă cuvântul și grăi astfel:

— Domnilor, v'am convocat, deoarece am primit o telegramă extrem de suspectă. Și, cum în ultimul timp, furturile și escrocheriile s'au înmulțit la Veneția, suntem datori să deschidem bine ochii, mai cu seamă când e vorba de niște străini care au aparență de oameni suspecți.

„Dar, să vă citesc mai bine telegrama: *„Rezervați cel mai luxos apartament pentru mine și secretarul meu. Sosim în ziua de 15 Septembrie.*

„(s) *Harry Blackwood, regele fildeșului*".

După citirea telegramei, o clipă de tăcere se așternu în birou.

— Ei, ce ziceți, domnilor? reluă firul vorbirei Attilio Bagilotto.

— Lucru mi se pare normal, spuse portarul-șef. Niște clienți bogați care sosesc tocmai la timp, spre a alunga tristețea acestei ploi. Le vom cere banii înainte și, dacă sunt escroci, vor refuza să plătească și basta! Noi, în nici un caz, nu riscăm nimic.

Detectivul Giuseppe Gagliardo — un adevărat Hercule — era însărcinat cu liniștea hotelului și cu securitatea pasagerilor. El fusese comisar la Torino și, în prezent, când nu se războia cu hoții, era interpret și cicerone, conducând pe turiști în palatul Dogilor, la Lido, sau în Piața San-Marco, spre a da de mâncare porumbeilor.

Detectivul găsi prilejul să-și arate perspicacitatea:

— E, într'adevăr, cam suspect faptul că numitul Harry Blackwood semnează „Regele Fildeșului". Un adevărat rege n'are nevoe de reclamă!

Portarul-șef interveni:

— Cred că n'ai dreptate! Americanii în genere snt excentrici. Ca atare, nu li se poate reproșa lipsa de modestie. Ar fi deci mai nimerit să luăm informațiuni despre acești clienți. De unde vine telegrama?

— Dela Paris, răspunse directorul. Clientul locuește la Hotel „Crillon".

— Repede, telefonează și cere informații. Merită osteneala, spuse detectivul.

*

A doua zi, Atilio Bagilotto, directorul hotelului „Terminus", comunica radios tovarășilor săi:

— Am telefonat la Paris. Am vorbit cu Monsieur Villain, directorul hotelului „Crillon"". Francezul mi-a spus să n'am nici-o grije, deoarece Mister Harry Blackwood este realmente regele fildeșului. Acest magnat al finanței americane a stat cu secretarul său la „Crillon". Amândoi au ocupat „apartamentul regilor" și nota a fost achitată generos și prompt.

„In consecință, adăugă Attilio Bagilotto, frecându-și mâinile de bucurie, se cuvine ca mâine, să le rezervăm o primire cât se poate de călduroasă!".

*

Purtând favoriți, îmbrăcat într'un costum sport și ținând o pipă scurtă între dinți, Mister Harry Blackwood, un bărbat de vre-o 45-50 de ani, își făcu apariția, urmat fiind de secretarul său, un tânăr cu monoclu și atât de elegant de parcă ar fi eșit în clipa aceea din vitrina unui mare croitor de pe Rue de la Paix.

După cei doi americani veneau patru servitori încărcați cu bagajele pline de etichete multicolore, dovadă elocventă că rătăciseră prin multe țări și orașe.

Trecuseră două zile și cerul Veneției se înseninase; odată cu el și sufletul domnului director Attilio Bagilotto. Detectivul hotelului se convinsese că noii clienți erau serioși și corespundeau cu totul bunelor referințe date de Monsieur Villain, proprietarul parizianului „Crillon".

Mai cu seamă mulțimea bagajelor și cei patru servitori bine stilați, precum și bacșișurile grase, împărțite personalului, alungaseră pentru totdeauna bănuiala insolvabilității.

Intr'o dimineață, Mister Jordan Chambers, secretarul „regelui fildeșului" eșind din ascensor, apăru în biroul directorului hotelului.

— Domnule director, spuse el, patronul meu este cam bolnav. A dormit cu fereastra deschisă astă noapte. L-au înțepat țânțarii d-stră naționali, care pe semne nu prea iubesc străinii, și vechea lui boală: malaria, a reînceput să-l chinuiască.

— Să chemăm un doctor, își dete părerea directorul, îngrijorat.

— Nu este nevoe, răspunse Jordan Chambers. Câteva hapuri de chinină îl vor liniști pe patronul meu. Dar... nu știu cum să scap dintr'o încurcătură. Mister Blackwood are neapărată nevoe să cumpere niște bijuterii. Un cadou pe care vrea să-l facă — înțelegi d-ta, se bâlbâi încurcat secretarul — unei nobile contese venețiene. Fiind însă bolnav, nu se poate deplasa... Vă rog, domnule director, să fiți discret. Involuntar, v'am divulgat această taină amoroasă...

După ce domnul Attilio Bagilotto îl asigură pe tânărul secretar că va ști să păstreze acest secret, Mister Jordan continuă:

— Mâine fiind onomastica nobilei contese, vă rog să telefonați bijutierului Pascoli să trimeată un om de încredere cu câteva giuvaericale: coliere, inele, diademe. Patronul meu va alege ceva frumos pentru iubita lui. Dar, vă rog, comunicați bijutierului să ne arate tot ce are mai scump și mai distins. Totodată anunțați pe detectivul hotelului să fie atent, deoarece n'avem poftă să cădem pradă hoților!

*

După amiază, un domn de vre-o 50 de ani, grav și protocolar, cu gambetă și în redingotă, intră în hotel, ducând un geamantănaș din piele de porc.

Mângâindu-și tacticos barbișonul cu mâna stângă, pe când cu dreapta ținea geamantănașul, domnul cu redingotă privi bănuitor pe portar prin sticla ochelarilor petrecuți după ureche, întrebându-l:

— La ce număr stă Mister Harry Blackwood?

— La 212, poftiți în ascensor! răspunse portarul, în timp ce detectivul se plimba enervat prin hall-ul hotelului, cercetând dacă nu cumva vre-un hoț venise în urma bijutierului.

*

După o oră, domnul cu barbișon coborî cu ascensorul, traversă grăbit hall-ul și eși din hotel.

Mister Harry Blackwood, pe semne restabilit de pe urma înțepăturilor țânțarilor, apăru la rându-i după scurt timp:

— Secretarul meu a rămas la mine în cameră. Dacă mă caută cineva, dați-i de veste. Eu mă duc până la Lido. La ora mesei sunt înapoi, zise americanul, adresându-se portarului-șef; apoi, bătu ușor pe umeri pe detectiv, spunându-i:

— Bine că n'a fost nici-un hoț! Mulțumirile mele pentru grija ce mi-o porți!

Sfârșind aceste cuvinte, americanul scoase din buzunar o bancnotă pe care o dădu polițistului.

După două ore dela plecarea „regelui fildeșului", bijutierul Pascoli telefonă la hotel „Terminus", îngrijorat de faptul că funcționarul său nu se întorsese la prăvălie.

— E de necrezut, răspunse portarul-șef, a plecat de acum două ore și mai bine. E un domn cu barbișon, nu este așa?

Bijutierul închise telefonul, dar după o jumătate de oră, îl deschise iar, cerând insistent să vorbească cu directorul hotelului. Acesta, însă nu putu decât să-i confirme spusele portarului.

Dar ora cinci trecuse de mult și nici „regele fildeșului" nu se înapoia.

Fără a face vre-o legătură între întârzierea americanului și dispariția domnului cu barbișon, detectivul hotelului, simțind în subconștientul său că se petrecea ceva ciudat, bătu la ușa „regelui fildeșului", spre a sta de vorbă cu secretarul acestuia. Nimeni însă nu-i răspunse: „intră".

Bătu a doua oară. Aceeaș tăcere. Apăsă pe clanță. Ușa închisă. Dar cheia nu era în broască.

Detectivul scose din buzunar un passe-partout și descuind ușa, intră în odae. Era lumină, însă nimeni înăuntru. La un moment dat, i se păru că aude un sgomot suspect. Ciuli urechile. Iși pregăti revolverul și apoi deschise dulapul. Inăuntru, apariția grotească: Domnul cu barbișon în cămașe, legat fedeleș și cu un căluș în gură!

Dar secretarul? Pe dată, talentatul detectiv deslegă enigma: în urma complicelui său care copiase perfect aspectul domnului cu barbișon și îi furase bijuteriile, plecase calm și ironic „regele fildeșului"!

In grabă, detectivul a anunțat poliția.

Cei patru servitori s'au dovedit a fi complect străini de furt. „Regele fildeșului" îi angajase la Paris cu lefuri importante și plătite anticipat, spre a le câștiga încrederea.

Zadarnic poliția venețiană a anunțat toate punctele de frontieră. Era prea târziu. Cei doi maeștri ai hoției, având destul timp înaintea lor și grație unei savante transformări frizzo-fregoli-ene, scăpaseră de vigilența polițienească.

Când Domnul Attilio Bagilotto, directorul hotelului „Terminus" a reproșat colegului său parizian de ce-i dăduse informațiuni false, acesta, printre altele, i-a răspuns astfel în scrisoarea sa:... *„Altminteri cei doi americani au avut o purtare extrem de corectă în hotelul meu. Mi-au plătit tot până la centimă și au împărțit personalului bacșișuri princiare. Lasă-l pe bijutier să se descurce singur și mulțumește-te că nu ți-au furat nimic. In cazul că ți-au rămas ceva datori despăgubește-te cu bagajele lor!"*.

Din păcate, însă, Monsieur Villain, directorul hotelului „Crillon", nu știa că afară de un geamantănaș cu 3-4 costume, celelalte bagaje conțineau numai pietroaie!

Paguba bijutierului se ridica la câteva zeci de mii de lire, bani pe care niciodată nu i-a revăzut; Iar detectivul Giuseppe Gagliardo și-a pierdut slujba.

După câteva luni dela această întâmplare, directorul hotelului „Terminus" a citit într'o bună zi în ziarul „Times" că adevăratul „rege al fildeșului", Mister Harry Blackwood se află în India în gazdă la un Maharadjah și că a fost ușor rănit la o vânătoare de tigri...

ALEXANDRU BILCIURESCU

CEREȚI AZI
NUMĂRUL SPECIAL DE CRĂCIUN

8 AVENTURA
ROMANE DE ACȚIUNE ȘI PASIUNE

PIERRE DEMOUSSON
SCLAVA PIRATULUI

Tunisia! Tunisia! este strigătul cel mai de actualitate. Ei bine, cucerirea Tunisei de către Franța este însuși cadrul în care se desfășoară acest palpitant roman. Citiți-l!

8 LEI La chioșcuri și librării

La curtea Regentului

In cartea sa „Le Régent" (Gallimard) Philippe Erlanger ne arată pe Regent, Ducele de Chartre, ca pe un gentilom prețios și încântător, mai împodobit cu panglice și dantele, mai „dres" de cât o principesă spaniolă. Totuși era om de petrecere de chef, de orgii din cele mai grosolane, fără ca aceasta să-l împiedice a avea o iubire dintre cele mai delicate și mai statornice, pentru „M-lle de Séry", căci firea sa rafinată, coruptă și slabă, avea poate un grăunte din virtutea mamei sale, a doua nevastă a tatălui său (Monsieur), după moartea Henriettei de Anglia, acea princesă Palatină, greoaie, bărbătoasă, brutală în apucături, ca și în vorbă, în care zicea pe nume la multe din lucrurile naturale ale omului.

Ludovic al XIV-lea, văzând că nu poate pune capăt „nebuniilor" acestui nesupus și strălucitor nepot, hotărî să-l însoare cu fiica sa, ultimul copil din legătura lui cu d-na de Montespan.

Numai după căsătorie s'a accentuat gustul pentru scandal al Ducelui de Chartres. Căsătoria aceasta nu fusese nici pe placul tatălui său (Monsieur), și provocase o mânie teribilă din partea Princesei Palatine, care nu putea suferi „bastarzii" Regelui.

Se înțelege că nu era nici pe placul lui Philippe. Dar în ostentația cu care dezlănțuia scandalul și provoca opinia curții, era mai mult dorința de a umili pe Ludovic al XIV-lea, de cât pe fiica acestuia, soția sa. Regele Soare fusese, ce e drept, acel ce se pusese mereu în calea nepotului său, căci după ce condamnase prietenia acestuia cu Fénelon, izgonindu-l de la curte, nu era ocazie în care să nu-și îndrepte fulgerele asupra răzvrătitului, care îndrăznea să primească ideile cele mai subversive.

Legătura cu M-lle de Séry a fost singura epocă de fericire a vieții Ducelui de Chartres. Posedând tot farmecul și vicleșugul femenin, de care era atât de crud lipsită, Ducesa de Chartres, era o adeărată tovarășă a iubitului său, atât în clipele de orgii și plăcere, când știa să-i țină piept cu paharul în mână, răspunzând la toate glumele sale mai mult decât piperate, dar știa să-i îndulcească amarul, în orele de descurajare, cu o delicată și duioasă prietenie. Timp de zece ani nu i-a dat nici o rivală, rămânând surd la toate imputările și neclintit față de toate sancțiunile personale. Dar, după acest răstimp, un fel de complot al palatului, urzit de Regele Soare, un șantaj pregătit cu o iscusință diabolică de Saint Simon, care avea de obiect pe fiica sa adorată, Elisabeth, a izbutit în fine să sfarme singura fericire din viața lui Philippe. A fost făcut să creadă că existența acestei favorite în viața sa, ar face cu neputință căsătoria fiicei sale cu Ducele de Berry, fiul Dauphinului. Slăbiciunea fără margini a lui Philippe pentru fiica sa, l'a dus pe calea decăderii, căci după căsătoria ficei sale, el s'a întors la viața sa dezordonată, la nebunia la care lua parte acum și fiica sa, a cărei capricii demente și este neștearsă pentru plăcere și lux a dus-o la o moarte năprasnică și timpurie. Se știe că această strălucitoare adorată și otrăvită femee, a murit la 24 de ani, găsindu-i-se la autopsie, crerul redus la jumătate. „Fiul meu și-a pierdut somnul" scrie prințesa Palatină. E într'o stare care ar înduioșa chiar stâncile". Moartea mamei sale după „socrul" lui Ludovic al XV-lea, a fost încă o mare durere pentru strălucitorul și nefericitul Regent.

Până în ultimile clipe Princesa Palatină și-a păstrat luciditatea și vorbirea ei francă și brutală.

„Poți să mă săruți" spuse ea unei doamne de onoare care venise să-l ărute mâna. „Mă duc într'o lume în care toți și toate sunt egale"...

„Maternitate" Dina Byck Wepper

Leii Profesorului Behna

Nu va fi vorba aici de leii din porfir ai lui Behna, de marmoră, de faianță, gips, aramă, fier, porțelan sau piatră, ci de doi lei adevărați, lei în carne și oase. Behna turna, cioplea și modela lei din cel mai diferit și variat material, lei pașnici, furioși sau muribunzi. Odată însă, a vânat singur doi lei din pădure, pe care i-a adus la Muenchen și ani de zile i-a îngrijit. Dar trebuie să știți dinainte că Fritz Behna nu este un profesor oarecare, cu mustăți mari și ochelari, ci un sportsman elastic și nu este numai sculptor, dar și cercetător în Africa.

Și această aventură pe care v'o povestesc aici, n'am supt-o din degete, nici n'am scornit-o, ci este o întâmplare aevea și cine a trăit pe vremea mea în cartierul artistic din Muenchen, la Schwabing, știe, fără îndoială, această poveste cu leii lui Behna, începând dela alfa la omega.

In catul de jos a vilei lui Behna era cușca, alături de ea, atelierul, iar sus odăile de locuit. In acea noapte de lăsata secului, fiarele urlau și-și încercau dinții, în timp ce sus se dansa valsul, one-step și tangoul. Era în anul când dansul one-step era la modă.

Și noaptea aceea de petrecere, la un moment dat, fu curmată într'un chip cât se poate de neplăcut : pe la ceasurile patru, intră în salon paznicul Matei și bâlbîi groaznic spre mine :

„Domnule profesor, au scăpat !"

Atunci nu exista nici bănuiala hockey-ului pe ghiață — Behna însă, în sperietura sa îl inventă : făcu un pas uriaș spre ușă, în aer, în întregime după regula stabilită, apoi se întoarse „ca o piruetă" spre camera sahariană, puse mâna pe o frânghie groasă și luă și un pumn de cartușe.

„Ce e ? Ce s'a întâmplat ?", urlau doamnele și strigau domnii. Unii voiau să iasă cu Behna.

„Liniștiți-vă ! Nu s'a întâmplat nimic. Intoarceți-vă, vă rog, cu toții în salonul de de dans. Nu trebuie să iasă nimeni afară de aici !"

Doamna Pleningerova tocmai se pregătea, înfășurată în mantia-i de hermină, să se facă nevăzută în mod englezesc, însoțită de noul ei prieten. Pofesorul Behna însă, în fugă, o opri brusc. In câteva secunde apoi se găsi în fața cuștei. Ușile erau larg deschise și nici urmă de lei.

„Or fi în grădină", își spuse el, deși în sinea lui n'o credea. Și prinse să caute prin grădină, cercetând toate tufișele, cu pușca gata să tragă. Frânghia groasă îi atârna greu pe umăr.

In turburarea sa luase frânghia cu dânsul. Cu mulți ani înainte, în Tanganyka, da atunci, de mult, cu aceiași frânghie prinsese leii. Trei băștinași îl ajutaseră. Leii însă erau atunci micuți și prostuți, iar negrii foarte șireți. Dar astăzi? De atunci, leii crescuseră și singura speranță ca să-i mai prindă vii era ca păzitorul să-i ispitească cu carne crudă...

„Matei ! Matei ! Unde ești? „Degeaba, căci Matei sărmanul nu mai era pe acolo ! Fugise cine știe unde !

Leii nu erau în grădină și nu se simțea nici o urmă de lei. După câteva ceasuri de șovăială și de nenumărate jurăminte și asigurări din partea gazdei, societatea, supărată și înfricoșată, părăsi vila ospitalieră. Dumnezeule ! Cum s'au repezit doamnele și domnii în mașinile lor, în dimineața aceia după lăsata secului ! Și numai după ce s'au pitulat în așternutul sigur, au respirat ușurați, din adâncul sufletului. Doamna Pleningerova s'a agățat chiar de gâtul bărbatului ei... Ei, Doamne ! Ce vă mirați așa?.. într'o astfel de panică...

Behna a rămas singur. Mai întâi a chemat numărul 20.2.31, Poliția.

Nici un răspuns. „Ah, așa, trebue să chem numărul de noapte !"

La capătul cellalt al firului, o voce posacă întrebă :

— Ce vreți?

— Aici Behna ! Mi-au fugit leii.

— Cine v'a fugit?

— Leii.

— Aud mereu leii, leii ! Silabisiți cuvântul.

Behna silabisi : „Lida, Vaclav, Ivan".

— V'a fugit Lida, Vaclav, Ivan?... Anunțați aceasta la ora nouă, la numărul 126, este departamentul pentru copiii pierduți. Cu Dumnezeu !

Behna nu-și pierdu răbdarea. Formă din nou numărul 20-2-31.

— Ce este ?

— Aici este Behna...

Mai departe nu putu continua.

— Tot Dumneata ești ? Ți-am spus parcă odată să chemi cancelaria cu numărul 126, la secția copiilor pierduți...

— Dar ascultați-mă odată, aici nu este vorba de copii... Doi l-e-i mi-au fugit !

— L-e-i? Ia ascultă, ce faci pe nebunul cu mine?

— Dar bine omule, înțelege ! Astea sunt niște fiare sălbatice și s'ar putea întâmpla, Doamne ferește, ceva !

— Cum? Fiare? Ha ! Ha ! Lei adevărați?

— Sigur.

— Atunci chemați biroul Eglfing, No. 4.

Profesorul nu se gândi să asculte de sfat : Egfling este un ospiciu de nebuni bavarez.

Jumătate de ceas după aceia, cineva sună pe Behna la telefon.

— Allo ! Aici este direcția Poliției. Sunteți D-voastră personal, Domnule profesor? Acum câteva minute ne-a sunat cineva... Ați fost d-voastră? Adevărat? Chiar d-voastră? Comisariatul din Freymann a anunțat doi pudly de mărimea viteilor...

— Dumnezeule? ei sunt !

Freymann este la nord-estul Muenchenului, la o depărtare de cinci sau șase kilometri. Din acea clipă telefonul nu mai încetă. La ora opt leii erau la Rammersdorf. Au ocolit desigur orașul și au trecut Iserul înot. La ora zece erau pe domeniul lui Perlachsty. La ora 11 a sosit o veste neplăcută din Benediktheuern, nu departe de lacul Kochelsy : fiarele sfâșiară doi mânzi grași din grajdul statului. (Doi mânzi grași ! Să sperăm că nu sunt cai de curse. In orice caz va trebui să plătesc vreo zece mii de mărci despăgubire"). La ora unu : Garmiski, la 80 km. de Muenchen. Și înconjurul prin Freymann și Beediktheueren este mai bine de peste 200 kilometri peste munți și râuri... „Ce, oare fiarele astea blestemate sboară ca acceleratul ?"

Din nou telefonul :

— Stația meteorologică Zugspitz, 2,963 m. deasupra nivelului mării. Domnule profesor, leii d-voastră au sosit tocmai la noi, în perfectă stare.

După aceste cuvinte urmă un râs sgomotos.

Behna își dădu seama și fără ciudă sau ocară, spuse liniștit :

— Auzi, Ebbinghauss, ai de gând să mergi și mai departe cu gluma asta fără sare ?

Acum totul era limpede. Leii nu părăsiseră de loc casa lui Behna. Profesorul Ebbinghauss, bătrânul poznaș mucalit, zăvorise leii în pivnița lui Behna și apoi, de la cafeneaua „Ștefania" telefonă din ceas în ceas, toate pabugele pricinuite de lei...

Tradus de ELENA EFTIMIU

CĂRȚI ȘI REVISTE

CARTEA ENGLEZĂ

R. Aldington

„Paradisul însuși"

Puțin cunoscut la noi, dacă nu complet ignorat, scriitorul englez R. Aldington și-a câștigat în străinătate o frumoasă popularitate, cu cele dintii două romane ale sale: „Moartea unui erou" și „Toți oamenii sunt dușmani" — apărut cu trei ani în urmă, — ca să se integreze în seria marilor prozatori, cu ultimul, intitulat sugestiv: „Paradisul insuși". Interesant acest roman, fiindcă autorul, fără a face din eroul său, Chis Heylin, un „raisonneur", însemnează în el, cu toată simpatia, concepțiile sale — atât de deosebite de cele din romanele anterioare — despre societatea actuală. E vorba de o fundamentală revoluție ideologică, dela „Toți oamenii sunt dușmani", care desvoltă mentalitatea filistenilor bunului Schopenhauer, din „Jucătorul de cricket al lui H. G. Wells („într'un eventual războiu, refugiul într'o țară neutră"), la prezentarea viguroasă și reală a contrastului secolului dintre „părinți" și „copii", dintre tradiție și progres, idee ce stă la baza romanului „The Paradise itself", cu concluzia: trebue să palpităm cu marea inimă a Universului.

Intors din războiu, deziluzionat ca mulți alții, Aldington, ca o ediție engleză a lui Radu Comșa — mutilat sufletește și copleșit de neputința schimbului de valori, — devine un pesimist, lucru, dealtfel, ce se evidențiază sub toate formele în romanele sale, mai mult sau mai puțin autobiografice.

Cu „Paradisul însuși", ideea evoluează: există și trebue să existe o diferență între cele două tinerimi despărțite în timp de Marea Catastrofă; eroul, tânărul de azi, va putea duce la bun sfârșit posibilitățile unei acțiuni fecunde.

La prima vedere, am crede că schimbându-și maniera de înțelegere, Aldington s'a refugiat în anonim, cu o viață mărginită la variațiile familiale. Chris Heylin, student la colegiul Spiritus Sanctus — institut de educare a fiilor fără griji: ceva cu pietate și anchilozare în pagini — este, după mamă, descendentul unei familii aristocratice ruinată, iar după tată, nepotul unui măcelar ajuns, prin speculații patriotice, în timpul războiului cu Burii.

Intervine apoi marea cauză. Părinții, ruinați la bursă, îl recheamă, ca urmând binevoitorului lor consiliu și mai ales îndemnului experimentat al Iuliei — sora sa, căsătorită pentru bani cu un baronet libidinos, — să-l căptușească cu o văduvă bogată. Tânărul, dupăce asistă la o scenă lăcrimoasă de familie, văzând inutilitatea argumentelor și rugăminților sale pentru întoarcerea Iuliei pe drumul muncii și al dragostei naturale — dânsa se făgăduise la început unui tânăr dentist de viitor dar sărac, pe care-l iubea, — îi părăsește pe ai săi refuzând propunerile discrete și emoționante ale blondei Mrs. Milfess.

Autorul refuză deci să creadă, că banul însemnează fericirea.

Cu protecția interesată a profesorului Mr. Chepston, capătă un post de bibliotecar la un milionar mărginit și egocentric, Mr. Ripplesmere, loc pe care îl pierde în urma neînțelegerilor cu acesta.

Tânărul nu era un Miles Consterdine, bolnav de spleen și gata să facă un război amuzant în Extremul-Orient; era un om, un englez care ajutându-se singur își îndreptățea partea ce o lua la viață. Dar în mediul distins al veteranilor Războiului, munca nu era totul. Și iată mediul: **Mrs. Heylin**, ușor adaptabilă la situații de orice natură, **Professor Chepston**, harpagonul închipuit și gol, cu tabac special purtând eticheta „Mixture for Mr. Chepston" și cu manierele „omului de lume" discutând probleme sociale între biscuitieră și ceainic, **Baronetul Hartman**, gata să rezolve totul cu „a pair of bullets" — o pereche de gloanțe —, un om brutal și desfrânat, care pe lângă toate, infectează de sifilis pe Iulia, tânăra lui mireasă, și însfârșit, **Mr. Ripplesmere**, îndrăgostitul de romantism, care are oroare de vulg, respingând cu mâini manicurate orice apropiere de tinerii „cari sunt toți niște bolșevici".

Acestei lumi, Aldington îi opune furtuna de lumină a „copiilor", a acelor cari mai cred în viitor, întruchipată în eroul său Chriș, adept al raționalismului istoric însă abia desprinzându-se efectiv din mediul celorlalți.

Fiindcă Chris judecă exasperant de mult, întrebându-se uneori fără convingere dar mai ales fără rezultate: „...la ce folosește toată această luptă a vorbelor, într'o lume care are nevoie de acțiune?..." și vorbele cârciumăriței din orășelul său îl turbură tocmai prin realitatea și bunul simț din care răsăreau: „...cine n'are bani, n'are nimic; la ce bună toată învățătura asta care costă atâta, fără să aducă vreun venit...". Toată lumea vorbește de venituri, dividende, comisioane; totul se vinde și se cumpără: lumea e un imens magazin".

In scrisoarea sa către colegul Geoff Hoade, tânărul Heylin explică astfel tradiționalismul poporului englez, destul de inductiv, dealtfel: „...locuitorii acestui orășel sunt în majoritate rentieri. Prin o teamă instinctivă de orice schimbare, n'au decât un scop: să perpetueze și să conserve sistemul lor de viață, care oricât ar fi de plicticos, le asigură „securitatea". Niciun efort, nici un scop ...să-i auzi fălindu-se cu „emanciparea" lor: sunt, de exemplu, permise glumele cu subiecte sexuale, însă în limitele „bunei creșteri", Dumineca joacă golf sau bridge, ba citesc și romane unde eroii se culcă câte doi chiar fără prealabila autorizație oficială"...

Chris închide în el marea desnădejde a impulsiunilor refulate. „Să experimentezi totul, spune el intr'una din nenumăratele-i meditații, să te simți impetuos, viu, să răspunzi chemărilor marei lumi care ne înconjoară, să participi cu convingere la un efort colectiv al umanității, să te poți uni cu voioșie și fără rușine cu o ființă de sex opus, atingând astfel suprema fericire, în dorințele satisfăcute: acestea sunt marile trebuinți ale omului, ele sunt sacrificate dividendelor, în virtutea lui „Perpetual Consolidated Stock"... Ne-am clădit înși-ne o pușcărie pe care am botezat-o civilizație"...

Pe de altă parte, Mr. Chepston se întreabă ce ar putea răspunde acestui tânăr care trăiește în viitor; „... pe când noi ne adăpostim la umbra unui trecut, detestabil pentru ei, ei se găsesc în umbra unui viitor care ne înspăimântă"... resemnându-se să spună cu bunicii „other boys, other girls, other ideas" ... Chris parcurge romanul cu o melancolie particulară, strecurată sub o pictată bună dispoziție; încurcat în multiplele raționamente își disecă și dragostea pentru frumoasa Ann: „...să iubești înseamnă să cazi în starea irațională care te împinge să plătești cu un preț prea mare o ramură de cireș înflorit, care ți-ar fi oferită grațios"... cufundându-se apoi treptat, într'un cinism de împrumut.

Asistăm totuși la o dedublare, dacă o putem numi astfel, a personalității tânărului englez, cauzată poate de lecturile autorului, din Freud sau D. H. Lawrance, de cari se resimte încă opera lui Aldington. Odată înlăturată această influență credințele viitorilor săi eroi se vor preciza. Romanul n'are propriu zis un desnodământ: sfârșitul, care șovăiește cu nesiguranțele lui Chris, va fi poate adeziunea activă a acestuia la viață, sub privirile înspăimântate ale Prof. Chepston care nu se mai recunoaște în „noua tinerime engleză": if you an the new english youth, God save our old England'...

Războiul erelor s'a declarat. „Nu voi renunța la lupta intelectuală, spune eroul, oamenii vremei mele simt nevoia acțiunii. Una din două: vom recădea în trecut, sau vom face un salt peste secole în răstimpul unei generații. Ea singură, revoluția politică e o inutilă cheltuială de energie. Avem nevoie de o revoluție cu totul de altă natură, de o adaptare a spiritului la noile posibilități ale științei, ale forței noui. Și scopul? Mormoloci devenind broaște? Ei bine, dece nu? O experiență în plus și încă o aventură pentru umanitate.

Soarele nu s'a răcit încă"...

MIHNEA GHEORGHIU

Premii literare la Paris

Henrp Troyat, premiatul Academiei Goncourt pe 1938, a mai fost distins cu premiul Populist, în 1935, pentru primul său roman „Faux Jour"; în vara aceasta a fost iarăși premiat pentru opera sa în ansamblu, cu premiul Max Barthou, iar acum a luat Premiul Goncourt pentru opera sa „L'Araique".

A avut noroc și în cariera literară, dar și în cea militară, căci fiind al doilea canonier, în Bătălia de la Metz, regimentul 61, a primit telegrama care îi anunța succesul cu Premiul Populist. In entuziasmul său a plecat fără să ceară permisie. Când s'a înapoiat se aștepta să fie pedepsit aspru. Șefii săi însă i-au adresat o simplă admonestare zâmbitoare.

Fiind redactor la Prefectura Poliției, când a primit vestea succesului său cu Premiul Goncourt, s'a „uscat" din nou, plecând pe furiș de la birou. Desigur șefii săi civili nu vor fi mai aspri de cât șefii săi militari de altă dată.

Pe când se dădea lupta pentru Premiul Goncourt, H. Troyat stătea de vorbă cu Rosny cel mai în vârstă. Acesta îi explica necesitatea celor cinci tururi de scrutin pentru a degaja pe partizanii săi de acei ai lui François de Roux și ai lui Georges Blond.

— Toate culorile: blonzi, roșcați... spunea glumind Rosny.

— Și Brună, adaose candidatul, făcând aluzie la titlul romanului lui Fr. Le Roux, prezentat de acesta pentru Premiul Goncourt.

Cartea lui Henry Troyat care a fost premiată cu premiul Goncourt, l'Arigne", ar putea fi intitulată și „Le Tyran domestique", tratat în forma celui mai atroce pesimism, de la un capăt la altul. Autorul pare a fi turbat de mânie împotriva răutății lumii. Sentimentele omenești ca și întâmplările exterioare: căsătoria, dragostea, familia, toate sunt puse într'o lumină crudă și sarcastică. Această lume îngrozitoare este ce e drept oglindită în personajul central, Gérard Fonsèque, un tânăr înăcrit, bolnăvicios, chinuit de o nevoie imperioasă de a chinui pe cei din jurul său. Un intelectual în senzul cel mai rău al cuvântului, de o inteligență, care în loc să caute a atinge realitatea, refuză orice experiență și o înlocuește cu ipoteze de ale lui, considerându-le ca adevăruri ce nu pot fi puse la îndoială. trăește făcând traduceri în grabă și disprețuiește pe toți din înălțimea ideei pe care o are despre sine. Familia sa e alcătuită din patru femei: mama care ține o mică prăvălie de mărunțișuri, Luce sora mai mare care lucrează la o casă de croitorie, Elizabeth care ajută pe maică-sa în comerțul familial și Marie-Claude care este încă la școală. El le iubește dar tot ca un tiran, cu pasiune și o gelozie feroce, care deformează personajul făcând din el „ue Araigne" în loc de un individ omenesc.

Puțir câte puțin Fonsèque însă își pierde stăpânirea asupra familiei sale. Surorile lui se mărită, căci nici una din ele nu a vrut să-l înțeleagă și să renunțe pentru el la căsătorie, deși Fonsèque se opuse și protestează cu ultima energie.

Când sora sa cea mai mică se îndrăgostește de un prieten al lui, pe care el îl cunoaște ca un stricat, cinic chiar din confidențele ce i le făcuse, deși fratele ei intervine pentru a o opri de la pasul nenorocit, el simulează chiar o sinucidere, pentru a da o lovitură mare. Se înșală însă asupra cantității de otravă pe care o ia și moare dezesperat, agățându-se de viață până în ultimul minut.

Critica literară a apreciat opera aceasta ca de reală valoare. Henry Troyat era privit și înainte de a fi distins cu Premiul Goncourt, ca un scriitor care se afirmă cu multă personalitate, cu calitățile și defectele lui. Un autor și o operă agreale de cei „zece" este mai întotdeauna la înălțime, deși Henry Troyat a început abia cu „L'Araigne" să-și capete stăpânirea creației sale literare și să-și sublinieze calitățile ca și defectele.

Henri Fauconnier: Viziuni

Pot fi șapte sau opt ani de când Henri Fauconnier s'a făcut cunoscut grație primei sale cărți. Fără să fie propriu zis un roman, „Malaisie" a cucerit ușor premiul Goncourt din acel an.

Lui Fauconnier nimeni nu i-a contestat calitatea de povestitor, nici măestria de a reda atât de realist atmosfera aceea de dezechilibru și de izolare în sine pe care a suportat-o și ca plantator și ca scriitor.

Malaisie aducea ceva nou, bizar, o lume necunoscută și neînțeleasă de scriitori. In această lume de vis, Henri Fauconnier se mișca fără greutate, se orienta fără greș, domina întreg peisagiul. El nu avea de furcă numai cu albii, stăpâni peste pământuri dar nu și peste suflete, ci și cu indigenii printre cari știa să distingă tipurile mai caracteristice. Pe aceștia, îi apropia și-i observa, încercând să pătrundă în sufletele lor.

Au trebuit să treacă atâți ani până ce Malaisie să aibă o urmare, până ce viziunile sale să treacă sub lumina tiparului. După o absență atât de lungă, mai ales pentru un scriitor matur care nu dăduse decât o singură carte, Fauconnier s'a simțit obligat să facă unele destăinuiri asupra gândurilor cari îl frământă.

La începutul noilor povestiri, el redă convorbirea ce a avut cu Umbra, care venise să-l îmbie la mai multă activitate literară. El se explică astfel: „Ceiace scriu mă descurajează. Că este bun sau rău, alții mi-o vor spune. Dar, în convulsiunile în care se sbate lumea, simt prea mult zădărnicia efortului meu. Spui, oare, o poveste unui bolnav în delir?" Și mai departe: „Auziți urlete în piețile publice? Minciuna perorează și prostia aclamă. In alte părți sgomotul tunurilor și bombelor, țipetele femeilor masacrate. Aceasta mă înfurie, mă năpădesc gânduri copleșitoare, imagini, presentimente.. Imi pare că totul se prăbușește. Dar cine ar putea să exprime așa ceva? De pe acum mi-e rușine de ceiace am scris. Am dreptul să vorbesc de femei masacrate? Nu, trebue să iei pușca — sau să închizi ochii și să încerci să dormi. Să taci și iar să taci".

Dar, nu Henri Fauconnier nu vrea să tacă. Ca și Bernanos, el preferă să spună întreg gândul său. Coboară din turnul de fildeș al plantației sale și, fără să facă uz de pușcă, se aruncă în vâltoare. Ia atitudine împotriva noului ev mediu, condamnă crimele comise împotriva omenirii și culturii în numele unei civilizații stâlcite sub tocul cismelor pintenate

Frate, și eu vreau să văd...

Și vede: „Minciuna a pus stăpânire pe lume. Inșelăciunea este virtute, brutalitatea datorie. Iată că revin sclavia, tortura, persecutarea conștiințelor, masacrul în massă. Nu va mai fi nici onoare, nici milă, nu va mai fi decât un singur lucru care îngădue tot, care devoră tot: războiul".

Henri Fauconnier denunță primejdia ce reprezintă actuala orânduire internațională: „Privește ceiace se numește astăzi pace".

El ia de guler pe toți falșii prooroci cari nu mai contenesc în urletele lor furibunde împotriva a tot ce a mai rămas din omenie și justiție, anunțând ridicarea unui nou templu medieval, pe ruinele libertății.

„Omenirea nu este bătrână, cum se crede. Ea este încă la începutul său. Sunt însă porniri irezistibile, înaintări, dar sunt și opriri, dări înapoi, îngrozitoare regresiuni. Trebue ca timpurile să se îndeplinească".

Suntem ținuți să suportăm noua avalanșe a secolului, care ne va împinge înapoi pentru o bucată de vreme, dar nu trebue să desnădăjduim de soarta noastră. Fauconnier îndeamnă la rezistență. Rezistență, până în ultima clipă.

In afară de viziunile sale, cartea cuprinde șase povestiri rupte din trecutul trăit de el. Patru povestiri sunt inspirate de viața plantatorului izolat, influențată de întâmplările mărunte ale locurilor pe care le cunoaștem din „Malaisie", iar celelalte două povestiri cuprind amintiri din prima tinerețe de o savoare neîntrecută. In „la dame", Fauconnier povestește prima aprindere a sufletului și a simțurilor sale, dovedind mari calități de pătrundere și analiză psihologică.

„Visions" ne face să ne gândim de pe acum la ceiace ar putea să-i urmeze.

PAUL TEODORESCU

Cohorte pretoriene și miliție de partid

Organizarea cohortelor pretoriene și tot ce se atinge de organizarea și funcționarea armatei romane preocupă și a preocupat în toate timpurile lumea, dar mai ales în prezent. Există relativ la aceste preocupări o bogată bibliografie mai ales în Germania, unde numeroase cărți și articole constituesc o bogată informație enciclopedică.

Totuți, contribuția cea mai mare revine savanților francezi celor mai pacifici în sufletul și apucăturile lor. Intre alții, J. Lesquier, cu incomparabila sa documentare prin ajutorul „papyrusurilor" descoperite în valea Nilului, iar recent de tot operei lui Marcel Durry, maestru de Conferență la Caen, „Les Cohortes Pretoriennes" (ed. Boccard) în care autorul aduce lumini neașteptate și pune probleme care depășesc cadrul istoric. Din cartea aceasta, recomandată de J. Carcopino ca foarte prețioasă prin tot ce aduce nou chiar specialiștilor, profanii vor afla că pretorienii nu erau numai soldații răsvrătiți pe care ni-i zugrăvește Tacit și Dion Cassius, ci au adus multe și însemnate servicii Imperiului, căci și-au însușit la Roma metodele statului major pe care le-au aplicat ca ofițeri legionari, lucrând astfel în modul cel mai eficace la romanizarea lumii.

Problema nouă pe care o pune Marcel Durry în cartea aceasta, problemă care atinge un subiect de arzătoare actualitate, este problema „Milițiilor de partid". Fără a părăsi nici o clipă domeniul obiectiv al Istoriei, sprijinit numai pe texte, documente și vechi inscripții, Marcel Durry arată cum se pune problema în statele totalitare. Iată o pagină magistrală în care istoria atinge politica tuturor timpurilor:

„Problema care s'a pus în totdeauna guvernului imperial este acea care este în lumină totdeauna în asemenea cazuri: Cum să se facă dintr'o instituție de partid, o instituție națională.

„Timp de o jumătate de secol, pretorienii, născuți în Italia, au fost soldați politici. Numai când, prin voința lui Septimiu Sever ei nu vor mai fi decât Barbari din Iliria, care nu cunosc limba latină, ... ei vor redeveni ceia ce au fost la început. Atunci însă sunt pierduți. Din măsură în măsură, din reformă în reformă, Imperiul se scufundă cu încetul. Departe de a fi ei răspunzători de această decadență, dimpotrivă, pretorienii, într'o agonie care durează un secol, mor din pricina fărâmițării Imperiului și din cauza morții Capitalei. Dar între adolescența lor tumultuoasă și bătrânețea lor degenerată, este o lungă perioadă de o sută cincizeci de ani, în care pretorienii sunt garda unui prinț și a unui regim, păzitorii Statului și propagatorii metodelor sale militare.

Pretoriul condottierului și al partizanilor nu s'a transformat însă într'o instituție mare și binefăcătoare, decât din ziua când nu a mai făcut decât una cu armata națională. Regimul nu a fost înfloritor decât în timpul când prinți puternici au realizat această Concordia-militum, comemorată de medalii."

Dar marele merit al autorului rămâne puterea cu care Marcel Durry a reușit să facă să trăiască în fața noastră pe pretorienii săi.

In primul rând soldatul trebuia să fie bine zidit și voinic. După ce era înrolat, întovărășea pe prinț pe front, dar mai ales făcea la Roma „serviciu de piață", garda la Palatin, escortând pe Impărat în toate ceremoniile oficiale și Juvenal satirizează morga și impertinența sa față de cetățeanul obișnuit.

Părăsind garda și cazarma, el se ducea acasă la concubina sa, căci căsătoria legală era interzisă militarului roman. Aceasta, dimpreună cu un sclav, îi ținea gospodăria.

După șaisprezece ani cu soldă ridicată, pretorianul intra în viața civilă ca veteran, primea o primă vărsată odată pentru totdeauna și se retrăgea, de obiceiu, în provincie și la țară, unde adeseori devenea primar sau consilier municipal.

Pretorienii aceștia seamănă în oarecare măsură cu garda republicană din Paris sau cu garda noastră națională de odinioară și știm ce rol însemnat a avut.

NOUA LITERATURĂ RUSĂ

ALEXIS TOLSTOI „PAINE"

Editura S. S. S. 1938

Ultimul roman al lui *Alexis Tolstoi: „Pâine"* este o nouă contribuție la cunoașterea artistică a unor oameni și fapte care stărue încă în amintirea tuturor.

„Pâine" este romanul „apărărei Țarițînului", unul din episoadele cele mai emoționante ale războiului civil; iar eroii principali ai acestei povestiri sunt conducătorii de astăzi ai Rusiei sovietice.

Povestirea începe pe străzile înzăpezite ale Petrogradului, în jurul focurilor unde se încălzesc batalioane desculțe și prost îmbrăcate ale noului stat și continuă apoi în stepa Ucrainei ocupată de armată germană, unde din nenumărate bande de partizani și fugari goniți din satele natale, se formează primele companii disciplinate ale nouei armate.

„Pâine" e scris pe baza documentelor păstrate în arhivele războiului civil.

Din păcate însă, autorul nu reușește să rezolve problemele care se pun acestui gen de libertate.

Insuși construcția romanului vădește o concepție greșită asupra romanului istoric.

Autorul folosind un bogat material de fapte, nu izbutește să ne înfățișeze *genialul* prin tipizarea *particularului*, ci dimpotrivă, evenimentele, faptele istorice, sunt îngrămădite lângă altele, fără a fi *tipizate* și *sintetizate*.

Tema povestirei, formarea armatei a V-a a lui Voroșilov, epopeea apărărei Luganskului, este povestită de autor prin repetarea de multe ori a acelorași detalii și redarea fidelă a tuturor faptelor petrecute zi la zi conform cronicei istorice.

Scriitorul caută să ne arăte *tot*, iar rezultatul este de multe ori îndoelnic, deoarece îngrămădirea întâmplărilor, a luptelor zilnice etc. slăbește imaginea artistică și tema principală a cărții.

De aici rezultă și nevalabilitatea figurilor centrale, care sunt reliefate slab și superficial. Voroșilov, omul căreia i se datorește organizarea armatei a V-a, este prezent în multe locuri în roman, nu depășește însă nicăeri imaginea unui „om-idee", fără relief și fără rezonanță în psihicul cetitorului.

Mai bine realizat este celălalt apărător al Țarițînului, conducătorul Rusiei de azi.

Celelalte figuri ale romanului, muncitorul Ivan Gora, tânăra țărancă Agripina Pehomenko, Bugai, sunt schițe reușite, dar care au însă toți defectul de a fi prinși un moment în obiectivul scriitorului dar trăesc în afară de trecut și viitor.

„Pâine" conține multe pagini de o peripețime și forță unică, care fixează aspecte clasice ale imenselor prefaceri prin care a trecut Rusia în anii imediat următori lui Octombrie.

In anii aceia, întreaga Rusie era un imens meeting, în care milioane de inși, ascultau cu încordare toate părerile posibile și toate propunerile. Poporul deșteptat la viață voia să afle tot, să asculte pe fiecare de ori unde ar veni, să se lămurească, să înțeleagă prin mijloace proprii care este calea adevărului.

In această ciocnire unică de poziții și interese, au fost întrebuințate toate armele posibile, au fost spuse toate cuvintele și puse în mișcare toate diversiunile pentru deturnarea atenției „mujicului" care sta cu arma în mână la răscrucea drumurilor, nedecis încă încotro să pornească. Admirabile sunt acele pagini din roman, unde apare batalionul anarhist „Furtuna" format jumătate din banditi de profesie, jumătate din intelectuali disperați și sub conducerea unui bătrân, „Krapotkin" pripășit în Rusia, după ce a cutreerat toate continentele și a cunoscut toate pușcăriile lumii.

ILIE CONSTANTINOVSCHI

Oameni ai zilei

(Urmare din pag. 1)

de ruble, pe care le întrebuințează numai pentru ideia națională. N'are decât o casă — și aceia oferită de foștii lui ostași.

Salazar posedă doar o căsuță, în care trăește ca un slujbaș de rând. „Intr'una din zile, — povestește d. Diamandi, — urcând scara ministerului de Finanțe, Salazar cade și se alege cu piciorul rupt. Fractura complicată necesită internarea lui într'o clinică și un tratament lung. Guvernul hotărăște ca statul să suporte cheltuelile pricinuite de un accident întâmplat în exercițiul funcțiunii. Salazar refuză însă categoric. Pentru a putea plăti contul care se ridică la suma de 20.000 escuzi, el recurse la un împrumut. Cei 5000 de escuzi din lista civilă nici pe departe nu puteau să-i acopere cheltuelile. Viața pe care o duce, e o viață simplă și cât se poate de cumpătată".

Cei cinci dictatori sânt oameni de convingeri, nešovăelnice — slujite cu pasiune, cu patimă chiar, riscul vieții fiind curent.

Dela începutul până la sfârșitul vieții lor, același fir roșu al credinței — incandescent — trece ca un fior, determinând justificări și, uneori, scuze.

In privința binelui și răului făcut, sântem prea aproape de dânșii ca să-i judecăm imparțial. Istoria își va da verdictul drept și necruțător.

M. SEVASTOS

*) Starie Diamandi: Galeria dictatorilor (Pilsudsky, Ataturk, Mussolini, Salazar și Hitler), Editura „Cugetarea", 435 pag.

Coarnele lui Thomas Gulden

(Urmare din pag. 3)

silia, de cuibul și de tihna lui... Rătăcea pe străzi ca năucul și numai seara se însuflețea când se aprindeau luminile prin case. Atunci se apropia de casa în care locuia acum Melania.

Era grasă și frumoasă. Sigur, își înșela și pe al doilea bărbat, la fel cum îl înșelase și pe el. Femee păcătoasă.. El însă tot o mai iubea. Ersilia se făcuse măricică și umbla prin casă. Ersilia lui, dulcea lui Ersilia. Privea ceasuri întregi, până când se lăsa storul. Ii venea să intre în casă să le ceară ertare, că fusese slab. Mult prea slab. L'a învins cine? O babă cu gura rea, văduva unui fost primar... Ridicol! Ii venea să-și urle durerea. Doamne, Doamne, unde i-au fost mințile? Și-a năruit toată viața. O! Ce n'ar fi dat să fi putut să mai poarte coarne... Măcar încă o zi! Era însă prea târziu. Lucrurile nu se mai puteau îndrepta.

Și într'o bună dimineață, Thomas Gulden fu găsit atârnat de-o grindă în vechea lui locuință în care a cunoscut cea mai deplină mulțumire, pe vremea fericită când Melania îi punea coarne și socotea că Ersilia nu-i odrasla lui.

Intr'unul din buzunare s'a găsit o bucată de hârtie pe care era scrisă următoarea frază care ar putea fi și o cugetare personală: „Ei, da, adevărul a triumfat! Triumful lui face victime, ca orice triumf". Cum stătea așa, spânzurat, cu limba afară, părea însă că scoate limba la lume...

ȘTEFAN TITA

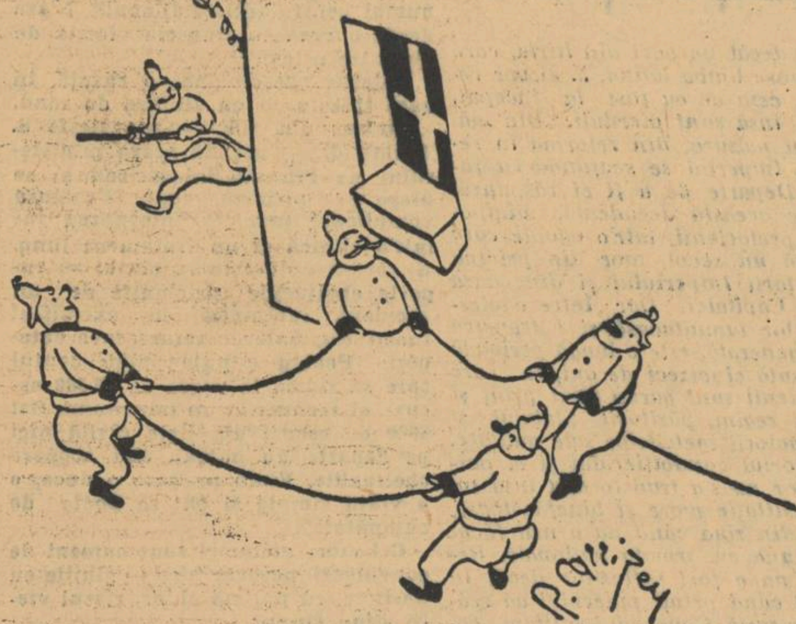
In toată Europa
cafea cu lapte,
cafea cu lapte cu
Franck

Adevĕrul
LITERAR şi ARTISTIC

HUMOR

— N'aţi putea să vă daţi mai într'o parte?

— Locuiţi la bunica Dv.?
— O, nu! Ea locueşte la noi.

— Ce părere ai? De mâine încep exerciţii cu picioarele...

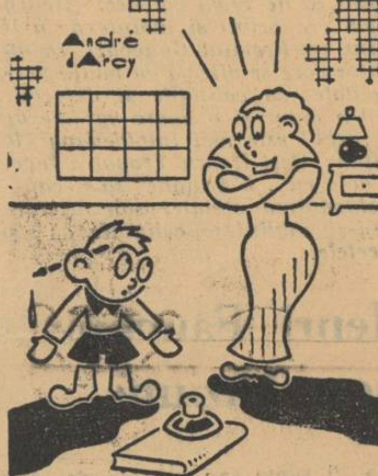
— Te duci la poliţie?
— O, nu... Ne jucăm de-a caii!

— Cum? Nu e nici o sobă în apartament?
— Din prevedere contra incendiului!

— Le ducem un buchet de garoafe?
— Mai bine ceva de mâncare ...profităm şi noi!

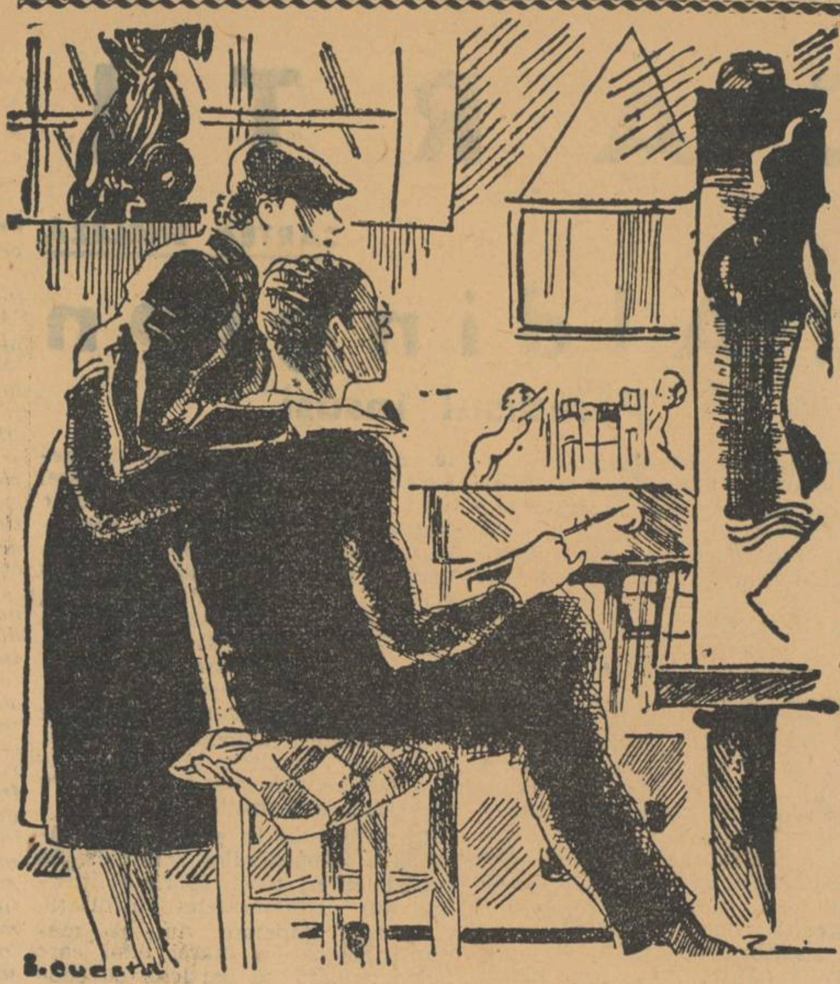

— Mămico, dacă pun 500 lei la cassa de economie cu 10 la sută, cât voi avea într'un an?
— Nu ştiu! Dar întâi aşi vrea să ştiu de unde ai banii.

INTALNIRF

— Mi-a spus: La cinci în colţul bulevardului; semn de recunoaştere: o umbrelă închisă...

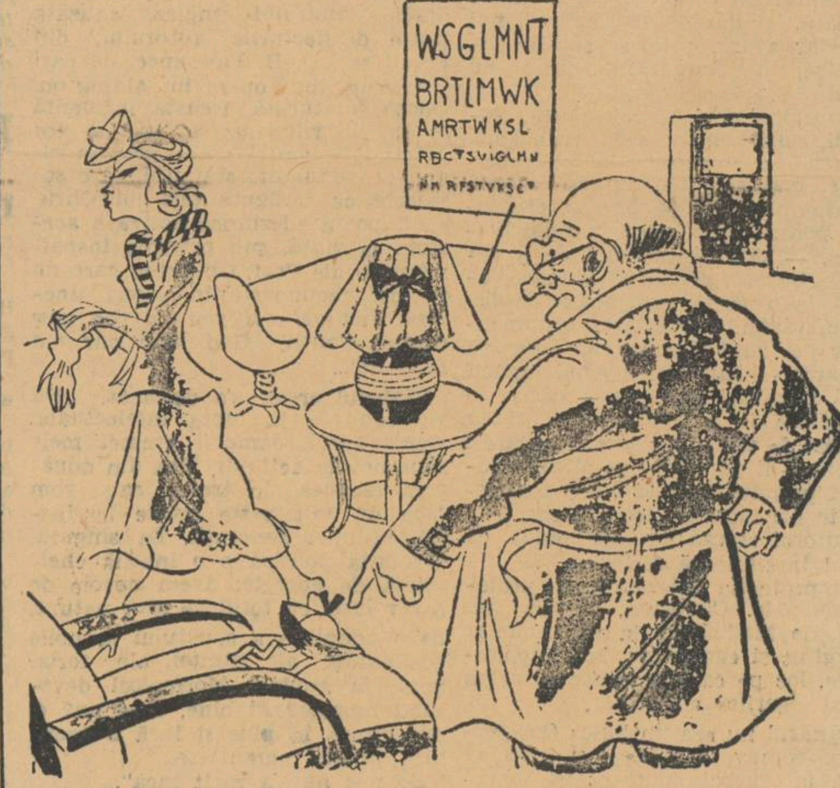
EA. — Imposibil să vă înţeleagă cineva pe voi, artiştii. Spune-mi, ce reprezintă tabloul acesta?
EL. — Reprezintă... paltonul meu pentru iarna care se apropie!

— A primit vestea nenorocirii ca un bărbat?
— Desigur... Imediat a făcut-o răspunzătoare pe soţia lui.

— Allo! Dragă, e imposibil să-i conving că vin de la un bal costumat...

Medicul oculist:
— Ia seama! Iar ţi-ai îmbrăcat lampa frontală în locul pălăriei!

IN NOAPTEA AJUNULUI
— Zău dom'le Sergent... mi le-a adus Moş Crăciun...

IMPRIMERIILE „ADEVERUL", S. A., BUCUREŞTI